BIJDRAGEN

TOT DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

DE NED. BOEK- EN STEENDRUKKERIJ V.H. H. L. SMITS,
WESTEINDE 135, 'S-GRAVENHAGE

BIJDRAGEN TOT DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

UITGEGEVEN DOOR HET
KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE
VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

DEEL 91.

's-GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1934.

CORPUS DIPLOMATICUM

NEERLANDO-INDICUM.

VERZAMELING

van Politieke Contracten en verdere Verdragen door de Nederlanders in het Oosten gesloten, van Privilegebrieven, aan hen verleend, enz.,

UITGEGEVEN

DOOR

Prof. Mr. J. E. HEERES.

DERDE DEEL.

(1676—1691).

VERZAMELD EN TOEGELICHT

DOOR

Dr. F. W. STAPEL,
Privaat-docent aan de Universiteit van Amsterdam.

INHOUD.

[1]) Dit contract is in den tekst met No. CDVIII aangegeven; ook de beide volgende contracten zijn daar verkeerd genummerd.

INLEIDING.

INLEIDING.

In zijn Inleiding tot het tweede deel van het Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum, dat op het einde van 1931 verscheen, schreef Prof. Heeres: „Of ik den tijd zal hebben het werk te voltooien..... In elk geval wordt door mij zorg gedragen, dat het reeds gecopieerde materiaal voor deel III benevens mijne aanteekeningen zoo geordend is, dat een eventueele voortzetter van mijn arbeid zich daarin gemakkelijk zal kunnen orienteeren".

Dit citaat verraadt twijfel, en inderdaad was Heeres, wiens hart ondanks zijn talrijke bezigheden van geheel anderen aard toch steeds aan onze Koloniale Geschiedenis verpand bleef, reeds gedurende de geheele voorbereiding van het tweede deel niet meer de oude stoere werker. Doordat hij eenige malen om gezondheidsredenen de correctie voor geruimen tijd moest laten liggen, waren voor het afdrukken alleen drie volle jaren noodig, en hij was zich volkomen bewust, dat dergelijke onderbrekingen een werk niet ten goede komen. Dit bewijzen zoowel het slot van zijn Inleiding als de 24 bladzijden aanvullingen en verbeteringen, die hij als Aanhangsel aan dat tweede deel toevoegde. Desondanks voelt schrijver dezes zich gedrongen zijn bewondering en waardeering uit te spreken voor de groote kennis en het juiste inzicht, die ook uit dit werk weer blijken, en hij moge hier een eeresaluut brengen aan de nagedachtenis van den geleerde, die zulk verdienstelijk werk leverde op het terrein onzer zoo lang stiefmoederlijk bedeelde Koloniale Geschiedenis.

Na Heeres' heengaan stelde Mevrouw Heeres—Van Troostenburg de Bruyn die stukken, welke op het Corpus betrekking hadden, ter beschikking van het Bestuur van het Koninklijk Instituut; ze bestonden uit een vrij groot aantal kopieën van nog te bewerken contracten, maar de aanteekeningen, waarvan Heeres in zijn Inleiding had gesproken, ontbraken en zijn ook later niet aan den dag gekomen. In zijn vergadering van 17 December 1932 besloot het Instituutsbestuur met ondergeteekende in overleg te treden over de verdere uitgave der Indische contracten tot 1800. Bij de daarop volgende

besprekingen werd door genoemd Bestuur aangedrongen op een *spoedige* voortzetting, wat zeer begrijpelijk is, daar er reeds 25 jaar verloopen waren sedert het eerste deel van deze Instituutsuitgave was verschenen. En toen de nieuwe bewerker zich tot die verdere uitgave bereid had verklaard, gaf het Bestuur hem nog in overweging de inleidingen bij elk contract „zoo kort mogelijk te stellen, opdat de uitgave zoo min mogelijk wordt vertraagd." Aan dien wenk heeft hij slechts in zooverre gevolg gegeven, dat de inleidende aanteekeningen zeer kort gehouden of geheel weggelaten zijn, als de inhoud van een document voor zichzelf sprak, maar nimmer liet hij een historische uiteenzetting achterwege of besnoeide die te veel, indien zoodanige toelichting naar zijn meening voor het verstaan der juiste beteekenis van een contract, of van de omstandigheden, waaronder het tot stand kwam, noodig was. Een te groote beknoptheid van de geschiedkundige toelichtingen moest ook daarom vermeden worden, wijl dit in strijd was met den opzet van het werk, namelijk om de contracten niet slechts te zien als rechtstitels, „maar ook als zoovele mijlpalen op den weg, door Nederland in de ontwikkeling zijner koloniale macht in het Oosten afgelegd." [1])

Het spreekt welhaast vanzelf, dat de bewerker van dit derde deel zich, om redenen van continuïteit, ook overigens zooveel mogelijk heeft gehouden aan de beginselen, die Heeres aan het werk had ten grondslag gelegd, zoowel wat het innerlijk als het uiterlijk betreft. Zoo heeft hij, om met het laatste te beginnen, de spelling der namen onveranderd overgenomen, en b.v. steeds Koromandel, Golkonda etc. geschreven, ofschoon hij elders liever Cormandel en Golconda schrijft. Zelfs zal men om die reden in den bladtitel steeds Oost-Indische Compagnie lezen, hoewel de eenige juiste spelling Oostindische is. In die gevallen waar Heeres niet steeds consequent was, heeft zijn opvolger eigen inzicht den doorslag doen geven en dit heeft hem er toe gebracht in de titels en in de contracten zelf slechts de namen der plaatsen of gewesten, waarop het document betrekking heeft, vet te doen drukken, en dus niet de namen der contractanten. Aan het slot van elk stuk evenwel zijn steeds de namen der onderteekenaars en van de plaats van onderteekening vet gedrukt.

Als grondslag van zijn uitgave nam Heeres de Contractboeken der Kamer-Amsterdam, aangevuld door de verzamelingen der Kamer-Zeeland, reeds uit literatuur bekende contracten en die, welke

---

[1]) Corpus II, blz. XXII.

te vinden zijn in de zoo waardevolle „Overgecomen brieven uyt India" op het Rijksarchief.[1]) Deze werkwijze heeft zijn opvolger overgenomen, doch hij is, wat het onderzoek der Overgecomen brieven aangaat, nog een stap verder gegaan dan Heeres. Deze raadpleegde de registers dier brieven, voor zooveel voorradig, daar nu eenmaal het doorlezen van de geweldige hoeveelheid brieven zelf une mer à boire is. Daarbij heeft hij evenwel verschillende contracten, die niet afzonderlijk geregistreerd waren omdat zij deel uitmaakten van den tekst der brieven, over het hoofd gezien. Thans is een andere methode gevolgd, door aan het Landsarchief te Batavia een afschrift te vragen van het register van alle door de Compagnie gesloten verdragen en overeenkomsten, en die lijst te vergelijken met de Contractboeken en de andere hierboven genoemde bronnen. Zoo bleek, welke contracten, met welke landen en uit welke jaren, nog ontbraken, en dan behoefden slechts de brieven uit dat jaar en van dat gewest onderzocht te worden. Ook dit bleef nog een tijdroovende taak, die echter rijkelijk werd beloond. Immers niet alleen konden op deze wijze alle in het Bataviasche register genoemde documenten uit de behandelde periode worden opgespoord, maar bovendien kwamen van een aantal wel in de Contractboeken voorkomende overeenkomsten een of meer afschriften aan het licht — een enkele maal zelfs zes of zeven — wat van groot nut was bij het verklaren van corrupte tekstplaatsen. Heeres had er al eenige malen op gewezen, dat de officieele Contractboeken-Amsterdam zeer slordig zijn gecopieerd; door meer afschriften tot zijn beschikking te hebben kon thans de bewerker een aantal onbegrijpelijke lezingen of fouten in de dateering terecht brengen.

Uit de in dit deel behandelde periode vindt men in het Compagniesarchief een groot aantal overeenkomsten van zuiver commercieelen aard, meestal aangegaan met particuliere inheemsche kooplieden uit Voor-Indië; deze zijn niet opgenomen, daar het Corpus een verzameling *politieke* contracten is.

Toen Heeres zijn eerste deel in het licht gaf, sprak hij het voornemen uit om alle contracten tot 1811 in drie deelen van denzelfden omvang uit te geven.[2]) In verband daarmede moge hier allereerst worden opgemerkt, dat het eindjaar 1811 — aanvang van het Engelsche interregnum — thans is vervangen door 1800 — einde van de Compagnie en overgang der Koloniën aan den Staat — wat een

[1]) Corpus I, blz. XXII en volgende.
[2]) Ibidem, blz. XXXI.

logischer terminus ad quem is.[1]) Verder blijkt uit dit derde deel, hoezeer Heeres bij de aanvaarding van zijn taak zich heeft vergist in den omvang daarvan; hij meende met drie deelen te komen tot 1811, terwijl het derde deel slechts loopt tot 1691. Die misrekening was haast onvermijdelijk. Immers Heeres kon zijn raming slechts gronden op den omvang van de Contractboeken-Amsterdam en hij sprak daarbij de verwachting uit, dat die boeken op den duur steeds nauwkeuriger zijn bijgehouden, zoodat ten slotte alle overeenkomsten daarin zijn opgenomen.[2]) Het tegenovergestelde is echter het geval gebleken en vooral voor de 18de eeuw stuit men op steeds grooter hiaten. Terwijl er vrijwel geen jaar omgaat, waarin de Compagnie niet een of meer nieuwe verdragen afsluit of oude bevestigt, is in het Contractboek-Amsterdam IV eenmaal zelfs voor een periode van tien jaar — 1743 tot en met 1752 — geen enkel stuk ingeschreven. Hoeveel deelen de serie tot 1800 nu wel zal omvatten, kan nog niet met zekerheid worden gezegd; dit hangt af van den oogst, dien het verdere onderzoek der Overgecomen brieven zal opleveren. Maar stellig dient op 5 à 6 deelen te worden gerekend.

Ging deel I tot 1650 en deel II tot 1675, de bewerker van het derde deel leefde eenigen tijd in de illusie, tot 1700 te kunnen komen. Al spoedig evenwel bleek hem, dat het daartoe noodig zou zijn dit deel een 50 procent grooter te maken dan de circa 40 vel der beide vorige deelen. Aan den normalen omvang vasthoudende — ook de gewone jaarlijksche Bijdragen van het Koninklijk Instituut tellen 40 vel druks — werd dàn 1691 de uiterste grens. Vergelijkt men nu de drie verschenen deelen van vrijwel gelijken omvang, dan geeft het eerste de contracten over 54 jaar — medio 1596 tot medio 1650 —; deel twee bestrijkt 25 jaar — November 1650 tot October 1675 — en deel drie slechts 16 jaar — Januari 1676 tot December 1691 —. Deze vermeerdering van de stof is in hoofdzaak het gevolg van de buitengewone expansie der Compagnie in de tweede helft van de 17e eeuw, waardoor haar relaties met verschillende vorsten en staten zich belangrijk uitbreidden en het aantal overeenkomsten evenzeer toenam. Men moet evenwel niet uit het oog verliezen dat die toeneming, ofschoon van zeer veel beteekenis, toch niet zóó groot is, als men op het eerste gezicht uit de hiervoor gegeven vergelijking zou afleiden.

[1]) Het Bestuur van het Koninklijk Instituut heeft thans in beginsel besloten, de contracten uit de 19de en 20ste eeuw ook uit te geven.
[2]) Corpus I, blz. XXXI.

Want niet slechts zijn de beide voorafgaande deelen niet geheel volledig, maar de contracten uit de eerste jaren zijn ook veel beknopter gesteld. Tegen het naderen van de 18de eeuw wordt men ook in Indië breedsprakiger en men gaat er, met den toenemenden invloed der Compagnie, ook meer op détails letten. De beide omvangrijkste contracten uit deel I beslaan respectievelijk 7½ en 8 bladzijden druks; in deel II komen reeds 4 contracten voor van meer dan 8 bladzijden, met een maximum van 10; deel III bevat overeenkomsten van 10, 11, 13, 15 en 18 bladzijden druks. Maar dit neemt niet weg, dat ook het *aantal* contracten en de *belangrijkheid* er van zeer sterk is toegenomen. Wat de aantallen betreft, geeft het eerste deel 192 documenten over 54 jaar, of gemiddeld ruim 3½ per jaar; deel II geeft er 171 over 25 jaar, dus bijna 7 per jaar, terwijl deel III er 177 bevat over 16 jaar, of nog iets meer dan 11 per jaar.

Ook de inhoud der contracten bewijst den sterk toenemenden invloed der Compagnie in deze jaren, speciaal in den Archipel. Belangrijke staten als Ternate, Tidore en andere in de „Oostersche kwartieren" worden officieel haar leenstaten en de beide machtige rijken op Java, Mataram en Bantam, erkennen haar als hun „schuts- en schermheer", verleenen haar het absolute handelsmonopolie, staan belangrijke stukken van hun territorium af en krijgen beide in hun hoofdstad een kasteel met een Nederlandsche bezetting. Zoo geeft dan dit deel van het Corpus door aantal, omvang en inhoud der contracten een nieuw en goed gedocumenteerd bewijs van de enorme macht, welke een particuliere handelsvereeniging — wat de Oostindische Compagnie toch in wezen was — in onze gouden eeuw wist te bereiken.

Het is den bewerker een aangename plicht, zijn hartelijken dank uit te spreken voor de ondervonden medewerking, zoo van de ambtenaren van het Rijksarchief in Den Haag als van den Landsarchivaris in Nederlandsch-Indië. Ten slotte mag ook een woord van hulde aan het adres van de drukkerij voorheen H. L. Smits niet ontbreken, voor haar zeer snelle en accurate werk.

Den Haag, Februari 1934.

F. W. STAPEL

DOCUMENTEN.

E.

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE OOST-INDISCHE COMPAGNIE.

1602–1800

CCCLXIV. MOLUKKEN—TERNATE.

7 Januari 1676. [1])

In 1675 had sultan-Amsterdam zijn vader Mandarsaha als koning van Ternate opgevolgd. Laatstgenoemde had nog af en toe zijn oude aanspraken op Ambon naar voren gebracht (Zie *Corpus* II, blz. 12 en 13), doch in het contract van 30 Mei 1667 moest hij verklaren, dat zijn onderdanen nimmer meer zouden varen naar Ambon, „en alle andere territoriën onder de gehoorsaamheyt van de Compagnie". Verder waren er moeilijkheden gerezen met de hoofden van de onder Ternate ressorteerende eilanden Makjan en Motir, en wel naar aanleiding van het hun toekomend aandeel in de exterpatie-premiën, de uitkeeringen ter vergoeding van de door hen te lijden schade door de vernietiging der kruidnagelboomen in hun gebied. (*Corpus* II, blz. 39—40, 349). Tot regeling van een en ander zond sultan-Amsterdam na zijn troonsaanvaarding den ambassadeur Majoeda naar Batavia, waar deze onderstaand contract sloot, dat den 12den October d. a. v. door den sultan werd geratificeerd. (*Dagh-Register van Batavia, 1676*, blz. 5 en 10; idem *1677*, blz. 164; de Clercq, *Ternate*, blz. 162; Tijdschrift Batav. Genootschap, deel XIV, blz. 187; *Rapport over 's Compagnies regt op de Groote Oost*, blz. 10).

Wy, ondergeschrevenen, door Zijn Edelheyt, d'Ed'" heer Gouverneur-Generaal etc.ª expres gecommitieert om te resumeren de brieven, zedert drie jaaren van den coninck Mandarsaha en zynen navolger Amsterdam successive ontfangen, en insonderheyt die van desen jaare, mitsgaders oock om te hooren den ambassadeur Majuda, herwaarts met behoorlycke credentialen overgesonden, om van de Comp'ᵉ te vorderen ende te procureren soodanige dingen, als hem door synen coninck waren aanbevolen, en, in de brieven gemelt, geëxpresseert,

Soo zijn wy, met hem in conferentie getreden zijnde, uyt de oude schrifturen bequaam gewerden denselven te bewysen, dat den coninck van Ternaten nògh in 't geheel, nògh ten deele, yets op de landen off eylanden van **Amboina** te pretenderen hadde, acquiescerende [2]) dat soowel de coningh, de stenden, als oock hy selven tot nogh toe waren geabuseert geweest, en mitsdien, dat hy ter zyne comste op Ternate by den coninck

[1]) Uit de *Overgenomen brieven 1676*, eerste boeck, folio 310 e. v.
[2]) Scl. de ambassadeur Majoeda.

daarvan verklaaringe doen soude, opdat de Compie en haar regeringe alhier in Indiën niet meer met diergelycke ongefundeerde versoeken quame vermoeyelijckt te werden, renuncierende in zyne qualiteyt van al het recht, dat oyt off oyt de coningen van Ternaten op die landen mogten gehad hebben, gelijck daarvan by de contracten, voornementlijck ao 1667 met den admiraal Speelman gemaackt, [1]) genoegsaam blijckt. Ende waaromme ick, Majuda, expressen ambassadeur van den coninck van Ternaten, als gesegt, neffens de heeren gecommitteerden dit schriftuer in plaats van den coningh ondertekene.

En wat nu aangaat 't versoeck van die van **Macquian** om te hebben het complement van de 5000 realen tot 48 stuyvers, off 4000 rijcxdaelders courant, soo is daarop geëxamineert het gebesoigneerde van den E. Arnout de Vlamingh, zaliger gedachtenisse, insonderheyt by de aanteeckeninge in sijn resolutieboeck dato . . . ., [2]) mitsgaders 't verbaal rapport, ao 1656 in de maant Augusty aan de Hooge Regeringe overgelevert, en uyt dien craghte goetgevonden de Macquianders voortaan jaarlijcx te laten volgen de volle recognitie, die se tot noch toe, om redenen, in de bovengemelte schrifture uytgedruckt, maar ten halven hebben genoten; insgelijcx oock de soasivos [3]) van 't coningrijck Ternate de 1200 rijcxdaelders of 1500 slechte realen, by het contract ady 31 January ao 1652, hier op Batavia tusschen de Hooge Regeringe en den coninck van Ternaten gemaackt, bedongen. [4])

Ende alhoewel het consonant is, dat die van **Motir** onder de superintendentie van den heere Arnout de Vlaming selffs door de goetwillige Macquianesen tot Zijn E. sijn affgecomen, en gedragen licentie tot et extirperen van alle haare nagelboomen, sonder in 't algemeene contract yets tot erkentenis te bedingen, soo is naar resumtie van zaacken verstaan in redelijckheyt en billicheyt te behooren, de drie sinnagos [5]) van dat eylant, met namen Jole, Taliabo, Benebene, van nu voortaan jaarlijcx toe te leggen de somma van rijcxdaelders 300, ende dit alles, voor

[1]) *Corpus* II, blz. 356 en volgende.

[2]) Niet ingevuld; mij niet bekend.

[3]) Rijksgrooten.

[4]) *Corpus* II, blz. 37 en volgende.

[5]) Dezen titel kan ik niet terechtbrengen; gewoonlijk worden de hoofden op dat eiland sengadjis genoemd.

sooveel de respective recognitiën aangaat, tot soo lange, als opgemelte soasivos, Macquianders ende die van Motir, geen reden ter contrarie komen te geven.

Onder stondt: In 't casteel **Batavia** op 't eylandt Groot-Java, den 7en January a° 1676, en was geteekent:

Rijckloff van Goens
Cornelis Speelman en
Joan van Riebeeck, secretaris.

In Maleytse caracters:
Majuda, ambassadeur,
Immelaha [1]) **Tobone** als getuyge,
den secretaris **Niore** als getuyge.

Gecollationeert, accordeert,
Batavia in 't casteel, 8 Februry 1676.

Jan van Riebeeck, secretaris. [2])

CCCLXV. SIAK.

11—14 Januari 1676. [3])

„De Maleytse hooffden van de plaetsen, genaemt Cottarana, Cabon en Gitty, gelegen op Sumatra's Oostkust, aen de ontdeckte thinmynen ende de reviere Siaka" kwamen begin Januari 1676 op Malakka met een eerste lading tin van circa 100 baar (300 pikoel). Gouverneur Balthazar Bort wist hen te bewegen, alvorens naar hun land terug te keeren onderstaand contract met de Compagnie aan te gaan, waarbij zij beloofden, al hun tin alleen op Malakka te zullen brengen (*Onuitgegeven brief van Bort aan de regeering te Batavia, d.d. 2 Maart 1676; Dagh-Register van Batavia, 1676*, blz. 76. Voor het vervolg zie ook genoemd *Dagh-Register*, blz. 339, en dat van *1677* op blz. 393).

---

[1]) Lees: Kimalaha, in den Compagniestijd de titel voor stadhouder of regent van Ternate buiten dit eiland zelf; thans niet veel meer dan: kamponghoofd. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[2]) Bovenstaande acte is door sultan-Amsterdam op Ternate geratificeerd den 12en October d. a. v. Zie DE CLERCQ, *Ternate*, blz. 162, noot. Het *Dagh-Register van Batavia 1677*, blz. 164, spreekt van de acte van ratificatie, die in het *Contractboek* zou zijn ingeschreven. Dit is niet het geval. In het *Contractboek Amsterdam* komt bovenstaand contract in het geheel niet voor, en op een verzoek om informatie aan het Landsarchief te Batavia kreeg ik ten antwoord, dat het ook daar niet bekend was.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folii 361 en 361a. In beide kopieën wordt bij den aanhef van het contract als datum 11 Januari, en aan het slot 14 Januari genoemd. Eveneens is bij beide het Mohamedaansche jaartal aan het slot fout.

Binnen de stadt en fortresse Malacca, den 11e January 1676, ten huyse van den sabandaar[1]) hebben wy, orankaya[2]) radja Lella, orancaya sultan Ragagar, orancaya magat Maradja, alle hoofden van de plaatsen **Cottarana, Cabon** en **Gitty,**[3]) gelegen op Sumatra's Oostkust, gemaakt dit navolgende contract met d'Ed. heer gouverneur Balthasar Bort, Raad-extraordinaris van India, mitsgaders gouverneur en directeur der stat en fortresse Malacca, ende Sijn Ed.e raad:

dat alle den thin, dewelke binnen **Cottarana, Cabon** en **Gitty** valt, alleenlijk aan de Nederlandse Oostindise Kompie tot Malacca, of die haarentwegen tot **Siaka** komen te verschynen, en aan niemand anders, sal verkoft en gelevert werden, à 90 rijxdaelders de bhaar,[4]) ter oorsake wy reets seer veel eere en gunst in 't leveren van onsen eerste gegraven thin erlangt hebben.

Tot ditselve contract sullen wy ook tragten te bewegen de hoofden van **Tandon**[5]) met sijn onderhorige plaatsen, en niet nalaten ons goed wedervaren aldaar bekent te maken; en opdatter geen bedrog in 't afbrengen van den thin, om aen d'Ed. Kompie in 't geheel geleverd en onderwegen daarvan niet aan andre kan of zal verkoft werden, sullen wy met alle de vaartuygen, die thin geladen hebben, een briefie derselver medevoerende quantiteyt aan den sabandaar van Malacca senden, dewelke ons dan van den ontfang antwoorden sal, sullende wy diegene, die de thin aan andre verkopen en niet naar Malacca brengen, conform haar begane schuld straffen.

Ook soo is ons toegestaan, dat onse vaartuygen met een vlag van d'Ed. Compie sullen van en na Malacca mogen varen, mits-

---

[1]) Havenmeester.

[2]) Orang-kaja, letterlijk rijke of voorname menschen, titel voor dorps- en landschapshoofden.

[3]) Van deze plaatsjes kan ik alleen de eerste identificeeren als Koto Ranah, in de onderafdeeling Tapoeng Kiri.

[4]) Een baar was 3 pikoel of circa 375 pond.

[5]) ? Misschien wordt een der vele in deze streken gelegen Tandjoeng's bedoeld, en dan vermoedelijk Tandjoeng Alam, in de aangrenzende onderafdeeling Tapoeng Kanan.

gaders twemaal des jaars, met thin, onse hoofden toebehorende, afkomende, van alle geregtigheyd geëxcuseert wesen.

Tot teken deses heeft den gouverneur dit contract, en wy alle, hoofden, ondertekent, waarvan het ons getekende alhier in Malacca verblijft en 't ander mede na ons land nemen sullen.

Malacca den 25 van de maand Sawal A° 1070, sijnde naar onse tijdrekening den 15 January 1676. [1])

Gecollationeert, [2]) accordeert, Malacca, prima February 1676, by my; was geteykent: **Js. van Assendelft.**

CCCLXVI MAKASSAR—ZUID-CELEBES.

1 Februari 1676. [3])

Na de onderwerping van Makassar door Speelman in de jaren 1666—1669 was in Zuid-Celebes nog niet alles pais en vreê; herhaaldelijk viel er wat te regelen tusschen de strijdlustige vorsten en volkeren. (Zie STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 36—39 en *Corpus Diplomaticum* II, blz. 550 e. v.). Radja Palakka, door de Compagnie tot koning van Boni en Bonthain benoemd, was niet steeds een gemakkelijk bondgenoot en duldde geen inmenging in wat hij de interne zaken van zijn bestuur oordeelde. In verband met bezwaren zijnerzijds tegen de houding van 's Compagnies dienaren op Makassar droeg de regeering aan Andries Bogaert, nieuw benoemd gouverneur van Banda, die 29 December 1675 uit Batavia vertrok, op, als commissaris Makassar aan te doen en een regeling te treffen met Palakka en zijn medestanders. Blijkens onderstaand contract kwam men tot overeenstemming, waarbij het Bongaaisch Verdrag werd bevestigd. (Zie ook *Dagh-Register 1676*, blz. 92—95 en 103—105).

Op het schriftelijk versoek van radja Palacca ende de verdere koninge ende grote van **Bone** en **Soping**, alsmede alle degene, die des Ed. Comp[ies] wapenen staande den Macassaarsen oorlog gevolgt hebben, door den heer president van Macasser, David Harthouwer, aen d'Ed. heeren, den Gouverneur-Generael ende Raden van India tot Batavia, in 't Maleyts overgesonden, naar-

---

[1]) Dit klopt niet; Januari 1676 komt overeen met Schawwâl 1087.

[2]) Deze slotalinea komt alleen voor op het exemplaar in de *Overgecomen brieven van 1677*.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook *Dagh-Register 1676*, blz. 103—105, en *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 231 en volgende.

dat Hare Hoogheden den inhoud van 't selve duydelijck verclaart en uytgeleyt hadden, dat daarinne begrepen ware de naarvolgende vijf poincten:

Eerstelijk, dat d'Ed. heer Speelman, alsdoen superintendent, admiraal ende veldoverste over de Oosterse provintiën, aan haar en alle, die den oorlog volgden, belooft hadde, zy by goede succes en naar bekomen victorie soude blyven behouden hare wetten en costumen, die zy bevorens hadden gehadt.

2.

Dat gemelte Ed. heer Speelman aan alle de bovengenoemde ook belooft hat, dat zy in gelyke agtinge en waardigheyt met die van **Ternaten** en **Bouton** souden gehouden werden.

3.

Versogten sy, dat men geen regt mogt doen over haar slaven, buyten haar kennisse.

4.

Dat haare slaven haarselven niet aen d'onse mogten verpanden buyten hare kennisse en toestemminge.

5.

Dat hare slaven tegens haar niet mogten in regten treden.

Is door de heer Andreas Bogaard, [1]) gedesigneert gouverneur van Banda, en door Haar Ed. Hoog Agtbare tot Batavia expres tot de besoignes over dese saken gecommitteert, geadsisteert met den Ed. Wybrand Dubbeldekop, oppercoopman en secunde deser presidie, d'Ed. Claas Pleun, capiteyn deses guarnisoen en Sr. [2]) Willem Basting, secretaris der voorschreven presidie, geantwoord:

dat de voorschreven poincten in de contracten tusschen haar en de verdere bondgenoten ter eenre, en d'Ed. heer Speelman wegens d'Ed. Komp'e ter andre zyde, speciaal ook niet in 't contract, den 18 November 1667 op Bonye [3]) gemaakt, niet goed gevonden wierden;

---

[1]) Meestal geschreven: Andries Boogaert.
[2]) Sinjeur.
[3]) Bedoeld is Bongay. Het *Dagh-Register* heeft Bonay.

dat egter voorschreven contracten tegen de genoemde gepretendeerde beloften niet waren strydende, alsoo Hare Hoogheden soowel als andre koningen hare regten en costumen behielden, sooverre sy by voorschreven contracten daarvan vrywillig geene afstant gedaan hadden;

dat Haar Ed. H. A. tot Batavia Hare Hoogheden in geen minder agtinge hielden als de Ternatanen en Boutonders, nogte ook eenige meerder liefde of genegentheyt den Ternatanen en Boutonders toedragen als radja Palacca, d'andre koningen en coninxkinderen ende grooten;

dat uyt de maniere van de vaart der Ternatanen ende Boutonders ook niet anders konde besloten werden, dewijl deselve sodanig niet waren varende, als Sijn Hoogheyt Palacca en d'andre koningen abusivelijk gemeent hadden, ende het weynige onderschijt, dat daarinne mogt wesen, ontstont uyt de verscheyde gelegentheyt dier plaatsen, en niet uyt eenige meerder of minder genegentheyd ofte agtinge van d'een of d'ander, waarop Haare Hoogheden sig gerust gesteld hebben.

Het derde ende vierde poinct, behelsende, dat men geen regt soude doen over haar slaven, sonder haar daarvan kennisse te geven, en dat deselve sig niet sullen mogen aen d'onse verpanden buyten haar meesters kennis ende toestemming, is Haar Hoogheden toegestaan.

En omme te weten of de luyden, die sig aan d'onse willen verpanden, vry ofte slaven sijn, zoo sal Sijn Hoogheyt Palacca ende d'andre koningen een persoon stellen en ons aanwysen, die d'onse daar versekeringe [van] kan doen.

Het vijfde of laatste poinct, dat hare slaven tegen hare meesters niet souden vermogen in regten te treden, dat is: haar meesters niet sullen mogen in 't regt beroepen, hoewel daarvan al seer qualijk mishandeld werden, maar dat men de meesters met haar slaven soude laten begaen, alsoo sulx onder haar een oude gewoonte en regt is, is Haar Hoogheden mede toegestaan.

Protesterende ende verclarende verders Haar Hoogheden

gesamentlijk, dat sy met dit bovenstaande geschrift en d'articulen, daarin vervat, niet voornemens waren te maken of gemaakt hadden een nieuw contract of ander verbond, maar dat sy haar striktelijck waren houdende aan 't bovengenoemde contract, tusschen haar ende de verdere bondgenoten ter eenre, ende d'Ed. Heer Speelman wegens d'Ed. Compie ter andre zyde op 18 November 1667 op Bony [1]) gemaakt ende beëedigt, sonder daarvan, sooveel 't op haar aplicabel zy, in 't alderminst te willen afwyken.

Aldus gedaan in Compies thuyn, digt onder 't casteel Rotterdam op **Macasser**, den eersten Februarie a° 1676.

In teken der waarheyd is dese, naardat eerst in 't Duyts en daarnaar in 't Maleyts anex aan den andren van een en selven inhoud gecopieert was, door Sijn Hoogheyd Palacca ende d'onderstaande koningen ende grooten met haar gewonelyke zegels of handtekeninge in de name der verdere Bougyse bondgenoten, en door d'Ed. heer commissaris Bogaart met 's Compies segel, mitsgaders sijn en sijn adjuncten haar gewonelycke signaturen in den name der Hoge Regeringe van India ondertekent.

Ter zyden stond dit contract in de Maleytse tale getranslateerd en was getekend:

	Zijn Hoogheyt **Palacca**,
Andries Bogaart,	**Arou Tanete**,
Wybrant Dubbeldekop,	**Arou Marjo**,
Claas Pleun,	**Arou Maroangy**,
W. Basting, secretaris.	**Arou Salotoengau**,
	Galeran Tapaliwen,

CCCLXVII. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [2])

Van 27 Januari tot 12 Februari 1676 bracht de koning van Golkonda, Aboe-il-Hassan (Abdullah Hassan Kutab sjah) een bezoek aan de machtige

[1]) Lees wederom Bongay.
[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 667 e.v. Een offi-

handelsstad Mazulipatnam, bij welke gelegenheid hij door de daar resideerende Europeesche kooplieden, Nederlanders, Engelschen en Denen, zeer luisterrijk werd ontvangen. Vooral de Nederlandsche Compagnie ontzag moeiten noch kosten, om den vorst een grootsche ontvangst te bereiden, en de bewijzen van waardeering van 's vorsten zijde bleven niet uit, „waerover de Engelse zoo jaloers zijn, dat van spijt niet weten wat doen off laten zullen". Niet minder dan 9 firmans vaardigde de koning uit, waarbij aan de Nederlandsche Compagnie nieuwe rechten verleend, oude bevestigd en uitgebreid, dan wel bestaande grieven weggenomen werden. (*Onuitgegeven brief der Nederlandsche opperhoofden te Mazulipatnam naar Batavia, d.d. 6 Februari 1676*, en aldaar aangehouden dagregister; *Dagh-Register van Batavia 1676*, blz. 64 en 87; HAVART, *Cormandel* I, blz. 182—190; VALENTIJN V, 1, *Choromandel*, blz. 64 en 65). Men zij er op verdacht, dat HAVART bij de cauls of firmans, welke de koning in 1676 zou hebben geschonken, er een aantal plaatst, die reeds vroeger verleend waren, en waarbij hij eenvoudig het jaartal 1676 plaatst.

Translaet firman, door den coningh van **Golconda**, Sulthan Aboel Hassan Kotabchia, present in de stadt Masulipatnam, in de maent S'jelkhayda in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reeckeningh is de maent February 1676, verleent, en den 7^{den} derselver aen de E. Jacques Caulier bestelt.[1])

Des coninx firman en ordre sy by desen aen de rabaldaers[2]) en andere gesaghebbers over den dienst van den duan,[3]) mitsgaders de onderdane, hoge en lage, bramines, vryheeren, oppassers der wegen en alle andere inwoonders, dat se moeten weten hoe den Hollandsen capiteyn van Masulipatnam den coningh te kennen heeft gegeven, onaengesien hy veel firmans hadde om den handel van de Compagnie onverhindert te mogen dryven, en allerhande coopmanschappen naer **Golconda, Palicol, Daetseron, Bimilepatnam, Nagelwance**, en voorts 't gehele land

cieeler vertaling met al de wijdloopige titels in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 799. De datum is die, waarop de gouverneur van Cormandel, Jacques Caulier, het stuk op Palleacatte ontving. Hoewel de brieven, het *Dagh-Register* en de andere papieren alle spreken van 9 firmans (ook HAVART), komen er in de *Overgecomen brieven* maar 8 voor. Bovenstaand firman, dat algeheele tolvrijheid verleent in Golconda, vindt men ook bij HAVART I, blz. 36—38 in andere bewoordingen. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland, no. 8368*, V, blz. 62, en in *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 237.

[1]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning. Dsul-cada 1086 begint op 17 Januari 1676.

[2]) Lees: „habeldaer" of „havildar", hoogste stedelijke autoriteit. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium op haweldaar.

[3]) Hoofd der financiën, tevens vertegenwoordiger van den vorst tegenover de vreemdelingen. Ibidem.

door te senden, sonder dat ymant sulx beletten of daervoor eenige tollen en geregtigheden van batapoelery,[1]) mollawisael,[2]) serafy,[3]) magh vorderen, en dat d'Compie geen arbeytsluyden magh werden onthouden, nogh dat hare cooplieden, dienaren en andere dependenten geen nilly[4]) magh werden opgedrongen, egter contrarie deselve de habeldaers van Masulipatnam alle beletselen deden en haer naer begeerte den handel allerwegen niet gerustelijck laet bevorderen, waerom hy versoeck heeft gedaen, dat sulcx met kragt magh werden tegengegaen en verboden; dierhalven is nu des koninx ordre, dat de Masulipatnamse habaldaers, en die van alle andere lantschappen, in 't heen- nogh weervaeren van eenige goederen geen tollen, batepoelery, mollawisael, serafy, hoedanigh die ook genoemt moghten werden, zullen hebben te vorderen, off daerom haer eenigh belet doen, want uyt lieffde heeft de coningh de Compie van alles vrygekent en quijtscheldingh gegeven. En zoo ymand contrarie desen doet, die wete, dat hy 's coninx toorn te verwagten heefft; oversulx moet dit firman genoegh gedaen werden.

Onder stont en was geteykent: **Madoe Banzy, Madumdaer Siahy.**

CCCLXVIII. KOROMANDEL.

7 Februari 1676.[5])

Zie de inleiding bij het vorige contract.

Translaet firman door den koningh van **Golconda**, Sulthan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stad Masulipatnam, in de maend S'jelkhayda in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecqueningh is de

[1]) Uitgaande rechten. Ibidem op bate-poelery.

[2]) Tol- of weggelden. Ibidem op moelawissael.

[3]) Wisselgeld. Saraaf of shroff is wisselaar; sarafi of shroffage is „money-dealer's commission". Zie *Hobson-Jobson* in voce shroff.

[4]) Meestal nely. Rijst in den bolster, padi.

[5]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland, no. 8368*, V, blz. 63.

maent February 1676, verleent, en den 7en derselve aen d'E. Jaques Caulier bestelt.[1])

Des koninx firman en ordre zy by desen aen den serleskeer van **Kelingh**, Said Mustaffa-chan,[2]) dat hy wete, de coningh hem lieff heefft, en Zijn Mayesteyt ter kennisse gecomen is, dat ten tyde van Abul Naby aen de Hollandse kapiteyn pro restant 264 lasten rijs ten afteren[3]) zy gebleven, zonder dat hy die tot nogh ontfangen heefft, hoewel dat all verscheyde firmans tot die restitutie zijn verleent. Om wat reden off niet is g'effectueert? Dierhalven zoodra dit firman ontfangen wert, moet dat restant voldaen werden, zonder weygeringh, sodanigh dat daerover geen klagten meer werden gedaen en dit firman ten vollen genoegh gedaen zy.

Onder stont en was geteykent: **Madomdaer Siahy.**

CCCLXIX. KOROMANDEL.

7 Februari 1676.[4])

Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII. Dit firman regelt een kwestie, ontstaan na de verovering van San Thomé door de Nederlanders op de Franschen in September 1674 (*Corpus* II, blz. 505 en volgende).

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, Sulthan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stad Masulipatnam, in de maend S'jelkhayda in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecqueningh is de maent February 1676, verleent, en den 7den derselve aan d'E. Jacques Caulier bestelt.[5])

---

[1]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

[2]) Keling of Kaling lag aan de Noordwestzijde van de Golf van Bengalen; het is thans een deel van Orissa. Serlasker was oorspronkelijk de titel van een legeraanvoerder; sar i lashkar is: hoofd van het leger; later uitsluitend titel van den onderkoning van Orissa. Zie HAVART III, blz. 80. De *Versameling der Woorden* zegt: „Serlarkier is als prins visier op Cormandel".

[3]) Ten achteren; nog schuldig.

[4]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 668. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland, no. 8368*, V, blz. 62.

[5]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

Des coninx firman en ordre zy by desen aen de habaldaers, mindere regenten en bramines van **Sint Thome**, dat se moeten weten, hoe den Hollandsen capiteyn ende grooten van den coningh bedongen hebben, dat 't geene van 't gebleeven Frans schip wert gevonden, en d'ongelden, [1]) die daertoe werden gedaen, elck de helfft sal genieten en draegen. Maer Sijn Mayesteyt verstaen hebbende, dat van 't gevondene haer gedeelte niet gegeven is, heeft daerover 3 firmans afgesonden, dogh die sijn ook niet ter harten genomen en aghtervolgt. Wie off zou stout is geweest ? Dierhalven weet, dat 't geene gevonden is, moet haer de helft gedeelt, en ook d'ongelden halff en halff moet betaelt werden. Soo moet oock met het canon en ander goet gehandelt werden, dat nogh gekreegen wert. Gedenckt dat dese ordre kraghtigh is, strictelijck aghtervolgt moet werden, en contrarie 't firman niets geschieden magh.

Onder stont en was geteeckent: **Madoe Bansy. Madoemdaer Siahy.**

CCCLXX. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [2])

Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII, en *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 237. HAVART III, blz. 19, plaatst onderstaande schenking in 1675, wat VAN DAM op blz. 154 ook doet, doch op blz. 237 geeft de laatste 1676.

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, Sulthan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stad Masulipatnam, in de maend Sielkhayda, in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecqueningh is de maend February 1676, verleent, den 7en derselve aen d'E. Jacques Caulier bestelt. [3])

---

[1]) Onkosten.

[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 668a. Een eenigszins andere vertaling in *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 801. Een extract in *Contractboek Zeeland, no. 8368*, V, blz. 65.

[3]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

's Koninx firman en ordre is sodanigh, dat de habeldaers, landregenten en bramines van Mammedebath **Narsapour**[1]) moeten weten, hoe den Hollandsen capiteyn van Masulipatnam Sijn Mayesteyt te kennen heeft gegeven, dat 't land voor 's Comp'' timmerwerff op **Ponnepilly** heel door het opperwater is weghgespoelt,[2]) en om een ander timmerwerff en smederye op te stellen tusschen de woningh van Mameth Sahey en de Engelse logie, een erf [is] gelegen, versoeckende hetselve, als den habaldaer van Narsapour daervan een caul heefft verleent, in besetting te moghen hebben en behouwen, mitsgaders dat de werkluyden en anderen, die gewoon zijn daeraen te arbeyden en dependeeren, ook rontsom dat erff hare woonhuysen mogen maecken, sonder dat se eenige hoofft-[3]) en andere gelden sullen hebben te betalen, off daerom mogen gevat off eenige overlast aengedaen werden; ook dat andere werckluyden der omgelegen dorpen daer mogen comen arbeyden, sonder dat ymant haer sulx magh beletten. Soodanigh als zy te kennen geven en versoecken, wert haer by desen dat erff, gelegen [tusschen] 't huys van Mameth Sahey[4]) en de Engelse logie, om 's Comp'' werck te vervorderen, gegeven met die vryigheden, dat de werckluyden daer rontom sullen mogen woninge timmeren, en andere uyt de dorpen te werck comen, sonder dat haer eenige rendos off gereghtigheden sal mogen afgevordert en eenigh belet aengedaen werden. Weest gedagtigh, dat dese ordre kragtigh is, en volgens deselve alles moet geobserveert werden.

Onder stont en was geteykent: **Madoe Bansy, Madoemdaer Siahy.**

CCCLXXI. KOROMANDEL.

7 Februari 1676.[5])

Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII. Dit firman verleent al-

---

[1]) Narsapour lag tusschen Mazulipatnam en Palicol. De beteekenis van het epitheton Mammedebath is: huis van Mohamed.

[2]) HAVART, III, blz. 19.

[3]) Er staat: „hooff".

[4]) Er staat: „Masulipatnam Sahey".

[5]) Uit de *Overgecomen brieven 1677* sesde boeck, folio 669. Ook, in een

geheele tolvrijheid voor Bimilepatnam. (HAVART, III, blz. 77—78, en *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 161).

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, sulthan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stad Masulipatnam, in de maend Sielkhayda in 't jaer Mahomets 1086, dat [naer] onse reecqueningh is de maend February 1676, verleent, en den 7^en^ derselve aan d'E. heer Caulier [bestelt].[1])

Des konings firman en ordre zy by desen, dat de habaldaers, mindere lantregenten, inwoonders en bramines, zoo presente als toecomende, van **Bimilepatnam** in Kelingh,[2]) moeten weten, hoe den Hollandsen capiteyn van Masulipatnam Zijn Mayesteyt heefft te kennen gegeven, dat de Comp^ie^ tot Bimilepatnam negotieerde en 2 ten honderd voor thol bethaelde, en versogt, daervan vrygekent te mogen werden, ook dat haer handel aldaer vry en onbelemmert g'exerceert, en haere dependenten[3]) ongemoeyt, van alle overlast bevrijt mogen blyven, tot welvaert en vermeerderingh van de coophandel aldaer te lande. Daerom heefft de Mayesteyt uyt pure genegentheyt de betalingh van d' 2 per cento van jaer tot jaer voor altoos quijtgescholden, en ordonneert, dat haer dependenten[3]) vry en onbekommert moeten gelaten werden, zodat se seguur[4]) en gerustelijck den handel mogen dryven, hoevende niemand te dencken, dat hiertoe alle jaren een nieuw firman moet gevordert werden, maer neempt copia van dit, geeft 't origineele weder, en aghtervolgt 't selve prompt.

Onder stont en was geteykent: **Madoe Banzy**, **Madoemdaer Siahy**.

---

andere vertaling, bij HAVART, III, blz. 77—78 en in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 796. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland*, no. 8368, V, blz. 63.

[1]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

[2]) Kalinga, in Orissa. Zie hiervóór, noot 2 op blz. 15.

[3]) Er staat „depenten".

[4]) Portugeesch seguro: veilig.

CCCLXXII. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [1])

Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII; *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 236 en HAVART, I, blz. 186—187. Dit firman verminderi de voorgeschreven loonen der ossendrijvers bij het opvoeren van 's Compagnies waren uit Mazulipatnam naar Golkonda.

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, Sultan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stadt Masulipatnam, in de maend Sielkhayda in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecqueningh is de maend February 1676, verleent, en den 7e derselve aan de E. Jaques Caulier bestelt. [2])

's Koninx ordre zy met dit firman, dat de habaldaers van **Masulipatnam** moeten weten, hoe met den Hollandsen capiteyn van Masulipatnam geaccordeert is, dat hy van de coopmanschappen, die het schip hier brengt, en naer Golconda opsent, maer zal betalen voor yder baer 4 nieuwe pagoden, soo aen boeyersloonen als kabaram, [3]) 's heeren gereghtigheyt. [4]) Dierhalven is d'ordre, dat van jaer tot jaer het soo geobserveert, niets meer gevordert en dit firman alsoo promptelijck aghtervolgt moet werden.

Onder stont, was geteykent: **Madoe Bansy, Madoemdaer Siahy.**

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 669a. In andere bewoordingen ook bij HAVART, I, blz. 186—187 en in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 797. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland*, no. 8368, V, blz. 64.

[2]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

[3]) Boyeers zijn de opperhoofden der ossendrijvers op Mazulipatnam; cabaram is „een soorte van grondregten", betaald voor het doen weiden van de ossen langs de wegen. Zie voor beide *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[4]) Te voren bedroeg dat recht 4 oude pagoden, wat ongeveer 6 nieuwe pagoden is.

CCCLXXIII. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [1]

In de dorpen Golepalam en Gondewaron woonden eenige honderden gezinnen van „wassers", lieden, die de in de omliggende plaatsen geweven en geverfde lijnwaden moesten wasschen en opmaken. Om hen en de Compagnie te vrijwaren voor afpersing der hoofden, schonk de koning beide dorpen in pacht aan de Compagnie tegen 150 pagoden per jaar. (Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII; HAVART, II, blz. 54—55 en *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 159—160 en 236—237.)

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, Sulthan Aboel Hassan Kotubchia, present is de stad Masulipatnam, in de maend Sielkhayda, in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecqueningh is de maent February 1676, verleent, en den 7^{en} derselve aen d'E. Jacques Caulier bestelt. [2])

Des coninx firman en ordre zy by desen, dat de landregenten, inwoonders en bramines van **Gollepalem** en **Gondewaron**, gehoorende onder Sourarum, gelegen in 't landschap van Daetseran, moeten weten, hoe den Hollandsen capiteyn van Masulipatnam versogt heefft, dat genoemde 2 dorpen, gehorende onder Sourarum, de daeraen dependerende landeryen en gehugten, met de hoofftgelden van de wassers en andere incomsten d'E. Comp^{ie} volgens 't caul, door Ousseyn-beek [3]) daervan verleent, mogen werden in pagt gegeven voor 150 nieuwe pagoden 's jaers, namentlijck voor Gollepalem 120 en Gondewaron 30 dito's; om dat gelt bysonder te betalen, soo als 't g'eyst is en boven geschreven staet, zijn d'E. Comp^{ie} voornoemde 2 dorpen voor 150 nieuwe pagoden in pagt gegeven. Dierhalven is 's coninx ordre, dat deselve, met 't gene daeronder gehoort, en d'inwoonders van dien, haer moet opgedraegen, en dit firman alsoo ten vollen naegecomen werden.

Onder stont en was geteeckent: **Madoe Banzy, Madoemdaer Siahy.**

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 670. Ook, in eenigszins andere bewoordingen, in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 801. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland*, no. 8368, V, blz. 65.

[2]) Naast dezen titel stond het zegel van den koning.

[3]) Hoessein-beg, vermoedelijk het hoofd der kanselarij.

CCCLXXIV. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [1])

Het volgende geschrift beschermt de wasschers der Compagnie te Masulipatnam tegen afpersingen der inlandsche regenten. (Zie de algemeene inleiding bij no. CCCLXVII; HAVART, I, blz. 187—188 en *Pieter van Dam's Beschrijvinge* II, II, blz. 236).

Translaet firman, door den koningh van **Golconda**, Sultan Aboel Hassan Kotubchia, present in de stad Masulipatnam, in de maent Sielkhayda, in 't jaer Mahomets 1086, dat naer onse reecquening is de maent February 1676, verleent, en den 7e derselve aen de E. Jaques Caulier bestelt.

's Koninx ordre zy by desen, dat de habaldaers, mindere regenten, overluyden en bramines van **Masulipatnam** moeten weten, hoe de capiteyn der Hollanders tot Masulipatnam te kennen heefft gegeven, dat van over vele jaren 40 wassers-huysgesinnen onder 4 hooffden, genaemt Nange Godda Pandoe, Rayarpa, Groa en Wencka, conform geschrifft, door den heer sercheyl [2]) daervan beschreeven en versegelt in 't dorp Masaram, [3]) after tegens Compie thuyn lenende huysen gebout, 's Compie lywaten gebleekt en 's jaers, volgens salabat [4]) voor yder huysgesin drie ropiën tot hoofftgelt betaelt hebben, versoeckende dat haer boven dit niets meer afgevordert, en die luyden niet belet mogen werden de plaetsen, daer se van outs de lywaten gewassen en gebleeckt hebben, te gebruycken. Dierhalven is 's coninx ordre, dat jaers (volgens 't gemelte geschriffde) gereghtigheden maer gevordert, en volgens salabat de plaetsen, daer se wassen en bleecken,

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1677*, sesde boeck, folio 670. In andere bewoordingen bij HAVART, I, blz. 187—188 en in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 800. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland, no. 8368*, V, blz. 64.

[2]) HAVART heeft: „by den Sercheyl, die de voortreffelijkste van het land is en bij wien alle zaken des rijks bekend zijn". Sercheil beteekent schatmeester, „minister van financiën".

[3]) Bij HAVART, I, blz. 188, Madsjewarom; bij PIETER VAN DAM II, II, blz. 236, Maatsiewarom, en blz. 241 Maetsjemarom.

[4]) Salabad = jaarlijks. Het woord wordt veelal gebruikt voor geregelde jaarlijksche verplichtingen of te betalen rechten. Geleidelijk kreeg het evenwel de beteekenis van: gewoonte, adat. Zie *Hobson-Jobson* in voce.

ingeruymt werden, sonder haer desen aengaende eenige overlast aen te doen. En soo der contrarie dit firman yets gepleegt wert, sal der met kraghtiger ordre in versien werden. Oversulx observeert 't selve, neemt daer copie aff, en geefft 't origineele weder.

Onder stont en was geteeckent: **Madoe Bansy, Madoemdaer Siahy.**

CCCLXXV. KOROMANDEL.

7 Februari 1676. [1])

In de inleiding bij no. CCCLXVII hiervóór hebben wij er op gewezen, dat de koning van Golkonda bij zijn bezoek aan Mazulipatnam in Januari en Februari 1676 aan de Nederlandsche Compagnie een negental firmans verleende, waarvan er in de *Overgecomen brieven 1677* echter maar 8 gegeven worden, die hiervóór staan. Het negende verleende tolvrijheid voor de stad Sadrapatnam (ook Sadrangapatnam genoemd). Het volgt hier.

Bevel van den konink Sultaan Aboe-il-Hassan Kotbsjah, verleend aan de Hollandse Compagnie wegens de tolvryheyd tot **Sadrangapatam**, van twee-en-een half ten honderd.

Boven aan stond: God is de konink.
En lager 's Koninks zegel.

Daar is een werelds onderdanig gebod, glinsterende als de zon, en een bevel van noodzakelyke achtervolging uyt het gezegende hof, vol van Gods stede-houderschap, vergezelschapt met regtvaardigheyd, zodanig te voorschijn gekomen, te weten:

Dat de landdrosten, bestierders, oppassers en aanteykenaars, tegenwoordige en toekomende, in de stad **Sadrangapatam**, gehorende onder Carnatica, weten, dat het handvatzel van eer en achtbaarheyd, de beste en uytgelezenste onder de zyne, den Hollandzen capiteyn, woonagtig in de gezegende zee-koopplaats Mazulipatnam, onderdanig te kennen gegeven heeft aan haar,

---

[1]) Uit Havart, I, blz. 93—94. Ook in de *Overgecomen brieven 1688*, vijfde boeck, folio 795. Een exerpt in *Contractboeck Zeeland*, no. 8368, V, blz. 63 en in *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 236.

die 't geluk hebben aangetroffen om te staan by de voet des throons van hem, die een stedehouder Gods is, dat de E. Compagnie in de voorschreven stad Sadrangapatam hare koopmanschappen en handel drijft, en van de honderd pagoden twee-en-een-half betaald, beloopende 's jaarlijks achthonderd pagoden; verzoeken met-eenen in alle nedrigheyd, dat voorschrevene penningen haar mogten quijtgescholden, en geen moeyelijkheden in 't werk gesteld worden omtrent diegene, die des E. Compagnies zaken aldaar verrigten, met belofte, dat de genoemde stad in den handel aldaar overvloedig worden en aangroeyen zoude, en kleyne en grote derwaarts in menigte toevloeyen, en profyten voor des koninks threzoren aanbrengen.

Daarom hebben wy uyt een koninklyke beleefdheyd en een wijduytgespreyde cosroise [1]) toegenegentheyd, de tol van twee-en-een-half ten honderd, of in het geheel achthonderd pagoden 's jaars, aan den genoemden Hollandzen capiteyn quijtgescholden; des zullen zy, regeerders, vaststellen, dat dit eens voor al geschonken is, en geen de minste moeyelijkheyd of verstorenisse aandoen aan de dienaars en de onderhorige der gemelde E. Compagnie, opdat zy hare koopmanschappen met gerusten gemoede en veyligheyd mogen handhaven; buyten twyfel zal dan Sadrangapatam met zegen en overvloedigheyd vervuld worden, zijnde het niet nodig dezen aangaande jaarlijks een nieuw bevel te verzoeken; neem dan een affschrift van dit hoogverheven bevel, en geef het origineel weder. Zij [2]) zullen zich dan hebben te gedragen naar dit hoge gebod en houden het voor een zake van een sterken aandrang.

Geschreven in de mane Sikada, anno Muhammedano 1086, en anno Christi 1676.

Ter zyden stond: Met oorlof van den aldernaasten aan den konink, den vertrouder in het vermogen des Majesteyts, in denwelken alle gewoontens en manieren des koninks verzameld zijn, den weter der geheymen van den vorst, den pylaar des verhevenen koninks, den arm van het grote stedehouderschap Gods, **Madoena,** algemeyn boekhouder des koninks.

---

[1]) HAVART geeft hierbij de volgende aanteekening: „Zo veel of men zeyde een koninklyke, omdat Cosroes een voornaam konink in Persia geweest is".

[2]) De ambtenaren des konings.

CCCLXXVI. MAKASSAR—SOEMBAWA.

12 Februari 1676. [1])

Nadat Holsteyn in 1675 met de verschillende vorsten op Soembawa vredesverdragen had gesloten (zie *Corpus* II, blz. 541 e. v.) bleef het daar na zijn vertrek niet lang rustig. De uitgeweken Makassaren werden door den koning van Soembawa gesteund; het hoofd dier Makassaren, Dain Tellolo, was met een Soembawasche prinses gehuwd. Gezamenlijk deden zij een strooptocht in Bima, waarover een Bimaneesch gezantschap op Batavia kwam klagen. Bovendien waren de opvarenden van eenige Nederlandsche vaartuigjes, die op het eiland gestrand waren, vermoord. Maar in Soembawa zelf waren velen het met dit optreden niet eens, en het gevolg was een soort paleisrevolutie, waarbij de heerschende koning, Mas Goa, werd afgezet, en vervangen door zekeren Mas Bantam. Deze zond gezanten naar 's Compagnies president op Makassar, met wien zij onderstaand contract sloten. (Zie *Dagh-Register 1675*, blz. 339—340; *1676*, blz. 93).

Op huyden, den 12^en^ February des jaars 1676 compareerde binnen desen castele Rotterdam op **Macasser** in de ordinary vergadersaal, ongewapend en sonder crissen of eenig ander geweer, Nene [2]) Singerewarong, eerste raadsheer van 't Sumbawase rijk, en Nene Demanglangoe met Nene Deman, representerende volgens luyd van den brief, door haar medegebragt, hunnen koning en heerscher, Maas Bantam genaamt, en hebben dese gesamentlijk, soo voor haar selven als voor hunnen koning en verdere koningen en grooten van **Sumbawa**, behoorlijk voor de Compagnie verootmoedigt; item de volgende poincten, soowel voor haar als hunne nakomelingen, heylighlijk besworen.

1.

Eerstelijk verclaren opgemelte gesanten, dat sy op de vermaninge van den heere president van haren koning herwaart na desen castele gesonden waren, om met sodanigen magt en cragt, alsof hy selfs in persoon present was, tusschen de Comp^ie^ en hem een onverbrekelijk contract van vreede, vriendschap en bondgenootschap aan te gaan.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Zie de ratificatie hierachter onder 22 December 1677.
[2]) Eeretitel, die eigenlijk beteekent: grootvader.

2.

Waarop voorts genegotieert en gehandeld wesende, soo is verstaan, overeengekomen en besloten, dat van nu voortaan tusschen de Generale Kompie en het gantsche rijk en land van **Sumbawa**, soo verre het sig uytstrekt, of na desen nog verder mogt komen uyt te strekken, sal onderhouden werden een goede, vaste en onverbrekelyke vreede, vriend- en bondgenootschap, ten eeuwigen dage toe, in alle cinceerheyt en getrouwigheyt.

3.

En opdat dit contract des te bestendiger mag blyven, soo heeft hooggemelte koning al eer vergund en overgegeven aan d'E. Kompie de frequentatie van sijn geheel land, met seclusie van alle andere Europiaanse natiën, of ymand van harentwegen, sonder onderscheyt of ymand uytgesondert, wie het ook moge sijn, sullende ook niemand van deselve ter negotie of andersints vermogen te admitteren sonder toestemminge en permissie van degene, die alsdan sig wegens d'E. Compie tot Sumbawa kome te bevinden, of, des neen, sonder toestemminge en consent van de heer president tot Macasser, sonder wiens voorweten sy ook van geene sodanige natie, ook van gene andere natie hier in India, vermogen aan te nemen eenige gesanten, brieven of besendinge, onder welken schijn het ook moge sijn.

4.

Specialijk sal van nu voortaan alle frequentatie ende correspondentie tusschen **Sombawa** ende de **Macassaren** sijn en blyven g'extirpeert, ten eeuwigen dage toe, met iteratief versoek der gesanten, dat de Macassaren noyt vergund mogte werden met haar prauwen of vaartuygen in 't land van Sumbawa, of op derselver stranden, te varen of aan te komen; sullen mede [1]) expres gehouden wesen diegene, die reets op Sumbawa bennen of hier namaals mogten aankomen, 't sy met minne of kragt van wapenen van daar [te] verdryven.

5

Werd d'E. Compie alleen, met uytsluytinge van alle andere voorschreven Europiaanse natië, onder 't gants gebiet van hoogstgemelte koning overgegeven den vryen handel en negotie,

---

[1]) Er staat: „met".

sonder dat ook eenig ander Indiaansche natie, 't sy Moren, Javanen, Maleyers, Aetchinders etc[a], geene uytgesondert, daar eenige waaren of coopmanschappen vermogen aan te brengen, ja, selve met haare vaartuygen aankomen, sonder pascadulle en toelatinge van de Comp[ie].

6.

Insgelijx en sullen gene van alle voorschreven natië, soo Europiaanse als Indiaanse, uyt het gebied en jurisdictie van hooggemelte koning vervoeren mogen eenige de alderminste coopmanschappen, besonderlijk sappanhout, dassy linge, [1]) schilpatshoorn, wax, etc[a], 't sy dat deselve daar in 't land vallen, of van buyten toegestaan werden te mogen aanbrengen, 't sy door de onderdanen van hoogstgemelte koning, of andere naby gelege vreemdelingen, alsoo datselve de Comp[ie] alleen is toegestaan. Den rijs, daarvoor neemt de Comp[ie] aan, by alle extraordinary tyden van dierten, wanneer sy deselve met voordeel konnen vervoeren, aan de regering van Sumbawa te betalen vierentwintig rijxdaalders voor een cojang van 80 maten, yder van 54 ℔; [2]) dog by gemene tyden sal d'E. Komp[ie] niet meer betalen als marktgang; maar soo d'E. Comp[ie] niet genegen was den rijs, alsook alle andere coopmanschappen, exepto die hier in spetie genoemt sijn, op te kopen, dan so sal het vry staan alle andere negotianten, die met passen van d'E. Comp[ie] daar verschynen, [die] te vervoeren, opdat evenwel het volk van Sumbawa haar gewin mogen maken.

7.

Om alle onderlinge moeyelijkheden voor te komen over den coers van gelden, soo is geaccordeerd, dat alle Nederlantse silvere spetië, hoe [3]) deselve genaemt soude mogen werden, op het land van Sumbawa ganckbaar gemaakt sullen werden.

8.

Indien t'eeniger tijd eenige Nederlanders of andre Christen natië, 't sy dat het sijn dienaren of onderdanen van d'E. Comp[ie],

---

[1]) Verschrijving voor cassia lignea, een soort kaneel.

[2]) Een kojang is een last, niet overal even zwaar, maar gemiddeld van 30 pikols. De hier gegeven hoeveelheid van 80 maal 54 pond komt op ongeveer 33 à 34 pikols.

[3]) Het handschrift heeft de verschrijving: „soo".

of ook selfs geen onderdanen so het Christenen sijn, hun tot hoogstgemelte koning quamen te begeven, en toonden genegen te wesen het Mahometaanse geloov' aan te nemen, soo sullen soodanige geensints aengenomen, maar in goede versekering in handen van d'E. Comp^ie moeten overleveren, mits ook alsulke, die albereyts nog ergens onder de jurisdictie van hoogstgemelte koning mogen schuylen. Insgelijx sal ook d'E. Comp^ie geen onderdanen van den koning tot het Christengelove trekken, tegen dank en wille van Sijn Hoogheyd.

9.

Soo eenig schip of schepen van d'E. Comp^ie by ongeluk of andersints by of omtrent Sumbawa of de stranden van Sumbawa selve te blyven quam, soo sal den koning gehouden wesen naar vermogen d'E. Komp^ie by te staan met vaartuygen en volk, om de mensgen[1]) en goederen te bergen, en tragten voor te komen alle vermindering van dien; daarom sal ook wederom d'E. Comp^ie dat volk, die hiertoe gebruykt werden, eerlijk be- lonen.

10.

Den hoogstgemelten koning sal nu of naar desen van d'E. Comp^ie over het in- en uytvoeren van goederen, aenkomen van schepen of andersints niet vermogen te vorderen eenige thollen of geregtigheden, onder wat titul het ook wesen mag, alsoo de Komp^ie dat alles vrygegeven wert.

11.

Het sal d'E. Comp^ie vrystaan tot Sumbawa en voorts door 't gehele land, daar 't haar believt, en op sodanigen plaats, als sy daartoe komen uyt te kiesen, een logie op te rigten; daartoe sal gemelte Sijn Hoogheyt doen bestellen de materialen naar 's lands wyse; dog begeert de Comp^ie haar logie van steen en met een pannendack te maken, daartoe sullen se selve de materialen besorgen, of ten ware gediend konde sijn van de bergsteen, die daar vald, en waarvan d'E. Komp^ie de aanbrengers behoorlijk sullen lonen.

12.

Alle het grov' canon en bassen,[2]) dat onder het vermogen

[1]) Sic!
[2]) Een bas was een klein, draagbaar kanon.

van hoogstgemelte koning voor jegenwoordig komt bevonden te werden, sal hoogstgemelte koning gehoude wesen op d'eerste aanmaning in handen van d'E. Comp[ie] over te leveren, niet een uytgesondert, of sonder daar iets van te verbergen.

13.

Ende opdat dit verbond te onverbrekelyker zy, soo sal hoogstgemelten [koning] zijn: vyand van Komp[ies] vyanden en vrund van Komp[ies] vrunden; ook gehouden wesen soo veel hulpe te contribueren, daar 't vereyscht, als in sijn vermogen staad; maar sal d'E. Komp[ie] hem of de syne niet ergens buyten's lands ten oorlog voeren, of ten ware sy hun selven daartoe presenteerden en vrywillig waren om mede te gaan.

14.

Geene forten of fortressen sal den hoogstgemelten koning in eenige syner landen off jurisdictie vermogen te maken, als met kennisse, voorweten en toestaan van d'E. Comp[ie] of van den residend. En als 't gebeurd, dat d'E. Komp[ie] tot versekering van Sijn Hoogheyd ergens nodig oordeeld een vastigheyt te leggen, sal Sijn Hoogheyt op aanseggen van den resident, of wel die vanwegen d'Ed. Comp[ie] sulx mogt komen te gelasten, die weder moeten nederwerpen.

15.

Soo beloovt ook gemelte Sijn Hoogheyt en de regeringe aan handen van d'Ed. Comp[ie] te leveren alle diegene, die mogen schuldig zijn aan de moord van de Nederlanderen van het gesneuvelde jagje de Gheyt; item van de twee chaloupen van den vry-ingeseten Kleyn, die op den hoek van Sombawa sijn afgelopen, nevens alle sodanig geschut en verdere goederen van voorschreven vaartuygen, als daar nog by Haar Hoogheden sal bevonden en nagespeurt konnen werden.

16.

Wanneer de Ed. Heer Gouverneur-Generaal en de Heren Raden van India tot pandluyden van dit contract ymand begeren te vorderen en op Batavia te wonen, soo sal Sijn Hoogheyd gehouden wesen een of twee van sijn gequalifeerde nabloedverwanten te committeeren, maar ook vermogen de sodanige te eynde van 't jaar door een ander van geen minder qualiteyt

te laten vervangen, gelijk ook de Heer Generaal desulke pandluyden sal houden in behoorlijk respect en aansien, overeenkomende met haar geboorte.

17.

Ook beloovt gemelte Sijn Hoogheyt, dat hy met gantschen vlijd sal tragten by te leggen alle sodanige differenten en geschillen, als tusschen hem en 't rijk van **Biema** en **Dompo** soude mogen sijn, en voorts met deselve bondgenoten, so 't betaemt, in rust en eenigheyt tragten te leven.

18.

Voorts verclaren de gesanten, dat haren heer sijn selven, alsook sijn land en onderdanen, in 't geheel overgegeven [1]) onder de bescherming van d'Ed. Komp[ie], die hy altoos wil en sal erkennen voor synen schut- en schermheer, gelijk ook d'Ed. Komp[ie] deselve sodanig aanneemt, en belooft na vermogen tegen alle, wie haar soude begeren overlast te doen, te protegeren, mits dat sy ook in sulken kas haar tot hun defentie sodanig comporteren, als haar door Comp[ies] gesaghebbers dan aanbevolen sal werden; en aangesien d'Ed. Comp[ie] nu al verscheyde onkosten gedaan heeft, om die van Sombawa tot haar behoud te doen vermanen, alsook omdat gemelte koning onse vyanden, de uytgewekene Macassaren, onder sijn bescherming gehouden en gedoogt heeft, sal genoemde Sijn Hoogheyt ook verbonden sijn en blyven hem sodanige breuke te onderwerpen, als Hare gemelte Ed[e], indien het mogt geoordeeld werden te behoren, hem dierwegen sullen gelieven op te leggen.

19.

Belovende de gesanten te bevorderen, dat dit contract by hunnen heer en koning tot Sumbawa, item alle mindere groten van dat rijk, in presentie van diegene, dewelke d'Ed. Comp[ie] daartoe gelieft te gebruyken, zullen ratificeren, en, gelijk zylieden nu gedaan hebben, heyliglijk besweren.

20.

Boven dit alles blijft Sijn Hoogheyt [2]) metten eersten op

[1]) Lees: „overgeeft" of „overgegeven heeft".
[2]) Hier is een woord uitgevallen, waarschijnlijk „gehouden" of „verpligt".

het believen van Haar Wel Ed^s selfs in persoon voor Welgemelte Haar Wel Ed., de Heer Gouverneur-Generael en de Heren Raden van India, te compareren, en aldaar te versoeken de aggreatie van dit contract.

21.

Beloven gemelte gesanten wyders, dat se den jegenwoordig afgesetten koning, Maas Goa, voor sijn leven lang sullen versorgen van sodanigen onderhout, etc^a, als enigsints sodanigen persoon toekomt, gelijk als sy tot nu toe gedaan hebben, sonder dat sy hem verders sullen onderdrukken.

Eyndelijk, opdat alle bovenstaande poincten des te religieuser mogen werden onderhouden, soo sijn deselve door vermelte heren gesanten van hooggemelte koning, item voor haar selven, gelijk in 't hooft deses geprecisiceert staad, op den alcoran besworen en ondertekend, ende tot te meerder bekragtinge gedronken het crissenwater, [1]) en ten overstaan van Sijn Hoogheyd **Palacca, Jou Majuda**, gesant van de koning van Ternaten, **Crain Linques, Arou Tanete, Arou Maru, Crain Layo, Arou Bolo** en **Crain Gillisson**, [2]) die desen ook met hun gewonelyke handtekening alsmede d'ondergeschreven raden deses casteels als getuygen hebben ondertekent.

Aldus gecontracteert, besloten en becragtigt in 't casteel Rotterdam op **Macassar**, ten dage, jaare en plaatse voornoemt; was getekent: **David Harthouwer, Wybrand Dubbeldekop, Claas Pleun, François Prins** en **Adriaan van Laren.**

Ter zyden stond 's Comp^{ies} zegel in roden lacke.

Nog lager stond: Ter ordre van den president, en getekent: **Willem Basting**, secretaris. [3])

---

[1]) Water, waarin de gezanten hun krissen hadden gedompeld, en waaraan dezelfde magische kracht werd toegekend als aan het Ambonsche mata-kaoe. Zie daarvoor STAPEL, *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, glossarium.

[2]) Allen grooten uit Zuid-Celebes en bondgenooten van de Compagnie. Jou of djao, crain of karaeng en aroe zijn adellijke titels.

[3]) Zie verder de ratificatie van dit verdrag hierachter onder 22 December 1677.

CCCLXXVII. CEILON—MADURA.

2 Juli 1676. [1]

Het hier volgend contract is in wezen niet anders dan een handelstransactie, maar het leek niettemin van voldoende belang om het op te nemen. De naik van Madura betrok van de Compagnie een aantal begeerde koopmanschappen, voor de betaling waarvan hij de publieke opbrengst van een viertal zeehavens in zijn gebied in pand gaf.

Verbandschrift, door den landregent van den neyck van **Madure** aan de Compagnie gepasseert.

In 't jaar 851 na de Mallabaarse stijl, den 23e van Ammadam, [2] 't welk is den 2e July 1676, volgens het hantschrift en verloff van Wiesiwenade Chiockenade, naukur van **Madura**, [3] en 's Compies wegen ter ordre van d'Ed. heer gouverneur Rijklof van Goens, de jonge, Raad-extraordinaris van India, etca, is aan den commandant der Madurese zeekust, Marten Huysman, door den regent deser landen van Tirewareteesiem, Cammarasuam-modliar, [4] dese ola [5] ende obligatie gepasseert onder verpanding van de zeehavenen **Tutucorijn, Cailpatnam, Collesegapatnam** en **Aetoer**; en onder verband van deselve vier landschappen bekent gemelten modliar ontfangen te hebben, namentlijk:
drie stux getande eliphanten, hoog .... en .... cobido, [6] die door malkandren, omdat se voor den heer neyke sijn, tot een

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Zie ook *Kamer Zeeland*, no. 8147, blz. 13 e.v.

[2]) Volgens de z.g. Kollam-era. Daarin komt echter geen maand Ammadam voor, welke naam stellig verhaspeld is, misschien wel onder invloed van de Mohamedaansche maandnaam Ramadhan. Onze maand Juli valt in de Kollam-era samen met Cartadagam.

[3]) Zeeland spelt nhauker; het Hindustani is naukar en schijnt oorspronkelijk te hebben beteekend: „vriend" „kameraad"; later „dienaar", ook in de beteekenis van „dienstknecht". Hier is het de aanduiding voor den vertegenwoordiger van den naik, in den titel genoemd: „landregent van den neyck". Zie voor naukar *Hobson-Jobson* in voce nokar. De naam van den naukar wordt meest gespeld „Sioekenade".

[4]) Modliar is de algemeene titel voor „hoofd"; Tirewareteesiem is een provincie van Madura. Zie het verslag van Adolph Bassing bij VALENTIJN, V, I, *Ceylon*, blz. 291.

[5]) Brief; oorspronkelijk het palmblad, waarop geschreven werd; later „bevelschrift". Zie *Hobson-Jobson* in voce ollah.

[6]) Niet ingevuld. Cobido is een maat, ongeveer 70 c.M. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

civilen prijs sijn gegeven voor	rijxdaalders	4800
In koper voor 9¼ bhaar van 480 ℔ à 130 rd[rs] de bhaar, dog sijn 2½ rd[s] minder bedongen [1])	„	1200
Ende in contante fanums, silver en goude spetie, tot fanums gereduceert, samen met den intrest, die daarop is gerekent [2]) . . .	„	6000
	Somma rd[s]	12000

ofte een hondert en twintig duysent Madurese fanums.

De voorschreven twaalf duysent pardaus [3]) sullen suyver alle maanden werden betaalt, beginnende met de maand Augustus tot July a[o] aanstaande, uyt de ondergenoemde dorpen; en de dorpshoofden sullen sig daarvoor tot te meerder versekering by handtekening verbinden, om niets aan de armene [4]) te senden sonder alvoren yder sijn deel aan d'E. Comp[ie] voldaan te hebben, namentlijck:

uyt Tutucorijn van Carpen-chitty, [5]) 225 rx[s] ter maand, komt voor 12 maanden	rx[s]	2700
uyt Cailpatnam door de vier amblegares [6]) 325 rx[s] maandelijx, komt alsvoren	„	3900
uyt Collesegrepatnam door Commaresuani-moepenaar [7]) 300 rx[s] 's maants	„	3600
uyt Atoer door Ayen Ariapulle, [8]) des lands schryver van dat dorp, 150 rx[s] ter maand	„	1800
	Somma rx[s]	12000

[1]) De prijs zou namelijk zijn 9¼ × 130 rijksdaalders, of 1202½ rds.

[2]) Ten dele in nely te voldoen en van het contant is 2 percento's 's maands bedongen. Neli is rijst in den bolster; een fanum is het twaalfde deel van een pagode en ongeveer 50 cent. Hier evenwel is, blijkens hetgeen volgt, sprake van z.g. kleine fanums, berekend tegen 25 cent.

[3]) Hier is pardao dus een inheemsche naam voor rijksdaalder, en zijn beide gelijk aan 10 kleine fanums. Zie voor pardao *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium.

[4]) Valentijn V, I, *Ceylon*, blz. 289 zegt: „De Armene of 't Hof". Het is in de contracten vaak een omschrijving voor de regeeringsadministratie van Madura. Men sprak het woord uit als armenee.

[5]) Chitty, chetty of sitty is een titel voor leden van de handelskaste, en wordt, als zooveel andere titels, achter den naam geplaatst. Zie *Hobson-Jobson* in voce chetty, en *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[6]) Dorpshoofden; van Tamil ambalagar.

[7]) Titel voor hoofden der Mohamedanen, van Tamil muppan.

[8]) Ayen is een veelgebruikte titel, eigenlijk aya, „a common adjunct in the South of India to the names of Brahmans". Zie Wilson, *A glossary of judicial*

in nely te voldoen binnen vier en een halve maand uyt 't dorp Wetoer, onder Alwatirnegary sorterende, volgens expresse ordre, aan den manigaar [1]) te geven, als het de beste koop is, boven 2 percento 's maands, soowel voor 't capitaal als den intrest, sijnde een hondert en tagentig rijcx^s, droog te leveren in 't dorp Tsianramangelam, is samen rd^s 2180; [2]) en sullen in geen gebreke mogen blyven den nely tegens den besten prijs te leveren, al most die ten duursten daarna gekogt werden, sonder schulden te laten tot het andre gesay. [3]) Ende sal ook geen belet werden gedaan in 't snyden, vervoeren nog verkopen van den nely, onder genig pretext.

Dit voorschreven geld sal onder genich pretext door den heer neyk, nog de armene, mogen ingehouden nog afgerekent werden, maar met volle genoegen volgens dit beding, of andersints door de armene, werden voldaan; ende soo de voorschreven betaling niet behoorlijk geschiet, sal d'Ed. Comp^{ie} uyt de voorschreven dorpen en inwoonderen 't selve met haar eygen magt en force vermogen in te vorderen, en de betaling vryelijk door arresteren etc^a mogen besorgen.

De dorpen en inwoonders, die aan d'E. Comp^{ie} verpand werden, sullen in alle regt en billicheyt werden gehandeld, opdat aan de voorschreven betalinge niet kome te gebreken.

Was getekent met Tambulse caracters: [4]) **Commarentoene**; ende ten oirkonde, dat hetselve den eygen handtekening van den landregent **Commaresuarni-moedeljaar** is, [5]) heeft sijn schoonzoon **Sidambrenaden-modelly** [6]) onder sijn schoonvaders hand getekent; en als getuyge was mede ondertekent: **Sidambrenaden-chitty.**

---

and revenue terms.... of British India". Pulle, letterlijk: kind, was de titel voor de leden eener voorname onderafdeeling van de kaste der Sudra's.

[1]) Dorpshoofd. Zie *Hobson-Jobson* in voce monegar.

[2]) De redactie is hier niet duidelijk. Hiervóór is gezegd, dat een gedeelte moet worden betaald in nely; klaarblijkelijk is dat gedeelte bepaald op 2000 rijksdaalders, te leveren binnen uiterlijk 4½ maand, met 2 procent renteverrgoeding per maand, dus in totaal 2180 rijksdaalders.

[3]) De betaling mag niet worden uitgesteld tot den volgenden oogst.

[4]) Dit kan niet anders zijn dan een omschrijving of verschrijving voor Tamil.

[5]) Titels als naik, modliar etc. werden als regel achter den naam geplaatst.

[6]) Vermoedelijk een der vele schrijfwijzen voor modliar, dikwijls als modelliar gespeld. Zie *Hobson-Jobson* in voce.

Onder stond: Accordeert met de minuyt, Tutucorijn den 9e July 1676. Was getekent **Adolv Basting.**[1]) clercq.

Lager stond: Accordeert met de copia, Colombo den 11e July 1676; was getekent **Wm van Dielen,** eerste clercq.

CCCLXXVIII. KOROMANDEL—TANJORE.

11 December 1676.[2])

Negapatnam, een der voornaamste vestigingen van de Compagnie aan de kust van Koromandel, lag in het gebied van den „naik of grave" van Tanjore, die te beschouwen is als een leenman van Madura. De Compagnie had deze plaats in 1658 op de Portugeezen veroverd, en de naik had toen, na eenig protest, de eigenlijke binnenstad in vollen eigendom aan de Compagnie moeten afstaan, zooals voorheen de Portugeezen die hadden bezeten; tevens kregen de Nederlanders, tegen een jaarlijksche vergoeding, 10 aangrenzende dorpen. (*Corpus* II, blz. 123—128, 190—192). In 1666 stond genoemde naik ook de stad Trimelepatnam in pacht aan de Compagnie af, en in 1674 schonk hij haar de helft van de opbrengst der „buytenstad" Negapatnam, d.w.z. van de handeldrijvende voorstad (ibidem blz. 514—517).

Twee jaar later viel de Visiapoersche veldheer Egosie Ragia met een leger in Tanjore en trachtte zich ook van Negapatnam meester te maken, wat niet lukte; wel plunderde hij de 10 Compagniesdorpen. Toen hij evenwel de macht der Compagnie leerde kennen, ging hij tot onderhandelingen over en bevestigde als nieuwe landsheer de oude rechten der Compagnie in genoemde plaatsen. (*Daghregister 1676*, blz. 185, 235, 299; *1677*, blz. 98).

Translaet contract en articulen van verdrag en alliantie tusschen d'Ed. doorlugtige Nederlandse Oostindische Compie en Egosie Ragie, veltoverste en

---

[1]) Dikwijls geschreven Bassing. Zie VALENTIJN l.c.

[2]) Uit het *Contractboek-Amsterdam*. Ook in *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 1162 en volgende, in die van *1682*, sesde boeck, folio 1385 verso en volgende, en in die van *1689*, sevende boeck, folio 720 e.v. In de contractenverzameling der Kamer Zeeland komen hiervan bovendien twee kopieën voor, waarvan de eerste aanvangt met de volgende aanteekening, die men ook vindt bij het exemplaar, in 1682 overgekomen:

„Den origeneel op silver gegraveert ende in de Mallabaarsche tale geschreven. Contract door Egosie Ragie, present landheer ende vorst van Tansjouwer, origineel gechiapt (gestempeld) en het origineel translaat uit het Mallabaars door Ragie Wengena, als gemagtigde van Zijn Hooghevt Egosie Ragie, in 't veltleger voor Sickel, den 11 December 1679 (lees 1676), in presentie van gecommitteerdens getekent, luidende als volgt":

groot-gouverneur der Tansiouwerse landen, wegens de croon Visiapoer aangegaan met den oppercoopman P. Verwer, coopman Thomas van Rhee en verdere leden van den raad tot **Nagapatnam** en vanwegen d'Ed. Heer Rijklof van Goens, de jonge, Raad-extraordinaris van India, gouverneur en directeur van 't eyland Ceylon, de custen Madure-Inchiado, [1]) de stad en landen van Nagapatnam, representerende d'Edle Heer Gouverneur-Generaal ende Ed. Heren Raden van de Nederlantse Oostindise Compie in India.

1.

Dat den oorlog, vyandschap en alle verwyderinge, tusschen d'Ed. Kompie en Egosie Ragie gevallen, van nu aan sal cesseren en verandert werden in een vaste, onverbrekelyke ende euwigen durende vreede, alliantie en vrindschap, die met 't aangaan van dit contract wedersijds by de onderdanen stand grypen en onderhouden werden sal, en dat onder conditie van de navolgende articulen, die Egosie Ragie de doorlugtige Nederlandse Oostindise Compie uyt den naam van de Visiapoerse croon toestaat, inwilligt en veraccordeert als volgt:

2.

Eerstelijk, dat d'Ed. Compie sal hebben en onverhinderlijk genieten een vryen coophandel door 't gehele land van **Tansiouwer**, betalende van alle coopmanschappen, die haar dienaars of coopluyden op- en afvoeren, halve thol, even sodanig als hetselve d'Ed. Compie door den Visiapoersen veltheer Molla Machomoedail, en daarna den overleden neyk van Tansjouwer, Visiagua Ragua ao 1661 by een caul, op een silvere plaat gegraveert, vergunt is, [2]) welken vryen handel en halve tholsgeregtigheyd Egosie Ragie by desen mede aan de Compie vergund en toestaat, met sodanige vryheden en previlegiën meer aan haare coopluyden door 't gehele land, als in 't selve caul, onder d'Ed. Compie berustende, begrepen staat, 't welk Egosie

---

[1]) De kust van Madura werd door de Portugeezen genoemd Costa d' Inchiado.

[2]) Zie *Corpus* II, blz. 190—191, waar de Naik genoemd wordt Achita Risia Raghia. HEERES plaatste daar een vraagteeken bij, en dateerde het caul op 5 Januari 1662, wat klaarblijkelijk alleen slaat op het appendix op blz. 192.

Ragie verclaard conform den inhout met dit articul te renoveren en confirmeren, in manier of Sijn Hoogheyd het selfs aan d'Ed. Comp[1e] verleend had.

3.

Dat des Ed. Comp[1es] thien oude dorpen sullen sijn en verblyven aan de zyde van d'Ed. Comp[1e], gelijk ook de thuyn Panjour, gelegen aan de Suytzyde van de stad Nagapatnam, en de thuyn bewesten de pagood-China, staande in hetselve caul van den ouden neyk van Tansiouwer begrepen, dewelke Egosie Ragie met gelyke regt conform het voorschreven caul aan de Comp[1e] overgeevt.

4.

Egosie Ragie doed by desen afstand van alle actiën en pretentiën, die de croon Visiapoer of Sijn Hoogheyd Egosie Ragie uyt cragt van sijn conquest als anders soude moge hebben op de buytestadt Nagapatnam en des Ed. Comp[1es] thien oude dorpen voormelt, van welke actiën en pretentiën Egosie Ragie mitsdesen renuncieert, stellende de voormelte buytenstadt, de thien oude Comp[1es] dorpen en de voormelte twee plaatsen Ponsiour en de pagood-China onder de heerschappye van de Nederlantsche Oostindische Komp[1e], met gelyke regt en authoritheyt over deselve, sodanig door den Ed. heer Admiraal en Directeur-Generael van India, Rijklof van Goens, by contract van den 13[en] September 1674, nevens de zeeplaatsen **Trimelepatnam** en **Carcal** met Cawatta-neyk, als gemagtigde van den neyk van Madura, gecontracteert, geaccordeerd en daarop by d'Ed. Comp[1e] in pocessie genomen zijnde,[1]) waarvoor d'Ed. Comp[1e] nu aan Egosie Ragie beloovt te voldoen een jaarlyxe recognitie in contant gelt en een getande eliphand, te weten:

voor de thien Comp[1es] oude dorpen	pardaus[2])	1200
voor de buytenstad	„	3000
bedragende t'samen	pardaus	4200

à 10 fanums de pardau van 3½ mat yder, die d'Ed. Comp[1e] gehouden sal wesen jaarlijx, benevens een getanden eliphant, aan Egosie Ragie ofte syne gemagtigde te voldoen, telkens naar 't eynde van 't jaar.

[1]) *Corpus* II, blz. 514—517.
[2]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 32.

5.

Egosie Ragie consenteert en staat d'Ed. Compie toe, binnen Nagapatnam munt te mogen slaan, soo fanums als pagoden, de fanums na de maniere en alloy als deselve in de landen van Tansjouwer in gewoonten sijn, van 3½ mat, en de pagoden op de alloy van Palliacatta à 8⅝ mat yder, mede op gelyke wyse d'Ed. heer admiraal 't selve met Cawatta-neyk, boven vermelt, bedongen en geaccordeert heeft, mits dat de Compie en Egosie Ragie sullen trekken de helft van de winsten en inkomsten derselver munteryen, nadat de onkosten alvoren daaraf getrokken zullen werden; en sal Egosie Ragie in deselve munterye mogen stellen een persoon, om wegens Sijn Hoogheyd rekeninge van de incomsten te houden.

6.

Egosie Ragie neemt mitsdesen aan, de voorschreven gecontracteerde plaatsen te beschermen, en in gevalle daartoe in gebreke blijft, en d'Ed. Compie sig genoodsaakt vind op hun kosten 't selve te moeten doen, sullen deselve onkosten d'Ed. Compie valideren tot vermindering en afkortinge van de jaarlyxe recognitiepenningen.

7.

De heydense pagoden, in de buytenstat staande, sullen sijn en blyven by haar oude previlegiën, behoudende haar bramines en incomsten volgens gebruyk.

8.

Ende nadien d'Ed. Kompie by contract door d'Ed. heer admiraal alsboven, ao 1674 met den neyk van Madura gemaakt, en daarby wettig onder haar heerschappy verkregen en gecontracteert heeft de zeeplaatsen **Trimelpatnam, Carcal**, ende dezelve plaatsen nu omtrent de 9 maanden door Egosie Ragie sijn in pocessie genomen, die deselve uyt cragt van conquest der Tansiouwerse landen mede pretendeert, ende dat hetselve eenlijk het different en verschil zy, waarom de verwyderinge tusschen d'Ed. Compie en Egosie Ragie tot dus lange tot grote schade van de negotie wedersijds continueert, werd mitsdesen, om de vrede daardoor niet langer te verhinderen, maar deselve in alle vrindschap wedersijds te conserveren, ende de koophandel weder aan de gang te helpen, geaccordeerd en overeen-

gekomen, dat de pretentie van d'Ed. Comp[ie] op de voorschreven plaatsen gereserveert, en 't selve poinct gerenvoyeert sal werden aan d'Ed. heer gouverneur van 't eyland Ceylon, om naderhand door middel van vrundschap met de komste van Sijn Ed. H. A. alhier tot Nagapatnam 't selve different onderling met Egosie Ragie af te maken, mits dat Egosie Ragia middelerwyle sal blyven behouden de possessie van de twee voorschreven plaatsen, in maniere als deselve nu, onvermindert 's Comp[ies] regt en pretentie, possedeert, en dat de Comp[ie] naar 't aangaan van dese vrede en tekenen van dit contract in voorschreven plaatsen even soo vryen handel en halve thols geregtigheyd, nevens alle haar coopluyden, sal toegelaten werden, als boven is vermelt.

Soo mede sal d'Ed. Comp[ie] tot Carcal de steene logie met de packhuysen, sodanig die present nog in 't vierkant en de muyren staan, weder met den eersten mogen opbouwen, en aldaar, gelijk boven gesegt, onder sekere bescherming van Egosie Ragie met 't genieten van de oude previlegiën hun Nederlandse dienaars plaatsen en den handel onverhindert dryven.

9.

Dese bovenstaande articulen by Egosie Ragie geaccordeert en getekent sijnde, sal d'Ed. Comp[ie] aannemen, gelijk doed by desen, op ultimo January aanstaande jaar 1677 aan Egosie Ragia te voldoen en betalen 3150 pardaus en een getande eliphant, 't welk sal strekken en dienen tot de voldoening van de helft van een en een halv' jaar oft 18 maanden recognitiepenningen voor de buytenstad en de thien oude dorpen, gerekent van prima January des aanstaande jaars 1677, op welke tijd d'andere helft ten bedrage van gelyke somma van 3150 pardaaus by d'Ed. Comp[ie] sal werden voldaan in gelt, sonder eliphant; en sal dan vervolgens op ultimo Juny 1678 de gecontracteerde recognitiepenningen, ten bedrage van 4200 pardaus en een getanden eliphant, jaarlijx voldaan werden, en dat, gelijk gesegt, alle jaaren en van jaar tot jaar.

Aldus gecontracteert en geaccordeert tusschen den Ed. oppercoopman Pieter Verwer, opperhooft, coopman Thomas van Rhee, secunde, capiteyn Philippus Pijl, en den ondercoopman Pieter van Outshoorn van Sonnevelt, raad en secretaris, mitsgaders den verderen raad der stat en landen van Nagapatnam

wegens d'Ed. heer Rijklof van Goens de jonge, Raad extraordinaris van India, gouverneur en directeur der eylands Ceylon, de custen Madure-Inchiado, de stad en landen voormelt ter eenre, de ragie Wingenna, gouverneur der Tansjourse benedenlanden [1]) als gemagtigde van den landheer deser Tansjourse provintie, Egosie Ragie, ter andre zyde, den 11 December 1676. Was getekent in 't Badigals: [2]) **Ragia Wengena.**

Ter zyden stond: **Pieter Verwer, Thomas van Rhee; P. Pijl** en **Pieter Outshoorn van Sonneveld,** raad en secretaris.

Accordeerd, Nagapatnam, den 16 December 1676; was getekent: **A. Immens,** eerste clercq.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, Geldria den 12 February 1677, en was geteekend **Michiel Janszoon,** gesworen clercq.

CCCLXXIX. JAVA—MATARAM.

25—28 Februari—25 Juni 1677. [3])

Het bewind van den wreeden Soesoehoenan Amangkoerat I had in Mataram veel verzet doen ontstaan en van de heerschende ontevredenheid maakte de Madoereesche prins Taroeno Djojo gebruik, om een opstand te beginnen. Hij kreeg daarbij den steun van een aantal uitgeweken Makassaren, die na het Bongaaisch verdrag hun land hadden verlaten en zich met zeeroof bezighielden. De opstandelingen verwierven zich spoedig grooten aanhang, en de in het nauw gebrachte Soesoehoenan riep den steun der Compagnie in. De regeering te Batavia voelde er weinig voor, zich in dit wespennest te steken, doch zij was krachtens het verdrag van 1646 (*Corpus* I, blz. 484—485) gehouden den Soenan bij te staan, indien hij werd aangevallen. „Na diverse en serieuse deliberatiën" besloten Gouverneur-Generaal en Rade ten slotte „in Godsname" een expeditie naar Oost-Java te zenden, onder leiding van Cornelis Speelman, die aanvankelijk slechts in opdracht had als „mediateur" tusschen de strijdende partijen op te treden. Den 29 December 1676 verliet Speelman Batavia;

[1]) Het afschrift in het *Contractboek* der Kamer Amsterdam, dat hier gevolgd is, heeft „Nederlanden"; de beide kopieën der Kamer Zeeland juister: „benedenlanden".

[2]) Dit is de taal der Badega's, „the races .... speaking on old Canarese dialect". Zie *Hobson-Jobson* in voce Badega.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in *Daghregister 1677*, blz. 112 en volgende; bij DE JONGE, *Opkomst VII*, blz. 79 en volgende, en *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 1623 verso en volgende.

op Japara gekomen vond hij den gouverneur aldaar, kiahi ngabehi Wongso Dipo, door den Soenan van voldoende machtiging voorzien, om uit 's vorsten naam een contract met de Nederlanders te sluiten. Dit kwam 25 Februari 1677 tot stand. Met dit contract trok de koopman Jacob Couper naar Mataram's hoofdstad Karta, waar de Soenan, die ziek was, het door zijn vier zonen liet bekrachtigen. Ditzelfde geschiedde door Gouverneur-Generaal en Rade te Batavia op 25 Juni daaraan. (DE JONGE, *Opkomst, VII*, passim; *Daghregister van Batavia, 1676* en *1677*, passim).

Nader articulen en poincten, waarop tusschen den Hoog-Edelen Welgeboren here Quey Nebey Wangsa Diepa, [1]) groot-gouverneur van alle de Javaanse ze'havenen ende expres gevolmagtigde van synen here, den grootmagtigsten Sousouhoenang in de **Mataram**, uytwysende twee diverse brieven, daarvan sijnde, welkers translaten en originelen aan desen geannexeert werden, [2]) ter eenre, en de heer Cornelis Speelman, ordinary Raad van India, admiraal etc[a], in den naam van d'Ed. heer Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generael, en de heren Raden van India, representerende het hoogste en souveraine gebied vanwegen de Generale Vereenigde Nederlandse Oostindise Comp[ie] in dese landen, ter andre zyde, opnieuw bevestigt is de onderlinge goede vreede, vrintschap, gebuurschap en bondgenootschap.

1.

Eerst werd geconfirmeert, voor goed, vast en van waarde gehouden het contract of vredeverbond, in dato 23 September 1646 tusschen den groten Sousouhoenang en d'Ed. Komp[ie] gemaakt. [3])

2.

En sal d'Ed. Comp[ie] volgens den inhoud van dien alsnog gehouden wesen, den Sousouhoenang te beschermen tegens sodanige vyanden, als waarmet de Comp[ie] selfs in geen accoord van vrede staat, mits dat de Sousouhoenang de kosten sal be-

[1]) Kiahi Ngabehi Wongso Dipo.

[2]) De geloofsbrieven, waarnaar hier verwezen wordt, komen bij geen der afschriften voor.

[3]) Het *Daghregister* heeft abusivelijk 23 December 1646; DE JONGE, l.c. 23 September. Het verdrag van 1646 is evenwel geteekend op 24 September. Zie *Corpus* I, blz. 485 en VALENTIJN, IV, 1, *Groot-Java*, blz. 98—99.

talen van de adsistentie, die gedaan sal werden, gelijk insgelijx de Comp'[e] sal verbonden en gehouden sijn aan den Sousou hoenang te vergoeden de onkosten van sodanigen bystand, als t'eniger tijd aan d'Ed. Komp'[e] tegen haar vyanden mogt komen te doen.

3.

De Batavise jurisdictie en limite is en sal blyven tôt het midden in de riviere Carrawan,[1]) gelijk in den jare 1652 ten aanwesen van den here Rijklof van Goens in de Mattaram met den groten Sousouhoenang versproken is, sulx dat de Javanen bewesten de riviere Carrawan tot aan d' Zuydzee onder Comp'[es] gebied en gehoorsaamheyt staan; maar werd versogt, dat de limiten mogen vergroot werden tot aan de rivier van Pamanoecan, gerekent dwars over tot aan de Suydzee, met het volk, dat daarin wonen, alsoo het den Sousouhoenang dog geen nut toe en brengt.[2])

4.

Ende is ook alsnog vernieuwd en bevestigt, dat gene slaven of ook gene debiteuren, 't sy Christenen of Heydenen, die uyt Batavia mogten komen te vlugten, in de landen van den Sousouhoenam mogen toegelaten werden, maar dat men deselve getrouwelijk zal restitueren, wanneer men die komt te attraperen. Insgelijx sal d'Ed. Comp'[e] gehouden sijn te doen, als ymand van des Sousouhoenangs vlugtelingen in Batavia of de jurisdictie komen ontdeckt te werden.

5.

De Comp'[e] sal van gene harer goederen of coopmanschappen, die sij in 't rijk off de landen van den grooten Sousouhoenan komt te brengen ende wederom daaruyt te voeren, geen de alderminste thol of geregtigheyt betalen, nog mede geen visite van hare goederen subject sijn, met vryheyd om naar haar eygen wil en believen allerhande coopmanschappen naar de

[1]) Krawang.

[2]) Het *Contractboek* geeft hierbij in een noot de volgende aanteekening: „'t Gene wegens vergroting van 's Comp[s]. limiten tot de rivier Pamanoekan hier versogt werd, heeft den Soussouhoenang geweygert t' approberen; verders [approbeert] Sijn Mayesteyt dit contract in sijn geheel. Was geteekent: Jacobus Couper.

Bij een later contract is, zooals beneden blijken zal, de grens van 's Compagnies gebied toch tot de rivier van Pamanoekan uitgebreid.

bovenlanden en door 't gehele rijk, onder de bescherming des Sousouhoenangs bevelhebberen, te mogen voeren, sonder eenige verhinderinge.

6.

De Komp^{ie} sal vry staan, soowel in al de zeehavens als voorts binnen 't gehele land, sonder onderscheyd van steden en plaatsen, hare logies na believen te stabileren, daartoe bequame erven uyt te kiesen, alsmede tot het gebruyk van timmerwerven, 't sy in de bogt van **Rambang** of elders, waartoe soveel timmerluyden, smits, sagers en ander ambagtsvolk in haren vasten dienst of by daghuur sullen mogen nemen, als daartoe van noden hebben, sonder dat de regenten sullen mogen die luyden, soo lange by de Comp^{ie} sijn, meer afnemen voor des Sousouhoenangs geregtigheyd als een Spaansche reaal 's jaars, sonder meer, en sonder ook deselve met eenige andre lasten te mogen beswaren ende van de Comp^{ie} af te trekken.

7.

De coopluyden, houtleveranciers, etc^{a}, die met d'Ed. Comp^{ie} handelen, copen en vercopen, in alle zeehavenen van den Sousouhoenang, sonder onderscheyd, sullen van alle soorten wharen, die se van des Comp^{ies} factoors inkopen en weder aan deselve vercopen, aan dien heer betalen twee ten hondert, 't sy dan wat voor goederen het wesen mogen, hout, sout, rijs, suyker, en wat dies meer zy, sonder dat de regenten deselve coopluyden, soo lange sy met de Comp^{ie} handelen, eenige moeyte sullen mogen aandoen, 't sy aan hare personen of middelen, maar deselve moeten laten onder beschermingе van d'Ed. Comp^{ie}, opdat alsoo van haar geld versekert mogen wesen.

8.

Den groten Sousouhoenam sal jaarlijx aan d'Ed. Comp^{ie} op Batavia moeten leveren vier duysend lasten rijs, die d'Ed. Comp^{ie} sal betalen marktgangs, volgens de prijs op de boom. [1]) En soo wanneer de Comp^{ie} met hare schepen die selfs komt af te halen, sal daarvoor betaalt werden, soo als de prijs is ter plaatse, daar de Comp^{ie} de ladinge inneemt, mits dat het altijt goed nieuw graan sy, ter keure van de Comp^{ie}. En sullen de

[1]) De aanlegplaats der schepen.

regenten ook gehouden wesen d'Ed. Compie vóór alle andre haar ladinge te moeten versorgen.

9.

Insgelijx sullen de Bataviase inwoonders en alle andre Compies permanente onderdanen, elders woonagtig, en die van Compies zegel versien sullen wesen, om te connen onderschyden werden van alle andre negotianten, à prijs courant haar geriev' en lading moeten hebben, mits betalende voor thol van de aanbrengende coopmanschappen 3 ten hondert; item van de uytvoerende wharen, sonder onderscheyd, mede 3 ten hondert, maar van elke coyang rijs een Spaansche reaal. [1])

10.

De Soesoehoenang sal onder sijn gebied noyt eenige Macassaren, of ook Maleyers, Moren, of ook wat natie het wesen mogte, die in 't alderminste met de Macassaren vermengt sijn, met der woon mogen gedogen, nog ook aan deselve eenige frequentagie of negotie vergunnen, als aan de sodanige, die de passen van d'Ed. Compie komen te verthonen, sonder nogtans dat desulke ook haar met haar woning in den groten Sousouhoenangs land sullen ter neer mogen stellen.

11.

De Compie sal vry staan op alle rheedens van den Sousouhoenang, sonder onderschijd, hare vyanden te mogen aantasten; en sullen des Sousouhoenangs bevelhebbers gehouden wesen, de Compie, des nood, daarin te adsisteren, ook mede aan de Compie en hare ingesetenen alle hulpe en bystand te bewysen, indien se door eenige vyanden op de rhedens of in 't land van den Sousoehoenang quamen aengerant te werden.

12.

Soo d'Ed. Compie of eenige van hare ingesetenen eenig schip of vaartuyg op de Javaanse kust of ergens op de reeven of eylanden onder des Sousouhoenams gebied quamen te verliesen, dan sullen syne ingesetene gehouden sijn d'Ed. Compie of haar ingesetenen alle mogelyke adsistentie tot 't bergen der goederen en tot bewaren van deselve te bewysen, tot voorcoming van verder schade.

---

[1]) Zie voor coyang hiervóór, noot 2 op blz. 26.

13.

Voor de adsistentie, die de Comp[ie] in desen oorlog tegens de uytgeweken Macassaren en Maduresen nu een jaar herwaars aan den Sousouhoenang reets gedaan heeft, [1]) en nog sal komen te doen tot de herstelling van sijn genoegsaam vervallen staat, sal den Sousouhoenam aan de Comp[ie] tot vergoeding van hare sware lasten en onkosten uytkeren de somma van tweehonderd en vijftig duysend goede, opregte, gangbare Spaensche realen in contant, te weten dit lopende Westersaysoen de helfte of hondert vijf en twintig duysend realen; de resterende helft in twee naastkomende jaaren 1678 en 1679, elk jaar 62 500 Spaensche realen; ytem daarenboven nog 3000 lasten rijs, op Batavia te leveren, mede in voorschreven 3 jaren 1677, 1678 en 1679, elk jaar 1000 coyang, indien de herstellinge der ruste komt verkregen te werden, behoudens dat den Sousouhoenang of syne gemagtigde, wanneer de saken in der minne tusschen den Sousouhoenang en syne parthyen [2]) tot redelyke en eerlyke conditie gebragt kunnen werden, sig ook aan des Comp[ies] uytspraak sal gedragen, en hem onderwerpen deselve religieux na te komen. En soo hiertoe langer tijd, als tot ultimo July, vereyste, sal den Sousouhoenang boven de voorschreven vergoedinge nog gehouden wesen maandelijx aan d'Ed. Comp[ie] uyt te keren 20 000 Spaensche realen, tot verval van de onvermydelyke ongelden. Des sal ook d'Ed. Comp[ie] gehouden wesen den berg van **Japara** met Nederlands en Inlands guarnisoen voor den Sousouhoenam tot versekeringe van Japara in besit te nemen, behoudens dat den Sousouhoenam jaarlijx de kosten van 't guarnisoen in contant, rijs, of anders voldoe, alsmede d'ongelde betale, om den voorschreven berg in bequame ordre van defentie te brengen.

Aldus gedaan, gecontracteert en besloten op den 25 February 1677 in des Comp[ies] logie op **Japara**. En opdat dese poincten des te vaster, religieuser en onverbrekelyker mogen werden onderhouden, soo hebben parthyen contrahenten, wedersijts geadsisteert met de hieronder getekende hare raden, desen met

[1]) Vóór de groote expeditie onder Speelman waren reeds twee kleine troepenmachten naar Oost-Java gezonden, respectievelijk onder Jan Fransz. Holsteyn en Christiaan Poolman.

[2]) Hier in den zin van „tegenstanders".

hare segelen en hanttekeninge becragtigt, te weten **Wangsa Diepa** met de syne op den alcoran, tot een solemnele verclaringe, na hare wyse, van hare opregte meninge; en beloovde hy, sigh voor dit alles tot voldoeninge te verbinden, gelijk hy sig daarvoor verbind mits desen, en te besorgen, dat dese articulen door den Sousouhoenam en syne vier sone geratificeert en becragtigt werden, sooals ook den admiraal aannam omtrent d'Ed. Heer Gouverneur-Generaal en de Raden van India te bevorderen. En sijn hiervan gemaakt drie eensluydende contracte, besegelt en getekent op den 28 February 1677, mede in Comp^{ies} logie. Was ondertekent **Cornelis Speelman.**

Onder stond: Ons ten bywesen: **Saint Martin, Jacob Couper, Everhard van der Schuur.**

Daar ter syden 's Comp^{ies} zegel, in roden lacke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van Sijn Ed. en den raad: **Joannes Leeuwenson,** raad en secretaris.

En in margine: Hiernevens stond aan de zyde der Javaanse tale d'apperbatie des voorschreven contracts van de Javaanse zyde, een groot zegel van den **Soesoehoenam,** door Pangaran Adapaty Anum geset; 't segel van **Pangarang Adepaty Anum** door hem selvs geset; 't segel van **Pangaran Martasana,** door hem selvs geset; 't segel van **Pangaran Pougar,** door hem selvs geset; 't segel van **Pangaran Singasarie,** door hem selvs geset.

Hiernevens, tusschen bovenstaande zegels, stond 't volgende, door Sr. Couper in de Duytsche tale geschreven:

Dat desen contracte den Sousouhoenan voorgelesen is, verclaren alle de rijxtresoriers, nevens de vier princen, en dat Syne Mayesteyt niet alleen 't gene hierin geschreve staat (exepto 't versoek der vergrotinge van 's Comp^{ies} limiten tot Pamanoekan) sonderling wel vergenoegt en tevreden is geweest, wes in de Javaanse taal door Sijn Mayesteyts secretaris, genaemt **Tsiarek Sourabaya,** op margine geschreven staat, dat den Sousouhoenang daarmede niet tevreden is, [1]) approberende Sijn Mayesteyt 't contract in sijn geheel; gelijk mede, dat desen contracte tot drie verschyden malen de vier princen en alle de grooten van 't rijk voorgelesen, ende naaktelijk, 't geene

---

[1]) Namelijk met de uitbreiding van 's Compagnies jurisdictie tot de rivier van Pamanoekan.

yder nader vroegen, te verstaan gegeven zy, waarmede wel vernoegt en tevreden sijn geweest, behalve 't vergroten van Comp'es limiten tot aan Pamanoekan, getuyge ik mits desen, en tekene mitsdien, als hiertoe gecommitteerd; en was getekent: **Jacob Couper.**

Lager stond aan d' andre zyde ter selver distantie van de bovenstaande tekening van d'Ed. heer Speelman en Sijn Ed. raden, (stond) onder het Javaans translaat van dit contract, 't segel van **Keey Angabey Wangsa Diepa**, geschreven door den vice-gouverneur **Keey Wangsa Prana**; ....[1]) geschreven door den sabandaar **Marma Gatty**; 't merk gestelt door **Keey Neby Wiera Gatty**; .... **Rading**[2]) **Singaradja**; .... **Intche Japara**; getekent .... by **Intche Sampson**; getekent .... by **Intche Soehong**; getekent .... als schryver **Keey Maas Soeto Jaja.**

En daarnevens in margine: Hiernevens stond, dat desen contracte den gouverneur en syne geadsisteerde ten bywesen van den admirael en syne presente raadslieden niet alleen voorgelesen, maar ook naactelijk, op 't gene sy nader vroegen, uytgelegt en te verstaan gegeven zy, en dat zyluyden sonderling wel vergenoegt en tevreden sijn geweest, getuyg ik by desen en teykene mitsdien: **Joannes Leeuwenson**, raad en secretaris.

Ratificatie van 't vorenstaande contract.

Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generaal ende de Raaden van India: alle dengenen, die desen sullen sien, saluyt. Nademaal wy tot bescherminge en adsistentie van den Sousouhoenang Mattaram, in nakoming van 't contract, a° 1646 den 23 September,[3]) met Sijn Mayesteyt gemaakt, op diverse tyden naar de Oostcust van Java hebben uytgeset ende afgesonden drie aansienelyke scheeps- en crijgsmagte, d'eerste den 26e February 1676 onder 't beleyd van den capitain Jan France,[4]) de tweede den 6en Augusty desselven jaars, onder de vlagge en commando

---

[1]) Het oorspronkelijke stuk had op de plaats van de stippeltjes eenige Javaansche karakters.

[2]) Raden.

[3]) Het contract van 1646 is geteekend op 24 September. Zie hiervóór, noot 3 op blz. 40.

[4]) Zie *Daghregister 1676*, blz. 38 e.v. en DE JONGE VI, blz. 150—151, 154, 194—195 e.v. De aanvoerder heette Jan Fransz. Holsteyn.

van de heer mayoor Christiaen Poolman,[1]) ende de derde den 29^{en} Desember jongstleden, alsmede vervolgens na die tijd onder het oppergesag en beleyd van den Ed. heer Cornelis Speelman, ordinaris Raad van India, mitsgaders admirael en veldoverste etc^{a}, ende dat op den 28^{en} Februari des jaars 1677 tusschen denselven Ed. heere Speelman ende den heer Keey Nebey Wangsa Diepa, groot-gouverneur van alle de Javaanse zeehavens ende expres gevolmagtigde van sijn heer, den Sousouhoenang bovengenoemt, sijn gemaakt en gesloten sodanige nader articulen en poincten, als hiervoor soo in 't Nederlands als Javaans geschreven staan, ende door gemelte Sijn Mayesteyt, den Sousouhoenang Mattaram, ende syne vier sonen, de Pangerans Adepatty Anom, Martasana, Pougar en Singasarie, ook sijn geapprobeert en geratificeert, soo is 't dat wy, als representerende 't hoogste gebied wegens den Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in dese landen, deselve nader poincten en articulen mede hebben geapprobeert ende geratificeert, gelijk doen by desen, belovende deselve onverbrekelijk te onderhouden en te doen onderhouden, sonder te gedogen, dat het bovengemelte contract, a° 1646 gemaekt, nogte ook dese nader poincten en articulen, door ymand van onse onderdanen werde gebroken, gekrenkt ende gevioleert; tot bevesting van 't welke wy dit instrument van ratificatie met onse gewonelyke handtekening en 't zegel van de bovengenoemde Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp^{ie} hebben becragtigt.

Aldus gedaan in 't casteel **Batavia**, den 25 Juny a° 1677, en was ondertekent:

Joan Maatsuyker, Rijklof van Goens, Laurens Pit, Pr Anth. Overtwater, Constantin Ranst, Pieter van Hoorn, Anthony Paviljoen, Willem Volger, Hendrick van Rheede.

Hier ter syden stond 's Comp^{ies} zegel, in roden lacke gedruct, en daaronder:

Ter ordonnantie van gemelte Haar H. Ed^{en}, en was getekent: **Joan^{s} Camphuys,** secretaris.

---

[1]) Zie *Daghregister 1676*, blz. 189 e.v. en DE JONGE VI, blz. 202 e.v.

CCCLXXX. JAVA—MATARAM.

16 Maart 1677. [1])

Overeenkomstig zijn opdracht trachtte Speelman, alvorens tot vijandelijkheden tegen Taroeno Djojo over te gaan, eerst een „mediatie" te bewerken tusschen den Soesoehoenan en de Madoereezen. Hiertoe liet hij Taroeno Djojo verzoeken, ter bespreking naar Japara te komen, doch toen deze daaraan niet voldeed, besloot Speelman hem te Soerabaja te gaan opzoeken. De gouverneur van Japara, Wongso Dipo, gevolmachtigde van den Soesoehoenan, verleende nu aan Speelman een machtiging, om namens den vorst op te treden, en verklaarde zich bij voorbaat bereid, zich bij zijn beslissingen neer te leggen. Alle onderdanen van den Soesoehoenan kregen opdracht, den admiraal op alle mogelijke wijzen behulpzaam te zijn, „alsoff den Sousouhounang selfs commandeerden" (*Daghregister van Batavia 1677*, blz. 91).

Volmacht, door den Japaerse gouverneur Wangsa Diepa op den heer admirael Cornelis Speelman, tot het gaan beoorlogen tegens die van Madure etc^a gepasseert.

Desen brief verleend den kiay angaby Wangsa Diepa, die van den Sousouhounang g'ordonneert [is] omme alle de strandplaetsen langs de Oostcust van Java te regeren, en in de groote coopstad Japara residerende, die ook verkregen heeft, als gevolmachtigden van den Sousouhounang, om den tegenwoordigen oorlog tegens de Maduresen en de Macassaren nevens de wille van d'E. Comp^{ie} uyt te voeren, 't welk hy aen sijn broeder, den admirael Cornelis Speelman, die ook uyt naame van d'E. Comp^{ie} representeert den Gouverneur-Generaal ende de Raden van India tot Batavia, geheelijk heeft overgedragen, gevende mits desen te kennen, nademael ik niet durf medegaen met mijn broeder, den admirael Speelman na Madure, uyt vreese in de ongunst te vallen van den Sousouhounang, alsoo ik representeer den persoon van den Sousouhounang, achte het onnodig te wesen om den Toeroena Djaja te gaen ontmoeten naar Madura. Insgelijcx heeft den Sousouhounang met sijn vier sonen alle dit werk, om in desen jegenwoordigen oorlog te

---

[1]) Uit het *Supplement op de contractboeken*, Kamer Zeeland No. 8147; ook in het aanhangsel op *Contractboek Amsterdam IV*, en in de *Overgecomen brieven 1685*, elfde boeck, folio 2188.

dirigeren en uyt te voeren, aen den admirael Speelman gerefereerd, opdat 't werk volbragt mag worden; mitsgaders opgeleth hebbende 't geene tot welvaren van den Sousouhounang,[1]) ten welken eynde ik, kiey angabey Wangsa Diepa, nevens kiay d'Jaga Patty, kiay Wiera Gatty, kiay Wangsa Mangala, kiay Wangsa Prana en den sabandhaar kiay Marmagatti desen bekragtigt, ter presentie van de onderstaende aensienelyke personen, sijnde dienaaren van de magasynen, met namen ki Nalla Wangsa, ki Marta Djaja, ki Marta Wangsa en ki Marta Naja, stellende in goeden oordeele van den admirael Speelman, opdat ik in de ongunst van den Sousouhounang niet quam te vallen; maar alles 't gene in desen vermeld, neem ik op mijn, en ik geve alle dese authoriteyt, om in desen oorlog uyt te voeren, want den Sousouhounang heeft my daertoe macht gegeven, om byaldien mijn broeder, den admirael Speelman, naer Madure off na Sourabaja of elders andere plaetse wilde vertrecken, hem dan als gevolmachtigd van den Sousouhoenang te bevestigen, om over alle de groote personen ende de verdere onderdanen te regeren, gelijk den kiay aria balater Idramajoeda,[2]) nevens andere gequalificeerde, opdat de gantsche onderdanen te spoediger mogen te hulp komen aen diegeene, die desen oorlog sal ten eynde brengen.

Voorts soo ordonnere ik mits desen, uyt den naem van den Sousouhounang, dat gylieden, onderdanen van den Sousouhounang, sullen hebben te gehoorsamen in alles, wat den admirael Speelman ordonneren, en ook sijn ordre promtelijk nakomen, alsoff den Sousouhounang selffs commandeerden.

Insgelijcx ik, kiay angabey Wangsa Diepa, bekragtigh 't geene hierin geschreven staet, dat alles 't geene den admirael Speelman uytwerken sal, tot dit gevolmagtig in plaets van den Sousouhounang, niets uytgesondert, voor goed en welvaren van den Sousouhounang,[3]) als behoorlijk, en eeuwiglijk, alsoff den Sousouhounang selfs heeft uytgewerkt, goed of quaad, 't sy den oorlog te voleyndigen ofte contracteren, nademael de gantsche wapenen sijn aen hem bevolen, want hy is dien ik sekerlijk vertrouwe, en verhoope alles, nadat den admirael Speelman sijn

[1]) Hier zijn vermoedelijk eenige woorden uitgevallen.

[2]) ?

[3]) Ook hier schijnt de kopie corrupt te zijn. De heele vertaling is trouwens onbeholpen.

goeden raed goetvinden sal te behoren, hetsy tot hulp van Toerana Djaja, verdryven [1]) van de Maccassaren, of tot hulp van de Maccassaren en verdistrueeren van Toeroena Djaja, of tot vreede te brengen tusschen haar beyde ende den Sousouhounang, of met Godes hulpe die beyde natiën te verdryven, alsoo ik, kiay Wangsa Diepa, en de verdere committeerdens, ben wel versekert, dat den Gouverneur-Generael en de Raden van India en den admirael Speelman met hun suyver herte niet anders betragten als het welvaren van den Sousouhounang, opdat 'er geen onheyls sullen sijn, maar om het land te doen floreren.

Insgelijcx ook om dese vast, bondig en onveranderlijk te blyven, soo hebbe ik, kiay angabey Wangsa Diepa, op den alcoran b'eedigt en met mijn zegel bekragtigt, nevens de gecommitteerdens hun handtekening bevestigt.

Geschreven in de Comp[ies] logie op **Japare**, op den Sondag, sijnde 16[de] der maand Maharam, in 't jaar Baa, [2]) of den 16[en] Maart 1677.

Onder stond: Dit is het zegel van key neby **Wangsa Diepa**; daaronder syne geadsisteerde. Op de nevensstaende syde gestelt het zegel en caracter van key nebey **Jaga Patty**, het segel en caracter van key neby **Wiera Gatty**, het zegel en caracter van key **Wangsa Mangala**, het zegel en caracter van key **Wangsa Prana**, het zegel en caracter van den sabandaar **Marmagatty**.

Lager stond: Ten bywesen van de vier afgekomen hovelingen, bedienaars van de maguasynen, met namen (daaronder de caracters van) **Marta d'Jaja**, d'caracter **Marta Narya**, de caracter van **Marta Wangsa**. [3])

Nog lager stond: En verklaren wy, dat in dese acte niet alleen de volkomene kragt van het Nederlands concept, door Sijn E. [4]) eerst in 't Maleyts overgeset, en daerna in 't Javaens doen vertaelen, t' eenemael prompt begrepen, maar nog eer kragtiger en op 't duydelijkste uytgedrukt te sijn, mitsgaders by de een soowel als de andere deselve, naer den inhout wel

---

[1]) Er staat: „verdreven".

[2]) Dit is de maand Moharram van het Mohammedaansche jaar 1087, die aanvangt op 16 Maart 1677. Er moest dus staan: „sijnde de 1e der maand Maharam".

[3]) Er staan maar 3 van de 4 handteekeningen.

[4]) Cornelis Speelman.

begrepen te hebben ende promptelijk voorgelesen te sijn, met volkomen aplaudissement en vergenoegen op den alcoran als met solemnelen eede gesegelt [1]) ende ondertekent te sijn, op den 16^{en} dag van de maend Maart in den jare 1677, in des Compagnies logie op **Japare**, sijnde eene van deselve [2]) naar den Mataram met de 4 hovelingen aen den Sousouhounang opgesonden, om door de Majesteyt ende de 4 princen mede gesegelt te werden, tot teken van nader bevestinge.

Was getekent: **Saint Martin, Cornelis van Woenssel, E. van der Schuur,** [3]) **Joannes Leeuwenson,** raed en secretaris.

CCCLXXXI. MOLUKKEN—TERNATE.

12 April 1677. [4])

Van 1648 tot 1675 had Mandarsaha als sultan over Ternate geregeerd; in laatstgenoemd jaar werd hij opgevolgd door zijn oudsten zoon, kaitjil Sibori, alias sultan-Amsterdam. Deze was een zeer impulsieve persoonlijkheid, die door zijn onbeheerschte daden al spoedig met de Compagnie en zijn eigen rijksgrooten en familieleden in conflict kwam „schynende hem niet alleen tot een slordigh tirannigh leven, maer oock daerenboven omtrent 's Comp^{ies} hooftministers, als zijn eygen grooten en vaders wyven vry insolent aan te stellen". Toen hij ten slotte een aantal zijner verwanten, waaronder een eigen zuster, naar het leven stond, vluchtten velen naar omliggende landen, of stelden zich onder bescherming van de Compagnie. De in 1675 benoemde gouverneur der Molukken, David Harthouwer, was op reis naar zijn gouvernement overleden, en daarom gelastte de regeering den energieken gouverneur van Ambon, Anthony Hurdt, naar Ternate te gaan, om in dat „hoofdeloose gouvernement de vereyste ordre te stellen en den wispelturigen en verwoeden coninck Amsterdam aldaar mede tot bedaaren en redelijkheyt — des doenelijck — te brengen". Tijdens Hurdt's verblijf aldaar verscheen de nieuwe gouverneur, Robertus Padbrugge, die onderstaande overeenkomst sloot. (*Daghregister van Batavia, 1676*, blz. 228, 267, 274, 276, 346—355; *1677*, blz. 236; VALENTIJN I, *Molucco's*, blz. 333 en volgende).

Gemerkt de onlusten en verwyderinge tusschen Sijn Hoogheyd, den koning Amsterdam, en deselvs

---

[1]) Het handschrift heeft: „geregelt".
[2]) Scil. afschriften.
[3]) De kopiïst schreef: „P^r. van der Schuur", doch deze heette „Everhard".
[4]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1678*, vijfde boeck, folio 143 verso en 144.

grote soo verre gekomen waren, dat sig al eenige tijd herwaars vele derselve na Tidore hadde moete begeven, omme van hun leven versekert te sijn, ende nu onlangs wel het meeste gedeelte sig allhier in Ternate uyt ende van onder 's coninx gehoorsaamheyt hadden onttrokken ende een afgesonderde plaats vercoren, hebbende de hooggeboren princesse Gammelamme,[1]) en de prins Alam, haren man, en capiteyn-laut Rety[2]) hun vertrek binnen 's Compie fortresse[3]) genomen ende onse beschermingе gesogt, alle 't welke sig liet aansien te sullen strekken en gedyen tot een wedersijdse onversoenbren haat, en wel ligtelijk eenige dadelijkheden,[4]) soo is 't, dat om hetselvig voor te komen al voorhenen is getragt parthyen in der minne te vergelyken, dog vergeeys; tot eyndelijk met de komste van den nieuwen gouverneur der Moluccos de bemiddeling geluckelijk is getroffen. Alsoo nogtans de vrese en sorge der groten voor 't toecomende niet ongegront en was, en yder in 't besonder en alle in 't gemeen gaarne versekert waren, soo is overeengekomen in maniere als volgt:

Eerst en vooral verclaard den grootmoedigen coning Amsterdam te vergeten en vergeven al 't geen voorheen mogte sijn geschied, vergunnende goedertierentlijk een algemeyne vergiffenisse aan allen ende yder, soo jegenwoordig als afwesig; ende om een ygelijk de vreese en sorge voor 't toekomende te benemen, soo verbind sig gemelte Hoogheyd by desen, noyd naar dees tijt aan ymands leven, eere ofte goed te sullen raken, dan met kennisse, voorweten en raad syner groten en d'Ed. Compie, als medelid in de regeringe, ende alsdan nog niet buyten behoorlyke regtsplegingе naar 's lands wyse.

Tot naarkominge en onderhoudinge van dit steld sig den

---

[1]) Zuster van sultān Amsterdam. Zij ontleende haar naam aan Gamlamo, de oude hoofdplaats aan de Westkust, die langen tijd door de Spanjaarden was bezet geweest.

[2]) Capitan-laoet of hoofd der zeezaken, „admiraal" van Ternate; hij behoorde tot de invloedrijkste rijksraden.

[3]) Het kasteel Orangie op Ternate's hoofdplaats Malajoe.

[4]) Versta: „feitelijkheden", „vijandige acties".

jegenwoordigen gouverneur in den name van d'Ed. Compie tot borge, belovende en toeseggende derselver beschermінge aen alle ende een yder, die contrarie dese eenige overlast, verdrukkinge ofte geweld [1]) mogten komen te lyden, waarop dan de princesse Gammelamme, prins Alam en verdere rijxgroten hun weder begeven onder de magt en gehoorsaamheyd van Syne Majesteyt, hunnen wettigen coning, belovende goed en bloed voor denselven op te setten by voorvallende gelegentheden, en soo lange in hare eere, leven en goederen naar regt en billijkheyd werden beschermt en gehandhaavt; wesende dit heyliglijk en plegtiglijk door den coning (met expresse en uytgedrukte woorden, dat soo wanneer Sijn Hoogheyd hiertegens mogte komen te doen, hem alle tydelyke en eeuwiglyke plagen [2]) overcomen, en dat hy als 't wax voor de hitte smelten soude) en rijxgroten op den alcoran en door den gouverneur op het heylig evangelium ider naar syne wyse besworen en becragtigt.

Aldus gedaan, geaccordeert, besloten en besworen, **Maleyo**, in 't casteel Oranje op 't eyland **Ternaten**, desen 12 April 1677.

In kennisse der waarheyd en tot nader bevestinge is dese van my, **koning Amsterdam**, en de principaalste rijxgroten van Ternaten, mitsgaders van de heer gouverneur **Robbertus Padbrugge** en die van synen raad, ondertekend, en met gewoonlyke sigille singneert.

In margine stond in 't Maleyts getekent: **coning Amsterdam**; daaronder desselvs zegel, in roden lak gedrukt. Onder dien getekent: princesse **Gammelamme**; daarbenevens Compies segel, in roden lak gedrukt; daaronder getekent: **Robbertus Padtbrugge**, **J. de Gheyn** en **Cornelis Sweris**. Besyden dien verscheyde namen der rijxgroten, met Maleytse letters getekent.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeerd, Maleyo, in 't casteel Orangie, den 20e May 1677. Was getekent: **Andries Oloffz**, secretaris.

---

[1]) Het exemplaar in het *Contractboek* heeft hier: geld; dat in de *Overgecomen brieven*: gevelt.

[2]) Dit woord ontbreekt in het *Contractboek*.

CCCLXXXII. MOLUKKEN—BOETON.

11 Mei 1677. [1])

Bij artikel 17 van het Bongaaisch Verdrag (*Corpus* II, blz. 376) had Makassar ten behoeve van den sultan van Ternate, 's Compagnies bondgenoot, afstand moeten doen van zijn aanspraken op Pantsiano, een eiland tusschen de Zuidpunt van Celebes en Boeton. Maar de koning van laatstgenoemd eiland, eveneens een bondgenoot van de Compagnie, had oudere aanspraken op Pantsiano, en kon zich op den duur niet vereenigen met den afstand aan Ternate. Bij de ambtsaanvaarding van sultan-Amsterdam deed hij zijn oude aanspraak weer gelden, en de verhouding werd zeer gespannen. Padbrugge slaagde er in, den Ternataan te bewegen, het grootste deel van Pantsiano weer aan Boeton af te staan. Slechts het rijkje Tibore, in het Noorden van Pantsiano, bleef onder Ternate. (*Dagh-register van Batavia, 1677*, blz. 235—236).

Ik, prins Amsterdam, koning van Ternaten, met kennisse ende goedvinden myner rijxgroten, alle die desen sullen sien ofte horen lesen, doen te weten, hoe agtervolgens het 17e articul der Macassaarse vrede, in den jaare 1080, [2]) ons onder anderen ook het eyland **Pantsiane** is toegevoegt, waarom vermeynden daartoe ook geregtigt te wesen; maar nademaal den coning en regeringe van **Bouton** het tegendeel beweerden en staande hielden, soo is het datter wedersijds al eenige dadelijkheden en vyandschap is gepleegt, 't welke veelligt tot moord en verweyderinge aanleyding soude hebben gegeven, ten ware den Edm heer Generaal en Raad van Nederlants-India, die niets meer ter harten gaat dan de vrede, rust en eenigheyd onder derselver bondgenoten, soo in 't besonder als in 't algemeyn, daarinne tydig hadden gelieven te versien, en de bemiddeling op sig te nemen, ten welker eynde het voorleden jaar haaren gouverneur, de heer David Harthouwer, hadden gelast en bevolen, tot Bouton en Pantsiano vooreerst een stilstant van wapenen te bewerken, en alsdan vervolgens Haar Hoogagtbare van den verderen staat des verschils te onderrigten, hetwelk egter door de wille Gods en 't afsterven des voornoemden heer gouverneur, alstoen niet en heevt willen gelukken, dog dit jaar en met de comste van den nieuwen gouverneur voor de Moluccos getroffen zy, sijnde door den koning en regeringe van

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1678*, vijfde boeck, folio 144 verso en 145, en in die van *1694*, dertiende boeck, no. 24 (ongefolieerd).
[2]) Hier wordt verwezen naar de bevestiging van het Bongaaisch verdrag op 15—17 Juli 1669, *Corpus* II, blz. 411.

Bouton met Sijn Ed. herwaars-aan gesonden Bounto-Ladillele, Panglassa-Latobionda, Panglassa-Lasiholoe,[1]) als hunne gesanten, versien met behoorlyke brieven van gelove, die onder anderen medebragten een provisioneel gesegeld contract van onsen heer vader Mandarsaha, loffelyker gedagten, waarbij 't rijk van **Woena**[2]) en 't gene verder van outs altijd Bouton heevt toegekomen, weder afstaat, en beloovt aan deselve regering te laten;

Soo is 't, naar het sien en doorlesen van geseyde contract beter van de ware geschapentheyd der sake onderregt wesende, als blykende, dat Bouton tot 't rijk van Woena geregtigt is, en wy op dat eyland eenelijk het rijk van **Tibore**[3]) besitten, soo doen wy, met kennisse onser rijxgroten, voor ons en onse nakomelingen by desen volcomen afstand van ons vermeynd regt daarop, verclarende dat het 17e articul der bovenaangehaalde Macassaarse vrede niet op 't gehele eyland, maar enelijk op ons rijk Tibore moet worden geduyd, niet willende nog begerende 't geen eens anders en het onse niet en is.

In teken der waarheyd en tot welkers meerder becragtinge en versekeringe desen met ons zegel hebben bevestigt, alsoo bevinden in reden en billijkheyd sulx te bestaan en behoren.

Aldus gedaan en gearresteert op 't eyland **Ternaten**, in ons paleys, den 8e dag van de maand Rabioulawal, in 't jaar 1088, naar Christi geboorte den 11en May a° 1677.[4])

Onder stond en was getekend: **R. Padbrugge, Cornelis Sweers**[5]) en **Gerbrandt Proost**.

In margine stond 's Compies segel, in roden lakke gedrukt: daartegenover in 't Maleyts 's conings zegel, insgelijx in roden lakke gedrukt; daarbenevens 's conings en desselvs raden hunne namen, geteykent met Moorse caracters.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeerd, Maleyo in 't casteel Orangie, den 20en May a° 1677, en was getekend: **Andries Olofsz**, secretaris.

---

[1]) Bontoe en Panglassa zijn Boegineesche adellijke titels.

[2]) Woena of Moena was het Oostelijkste gedeelte van Pantsiano; thans is het een andere naam voor het geheele eiland.

[3]) Een staatje aan de Noordkust van Pantsiano.

[4]) Rabi al awwal 1088 begint op 4 Mei 1677.

[5]) Teekent zich vaak Sweris of Swerus. Zie ook het vorige contract.

CCCLXXXIII. MOLUKKEN—GORONTALO EN LIMBOTTO.

11 Mei 1677. [1]

Ook de rijkjes van Gorontalo en Limbotto, waarover Ternate van oudsher hoogheidsrechten had uitgeoefend, maar die later onder invloed van Makassar waren geraakt, werden bij artikel 17 van het Bongaaisch verdrag aan Ternate toegewezen; immers dat artikel spreekt over alle eilanden en landstreken aan de Oost- en Noordkusten van Celebes. Maar ook hier was men niet op de Ternataansche heerschappij gesteld, en de betrokken vorsten wenschten zich onder de bescherming van de Compganie te stellen. Padbrugge wist sultan-Amsterdam te bewegen, zijn aanspraken op die landen aan de Compagnie over te dragen, waarna de Hooge Regeering Padbrugge machtigde, beide rijkjes „solemnelijck onder de bescherminge van de Compagnie aan te nemen". (*Daghregister 1677*, blz. 235 en 453; Stapel, *De Archipel in 1684*, blz. 12, 43—44; *Rapport over 's Compagnies regt op de Groote-Oost*, blz. 10).

Ik, Paducca Siry Sulthan Amsterdam, koning van Ternaten, alle die desen sullen sien ofte horen lesen, doen te weten, hoe ten tyden van onsen heer grootvader, den coning Hamsia, loffelyker geheugenis, die van **Limbotto** en **Gorrontalo** onder elkanderen twistende, de Ternataanse hulpe en bystand door die van Limbotto is versogt geworden, dog heeft daardoor niet konnen uytgerigt werden, ter tijd en wyle d'Ed. Compie onder den capteyn Poulus Andriese 2 schepen derwaarts sonden, [2] en aldus dien oorlog ten eynde [3] bragten en beslegten, sedert welken tijd altoos is getragt geworden die beyde volkeren van Gorentalo en Limbotto onder de Ternataanse croon te hegten, eensdeels uyt ouder geheugenis, dat de voorschreven volkeren weleer onder Ternaten hadden gestaan, andersdeels steunende op 't geluk der wapenen onser vermogende bondgenoot, de Nederlandse Geoctrojeerde Oostindische Compie, in 't dempen der Macassaren en treffen van een voordelige vreede voor beyde, waardoor ons, agtervolgens het 17e articul, verscheyde eylanden en volkeren langs en aan de Oostcust van Celebes sijn ingeruymt, onder dewelk wy dan vermeynden dese van Gorentalo

---

[1] Uit het *Contractboek*. Ook in *Overgecomen brieven 1678*, vijfde boeck, folio 145 e.v.

[2] Zie Heeres, *Bouwstoffen* III, blz. 389 met noot.

[3] Er staat: „ten dien eynde".

en Limbotto al mede begrepen te sijn. Maar nademaal de voorschreven koningen sulx met kragtige redenen ontkennen, nogte sig onse kronen niet willen onderwerpen, met een vast voornemen en opset, van liever goed, bloed en alles voor te wagen, dat wy daarover ook seer ernstig en vrindelijk van onse hooftbondtgenoot, d'Ed. Comp[ie], werden aangesproken en versogt, ten insigte van 't algemene best der bondgenoten, en om een algemeyne rust en versekertheyd onder en omtrent deselve te vesten en te bewerken, om alle sorgen en misnoegen, soo van den eenen als d'andre, voor te komen en te weren, so is 't, dat wy met rype overleg, kennisse en bewilliging onser rijxgroten, voor ons en onse nakomelingen by desen afstand doen van ons vermeynd regt, soo van onderwerpinge van eenige eeuwen ofte tijd van voorhenen, ofte duyding van het 17[e] articul der Macassaarse vreede van den jaare 1080, overlatende en ten vollen aan de Comp[ie] opdragende sodanig een regt, als uyt 't aangehaalde in tijd en wyle betwist mogte werden, vergunnende en magtig makende Haar Ed[e] gouverneur alhier, d'Ed. Robbertus Padtbrugge, voorschreven koningen en volkeren van Gorentalo en Limbotto aan te nemen en te ontfangen onder de algemeyne bondgenoten, ofte andersints sodanig daarmede handelen, als desselvs goeden raad mogt komen aan te manen en naardat bevinden sal te behoren.

Aldus gedaan en gearresteert op 't eyland **Ternaten**, in ons paleys den 8[en] dag van de maand Rabiulawal, in 't jaar 1088, naar Christy geboorte den 11 May 1677. Tot versekeringe en nadere bevesting hebben desen met onse coninglyke segel becragtigt, ter presentie van d'Ed. heer gouverneur **Robbertus Padtbrugge.**

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, Maleyo in 't casteel Orangie, den 20 May 1677; was getekent: **Andries Oloffz**, secretaris.

CCCLXXXIV. KAAP DE GOEDE HOOP.

25 Juni 1677. [1])

Tot de Hottentotten-stammen, die het de kolonisten aan de Kaap zeer lastig konden maken, behoorden in de eerste plaats de Cochoquas, onder hun hoofden Gonnema (Ngonnomoa) „de swarte capitayn" en Oedasoa junior. Meermalen roofden zij vee en doodden burgers. In 1673 overvielen zij zelfs de zwak bezette Compagniespost aan de Saldanha-baai en plunderden die. Dit leidde tot een openlijken oorlog, waarbij de Compagnie steun kreeg van verschillende stammen, die eveneens veel van de Cochoquas te verduren hadden, en in 1677 moesten dezen hun onderwerping aanbieden (Theal, *History of South Africa* I, blz. 229—248; ook Godée Molsbergen, *Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd*, I, passim).

Conditiën, waarop d'Ed. Heer gouverneur Joan Bacx, genaemt Van Herentals, en raadt deser residentie uyt de naam en vanwegen de Ed[le] Wijdberoemde Vereenigde Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie op den 25 Juny 1677 op hun versoeck in vreede hebben aangenoomen de **Hottentots** natie, genaamt **Cohoquaas**, staande onder de twee oversten, genaemt Gonnema en Oedassoa, uyt welckers naam alhier met volle macht tot dien eynde gecompareert sijn de Hottentots ofte de 3 gesanten Nengne, Harru en Nuquma.

Eerstelijck versoecken opgemelde volmachtighde van Gonnema en Oedassoa d'Ed. Comp[ie] om vergiffenisse van 't geen staande desen oorlogh tot prejuditie derselver sy geoccasioneert, en dat voortaan de vrundelycke conversatie mogen hebben alsvooren.

Presenteeren ende belooven jaarlijx tot tribuyt en erkentenis van dese vreede tegens de paresse der eerste retourvloot op te sullen brengen dertigh runderbeesten.

Belooven, de haare soodanigh te sullen straffen als wy de onse.

---

[1]) Uit *Overgekomen Brieven en Papieren van de Cabo de bonne Esperance, 1678*, folio 456—457. Ook bij Godée Molsbergen, *Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse tijd*, I (Werken der Linschoten-Vereeniging) blz. 134, en in de *Overgecomen brieven uit Indië, 1678*, sesde boeck, folio 1572 verso en 1573.

Insgelijx geen oorlogh met eenige onser bontgenoten te sullen, buyten onse kennisse, aanvangen.

Alsmede dat onder dese vreede sijn beslooten en begrepen de capiteynen Cuyper, Schacher; voorts Cees, cleyne capitayn, en alle die onder Gonnema, Schacher en Cuyper sorteeren.[1])

Aldus gepasseert en gecontracteert, en wedersijts getekent in volle vergaderingh in 't fort de **Goede Hoop**, ten dage en jaare voorschreven; en was onderteyckent met verscheyde mercken: **Nengne, Harru, Nquma.** Daarnevens was geteyckent: **Johan Bax, genaemt van Herentals, Hendrick Crudop, Dircq Jansz. Smient, Jeronimus Cruse.** Lager: In mijn kennisse, **Martinus van Banchem.**

Wy, ondergeschreven burgerraden, Elbert Diemer en Johannes Valckenrijck, mitsgaders den vendrigh der burgers en den gepriviligeerden Saldaniabaay-vaarder Willem van Dieden, verclaren in vergaderingh present geweest te sijn en mede gehoort en gesien te hebben, opgemelte Hottentots gesanten de bovenstaende articulen van stucq tot stucq sijn voorgehouden en door haar geteeckent; oocq dat alvoorens verclaert hebben (volgens de vertolckingh van Kemmy) dat om dese vreede te sluyten van Gonnema en Oedassoa gevolmachtigt waren.

In 't fort der **Goede Hoop**, ten dage en jaare alsboven; en was geteyckent **Elbert Diemer, Joannes Valckenrijck, Willem van Dieden.**

Lager stondt: t'Oirconde, **Martinus van Banchem**, raedt en secretaris.

Gecollationeert, accordeert, in 't fort de Goede Hoop, 15 May 1678.

A. de Man,
Eerste clercq.

---

[1]) Zie voor hen, THEAL, o.l.; voor Cuyper ook *Corpus* II, blz. 470, en voor Schacher ibidem. blz. 467—469.

CCCLXXXV. KOROMANDEL.

15 Juli 1677.[1])

Shivaji (in 's Compagnies papieren op allerlei manieren verhaspeld, als Siwagie, Siwasie, Swagie, Suwagie etc.), in 1660 nog genoemd „capitayn" in dienst van den koning van Visiapour, kwam kort daarop tegen zijn vorst in opstand en bracht jaren lang als „rover" geheel Voor-Indië in beroering. Nadat hij zich van de heerschappij had meester gemaakt, moest ook de Compagnie den ex-roover wel als groot-koning erkennen en met hem in verbinding treden. (Zie voor hem *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, passim, vooral blz. 438—439, en HAVART I, blz. 40—41, II, blz. 177—178). Hij was een halfbroeder van den hiervóór genoemden Egosie Ragia, eveneens een „soldat de fortune". In onderstaand caul bevestigde hij de positie der Compagnie in Tegenapatnam. (Zie ook *Daghregister 1677*, blz. 319).

Translaat caul, verleend aen d'Ed. Comp^ie door den grootmagtighen vorst Siwagie Magaragie,[2]) ontfangen den 15^en July 1677.

Aen den grooten en magtigen gebieder van de zee en bestierder van Comp^ies negotie tot **Tegenepatnam** etc^a, Albert van Weede, die Godt beware etc^a, in plaatse van de complimenten.

UEd. gesant, Wengetesien-bramine, is by my geweest en heeft my voorgedragen, hoe UE. een caul van mijn hand benoodigde, om op deselve gerustelijck U negotie te mogen dryven, en dat UEd. genegen was my eerst te komen besoeken, waaromme ik dan UE. desen firman toesende, daarop UE. sig vastelijck gelievet te verlaten, alsoo ik UEd. licentiere UEd^s negotie op sodanige wyse te dryven, als UE. vóór desen onder de regeringen van Visiapoer gewoon is geweest. UEd. gelieve hieraan geensints te twyfelen en op mijn gegeven belovte gerustelijck te blyven sitten, want UEd. sult in 't minste niet gemoeyt werden. Soo UEd. my gelievt te komen besoeken, UEd. werd daertoe mits desen verlov' vergunt, om soodra te kunnen komen als mogelijk is, etc^a.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, in 't casteel Geldria tot Paliaccatta, den 30 July 1677.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Kamer Zeeland*, no. 8147, folio 17 e.v. en in de *Overgecomen brieven 1678*, vijfde boeck, folio 616 verso en 617.

[2]) Maha-radja.

CCCLXXXVI. KOROMANDEL.

24 Augustus 1677. [1])

Nadat Shivaji (zie het contract hiervóór), zich van geheel Tanjore had meester gemaakt, wendde hij de blikken ook naar Noordelijker gelegen landen, en bedreigde zelfs zijn halfbroer Egosie Ragia. De gouverneur van Koromandel, Jacques Caulier, achtte het noodig, bevestiging van 's Compagnies rechten te verkrijgen voor die plaatsen, welke nu onder Shivaji's souvereiniteit waren gekomen; daarbij hoopte hij, voor zoover Tegenapatnam betreft, meer rechten te krijgen, dan de nieuwe heerscher bij het caul van Juli aan Albert van Weede, hoofd op Tegenapatnam, had toegestaan. Dit gelukte evenwel niet, en Caulier moest naar Batavia schrijven, dat „ter nauwer noot de confirmatie van de oude firmans aldaer konden verkregen worden" (*Daghregister van Batavia 1677*, blz. 387). Die confirmatie is in onderstaand stuk vervat.

Translaat van het caul, 't geen den ontsaghelyken vorst Suwagie Mageragie [2]) aan den Ed. heer Jaques Caulier, gouverneur en directeur der Custe Cormandel, heeft verleend, ontfangen [3]) den 5 Maart aº 1678.

Ik, Siwagie Ragie Satrapeddi, verlene dit caul aan den groten en van wie alle menschen eer komen ontfangen, den heer Jaques Caulier, hooft en gouverneur van alle de Hollanders op dese custe Cormandel, residerende in de zeeplaats Paleacatta, invoegen als volgt, te weten:

UEd. hebt aan my gelieven te schryven en by my gesonden Sʳ De Jager en Sʳ Clement, secunde van 't comptoir Tegenepatnam, [4]) welke personen my hebben komen besoeken, en een caul

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Evenzoo in de *Overgecomen brieven 1679*, sevende boeck, folio 1008 verso en volgende. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland no. 8368*, komt dit contract voor, folio 73 e.v., doch in een vertaling, die hier en daar iets afwijkt van de bovenstaande, zonder dat dit verschil maakt wat den geest betreft. Het caul is daar niet gedateerd, doch er is — vermoedelijk later — een opschrift bijgevoegd, waarin staat, dat het in November 1677 zou verleend zijn. Dit is niet juist; uit het *Daghregister* blijkt, dat 9 November op Batavia al bericht werd ontvangen van de overeenkomst. Een uitvoerige parafrase geeft *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 113.

[2]) Zie hiervóór, blz. 60 met noot.

[3]) Op Batavia?

[4]) Sinjeur: titel voor ambtenaren van de middelklasse. Herbert de Jager was de bekende taalkundige; Nicolaas Clement, een eerlijk en bekwaam man, werd later opperhoofd van Tegenapatnam. Voor zijn merkwaardige geschiedenis zie men HAVART, *Cormandel*, I, blz. 56—79.

versoeken, waarop 's Comp'es negotie in dese landen mogte werden gedreven; hetwelk ik dan ter herten genomen hebbende, soo is daarop dit caul verleend, in sulker voegen, als de costumen de verleden en gepasseerde jaren hebben coers gehadt, namentlijk:

De coopluyden, schilders, wevers en andere personen, die meer met UEd. negotieren, en mogen van het duansvolk[1]) niet gemolesteert werden.

Op wat plaatsen, daar UEd. begeert, moogt ghylieden U koopmanschappen vervoeren, verhandelen en daarvoor weder inkopen kleden, indigo, salpeter en rijs, sooveel Ulieden begeren, in het land van **Sjingie**,[2]) of elders anders, daar 't Ulieden gelievt, en hetselve vervoeren daar gy begeerd, sonder dat ymand 't selve in den weg, of waar het soude mogen wesen, mag verhinderen of sig daartegens stellen, moetende deselve vrye passagie verlenen.

En wanneer UEd. de goederen aan boord willen schepen, dan moet UEd. van honderd pagoden twee en een halv tot geregtigheyt betalen, sonder dat UE. gehouden sult wesen eenige makelaardygelden, of iets, wat het ook soude mogen wesen, te betalen, gelijk ook UEs coopluyden daar mede van bevrijd sijn.

Wat aangaat den **Tripaloersen**[3]) thol en geregtigheyd, soo sullen UE. volgens aloud gebruyk van 80 patcherijs[4]) driequart fanum[5]) betalen.

Niemand sal vermogens sijn UEds kisten of packen te openen en besien, maar wanneer U coopmanschappen vercoopt, soo moet UE. het volk van den duan daarvan kennisse doen, opdat syluyden de geregtigheyt daarvan konnen ontfangen.

En wanneer UE. eenige goederen of coopmanschappen dis-

[1]) Dienaren van den duan; deze laatste was een hoog, inheemsch ambtenaar, vertegenwoordiger van den landsvorst tegenover de vreemde kooplieden. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

[2]) Gingi. Zie *Corpus* I, blz. 55, noot 3.

[3]) Er staat: „Tripapaloersen". Tripaloer, meest Triwaloer geschreven, lag een weinig ten Noorden van Negapatnam.

[4]) Patchery is een stel van twee beschilderde Cormandel-kleeden.

[5]) Een pagode was verdeeld in 12 fanums; een fanum gold dus ongeveer 50 cent; een kleine fanum de helft.

barqueert, om naar buyten te vervoeren, so sullen UE. daarvan notitie moeten geven, en laten aantekenen de naam, wie deselve toekomen, opdat van deselve (wanneer se vercogt sijn) de geregtigheyd van 2½ ten honderd soude konnen werden gevorderd en betaald.

Ingevalle den habaldaer [1]) van de zeeplaatse, of ymand anders, U goederen aanvaarde en het geld van den prijs niet betalen, soo sal ik strikte ordre stellen om 't selve te doen betalen.

Indien ymand van UEd^s volck door dit land reyst, en daarin komt, so mag niemand haar daarin verhinderen, nog eenig ondersoek daarover doen.

En wanneer UEd. goederen inbarqueert, soo sullen UEd., sonder dat ymand vermogens is de pakken te openen, de geregtigheyd van 2½ ten honderd, agtervolgens de lijste van UEd^s aantekeninge, moeten voldoen.

Sooveel personen, als UEd. van noden hebt om den handel te dryven, mogen UEd. in dienst houden, en indien UEd. dan nog meerder volk, om de schepen te dispatchieren, [2]) en meerder vaartuygen etc^a daartoe van doen heeft, soo mag UEd. die mede wel gebruyken, onder behoorlyke betalinge, sonder dat UEd. verlof van den habaldaar desen aangaande heevt te versoeken.

Wanneer UEd. coopmanschappen tot **Portonovo, Tegenepatnam, Poedechery,** of alle andre Sjingierse zeeplaatsen, aanbrengt, met de schepen aldaar ontlaad, soo mag UE. deselve in UEd^s woning of elders anders, daar se van noden sijn, bergen, sonder dat ymand 't selve mag verhinderen, gelijk ook niet in 't vervoeren derselver landwaars in; eenelijk wat daarvan verkogt werd, sal van den koper 2½ ten hondert moeten gevordert werden, 't geen UEd. dan gehouden is te doen betalen.

Wanneer ymand van UEd^s volk misdoet, en daardoor strafbaar geworden is, so hebben UE. de vryheyd deselve te mogen straffen, zonder dat het volck van den duan sig daarmede mogen bemoeyen.

---

[1]) Havildar, gouverneur eener stad. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge,* II, II, glossarium, in voce haweldaar.

[2]) Depecheeren of afzenden.

De woning, die UEd. in de zeeplaats hebben gebouwt, komt UEd. toe, en hebbe daaromtrent aen coetuwaal [1]) gelast, dat goed toesigt moet hebben voor de rovers, op dat Sijn Ed. niet komen te ontstelen, waartegens UE. sig ook op hoede moet houden.

En wanneer het in voorschreven zeeplaats egter quame te gebeuren, dat eenige paligaars of dieven [2]) UEd° goederen wegnamen, soo sal ik stricte ordre stellen en hetselve UEd. doen wedergeven.

Indien eenige wevers, schilders, verwers, cooplieden en wie het ook soude mogen wesen, eenige penningen aan UEd. schuldig sijn, en sig nalatig betonen om die te betalen, soo mag UEd. deselve soolang in versekering nemen, totdat se U voldaan hebben, sonder dat het duansvolk UEd. daarin mogen verhinderen.

Indien het gebeurde, dat in myne plaatsen eenige schepen of andere vaartuygen quamen te verongelukken of te breken, soo blyven egter de gebergde goederen UEd. eygen, en vermag deselve te aanvaarden, waartoe ook duan sijn hulp sal presteren.

Indien UEd° volk t' landwaart-in reysen, om hare coopmanschappen te dryven, soo mag niemand haar daarin verhinderen of moeyenisse aandoen.

Wanneer eenige slaven of slavinnen of andere dependenten van UEd. quamen weg te lopen, soo sal den coetewaal van de zeecoopplaatsen deselve moeten opsoeken en UEd. ter hand stellen.

Dit caul sal in eeuwigheyd stand grypen, en wanneer eenige schepen of andre vaartuygen van de Portugesen in mijn gebied ten anker leggen, soo vermag UEd. deselve niet te moeyen. En

---

[1]) Cotwal of coetewaal, inheemsch politiedienaar, in het bizonder belast met het toezicht op de markt.

[2]) Uit de copulatie „paligaars of dieven" zou men ten onrechte kunnen concludeeren dat paligaar de beteekenis heeft van dief. Het is echter de titel van een overheidspersoon, namelijk van het hoofd van een leenstaatje. Vgl. *Hobson-Jobson* in voce poligar. In een der volgende contracten wordt paligaar omschreven door: landheer en boschwagter.

indien s'UEd. eenige moleste aandoen, soo sal ik besorgen en stricte ordre stellen, dat hetselve werd nagelaten.

By tyden van de Moorse regeringe heeft het UEd. geoorlovt geweest, slaven en slavinnen te mogen koopen alhier, en deselve te vervoeren, sonder dat ymand 't selve verhinderde. Maar nu mag UEd., soo lange ik meester van dese landen ben, geen slaven nog slavinnen kopen, nog vervoeren. En indien UEd. egter 't selve quam te doen, en aan boort wilde brengen, soo sal mijn volk sig daartegen stellen, die 't selve op alle maniere verhinderen en ook niet toelaten, dat se in U huys werden teruggebragt; dit moet UEd. dan sodanig observeren en nakomen.

Geschreven in dato van den 26e der maand d'Sjumadi Saker ao 1078 [1]) naar de Moorse rekeninge, overeenkomende met den 24en Augustus des jaars 1677 naar de geboorte Christi.

Lager stond: Accordeert, en was getekent: **Michiel Janszoon**, secretaris.

CCCLXXXVII. SUMATRA'S WESTKUST.

30 Augustus 1677. [2])

De verhouding van de Compagnie tot de talrijke staatjes aan de Westkust van Sumatra baarde de regeering te Batavia langen tijd veel zorg (*Corpus* II, blz. 369, 383, 410, 435, 443, 482). Tot de lastigste „vrunden" behoorden ongetwijfeld die van Kotta-tengah, achter Padang gelegen, onder hun strijdlustigen „gouverneur" Poeti. Zij hadden in 1671 hun onderwerping aangeboden, doch kwamen in 1676 weer in verzet. Op aansporing van Atjehsche onruststokers en mede onder invloed eener Mohamedaansch-religieuze opleving vielen zij 's Compagnies bondgenooten te Padang aan, „sulcx een militair secours tot maintien van Compagnies respect gins-over vry nodigh scheen te wesen". Tot tweemaal toe werden in 1676 troepenafdeelingen van Batavia derwaarts gezonden, maar eerst in Augustus 1677 slaagde men er in, hun afgevaardigen naar Padang te

[1]) Dit moet zijn 1088; Dschumada 'l akhir 1088 loopt van 1 tot 29 Augustus 1677. Ook de opgave van den dag klopt niet, maar zou moeten luiden: „den 24e der maand...."

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1678*, vijfde boeck, folio 450 e.v.

doen afkomen, waar de vrede werd hersteld. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 19; *Daghregister van Batavia 1677*, blz. 21, 99—100, 182, 278, 320; *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, 1, blz. 272—273; MAC LEOD, *De Oost-Indische Compagnie op Sumatra in de 17de eeuw*: Indische Gids 1905, blz. 125 e.v.).

Articulen, waarop de vrede aan de **Cottatengers** staat geaccordeert te werden. [1])

Nademael se nu met onse afgesondenen, die tot twemalen door den gouverneur Poeti en de regering aldaar versogt en ontboden sijn om op **Cottatenga** te verschynen, herwaars gekomen sijn, wat dat nu eygentlijk haar versoek sy, en of sy niet uyt den naam van den gemelten gouverneur Poeti en de gantse regeringe aldaar met ons willen contracteren en een vredeverbond aangaan op de navolgende conditiën, als vooreerst:

1.

Dat van nu aan alle hostile actiën, soo te water als te lande, gene uytgesondert, hoe se ook mogte genaamt wesen, mitsgaders alle oneenigheden, questies en partyschappen sullen cesseren, dood ende te niet gedaan werden.

2.

Of sy d'Ed. Comp'[e] en ons als haren stadhouder niet en erkennen voor hare wettige en souveraine overigheyd, en ingevolge van dien, of sylieden niet alle 't gene sullen nakomen, doen naarkomen en promt observeren, dat wy ten gemenen beste van dese landen en principaal deser strandvolkeren, komen te ordonneren en aan te bevelen.

3.

Off sy niet beloven, sodra sy hierop den eed van getrouwigheyt hebben afgelegt, te sullen besorgen, dat de wegen alomme tot den handel, soo onder als boven **Pauw** [2]) en Cottatenga, opengestelt, en de Bovenlanders sonder eenig verlet of hinder directelijk of indirectelijk 't afkomen toegestaan werden, mitsgaders de rivier wederom te openen en sijn vorige loop wederom te laten nemen, sonder die oyt weder te laten stutten, alsoo sulx

---

[1]) Ofschoon deze titel den indruk wekt, dat wij hier slechts met een voorstel te doen hebben, is dit stuk, blijkens het slot, toch een contract.

[2]) Paoeh, tusschen Padang en Kotta-tengah.

noyt voordesen, selvs niet in tyden dat 't tusschen Pauw en Padang oorlog sy, gepractiseert is.

4.

Of sy niet tevreden sijn sonder eenige conniventie of 't minste tegenspreken aan ons over te leveren alle sodanige overlopers hoe se ook genaemd mogten wesen, of waar se ook souden mogen sijn, en staande dese jongste troebelen van ons tot haar overgekomen sijn.

5.

Waar of op wat plaats sylieden genegen sijn haar questie met **Padang** finalijk af te doen en te determineeren, en hoedanig sy dat vermenen in 't werk te stellen.

Nota: Op Saturdag beloven sy met die van Padang op Oedjong Barrang [1]) in conferentie te treden, en versoeken dat 't poinct wegens de rivier of 't water soo lange in suspens mag blyven, ter tijd en wyle sy met die van Padang eens geworden sijn, en staan de verdere articulen ten vollen toe.

Aldus gecontracteert in rade ten hooftcomptoire **Padang**, desen 30[en] Augustus 1677, door den Ed. heer commandeur en raad deser custe en de volmagten en afgesondene van den gouverneur Poeti en gesamentlyke pangelous [2]) of regenten van **Cottatenga**, die sulx te sullen nakomen en observeeren, mitsgaders te doen naarcomen en observeren, bevestigt hebben met te seggen, dat de Heere God, soo sy daar iets tegen doen en 't selve niet in allen delen, als gesegt, nakomen, haar en haare valsheyd straffen moet, 't welk sy dan ook met haare handtekening hebben becragtigt.

Onder stont en was getekent met de merken van **Radja de Sabar**, nachoda **Bongsoe**, oom van nachoda Poeti, [3]) de naam van **Orang Besaar** in 't Maleyts schrivt, de merken van **Indra Moera**, gemagtigde van den panglou **Radja Sittia Wangsa**, van

---

[1]) Bedoeld is vermoedelijk Oedjoeng Karang, 7 K.M. ten Noorden van Padang aan den weg naar Kotta-tengah gelegen.

[2]) Panghoeloes of ponglous, regenten.

[3]) Nachoda is eigenlijk de stuurman van een schip, doch in de Menangkabausche landen werd dit woord ook gebruikt als titel van een gouverneur of regent.

Goenoeng Maas, gemagtigde van **Radja Palawan**, en **Magat Maas**, gemagtigde van **Bhandara** van Cottatenga, **Magat Samporna**, gemagtigde van **Maradja Intam**, **Radja Sittia-goena**, gemagtigde van **Siry Maradja Besaar**, **Radja Indra-poeta**, gemagtigde van **Siebite-Radja**, **Patti Brassa**, gemagtigde van **Radja Miningjou**, **Mara Begantin**, gemagtigde van **Orancaja Maharadja**, **Magat Maradja**, gemachtigde van **Sultan Palawan**.

Tersyden: Ons present, en was getekent: **Abraham Opdam**, **Johannes Coelomby**, **G. M. van Eenhuysen**, **Pieter Maanhout**, **Joan Jacob van der Hel**, secretaris.

Onder stond: Quod ita factum attestor, en was getekent: **Joan Jacob van der Hel**, secretaris.

CCCLXXXVIII. BANDA—KEFFING.

18 October 1677. [1])

Die van Keffing (zie *Corpus* II, blz. 182 en volgende, en *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, blz. 161—168) bleven het de Compagnie voortdurend lastig maken. Een der vele pogingen, om hen tot gehoorzame onderdanen te maken, geschiedde in 1677 door den gouverneur van Banda, Cornelis van Quaelbergen of Quaalberg. Weldra zou blijken, dat ook ditmaal de rust maar van zeer tijdelijken aard was.

Cornelis van Quaalberg, gouverneur en directeur deser eylanden **Banda** met den aancleven van dien, doed te weten:

Alsoo niet alleen wy, maar ook de vorige respectieve gouverneurs veelmaal metterdaad en waarheyd ondervonden hebben, hoe trouwloos de orangcayen [2]) van **Keffing** en hare consoorten haar met d'Ed. Comp'^ie^ opregte en soo duur met eede bevestigde contracten hebben verbroken, met 's Comp'^s^ vyanden heymelijck correspondentie in 't wisselen van brieven gehouden, Macassaarse, Boutonse en Maleytse vaartuygen met derselver volkeren in hunne negoryen gebragt, geprotigeert en voor de Comp'^e^

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, sesde boeck, folio 106.

[2]) Zie hiervóór, noot 2 op blz. 8.

verborgen gehouden, de verbodene vaart na Java sonder consent jaarlijx ondernomen, gelijk se dan nog onlangs opnieuw een vaartuyg met 4 Maleyers en een vrouw van Java op Goram en van daar op Keffing vervoert en verborgen hebben, niettegenstaande deselve door ons ernstelijck opgeijst sijn, over welk en andre onregelmatige bedryven wy genoegsame oorsake souden hebben de Hooge Regeringe tot Batavia tot correctie aan te soeken, edog gesien hebbende uyt de missive van gemelte orancayen, door hare jurabassa patty key [1]) toegesonden, dat deselve over de quade bejegeningen, aan onsen lieutenand Janblinne vóórdesen gepleegt,[2]) grotelijx om vergiffenisse bidden, en den ontboden orancay patty Laboan[3]) herwaart te komen sig excuseert, en daerenboven de gesamentlycke orancayen van Keffing aan meergemelte jurabassa volmagt verleend hebben, om alles met ons uyt haren naam voor de Comp[ie] te verhandelen wat doenlijck en tot gerustheyd en met 's Comp[ies] ordre overeenkomende strekken mag, gelijck dan meergemelte jurabasse aan ons met solemnele eede op de Moorse wyse uyt den naam syner gesamentlyke principalen beloovt en sweert, dat se voortaan in allen delen d'Ed. Komp[ie] sullen bethonen getrouwe en gehoorsame onderdanen te sullen sijn, hare vorige contracten, met d'Ed. Comp[ie] opgeregt, punctuelijck onderhouden en naarkomen, de verbodene vaart naar de West voor alsnog, tot nader ordre van ons, naarlaten, en specialijck op syne aankomst op Keffing met den eersten [4]) alle de orancayen te sullen doen vergaderen en serieuslijk vernemen naar de laast gemelte 4 Maleyers en een vrouw, of deselve aldaar nog in handen van orancay Killiloevoe[5]) sijn, om aan d'Ed. Comp[ie] in Banda te leveren, of, des neen, deselve wederom met 't klaargelege vaartuyg van hem, Killeloevoe, van daar vervoert wesende, dat sy, orancayen, sullen aannemen, hem, Killeloevoe, in sodanige boete te sullen doemen, als sy oordelen op sodanig delict, voornamentlijk in de onderhandeling van dit haar soo ernstig versoek

[1]) Djoeroe bahassa = tolk; patih en kaihi zijn titels voor regenten en hoofden.

[2]) Hieromtrent heb ik niets kunnen vinden.

[3]) VALENTIJN II, a. *Beschryvinge van Amboina*, noemt dezen orang-kaja Taboean.

[4]) Ten spoedigsten.

[5]) Dit is de naam van een negorij op Keffing, in *Corpus* II, blz. 186 genoemd Kelleloeboe.

begaan, te behoren, en 't respect van d'Ed. Comp^ie vereyscht, mits dat de beraamde boete aan de approbatie van ons, 't sy deselve te augmenteren ofte te verminderen, ofte naar bevindinge van saken geheel vry te stellen, gedifferéert sal blyven.

Naar welken gepresteerden eed wy uyt den naam van d'Ed. Comp^ie ook beloven, gemelte gesamentlyke orancayen op Keffing nevens hare onderhorige onderdanen, alle hare vorige fauten te sullen vergeten en vergeven, en voorts voor alle hare en onse vyanden te adsisteren ende beschermen, mitsgaders nadat de gedrevene revolte op Java's Oostkust weder in ruste sal gebragt sijn, op haar versoek nopende 't frequenteren dier vaart sodanig letten, als na tijds gelegentheyd sullen vinden te behoren, blyvende inmiddens de vaart naar Amboina en Banda als van ouds gepermitteert, om van daar hare nodige behoefte te kunnen afhalen.

Aldus gecontracteert, besloten ende door den patty key onderteykent en op de Moorse wyse gesworen ter raatkamer van justitie in 't casteel **Nassouw**, [1]) desen 18^e October 1677, ter presentie van onse expresse gecommitteerdens, den Ed. **Maarten Roos**, secunde persoon, **Nicolaas de Jamblinne**, lieutenant, en **Joachim Bartelsz.**, raad en secretaris van d'Ed. heer gouverneur.

Lager stond: Gecollationeerd, accordeert, Nassouw, 13 Mei 1678. En was getekent: **J. Juriaansz.**, gesworen clercq.

CCCLXXXIX. JAVA—MATARAM.

19—20 October 1677. [2])

De strijd in Midden- en Oost-Java nam in hevigheid toe. Eenerzijds veroverde Speelman Soerabaja en Aroshaja op Madoera, anderzijds slaagden de aanhangers van Taroeno Djojo er in, Mataram's hoofdstad,

[1]) Het kasteel Nassau op Banda-Neira.

[2]) Het eigenlijke *Contractboek Amsterdam* III, bevat alleen de tweede acte; de eerste is eerst later overgezonden en staat in het *Supplement der Kamer Zeeland*, R. A. Koloniaal No. 8147 blz. 25 e.v. en in het *Aanhangsel op het Contractboek Amsterdam* IV; beide acten vindt men bij De Jonge VII, blz. 163—166 en 166—169, alsmede in het *Daghregister van Batavia 1677*, blz. 365—368 en 368—371, en in de *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 1977 e.v.

Karta, te veroveren en te plunderen. Soenan Amangkoerat moest door de vlucht het leven redden; vergezeld van zijn oudsten zoon, den Adipatih Anom, trok hij in de richting van de Noordkust, om steun bij de Compagnie te zoeken, doch overleed in de nabijheid van Tegal. Adipatih Anom, zich als den wettigen opvolger beschouwende, wendde zich tot Speelman en riep diens hulp in, zoo tegen de Madoereesche en Makassaarsche troepen, als tegen zijn broeders, die hem niet zonder meer als opvolger wilden erkennen. Speelman verbond zich tot dien steun, maar stelde een aantal voorwaarden. De besprekingen, te Japara gehouden, leidden tot een tweetal overeenkomsten, die op 19 en 20 October werden onderteekend. (*Daghregister van Batavia 1677*, passim; DE JONGE, *Opkomst* VII, passim).

Acte obligatoir van den Sousouhounang Aman Courat aen d'E. Comp^ie verleend, wegens de gedane adsistentie aen Sijn Hoogheyt en het **Mataramsche rijk** tegen de rebellen etc^a.

Wy, Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, by 't leven van onsen hooghg'eerden vader, den groten Sousouhounang van dit Javaense lant, soowel door ouderdom als door wettige geboorte eerste erfprince van het rijck, en nu naer de aflyvigheyt van hooghgemelden onsen seer waerden en lieven vader gewerden synen successeur, waertoe hy ons in sijn leven by eygen monde heeft verkooren, verklaren by desen opene en versegelde acte voor my en myne nakomelingen, 't sy soonen, dochters, broeders of andersints, die my in dit rijck komen na te volgen, geadsisteert met myne tegenwoordige rijcxstenden, my absoluyt te houden en volkomen te binden, sonder eenige de alderminste exceptie of uytsonderinge, aen het contract, hetwelcke tusschen den Ed^e welgeboren heere Keey Nabey Wangsa Diepa, groot-gouverneur van alle de Javaense zeehavenen, als expres daertoe door hooghgedachten onse heere vader, den grooten Sousouhounangh, gevolmachtigd ende geauthoriseert, ter eenre, en den heere Cornelis Speelman, ordinary Raad van India, admirael etc^a, in den name van den Ed^e heer Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generaal, en de heeren Raden van India, representeerende het hoogste en souvreyne gebied vanwegen de Generale Nederlantse Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in dese landen, ter andere syde, binnen dese stadt **Japara** op den 28sten February 1677 gemaeckt en gesloten is, [1]) en hetwelke ook door hoogstgenoemde onsen vader in de groote stad Mataram, by den coopman J^s Couper vertoont wesende, en door my als eerste

[1]) Zie hiervóór blz. 39 en volgende.

prince des rijcx onder den name van Pangeran Adepatty Annom, mitsgaders door myne drie broeders, de princen Martasana, Pougar ende Zingazarie op den .... Maart [1]) volkomen g'approbeert sy,[2]) gelijk het mede op Batavia door d'Edle heer Gouverneur-Generael ende de Raden van India hooggemeld op den 25 Juny bevestigt en sulx in volkomen kragt gebragt is, belovende 't selve onverbrekelijk en getrouwelijk te onderhouden [3]) in alle syne poincten, leden en deele, niets uytgesondert. Ingevolge van dien verklaren wy ook, volgens den inhoude van het derthiende articul des voorgemelden contracts, deugdelijk en onwedersprekelijk in alder opregtigheyt aen de Generale G'octroyeerde Oostindische Compagnie schuldig te wesen: eerst de somma van tweehondert en vijftig duysent Spaense realen van achten, benevens drieduysent coyangs goeden, onbedorven rijs, in voldoeninge van de getrouwe adsistentie, by het voorschreven articul bedongen, en dan nog sestigduysent realen van achten voor de drie maenden, die na den laesten July op den laesten deser sullen verlopen wesen, à twintigduysent Spaense realen ter maend.[4]) Want d'E. Compie niet naergelaten heeft van den beginne aen tot nu toe alles tot onse hulpe broederlijk te presteren, wat enigermaten geschieden konde, en soo verre eenige onse vyanden gevonden quamen te werden, sulx alle de zeestranden weder onder onse gehoorsaemheyt gestelt sijn, hebbende Troenajaja [5]) sig en synen aenhang alle soo verre te landwaart ende in 't gebergte begeven, dat hy daar door het volk van d'E. Compie niet wel kan gevolgt werden. Dog dewyle wy met het verlaten van de groote stad Mataram ook sijn ontblood geworden van onse gereetste middelen, contanten, goud, silver en wat dies meer sy, hetselve soo door ontrouwe als blooheyt van onse bevreesde onderdanen aen de vyanden ten besten gegeven hebbende, en derhalven onmachtig wesende onse opgemelde schuld van driehondert en thien duysent Spaense realen met drie duysent coyangs rijs volgens

[1]) Niet ingevuld. Lees: „den 17den".

[2]) Zie hiervóór, blz. 45.

[3]) Hier zijn weggevallen de woorden „en te doen onderhouden". Zie het volgende contract, waarvan de aanhef volkomen gelijk is aan dit, alsmede de genoemde afdrukken bij De Jonge en in het *Daghregister*.

[4]) Zie artikel 13 van het verdrag van 25 Februari, hiervóór blz. 44.

[5]) Er staat: „Troenajada".

beding present te voldoen, soo hebben wy echter niet willen naarlaten, volgens onse opregte genegentheyt en schuldige verpligtinge, naar ons uytterste vermogen d'E. Compie daarvan getrouwelijk te versekeren, en derhalven boven het genoemde verband van ons geheel rijk, persoon en goederen, ook in 't particulier en speciael verbonden al onse zeehavenen langs den oever van het land, van de riviere Carowan [1]) in 't Westen, tot het uytterste eynde van 't eyland in 't Oosten toe, om jaerlijcx aen de Compie tot afkortinge te doen betaelen alle de inkomsten van 't selve, soo van buyten als van binnen, en soo veel rijs uyt het gewas door 't gantsche land, als ons van onse onderdanen toekomt, die ook haren rijs behalven dien aen niemand sullen mogen verkopen als aen de Compie of haere ingesetenen, soo lang en soo veel als sy begeren, belovende niettemin, soohaest ons eenig vermogen tot gereden voldoeninge van desen onsen achterstael [2]) mogt in handen comen, hetselve getrouwelijk aen d'E. Compie te sullen overgeven en afleggen. En opdat dese onse obligatie van te meerder kracht mocht wesen, soo verklaren wy by desen alle de gemelde onse zeehavenen met haere inkomste ende gewassen aen de Compie te cederen en in eygendom te transporteren, sulx deselve, soo lange onsen agterstal duerd, maar alleen ter leen en op praecario van de Compie te sullen besitten. Des ten oirkonde hebben dese onse obligatie met ons zegel doen zegelen en door onse presente rijcxstenden, groten en gouverneurs mede laten ondertekenen in ons hof binnen de zeestad **Japare**, desen 19den October van den jaere 1677, sijnde na onse tijtreekeninge den 22en dag van de maend Saban in het jaer, tahoen [3]) Ba genaemt. [4])

Onder stont het zegel van den Sousouhounang, ende daerbesyden een merk, en geschreven: Dit is gestelt door de eyge hand des Sousouhounangs, waaronder het zegel gedrukt sal werden door Adepatty **Martapoera**, wanneer het gedaen en gemaekt sal werden.

Daeronder de handtekening in het Javaens van Adepatty **Ingawangsa**, groot-mantery; Adepatty **Mandaraka**, groot-

[1]) Krawang.
[2]) Meest „achterstal" = achterstand. Vgl. achterstallig.
[3]) Sic! Tahoen = jaar.
[4]) Schabān 1088.

mantery; Aria **Ourawan**, nu gemaekt gouverneur van Zourabaya etc^a^; Tommagon **Manganonan**, secretaris; het merk gesteld by Ranga **Zitria Watsiana**, mantery; van Ranga **Tita Sjeuwa**, tweede secretaris.

In margine stond: Dat dese actens in 't Nederduyts, Maleyts en Javaens soodanig door den Sousouhounang ende syne groten, die jegenwoordig op Japare by Sijn Hoogheyt sijn, met eygen handen en met vergenoegen sijn ondertekent, verklaren wy, ondergeschrevenen, leden van den raed, gesien en bygewoond te hebben. Des ten oirkonde hebben wy desen ter presentie van den admirael **Cornelis Speelman** tot een bewijs van de cincere waerheyt ten allen overvloede als getuygen op den 19^en^ en 20^en^ October in Comp^ies^ loge op Japare A^o^ 1677 (en was) getekent: **Saint Martin**, **A. van Renesse**, **J. A. Sloot**, **E. van der Schuer**, **Jan van Dorre**, **J. de Harde**, **Pr Noordman**, secretaris; 't segel van **Wangsa Diepa**, nu Adepatty **Martapoera**, gouverneur van Japare etc^a^; 't kruys van Tommagon **Zedjanapoera**, gouverneur van Caliwonge, en de handtekening in 't Javaens van Adepatty **Martalaya**, gouverneur van Tagal.

CCCXC. JAVA—MATARAM.

19—20 October 1677. [1])

Deze tweede acte, op dezelfde dagen opgesteld en geteekend als de vorige, heeft een geheel eensluidenden aanhef. Zie overigens de inleiding bij de vorige acte. De Compagnie verkrijgt hiermede uitbreiding van haar Jacatraansch territorium tot aan de rivier van Pamanoekan, alsmede het monopolie voor den invoer van opium en lijnwaden in geheel Mataram.

Acte van afstant wegens de landen der oude jurisdictie des coninkrijx **Jacatra** en verdere donatiën der landen tusschen **Carwang** en **Pamenoecan** tot vergrotinge van Comp^ies^ limiten. Item octroy tot aanbreng van cleden en amphioen, ten believe van d'Ed. Comp^ie^ aan de heere Speelman gepasseert.

Wy, Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, [2]) by het leven van

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook bij De Jonge, *Opkomst* VII, blz. 166 e.v. *Daghregister 1677*, blz. 368 e.v., en in de *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 1979 en volgende.

[2]) Deze aanhef is volkomen gelijk aan dien van het vorige contract.

onsen hoogg'eerden vader, den groten Sousouhoenan van dit Javaanse land, soowel door ouderdom als door wettige geboorte eerste erfprince van het rijk, en nu naar de aflyvigheyd van Looggemelte onsen seer waarden en lieven vader gewerden synen successeur, waartoe hy ons in sijn leven by eygen monde heeft vercoren, verclare by dese opene en versegelde acte, voor my en myne nakomelingen, 't sy sonen, dogters, broeders of andersints, die my in dit rijk komen naar te volgen, geadsisteert met myne tegenwoordige rijxstenden, my absoluyt te houden en volkomentlijk te binden, sonder eenige de alderminste exeptie of uytsonderinge, aan het contract, hetwelke tusschen den Ed. welgeboren here Keey Nebey Wangsa Diepa, groot-gouverneur van alle de Javaanse seehavenen, als expres daartoe door hooggedagten onsen here vader, den groten Sousouhoenam, gevolmagtigt ende geauthoriseert, ter eenre, ende den here Cornelis Speelman, Raad-ordinary van India, admiraal etc", in den name van d'Ed. here Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generael en de Raden van India, representerende het hoogste en souveraine gebied vanwegen de Generale Nederlandse Geoctroyeerd' Oostindische Compie in dese landen ter andre zyde, binnen de zeestad **Japara** op den 28 February 1677 gemaakt en gesloten is, en hetwelke ook door hoogstgemelte onsen vader in de grote stat Mataram by den coopman Jacobus Couper verthoont wesende, ende door my als eerste prince des rijx onder de naam van Pangaran Adepatty Anom, mitsgaders door myne 3 broeders, de princen Martasana, Pougar ende Singasarie op den .... Maart [1]) volkomen geapprobeert sy, [2]) gelijck het mede op Batavia door d'Ed. heer Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van India hooggemelt op den 25 Juny bevestigt, en sulx in volkome kragt gebragt is, belovende hetselve onverbrekelijck ende g'trouwelijck te onderhouden en te doen onderhouden in alle syne poincten, leden en delen, niets uytgesondert. Ingevolge van dien sy daardoor den desen een ygelijk bekent, [3]) dat door hoogstgemelte onsen afgestorven heer vader al ten tyde dat de heer Rijklof van Goens in den jare 1652 vanwegen d'Ed. Compie in de stadt Mataram was, om onsen heer te begroeten,

[1]) Niet ingevuld. Lees: „den 17den".

[2]) Zie hiervóór, blz. 45.

[3]) DE JONGE heeft: „Ingevolge van dien *zy* dan door dese een ygelijck opentlijck bekent". Zoo ook in het *Daghregister*.

by monde afstant gedaan zy van alle pretentiën, die tevoren gemaakt en gesustineert was op de Batavise of van outs Jacatrase jurisdictie en limite, begrepen tusschen de riviere Ontong Java in 't Westen en Carrawang in 't Oosten, [1]) en 't welke in den voorschreven contracte met 't 3e articul is vernieuwt ende becragtigt, alsoo hetselve door de Compie met den swaarde geconquestreert en in eygendom beseten is; en verclare derhalven by dese nog andermaal, dat wy of niemant van de onse daarop het alderminste hebben te pretenderen, maar dattet des Compies onwedersprekelyke eygendom is, van de stranden deser Javaanse zee tot aan den oever van de groote Zuydzee, tusschen beyde de opgenoemde rivieren doorgaande, ordonnerende ende bevelende mits desen aan alle gouverneurs, mindere bevelhebbers en gemene onderdanen, die haar metterwoon in de voorschreven landen en limiten nog mogten ondhouden en genegen wesen metterwoon daarin te verblyven, d'Ed. Compie als haren wettigen souverainen here als gehoorsame dienaren te erkennen en te gehoorsamen, want wy deselve alle by desen ontslaan en vrystellen van alle onderdanigheyd, die se ons tot nog toe hebben toegedragen; des sal het evenwel yegelijck vrystaan, die niet gesint mogten wesen daar te blyven wonen, en liever onder onse gehoorsaamheyd haar willen ondhouden, haarselven te mogen onttrekken binnen den tijd van een jaar na de publicatie van dese, dat de Ed. heer Gouverneur-Generael ende d'Ed. heren Raden van India vrystaat te laten geschieden, als het haar goeddunken en believen sal, en waartoe ik, des noots en gerequireert werde, [2]) belove sonder uytstel te verlenen myne expresse gecommitteerde, om de publicatie by te wonen, en dese onse gedane afstand openlijck te vercondigen.

Ende alsoo wy [3]) ons en al de onse boven alle de verpligtingen, by den contracte uytgedrukt, nog ten alderhoogsten aan d'Ed. Komp'e verschuldigt en verbonden houden voor de so getrouwe vaderlyke bystand en adsistentie, die ons door d'Ed. heer Gouverneur-Generaal ende Raden van India met sooveel schepen en volk onder het gesag van opgemelte heer admiraal Speelman, en te voren, tegens onse trouwlose vyanden en

[1]) De Tji Sadane en de Tji Taroem. Zie DE JONGE VI, blz. XLVII e.v.
[2]) DE JONGE heeft: „werdende", evenals het *Daghregister*.
[3]) Het *Contractboek* heeft de verschrijving: by.

rebellen is bewesen; soo verclaren wy uyt een vrye onbedwonge wille tot een genereuse en liberale erkentenisse en om daarmet naar ons presente uyterste vermogen onse schuldige dankbaarheyd te bewysen, voor nu en altoos naar desen onveranderlijk en onverbrekelijk aan d'Ed. Komp'e te schenken, tot vergrotinge van Comp'es ofte de voorschreven oude Jacatrase, nu [1]) nieuwe Bataviase jurisdictie en limiten, van de riviere Carrawang Oostwaart tot de riviere van **Pamanoekan** toe, en dat meede dwars [2]) over het land doorgaande tot aan de Zuydzee, met alle de eygendom en vryheyt en authoriteyt, als hierboven van de oude jurisdictie ende onse onderdanen gesproken staat, dat ook al met-eene gepubliceert en verkondigt sal konnen en mogen werden, ten bywesen en door onsen gecommitteerden, soo die, als gesegt, daartoe komen gerequireert te werden, verclarende van nu aan daarop mede gene de minste pretentie meer te hebben of te houden, maar deselve alle aan de Comp'e te cederen en over te geven by desen, sijnde daarenboven onse expresse intentie en begeerte, dat alle de vremdelingen, soo Macassaren, Maleyers, Baleyers, Chinesen, Moren etc°, welke voor desen al toegelaten sijn in ons land te wonen en nog na desen met toestemminge van de Comp'e daarin sullen toegelaten werden, altijd sullen sorteren en staan onder het gebied en de dicipline van de Comp'e, onvermindert dat het ook sullen blyven onse onderdanen, en dat om onse natuurlyke Javaanse onderdanen te beter van derselver overlast bevrijd te houden, waarbenevens wy ook de voorschreven Komp'e vereren, octrojeren en vergunnen mits desen, alleen en met uytsluytinge van alle andre natië, wie se ook sijn mogten, Europees of Indianen, den aanbreng en vercoop van alle sorteringe Cormandelse, Souratse, Bengaalse of Persiaanse, witte, geverwde of geschilderde doeken, gene uytgesondert, ende amphioen, in ons rijk en landen, belastende en bevelende aan alle onse gouverneurs en stadhouders, onder ons gebied en gehoorsaamheyd staande, voornamentlijk in de zeehavens, aan niemandt als alleen aan d'Ed. Comp'e, of die door een bekent merkteken, daartoe te maken, tōnen door deselve gelicentieert te sijn, toe te laten of te vergunnen den aanbreng en vercoop van alsodanige goederen, als

---

[1]) Dit „nu" ontbreekt in het *Contractboek*.

[2]) Er staat: dwas.

hierboven gementioneerd staen, gelijck wy ook wel expres begeren en bevelen, dat onse onderdanen, cleen of groot, van nymand [1]) eenige diergelyke goederen sullen mogen copen, dragen of gebruyken, als alleen van de Compie, of die door deselve, als gesegt, daartoe gelicentieert sijn, alsmeede dat onse gemelte onderdanen, die gewoon sijn haarselven met de vaert te erneeren, [2]) gene sulke cleden of amphioen van buyten sullen mogen inbrengen, als die zy tot Batavia of in andre Compies forten en steden, als Malacca etca, sullen bewysen te hebben ingekogt, en dit alles op peene van deportement van sodanig gouverneur, als contrarie dese sal hebben gedaan, en confiscatie van de cleeden of amphioen, die onse onderdanen komen aan te brengen, tot onse profijt, alsoo de Compie daarvan niet begeert, sullende ook alle andre natiën in deselve breuke van confiscatie vervallen, indien sy tegens den inhoude deses tersluyk of andre bedeckte wegen eenige van de voorschreven goederen inbrengen, deselve geattrappeert komen te werden, want wy dat alles met onse rijxstenden ten goede van ons land, rijk en onderdanen soodanig verstaen en begeren.

Tot welkx becragtinge wy hetselve met ons grootsegel versegelt en de stenden met eygen handen het daarnevens ondertekent hebben, in 't oud hof binnen de zeestad **Japara**, desen 19 en 20e October van den jare 1677, sijnde naar onse rekeninge den 22e dag van de maand Sabat in den jare, Cohimba genaemt. [3])

Was ondertekent met een (merk), gestelt door de eygen hand des Sousouhoenangs, waar benevens geschreven staet: Dit is gestelt door de eygen hand des **Sousouhoenangs**, waaronder het segel gedruckt sal werden door Adepatty **Martapoera**, wanneer het gedaan of gemaekt sal wesen. Voorts met Javaanse letteren nog ondertekent de namen van Adepatty **Ingawangsa**, groot-mantry, Adepatty **Mandaraka**, groot-mantry, Aria **Ourawang**, nu gemaekt gouverneur van Sourabaya, Tommagon **Maganonang**, secretaris.

Volgt daerop een ledige plaats, om daar in te voegen de

---

[1]) De copie in het *Contractboek* heeft hier abusivelijk: „ymand".

[2]) De copiist maakte hiervan: „errineren".

[3]) Lees: „van de maand Saban, in den jare, Tahoen Ba genaemt", dat is Schabân 1088.

namen van eenige absente heeren, en vervolgens (een merk), gestelt by Ranga **Sitsia Watsiana**, mantry, de naam in 't Javaans van Ranga **Tita Sua**, tweede secretaris; dan voorts een segel [1]) in roden lack, en daarbenevens gestelt het segel van **Wangsa Diepa**, nu Adepatty **Martapoura**, gouverneur van Japara etc^a^; het cruis van Tommagon **Sietjanapoura**, gouverneur van Calowongen, [2]) de naam in 't Javaans van Adepatty **Martalaya**, gouverneur van Tagal, etc^a.

Ter syden staat geschreven: Dat dese actens in 't Nederduyts, Maleyts en Javaans sodanig door den Sousouhoenang ende syne groten, die tegenwoordig op Japara by Sijn Hoogheyd sijn, met eygen handen en met vergenoegen sijn ondertekent, verclaren wy, ondergeschreven leden van den raad, gesien ende bygewoont te hebben. Des ten oirkonde hebben wy desen ter presentie van den admiraal **Cornelis Speelman** tot een bewijs van de cincere waarheyt ten allen overvloede als getuygen ondertekent, op den 19^en en 20^e October, in Comp^ies logie op **Japara**, a^o 1677. En was daaronder getekent: **Saint Martin, Ad. van Renesse, Jan Albert Sloot, E^t van der Schuur, Jan van Dorre, J. de Harde** en **Pieter Noortman**, raad en secretaris.

Onder stond: Gecollationeerd en accordeert, Japara ady 21 October a^o 1677; was getekent **Pieter Noortman**, raad en secretaris.

CCCXCI. JAVA—MATARAM.

29 October 1677. [3])

Hoewel dit volgende stuk den titel draagt van „verzoekschrift", behoort het toch een plaats in te nemen in de rij van overeenkomsten, in deze jaren aangegaan tusschen de Compagnie en Mataram.

Nadat Speelman de beide verdragen van 19/20 October verkregen had, drong de Soesoehoenan er sterk op aan, dat de admiraal persoonlijk met hem naar Mataram zou gaan, om de broeders van den jongen vorst te bewegen, hun oppositie tegen hem op te geven. Tevens verlangde hij wraak te nemen op Taroeno Djojo, die zich met de geroofde Mataramsche

[1]) Dit heeft de copiïst verhaspeld tot: „den voorsten segel".
[2]) Versta: Kaliwongo.
[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1677*, blz. 391—392 en in de *Overgecomen brieven 1685*, elfde boeck, folio 2194.

schatten in Kediri bevond. In onderstaand verzoekschrift biedt hij enkele tegenprestaties aan, om Speelman tot inwilliging zijner wenschen te bewegen.

Translaat van het nader versoekschrift, vanwegen Sijn Hoogheyd, den Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatty Ingelaga, aan Sijn Ed.[1]) door syne gecommitteerden, de heren adepatty Martapoura, gouverneur van Japara etc^a, adepatty Mandaraka, minister van staat, adepatty Martalaya, gouverneur van Tagal, etc^a, aria Ourawan, gouverneur van Sourabaya etc^a, en tommagon Manganonan, secretaris van staat, den 29^{en} October 's naarmiddags, naardat Sijn Hoogheyd voor de middag deselve sijn versoeken in persoon binnen de logie was komen recommanderen, in de Javaanse en Maleytse tale beyde by hem selve ende de voorschreven ministers als andre getekent, doen overgeven en by Sijn Ed. in 't Hollands overgeset.

Dit is 't gene uwen sone, den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga aan sijn vader, den admirael Cornelis Speelman, te versoeken heeft, eerst:

Dat mynen optogt na de Mattaram hoe eer hoe liever synen voortgang mogt nemen, nevens mijn vader, den admirael, in persoon, met sooveel volk, als hy selve daartoe nodig sal oordelen, hoe meer hoe beter.

Wanneer ik in de Mattaram sal gekomen sijn en, by maniere van spreken, ingevalle myne broeders haar genegen toonden met my te verenigen en my als coning te verheffen, om alsoo myne bevelen in der billikheyt te gehoorsamen, soo ik dan haarluyden eenig ongelijk quame aan te doen, of deselve bederven wilde, dan is mijn begeren, dat d'Ed. Comp^{ie} my den alderminsten bystand niet bewyse; maar soo syluyden haar tegen my selvs quamen aan te stellen, en my niet en wilden erkennen, dan is mijn versoek en beede, dat d'Ed. Comp^{ie} my haar hulpe believe te bewysen.

Wat myne schuld aangaat, die ik ten bedrage van driehondert

---

[1]) Cornelis Speelman.

thien duysent Spaanse realen, [1]) en drieduysent cojangs rijs aan de Compie ten agteren sta, volgens den inhout van mijn obligatie, [2]) daarvan laat ik de voldoeninge mijn steedehouders over alle myne zeehavenen aanbevolen, met namen vader [3]) adepatty Martapoura, gouverneur van Japara etc^a ende adepatty Martalaya, gouverneur van Tagal etc^a, om hetselve ten alderspoedigsten, en soodra het mogelijk sal wesen, by te brengen; dog wanneer ik binnen de Mataram in mijn vaders plaatse hersteld sal wesen, met myne manterijs en alle myne onderdanen, dan sal ik, volgens het accoord van mijn vader, meede niet nalaten alle mogelyke hulpe by te brengen, om voorschreven mijn schuld, soohaast het maar eenigsints geschieden kan, aan de Compie te voldoen.

Voorts, indien Troenadjaja sig na het gebergte quame te begeven, of elders, daar de Compie met haar volck hem niet bequamelijk konde navolgen, soo sal hy door mijn eygen volk nagejaagt en opgesogt werden, sonder dat Compies volk haar daarmede heev't te vermoeyen, als deselve maar medetrekken soo verre als de wegen bequaam sijn; dog soo Troenadjaja nog ergens in eenige negory mogt te vinden wesen, alwaer de Compie met haar volk sonder ongemack hem begaan konde, dan verzoek ik, dat mijn vader my tegen denselve believe te adsisteren.

De middelen, welke de Sampanders [4]) in de Mattaram gevonden en naar **Cadiery** aan Troenadjaja gebragt hebben, [5]) deselve versoek ik te mogen hebben, ingevalle Cadiery komt

[1]) Zie hiervóór, blz. 72. De schuld bestond uit 250000 realen oorlogskosten, vermeerderd met 20000 realen voor elke maand, welke de oorlog langer zou duren dan ultimo Juli 1677.

[2]) Hiermede wordt de eerste acte van 19/20 October bedoeld, in den titel geheeten: acte-obligatoir.

[3]) Men is op het eerste gezicht geneigd, dit „vader" te houden voor een verschrijving van „raden", maar uit verschillende stukken blijkt, dat de jonge Soesoehoenan den ouden trouwen Martapoera herhaaldelijk als „vader" aanspreekt. Zie ook beneden het contract van 15 Januari 1678, waar hij hem „onsen getrouwen vader" noemt.

[4]) De Madoereezen, aanhangers van Troeno-djojo, zoo genoemd naar Sampang, aan de Zuidkust van Madoera.

[5]) De opstandelingen hadden Mataram's hoofdstad Karta genomen en geplunderd, en vervolgens de rijke buit overgebracht naar Kediri, de residentie van Taroeno Djojo.

vermeestert te werden, sodanige goederen of gelden, als het dan wesen mogte; of soo crain Glisson[1]) deselve met de verovering van Cadiery in handen en in sijn magt gekregen mogte hebben, dan egter versoek ik, dat se my door hulpe van de Comp[ie] gewerde moge; want de Macassaren staan onder de Comp[ie], daar ik my niet meer met en bemoeye; want onder die gelden en goederen sijn mede begrepen de tweehonderd vijftig duysend realen, voor de Comp[ie] in het contract bedongen, met nog 50 duyzend realen, die boven deselve tot guastos[2]) daar by gedaan waren, te samen 300 duysent realen, en dewelke al gereet gemaekt waren om aan de Comp[ie] of aan den admirael te geven, doen de stad Mattaram verovert en verwoest is geworden, en wanneer deselve mede naar Cadiery vervoerd sijn. En daarom te meer is mijn serieus versoek, dat deselve dan niet geplonderd mogten werden. Maar wat aangaat de middelen en goederen van de Sampanders of van 't Cadierise volk, die geev' ik by verovering aan de Comp[ie] of aan mijn vader t' enenmael ten besten.

Wat aangaat het senden van myne gecommitteerde naar Carrawan en Pamanoekan,[3]) dat laat ik mede myne stedehouders adepatty Martapoura en adepatty Mandaraka aanbevolen, met ordre deselve gereet te houden tegen dat se de Comp[ie], of mijn vader, den admirael, sal begeren of laten eysgen om derwaarts mede te gaan.

Voorts wat aangaat de cost of 't onderhoud van Comp[ies] volk hier op Japara, tot Sourabaya en elders, waar het wesen mogt, of van degene, dewelke met my gaan om den vyand te vervolgen, dat alles blijvt tot mynen laste, sonder dat de Comp[ie] daartoe eenige costen behoeve te doen, als sijnde t' mynen laste, gelijk billik is, en by den inhoude van 't contract ook bedongen staat.

In margine ter syden 't hooft deses stond hieronder vervolgens staande tekeningen, gesteld ....[4]) by de **Soehouhoenan**,

---

[1]) De aanvoerder der Makassaren, die met Taroeno Djojo samenwerkten.

[2]) Onkosten.

[3]) In verband met den afstand aan de Compagnie van al het land tusschen de rivieren van Krawang en Pamanoekan. Zie hiervóór, blz. 74 e.v.

[4]) Op de plaats van de stippeltjes stonden Javaansche letterteekens.

adepatty . . . . **Martapoera**; voorts met Javaanse letteren: adepatty **Martalaya**, adepatty **Mandaraka**, aria **Ourawan**, tommagon **Manganonan**, ranga **Titasieuwa**, kiey **Nitynagara**.

CCCXCII. MOLUKKEN—SANGGIR-EILANDEN.

3 November—20 December 1677. [1])

In 1672 verschenen de Spanjaarden wederom in den Archipel, toen zij, op verzoek van den koning van Siauw, bezetting op dat eiland legden, waar reeds geruimen tijd een tweetal Spaansche „papen" met succes werkzaam was. De president der Molukken, Cornelis Francx, hield in 1673 op Menado een bespreking met den Spaanschen kapitein, dien hij evenwel niet bewegen kon het eiland, dat steeds onder opperhoogheid van Ternate had gestaan, te ontruimen. Wel kwam men overeen, gezien de vriendschappelijke verhouding van Spanje en de Republiek in Europa, niet tot vijandelijkheden over te gaan, maar de beslissing der regeeringen af te wachten. Zoo bleef de toestand ongewijzigd, tot de gouverneur op Ternate in 1676 de bewijzen kreeg, dat de Spanjaarden ook op Groot-Sanggir invloed trachtten te verkrijgen, en dat door hun stoken de vorstjes van dat eiland al in twee kampen waren verdeeld. Na de rust op Ternate te hebben hersteld, trok Padbrugge met een kleine expeditie naar Noord-Celebes en de Sanggireilanden (16 Augustus—23 December 1677). Aan deze onderneming nam ook sultan-Amsterdam, die persoonlijke grieven tegen den vorst van Siauw had, deel. Bij laatstgenoemd eiland gekomen, liet Padbrugge de Spanjaarden weten, dat de sultan van Ternate een rekening met den koning van Siauw had te vereffenen, maar dat de Hollanders zich neutraal zouden houden en dat hij hetzelfde van de Spanjaarden verwachtte. Inderdaad hield Padbrugge zich gedurende den geheelen strijd afzijdig, maar de Spanjaarden beschoten de Ternatanen heftig. Terwijl deze strijd in vollen gang was, sloot Padbrugge den 3den November een verdrag met den vorst van Taboekan, op Groot-Sanggir, tot welke overeenkomst later ook de andere hoofden van dit eiland toetraden. (Stapel, *De Archipel in 1684*, blz. 43—45 en de daar genoemde literatuur; Robidé van der Aa, *De Vermeestering van Siauw*, en van denzelfde: *Het journaal van Padbrugge's reis naar Noord-Celebes en de Noorder-eilanden*, beide in Bijdragen Koninklijk Instituut, 1867).

Verbondt en voorwaerden, aengegaen, vastgesteldt ende beslooten tusschen den gouverneur der Moluccos, Robbertus Padtbrugge, in name en vanwegen den Eed. heere Gouverneur-Generael Joan Maet-

---

[1]) Uit het *Daghregister van Padbrugge* op het Rijksarchief, koloniaal 1226. Ook in *Bijdragen Koninklijk Instituut, 1867, blz.* 332—335.

suyker, en de E.E. heeren Raaden van India, representerende de Generale Nederlandsche G'octroyeerde Oostindische Compagnie en Staet der Vereenigde Nederlanden in India ter eenre,

Ende Zijn Hoogheyt Francisco Macarompo, coning van **Tabouccan** ende zyne rijxgrooten ter andere zyde, benevens nog andere coningen en rijxgrooten, die, op dezelve conditiën mede zullende ingelaten werden, dese mede sullen onderteekenen.

Alzoo den coning van **Taboukan** ende zyne rijxgrooten oordeelen, dat ten tyde van den heer gouverneur Wouter Seroy [1]) onder de E. Comp[ie] zijn aengenomen ende geraekt, ende niet dan goede ende nauwe vrundschap met de Ternataensche koningen hebben onderhouden, ook niet gereghtelijk daeronder en behoorden, 't welk nogtans van tijdt tot tijdt zoo verre gekomen was, dat als onderdanen daeraf zijn aengezien ende gereekendt, ende sigzelven naer de gelegentheyt des tijdts hebben moeten voegen en schikken, van de noodt een deughdt maekende, als niet wel anders kunnende, dogh naderhandt — niet door den koning-Amsterdam, denwelken in alles onschuldig kennen, maer door deszelfs quade dienaeren raedt — den Taboukans koning zigh naer zijn meeninge gevoeligh in 't bysonder omtrent sijn dogter beleedight aghte, ende hierdoor, als andere redenen, het Ternataensche jock van sijn hals traghten te werpen, zoo is hy goedertierentlijk en edelmoedig door den koning van Ternaten zelfs vry gekendt, ontslagen, ende ten volle met zijn landt en volk aen d'E. Comp[ie], by brieff en zegel van den 17[en] October verleeden, overgelaten, [2]) zoodat, bevoorens met den gouverneur der Moluccos, in name als in 't hooft dezer, aen te gaen eenige voorwaerde ofte bedingh, den koningh afleght, zoomede alle zyne rijcxgrooten, alle het regt en eygendom, dat zy voorheenen hadden off moghten gehadt hebben op de landen en volkeren van Taboukan, en onder hun gebiedt

---

[1]) Wouter Seroyen was van 1642 tot 1648 gouverneur der Molukken geweest. Van een aanneming van Taboekan onder bescherming van de Compagnie door Seroyen heb ik niets kunnen vinden. Volgens PADBRUGGE'S *„Bericht" van 1682* „munten dese Taboeckanse onderdanen in ongehoorsaemheyt, moetwil en ongebondentheyt boven allen uyt".

[2]) Zie ook het *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 145.

staende, voor hun en hunne naerkomelinge, eeuwigh en erflijk, latende het in zijn geheel aen de E. Comp^{ie} over, onaengezien den staetsregel van de naerkomelingen en erffgenamen van 't rijk, en 't reght, daerover niet naerdeeligh te kunnen sijn, niet willende nogh verstaende, dat dese regel voor het toekomende òff hun òff hunne erffgenaemen zal gelden, alzoo, niemandt dan Godt almagtigh onderworpen, oordeelen gereghtigt te zijn hunne magt naer welgevallen te mogen en kunnen gebruyken en over te laten aen die sij willen, en sulx tot den welstandt des rijcx te behooren.

Hierop tot voorwaerde tredende:

1.

Eerstelijk zoo verklaerdt den gouverneur, in name alsvooren en mitsdesen, den koning ende syne rijxgrooten het rijk van Taboukan als een leen van d'E. Comp^{ie} weder te geven, over te laten ende te gunnen, om 't zelvig zoodanig alsvooren te bestieren en righten, aghtervolgens hunne wetten ende gewoontens, onvermindert yders reght in 't byzonder, zullende eenlijk by versterff off plaetsruyminge der koninge 't leen geheft [1]) werden van diegeene, die alsdan op 't goedtvinden van d'E. Comp^{ie} in deszelfs overledene of andersints ontslagene plaets tot koning zal wezen aengesteldt, ende dat ter plaetze, daer alsdan de oppergezaghebber der E. Comp^{ie} in de Moluccos zal zijn.

2.

En zal geen koning bevestight nogh wettigh gekeurt werden, dan die zoodanig en op 't goetvinden van de E. Comp^{ie} de behoorlyke teekenen, kragt en aenzien zal hebben erlanght en 't leen geheft.

3.

Nogh zal ook geen koning, zoodanig aengesteldt, door ymandt ter wereldt, 't zy onder wat voorgeven het ook wezen mogte, vermogen aff- en een ander in deszelfs plaets gezet werden, dan op 't goedtvinden en ter ordre der E. Comp^{ie}.

---

[1]) Een leen heffen is: een leen ontvangen, aanvaarden. Zie VERDAM in voce heffen en De BLÉCOURT, *Kort Begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht*, blz. 118, waar wordt gesproken van „leenverheffing".

4.

Gelijk ook nògh door den koning, nògh door ymandt anders, of goegoegoe,[1]) of capiteyn-lauwdt,[2]) of hoecum[3]) en zal vermogen affgezeth, ende een ander of andere in deszelfs of derzelver plaetze gesteldt te werden, dan met voorgaende kennisse, bewilliginge en toestemminge der E. Comp[ie].

5.

Geen andere dan de Gereformeerde Christelyke godtsdienst, soodanig die in de Nederlandsche kerke, aghtervolgens d'algemeene kerkevergaderinge, gehouden tot Dordreght, ende vastgesteldt in den jare 1619, werdt geleerdt, belooft den konigh ende zyne rijxgrooten in zijn rijk van Taboukan te zullen dulden, maer dat aenstondts alle paternosters, crucifixen en beelden, zoo der mogten wezen, met andere teekens van affgodendienst, afgeleydt, verbrandt ende aen een kant geholpen zullen werden, beloovende verders alle predicanten, school- en leermeesters, die er nu off hiernamaels geplaetst zullen werden, off alhier verschynen, 't zy tot onderwyzen, onderzoekinge in de leere en over school en kerken te doen, off anders, minnelijk en vrundelijk te zullen bejegenen, dezelve alle hulp en bystandt in hun heyligh werk tot bevorderinge der ware Christelyke godtsdienst te doen, ende yder naer zijn staet en waerdigheyt in eer en aenzien te houden en doen houden.

6.

Om 't welk te beter te kunnen naerkomen en aghtervolgen, zoo en zal hy, koning, nogte zyne rijxgrooten, niet toelaten, dat alhier op Tabouccan, of elders onder zijn gebiedt, eenige papen, priesters, schoolmeesters of leeken der Roomsche kerken ergens indringen, zigh ter neder stellen ofte onthouden, maer zal die affwyzen, 't landt ontzeggen, ofte by wederstrevigheyt met geweldt daaruyt jagen ende doen jagen, of wel zoodanig[e] als ontroerders der gemeene ruste openbaerlijk straffen.

7.

Ook beloofdt gemelte koning ende zyne rijxgrooten, geen

[1]) Djogoegoe of rijksbestuurder.
[2]) Capitan-laoet, admiraal.
[3]) Hoekoem, opperste kamponghoofd; ook vertaald door: volkshoofd.

Europiaenen, 't zy Spanjaerts, Portugeesen, Francen, Engelsen, Deenen, Sweeden, off hoedanig ende vanwaer die zouden mogen zijn, nogh ook geenige vlugtelinge ende uytgeweekene Maccasaren, off eenige andere vyanden van d'E. Comp'e, hoedanig die ook wezen mogen, in zijn landt te ontfangen off aen landt te veelen, maer aff- ende naer Maleye, naer diegeene, die in der tijdt 't gezagh van d'E. Comp'e heeft, te wyzen; ook geweldelijk, zoo het de noodt vereyscht, ende ymandt tegens dank stantgrypen wilde, uyt zijn gebiedt te dryven.

8.

Zullende zigh allezints en overal thoonen vrunden van 's Comp'es vrunden, en vyanden van 's Comp'es vyanden te zijn; ook tot zoodanige togten of oorlogen nevens andere bondtgenoten d'E. Comp'e ten dienste te zijn, als buyten gevaer van hunne landen en naer billijkheyt zal kunnen geschieden, waervoor[1]) d'E. Comp'e in alle voorvallende ongelegentheden en ongemakken dezelve getrouwelijk ende naer vermogen zal helpen en zoeken te redden, voor zooveel alsdan de noodt ende tijdt zullen vereyschen.

9.

Belooft ende neempt den coning ende zyne rijxgrooten [aen], aenstonds alle de nagel- en andere speceryboomen, zoo die in Taboukan of derzelver onderhoorige landen mogten wezen, aen te wyzen ende te doen aenwyzen, om alle uytgeroeydt en onder de voet gehakt te werden, zonder datter oyt of oyt weder andere zullen mogen aengequeekt, maer alle, die'er nogh naer mogte gevonden werden, verdelgdt ende vernieldt werden.

10.

Geen oorlogh nogh geen vreede, 't zy met wien het ook wezen mogte, en zullen den koning van Taboukan, nogte zyne rijxgrooten, vermogen aen te gaen nogte beginnen, zonder alvoorens van d'E. Comp'e daertoe te hebben verloff en toestemminge; dogh door andere aengetast, hunzelfs verweeren moeten, zonder verders yets t'ondernemen, ter tijdt en wyle den gouverneur in Maleye[2]) daer kennisse aff heeft.

---

[1]) Er staat: waerdoor.

[2]) Malajoe, de residentie van den gouverneur der Molukken.

11.

Byaldien 'er eenige verschillen onder de bondtgenoten, ofte wel onder den koning ende zyne rijxgrooten, ontstonden, daerinne zal wederzijdtsch niet gedaen worden dan goede aenteekeninge gehouden, om naer billijkheyt door de gouverneur, ofte zyne gecommitteerdens, benevens gecommitteerdens van parthyen, gehoordt, onderzoght en beslist te werden, in der minne ofte naer regt en billijkheyt.

12.

Zoo het eghter mindere en geringer zaeken waren, die door de bondtgenoten onder elkanderen konden bygeleydt ende vereffendt werden, kan zulx gevoeglijk geschieden door keur wederzijdtsch van scheydtsheeren, die parthyen niet verdaght en zyn, en naem hebben van eer-, trouw- en vreedelievende mannen te zijn, door welke wyze veel kleene beginselen, tot grooter onheylen anders een wegh banende, kunnen geweert en in hun geboorte gesmoort werden.

13.

En blyven den koning van Taboukan ende zyne rijxgrooten verplight, ymandt der bondtgenooten in ongelegentheyt zijnde of aengerandt werdende door ymandt van buyten, by te staen ende alle mogelyke hulpe toe te voegen, gelijk de bondtgenooten ook verpligt zijn den koning van Taboukan en zyne rijxgrooten landt en luyden, in diergelyke geval te helpen ende by te staen, zooveel als hun mogelijk zal zijn, aghtervolgens het algemeene besluyt, in den jaare 1670 genomen ten overstaen van den commandant der **Manado**, Jochum Sipman en Ternataensche hoeccum sengadje.[1])

Onder stondt: Aldus gedaen en vastgesteldt in 't rijk van **Taboekan**, in des konings hoff, den 3^en November a° 1677, en was geteekent: **Francisco Maccarompo**,[2]) **Ouwala**, goegoegoe, capitain-lauwt **Gagibo**, **Jan de Almassa**, hoeccum, capitain **Gengam** en sengadie **Palacaeo**.

---

[1]) Zie STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 42; GODEE MOLSBERGEN, *Geschiedenis van de Minahassa*, blz. 27 en volgende; *Daghregister van Batavia, 1670/1671*, blz. 168—170. Sengadji, districtshoofd.

[2]) Er staat: Macca ampo.

Terzyden stondt 's Compies zegel, in rooden lakke gedrukt, waeronder geteekent: **Robbertus Padtbrugge.**

Lager stondt: Ons present, en was geteekent: **Sacharias Kaheyn,** v.d.m.[1]) **Enrique Cors** ende **Paulus Harxe,** clercq.

Welke voorenstaende articulen ook aengenomen zijn by den koning en rijxgrooten van **Taroena,** tot teyken van dien dezelve met eygen handtteykeninge hebbende bekragtigt.

Onder stond en was geteekent:[2]) **Don Martin Tatandam, Fransisco,** goegoegoe, en **Mateo,** hoeccum.

In margine stondt 's Compagnies zegel, in roode lakke gedrukt, en geteekent: **Robbertus Padtbrugge.**

Lager stondt: Ons present, en was geteekent: **Enrique Cors** en **Paulus Harxe,** clercq.

Gelijk ook in manier en alsvooren d'zelvige poincten aenvaerd den koning en rijxgrooten van **Candhaer,** ende dierhalven ook geteekent by **Datoe Boysa,** koning, **Wanka,** goegoegoe, **Tanapia,** hoeccum, **Anthony van Voorst,**[3]) cappitain-lauwt, en **Papia,** capitain.

Terzyden stondt 's Compies zegel, in rooden lakke gedrukt, en geteekent: **Robbertus Padtbrugge.**

Lager stondt: Ons present, en was geteekent: **Enrique Cors** en **Paulus Harxe,** clerq.

Zoo mede deden des konings voogden en grooten van **Tagulanda,** en was geteekent: **Jacobus Tontoeo,** goegoegoe, **Joan Hofman Batansoeko,** dito, **Cornelis Franx,**[3]) capitain-lauwdt, **Petrus Casaheyn,**[3]) hoeccum, **Claes Papene,** dito, sengadje van Menangu, en **Pedro Macasa,** dito.

Terzyden stondt 's Compies zegel in rooden lakke gedrukt, en was geteekent: **Robbertus Padtbrugge.**

---

[1]) Verbi divini minister.

[2]) Dit en de volgende akkoordverklaringen met het voorgaande verdrag zijn niet gedateerd, maar zijn op denzelfden dag geteekend, behalve de laatste, met Tagoelanda, die van 20 December dateert.

[3]) Het was bij vele inheemschen gebruikelijk, de namen van bekende personen of plaatsen aan te nemen; men denke aan sultan-Amsterdam. Hier zijn verschillende waardigheidsbekleeders genoemd naar Anthony van Voorst, die van 1662 tot 1667 gouverneur der Molukken was, naar den hierboven reeds genoemden Cornelis Francx en naar Ds. Zacharias Caheyn.

Lager stondt: Ons present en was geteekent: **Cornelis Ringerijk, Hendrik Muche** en **Paulus Harxe**, clercq.

CCCXCIII. MOLUKKEN—SIAUW. (SIAOE).

8 November 1677. [1])

De Ternatanen slaagden er in, zich van Siauw meester te maken, waarop sultan-Amsterdam en zijn bondgenooten het volgende contract met den koning van Siauw sloten. Naar de letter had dus de Compagnie met deze overeenkomst niets te maken, maar het was de bedoeling, zoals ook het volgende contract bewijst, dat sultan-Amsterdam zijn nieuw verkregen rechten aan de Compagnie zou overdragen.

Articulen en conditiën, waarby Hunne Hooghedens, den koning Amsterdam van **Ternaten**, coning van **Taroena**, koning van **Boelang**, en koning van **Candipang** [2]) de vreede vergunnen aan de hooggeboore vorst en here Francisco Batahe, [3]) coning van **Chiauw**, en syne rijxgroten, sijnde niet aangeroert de pretentiën van **Taboekan** en **Taywila** [4]) alsoo de koningen niet tegenwoordig waren.

1.

De koning van **Chiauw** en syne rijxgroten beloven aan de koning van **Ternaten** tot een boete en breuke van syne misdryven, omtrent Ternaten gepleegt, [5])

500 stux porcelynen
50 „ houwers [6])
50 „ speelbekkens [7])
50 „ musquets

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Dagbregister van Padtbrugge's reis*, Rijksarchief, koloniaal no. 1226, op 8 November en bij Robidé van der Aa in *Bijdragen Koninklijk Instituut*, 1867, blz. 300—302.

[2]) Taroena was een rijkje op Groot-Sanggir; Bolang en Kaidipang lagen op het Noordelijke schiereiland van Celebes.

[3]) Meestal genoemd Batake. Hij had van de Spanjaarden bij den doop den naam Xaverius gekregen, en teekende steeds „Francisco Xavier".

[4]) Taboekan en Tawalid op het Noordeinde van Groot-Sanggir.

[5]) De koning van Siauw had een der vrouwen van den Ternataan geroofd.

[6]) Sabels.

[7]) Gongs.

50 cattijs goud
50 slaven ende
1 corcor om dit te voeren, met
1 bas.[1])

Dit neemt Sijn Hoogheyt, den koning van Ternaten, aan tot een versoeninge, en verclaart daarmede vernoegt te sijn, gunnende daarenboven nog aan den koning van Chiauw tijd en uytstel, om het bovenstaande op sijn gemack te voldoen.

2.

Beloven de koning van Chiauw en syne rijxgroten alle de tot hem overgelopene Ternatanen weder over te sullen geven, 't sy vrye, 't sy slaven, soowel die van **Manganitoe** als **Saloerang**[2]) sijn weggelopen, en sijnde omtrent 1500 zielen.

3.

Jeronimo Darras[3]) werd door den koning van Chiauw en syne rijxgroten hersteld ende weder aangenomen in sijn vorige bedieninge en gesag van voorhenen, sullende deselve in eer en aansien als goegoegoe[4]) des rijx erkennen en doen erkennen soo het behoord, sonder dat den een den anderen yets sal hebben te verwyten van 't gene voorhenen mogte geschied zijn.

4.

Beloven den koning van Chiauw en syne rijxgroten aen den koning van **Candipang** weder ter hand te stellen sijn dogter en desselvs moeder, soo haast dese[5]) sal getekent sijn.

5.

Soo mede aan Sijn Hoogheyt Martin Tatandam, coninck van **Tarroena**, soodanig overgelopen volck en slaven, als by de lijst, daaraf overgelevert, blijkt, behoudens dat de koning van Tarroena mede wedergeven zal soodanig volck en slaven, als by deugdelijk bewijs in sijn landen te zijn, sal comen te blyken.

---

[1]) Een cora-cora of prauw, om deze artikelen over te brengen, bewapend met een klein kanon.

[2]) Manganitoe aan de Westkust van Groot-Sanggir; Saloerang eveneens op Sanggir, aan de Oostkust; het wordt ook Baroe genoemd.

[3]) Gewezen djogoegoe of rijksbestuurder van Siauw, die, als niet-Spaanschgezind, was afgezet. Hij zal indertijd wel den naam d'Arras gekregen hebben.

[4]) Zie de vorige noot.

[5]) Deze overeenkomst.

6.

Den koning Loloda van **Boelang** belangende, blijvt de saak van sijn vermoorde luyden in staat, tot meerder bewijs daaraf erlangt; sijnde maar een singularie getuygenisse, sullende, wanneer het deugdelijk komt te blyken, vergoeding naar 's lands wyse geschieden.

7.

Wat aangaat desselvs overleden susters slaven en het princestuckie, [1]) gehoord soo wel 't eene als 't andre aan 't land, behalven datter een goed gedeelte gouds door haar dood vermist is, zoodat het eene tegens het andre sal gaan en verevent werden, sonder dat noyt hiernaar over 't een en 't ander eenig geschil weder sal mogen ontstaan.

Onder stond: Aldus overeengekomen ende vastgestelt op 't eyland **Chiauw**, in een veldtent, desen 8en November 1677.

't Segel van den koning van Ternaten.

Was getekent:

Don Martin Tatandam.
Loloda, coning van **Manada.**
B. Tuankal, coning van **Candipan.**
Don Francesco Xavieer.
Thomas van Goegoegoe. [2])
Jhoan Naucht, capiteyn-laut. [3])
Santjaga, capiteyn-laut.
Don Pedro, hoecom. [4])
Vincent, songadje. [5])

---

[1]) Een klein kanon.

[2]) Dit moet zijn „Thomas, goegoegoe", daar dit laatste een ambt is; zie boven, en ook het volgende contract.

[3]) Capitan-laoet of admiraal.

[4]) Hoekoem of oekoeng is volkshoofd.

[5]) Sengadji of districtshoofd.

CCCXCIV. MOLUKKEN—SIAUW.

9 November 1677. [1])

In aansluiting bij het vorige contract volgt hier de overdracht en onderwerping van Siauw aan de Compagnie. Padbrugge heeft bij het opstellen van dit stuk alle mogelijke maatregelen genomen, om tegen protesten van Spaansche zijde gedekt te zijn, zooals blijkt uit art. 8 (Zie ook VALENTIJN I, *Molucco's*, blz. 59).

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgestelt ende besloten tussgen den gouverneur der Moluccos, Robbertus Padtbrugge, in name en vanwegen de Ed. heer Gouverneur-Generaal Joan Maatsuyker en d'Ed. heren Raden van India, representerende de Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Compie en Staat der Vereenigde Nederlanden in India, ter eenre, ende den hooggeboornen heer Francisco Batahe, coning van **Chiauw**, ende syne rijxgroten, ter andre zyde.

1.

Vooreerst en vooral soo keuren den koning van **Chiauw** en syne rijxgroten voor goed, vast, en van kragt en van waarde, voor hun ende hunne nakomelingen, nu en in 't toekomende, sodanig een opdragt en overlatinge van hun land en volk, als den koning Amsterdam aan d'Ed. Compie by schrivt en segel heevt bevestigt op den 2e deser, in 't overgeven op genade en ongenade aan Sijn Hoogheyd Amsterdam van de Spaanse veldpost Rossa door den Castiliaensen capitain.

2.

Verclarende den koning ende syne rijxgroten sijn land als een leen te houden van de Compie, sullende hetselve by syne navolgers in de bestieringe als koningen successivelijk ende op 't aannemen van 't rijk moeten worden geheft [2]) òf op Maleyo, òf op sodanige plaatsen, als dan des Compies oppergesaghebber der Mollucos sijn verblijv mogte hebben, alwaar eerst de toe-

[1]) Uit het *Contractboek*. Eveneens in het *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 139 en volgende. Ook in het *Daghregister van Padbrugge* op het Rijksarchief en in *Bijdragen Koninklijk Instituut, 1867*, blz. 303—307.

[2]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 85.

stemminge en tekens van coninklijk gebied sullen erlangen, sonder dat eenige koninge van Chiauw òf aldaar òf elders sal mogen bevestigt werden, in welk een geval sulx aangesien moet werden als nul, van geender waarde, kragteloos en als niet geschied.

3.

Ende hierop soo verclaarde hy, coning, en syne rijxgroten, met d'Ed. Comp[ie] aan te gaan een vast, versekert, bestendig, bondig en eeuwigduurende verbond, vrede en vrindschap, voor hem ende syne nakomelingen, altoos.

4.[1])

Geen andre dan de gereformeerde Christelyke godsdienst, sodanig als in de Nederlantse kerke agtervolgens de algemeyne kerkelyke vergaderinge, gehouden tot Dordregt, ende vastgestelt in den jare 1619, werd geleerd, beloovt den coning en syne rijxgroten in sijn rijk van Chiauw te sullen dulden, maar dat aanstonds alle paternosters, crucifixen, beelden en andre tekenen van afgodendienst afgeleyd, verbrand en aan den kant geholpen sullen werden; belovende verders alle predicanten, school- en leermeesters, die er nu of hiernamaels geplaast sullen werden, of alhier verschynen, 't sy tot onderwijs, ondersoekinge in de lere en over school en kerken te doen, of anders, minnelijk en vrindelijk te sullen bejegenen, deselve alle hulpe en bystand in hun heylig werk, tot bevorderinge der ware Christelyke godsdienst, te doen, en yder naar sijn staat en waardigheyd in eer en aansien te houden en doen houden.

5.

Om 't welke te beter te kunnen naarcomen en agtervolgen, soo en sal hy, coning, nogte syne rijxgroten niet toelaten, dat alhier op Chiauw, of elders onder sijn gebied, eenige papen, priesters, schoolmeesters of leken der Roomse kerke ergens indringen, sig nedersetten ofte onthouden, maar sal die afwysen, 't land ontseggen, ofte by wederstrevigheyd met geweld daaruyt jagen en doen jagen, ofte wel sodanige, als ontroerders der algemeyne ruste, openbaarlijk straffen.

---

[1]) Dit en de volgende artikelen komen mutatis mutandis geheel overeen met artikel 5 en volgende van het verdrag met Taboekan, hiervóór, blz. 83. Slechts artikel 8 is er nu bijgevoegd.

6.

Ook beloovt den gemelte koning en syne rijxgroten geen Europianen, 't sy Spangiaars, Portugesen, France, Engelse, Deenen, Sweden, ofte hoedanig en van waar die souden mogen sijn, nog ook genige vlugtelinge en uytgewekene Macassaren ofte eenige andere vyanden van de Compie, hoedanig die ook wesen mogten, in sijn land te ontfangen of aan sijn land te veelen, maar af en naar Maleyen, [1]) naar diegene, die indertijd 't gesag van de Compie heeft, te wysen, ook geweldelijk, soo het de nood vereyst, en ymand tegens dank stand grypen wilde, uyt sijn gebied te dryven.

7.

Sullende sig allesins en overal tonen vrinden van Comps vrinden en vyanden van Comps vyanden te zijn, ook tot sodanige togten of oorlogen, nevens andre bondgenoten, d'Ed. Compie ten dienste te sijn, als buyten gevaar van hunne landen en naar billikheyd sal konnen geschieden, waarvoor [2]) d'Ed. Compie in alle voorvallende ongelegentheden en ongemakken deselve getrouwelijk ende naar vermogen sal helpen en soeken te redden, voor soveel alsdan de nood en tijd sullen vereyschen.

8.

En omdat de Castiliaansche capiteyn en Roomse papen naar hun eygen belang en sinnelijkheyd welligt verscheyde dingen, alhier op hun vertrek voorgevallen, listig verdrayen en niet naar de ware geschapenheyt der saken in Europa verbreyden sullen, gelijk sy gereets begonnen hebben, soo verstaan den coning van Chiauw en alle syne rijxgrooten, en hebben gewilt, dat als een articul in desen soude sijn, 't geen de waarheyd is, dat den gouverneur [3]) meermalen getragt heevt de Castilianen te bewegen tot een minnelijk verdrag, daar den Spaansen capiteyn integendeel aan hun last gegeven had, de afgesondene van den gouverneur te vermoorden, hebbende de Chiauwers niet dan op 't teken gewagt, dat den capiteyn hun geven soude; ook bekent den coning en syne grooten, dat den gouverneur sijn schip gedurig aan een kant gelegen heevt, sig niets ter

---

[1]) Contractie voor: „maar af te wysen en naar Maleyen te wysen".

[2]) Er staat: waardoor.

[3]) Padbrugge.

wereld aantrekkende, zijnde geen andre dan Ternatanen en bondgenoten in 't treffen geweest; dat ook den koning en syne rijxgroten des Comp'ᵉˢ bescherminge hebben gesogt, en de Castilianen en paters 't land ontsegt en weggejaagt, omdat hun soo trouwlooslijk en sonder nood hadden overgegeven, hun verlatende en verradende.

9.

Beloovt ende neemt den coning ende syne rijxgroten aanstonts ende naar 't sluyten deses [aan] alle de nagelbomen, soo alhier op Chiauw als aanleggende eylanden staan, aan te wysen ende te doen aanwysen, op wat plaatsen die ook mogten wesen, om alle uytgeroeyd en onder de voet gehaald te werden, sonder datter oyt of oyt weder andre sullen mogen aangequeekt, maar alle, die er nog naar mogte gevonden werden, verdelgt en vernield werden.

10.

Geen oorlog nog vreede, 't sy ook met wie het wesen mogte, en sullen den koning van Chiauw, nogte syne rijxgroten, vermogen aan te gaan nogte beginnen, sonder alvorens van de Comp'ᵉ daartoe te hebben verlov' en toestemming; dog door andre aangetast hun selvs verweren moeten, sonder verders yets te ondernemen, ter tijd en wylen den gouverneur in Maleyo daar kennis van heevt.

11.

Byaldien er eenige verschillen onder de bondgenoten ofte wel onder den coning en syne eygen rijxgroten ondstonden, daarinne sal wedersijds niet gedaan werden dan goede aantekeninge gehouden, om naar billikheyd door den gouverneur of syne gecommitteerdens, benevens gecommitteerdens van parthyen, gehoord, ondersogt, en besteld te werden, in der minne ofte naar regt en billikheyt.

12.

Soo het egter minder en geringer saken waren, die door de bondgenoten onder elkander konde bygelegt en vereffent werden, kan sulx gevoeglijk geschieden door keur wederseyts van scheytsheren, die parthyen niet verdagt en sijn, en naam hebben van der trouw- en vreed'lievende mannen te sijn, door welken

weg veel kleene beginselen, tot grote onheylen anders een weg banende, kunnen geweert en in hunne geboorte gesmoort werden.

13.

En blyven den koning van Chiauw ende syne rijxgroten verpligt, imand der bontgenoten in ongelegentheyd sijnde of aangeranst werdende door ymand van buyten, by te staan ende alle mogelyke hulpe toe te voegen, gelijk de bontgenoten ook verpligt sijn, den coning van Chiauw ende syne rijxgroten, land en luyden, in diergelyke geval te helpen ende by te staan, soo veel als hun mogelijk sal sijn.

14.

Niemand, 't sy koning ofte rijxgroten, en sal vermogen uyt syne bedieninge afgeset en een ander aangesteld te werden, dan met kennisse en goedkeuringe der Ed. Compie, sullende òf onbequame, òf wrevelige, òf verdagte in des rijx bestieringe gehoord, ondersogt, en naar blyken en bewysen òf afgestelt, òf ook gehandhaavt (te) werden, opdat niemand ongelijk en geschiede, ende alles in rust en vreede toegaan mag.

15.

Alsoo **Boebangitan** [1]) gehoord onder Candipan, ende Candipan agtervolgens het 17e articul der Macassaarse vrede van den jaare 1667, den 18en October, [2]) aan Ternaten en d'Ed. Compie gekomen is, soo staan mits desen den coning en syne rijxgrooten voor hun ende hunne erven af hun vermeynd regt over deselve, latende die in 't geheel over aan d'E. Compie.

16.

Eyndelijk, alsoo bevonden is, dat den broeder van den coning van **Terroena**, Don Martin Tatanda Pocarilla, tot vele onheylen, verwarringe en moeyelijkheden oorsake gegeven heevt, soo beloven den coning ende syne rijxgroten denselven in Compies handen te sullen leveren, of, hun ontsnappende, noyt te lyden, dat ergens in hun gebied sig onthoude en verblyve, opdat de eendragt en liefde onder de bondgenoten meer en meer aangroeye, rust en vrede sooveel mogelijk bewerkt, en alle be-

---

[1]) Dit is een verbastering van Bolaäng Itang, gelegen aan de Noordkust van Celebes, en grenzende aan Kaidipan.

[2]) Het Bongaaisch verdrag. Zie *Corpus* II, blz. 370 en volgende.

roerte, ontrusting, verwarringe en quade agterdogt mag geweerd werden, om sodanig een goede eenigheyd en vast vertrouwen, goede, vaste en versekerde vrede alomme te hebben, 't welk Godt almagtig gunne.

Onder stond: Aldus gedaan en vastgesteld in 't fluytscheepie de Vliegende Swaan, aan 't eyland **Chiauw**, ter rhede vóór de Nederlandse veldpost Maatsuyker, [1]) den 9e November 1677, was getekent:

Robbertus Padtbrugge.
Don Martin Tatandam.
Laleroe, koningszoon van Taboecan.
Jan van der Wal.
Jodocus Cromhuysen.
Poulus Harkse, clercq.

Don Francisco Xavier.
Darras, goegoegoe.
Don Thomas, mede goegoegoe.
Don Ghoan Nauocchas, capiteyn-laut.
Don Pedro Laumba, hoccum.
Vincent Gamulala, sengadje.

CCCXCV. JAVA—MATARAM.

13 November 1677—24 Januari 1678. [2])

Het volgende stuk regelt de uitvoering der contracten van 19 en 20 October 1677. (Zie aldaar en Dr. Jonge, *Opkomst VII*, blz. XXXV). Het was op persoonlijken aandrang van Speelman, dat de Soesoehoenan tot deze regeling overging.

Wy, Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, by der gratie Gods Soesoehoenam en Sulthan van de groote **Mattaram** op 't eyland Java, maeke door dese mynen openen briev' bekent aan alle myne hoge en lage staatspersonen, en voorts alle andre myne onderdanen op dit eyland Groot-Java, Madura en alle myne eylanden langs dese kuste in zee gelegen, gene uytgesondert,

---

[1]) Aldus was de Spaansche schans Rossa herdoopt.

[2]) Uit het *Contractboek* III, waar als datum der tweede onderteekening 24 Februari wordt genoemd. Ook in het aanhangsel op *Contractboek* IV en in de verzameling der *Kamer Zeeland*, waar als tweede datum beide malen 24 Januari wordt gegeven. Verder in de *Overgecomen brieven 1678*, sevende boeck, folio 1031 verso en volgende, en in die van *1685*, elfde boeck, folio 2195, waar de tweede onderteekening geheel ontbreekt.

dat ik ten goede van mijn rijk en tot versekeringe [1]) myner zeehavenen, mitsgaders de incomsten derselve, ben te raade geworden over deselve te stellen en te authoriseren twee aansienelyke capiteynen ofte gouverneurs, om deselve als myne gevolmagtigden behoorlijk te regeren, en sulx die te verdelen in twee parthyen, waarvan d'eene onder sig begrypen sal de havenen bewesten de riviere Toedoenang [2]) tot beoosten der riviere Pamanoekan; en d'andre beoosten de riviere Toedoenang, Koedoes, Patty en de onderhorige dorpen daaronder gerekent, tot het Oosteynde van dit eyland toe, geene uytgesondert, waartoe ik met advijs van myne raadsheren hebbe vercoren vader [3]) Adepatty Martapoura, gouverneur op Japara, over het voorschreven Oostergedeelte, ende Adepatty Martalaya, gouverneur van Tagal over het Westergedeelte, deselve stellende als myne grootgouverneurs over alle de voorschreven seehavens en als myne expresse gemagtigdens, ordonnerende en bevelende alle andre gouverneurs en mindere bevelhebbers van de voorschreven myne zeehavens, yder derselve in sijn district voor sodanig te erkennen en te gehoorsamen, even alsof ik het selv's in persoon ware, en sulx ook in tyden van nood en t'mynen dienste vereyst werdende, tot bescherminge van myne landen alle hulpe en bystand te bewysen, met last om jaarlijx van alle myne inkomsten, in hare gouvernementen vallende, soo van buyten als van binnen, aan deselve heren myne gemagtigden, Martapoura en Martalaya, elk in sijn district behoorlijk en perfect rekeninge te doen, de middelen en effecten haar daarbenevens ter hand te stellen, soo in geld als rijs, wat het ook wesen mag, om te strekken tot betalinge van de drie hondert thien duysent Spaanse realen, en drie duysend lasten rijs, die ik aan de Compie volgens mijn contract en gepasseerde obligatie schuldig en ten agteren ben, [4]) ordonnerende derhalven insgelijx deselve myne gemagtigden, Adepatty Martapoura en Adepatty Martalaya, dat sy uyt kragte van dese myne authorisatie met de voorschreven myne middelen sorgvuldiglijk en getrouwelijk te sullen versamelen, om jaarlijx sooveel als die compt te bedragen in handen van de Compie aan den here Gouverneur-

[1]) Er staat: „versekere".
[2]) De Toedoenan, nabij Koedoes.
[3]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 81.
[4]) Zie hiervóór op blz. 81, noot 1.

Generaal en de Raden van India op Batavia, ofte aan degene, die daartoe haar last komen te verthonen, tot afcortinge van voorschreven myne schuld te betalen, sorge dragende, dat deselve ten alderspoedigsten, hoe eer hoe liever, in 't geheel komen verevent te werden. Ten welken eynde sy ook met haar beyden aan de Compie een geschrivt sullen geven, met hare namen onderteykent, waarby sy haar verbinden en getrouwelijk beloven voor myne rekeninge en uyt de voorschreven myne inkomsten aen de Compie ten alderspoedigsten te betalen, opdat de Gouverneur-Generael en de Raden van India mitsgaders mijn vader, den admirael Speelman, blyken mag, dat ik getrouwelijk mijn contract en belovte wil onderhouden, soo lange als de sonne en mane haar schijnsel geven sullen.

Voorts ordonnere en beveele ik haar, ook sorge te dragen, dat niemand als de Compie, of die haar licentie verthoond, toegelaten werden eenige kleden ofte amphioen in myne landen te brengen of te vercopen; en alsoo haast den admirael belasten sal ymand van de myne als gecommitteerde in de landen van **Carrewang**[1]) en **Pamanoeka** te senden, daartoe bequame en aansienelyke personen te kiezen, gelijk dat alles in myne gegevene briev' op den 19en en 20en October 1677 staat uytgedruckt, en alle hetwelke sy sodanig sonder eenig versuym sullen agtervolgen en gehoorsamen, op pene van mijn hoogste ongenade, mits dat ook syluyden alle jaren weder behoorlyke rekening sullen doen aan degene, die ik daartoe sal committeren; want dit is sodanig myn plaisier en welbehagen, 't gunt ik soo ten goede van mijn rijk bevinde te behoren.

Onder stond: Gegeven in mijn hov' op **Japara**, onder mijn grootsegel, en handtekeninge van **Adepatty Mandaraka**, op den 13 November 1677, naar onse rekeninge den 18e dag van de maand Ramelan in 't jaar b . . . .[2]) 1088.

---

[1]) Krawang.

[2]) Niet ingevuld. Lees: „Ba". Voor den naam van de maand leze men Ramadhan. Achter het jaartal 1088 hebben de afschriften in de *Overgecomen brieven* nog de volgende aanteekening:

„De principale acte was in 't Duyts en Javaans geschreeven, en booven in margine van de Duytsche stont 't zeegel van den Sousouhounangh, door hem selffs met eygen hant in roode lacke gedruckt, en eeven daaronder in 't Javaans geteeckent: (tatenger) Adepatty Madaraka.

En wat lager: Des t' orkonde, geteeckent: Pieter Noortman, secretaris.

En onder de Javaanse stont in Duyts: Geschreeven op het versoeck en be-

En lager stond: Ik, Aman Courat etc^a, alsoo Adepatty Martapoura tot onse groote droevheyd, en Adepatty Martalaya door sijn duyvelse boosheyd op den 17^e January beyde om 't leven sijn geraekt, [1]) soo heb in haare plaatse vercoren Adepatty Mandaraka over de Wester-, ende Aria Ourawan over de Oostersche zeehavenen, met deselve magt en authoriteyt, als in dese acte uytgedrukt staat, deselve houdende alsoff se op hare namen gepasseert was.

Daaronder stondt: **Japare,** ady 24 January 1678. [2])

Terseyden van 't Duyts stond 's conings zegel, en daarboven naast den eerst regel, dit onderstaande segel, door den Sousouhoenam selvs in lacke gedruckt.

Lager: Dit onderstaande getekent door (tatenger [3])) **Adepatty Mandaraka,** eerste minister van staat, dato voorschreven. Des t'oirkonde, was getekent: **Pieter Noortman,** secretaris.

CCCXCVI. TANDJONG-POERA (KRAWANG).

29 November 1677. [4])

De strijd in Mataram veroorzaakte ook in het Krawangsche een toenemende onrust: uit Mataram geweken ongure elementen verzamelden zich daar en werden waarschijnlijk door Bantam gesteund. Den 6den November zond de regeering een militaire macht van 184 man derwaarts, ge-

---

geeren van den Sousouhounang Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, is deese meede door my onderteeckent dato voorschreeve, was geteeckent: Cornelis Speelman.

Ter zyden stont: My ten oirkonde en geteeckent: Pieter Noortman, secretaris".

[1]) Door de Bantammers opgestookt, had Martalaya, alias Wiro Soeto, gouverneur van Tegal, verraad jegens den Soesoehoenan gesmeed. Martapoero, alias Wongso Dipo, gouverneur van Japara, trachtte den verrader te overreden, zijn booze voornemens op te geven, maar werd door dezen vermoord. Een gevecht tusschen beider aanhangers volgde, waarin ook Martalaya het leven liet. Zie De Jonge, *Opkomst VII*, blz. XLIV, 188 e.v., *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 115.

[2]) Gelijk hiervóór reeds is opgemerkt, geeft de kopie der *Kamer Amsterdam* als datum 24 Februari 1678.

[3]) Tatĕngĕr is het Javaansche woord voor merkteeken.

[4]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister 1677*, blz. 425—426, en in de *Overgecomen brieven 1678*, sevende boeck, folio 991 verso en 992.

steund door 126 Mardijker vrijwilligers, alles onder bevel van den kapitein Frederick Hendrick Muller. Na door een forsch optreden den schrik er in te hebben gebracht, sloten Muller en zijn raadsleden met den gouverneur van Tandjong-Poera onderstaand contract, dat vele teekenen toont van te zijn opgesteld door lieden, die beter overweg konden met het zwaard dan met de pen. Veel effect had de overeenkomst overigens niet; weldra zou de regeering ook in het Krawangsche krachtiger moeten optreden (*Daghregister van Batavia, 1677*, blz. 382—384, 396—397, 408—409, 424—426, 456, 458; De Jonge, *Opkomst, VII*, blz. CXXI).

Contract, waarnaar hen Wiera Baja, broeder van den overleden gouverneur Singa Perwangsa, ende Wiera Saba, present gouverneur van **Tandjong Poera**, met hunne edelluyden ende onderhorige volk ende ondersaten sullen hebben te reguleren.

1.

Eerstelijk sullen alle de bovengenoemde opperhoofden en volkeren haar beyveren, dat se alle de fugatyven ofte slaven, die nu eenigen tijd herwaarts hen alhier of onder dese plaats hebben begeven, te vatten en naar Batavia gesonden werden; en indien deselve niet levendig connen becomen, het regteroor in plaatse van 't hooft te senden; maar sullen de vrouwen en kinderen van 't doodslaan verschoont werden, en naar Haar Ed^e op Batavia senden.

2.

Soo eenige slaven van Batavia voortaan hier mogten comen over te lopen, soo sullen [sy] deselve op 't spoedigste weder terugge na Batavia senden, mits daar voor yder slaav' . . . . realen te sullen genieten.[1])

3.

Ook sullen den gouverneur ofte de opperhoofden, hier voren genoemt, aen Jangebey[2]) Wiera Saba gehouden wesen op stond ende naar 't sluyten deses alle de goederen, die door Natta Bengala,[3]) ende syne adherenten van Singa Perwangsa voornoemt en Jaja Pereassa met gewelt sijn ontnomen, wederom

---

[1]) Het aantal realen is niet ingevuld. Het *Daghregister* heeft: „10 ropia".
[2]) Het *Daghregister* heeft Ingabey; bedoeld is de Javaansche titel Ngabehi.
[3]) Deze rebel wordt in de papieren der Compagnie met velerlei namen gesierd, als Natta Mangala, Wangala, Bangala, Bengala etc. Hij heette waarschijnlijk Marta Natta Manggala.

restitueren, wel verstaande de goederen, die nog in wesen bevonden sullen werden.

4.

Ook werd op het alderserieuslijckst gerecommandeert, dat de ondersaten van de bovengenoemde opperhoofden den een tegens den anderen geen vyandelyke actiën sullen betonen, maar in alle eendragtigheyt bywonen ende bystand doen, of sal d'Ed. Comp[ie] diegene, dewelke hem eerst sodanig aanstellen, als vyanden verklaard werden.[1])

5.

Tot meerder versekeringe soo hebben wy goedgevonden mede te nemen den voorschreven Wiera Saba, om sig selven op Batavia te verantwoorden, alsmede de soon van Wiera Baya, genaamd Naja Wangsa, sijnde schoonzoon van den overleden Singa Perwanghsa, nevens Wiera Soeta, sone van genoemde Singa Perwangsa, als ostagiers, soo lange totdat de fugative aan Haar Ed[e] overgeleverd sullen werden.

6.

Ook hebben wy goedgedagt, een princevlag hier te laten aan de Javanen, om het gesag alhier te hebben in absentie van de hoofden, die nu na Batavia staan te vertrekken, 's Comp[ies] gesag te representeren, alsoo Haar Ed[e] in de instructie hebben believen te ordonneren, dat een van onse vertrouwste Javanen alhier soude laten, die daartoe niet konde resolveren.[1])

7.

Ook hebben wy goedgevonden den voorschreven Wiera Baya, jegenwoordig genaemd Wiera Bangsa, als gouverneur en opperhooft te sullen stellen in plaats van den overleden sijn broeder, den gouverneur Singa Perwangsa, omme voortaan te regeren, en alles 't gene voor mogte vallen naar sijn beste kennisse tot welstant van sijn ondersaten te dirigeren.

8.

Ende naardat wy haar alle 't gene hier voren geschreven staat, wel ende duydelijck voorgelesen ende vertaalt hadden, belovende zy alle, yder voor de syne, promtelijk naar te komen,

---

[1]) Dit artikel staat evenzoo geredigeerd in het *Daghregister*.

alsmede aangenomen niemand anders, 't sy wie dat het ook soude mogen wesen, voor hare souveraine heren te erkennen als den jegenwoordigen Sousouhoenang pangerang depatty, ende Hare Ed^{e} tot Batavia; en tot een teken van hare opregte genegentheyd met haar eygen hand ondertekend en met eede bevestigt.

Aldus gedaan ende gepasseert op **Tandjong Poura**, in de woninge van de voorschreve Ingabey Wiera Saba, ter presentie van ons, respective hooft ende officieren, den 29^{e} November 1677.

Hier[onder] stond: Dit is 't merck van Cringabey [1]) **Wiera Saba** ....

Dit is 't merck van **Wiera Bangsa**, broeder van Singa Perwangsa ....

Naar de middag omtrent de klocke 3 uuren, sooals nog in vergadering was sittende, quam ki aria **Banda Joeda** en ki wade [2]) **Marta Joeda**, gesanten van que ranga [3]) **Gampol** met 90 man, omdat gehoort hadde, panggaran Natta Bangala by 't hooft hadden gekregen en na Batavia hadden gesonden; quam om te sien, of sulx waar was, want gehoort hadden, dat Singa Perwangsa het hooft afgekapt was en in een corf aan een galg hadde opgehangen.

Al hetwelke voorschreven staat beloven wy mede, ondergeschreven, als boven met eede bevestigen.

Hier[onder] stond: Dit is 't merck van kie aria **Banda Joeda** ....

dit is 't merk van kie aria **Marta Joeda** ....

Ons present:

Fredrik Hendrik Muller.
T. v. Eeuwijk.
Joan Struys.

---

[1]) Lees Ki Ngabehi.

[2]) ? Het *Daghregister* heeft: kenebe, waarschijnlijk een verbastering van: Ki ngabehi.

[3]) Que ranga = Ki (of Kiahi) rangga.

CCCXCVII. MOLUKKEN—MANGANITOE.

10 December 1677.[1])

Manganitoe was een rijkje aan de Westkust van Groot-Sanggir. Zijn koning was in 1675 gedood, wegens verzet tegen de Ternataansche opperhoogheid. 's Vorsten broeder, Piantay, tot opvolger aangewezen, vluchtte naar de Spaansch-gezinde partij op Siauw, waarna zekere Takineta tot koning verkozen werd. Op Padbrugge's reis kwam een verzoening met Piantay tot stand; hij werd als leenvorst gesteld over Kajoehis of Cajoeris, een deel van Manganitoe, dat uitsluitend door Christenen werd bewoond. Onderstaand verdrag regelt zijn positie als zoodanig.

Verbondt en voorwaerden, aengegaen, vastgesteldt ende besloten tusschen den gouverneur der Moluccos, Robertus Padtbrugge, in name ende vanweegen den Ed[le] heer Gouverneur-Generael Joan Maetzuyker, ende d'E.E. heeren Raeden van India, representerende de Generale Nederlandtsche G'octroyeerde Oostindische Compagnie en Staet der Vereenigde Nederlanden in India ter eenre,

en prins Piantay, hooft der Manganitaensche Christenen tot **Cayouris**[2]) ter andere zyde.

Zijn Hoogheyt, den koning van Ternaten, in den jare 1675 tot **Manganitoe** zijnde, ende den koning St. Jago, op aenklagte van te hebben getraght zigh de Ternataensche regeringe t' onttrekken ende der Castiliaenen bescherminge te zoeken, ter doodt gebragt [zijnde], wierdt deszelfs broeder[3]) ingeroepen, om in des omgebraghtens plaetse gesteldt te werden; dogh is de voorschreven Pyantay niet te voorschijn gekomen, door vreeze, zoo hij zeydt, van denzelve gang van zijn broeder te zullen gaen, hebbende sigh niet alleen de Ternataensche regeeringe ontrokken, maer ook met het meeste volk affgezondert ende onder de Chiause regeringe begeven, zijnde door de koning Amsterdam over Manganitoe als koning gesteldt den prins Takayneta. Dogh alzoo de koning van Ternaten hem ende het affgewekene

---

[1]) Uit het *Dagh-register van Padbrugge* op het Rijksarchief. Ook in *Bijdragen Koninklijk Instituut*, 1867, blz. 327—328.

[2]) Dikwijls genoemd Kajoehis; het was aanvankelijk een der 7 onafhankelijke rijkjes op Groot-Sanggir, maar werd later met Manganitoe vereenigd. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, blz. 63.

[3]) Namelijk prins Piantay.

volk naer Cajouris met hem genadelijk zulx heeft gelieven te vergeven, ende aen d'E. Comp[ie] opgedragen ende overgelaten in zeekere brieff, aen den koning van **Taboucan**, in dato 17[en] October 1677 geschreven, [1]) ende **Chiauw** naderhandt door den koning van Ternaten door de wapenen nogh daerenboven is overwonnen ende alsmede aen d'E. Comp[ie] overgelaten, zoo legt hy, Piantay, in alle eerbiedigheyt d'opgenomen eernaem van koning ter neder, ter tijdt en wyle d'E. Comp[ie] nodigh mogte agten hem die weder op te dragen.

Hiermede den gouverneur met denzelven tot bedingh en voorwaerden tredende,

1.

Verklaert den gouverneur eerstelijk ende bevoorens, in name als in 't hooft dezes, den voorschreven Pyantay te noemen ende te stellen tot prince en oppergebieder over die volkeren, die met hem zijn affgeweken geweest, bevestigende daeronder zoodanige andere bevelhebbers en bewindsluyden, als er by hem jegenwoordig mogten zijn.

2.

Zullende hy, Pyantay, door zijn bevelhebbers daervoor moeten erkent ende gehoorsaemt werden, zoo zulx behoordt, gelijk ook alle zoodanige hooge en mindere bevelhebbers, yder in 't zyne, ter tijdt en wyle door d'E. Comp[ie] daerinne anders mogte werden voorzien.

3.

Ende en zal den prins Pyantay zoodanigh als nu door d'E. Comp[ie] aangesteld is, het zy onder wat schijn en glimp het ook wezen mogte, affgezeth ende yemandt anders in zijn plaets gesteldt (te) werden, dan met bewilginge, voorkennisse ende toestemminge der E. Comp[ie].

4.

Soo en zullen mede niet vermogen uyt hun ampten ende bedieninge gestoten ofte verschoven te werden, nog door den prins Pyantay, ofte zyne grooten, 't zy goegoegoe, capiteyn lauwdt, houccum, sengadje, off eenige andere bedieninge, zonder voorgaende kennisse als boven.

---

[1]) Zie ook *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 145.

5. [1])

Geen andere dan de Gereformeerde Christelyke godtsdienst, zoodanigh als in de Nederlandsche kerke, aghtervolgens d'algemeene kerkevergaderinge, gehouden tot Dordreght, ende vastgesteldt in den jaere 1619, werdt geleerdt, belooft prins Pyantay ende zyne raden te zullen dulden, maer dat aenstonds alle paternosters, crucifixen, beelden, met andere teekens van affgodendienst affgeleydt, verbrandt ende aen een kant geholpen zullen werden, belovende verders alle predikanten, school- en leermeesters, die er nu off hiernamaels geplaetst zullen werden off alhier verschynen, 't zy tot onderwyzen, onderzoekinge in de leere en over school en kerke te doen, off anders, minnelijk en vrundelijk te zullen bejegenen, dezelve alle hulpe en bystandt in hun heylig werk, tot bevorderinge der ware Christelyke godsdienst te doen, en yder naer sijn staet en waerdigheyt in eer en aensien te houden en doen houden.

6.

Om 't welke te beter te kunnen naerkomen en aghtervolgen, zoo en zal hy, Caytchil Pyantay, nogte zyne broeder, niet toelaten, dat onder zijn gezagh eenige papen, priesters, schoolmeesters off leeken der Roomsche kerken ergens indringen, sig ter neder stellen ofte onthouden; maer zal die affwyzen, 't landt ontzeggen, offte by wederstreevigheyt met geweldt daeruyt jagen en doen jagen, off wel zoodanig[e] als ontroerders der gemeyne ruste straffen.

7.

Ook beloofft gemelte prins Piantay ende zyne raden geen Europiaenen, 't zy Spanjaerdts, Portugeezen, Franceen, Engelschen, Deenen, Sweeden, off hoedanig ende van waer die zouden mogen zijn, nogh ook geenige vlugtelinge en uytgewekene Maccassaren off eenige andere vyanden van de Comp[ie], hoedanig die ook wezen moghten, in zijn landt t'ontfangen off aen landt te veelen, maer aff en naer Maleyo, naer diegeene, die in dier tijdt 't gezagh van d'E. Comp[ie] heeft, te wyzen; ook geweldelijk, zoo het de noodt vereyscht, ende ymandt tegens dank standt grypen wilde, uyt zijn gebiedt te dryven.

---

[1]) Dit en de volgende artikelen zijn vrijwel gelijkluidend aan artikel 5 en volgende van het verdrag met Taboekan, d.d. 3 November te voren.

8.

Zullende zigh allesints en overal thoonen vrunden van 's Comp[ies] vrunden, en vyanden van 's Comp[ies] vyanden te zijn; ook tot zoodanige toghten of oorlog nevens andere bondtgenoten tot d'E. Comp[ie] ten dienste wezen, als buyten gevaer van hunne landen ende naer billijkheyt zal kunnen geschieden, waervoor[1]) d'E. Comp[ie] in alle voorvallende ongelegentheden en ongemakken dezelve getrouwelijk ende naer vermogen zal helpen en zoeken te redden, voor zooveel alsdan de noodt ende tijdt zullen vereyschen.

9.

Belooft ende neempt Pyantay ende zyne raade aen, [aen] te wyzen zoodanige speceryboomen, als hun bekendt mogten wesen, ende aenstonds die boom, die op Manganitoe staet, t' omcappen, zonder te gedogen datter eenige naderhandt aengehouden werde, zullende die, in wiens grondt eenige gevonden werden, andere tot voorbeeldt en afschrik, aen den lyve werden gestraft.

10.

Geen oorlogh nogh geen vreede, 't zy met wien het ook wezen mogte, en zullen den prins Pyantay, nogte zyne raden, vermogen aen te gaen nogte beginnen, zonder alvoorens van d'E. Comp[ie] daertoe te hebben verloff ende toestemminge, dogh, door andere aengetast, hun zelfs verweeren moeten, zonder verders iets t' ondernemen, ter tijdt en wyle den gouverneur van Maleyo daer kennisse af heeft.

11.

Byaldien er eenige verschillen onder de bondtgenoten, ofte wel onder prins Pyantay ende zyne raden, ontstonden, daerinne zal wederzijdtsch niet gedaen werden dan goede aenteekeninge gehouden, om naer billijkheyt door den gouverneur ofte zyne gecommitteerdens, benevens de gecommitteerdens van parthyen, gehoort, onderzogt en beslist te werden in der minne ofte naer reght en billijkheydt.

12.

Zoo het egter minder en geringer zaeken waren, die door de

[1]) Er staat alweer: waerdoor.

bondtgenooten onder elkanderen konde bygeleydt ende vereffendt werden, kan zulx gevoeglijk geschieden door keur wederzijdts van scheydtsheeren, die parthye niet verdagt en zijn, en naem hebben van eer-, trouw- en vreedelievende mannen te zijn, door welken wegh veel kleyne beginselen, tot grooter onheylen anders een weg banende, kunnen geweerdt en in hunne geboorte gesmoort werden.

13.

En blyven den prins Pyantay ende zyne raden verpligt, ymandt der bondtgenoten in ongelegentheydt zijnde, of aengeranst werdende (door ymandt van buyten) by te staen en alle mogelyke hulpe toe te voegen, gelijk de bondtgenoten ook verpligt zijn den prins Pyantay en zyne rade, lant en luyden in diergelijck geval te helpen ende by te staen, zooveel als hun mogelijk zal zijn, aghtervolgens het algemeene besluyt, in den jaere 1670 genomen, ten overstaen van den commandant der Manado, Jochum Sipman, en den Ternataensche hoecum senghadje.[1])

14.

En opdat er geen nieuw verschil en zoude ontstaen over den voorraedt van zagou en andere landt- en boschvrugten, soo is goedtgevonden en tusschen de prins Pyantay en de koning van Manganitou overeengekomen, een landtscheydinge te doen, zullende de Christenen onder den prins Pyantay vermogen zagou te kloppen, ende de land- en bosghvrughten genieten van Cajoeri tot Tanna-Marama toe, blyvende het verdere voor diegeene, die onder de koning van Manganitoe zijn.

Onder stondt: Aldus gedaen ende vastgesteldt in de sloep d'Eendragt, in de bhay Maharassa ten anker, den 10e December 1677.

En was geteekent: **Pyantay**; **Matheos Papaai**, hoecum; **Matthio Adiel**, sengadje.

Ter zyden stondt 's Compies zegel, in rooden lakke gedrukt, waeronder geteekent hadt den gouverneur **Robbertus Padtbrugge.**

Lager stondt:

---

[1]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 88.

In tegenwoordigheydt van **Don Martin Tatandam** en koning van Manganitoe. En was geteekent:

Paulus Harkz., clercq.

CCCXCVIII. MALABAAR.

11 December 1677. [1])

Nadat de Compagnie er gedurende enkele jaren in geslaagd was, den vrede tusschen de verschillende vorsten aan de kust van Malabaar te bewaren, wat niet gemakkelijk was (*Corpus* II, blz. 489), deed medio 1677 de koning van Cochin „nadat men even een nieuw bestant van 5 jaaren besloten hadt", geheel onverwacht „op een sinistre en onbehoorlycke wyse" een inval in het gebied van den Samorijn, den koning van Calicoet. Het gelijktijdig optreden van den beruchten Shivaji (zie hiervóór, blz. 60) verhoogde de daardoor ontstane onrust. De regeering te Batavia meende, dat ales nog wel in orde zou komen „door de goede directie van d' Ed. commandeur Lobs". Deze koos de zijde van den Samorijn, bevestigde de vroeger met hem gesloten vriendschapsbanden, en bekrachtigde den tusschen beide vorsten gesloten wapenstilstand (*Daghregister van Batavia, 1677*, blz. 310—311, 412; *1678*, blz. 84—86).

Nader accoord ende bewerking van altoosduurend verbond en vrundschap, gemaekt tusschen de Nederlandse Geoctrojeerde Oostindise Compie in India, en in derselver name by de Ed. heer Jacob Lobs, absoluyt commandeur der custe **Mallabaar, Canara**, en 't comptoir **Wingurla** ter eenre, en den grooten Sammorijn, coning van **Calicout**, ter andre zyde, mitsgaders een stilstand van wapenen tusschen gemelten koning ende den coning van **Cochim**.

1.

Het accoord ende verbond tusschen den andren te voren gemaekt en opgerigt, [2]) wert by desen vernieuwt ende beves-

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1476 verso en volgende, alsmede de *Overgecomen brieven 1685*, 3de boeck folio 756 verso en volgende.

[2]) Voor de vroegere overeenkomsten zie *Corpus* I, blz. 30, 53, 205, 544; II, blz. 199, 233, 237, 314. Hier zal wel bedoeld zijn het verdrag van 7 Maart 1662, tusschen Van Goens en den Samorijn gesloten; *Corpus* II, blz. 199—202.

tigt, om in alle syne leden eeuwigdurende onderhouden en agtervolgt te werden, gelijck mede sal doen 't geen nu nader verdragen en in de volgende articulen begrepen is.

2.

Het vijfjarig verbond ofte bestand tusschen den koning, den Sammorijn, en den coning van Cochim aangegaan, werd by desen volkomentlijck toegestaan.

3.

Soo de koning van Cochim den eeuwigen vreede mede begeerd,[1]) sal denselven daar mede ingelaten werden.

4.

Soo de Sammorijnse[2]) den nambiaar Mourianatta ofte sijn volk eenigen overlast quamen te doen, nemen deselve aan sodanige satisfactie te geven, als d'Ed. Comp[ie] na regt en billikheyd sal oordelen te behoren, gelijck mede sal geschieden soo den nambiaar Maurianattu eenigen overlast aan de landen van Belloasta-nambiaar comt te doen.[3])

5.

En of buyten vermoeden den nambiaar Maurianatta sig soo verre in sijn pligt quame te vergeten, den koning van Cochim verlatende, en sijn toevlugt wilde nemen tot den Sammorijn, soo beloovt den coning, den Sammorijn, d'Ed. Comp[ie], dat hy denselven niet en sal aannemen.

6.

De Sammorijnse beloven d'Ed. Comp[ie] in tyden van nood, boven de algemene hulpe, tegens eenig Europese, des Comp[ies] vyand, te leveren binnen de stad Cochim een getal van 2000 Nayros,[4]) behoorlijck gewapent en voorsien van een welervaren opperhooft en crijgsoverste, t'haren kosten, die aldaar sullen

---

[1]) Versta: „Indien hij, inplaats van een wapenstilstand voor 5 jaar, een blijvenden vrede wenscht".

[2]) Versta: „de onderdanen van den Sammorijn".

[3]) De nambiaar Mourianatta was een leenman van Cochin; de nambiaar Belloasta van den Samorijn. Nambiaar is een der vele verhasteringen van nambūri, Malabaarsche titel voor leden van de kaste der Brahmanen. Zie *Hobson-Jobson* in voce namboree.

[4]) Krijgslieden, leden der militaire kaste. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium in voce.

moeten blyven tot dat de nood over sy, of andersints soo lange d'Ed. Comp[ie] sulx goedvind. De hulpe, die d'Ed. Comp[ie] naar gelegentheyt in tyden van nood den Sammorijn sal toebrengen, sal insgelijx komen tot laste van deselve.

7.

Welke alle poincten en articulen van vreede tusschen d'Ed. Comp[ie] en den koning, den Sammorijn, hierboven vermelt en uytgedrukt, beloovt de coning, de Sammorijn, voor hem, voor desselfs princen, syne erfgenamen, en onderdanen naar te komen en doen naarkomen, gelijck van de zyde der Hollanders uyt de name der Ed. Comp[ie] en de gehele natie ook beloovt naar te komen en te doen naarcomen den commandeur Jacob Lobs, gelijck op deselve wyse den commandeur voormelt als schutsheer, borge en volmagt van den koning van Cochim, mitsgaders den meer gemelten koning, den Sammorijn, malkandren beloven alles te doen en naar te komen, wat wegens dese stilstand van wapenen geduurende den tijd van vijv' jaren is besloten en beloov't.

Om van welk verbond van vreede de nakomelingen ook kennisse te doen hebben, sijn hiervan gemaakt vier eensluydende instrumenten, twee in de Malabaarse taale, twee in de Nederduytse tale, getekent by de groote koning, den Sammorijn, en den commandeur, in sijn paleys op Panany, sijnde na de Mallabaarse stijl in 't jaar van Coylan [1]) 853, den tweeden dag van hare maand Denova, [2]) en na de Hollandse stijl den 11 December a[o] 1677, ingaande den 20[e] Juny jongstleden, alswanneer het laaste eenjarig bestand met den koning van Cochim is geëyndigt geweest.

Lager stond Mallabaers caracter van den coning, **Sammorijn, Jacob Lobs** en daarbeneven Comp[ies] zegel, in roden lakke gedrukt. [3])

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, Cochim, desen 5[e] January 1678; was getekent **Joannes Spiljardus**, secretaris.

---

[1]) De Kollam-era.

[2]) Dit is een verhaspeling van Dhanu, aan de Malabaarsche kust meest Danoebam genoemd. Zie CANTER VISSCHER, *Mallabaarse brieven*, blz. 435.

[3]) Het valt op, dat de derde partij, de koning van Cochin, de overeenkomst niet geteekend heeft; Lobs trad echter op als zijn „borge en volmagt".

CCCXCIX. MAKASSAR—SOEMBAWA.

22 December 1677. [1])

Het contract, den 12den Februari 1676 op Makassar gesloten tusschen den president aldaar, David Harthouwer, en de vertegenwoordigers van den koning van Soembawa (zie hiervóór, blz. 24) werd den 22en December 1677 door de regeering op Batavia geratificeerd. De radja van Soembawa had daartoe een specialen gezant naar Batavia gezonden (*Daghregister 1677*, blz. 372, 382, 456—457).

Ratificatie op **Sumbawase** contract.

Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generaal, ende de Raden van India tot Batavia, allen dengenen die desen sullen sien, saluyt; doen te weten, dat ingevolge van het hiervoren staande contract van vrede, vrind- en bondgenoodschap, beschreven in de Nederlandse en Maleytse tale, tusschen den Ed. president David Harthouwer en synen raade uyt name van d'Ed. Compie ter eenre, ende de afgesanten Nene Singerewarong, Nene Damanglangoe, en Nene Damang, uyt name van den presenten koning Maas Bantam, mitsgaders de verdere regeringe op 't eyland **Sumbawa** ter andre syde, gemaekt ende besloten op 12 February des voorleden jaars 1676 in Compies kasteel Rotterdam op Macasser, den gemelten koning en regeringe op Sumbawa althans haar expresse afgesanten aan ons herwaart hebben afgesonden omme de ratificatie van gemelte contracte te versoeken, soo is 't, dat wy, als representerende het hoogste gebied wegens de Generale Nederlandse Geoctrojeerde Oostindische Compie in dese landen, hetselve contract met alle de poincten en articulen, daarinne begrepen, nu mede hebben geapprobeert ende geratificeert, gelijck doen by desen, belovende deselve onverbrekelijck te onderhouden en te doen onderhouden, sonder te gedogen, dat sulx (soo lange het van hare syde promtelijck wert nagekomen) door ymand van onse onderdanen werde gebroken, gekrenkt ofte gevioleert. Tot bevestinge van 't welke wy dit instrument van ratificatie met onse gewonelyke ondertekening en 't segel van hooggemelte Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Compie hebben becragtigt.

Aldus gedaan in 't casteel tot **Batavia**, hooftvestinge van 't

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in *Daghregister 1677*, blz. 456—457.

coninkrijk Jacatra, desen 22 December a° 1677. Was ondertekent: ....[1]) **Rijklof van Goens, Laurens Pit, Pr Anth. Overtwater** en **Anthonio Paviljoen.**

Hier stond 's Comp^{ies} zegel, in rooden lacke gedrukt, en daaronder:

Ter ordonnantie van gemelte Haar Ho. Ed^e, en was getekent: **Joan^s Camphuijs,** secretaris.

CD. BENGALEN.

December 1677. [2])

In Bengalen had de Compagnie veel te verduren van de kwellingen en afpersingen der nababs of onderkoningen van den Grootmogol Aurengzib en de plaatselijke regenten. De in 1677 naar Bengalen en Suratte gezonden commissaris Willem Volger rapporteerde, dat dientengevolge de zaken der Compagnie aldaar „hoe langs hoe meer d' crabbeganck beginnen te gaan" (*Brief van Volger uit Suratte aan Heeren-XVII, d.d. 15 Maart 1677*). In overleg met François de Haze, directeur in Bengalen, besloot hij een gezantschap met geschenken naar den Grootmogol Aurengzib in Dilly te zenden. Het resultaat waren een reeks parwanna's of gunstbrieven. (*Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 53, 148).

Trantlaat perwanna, door ordre des coninex Oranghzeephs, onder 't siap van den rijexcancelier Asset-chan, op den bevelhebber van **Bengala**, den grooten hartoch Asem-chan, de Hollanders g'accordeert in December a° 1677 tot Dilly. [3])

Een grooten rey van eertitulen begrijpt het beginsel van dit mandament, waerop volcht:

Aan uw oprechtigheyt, die myner woorden gelooff geeft, maeck ick nu cuntbaer, dat den capiteyn Johannes Bacherus, Hollander, die gesonden is van den grooten coopman, den generael der Hollanders, heeft door sijn gunstgenoten en een wegh

---

[1]) De handteekening van Maetsuycker, die ernstig ongesteld was (hij overleed 4 Januari 1678) ontbreekt.

[2]) Uit *Overgecomen brieven 1679*, waarin het tweemaal voorkomt, en wel sevende boeck, folio 866 verso e.v. en achtste boeck, folio 1522 en volgende.

[3]) Blijkens de dateering aan het slot had de uitreiking pas op 15 Januari plaats, vermoedelijk gelijk met de volgende.

van voordeel in 't openbaer de wetenschap aen de grootste plaatse des conincx gebracht,

hoe Melck Cassum (domestijck van die des conincx arm is, oock 't gebot gehoorsaemt, ende de vertrouwde des conincx, mitsgaders overweldiger van veel landen, en een pylaer des rijcx zy, de craghtighste onder 's conincx volckeren, den ouden Amirul Amerouw) dewelcke in Ougly geweest is, doenmaels, als 40 000 ropia's van Bolleram, taelman der Hollanders, d'Hollantse generael moste hebben, daerbehalven 35 000 ropia's.[1]) Dusdanigh der gelden, van dien de rechterhant des conincx is en aan Bolleram toequamen, deselve seer geweldigh en onbillick van de Hollanders affgenomen heeft. Hierna is de vrouw van Bolleram door 't eeten van amphioen gestorven, waarover weer den domestijck met verdichtselen dat op de Hollanders heeft geleyt, en Nandelael, den dienaer van des conincx rijcxpilaer, heeft aen de mossedijs van alle bandaers[2]) onder 't Bengaels gebiet geschreven 't verbot van coopen ende vercoopen der goederen van d'Hollanders te doen, waerna 161 000 ropia's, gelykerwijs op een aparte notitie is gespecificeert, voor hem, die een arm des conincx is, alsmede voor sighselfs, genomen heeft, na 't welcke 't coopen en vercoopen van coopmanschappen d'Hollanders toegestaen is; daerop versocht heeft d'voorschreven gelden wederom gegeven mogen werden.

Waerover de hoogste ordre, daer al d'werelt aen gehoorhaemt, is gevolcht, dat aen den lantvorst aldaer werde geschreven, d'wetenschap deser sake rechtelijck ondernemen,[3]) en dat 't geen de bovengenoemde van d'Hollanders met gewelt mogen afgenomen hebben, by waere bevindinge wederom gegeven werde. 't Is dusdanigh met dese sake, dat ingevolge der hoogste ordre moet ondersoeck geschieden.

Ten anderen moet besorcht werden, dat van niemant op eenigerhande wyse moeyelijckheyt de Hollanders tegenwoordigh aengedaen werden; alsdan sal met geruster herten op voriger manier de negotie voortgaen, en dese altijd voor de prosperiteyt des conincx bidden connen.

Wat sal ick meerder schryven? Uwe dagen moeten met gesontheyt en vernoechtheyt altoos duren.

[1]) Deze reeks parwanna's is zeer onbeholpen vertaald.
[2]) Aan de ontvangers van alle havenplaatsen.
[3]) Bedoeld zal zijn: „dese sake gerechtelijck te ondersoecken".

Den 21 der maand Zilkaat, in 't 21 jaer van 's coninex regeringe, [1]) sijnde na onse reecqening den 15 January anno 1678.

Onder stont: Accordeert met sijn translaet, Dilly, den eersten Februari 1678; was geteeckent: **Jan de Boeck.**

CDI. BENGALEN.

(15?) Januari 1678. [2])

Zie de inleiding bij het hieraan voorafgaande parwanna.

Translaten copia perwannas, ter ordre van den grootmachtigen coninck Orangh Seeph, door den cancelier Asset-chan de Hollandse natie verleent, op den 12e dagh van d'maen Zilka in 't 20 jaer des coninchx Orangh Seeph regeeringh.

d'Edle heer commissaris Willem Volger in Souratta wert bekent gemaackt, hoe dat U Edle verthoogh den coninck is aengedient, en van de majesteyt alles wel verstaan is, waarom door ordre van den coninck by perwanna de onderhoorige regenten in **Bengaale, Behaar** en **Orixa** is gelast, dat sy 't voor dees gegeven Mayesteyts [3]) dat syluyden geen ongenoegen scheppen, meede geen onbehoorlycke [4]) eysschen van haer doen, waerom niet twyffele, off dese ordre sal oock soodanigh naegecomen werden, weshalven gerustelijck den handel dan sal werden gedreven.

Gesiapt [5]) door den cancelier **Asset-chan,** en bevesticht met de teeckens van **Enaayt-chan,** item d'andere motsedijs, [6]) alsoock de clercken der secretarye.

---

[1]) Dit moet zijn: in 't 20e jaer. Zilkaat is Dsul-Cada.

[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 1456 e.v. De dateering is door mij afgeleid uit den titel, waarbij men wete, dat Zilka een verhaspeling is van Dsul-Cada, en dat de 12e dagh waarschijnlijk een verschrijving is voor de 21e dag. Zie de onderteekening van het hieraan voorafgaande parwanna.

[3]) De zin is hier onbegrijpelijk, daar een gedeelte schijnt weggelaten te zijn.

[4]) Er staat: behoorlycke.

[5]) Chiap of tjap is: zegel.

[6]) Ambtenaren van de kanselarij. *Hobson-Jobson* geeft: „mootsuddy, a native accountant"; de *Lijst der Woorden* zegt: „Modseddeis, Hoffbediendes in Bengalen".

CDII. Een ander.

Den heer directeur François de Haze, mitsgaders synen raat en alle onderhoorige suppoosten in **Bengaalen, Behaar** en **Orixa** werden hierby bekent gemaackt, hoe den wackiel[1]) van den d'E. heer commissaris Willem Volger den coninck in desen dagen heeft laten aendienen, dat van Zyne Mayesteyt in 't 5e jaar van syne regeering een gunstige firman hadden becomen[2]) op de onderhoorige regenten van de provintiën voornoemt, concernerende den thol; dat sy daarmede souden handelen, als voordesen gebruyckelijck geweest is. Ende alsoo eenige halsterrigen dese ordre niet wilden gehoorsamen, soo can de negotie niet wel gedaen werden; waarom aan alle subalterne regeerders in bovengenoemde provintiën door ordre van den coninck by perwanna gelast is, dat sy de Hollanders moeten tracteren conform 't vóór dees gegevene firman. Weshalven gerust uwen handel voortaen sult connen dryven.

Gesiapt door den cancelier **Asset-chan**, ende bevestigt met de teeckenen van **Enaayt-chan** als andere motsedijs, mitsgaders de clercken der secretarye.

CDIII. Een ander.

Den cagie[3]) Nessierdie wert hierby bekentgemaackt, dat den Hollants capiteyn, gevolmachtighde van den Nederlants Gouverneur-Generaal, groote coopluyden sijn in **Souratta**, waarom sy in **Pattena**[4]) oock residentie houden. Ende alsoo zy eenigh gelt van Ni-Sam-chan moeten hebben, dat sy hem hebben gegeven om salpeter daarvoor te leveren, en hy haar[5]) gedurich om te restitueren uytstelt, en Wolfhdas Gouseratty,[6]) gevol-

---

1) Wakil, gemachtigde of plaatsvervanger.

2) Bedoeld is het firman van 29 October 1662, *Corpus* II, blz. 217 en volgende.

3) Dit is het bekende woord kadi: rechter, dat in Indië werd uitgesproken als kaadsjie. Zie ook *Hobson-Jobson* in voce cazee.

4) Patna, aan de Ganges.

5) Er staat: „daar", wat evident een verschrijving is.

6) De Guzerat of Goedjarat Wolfdas was de zeer gewaardeerde makelaar der Compagnie in Suratte, die meermalen vertrouwelijke zendingen vervulde.

machtighde van den bovengenoemden Generael, hier in **Dilly** is, waarmede ick vruntschap houde, en om de Pattenas capiteyn te adjuderen, heeft hy, Wolffhdas, van my versoght, ick aen U.E. soude schryven; weshalven niet heb connen laten van U.E. dit te versoecken, alswanneer den capiteyn by U.E. comt, hem dan in alles de behulpsaeme handt ten spoedigsten te bieden.[1])

CDIV. Een ander.

Alle regenten, presente en toecomende, mitsgaders den gouverneur van de provintiën **Behaar** ende **Orixa**, werden bekent gemaackt, hoe Wolfhdas, gemachtigde en dienaer van den Nederlants Gouverneur-Generaal, den coninck in dese dagen heeft laten aenkundigen, dat de Majesteyt in 't 5 jaar van sijn regeeringh een firman d'Hollantse natie hadden verleent, daarin vermelt staat, dat wanneer dito natie haar scheepen omtrent **Ougly, Piply** en **Balisser**[2]) arriveeren, haar anckers mogen laten vallen ter plaatse, daer 't hun goet duncken sal; mede dat alle regenten, te dier plaetse door haar gouverneur tot het invorderen van den thol gestelt sijnde, niet meer voor gerechticheyt van gemelte natie en vorderen, als voordesen ende in oude tyden gebruyckelijck is geweest; oock dat sy haare goederen mogen brengen ter plaatse, daer 't hun wel gevalt; mede deselve te verhandelen aen dien 't haerluyden sal gelieven, ende met soodanige coopluyden te mogen negotieeren, naar deszelfs welgevallen; oock sulcke maackelaers te verkiesen, daarvan sy best connen werden gedient, invougen dat sy niemant tegens haar sin voor maeckelaer behoeven aen te nemen; en in welcke provintiën, onder wiens gebied sy lywaten, suycker, zyde, wasch, salpeter en andere waaren, daarin sy gadinge hebben mogten, comen te negotieeren, sal niemant haer in 't vervoeren mogen hinderich wesen; oock wanneer sy met die goederen in den wegh comen, sal niemant haar om thollen lastich vallen, maar in alles de behulpsaeme handt bieden, opdat haar goederen ende scheepen ter behoorlycker tijt moogen vertrecken; oock sal

---

[1]) De onderteekening ontbreekt.
[2]) Hoegli, Pipeli en Bellesoor.

niemandt hare gehuerde vaartuygen vermogen tot zijn gebruyck aen te houden. Mede, soo dito natie van eenige coopluyden off verhuerders van booten etc^a, gelt mogten coomen te pretendeeren, haar soodanigh te adsisdeeren, dat sy sonder uytstel conform gebruyck aen hun agterstal mogen geraecken. En noch, dat eenige halstarrige regenten diverse ordres niet naer behooren obedieren; oock dat de motseddijs van Behaar, wanneer de Hollanders haer caffilaes [1]) moeten vertrecken, geen destecks [2]) op sijn tijt willen geven; mede dat sy selver salpeter eysschen doen en haar geheel contrarie tegen dito natie stellen. Weshalven den coninck ordonneert, dat de Hollanders, conform 't voor dees gegeven firman, moeten werden gemaintineert, jae, oock noch meer te adjudeeren; en wanneer haar caffilaes vertrecken sullen, moeten de nodige destecks hun sonder uytstel werden gegeven; mede dat niemandt eysschen by den Hollants volmacht van salpeter sal mogen doen; oock alle jaaren geen nieuwe perwannes van hunliedens te vorderen. Invougen dat zy haar negotie als voorheen dan in gerustheyt sullen connen handthavenen.

Gesiapt door den cancelier **Asset-chan**, en bevesticht met het teycken van **Enaayt-chan** en alle andere motseddijs, oock alle clercken der secretarye.

CDV. Een ander.

Alle onderhorige regenten van de Majesteyt in de provintie van **Behaar** werden hierby bekent gemaeckt, dat in dese dagen de coninck door de volmacht en dienaer van den Hollants Generaal, genaemt Wolffdas, is ter ooren gecoomen, hoe dat door dito natie in **Pattena** aen Ni-Sam-chan en andere [3]) salpeter te leveren, welcke Ni-Sam-chan dito natie altijt met goede belofte van salpeter te leveren off 't gelt [terug] te geven,

[1]) Dit woord beteekent zouwel karavaan, reisgezelschap, als vloot.

[2]) Passen. Wilson o.l. heeft: dastak, a pasport, a permit. In the early days.... a document, authorizing the free transit of certain goods, and their exeption from custom dues".

[3]) Hier schijnen eenige woorden te zijn uitgevallen, b.v.: „gelt is ter handen gestelt om daervoor".

uytstelde; oock dito natie een vaartuygh gehuert van Lala Malha, om daarmeede salpeter naar Ougly te vervoeren, en dito vaartuygh onder weegs gesoncken wesende, is Lala 500 ropia daarvoor toegetelt, en van hem doen een quitantie becomen, met des cagies signet bevestigt en becragticht, waarby bekende, dat voldaen was. Doen Mier-chan gouverneur van Behaar was geworden, heeft dito nabab [1]) door gewelt de Hollanders aen Lala noch doen betaalen 1600 ropia, en heeft de voorgenoemde quitantie van 500 ropia oock per force van haerlieden affgenomen; soomeede dat sy hoopten, haar uytgeschoten penningen souden wederbecomen. Waerom bovengenoemde regenten gelast werden ter ordre van den coninck, soodanige remedie te stellen, dat de Hollanders haar gelt van Ni-Sam-chan en cum sociis, [2]) off soo veel salpeter, moet werden ter handt gestelt. En wanneer by de justitie wert goet gevonden, [3]) dat de 1600 ropia door Mier-chan met gewelt haar affgenomen sijn, soo moeten dito penningen oock weder aen Haar E. uytgekeert werden.

Gesiapt door den cancelier **Asset-chan** en met het teecken van **Enaayt-chan** als andere motsedijs en de clercken der secretarye bevesticht.

CDVI. Een ander.

Den cagie Nessierdie wert hierdoor bekent gemaeckt, hoe dat Wolphdas Gouseratty geseyt heeft, dat hy een volmacht was van de Hollantse capiteyn, en zijn clachten aen 't hoff van den coninck hadt gedaen, hoe dat in **Pattena** door de volmacht van de Hollanders aen een Ni-Sam-chan ende andere 200.000 ropia was ter handt gestelt, [4]) waarvoor salpeter soude leveren; en alsoo dito Ni-Sam-chan geen salpeter en geeft, soo doet doch soo veel, dat hy 't geen van de Hollanders onder sich heeft, weder aen de luyden, conform gebruyck van reght, ter handt stelt; en mede dito natie, naar luyt van 't coninex firman, te

[1]) Namelijk Mier-chan.
[2]) Sic!
[3]) Versta: „waar bevonden".
[4]) Het *Daghregister van Batavia, 1678*, geeft op bladzijde 148 een bedrag van „196 duysent ropias".

adjudeeren; ja, meer oock, opdat sy niet wederom connen clagen.
Gesiapt door den cagie **Seeghul Islam.**

CDVII. JAVA—MATARAM.

15 Januari 1678.[1])

Reeds eenige malen had de regeering te Batavia er in de laatste maanden van 1677 op aangedrongen, dat Speelman, nu de regentijd was aangebroken, de verdere krijgsverrichtingen in Midden-Java zou staken en naar Batavia opkomen. Tot het volgende seizoen moesten de zaken aldaar „in terminis" worden gelaten, en zouden 's Compagnies troepen onder De Saint-Martin zich moeten bepalen tot het bezet houden der voornaamste kustplaatsen. Terwijl Speelman nu aanstalten maakte om aan dezen wensch gehoor te geven, wist hij nog eenige belangrijke voordeelen voor de Compagnie te verkrijgen, vastgelegd in een tweetal acten, die beide op 15 Januari 1678 werden geteekend. Bij de eerste dier acten stond de gouverneur van de kustlanden, uit naam van den Soesoehoenan, en door dezen daartoe gemachtigd, Semarang met de omliggende landen aan de Compagnie af; de tweede acte bepaalde, dat al de suiker, door de kustlanden geproduceerd, alleen aan de Compagnie mocht worden verkocht (De Jonge, *Opkomst VII*, blz. XXXV—XXXVI; *Daghregister 1678*, blz. 160; Valentijn, IV, I, *Java*, blz. 110).

Ik, ondergeschreven, Adepatty Martapoura, tegenwoordig groot-gouverneur vanwegen den Sousouhoenan Aman Courat Sinnepatty Ingalaga over de steden Japara, Sammarang, Grobogan en Jawane,[2]) en de onderhoorige dorpen en landeryen van dien, alsmede Syne Mayesteyts gemagtigde over alle de zeehavenen beoosten Japare tot het eynde van dit eyland toe, verclare by desen in alle opregtigheyd, dat ik met vergunninge, toestemminge ende consent van mynen gemelten here, den Sousouhounang Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, voor nu en altoos, onverbrekelijk en onveranderlijk afgestaan en overgegeven hebbe aan mijn broeder, den admirael Cornelis Speelman, voor de Hollandse Kompie, het gebied en de regeringe over de stat en landen van **Sammarang** ende het dorp **Caligave**,[3]) met

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1685*, elfde boeck, folio 2192 verso.
[2]) Joana.
[3]) Kaligawe.

alle de landen en dorpen, daaronder sorterende, om door denselven mynen broeder vanwegen de Compie voor den Sousouhoenan Aman Courat op de Javaanse wyse geregeert ende bestiert te werden, met alle de magt en 't vermogen, dat my oyt door mynen here daartoe gegeven is; sulx sal uyt cragte deses onsen broeder, den admirael, of de Compie, aldaar op Sammarang onder het opsigt van een Hollands officier sodanige Javaanse of andre gouverneurs en sabandaars over de gemeente mogen instellen, als sy selver sullen goedvinden en daartoe begeren te verkiesen, sonder dat ik my daarmet verder sal vermogen te bemoeyen; des sal d'Ed. Compie ofte den admirael wegens deselve gehouden sijn en blyven, door haren officier off regenten getrouwe sorge te laten dragen, dat des Sousouhoenams incomsten, thollen en geregtigheden, soo te water als te lande, behoorlijk ingevordert en versamelt komen te werden, om daarvan jaarlijx goede en behoorlyk rekeninge te doen, hetsy aan my ofte aan andre sodanige gemagtigden, als den Sousouhoenam daartoe sal believen te stellen ende verkiesen; en sal het bedragen van dien dan jaarlijx strekken [1]) tot afcortinge van hetgene mynen here, den Sousouhoenam, aan de Compie volgens obligatie schuldig en ten agteren is. Dog als de volkomen schult van mynen here, den Sousouhoenam, afgelegt, voldaan en betaalt sal wesen, dan sal ook de Compie, ofte den admirael vanwegen deselve, gehouden en verbonden wesen de incomsten van Sammarang ten behoeve van den Sousouhoenam jaarlijx uyt te keeren aan dengenen, die Sijn Mayesteyt daartoe authoriseren en bemagtigen sal.

Daarom beveel ik by desen uyt den naam ende vanwegen mynen here, den Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, aan alle de inwoonders van de stat en landen van **Sammarang** en **Caligave**, dat se de Compie of den admirael vanwegen deselve als haren gouverneur en stedehouder vanwegen den Sousouhoenam sullen kennen en gehoorsamen, ende aan degene, die sy in haare plaatse stellen, alle onderdanigheyd bewysen, gelijk als dat behoord.

En daarom heb ik desen met mijn ordinary segel becragtigt op den 15e January ao 1678 in de stadt **Japara**, sijnde volgens

[1]) Er staat: „trekken".

onse tijdrekeninge den 19e dag van de maant Delkayda,[1]) in 't jaar 1089.

Onder stond 't segel van den Sousouhoenam, in roden lacke gedrukt, en daarnevens: Dewyle Adepatty Martapoura op den 17e January ongelukkig op 't arresteren van Martalaya om 't leven is geraekt,[2]) soo heevt den Sousouhoenam in sijn stede dit met sijn rijxzegel becragtigt.

Lager: eenige Javaanse caracters, en daarnevens gestelt: by **Adepatty** (tatenger[3]) **Mandaraka**, en onder 't selve: My ten oirkonde, was getekent: **Pieter Noortman**, secretaris.

Wy, Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, Sousouhoenam Mattaram etc., verclare, dat onsen getrouwen vader Adepatty Martapoura het gebied en de regeringe over de stad en landen **Sammarang** en **Caligave** met onse licentie en toestemminge aan den admirael Cornelis Speelman voor d' Hollandse Compie overgedragen en getransporteert heeft, volgens de acte, hierboven staande, die wy by desen ook volkomen approberen, en tot teken van dien ons groot rijxzegel hieronder doen drukken en door (tatenger) **Adepatty Mandaraka** laten ondertekenen in onse stad Japara, ten dage voornoemt.

Onder stont 't segel van Sijn Hoogheyt, den Sousouhoenam, en daaronder eenige caracters, sijnde de handtekeninge van (tatenger) Adepatty **Mandaraka**.

En lager: My ten oirkonde, was getekent **Pieter Noortman**, secretaris.

CDVIII. JAVA—MATARAM.

15 Januari 1678.[4])

Zie de inleiding bij de hiervoor gaande acte.

Wy, Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, by 't leven van onsen hooggeeerden vader, den groten Sousouhoenan, van dit Javaanse

[1]) Dsûl-Cada.
[2]) Zie hiervóór, blz. 101, noot 1. Deze aanteekening is er later bijgeschreven.
[3]) Dit woord beteekent: zegel, of merkteeken.
[4]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1685*, elfde boeck, folio 2191 verso.

land soowel door ouderdom als door wettige geboorte eerste erfprince van het rijk, en nu, naar d'aflyvigheyt van den hooggemelten onsen seer waarden en lieven vader, gewerden synen successeur, waartoe hy ons in sijn leven by eygen monde heeft vercoren, verclare by dese opene en versegelde acte voor my en myne nakomelingen, 't sy sonen, dogters, broeders of andersints, die my in dit rijk comen naar te volgen, op het versoek van onsen vader, den admirael Cornelis Speelman, voor nu tegenwoordig en altoos naar desen onverbrekelijk aan de Hollandse Kompie vergund, gegeven ende geoctrojeerd te hebben, gelijk ik haar vergunne, geve en octrojere mits desen, dat aan niemand als alleen aan de Compie sal mogen vercoft, verhandeld ofte gelevert werden eenig suyker, 't sy wit, swart, of hoedanig die wesen mag, die hier rontsom her en in de landeryen comt te vallen of gemaekt te werden, bevelende mitsdien aan alle de gouverneurs, soo van Japara, Demak, Grobogan, Patty en Javana, [1]) insonderheyd Coedoes, behoorlyke sorge te dragen, dat niemand van onse onderdanen, die haar met 't maken van suyker generen, 't zy in de voorschreven steden of in de dorpen van het platteland, eenige suyker en kome te vercopen, verhandelen ofte leveren aan ymand anders als alleen aan de Compie, hier in de stad Japara. Daarom en sal ook niemand van onse onderdanen, nog ook eenige vreemdeling, ergens in onse voorschreven landen van Japara, Damak, Grobogan, Patty, Jawane, en insonderheyd Coedoes, eenige suykermolens mogen aanregten, als met expresse licentie van d'Ed. Compie, ofte van den capiteyn, die vanwegen d'Ed. Compie alhier op Japara woont; des beloovt ook de Compie de voorschreven suykeren, 't sy stoksuyker, [2]) poeyersuyker, of swarte suyker, of hoedanig die genoemt mag werden, aan degene, die se komen te leveren, volgens basaarsprijs of sodanig te betalen, als sy met de leveranciers tot genoegen van deselve in der billikheyt sullen komen te accorderen.

Ende soo ymand dit ons bevel, 't sy gouverneurs of andre regenten, of ook onse onderdanen, niet onderdanig comt te gehoorsamen, die sullen wy daarover naar verdiensten swaarlijk doen straffen, alsoo dit sodanig onse begeerte en welbehagen is.

---

[1]) Joana.

[2]) Kandijsuiker. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

Daarom hebben wy dese acte met ons rijxsegel laten bekragtigen en door vader [1]) **Adepatty Martapoura**, groot-gouverneur van Japara, alsmede door onsen canselier (totenger) **Adepatty Mandaraka** laten ondertekenen, in onse stad **Japara**, den 15 January van den jare 1678, sijnde volgens onse rekeninge de 19e dag van de maand Doekaida, [2]) in 't jaar 1089.

Onder stond 't segel van den Sousouhoenan, in roden lacke gedrukt, en daaronder eenige Javaanse caracters.

CDVIII. KOROMANDEL.

31(?) January 1678. [3])

Ragenado Pandito — ook wel geschreven Ragoenade Pandidaer — was de legeraanvoerder, „rijxbestierder", en vertrouwde medewerker van den befaamden Shivaji of Suwagi, eertijds zelf legerhoofd en later vorst van Gingi. (Zie hiervóór, blz. 60). Deze ging voort zijn gezag in Zuid-Koromandel op onrustbarende wijze uit te breiden, en maakte zich in 1677 meester van het Noordelijk deel van Tanjore, het rijk van zijn halfbroeder Egosie Ragie. De gouverneur van Koromandel, Jacques Caulier, oordeelde het gewenscht, van de veroveraars bevestiging te krijgen van 's Compagnies rechten in Tegenepatnam, en zond daartoe den taalkundigen Herbert de Jager naar hun legerkamp. Na lange onderhandelingen verkreeg de Jager eindelijk op het eind van 1677, of in het begin van 1678 — de juiste datum was niet te vinden — onderstaand caul, dat 31 Januari 1678 op het hoofdkantoor Palleacatte werd ontvangen. (*Daghregister van Batavia, 1677*, blz. 382, 387, 395—396; idem *1678*, blz. 54).

Aensienlijk en Illustren heer Ragowanata Pandito [4]) heev't aan d'heer gouverneur Caulier, residerende in de zeecoopplaats van Pallicatte, het volgende caul verleend, namentlijk:

Den koopman Sr Herbert de Jager, van Sijn Ee wegen alhier verschenen wesende, heev't ons voorgehouden, dat UEe in alle

---

[1]) Vergelijk de vorige acte, waarin de Soesoehoenan Martapoura noemt „onsen getrouwen vader".

[2]) Dsûl-Cada.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, sevende boeck, folio 985 verso.

[4]) Zooals boven opgemerkt werd, wordt hij meestal Ragenado genoemd. Pandito is een titel, letterlijk „geleerd man", gegeven aan hen, die in de Sanskrit-wetenschap thuis waren.

de landen, onder ander [1]) **Chinsy** [2]) resorterende, als **Tegenepatnam,** in sodaniger voegen u commertie en negotie soude mogen exerceren, als in vorige tyden onder de regering van de Visiapoerse koningen geschied was, welke remonstrance dan in agt genomen sijnde, soo heb daarop dit caul vergund, mogende UE' nu aldus haren handel en verder bedrijv' volgens de oude costumen en usantiën in volle gerustheyd waarnemen.

Voorts heb ik gehoord, dat wegens Balbul-chan, Sire-chan, [3]) en andre hare dependenten [4]) enige goederen en penningen onder UE' souden berusten, dog ik sal hierop daarna op de getuygen en andre certificatië nader enqueste doen, blyvende die saak dan tot die tijt gesuspendeert. En heb nu aan UE' aldus dan dit caul, met de uytsondering van die actiën en pretentiën, verleend, mogende UE' voor de rest en ondertusschen hare negotie en commertie in onse landen sonder de minste becommering in alle tranquiliteyt vervolgen, en daarop volkomen gerust wesen.

L.S. dat agter het slot drukken, om alle byvoeging voor te komen.

Onder stond: Accordeert, **Geldria,** den 31' January 1678, en was getekend: **Pieter Coesaart,** 1' en gesworen clerq.

CDIX. KOROMANDEL.

20 Maart 1678. [5])

Porto-Novo, aan de kust van Koromandel gelegen, tusschen Negapatnam en Tegenapatnam, was een belangrijke haven, waar de Compagnie nog geen vestiging had. In den aanvang van 1678 zond het hoofd van Negapatnam, Pieter Verwer of Vorwer, twee voorname inheemsche makelaars naar Porto-Novo, waar het hun gelukte van den havildar toestemming tot handel voor de Compagnie te krijgen op zeer gunstige voorwaarden. (*Onuitgegeven brief van Verwer uit Negapatnam d.d. 23 Maart 1678*).

---

[1]) Dit „ander", zal een verschrijving zijn, en weggelaten dienen te worden.
[2]) Gingi.
[3]) Particuliere kooplieden, die geschillen met de Compagnie hadden.
[4]) Er staat: „depenten".
[5]) Uit de *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1243 verso, en *1680*, achtste boeck, folio 1408, verso.

Copy caul, door den **Portonovisen abeldaer** [1]) Sannosie-pandidaer [2]) aen d'E. Comp[ie] tot Nagapatnam verleend in 't jaer Pingala, den 11[den] van de maand Pangony, zijnde den 20[en] Maart 1678.

Wy, abeldaar Zannosie, pandidaer en moesmodaer, [3]) Nattesi, pandidaer, secunde-abeldaar, hebben dit caul aen d'E. Comp[ie] verleent.

Dabyle Nellatamby-citty [4]) en Callititapa-citty op ons hebben versocht, dat d'E. Comp[ie] voor de coopmanschappen, die werden aengebracht en vervoert, niet meer als de halve thols gerechticheyt mogten betalen, en deselve hier niet konnende omsetten, wederom sonder eenige thol te betalen afgescheept, alsmede dat d'E. Comp[ie] een plaats tot een bancksael [5]) moght aengeweesen worden, soodat ick haar d'halve tholsvryheyt, 't maken van een bancksaal en verdere aangehaelde previlegiën toestaa en met dit caul bevestige, 't welck ick met 't signet van de Larmonie en mijn eygen hebbe bekragtight, en soo boven- als ondergeteekent.

CDX. GORONTALO EN LIMBOTTO.

25 Maart 1678. [6])

Gorontalo en Limbotto, die aanvankelijk onder opperhoogheid van Makassar hadden gestaan, waren bij het Bougaaisch verdrag onder Ternate gekomen. Meermalen hadden de vorsten dier rijkjes den wensch te kennen gegeven, onder de bescherming van de Compagnie geplaatst te worden, en bij het verdrag van 11 Mei 1677 wist Padbrugge den sultan van

---

[1]) Havildar. Zie hiervóór, blz. 13, noot 2.

[2]) De *Lijst van Woorden* zegt: „Pandidaar is een landregent op Cormandel". In het contract van 8 Juni 1688, hier beneden, staat: „pagters of pandidaars".

[3]) Majmûadâr, ontvanger der belastingen.

[4]) Citty of chitty, titel voor leden van de handelskaste. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 32.

[5]) Boom, tolplaats, kantoor der in- en uitvoerrechten. Hier eenvoudig een los- en laadplaats aan de haven. Men vergelijke daarvoor het caul van 25 April 1679, hierachter. Zie ook *Hobson-Jobson* in voce bankshall.

[6]) Uit de *Overgecomen brieven 1678*, sesde boeck, folio 158 verso en volgende.

Ternate te bewegen, afstand te doen van zijn aanspraken op deze streken. Van 16 Augustus tot 23 December 1677 maakte Padbrugge zijn bekende inspectiereis naar Noord-Celebes, en hield bij die gelegenheid ook besprekingen met de vorsten dier beide staatjes, wien hij bij zijn vertrek een achttal punten ter overdenking aanbood, welke den grondslag zouden kunnen vormen van een verdrag. Dit verdrag kwam 25 Maart 1678 op Ternate tot stand. (*Onuitgegeven Dagbregister van Padbrugge's reis.* Rijksarchief, Koloniaal no. 1226).

Verbondt en Voorwaerden, aengegaen, vastgestelt, besloten ende verzegelt tusschen de E. Heer Robertus Padbrugge, gouverneur en directeur deser Moluccos, ende den raadt, in naeme en vanwegen de Ed[le] Heere Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generael ende d'E.E. Heeren Raeden van India, representeerende de Generale Nederlantsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en Staet der Vereenigde Nederlanden in India ter eenre,

Ende Sijn Hoogheyt Quitchiel Beea, koningh van **Gorontale,** benevens den goegoegoe Quitchiel Goelade, en cappiteyn-lauwt Quitchiel Poemale van **Limbotte,** mitsgaders derselver presente rijcxgrooten ter anderer zyde.

Zijnde in 't Maccassaersche vredeverbont van den jaere 1667 in 't 17[de] artikul [1]) onder andere landen en volkeren ten behoeve der Ternataensche croone bedongen, versproocken en overgelaeten onder andere meerder, ook de landen en luyden van **Gorontale** en **Limbotto,** [2]) met al 't geene daartoe off onder gehoort. Ende hoewel sylieden oordeelden noyt onderdaenen, maer eenelijck vriend en bontgenoten van de Ternatanen geweest te sijn, soo hebben sy hun egter daeronder, mits 's Comp[ies] ontsagh, moeten buygen en begeven; en wesende hun vervolgens door sommige trouwelose en baatsughtige dienaers des konings van Ternaten verscheyde en wightige reedenen gegeven, om des E. Comp[ies] bescherminge, en ontslaeginge van 't jock der gemelte croone nu eenige jaaren aen den anderen te versoeken, is zulcx nu eyndelijck door 's Comp[ies] bemiddelinge geschiedt, wesende de opdraght der landen en volckeren van Gorontale

[1]) Er staat 1669, wat een verschrijving is. Zie *Corpus* II, blz. 376.
[2]) Zij worden daar niet met name genoemd; er staat: „alsmede op de gantsche Oostkust van Celebes".

en Limbotto door den doorlughtighsten Padouca Siry Sultan Prins Amsterdam, koninck van Ternaten, en alle syne rijcxgrooten eendraghtelijck vol- en wilvaerdigh d'E. Compie overgelaeten, en den 11 May des voorledene jaers [1]) en op den 3 deser pleghtelijck en met behoorlyke omstandigheden door Sijn Hoogheyt selfs, in tegenwoordigheyt syner rijcxgrooten, met eygene handen den hooghgeboorne vorst en heere, den koninck van Gorontaele, ter handt gestelt, alhier ten desen casteele Orangie, [2]) sijnde welgemelte koningh ten dien eynde herwaertsaen gekomen met syne en Limbottse rijcxgrooten, den goegoegoe, namentlijck Quitchiel Goelaede, en cappiteyn-lauwt Quitchiel Pomaele,

Soo is het dat daerop vervolgens tot een vast, bestendigh en eeuwigh verbondt sijn getreeden met voorschreven koningen en rijcxgrooten van Gorontaele en Limbotto, naer overweginge en rype beradinge van yder artickel bysonderlijck, gelijck en soodanigh als volght:

1.

Eerstelijck verklaeren ende keuren goet den koningh van Gorontale, nevens den goegoegoe van Limbotto, mitsgaders derselver tegenwoordige rijcxgrooten, voor hunne naekomelingen en erven, soodanige opdraght en overlaetingh van hunne landen en volckeren, als den koningh van Ternaten, Sijn Hooghheyt Amsterdam, aen d'E. Compie by schrift en zegel heeft bevestight en overgegeven, sonder daertegens nu, nogh in het toekomende, yets te doen off ondernemen, directelijck nogh indirectelijck, nogh oock niet gedoogen daertegens door yemant anders yets gedaen off ondernomen sal werden.

2.

Oversulcx vorders verklaeren sy, koningh en rijcxgrooten, hunne landen als leenen van de E. Compie te neemen en aenvaerden, te houden en besitten, 't welck ook door de koningen van Gorontale en Limbotto successivelijck by verkiesinge en op 't aennemen van 't rijck moet werden geheft en gestelt. [3])

3.

Sonder welcke omstandigheden geene koningen op voor-

[1]) Hiervóór, blz. 56 en volgende.
[2]) Op Ternate.
[3]) Voor de uitdrukking: „een leen heffen" zie hiervóór, noot 1 op blz. 85.

schreven landen sullen moogen verkooren, nogh ook niet daervoor erkent werden, tensy van en door d'E. Comp[ie] worden aengestelt en in 't rijck bevestight, vermogende de rijcxgrooten eenelijck yemandt daertoe te noemen, van wiens bequaamheyt, goede wille en genegentheyt ons alsdan volkomen verseekeringe moet gedaen werden, en dan daerop 's Compagnies goetvinden en bevestingh affwagten.

4.

Sullen wyders alle soodanige koningen, vóór de verkiesinge en aenneminge derselver, voorschreven acte van opdragt en dese jegenwoordige voorwaerden moeten goedtkeuren, en beloven in allen deelen en alle poincten te aghtervolgen en naerkomen, ook deselve onderteekenen en besweeren.

5.

De gekoorene koningen alsdan op soodanigen wyse bevestight sijnde, sullen door niemant vermogen aff-, en een ander weder in plaatse aengestelt [te] werden, sonder toestemminge, goetvinden en bewillighe der E. Compagnie.

6.

Maer de goegoegoes off den cappiteyn-lauwt, soo van Gorontaele als Limbotto, sullen vervolgens door de koningh en grooten wel mogen verkooren, dogh niet weder sonder toestemminge van d'E. Comp[ie] affgeseth werden; eghter ingevalle door hun off derselver aenhangh eenige muyterye, onlusten ofte verwyderinge tusschen beyde ryken, ofte onder elckeen in 't bysonder, wierdt aengereght, sullen alsdan vermogens sijn deselve in versekeringh te nemen ende in heghtenisse te stellen, en vorders de E. Comp[ie] den geheelen handel bekent maeken, opdat d'E. Comp[ie] daerinne naer reght en billijckheyt souden konnen of mogen voorsien.

7.

En off het gebeurde, dat Gorontaele en Limbotto in sighselv, off wel onder elckanderen, twistigh wierden, sullen geen derselver de waepenen daerover vermogen aen te nemen, maer in der minne hunne verschillen sooveel doenlijck traghten by te leggen; en sulcx niet konnende geschieden, sullen parthyen aenstonts naer herwaerts, [1]) ofte wel naer de Manado met de

[1]) Ternate.

bescheyden van de aenstaende verschillen gesonden werden, hetwelck wel meest verstaen werdt, indien de Gorontaelders en Limbotto eenigen twist onder elckander moghten krygen, dat in der minne door hunselven niet en waere by te leggen ofte te vergelyken.

8.

De koningen van Gorontale ende Limbotto, en derselver grooten ofte onderdaenen, sullen ook geen aenvoerende [1]) oorlogh, tegens wien het ook soude mogen sijn, aenneemen noghte beginnen, maer wel verweerende, soo wanneer door yemandt moghten werden aengetast en overvallen, wachtende hun vóór allen wel, d'eerste redenen daertoe te geven, sullende vorders in diergelycke voorvallen goede en waeraghtige aenteykeningen houden, om daervan te konnen gedient werden daer en alwaer sulcx gehoort.

9.

Maar sullen vrienden van 's Compagnies vrienden, en vyanden van derselver vyanden sijn, de vrienden, die met 's Comp[ies] pas aldaer verschynen, in alle minsaemheyt, opreghtigheyt en broederlycke lieffde handelen, de vyanden daertegens nergens in hunne onderhoorige landen lyden nogh dulden, maer allesins met ernst deselve daeruyt weeren en verdryven.

10.

Ingevalle de E. Comp[ie] in de Moluccos, Celebes, etc[a] moght komen te oorlogen, hetzy tegens wien het ook soude mogen wesen, sonder onderscheyt, soo belooven sy, coningen van Gorontaele en Limbotto, de E. Comp[ie] in dien oorlogh met alle vermogen naer uytterste beste ten dienste te staen, en met soodanige maght te hulpe te comen, als naer reeden sal mogen bestaen.

11.

Daertegens soo belooft ende verbindt sigh de E. Comp[ie] alsdan, om de koningen van Gorontale en Limbotto, mitsgaders hun volck en landen, tegens alle gewelden en overlasten naer billigheyt en vereysch van saaken te helpen en beschermen, soo als dan de noodt en gelegentheyt mogt comen te vereyschen.

[1]) Misschien een verschrijving voor aanvallende, maar mogelijk ook zoo bedoeld.

12.

Dogh sullen — als gesegt — die van Gorontaele en Limbotto tot soodanigen oorlogh d'eerste redenen niet mogen geven, veel min op en omtrent de landen, onder bescherminge van de Comp[ie] staende, hetzy op de cust van Celebes off elders anders, rooven. In gevalle eghter yemant van hunne onderdanen, en buyten hunne kennisse, tegens dit artikul misdeed, soo verbinden sigh koningen voorschreven, voor de beleedigde in te staen, mitsgaders de geledene schaede te vergoeden oft doen vergoeden, en deselve soodanigh te vreeden te stellen, dat daeromme by d'E. Comp[ie] niet en sullen behoeven te komen klaegen, noghte vergoedinge eyschen.

13.

Blyvende vorders gehouden, gelijck sy ook mitsdesen belooven, alle 's Comp[ies] vassalen en getrouwe bontgenooten in noodt ofte [die] door een ander aengetast werden, de behulpsame handt te bieden en naer vermogen by te staen, ofte wel soodanige strydende parthyen sooveel doenelijck tragten te versoenen. Ende byaldien eenige der bondtgenoten door openbare vyanden wierden beoorloght, ende, mits de verre affgelegentheyt van hier off de Manado, sulcx d'E. Comp[ie] niet en konde bekent gemaeckt werden, sullen die van Gorontale en Limbotto gehouden sijn, sulcx op het spoedigste naer Manado off herwaerts over te schryven ende d'E. Comp[ie] bekent te maeken.

14.

Ende om door eerlycke, geoorlooffde en Godt almaghtigh aengenaeme middelen de vrughten van de vreede en een gerust leven te mogen genieten, nemen [1]) den koninck van Gorontale en rijcxgrooten, nevens den goegoegoe en cappiteyn-lauwt van Limbotto, hun soo merckelijck geleegen [2]) vrugtbaer landt aen te bouwen en laeten bouwen, omme door dat middel aen de kost met eeren en sonder opspraeck off nadeel van yemant te mogen geraeken.

15.

De vrughten off den oogst daeraff, 't sy rijs off pady, belooven sy d'E. Comp[ie] tot de ordinaire Manadose prijs over

[1]) Er staat: „nemende".
[2]) Er staat: geleegent.

te laeten, verbindende sigh wel bysonderlijck de E. Compie voorschreven vrugten, als pady, rijs, etc* voor dien gemelten prijs aen te nemen. En soo lange onse borgers, Mardykers, [1]) als andere ingesetenen, onder onse passe ofte vrygeleyde-brieven met hunne smalle coopmanschappen [2]) daer moghten verschynen, soo vermogen sy aen deselve hunne slaeven en mindere coopmanschappen te verkopen.

16.

Maer schildpadtshoorn sullen naer desen aen geene onser borgers ofte ingesetenen verkoopen, off aen andere particuliere handelaers, dan eenlijck aen de Ed. Compie, tot dertig rijcxdaelders à 48 swaere stuyvers yder 't piccol, wanneer 't selve van Gorontale off Limbotto sullen haelen; maer door hunselven hier tot Maleyen gebraght werdende, sullen sy voor 't picol genieten 35 gelycke rijcxdaelders, waertoe voorschreven koningen en grooten hun mits desen verbinden.

17.

Ook beloven en verbinden sigh den koninck, meermalen genoemt, en rijcxgrooten van Gorontale en Limbotto, in hunne landen geen Europianen te sullen dulden, 't zy Spanjaerden, Portugeesen, Engelsen, Fransen, Deenen, Sweeden, off hoedanigh off van waer die souden mogen wesen, en wel bysonderlijck geenige vlughtelingen ende uytgewekene Macassaren, nogh geenige andere, daermede d'E. Compie jegenwoordigh in oorlogh soude mogen sijn, ofte ook naer desen in oorlogh soude moogen komen te geraeken, in hun landt te ontfangen, maer aff ende naer herwaerts, naer diegeene, die in dier tijdt 't gesagh van de E. Compie soude mogen hebben, te wysen; ook geweldelijck, soo het de noodt vereyschte, ende yemandt tegens danck standt grypen wilde, uyt hun gebiedt te dryven.

18.

Ende alsoo de knoop van voorwaerden ende verbonden, wel geleydt, de herten ende gemoederen te samen bindt ende vereenight, soo is die van den godtsdienst daerenboven nogh soo veel vaster, als die oock de sielen en innerste genegentheden

[1]) Vrije Christen Inlanders.
[2]) Artikelen van weinig waarde, smulsterijen.

aeneen heght; om 't welcke dan naer vermogen en sooveel mogelijck te betragten, soo belooven hoogstgemelten koningh en rijcxgrooten de soodanige, die in haer landen en van hun volcq souden willen Christen worden, daerinne geen beleth te doen, nogh te hinderen, maer sal sulcx denselver vry ende in geenderhande manieren tegengestaen werden, en sal de E. Comp[ie], sulcx haer gelegen komende, vermogen op Gorontale en Limbotto een off meer predicanten, siekentroosters ofte schoolmeesters te plaetsen, tot onderwysinge dergeeniger, die in de gereformeerde godtsdienst sigh soude begeven, sonder dat die persoon off personen eenige leet offte schaade sal mogen werden toegebraght off aengedaen, maer integendeel gehandhaeft en nevens andere hunne onderdaenen voor alle overlast bevrijdt en beschermt werden.

19.

Sullende tot dien eynde [uyt] hunne landen ende gebiedt weeren alle Roomse-gesinde Spaanse ofte andere papen, monnicken, priesters, schoolmeesters ofte leeken, ende niet gedogen, dat deselve een voet aen lant setten; en aen lant buyten hunne kennisse gecomen sijnde, hetselve haer ontseggen, by wederstreevigheyt geweldigh daeruyt dryven, ofte wel gevanckelijck naer de Manado ofte herwaerts-aen te senden, alsoo die luyden niet anders dan verwarringen en onlusten met sigh en brengen.

20.

De gerooffde en buyten reght van hun landt vervoerde vrye volqueren van **Tominy** en andere boghtluyden [1]) sullen met hun wederkomste op Gorontale en Limbotto ten eersten op vrye voeten gestelt en naer hun landt te vertrecken toegestaen werden, sonder dat eenige derselver als slaeven sullen mogen verkoght of aengeslaegen werden, tensy volcomentlijck beweesen kan werden soodanige persoonen slaeven van geboorte, off met geldt off goedt gecoght zijn. Daerom soo belooven ook meergemelte koningen voor alle de vrye volckeren van Tominy, die alreedts verkoght en van de Comp[ie] aengeslaegen, ofte nogh verkoght en aengeslaegen souden mogen werden, den ontfangenen koopschat wederom aen de koopers uyt te doen keeren, en voortaen met die volckeren in waere vriendt- en bondtge-

[1]) Bewoners van de kusten der Golf of Bocht van Gorontalo of Tomini.

noodtschap te leeven, ook niet gedoogen, dat deselve eenigh overlast werdt aengedaen.

21.

Indien er op Gorontale en Limbotto, off de eylanden daeromtrent, eenige speceryenboomen moghten sijn, en hunlieden bekent, soo belooven geseyde koningen en rijcxgrooten, deselve op stondts te doen uytroeyen, off wel de E. Comp[ie] daervan kennisse te doen, om door deselve omgeveldt en onder de voet te mogen werden gehackt; vorders noyt gedogen, dat op hunne landen eenige speceryboomen werden aengequeeckt.

22.

Alle opreghte schulden, hetsy aen de Ternatanen off onse borgers ende ingesetenen, beloven sy, koningen voorschreven, te doen eyschen en innen, ende een yder aen 't syne sooveel doenelijck te helpen, mitsgaders alle voorvlughtige ende weghgelopene slaeven, van wien het ook soude mogen wesen, te doen opsoeken ende de eygenaers weder te geven.

23.

Omtrent d'E. Compagnie, derselver ingesetenen, onderdaenen en bondtgenoten, belooven sy, koningen, met hun rijcxgrooten opreght te handelen in maete, elle ende gewighte; alle bedriegerye van voorheenen, omtrent onse borgers en Mardykers gepleeght, te weeren, en alle soodanige bedriegers voortaen behoorlycken te straffen, mitsgaders onse ingesetenen aen 't geene van hun offte haere onderdaenen wegens gepleeght bedrogh ten aghteren sijn gecomen, sooveel immers doenelijck sy, te helpen, en haer soodoende allencxkens tot onsen handel en wandel te gewennen, geen anckergeldt affpersende nogh nemende van diegeene, die met onse passen verschynen, nogh ook dwingen met de coningen off grooten affsonderlijck eerst en naar hun welgevallen te handelen, maer sal het hun vrystaen met yedereen sonder hinder haeren handel te dryven, en ongemoeyt.

24.

Eyndelijck ende voor het laetste soo belooven en neemen den koninck meergemelt, nevens den goegoegoe en verdere tegenwoordige rijcxgrooten aen, desen op haere aenkomste tot

Gorontale en Limbotto door de andere in hun landen geblevene koningen en rijcxgrooten te doen goetkeuren, aenneemen en ratificeeren.

Onder stont: Aldus gedaen, geslooten, besegelt, onderteekent en beswooren in 't casteel Orangie tot **Maleyen** op 't eyland Ternaten, desen 25[en] Maart A° 1678. En was geteekent:

R. Padbrugge, Cornelis Swerus, G. Proost, Dirck de Gheyn.

Ter syden stondt 's Compagnies zegel, in rooden lacke gedruckt, waeronder geschreven stondt:

Ter ordonnantie van de E. Heer gouverneur, en was geteekent: **Andries Oloffsz.**, raedt en secretaris.

Aen de andere zyde onder 't Maleyts stondt in rooden lacke gedruckt 't zegel van **Gorontale** en **Limbotto**, ende daaronder geteekent de naam van den coningh van Gorontale, den goegoegoe, capiteyn-laut etc[a] van Limbotto, met Moorsche of Arabische caracters.

CDXII. PALEMBANG.

20 April—3 Juli 1678. [1])

Na het vredesverdrag van 1662 (*Corpus* II, blz. 209 e.v.) bleef de vriendschappelijke verhouding tusschen de Compagnie en Palembang langen tijd ongestoord voortduren. In verband met den grooten aanvoer van peper, zoo van Sumatra als elders, achtte de regeering te Batavia het in 1678 gewenscht, verandering te brengen in de in 1662 bepaalde peperprijzen. zij zond daartoe den 9den Maart den opperkoopman Dirk de Haas als commissaris naar Palembang, om het kantoor te visiteeren en, zoo mogelijk, het verdrag te herzien. Hierin slaagde hij naar wensch; de nieuwe overeenkomst, die o.m. den prijs van de peper met 1 rijksdaalder per picol verminderde, kwam 20 April tot stand. Men vindt dit stuk in het *Contractboek Amsterdam* (deel III, blz. 235), in het *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 178—180, en in de *Overgecomen brieven 1685*, 2de boeck, blz. 888 e.v. Wij nemen het hier niet afzonderlijk op, omdat het, met slechts enkele onbeduidende redactiewijzigingen, in zijn geheel is opgenomen in de nadere overeenkomst van 3 Juli, die hier volgt.

In verband met door De Haas ontdekte frauden op 's Compagnies kantoor,

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, sesde boeck, folio 345 e.v. Bovendien in de *Overgecomen brieven 1685*, 2de boek, blz. 888 e.v. Verder in het *Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 178—180, en de wijzigingen en aanvullingen van 3 Juli aldaar blz. 439—441.

zond de regeering er andermaal een commissaris heen, Jan van Leene. Deze moest tevens trachten „eenige poincten van het jongste gemaecte contract tusschen d'E. commissaris Dirck de Haes en den coningq, aldaer gemaect, wat nader te doen verclaren". Bij de besprekingen wenschten beide partijen enkele wijzigingen en aanvullingen aan te brengen; den 3den Juli was men het hierover geheel eens en werd het nieuwe contract bezworen (*Daghregister van Batavia, 1678*, blz. 92, 177—181, 198, 218, 306, 439—441).

Copie van het contract, tusschen d'E. commissaris Dirk de Haas wegen d'E. Compie met den coninck van **Palembang** gemaakt, sooals het uyt het originele Maleytse hier tot Batavia in onse tale is getranslateert.

In 't jaar des Propheets Mohamets 1100, in de maand April den 23e dag.[1])

Dit geschriv't is het contract, tusschen den sulthan Ratou in de stat **Palembang** van d'eene, en Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael, en de Raden van India van d'andre zyde, 't welk den commissaris Dirck de Haas voorgesteld heeft, en is besloten door den sultan Agong van Jamby, ten tyde wanneer hy op Palembang was,[2]) als wanneer wy sodanig contract hebben gemaekt, wiens articulen soodanigh zijn luydende:

Eerstelijk.

Sal den sulthan Ratou van Palembang 4 cooplieden stellen, die met d'E. Compie sullen handelen; en wanneer een van deselve komt te sterven of iets anders over te comen, sal den sulthan Ratou deselve goederen en contanten moeten op sijn risico nemen. En die vier coopluyden sullen ook niet vermogen te ondernemen als met het bevel van sulthan Ratou, ofte met weten van den sabandaar of desselv's ordre. Wanneer de cooplieden eenige waren sullen aennemen, zoo moeten se geene coopmanschappen alleen aannemen, maar halv' gelt, halv' coopmanschappen;[3]) en aangaande de prijs derselve, sal na het

---

[1]) Dit staat precies zoo in het *Daghregister*, blz. 178, en niettemin deugt het niet. Ten eerste is het contract den 20en gesloten (zie ook den titel van het Bijvoegsel hier beneden); bovendien is A.D. 1678 het Mohamedaansche jaar 1089.

[2]) De sultan van Djambi, die zich te Palembang bevond ter gelegenheid van het huwelijk van twee zijner dochters met zonen van den Palembangschen vorst, trad als gemachtigde van dezen op. (*Daghregister*, blz. 178).

[3]) Versta: de betaling van de peper zal geschieden half in geld en half in koopmanschappen; zie ook het volgende artikel.

goeddunken van de vier coopluyden en den vercoper gemaekt werden, dog de prijs daarvan als by alle coopluyden gebruykelijk is.

Ten tweden.

Is besloten, vanwegen den prijs der peper in de stad Palembang, dewelke, indien met contant betaelt werd, tegens 3 rijxdaelders, en tegens coopmanschappen 3¼ rx^s per picol, die swaar sal moeten wesen 100 cattijs-China. En indien de peper met steenties of aarde vermengt is, of buyten ordinaris gewoonte bevonden wierd, daar sal den sabandaar de behoorlyke correctie over doen.

Ten derden.

Wanneer de cooplieden peper betalen,[1] sullen deselve voor aan de wal van de logie moeten brengen, die dan door de dienaars van de Comp^ie opgedragen sal werden. En wanneer deselve vanwegen des coninx geregtigheyt gewogen werd, en sal niemand anders vermogen den daats[2] te houden, als de volkeren van den sabandaar, trekkende daarvan sooveel geregtigheyt, als op Jamby in de logie gebruykelijk is. En sal ook gehouden sijn te wegen soo lange als 't dag is, en de tekens van de daats kunnen sien, of tot datter geen peper meer is.

Ten vierden.

Soo wanneer den sulthan Ratou na andre plaatsen gesanten schikt, sal vermogen 3 à 4 vaartuygen met peper mede te senden, 't gene den capiteyn van de logie niet sal vermogen te beletten, maar den capiteyn sal gehouden sijn haar een pas te verlenen.

Ten vijv'den.

Indien den Gouverneur-Generael Rijklof van Goens begeerte is,[3] om aan de songsong[4] een huys of rakit[5] ofte een rustplaats voor de gaande en komende Hollanders te maken, staad

[1] Het origineele contract van Dirk de Haas heeft hier beter: „leveren".

[2] Datjin, unster of weegstok. Zie voor dit woord *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, glossarium.

[3] Vermoedelijk te lezen: „Indien het des Gouverneur-Generaals begeerte is." Het contract van De Haas heeft: „Op het begeren van den HoogEd^t Heer Gouverneur-Generaal".

[4] De landingsplaats, waar de schepen voor anker gingen. In de redactie van De Haas staat: „de songsangh ofte mont van dese riviere".

[5] Een vlot. Vele huizen en schuren langs de Moesi zijn op vlotten gebouwd.

den sulthan Ratoe 't selve toe, dog geen groot huys, mits dat ook de volkeren van Palembang en songsong geen overlast werden gedaan, en dat, die 't selve plegen, door den capiteyn van de logie daarover na verdienste sullen moeten gestraft werden.

Ten sesden.

Indien Comp'ies volkeren misdoen ofte onlusten maken, sal den sulthan Ratou daerover geen regt mogen doen, maar den capiteyn van de logie sal haar naar verdienste straffen; en wanneer 't volk van Palembang misdoen, sullen de Hollanders haar niet mogen straffen; maar moet door den sultan Ratoe geschieden.

Ten sevende.

Het soude den Gouverneur-Generaals begeerte wel wesen, de kopdaalders op Palembang gangbaar te maken, 't gene by suthan Ratoe werd toegestaan, indien deselve op de Oostcust van Java gangbaar zijn, en door de alhier komende handelaars aangenomen werden.

Ten agsten.

Van de geregtigheyt der peper, die uyt Palembang vervoert werd, sal d'Ed. Comp'e daarvoor ¾ rxs per picol moeten betalen.

Ten negende.

Dat alle de peper, in Palembang vallende, naar geen andre plaatsen sal mogen gebragt werden als alleen na Batavia en Malacca, uytgesondert de peper, die door de gesanten van den sulthan vervoerd werd, als hiervoren gemelt is, en door d'E. Comp'e ofte hare ingesetenen, dog door geen andre.

Ten thiende.

Comp'ies logie op Palembang, de volkeren en alle goederen, neemt sulthan Ratoe aan met magt tegens alle diegene, die haar sullen tragten te beschadigen ofte overlast te doen, te beschermen, te helpen en onder syne protectie te nemen.

Ten elfden.

Wanneer het volk van d'E. Comp'e, of de slaven, die schuldig zijn of niet, tot de Palembangers of groten quamen weg te lopen, sullen die gehouden zijn aan den capiteyn van de logie weder te geven, al was 't dat se Moors waren geworden; van gelyke sal d'E. Comp'e met 't volk van Palembang, die op Batavia

of na Malacca weglopen, mede doen, en ook niet vermogen op te houden, maar aan den sulthan Ratoe van Palembang weder te geven.

Ten twaalfden.

't Opperhooft van de Hollandse Komp'e, die op Palembang woond, sal hooft wesen over alle Comp'ies volkeren en onderdanen, die op Palembang komen handelen, om in haar verrigtinge, daar 't nodig en behoorlijk sal wesen, te helpen. [1])

Byvoegsel, dienende tot nader verclaring en meerder becragting [2]) van 't jongste contract van den 20en April deses jaars, sijnde op heden, den 3en July 1678, tusschen sulthan Ratou, conink van **Palembang**, en d'Hoog Ede heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal, en d'E. heren Raden van India door wedersijdse gecommitteerde, den pangirang Depatty [3]) en den pangiran Macaboumi [3]) ter eenre, en den commissaris Jan van Leene ter andre zyde, overeengekomen en gesloten in maniere als volgt: [4])

In den namen Godes, Amen. Op 't eerste articul van 't voormelde contract;

Dat by ongelegentheyd en absentie van een ofte twee der gestelde vier factoors van sulthan Ratoe, de opperhoofden van d'E. Comp'e alhier met 3 ofte twee van de vier factoors sullen konnen handelen, dog in presentie van den sabandaar; ende soo wanneer eenige van de vier factoors hun onbehoorlijk komen te dragen, sullen de opperhoofden sulx aan sulthan Ratou of pangerang Depatty bekent maken, dewelke dan daarvan sullen oordelen, om een andere factoor in plaats te stellen.

Op 't tweede articul als voormelt:

Wanneer de peper buyten gewoonte vuyl of met aarde ende

---

[1]) Tot zoover het contract, door De Haas op 20 April afgesloten; het droeg de handteekening van De Haas, benevens drie zegels: die van de Compagnie, van den sultan van Palembang en van dien van Djambi.

[2]) Het *Daghregister* heeft, op blz. 439, „bevestiginge".

[3]) Hier als eigennamen beschouwd. De genoemden waren zoons van den sultan.

[4]) Dit „Byvoegsel" ook in *Overgecomen brieven 1679*, sesde boeck, folio 362 e.v.

steenties gemengt bevonden werd, sal sulthan Ratoe ende pangerang Depatty daarover straffe doen, en beletten, dat die vervuyling niet weder geschiede.

Het derde articul zy zoo. [1])

Op 't vierde articul:

Dat, soo wanneer sulthan Ratou naar eenige plaetsen gesanten committeert, de peper, daarmede sendende, tot schenkagie, maar gantsch niet tot vercoping sal dienen, ende niet meer als 1000 picol in een jaar mogen belopen; dog sal by de Nederlanders niet werden afgewogen, ende de ondersaten van Palembang geen peper vervoeren; sullen ook door d'E. Comp[ie] niet werden verhindert te vertrekken. Ende als sulthan Ratou gesanten na Batavia sent, sullen deselve niet eerst op Bantam mogen aanlopen, ende, sulx egter doende, sal sulthan Ratoe deselve straffen.

Het 5e, 6e, 7e en 8e articul blyve soo.

Op het 9e articul:

Dat alle de peper, in de landen van Palembang vallende, alleen by d'E. Comp[ie] genegotieert en vervoert sal mogen werden, uytgesondert de 1000 picol 's jaars tot geschenk van sulthan Ratoe, als op 't vierde articul sy gesegt.

Het 10, 11 en 12e articul blyve zoo.

Het derthiende articul: [2])

Dat, soo eenige andre personen, buyten de vier gestelde factoors van sultan Ratoe, voor hun selven met d'E. Comp[ie] willen handelen, sulx met kennisse van sulthan Ratou sal mogen geschieden, en anders niet.

Het veerthiende articul:

Dat eenige ondersaten van Palembang elders vertrekkende, daartoe een pas van de opperhoofden alhier sullen versoeken,

---

[1]) Versta: blijve ongewijzigd.

[2]) De nu volgende artikelen zijn er later, bij de besprekingen door den commissaris Jan van Leene, bijgevoegd; het oorspronkelijke contract, door Dirk de Haas afgesloten, telde maar 12 artikelen.

en wederkomende hun pas ook in 's Comp[ie] logie moeten verthonen, en aan de opperhoofden naar waarheyd opgeven, wat goederen medebrengen, alswanneer de opperhoofden hun den aanbreng niet sullen verhinderen, nog de vaartuygen visiteren. Maar geen andre onderdanen als de Palembangers vermogen eenige Moorse ofte Cormandelse, Suratse, Bengaalse ende diergelyke cleden van die custen, nog amphioen, hier aan te brengen, maar sullen alsdan door d'E. Comp[ie] afgewesen ofte buyte gehouden werden; maar gene van die sortering kleden of amphioen inhebbende, sullen niet verhindert werden hier te komen.

Het vijftiende articul:

Dat de contracten, op den 29 Juny 1662 tot Batavia [1]) ende op 20 April 1678 met den E. commissaris Dirk de Haas tot Palembang, mitsgaders alle dese poincten en nadere verhandeling door Pangerang Depatty en Pangerang Maccaboumi met den commissaris Jan van Leene, als in 't hooft deses vermeld, gesloten en onveranderlijk voor wedersijdse genegentheyt, tot vereniging van Palembang ende Batavia, soo lange als de son en maan schijnsel geven ende nagt ende dag duuren sal, gelijk mits desen versoeken, voor eeuwig ende altoos vast en bestendig sal werden gehouden.

Onder stond: **Palembang**, Sondag den 3[en] July 1678, en was getekent: **Jan van Leene**, en daarnevens eenige caracters.

CDXIII. KOROMANDEL.

25 April 1678. [2])

Den 20[en] Maart 1678 had de Compagnie toestemming gekregen, om op Porto-Novo handel te drijven. Al spoedig vernam Verwer, dat de landsheer, Gobalo-dadas, zeer ontstemd was over het caul, door zijn havildar aan de Compagnie verleend. Hij vreesde, dat deze, zooals haar gewoonte was, zich ook daar steeds meer zou indringen, zoodat ten slotte de landsheer zelf niets meer te seggen had. Verwer zond zijn secunde, den koopman Thomas van Rhee, naar den gouverneur, om hem gerust te stellen, wat

[1]) *Corpus* II, blz. 209 en volgende.

[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1258 verso, en *1680*, achtste boeck, folio 1409, waar echter abusievelijk staat: 25 April 1679.

maar matig gelukte. Ten slotte ging hij er evenwel toe over, „omdat wy hem daer soo furieus om versogten", het door zijn havildar verleende caul te bevestigen, met de noodige voorzorgsmaatregelen. (*Onuitgegeven brief uit Negapatnam naar Batavia d.d. 29 April 1678*).

Caliutty warassam, den 4[den] van de maant Saber, anders den 25 April 1678,

Gobalo-dadas, pandidaar, landheer en gouverneur van Tinnengoery Palium, verleent dit caul aen d'E. Comp[ie] en capiteyn tot Nagapatnam.

Armoeta en Cine-moddely [1]) zijn by [my] geweest, die my van alles hebben onderrigt; ick hebbe aan [2]) haar behandigt dit caul, om tot **Porto-Novo**, staande onder Chiallirepaddy Segosie Magaragie, te negotieeren, daartoe ick een bancksaal sal geven, maar U.E. sullen niet vermogen een logie te timmeren, welcke bancksaal sal dienen om de coopmanschappen, die U.E. aanbrengen off vervoeren wildt, te bergen, [3]) en waarvoor U.E. niet meer dan halve thol sult betaalen; dogh 't geene niet vercogt wert, daarvoor sult niets betaalen als het wederom geimbarqueert wordt. U.E. sult niet vermogen in dit landt met eenige inwoonders in compagnie te negotieeren, off anders sal dit caul nul en van geender waarde zijn.

U.E. moogt dit caul wel vertrouwen, en gelijck andere coopluyden negotieeren. En blijft lange gesondt.

CDXIV. MALABAAR.

21 Mei 1678. [4])

De verhoudingen in het rijk van Cochin of Coetsjin waren zeer ingewikkeld; behalve den koning had men er een tweetal dynastieën van „erfprincen", terwijl daarnaast de paljetter, een vrijwel onafhankelijke „vrijheer", grooten invloed uitoefende. (Zie *Corpus* II, blz. 202 met noot, en blz. 489, met de daar aangehaalde literatuur). Wij zagen hiervóór (blz. 110), dat de commandeur Jacob Lobs in den strijd tusschen den koning

---

[1]) Zie hiervóór, noot 6 op blz. 33.

[2]) Er staat: van.

[3]) Zie hiervoor het caul van 20 Maart 1678, blz. 127 noot 5.

[4]) Uit het *Contractboek*, waarin het tweemaal voorkomt, namelijk deel III, blz. 247 en blz. 468 verso. Ook in de *Overgecomen brieven 1685*, 3de boek, blz. 758.

van Cochin en den Samorijn de partij van den laatste gesteund had, waarover eerstgenoemde ten zeerste ontstemd was. Hij beklaagde zich schriftelijk te Batavia over Lobs, die niet slechts den Samorijn, maar ook de erfprinsen en den paljetter tegen hem zou steunen; daarom drong hij op vervanging van den commandeur aan; „soo niet, sal 't d'E. Comp[ie] verderff zijn". De regeering zond er Marten Huysman als commissaris heen, doch reeds vóór deze aankwam had Lobs met den koning onderstaande overeenkomst aangegaan, waardoor men van weerszijden voor de toekomst nieuwe moeilijkheden hoopte te voorkomen. (*Daghregister 1678*, blz. 231 en volgende).

Op de byeenkomste met den koning van **Cochim**, syne princen ende landsgroten, is vastgestelt tusschen deselve ende den commandeur van Cochim in den name van d'Ed. Comp[ie], dat in toekomende voor een vaste wet dienen sal.

Den koning van **Cochim** sal door en over 't gehele rijk exerceren sijn coninklyke magt en authoriteyt, sonder hem ymand, wie het ook sy, deswegen eenig belet sal aandoen.

De princen, so wel d'eerste als de laeste, sullen sig met de regeringe des rijx nog den koning in 't minste niet bemoeyen, maer hun stilhouden, soo lange van den coning niet werden versogt; veel minder sal hem eenigen prince onderwinden, tegens den koning of syne bevelen aan te gaan; en of sulx mogte komen te gebeuren, sal 't selve rigoureus werden gestraft.

En om den koning gerust te stellen, en alle bedenkinge tegens Sijn Hoogheyts persoon weg te nemen, sullen de princen den commandeur in de stat niet mogen spreken als met voorweten en consent van den koning.

Den paljetter [1]) sal in des conings naam in 't rijk alles besorgen, wat hy tot welvaart van 't rijk en de hoogheyd van den koning bevinden sal te behoren.

En daarom sal met den koning in alle voorvallen, die 't rijk aangaan, spreken ende overleg maken, dog niet besluyten, veel min uytvoeren, sonder kennis ende toestemminge van den commandeur tot Cochim; dan, soo den paljetter sig in sijn pligt quame te vergeten, sal den coning, met kennis en toestemminge

---

[1]) Zie hierboven, de inleiding.

van den commandeur, een ander bequaam, wakker en vigilant heer daartoe mogen aanstellen.

Den koning sal noyt aen niemand overgeven blanke olas,[1]) by Sijn Hoogheyd getekent, opdat de eere van den coning door ymand op die wyse niet en werde gepericuleert, ende gedaan, dat Sijn Hoogheyd namaals quaat soude keuren.

Op 's konings inkomen sal beter gelet werden, en de pagters van 's conings geregtigheden sullen ondersogt werden; soo niet meer willen geven, sal men die aan andre geven.

De rentmeesters des conings sullen rekeninge doen van hun ontfang, ende sal een prince, best met den coning in vrintschap levende, ende een pagter[2]) hierover 't gesag hebben.

Alle overlast, gewelt ende moetwil, dat door de nayros[3]) geschiet, sal door den koning op der daad op 't rigoureuste werden gestraft, sonder aansien van personen.

Den coning sal eyntlijk[4]) den commandeur in den name van d'Ed. Comp[ie] satisfactie geven in alle saken, de onderdanen ende Christenen, onder d'Ed. Comp[ie] behorende,[5]) of sal het deselve vry staan, soo den koning sulx niet en doed, het selvs te doen, gelijk den commandeur insgelijx aanneemt, dat byaldien de Christenen des conings nayros eenige molestie of overlast komen te doen, de misdoenders te straffen als na behoren.

Als alle de voorschreven saken soo werden naargekomen, soo behoort den commandeur in den name van d'Ed. Comp[ie] den koning met de sterke hand te helpen uytvoeren, dat de goede beloond en de quade gestraft mogen werden.

---

[1]) Ola = palmblad, tot schrijven gebruikt, brief; blanke olas zijn dus een soort lettres de cachet.

[2]) Twee der kopieën hebben hier: ende een paljetter", wat evident onjuist is; er zou anders ook moeten staan: „*den* paljetter".

[3]) Wel vertaald door ridders. Het zijn de leden van de in Malabaar zeer machtige kaste der krijgslieden.

[4]) Twee der redacties hebben hier „eygentlijk", wat klaarblijkelijk onjuist is. Er is hier sprake van het laatste artikel van het contract, dus verwacht men een woord als „ten slotte".

[5]) Hier is een woord uitgevallen, b.v.: „betreffende"; het ontbreekt in alle drie de afschriften.

En opdat dese overeenkoming van te meerder sekerheyd wesen mogt, sal er in 't rijk van Cochim tusgen den koning, syne princen en den paljetter, sijn en blyven een eeuwige vrindschap, met vergetinge van 't gene voor desen mogte sijn gepasseert.

Aldus gedaan in 't hof van den koning van **Cochim**, den 21en May 1678.

Was getekent: **Jacob Lobs.** En daarnevens stond het merk van den Cochimsen coning in Mallabaarse caracters.

CDXV. PERZIE.

8 Juni 1678. [1])

Even als in Bengalen en Suratte hadden ook in Perzië de regenten der havenplaatsen er groote handigheid in, zich te verrijken ten koste van de vreemde kooplieden, en dat met volkomen negatie van door den souverein gegeven voorrechten. Als dat te erg werd, wendden de benadeelden zich wel rechtstreeks tot den vorst, en als hun klacht of verzoek in goede aarde viel, was het voor een poos weer uit met de knevelarijen der havenregenten, zooals onderstaand bevelschrift aantoont.

Bevelschrift wegens de gouverneurs en andere regenten van **Gamron**, om haar met 's Compagnies negotie niet te bemoeyen, noch de cooplieden, die met haar handelen, als dienaren, [2]) eenige moeyte toe te bringen, verleent op den jegenwoordigen hartogh Naser-Aly-chan en verdere regenten van Gamron en alle andere zeehavens van **Persia**, gegeven door den coninck Sulimâân, in de maand Sjamadj-ilawel [3]) des jaars 1089, overeencomende met de maant Juny 1678 naar Christi geboorte.

Daar is een gebodt, van de werelt te gehoorsamen, geschreven, namelijck dit:

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1595 verso en volgende.

[2]) Versta: nòch de kooplieden, die met de Compie handelen, nòch 's Compies dienaren.

[3]) Dschumada il Awal 1089 vangt aan op 21 Juni 1678, wat niet klopt met den datum van 8 Juni, dien de *Overgecomen brieven* opgeven.

De jegenwoordige gouverneur van **Chamron** en de tholontfangers van alle zeehavens voor 't geheele rijck van **Persia** moeten weten, hoe dat de Hollantse natie aan dit hoff hebben te kennen gegeven, dat volgens den inhoud van het mandament, door de koningen Sja Abbas de tweede en Sja Sephie, zijn vader, aan haar verleent, [1]) geordonneert is geweest, dat niemant sigh met hare negotie noch dienaars zal hebben te bemoeyen, veel min by aanbreng haarer goederen die tegens haar sin tot een civile prijs te nemen, en de resterende ongewilde aan de koopluyden te laten, 't geen dan, tot ruïne der negotie, veroorsaackt heeft, dat de koopluyden haar ongewillig thoonden om met haar te handelen, en hierdoor afgeschrickt worden om de zeehavenen meer te frequenteren, in welck gevolch [2]) dan met haar coopmanschappen aan de hand zouden blyven sitten. Waarop dan g'ordonneert is, dat geen van alle regenten zigh in 't minste met hare negotie noch dienaren zal hebben te bemoeyen, veel min eenige force te gebruycken, dogh echter genegen zijnde om met haar te handelen, soo zal in der minne met haar gaan en zonder haar consent omtrent hare koopmanschappen niet hebben te komen.

Welck voorschreven geboth wy dan verstaan, dat nu in dezen tijt diversche malen door den presenten regent is overtreden, en de inwoonders, als koopluyden, [3]) nevens dese voorschreven natie veel moeyelijkheden toebrenght. Waarom dan andermaal werd geordonneert, wanneer den gouverneur van den inhoudt deses zal kennisse hebben, dat de bovengemelte articulen zal hebben te onderhouden, zonder die in 't minste te overtreden, noch geen van alle koopluyden, groot ofte kleen, 't sy Moor [4]) ofte andere natie, de minste moeyelijkheyt toe te brengen, maar ter contrarie de behulpsame hand bieden. Voornamentlijck werd bevoolen, om de Hollantse natie in alles te respecteren en te eeren, zonder met haren handel off hare dienaren te bemoeyen, maar in alles ongemolesteert te laten, 't geen dan op u hooft ten hoogsten gerecommandeert werd naar te comen.

Onder stont: In de maand Sjamadi il Awel des jaars 1089.

---

[1]) Zie *Corpus* I, blz. 186—191, 370—380 en II, blz. 43—51.

[2]) Zal wel gelezen moeten worden: in welck geval.

[3]) Versta: zoowel de inwoners als de kooplieden.

[4]) Mohamedaan.

Bovenaan stondt 's konincks zegel, en achter op den dorsu: Den koningh heeft dit mondeling belast.

En weynig ter zyden: Gepasseert in de secretarye. [1])

CDXVI. KOROMANDEL.

7 (?) July 1678. [2])

Den 7den Maart 1677 verkreeg de Compagnie uit naam van Egosie Ragia toestemming, om op Trimelevaas, aan de kust van Koromandel, een loge te bouwen. Bij caul van 10 September daaraanvolgende heeft Egosie Ragia deze toestemming bekrachtigd, doch beide stukken zijn niet meer te vinden; slechts komen in het *Contractboek-Zeeland* no. 8368 twee exerpten voor, en wel 2 A blz. 14 en V, blz. 72. De door de Compagnie ter plaatse gebouwde loge moest weldra door het afkalven van den grond aan het strand worden verlaten. Het hier volgende caul verleent de Compagnie nieuwe toestemming, met aanwijzing van een meer geschikt terrein.

Originele caul in de Malabaarse tale van de gront van des E. Comp'ᵉˢ logie op **Trimelevaas**, door Narengery-pandidaar, groot-gouverneur van de landen van **Chialy**, in dato 17 July 1678 aan d'E. Comp'ᵉ gegeven en verleent, waarvan het translaat daaragter gevoegt staat, zijnde van de naarvolgende inhout.

In 't jaar Caleoeti Warason Animadum Idou Wathoe Combada Theedi, ofte [naar] onse requening:

Op huiden den 7 July van 't jaar 1678, heb ik, Nerangery, pandit, groot adigaar [3]) van de landen van **Chialy**, gegeven, gelijk geve by desen, uyt de naam van Egosie Ragie aan d'E. Comp'ᵉ, in plaatse van diegene, die dezelve alsnu met een huys en bangasaal [4]) betimmert heeft en door het aanspoelen van de zee genootsaakt wiert te verlaten, een stuk lands, gelegen

---

[1]) Bij dit bevelschrift was als bijlage gevoegd een kopie van de overeenkomst, door Cunaeus in 1652 met de Perzische regeering gesloten. Zie *Corpus* II, blz. 43 en volgende.

[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 1394 en volgende. In den titel staat 17 July, in den aanhef van den tekst 7 July.

[3]) Meestal vertaald door baljuw of landdrost.

[4]) Hier het best te vertalen door entrepot; meestal tolhuis, kantoor van in- en uitvoerrechten. Zie ook hiervóór noot 5 op blz. 127.

op **Trimelevaas**, bewesten de Chittystraat,[1]) benoorden het Moorse kerkhof, bezuyden de regte straat naar de pagood-Eyengol, en b'oosten de grote boom; en lang: breet aan de straat 240 en diep 240 Hollantse voeten, om aldaar een stenen huys en pakhuysen te mogen bouwen, belovende alle, die naarmaals enige pretentiën op gemelte gront zoude willen maken, af te wysen en d'E. Compie in de pocessie te behouden en beschutten.

Ter oirconde hebbe mijn gewonelyke zegel hier zo boven- als ondergedrukt, maar is, by gebrek van een zegel,[2]) getekent:

Narengiere-pandidit.

CDXVII. BANDA—NIEUW GUINEA.

15 Augustus 1678.[3])

Zeer spaarzaam slechts zijn in de 17de eeuw de aanrakingen geweest tusschen de Compagnie en de bewoners van de uiterste Westpunt van Nieuw-Guinea, hoewel die Westelijke hoek niet zoo ver verwijderd was van de Ceram-laoet-eilanden of de Molukken, en de bewoners der eerstgenoemde eilanden geregeld op Nieuw-Guinea handelden, terwijl zelfs de sultan van Tidore langen tijd een deel der Papoea-kust aan zich schatplichtig wist te houden. De eerste stelselmatige verkenning dezer streken had plaats in 1663 (VALENTIJN, III, 2, *Banda*, blz. 58 en volgende). Gouverneur Cornelis van Quaelberg zond in 1678 zijn secunde, den opperkoopman Johannes Keyts, opnieuw derwaarts. Keyts begaf zich eerst naar Keffing, een der Ceram-laoet-eilanden, en nam daar den orang-kaja Lakoe aan boord, die tegen een behoorlijke belooning als tolk en tusschenpersoon zou optreden. De tocht van Keyts heeft over het geheel weinig succes gehad, en blijvende handelsrelaties van beteekenis kwamen niet tot stand. Hier volgen een tweetal verdragen, op deze reis afgesloten met de hoofden van het landschap Onin en die van eenige eilanden ten Zuiden daarvan. (VALENTIJN, III, 2, *Banda*, blz. 61 en volgende; *Daghregister van Batavia, 1679*, blz. 264).

Vredenstractaat ende reglement op den aanstaanden slaven- en massoyenhandel,[4]) getroffen tusschen

---

[1]) Chitty's zijn de leden van de handelskaste.

[2]) Sic.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, sesde boeck, folio 131 verso en 132.

[4]) Massooi of koelit-lawang is de schors van den lawangboom, waaruit een welriekende olie wordt bereid. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, glossarium.

de wijdberoemde Generale Nederlantse Oostindische Comp'[e] ter eenre, en den Keffingsen orancay Lakoe mitsgaders alle de orangcayen van **Ony**[1]) op **Nova-Guinea** ter andre zyde.

1.

Daar sal van nu aan tusschen d'E. Generale Comp'[e] ende de orangcayen van **Ony** op **Nova-Guinea** voor altoos zijn en blyven een ongeveynsde vrede en gants getrouwelyke eenigheyt; en sal dengenen, die sulx tragt te verbreken ofte verhinderen, naar bevindinge van saken tot wedersijds genoegen werden gestraft.

2.

Soo er t'eeniger tijd onder de dienaren van d'E. Comp'[e] ende de orankayen voorschreven eenige twist ofte verschil mogte komen te ontstaan, sal sulx hier ter plaatse niet mogen werden afgedaan, maar na Banda aan de heer gouverneur daar getrouwelijk en naar waarheyd overgeschreven of door haar afgesanten mondeling gerapporteert werden, om deselve gints met regt en billikheyd in haar presentie te horen en sien bedisputeren en by te leggen, en waaraan sy hun dan sullen moeten gedragen en tevreden houden.

3.

d'E. Comp'[e] sal hier ter plaatse voor yder volwassene mans-slaav', lang $5^{1}/_{12}$ en $5^{13}/_{24}$ voeten[2]) en daarboven, volgens de gemaakte en wedersijds bewaarde maatstok, betalen 16 rijxdaalders en voor een gesonde rappe meyd van gelyke lengte als die van de mans, 15½ rx', eens voor altoos, en dat aan deugtsame waardeye, die se sullen mogen nemen en opgeven, dat is, die in 's Comp'[es] kledewinkel in Banda te koop sijn; maar de slaven, die kleender sijn, sullen naar advenant, volgens de maat voorschreven, sonder eenige cavillatie gerekent en betaald werden.

4.

Voor elke picol, gelijk hier verthoond en gelaten is, goede

---

[1]) Onin is een landschap ten Zuiden van de Golf van Berou of Mac Cluer-baai.

[2]) Zal wel moeten zijn: „$5^{1}/_{12}$ en $5^{3}/_{24}$ voeten".

en welgedroogde massoya, sal d'E. Compie ingelijx eens vooral betalen .... [1])

5.

En sullen de orankayen voorschreven gehouden zijn, de voornoemde coopmanschappen 't gehele jaar door in te samelen, tegen de maandt Juny, dat is Jouma de Lawal, [2]) wanneer d'E. Compie haar die sekerlijk sal komen afhalen, en naar den ontfang betalen.

6.

Den orancay Lakoe en de orancayen voorschreven beloven en nemen aan, om hier ter plaatse, nog elders, staande onder hun gebied, niemand ter werelt te permitteeren tot den handel voorschreven dan d'E. Kompie alleen, en waartoe sy niemand sullen mogen geloov' geven, dan die van dit onderstaande segel, benevens den orancay Lakoe ofte ymand uyt synen name, versien is.

Nova-Guinea ter negorye **Fatagae** [3]) desen 15e Augusto 1678.

Was getekent: **Johannes Keyts**; dit gesteld by capiteyn **Massaloea** van **Roemabaty**; dit by ragia **Jeef** van **Fatagae**; [4]) dit by orancaya **Apoes** van **Roemabaty**; dit by orangcay **Lakoe**, van Ceram op **Keffing** [5]).

Ter syden stond: Ons present, en was geteykend: **Christiaen Eggenkonst** en **Lucas Lucasse.**

Lager stond: Accordeert met desselvs principael, Nassauw, 8 September 1678, en was getekend **Js Jurriaanse**, secretaris.

---

[1]) Niet ingevuld. VALENTIJN vertelt, o.l. blz. 63, dat „er geen byzonder beding over den massoy gemaakt is, alsoo zy verklaarden dezelve op hun land niet te hebben, en dat zy die van Caras, waarmede zy nu in oorlog waren, moesten doen komen". Zie ook het volgende contract met Nieuw-Guinea, d.d. 15 Augustus 1678.

[2]) Dschumada 'l awwal. Dit gaat natuurlijk maar tijdelijk op, daar het Mohamedaansche jaar 11 dagen korter is dan het Christelijke.

[3]) Fataga, het „hooftdorp". Men vindt er thans nog een landschap Fatanggar.

[4]) Volgens VALENTIJN een jongeling van 16 jaar „biedende zijn land aan de E. Maatschappy aan". Zie voor de verdere hoofden en dorpen eveneens VALENTIJN, l.c.

[5]) Sic!

CDXVIII. CEILON—JAFFANAPATNAM.

29 Augustus 1678. [1])

Het Noordwestelijkste gedeelte van Ceilon was de Wanni, of het land der Wannias, een uitgestrekt laagland, geheel met bosch bedekt, en daardoor vaak een wijkplaats voor ongure elementen. Met het nabijgelegen koninkrijk Jaffanapatnam had het onder de Portugeezen gestaan, en was later onder de Nederlandsche Compagnie gekomen. Toen Radja Singha in 1678 weer eens tegen de Compagnie in het veld trok, veroorzaakte dit gelijktijdig een beweging in de Wannias, waar enkele hoofden zich aan hun verplichtingen jegens de Compagnie onttrokken. Deze wist hen evenwel „nae een cleene sporrelingh", weder berouwvol onder haar vleugels te doen terugkeeren. (*Daghregister van Batavia 1678*, blz. 484 en 634).

Ick, ondergeschrevene, Dom Diogo Chiandynaer, wannia [2]) van Carricattimoele, verklare aan de Generale Nederlandse Oostindise Compagnie, onse souveraine en wettigen heere, den E[m] heer Rijkloff van Goens, de jonge, Raad-extraordinaris van India, gouverneur en directeur van 't eyland **Ceylon** en den resorte van dien, en in derselver name aen den heer Laurens Pijl, tweede persoon deses gouvernements en commandeur van **Jaffanapatnam, Manaer** en **Calpatijn,** mitsgaders den raadt, te hebben belooft ende aangenoomen, gelijk in alle waarheyt aanneeme en beloove by desen, promptelijck ende sonder eenigh manquement naar te koomen en te volbrengen de naarvolgende articulen, als:

Eerstelijk beloove ik, jaarlijx eenmaal aan 't casteel van den heer commandeur te coomen bethoonen behoorlyke onderdanigheyt, en voorts soo meenigmaal ooq als Zijn E. my sal komen te ontbieden.

Ten tweeden, dat ik alle jaren prompt en sonder eenige gebreq mijn behoorlyke tribuyt van eliphanten voldoen, off by mancquement van dien voor ider beest, dat ik schuldig blyven mogte, 50 rijcxdaelders betalen sal.

Ten derden, soo sal ik boven mijn jaarlyxe tribuyt in minderinge mijns agterstallige schulds jaarlijx 6 alias [3]) opbrengen,

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1315 e.v.

[2]) De hoofden van de verschillende districten der Wannias droegen den ambtstitel van wannia.

[3]) Een alia is een jonge mannetjes-olifant zonder slagtanden.

beginnende met jaar 1679, en daarby continueeren, totte volle betalinge toe, ofte by minder leveringe voor yder beest alsvooren vijfftigh rijxdaelders voldoen. d'E. Comp^ie sal ooq aannemen alle eliphanten sonder gebrecq, voor een beest, en met eenigh manquement voor een halff, exepto die, welke scheef van hals ofte met t'eene oge blindt zijn, die sullen niet ontfankelijck zijn, en dat na deselve 12 dagen gestalt sullen wesen, en inmiddens ontrent deselve hem geen siekte sal hebben g'openbaert; een beest van drie cobido [1]) ende daaronder voor een halve, en boven de drie cobido voor een heele alia.

Ten vierden, sal ik alle slaven en beesten van de inwoonderen der Jaffanapatnamse provintiën, die sullen bewesen werden dat by my aangehouden ofte onder mijn berustende zijn, restitueeren of vergoeden.

Ten vijften, sal ick de majoraels [2]) deeser provintie de behulpsame hand bieden om te erlangen de betalinge der behoorlyke hooftgelden van alle de inwoonders der provintiën, die by de tombo [3]) en kerke-rolle van outs bekent zijn en haar onder mijn district onthouden mogten, ende by onwilligheyt deselve daartoe constringeeren.

Ten sesden, sal icq geen slaven, uyt de provintie weggeloopen, aanhouden, nogte door mijn district met mijn kennisse laten passeeren, maar soodanige ontmoetende, laten aantasten en verseekeren, om aan de eygenaars wedergegeven te werden, voor welke moeyte de eygenaars 24 fanums [4]) sullen geven, en zulx niet naarkomende, verbinde iq my het contrarie, ofte dat iq eenige slaven aangehouden ofte elders-heen te passeeren toegestaan mogte hebben, bewesen zijnde, daarvoor tot een breuke vijfftigh rijxdaalders te zullen betalen.

Ten sevenden, sal ik alle weggeloopene van onder 's Comp^ies gebiet, en die tegens haar ofte de justitie mogte hebben misdaan, onder mijn magt anders zijnde, voort verseekert naar het casteel

[1]) Ellemaat van omstreeks 70 c.M.

[2]) Dorpshoofden. De *Lijst der Woorden* zegt: „Majoraal: dorpvoogt op Ceylon".

[3]) Register van eigenaars der landerijen. Zie STAPEL, *Bijdragen tot de Geschiedenis der Rechtspraak bij de O. I. Comp^ie*, II, in *Bijdragen Koninklijk Instituut*, 1932, blz. 299, met noot.

[4]) Een fanum is het twaalfde deel van een pagode, of 10 stuivers.

wederom senden, gelijk mede daaronder begrepen sijn die in de Wanny eenigh delict hebben begaan.

Ten aghsten, sal ik niemant met de doot doen straffen ofte eenige crimineele justitie doen, maar alle soodanige straffe verdienende aan d'E. Comp[ie] overgeven.

Ten negende, sal iq ten eersten den heer commandeur, dissave [1]) ofte eenigh ander gequalificeert persoon, om iets in mijn gebiet ofte met mijn persoon te verrigten in d'Wanny koomende, voor haar behoorlijk paresseeren, ende naercomen 't geene my mogten aanbevelen.

Ten tiende, soo sal ik op geene passen of gravetten [2]) in mijn district andere tollen setten ofte heffen, als die ik bewysen sal dat van outs ende ten tyde der Portugese myne voorsaten genooten en geheven hebben sonder daervan aan de Portugeesen iets te betalen, ende om welke privelegie te behouden en te genieten den E. heere gouverneur ootmoedelijk gebeden ende versogt wert daertoe te verleenen Syn Ed[ts] gunstige toestemminghe; voorts alle tollen, by de Portugeesen geheeven, zullen voor d'Compagnie blyven.

Ten elfden, beloove iq ooq voor alle moorderye, roverye offe andere gewelden, die in myne provintie voorvallen, ofte uyt deselve van myne onderhoorige in eens anders landen geschieden mogte, in te staan, de schuldige te vangen ende op Jaffanapatnam te leveren; van gelyke mede tegen te staan de landloopers of struykrovers, die uyt de bovenlanden, Wedda's [3]) of elders vandaan mogten koomen en dese provintie wilden intrecken; en voorts alle 't geene meer, dat 't articul van belofte aan den Ed[le] heere gouverneur dato 15 October anno 1671 gedaan, [4]) inhoudende ende vermeldende is, alsoff het van woorde tot woorde hier vervolgens g'insereert was, gemagtigt zijnde diegeene, welke haar ter weer stellen mogte, vryelijck onder de voet te mogen laten schieten ende te verdelligen.

[1]) Dessave of districtshoofd. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

[2]) Versterkte poorten met wachtposten op de wegen, tevens dienende als tolpoorten.

[3]) De Weddas of Bedas vormden het landschap, dat aan de Oostgrens van de Wannias lag.

[4]) Mij niet bekend.

Ten laasten beloove ik mede d'E. Comp'e, soo het mogt komen te gebeuren, dat deselve tegens andere ongehoorsame Wannias misnoegen name, getrouw te sullen blyven en naar te koomen 't geene sy my dan tegens haar, Wannias voorschreven, mogte koomen te ordonneeren ende te beveelen.

Tot voldoeninge van alle hetgene voorschreven staat, en yder lit of point van dien, verbinde ik mijn persoon, verbeurtmakinge van myne goederen, en ontblootinge van alle de landen, daarvan ik tribuyt betale, omme die aan andere, naar 's Comp'es wel-gevallen, gegeven, en ik als een rebellige van d'E. Comp'e ge-houden, vervolgt ende gestraft te werden.

Aldus gedaan ende geslooten op approbatie en nader goet-vinden van d'E. Heere Rijklof van Goens, de jonge, Raad Extraordinaris van India, gouverneur en directeur van 't groote eylandt Cheylon, en verdere aancleven van dien.

Onder stond: **Jaffanapatnam,** in 't casteel, den 29en Augusto 1678, was geteekent in Portugeese letteren: **Dom Diogo Chiandynaer.**

In margine: Met alle welke boven- en voorenstaende poincten met Dom Diogo Chiandynaer, wannia van Carricattemoele geslooten, den heer commandeur Lesage [1]) in Raade heeft verclaart, hem ten vollen te confirmeeren, en sijn derhalven in Sijn E. presentie geteeckent.

Op bovenstaande acte volgen er nog drie, die volkomen gelijk-luidend zijn, en op denzelfden dag en terzelfder plaatse zijn geteekent, en wel door

„**Dom Philippo Tricayla,** oudjaer [2]) van **Carnavelpattoe** ende **Poedecoriripoe".**

„**Cotapulle** [3]) ende **Dom Gaspaer Maylate,** oediares van de Wannyse provintie **Moeliawale".**

„**Cottepullo** [3]) en **Nilate,** oudjares van d'Wannyse provintie **Meelpattu".**

---

[1]) Commandeur van Negapatnam, aan de kust van Koromandel.

[2]) Singaleesche titel voor hoofd van een district.

[3]) Een dezer twee namen zal een verschrijving zijn voor Pinnipulle, die in het *Daghregister* wordt gequalificeerd als: „den ouden bekenden guyt".

CDXIX. BANDA—NIEUW-GUINEA.

31 Augustus 1678. [1])

Zie den inleiding bij het contract van 15 Augustus hiervóór.

Vredenstractaat ende op den aanstaanden matsoyenhandel, getroffen tusschen de wijdberoemde Generale Nederlandse Oostindische Comp[ie] ter eenre, ende de orancayen Biatse en Karotty van 't eyland **Cani**, Moffon en Caury van **Bator**, mitsgaders Galrotty en Capittan van **Caros** ter andre zyde. [2])

1.

Daer sal van nu aan tusschen de Generale Comp[ie] en orangcayen voorschreven voor altoos sijn en blyven een ongeveynsde vreede en gants getrouwe eenigheyd; en sal dengenen, die sulx tragt te breken of verhinderen, na bevindinge van saken tot wedersijds genoegen werden gestraft.

2.

d'E. Comp[ie] sal hier ter plaatse voor 10 bossen goede droge massoya, waarvan een maat by d'E. Comp. en een diergelyke hier gelaten werd, eens voor altoos betalen 8 vaam linnen, een lang bijltie en een houwer.

3.

En sullen de orancayen voorschreven gehouden sijn de voorschreven coopmanschappen 't gehele jaar door in te samelen, tegens de maand Maart, wanneer d'E. Comp[ie] haar die sekerlijk sal komen afhalen en naar den ontfang sekerlijk betalen.

4.

De orangcayen voorschreven beloven en nemen aan, om hier ter plaatse, nog elders, staande onder hun gebied, niemand ter

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, sesde boeck, folio 130 en 131.

[2]) Er is hier sprake van drie eilanden; in werkelijkheid zijn het er slechts twee, waarvan het grootste dan vermoedelijk in twee rijkjes was verdeeld. Op de huidige zeekaarten vindt men in de Rijckloff van Goensbaai of Telok Sebakor de eilandjes Poeloe Karas of Kanj en Poeloe Taoer of Batoer. VALENTIJN meent ook, dat het er drie zijn. Zie het genoemde werk, III, 2, blz. 64 en 65. De namen der hoofden luiden bij VALENTIJN een weinig anders.

wereld te permitteren tot den handel voorschreven dan d'E. Comp[ie] alleen, en waartoe sy niemand sullen gelove geven, dan die van dit contract versien is.

In 't jagie [1]) de Rog, leggende geankert in Heer Rijklofsbay onder de cust van **Nova-Guinea**, op de hoogte van 3 graden, 26 minuten Zuyderbrete, desen laasten Augustus 1678. En was geteykent: **Joannes Keyts**; dit gesteld by rayge [2]) **Moffon**; dit by **Biatsa**; dit door **Cappittan**; dit by **Gulratty**, dit by **Caury**; dit by **Rahrotty**.

Ter syden stond: Ons present, en was getekent: **Cornelis Theunisz., Augustijn Dirk.**

Lager stond: Accordeert, Banda-Nassauw, 8 September 1678, en was getekent: **J. Jurriaanse,** secretaris.

CDXX. KOROMANDEL—ORISSA.

12 September 1678. [3])

Een der 9 firmans, door den koning van Golkonda bij zijn bezoek aan Mazulipatnam in 1676 aan de Compagnie verleend, gelastte de voldoening van 264 lasten rijst, welke zij te vorderen had van den serlasker van Orissa of Kaling. Een ander dier 9 schonk de Compagnie tolvrijheid voor haar kantoor Bimilepatnam, in het gebied van den serlasker gelegen. (Zie hiervóór de nos. CCCLXVIII en CCCLXXI). Maar deze machthebber voldeed niet aan de hem gegeven opdracht, en zoo ontstond er een gespannen verhouding tusschen hem en de Compagnie, welke laatste er ten slotte toe overging, beslag op schepen van den serlasker of zijn onderdanen te leggen. In zijn missive van 10 November 1678, gericht aan Heeren-XVII, kon gouverneur Jacques Caulier eindelijk schrijven: „Naedat we een geruimen tijt, en wel ontrent de 2 jaren, met den serleskeer off veldheer van Orixa in questie zijn geweest, en met den anderen over hoop gelegen hebben, wegens de voldoening van 's coninex firmans off bevel-schriften, nopende de 264 lasten rijst, die den voor dees gewesen serlaskeer Abdul Naby aan d' E. Comp.[ie] schuldig gebleven is, als de tols-vryheyt, ons door de Majesteyt vergunt, zoo zijn door 't nemen van sijn schip en andere diverse perticuliere rijstvaartuygen tot reputatie van d' E. Comp.[ie] met denselven verdragen in volgender voege ..."

---

[1]) Jachtje.

[2]) Verbastering van ragia, vorst.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, tweede boeck, folio 548 en volgende, en sevende boeck, folio 1127 verso en volgende.

Copie translaat versekerschriv't vanwegen Seyid Mustaffa-chan, serlasker van **Keling**,[1]) dat hy met de gevolmagtigde van d'E. Compie gemaakt heeft op volgende 6 conditiën.

Eerstelijk: Den serlasker sal de 264 lasten agterstallige rijs, die d'E. Compie van Abdul Naby, den gewesen serlasker, pretendeert, en daer 't geld al op verstrekt is, aan de gevolmagtigde van de Hollandse Kompie op Bimelipatnam intregeren,[2]) op volgende wyse, aftrekkende [van] de gehele somma 14 lasten rijs, verleden jaar uyt des serlaskers schip genomen, 32 lasten 6⅗ poety[3]) van den heydensen coopman Aafpapa, 5 lasten 20⅘ poety, die Sr Bolwerk[4]) op Bimelepatnam ontfangen heeft, en daar in 's Compies pakhuysen berusten; de resterende 112 lasten 2⅗ poety sal den salasker den Bimelipatnamsen capiteyn, soo ras hy daar comt, ter hand stellen.

Ten tweeden: Den serlasker keurt 't voor goed, dat hy sijn schip, sooals het thans in de Narsapoorse rivier leyd, zal nemen, of anders na sijn goeddunken daarmede handelen, sonder dat d'E. Compies dienaren sig daarmede hoeven te moeyen, of dat hy daar nu of naar dato eenige actie op maken sal; maar de ongelden,[5]) door des Compies dienaren aan 't schip ter monture van 133 pagode gevallen,[6]) sal hy sonder uystel betalen.

Ten derden: Dat den serlasker sal geheel en al affstand doen van sijn pretentie op den thol, die sedert de regering van den ouden serlasker Abdul Naby tot nu onbetaald gebleven is, sullende nòg in de tegenwoordige, nòg toekomende tyden daarvan enigen eysch doen, of toestaan, dat het gedaan werd.

Ten vierden: De dienaren van de Compie sullen van hare logie tot **Bimelepatnam** possessie nemen, en hare negotie na haar eygen begeren uytvoeren, en van alle thol, hoedanig die

[1]) Said Mustaffa-khan. Voor Keling zie hiervóór, noot 2 op blz. 15.

[2]) Liever: „intrageren".

[3]) Een poeti is het dertigste deel van een last; een last rijst was op Koromandel 480 pond. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium op candi.

[4]) 's Compagnies resident op Bimilepatnam, de onderkoopman Floris Bolwerk.

[5]) Er staat: „omgelden".

[6]) De kopie in de *Overgecomen brieven* heeft: „130 pagoden off ontrent f 700".

ook soude genoemd sijn, vry wesen, sonder aan den serlesker iets verobligeerd te sijn. En de negotie sal in 't gehele land van Orixa vry uytgevoerd werden, volgens last van 't coninklyke firman, dierwege geobtineert, [1]) ook sal sig den serlesker met geen 's Comp^ies coopluyden, dienaren, of die eenigsints aan de Comp^ie dependeren, mogen bemoeyen.

Ten vijfden: Dat d'E. Comp^ie, naardat den serlesker de resterende 112 lasten 2³/₈ poety tot Bimelepatnam aan d'E. Comp^ies dienaren sal geleverd hebben, de aangeslage vaartuygen en haar lading moet largeren, sonder dat hetgene door ondermaat verloren of vermist mogte sijn, tot last van d'E. Comp^ie sal lopen, behalven het geld, dat van de verkogte granen geprocedeert is, dat d'E. Comp^ie aan de eygenaars gehouden sal sijn te leveren; verders loopt ten laste van de eygenaars, dat se aan d'E. Comp^ie 't geguasteerde [2]) aan hare vaartuygen, soo van 't ontlossen als op land droog te setten, restitueren.

Ten sesden: Den serlesker of syne gemagtigdens stellen 2 tot borge, welkers werck sal wesen, dat alles, 'tgeen in dit contract beschreven staad, behoorlijk uytgevoerd werde, en datter geen different in eenig pund zy, opdat de volmagtigde van de Hollandse Comp^ie, hunne dienaren, geld en goed in gerustheyd moge zijn.

Ter syden van 't papier stond:

Ik, Mierbacker, cersamet [3]) van Cassemakotta, ende plenepotentaris van den Kelingesen serlesker, ben op Masulipatnam gekomen, en in de tholplaats geseten ter presentie van Agasilaal, haweldaar deser stede, [4]) Hasie Soekorla Thamasboek, cersamet, Mahomet-samaan, [5]) sabandaar, en meer andere voorname heren, heb uyt last van mynen heer, den nabab [6]) dit versekerschrift,

---

[1]) Hiervóór, blz. 13.

[2]) Het aan onkosten betaalde bedrag. Portugeesch guastos = onkosten.

[3]) Ambtenaarstitel, ook geschreven sarsamel, sarsanet (*Daghregister 1637*, blz. 92) en sarsamatas (*Corpus* II, blz. 68). Het woord beteekent: districtshoofd, en is samengesteld uit sar, hoofd, en samt, district.

[4]) Havildar, plaatselijk gouverneur.

[5]) Samaan is een nevenvorm van shamaan, het bekende woord voor geestbezweerder. Het had ook de beteekenis van Boeddhistisch asceet, en werd dan, als tal van andere epitheta, achter den naam geplaatst.

[6]) Andere titel voor den onderkoning van Orissa.

sooals het op dit papier soowel regt als dwers geschreven staat, aan den Hollandsen capiteyn geïntrageert, ben borg gebleven, en heb den Bimelipatnamsen capiteyn met my genomen, om na ik op Sicacol [1]) gekomen ben, in een tijd van 1½ maand hun te laten geven 't geen haar toekomt, en haar werk uyt te voeren, sodanig het in dit versekerschriv't beschreven is.

Onder stond de namen van **Mierbakker**, cersamet; **Hasi Soekerla, Mahomet-samaan** en **Mahomet Kazim**, deriachan, [2]) en hun zegelen, met eygen handen geschreven en gedrukt.

Lager stond: Accordeert, Masulipatnam den 12 September 1678, en was getekent: **Jan Corte**, 1e clercq.

CDXXI. SUMATRA'S WESTKUST.

22 September 1678. [3])

Die van Priaman hadden in 1671 met de Compagnie een contract gesloten van „eeuwigduurende vreede, vrintschap en bontgenootschap". (*Corpus* II, blz. 442 en volgende). Maar in 1678 sloot de meerderheid der Priamansche regenten zich weer bij de Atjehsche partijgangers aan, en kwam tegen de Compagnie in verzet. Het oogenblik was goed gekozen, daar de Nederlandsche leiders in beslag genomen werden door een ernstig verschil, dat tusschen de hoofden van Bajang en die van Salido (Sillida) was gerezen over het bezit van een goudmijn. Hoewel gouverneur Melchior Hurdt geen steun van Batavia kon krijgen wegens den oorlog in Midden-Java, slaagde hij er in de Hollandsch-gezinde partij te doen zegevieren, en hij sloot 22 September met de hoofden van Priaman een nieuw verdrag van bondgenootschap. (Stapel, *De Archipel in 1684*, blz. 20; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, 1, blz. 273; *Daghregister van Batavia 1678*, blz. 451 en 691).

Nader articulen van een eeuwig verbond, gesloten en gemaekt uyt name van de Generale Nederlandsche Geoctrojeerde Oostindische Compie en d'Edle heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael, ende d'Ed. heren Raden van India, representerende de Hoge

[1]) Chicacole, de residentie van den serlasker.

[2]) Dezen titel kan ik niet terechtbrengen. Misschien is het een verhaspeling van derroga, derego of daroga, gouverneur van een stad of landsdeel. Zie *Hobson-Jobson* in voce daroga.

[3]) Uit het *Contractboek*.

Regeringe en 't oppergebied vanwegens gedagte E. Comp'e door de E. heer Melchior Hurt, commandeur en opperlandvoogt op en langs dese Sumatrase Westcust, strant en eylanden, mitsgaders stadhouder van den grootmagtigsten Maningcabousen coning ter eenre, en de regering van **Priaman** met de daaronder sorterende plaatsen ter andre zyde.

Tot een inleydinge deses werden de contracten en accoorden, in voortyden tusgen d'E. Comp'e en de regeringe van **Priaman** gemaakt en besloten,[1]) by desen ten volle geconfirmeert en in vorige vigeur en teneur gehouden, voor soover deselve dese naarvolgende poincten niet en komen te contrarieren, dewelke, alsoo er door lankheyt des tijds veele clausulen, in de voorgaande contracten begrepen, onder de gedagte regering in verloop geraekt en geensints naar behoren door haar geobserveert sijn, wederom opnieuw met haar geaccordeerd en besloten bennen, om deselve voortaan heyliglijk te onderhouden, sonder daartegens iets directelijk of indirectelijk te mogen attenteren als:

Eerstelijk.

Dat de Priamanse regering, byaldien er op hare plaatsen of in haar havens eenige prauwen of vaartuygen naar **Maros**[2]) of elders met clappusoly aankomende, deselve aldaar geensints ter negotie te admitteren, maar sonder yets 't alderminste daaruyt te lossen of naar haar te nemen, na herwaars[3]) senden sal, om voor d'E. Comp'e alleen gereserveert te blyven.

Ten tweeden.

En soo gedagte regering te rade mogte werden selvs eenige vaartuygen naar de Marosse **Niacosse eylanden**[4]) of andre plaatsen tot dien handel uyt te voeren, sal se gehouden wesen eerst van de heer commandeur ten dien fyne alhier ten hooftcomptoir zeebrieven te komen versoeken, dewelke erlangt hebbende en haar vaartuygen van daar retournerende, soo sullen

[1]) Namelijk in 1659 (*Corpus* II, blz. 151 e.v.) en 1671 (ibidem, blz. 442 e.v.).

[2]) Gebruikelijke verschrijving voor Maoes, nabij de Westkust van Nias. Zie beneden de contracten van 23 Maart en 26 April 1693. „Naar Maros" zal gelezen moeten worden „van Maoes".

[3]) Padang.

[4]) Het hiervóór genoemde Maros, alias Maoes, ligt op de eilanden van Hinako, aan de Westkust van Nias.

deselve niet vermogen op Priaman, maar eerst ten desen hooftcomptoire aan te komen, connende gedachte regering, indien se om die vettigheyd [1]) of yets anders benodigt waar, eenige uyt de hare committeren, om aan de heer commandeur daarom hier te komen versoeken, sullende 't alsdan in Sijn Ed[t] welgevallen staan, een a twee vaartuygen ten haren behoeve te largeren, dan niet.

Ten derden.

En also den particulieren handel hier alomme ter custe soo sterk is toegenomen, dat niet alleen des E. Comp[ies] kleden installig [2]) maar ook het goud, camphur en benjuin [3]) naar Java, Bantam en andre plaatsen vervoerd werd, 't geen Haar Ed. Groot Agtbare tot Batavia, d'Ed[e] heer Gouverneur-Generaal en d'Ed. heren Raden van India, ook doen resolveren heevt, de vaart van Batavia naar herwaars, verder als van Siramby, [4]) Malacca, tot Indrapoura toe, en dat [5]) nog maar eenelijk met Comp[ies] kleden, te interdiceren, soo werd de Priamanse regering voor ditmaal nog toegestaan twee haarer vaartuygen, onder conditie dat gene van voorschreven wharen, op pene van vaartuyg en goederen by attrappering te verbeuren, sullen mogen medenemen, na Batavia te senden, mits dat die eerst ten hooftcomptoire hare passaduls [6]) halen, en, van Batavia wederkerende, insgelijx dese plaats, als de hooftbandhaar, [7]) eerst aandoen en exacte visite gedogen sullen. En wat vaartuygen buyten die twee voorschreven wyders bevonden werden en geen pas van ons konnen tonen, die sullen, niettegenstaande 't selve al Priamanders of andre ingesetenen waren, met inladinge en al geconfisqueert werden. Edog of hooggedachte Haar Ed[e] ook mogten komen goed te vinden, dat na desen gants gene vaartuygen meer van dese cust na Batavia souden werden gelicentieert, daarnaar sullen wy ons in [8]) dit articul dan mede reguleren.

---

[1]) Namelijk klapperolie.
[2]) Minderwaardig. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium.
[3]) Benzoë. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, I, I, glossarium.
[4]) ? Mogelijk Si Labi, bij Baros.
[5]) Er staat: „tot".
[6]) Pascedulles of paspoort.
[7]) Bandar = haven.
[8]) Dit „in" is door mij bijgevoegd.

Ten vierden.

Soo sullen alle vaartuygen, sonder passaduls van Java komende, 't sy dan dat het Priamanders of andre ingesetenen of vreemde naties sijn, volgens 't oud gebruyk confiscabel wesen.

Ten vijfden.

En alsoo 's Comp^{ies} koophuys tot Priaman wel principaal tot bevordering van Comp'^{es} goudhandel gestabuleert en van **Cottatenga** overgebragt is, die nogtans tot nogtoe, niettegenstaande de veelvoudige contrabelovten van geseyde regering en onse continuele aanmaninge, seer weynig bevorderd en de peperhandel integendeel gefavoriseert en gepreferéert is, dierhalven en om de grote onkosten, die den peperhandel van spillagie, [1]) roven en droogte der rivier op Priaman onderworpen en subject is, daar wy hier [2]) van bevrijd sijn, soo is goed gevonden, dat aldaar na dato geen peper meer gehandeld, maar al dat stark grain [3]) naar hier gevoerd sal werden, onder toesegging nogtans, dat indien wy komen te vermerken en inderdaad bespeurende, dat den goudhandel met ernst voortgeset en meer dan eenige andre negotie behertigt werd, wy ook nader over dit poinct met den anderen sullen besoigneren.

Ten sesden.

Alsoo ons nu al verscheyde malen klagten en doleanties voorgekomen sijn, dat onse natie maar simpel om 't een of 't ander te kopen naar de barring [4]) gaande, en temets na 't hanengevegt

---

[1]) Spillage en lakkage zijn uitdrukkingen voor het verloren gaan van een deel der lading of opgeslagen produkten door indrogen, smelten, etc.

[2]) Op Padang, waar dit contract gesloten is.

[3]) Grain of greyn was oorspronkelijk slechts de benaming voor de cardamon of paradijskorrel. Later werd het wel gebruikt als algemeene naam voor specerijen, en wel voornamelijk peper — hier door het adjectief „stark" gekarakteriseerd — Vgl. ook de Greinkust aan de Golf van Guinea en zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, I, II, glossarium in vocibus cardamon en grein.

[4]) Dit woord heeft duidelijk de beteekenis van markt of verkoopplaats; iets verder in den tekst van dit contract staat, dat een mededeeling bij bekkenslag op de barring moet worden bekendgemaakt. Het is waarschijnlijk het Maleische baroeng, dat ook in Menangkabausche plaatsnamen voorkomt, vgl. Baroeng Balantai, en dat dezelfde beteekenis heeft als het Javaansche waroeng nml. kraampje of verkoopplaats. Bij uitbreiding kan het dan de beteekenis markt hebben gekregen.

Dat baroeng in de Compagniestaal tot barring werd verhaspeld, is niet bevreemdend, als men denkt aan het zeemanswoord barring: waarloos rondhout, maar bij Janmaat algemeen gebruikt voor drukte, herrie: Wat een barring!

in 't voorbypasseren blyvende staan kyken, door de Priamanse ingesetenen seer schandig uytgescholden, geïnjurieert en by de klederen getrokken werd, ja selvs, dat die sig niet ontsien en hebben, den persoon van onsen resident, daar willende voorbypasseren, met bloote crissen den weg en passagie te benemen, en welke violentie geoordeeld werdende aan d'Ed. heer commandeur personelijk geschiet te sijn, onse indignatie ten hoogsten gemoveert en gecauseert heev't, dat wy daarin mettertijd na onse authoriteyt beloven te versien, zoo en sal na desen op de distantie van een musquetschoot naby 's Comp[ies] logie geen hanecamperye gehouden mogen werden, en de regenten ook verobligeert wesen alle de voorseyde gewelderyen door haare magt te prevenieren en de misdaders, derwegen geattrapeert werdende, in 't aanschouwen der opperhoofden te straffen, of, soo wy des begeren, in onse handen over te leveren, mitsgaders met de gommeslag op de barring en elders te laten uytroepen, dat een yder op sware pene sig sal hebben te ondthouden van op onse natie te schelden, of haar eenig leed of overlast aan te doen.

Ten sevenden.

Soo beloovt de Priamanse regeringe voortaan niemand voor haren wettigen stadhouder of genen andren panglima te sullen erkennen, dan die daartoe door d'E. Comp[ie] en Haar Ed[e] Groot agtbare tot Batavia gestelt sal wesen, mitsgaders den orangcay maharadja Nanda [1]) als Sijn E[s] gesubstitueerde over de boven- en benedenplaatsen te respecteren, blyvende tot orangcajas verkoren over de bovenlanden den orangcaya Tape-ajor, en over de benedenlanden den orancay radja Mandschior, wel te weten soo lang de drie laastgemelte personen sig wel comporteren.

Ten agsten.

En sal gedagte regering ook geensints vermogens wesen met ymand, hy sy dan wie 't wil, eenige verbintenissen of contracten van oorlog, vrede of andersints aan te gaan of te maken, tensy met kennis of bewilliging van d'Ed. heer commandeur en de wydere regeringe, gelijk se ook by desen weder afsweren de verbintenissen en accoorden, met den Cottatengsen gouverneur

---

[1]) In het verdrag van 1671 genoemd Nenda. Zie *Corpus* II, blz. 445, 550 en 552.

Poety [1]) op Oelaccan en elders gemaekt, houdende 's Comp'^{es} vyanden en vrinden ook voor hare vyanden en vrinden, gelijk betaamt.

Aldus geaccordeert en besloten ten Nederlantsen hooftcomptoire **Padang**, en in Comp'^{es} vastigheyt aldaar in dato 22 September 1678 op den alcoran b'edigt, ten overstaan van welgemelte E. heer commandeur Melchior Hurt en den Nederlandse raad, mitsgaders den orangcaja Panglima Radja, gouverneur en Dato Bandhara, eerste raatsheer van Padang, die desen nevens de gevolmagtigde van de gantsche Priamanse regeringe als getuygen met hare hanttekeningen hebben geconsigneert en becragtigt.

Onder stond: Uyt de naam van de gesamentlyke Priamanse regering, hier present, was getekent de naam en het by hem selvs gestelde merck van orancaja maharadja **Nanda**, gesubstitueerde volmagt over de boven- en benedenlanden van Priaman.

Ter syden stond: Ten overstaan van ons, ondergeschrevenen, en getekent: **Melchior Hurt**, **Joannes Coelomby**, **Pieter Maanhoud**, **Jan Wesdorp** en **Pieter Fuys**. [2])

Nog lager stond: Ten overstaan van de twee hooftregenten van Padang, orancayen **Panglima Radja** en **Dato Bandhara**.

Onder stond: Quod ita factum attestor. Was getekent: **J. J. v. Hel**, secretaris.

CDXXII. JAVA—MATARAM.

27 September 1678. [3])

De houding, welke de onder karaeng Glisson of Galesoeng uitgeweken Makassaren aannamen in den strijd tusschen Taroeno Djojo en den Soesoehoenan, was nogal wisselend. Herhaaldelijk steunden zij den opstandigen Madoereeschen prins, met wiens dochter Galesoeng zelfs in het

---

[1]) Zie hiervóór, blz. 65 en 67.

[2]) Dit is een verschrijving van den kopiïst; de doopnaam van Fuys was Reynier.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1679*, achtste boeck, folio 1743. Het *Daghregister van Batavia 1678* zegt op blz. 622 ten onrechte, dat de onderteekening geschiedde op 21 September.

huwelijk trad, maar tot driemaal toe braken er oneenigheden tusschen de bondgenooten uit. Toen de Makassaren zich in 1678 binnen de stad Kappar of Cacappar hadden versterkt, gaven zij den wensch tot besprekingen met de Compagnie te kennen. De Nederlandsche aanvoerder, Anthony Hurdt, zond daartoe zijn secretaris, den koopman Willem Bastincq, naar Kapper, en den 27en September sloot deze met de Makassaren onderstaand contract, waaraan zij zich evenwel, onder invloed van Bantamsche stokerijen, ten slotte toch niet hielden. (De Jonge, *Opkomst VII*, blz. XVIII, XLIV, LXVII, LXXVI—LXXVII, 129, 135, 169, 181, 208, 218 en 237. *Daghregister van Batavia, 1678*, passim, o.a. blz. 353—354, 359, 401, 423, 485—486, 577, 619—620, 622—623).

Acte van renovatie van 't oude Bonaise contract, [1]) door crain Glisson en syne byhebbende grooten opnieuw besworen dato 27 September 1678.

Wy, crain Glisson, mitsgaders myne byhebbende groten, als dain Mamoe, dain Mascere, nu genaamd crain Wanjouwooy, crain Panaragan, dain Tololo, dain Massouro, dain Mantoeli, dain Mamanpang, dain Mangimber, en de galarans carre Sidjarra en carre Dierre, met arou Tchiong, [2]) dewelke ons hier tegenwoordig (hier) tot Cappar op 't land van Java bevinden, verclaren en betuygen door desen geschrivte opentlijk, dat wy, agtervolgens het Bonayse contract, door de algemeene bondgenoten tot Macasser op den 18 November 1667, [3]) en de nadere articulen, den 15, 21 en 27 July 1669 met den here admirael Cornelis Speelman vanwegen de Generale Nederlantse Oostindise Compie gemaeckt en besworen, deselve Compie, of harentwegen den Gouverneur-Generael en de heren Raden van India tot Batavia, erkennen als onsen schut- en schermheer, belovende alle haar billikke bevelen altoos en ten allen tyden opregt en getrouwelijk na te komen, sooveel in ons uyterste vermogen sal wesen, ook nimmermeer of ten eeuwigen dage daarvan afwyken nog in gebreke blyven; maar sullen des Compies vrinden onse vrinden, en hare vyanden onse vyanden wesen, deselve vyanden helpen wederstaan en uytroeyen, wanneer daartoe geroepen werden.

Soo en sullen wy ook met niemand eenig ander verbond ingaan buyten goedvinden en voorgaande toestemminge van de

---

[1]) Het Bongaaisch Verdrag.

[2]) Crain, karaeng of anakaraeng, dain of daeng, galeran of galarrang en arou of aroeng zijn Boegineesche adellijke of beleefdheidstitels. Zie de *Encyclopaedie van Ned.-Indië*, I, blz. 326. Ook carre schijnt zoodanige titel te zijn.

[3]) Er staat 1677, wat een verschrijving is.

Hoge Regeringe tot Batavia voorschreven, of degene, die Comp[ies] wegen het gebied heeft ter naaster plaetse van onse residentie.

Dit beloven wy heyliglijk na te komen, en tot teken van waarheyd heb ik, **crain Glisson**, met myne verdere grooten, in den hoofde deses genoemt, dit geschriv't met onse respective handen ondertekent, en met uytgetoge crissen hetzelve becragtigt, omdat wy niet gequalificeert nog vermogens sijn, eenige articulen op den alcoran te besweren sonder quetsing en krenkinge van onsen wettigen conink, dat wy anders sodanig souden gedaan hebben, gelijk ons ook van genoemde coopman Basting is afgevordert.

Aldus beschreven, getekent en becragtigt tot **Capper**, den 27[en] September 1678.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, Capper, 27 September 1678, en was getekent: **W. Basting.**

CDXXIII. AMBON—KELANGH.

15 November 1678. [1])

Het grootste van de eilanden, welke tusschen Boeroe en Ceram liggen, is Kelang of Hatepoetih, twee namen, die ook gedragen werden door de beide grootste negorijen. In de Ambonsche oorlogen van het midden der 17de eeuw was dit eiland, evenals het nabijgelegen Bonoa, een toevluchtsoord voor alle elementen, die heimelijk tegen de Compagnie in verzet kwamen en de nagelsmokkelaars steunden. Het was om die reden, dat De Vlaming van Outshoorn, vóór hij in 1656 naar Batavia trok, de schaarsche bevolking der eilanden Kelang en Bonoa naar elders overbracht. Van Ambon uit werd Kelang geregeld bezocht, en een paal met de Nederlandsche vlag duidde aan, dat het onder souvereiniteit van de Compagnie stond. Geleidelijk keerde de bevolking weer terug, maar aan de Zuidoostkust, bij de vlag, durfden zij zich niet nederzetten. Een verzoek, om met een 15-tal gezinnen daar weer bezit te nemen van hun vroegere akkers, en dan tevens als wachters bij de vlag op te treden, werd ten slotte ingewilligd op de volgende voorwaarden.

Contract tusschen de gecommitteerdens Jacob de Jongh, Louis Mignon en Matheus Loutoepan ter eenre, en de orangkayen van de negoryen **Kelangh**

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1680*, sesde boeck, folio 34 verso en volgende.

en **Hatpoety** ter andere zyde, nopende 't waarnemen van de wagt by de vlag op 't eylant Kelang.

Op heden, den 15 November a° 1678 in Comp'ᵉˢ huys van de fortres Waantrouw op Manipa geseten sijnde d'expresse gecommitteerdens van d'heer gouverneur, gesonden tot afhandelingh der opstaande zaacken [1]) op d' eylanden **Manipa** en **Bonoa**, compareerden in namen van Cassila, orangkay van de negory **Kelangh**, die sieck is, Toelasoela Kackiay Sammasoela, die verclaarde van genoemde oranghkay Kassila expres gemachtigt te sijn, nevens 8 negorijs orang-touas, [2]) met namen Pessilette Waresey, Tibiba Tohassouw, Bercatte Makketita-warna, Louhomena, Isop Soulepatty, Bonta-bonta-bessy, Koutei Lakoelite en Usen Toekamoeli, mitsgaders Casualy, orangkay van Hattapoety, met 6 syner orangtoeas, genaamt Sekibire Sepatty, Aly Toekamoely, Siliere Heyloetouw, Pessiamas Lenauwe, Makassoely Mamoatte en Soale Mahoe, wederom vernieuwende haar voorig gedaan versoeck, in de maant April jongstleden aen den vertrocken heer oud-gouverneur, ten eynde hun mogt werden toegestaan de wagt by de vlag op Kelang waar te nemen, om onder dies hunne oude plantagiën en thuynen gade te slaan en te gebruyken, daartoe pretenderende te moeten hebben 15 manspersoonen, omme tegen overval van Papouas of andere geweldenaars bestant te sijn, die se seyden om de 2 maanden tegen andere te sullen verwisselen,

is hun hetselve versoeck by provisie geaccordeert en deselve negorijsvolcken aan volgende poincten verbonden, die sy oock aangenomen hebben na te komen, te weten:

1.

Dat sy selven, nog haare nakomelingen, noyt sullen pretenderen possessie of eygendom van het eyland Kelang.

2.

Dat sy sullen bevlytigen het omslaan en uytroeyen der nagelen notebomen op 't selve eylant, dat zy annemen nu vooraf met hun heele negorijsvolcken te doen doorlopen, en alles, wat van die vrugt gevonden werd, te slaan, en hetselve vervolgens alle

[1]) Meestal: openstaande saacken.

[2]) Orang toewa, letterlijk: oude menschen, titel voor hoofden der kampongs.

halff jaar te continueeren, op peene, zoo nae desen by de visiteurs, daartoe te stellen, eenige dier boomen gevonden wierden, op toeganckelycke wegen staande, sy voor elcke boom zullen verbeuren een amende ter discretie van d'heer gouverneur.

3.

Dat sy vermits dese uytsettinge [1]) — die sy bekennen van de Comp'e als een gratie op haar versoeck, om reden voorschreven, te hebben geobtineert — noyt zullen pretenderen eenige verlichting in de hoff- en andere landsdiensten, maar belooven deselve alsvooren waar te nemen.

4.

Dat het volck, tot de wagt op Kelang geordonneert, geen andere huysen aldaar sullen mogen maken nog bewoonen, dan het wagthuys by de vlaggespil, ten waare eenige kleene properises, [2]) van allen zyden open.

Dese condities dusverre opgestelt en veraccordeert sijnde, is daarop ingenomen het advijs van de respective orangkayen, eygentlycke Manipesen, als Paul Calbou, Intsje Sengadje Touban, Sengadje Tammary en oranghkay Massavay, met Hendrick Gomes, dewelcke zeyde ten behoeve van die van Kelang en Hatepouty sooveel Manipese landen, als hun toegeseyt sijn, te moeten afstaan, en derhalven mede een deel land op Kelang pretendeerden; edogh is dese strydigheyt weggenomen met volgende poincten van accoord:

1.

Dat die van Kelang en Hattepouti voor de wachthouding by de vlag, en destructie voorengenoemt, [3]) de landen van Kelang zullen gebruycken tot levensonderhout, en verder niet, sonder eenige vruchten van dien te verkoopen of andersints te veraliëneren, ter tijt de zagoubomen volwassen en bequaam tot gebruyck zijn, wanneer ten

[1]) Expeditie.
[2]) Kan dit woord zijn afgeleid van Latijn properus, haastig?
[3]) Namelijk van de nagel- en notenboomen.

2.

Daarvan een rapport aan den heer gouverneur gedaan zijnde, Zijn Ed. de Manipese orangkayen zeker tanto daaruyt sal toeleggen tot recompens der thuynen, die van Kelang en Hattapouti op Manipa besitten, gelijck ook ten

3.

De onderdanen der Manipese orangkayen na Kelang varende om te vissen, geoorloft blijft haar mondkost aldaar te pockelen [1]) zonder egter iets te vervoeren, mits sulx aan d'ordinaire wachthouders bekent makende, tot voorkominge van lorrendrayery; [2]) want vastgesteld is, soo eenige lieden daar bevonden werden, hun alsvooren niet bekent gemaackt hebbende, deselve door genoemde wachters opgevat en ter verantwoording naar Manipa gebracht zullen werden.

Aldus geaccordeert en beslooten op approbatie van d'Ed. Heer gouverneur Robbert de Vicq, ter plaatse, dag en jare als boven. En hebben de respective contrahenten desen nevens voornoemde gecommitteerders onderteykent.

CDXXIV. BENGALEN.

25 December 1678. [3])

Alem-sjah, zoon en opvolger van den Grootmogol Aurengzib, was gedurende het leven van zijn vader onderkoning over Hindoestan. In deze hoedanigheid bevestigde hij eind 1678 nogmaals de handelsrechten der Compagnie in Bengalen en Orissa. (Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 173, noot 3, en de parwanna's van December 1677 en Januari 1678, hiervóór, blz. 114 en 116).

Translaet nisan [4]) uyt het Persiaans, verleent door den prins Sultan Alem aan de Hollantse Compagnie,

---

[1]) Dit woord komt nog voor in het Groningsch dialect als pokkeln = zwoegen, met hard werken den kost verdienen. Zie TER LAAN, *Nieuw Groninger Woordenboek*.

[2]) Clandestienen handel in verboden producten of op verboden plaatsen.

[3]) Uit *Overgecomen brieven 1680*, achtste boeck, folio 753 e.v.

[4]) Gunstbewijs. De *Lijst der Woorden* zegt: „Nisan is een gunst van een prins by woorde; word meede wel by geschrifte gegeven, mits de onkosten van 't schryven wel betalende".

tot vrye exerceringe van hare negotie door geheel **Bengale**, **Orixa**, etc^a, in dato 25^{en} December A^o 1678.

Alle moddeseddijs, sjagierdarans, fausdaars, carorijs, sjemidaers, radarans, goeserbarans, [1]) soo die nu zijn off na desen mochten gestelt werden, en onder het gebiet van **Bengale** en **Orixa** sorteren, zijn by desen bekent, hoe de heer Jacob Verburgh, gemachtigde van den Hollantsen Gouverneur-Generael, ons by arsdast [2]) verthoont en versogt heeft om sodanigen nisan, als het vele-jarige coninckIycke firman inhoudende is, ten eynde sy als in vorige jaren hare schepen tot **Ougly**, **Piply** en **Bellesoor** vermogen te brengen, de goederen en coopmanschappen met de voldoeninge van den thol vercopen; uyt welcken hooffde dit nisan aan haer verleene, en licentiere op voorschreven drie plaetsen hare schepen te mogen brengen, en Ulieden gelaste niet meer thol te vorderen, als sy in vorige tyden betaelt hebben, en dat haar marcanses [3]) vervoeren en vercopen mogen na haer welgevallen, mitsgaders den handel dryven daer het best gelegen comt; de lywaten, kleden, suyker, wasch, zyde, zalpeter en verdere coopmanschappen, die de Hollanders door geheel Bengale, Orixa, etc^a comen te negotieren, opwaerts- en afsenden, en sullen Ulieden haer niet verbieden te vervoeren, nogh in den wegh geen dakoet off radarye [4]) van hare goederen afvorderen, gelijck als den coninck by het aen haer verleende firman mede verboden heeft, opdat, ter contrarie geschiedende, daerover by ons niet weder klachtigh vallen; ordonnerende Ulieden, dat haer in alles de behulpsame hant sult bieden, opdat sy hare schepen in de moussons met geruster herten versenden connen.

---

[1]) Ambtenaren en autoriteiten, en wel respectievelijk: ambtenaren van de boekhouding of accountants, *Hobson-Jobson* in voce mootsuddy; jagheerdars of apanagehouders; foujdar's of phousdar's = tollenaars; crori's of belastingontvangers; jemadar's of politie-officiers; rahdar's of ontvangers der weggelden, en goorzeburdar: uitvoerders van 's konings bevelen. Men vindt al deze titels bij *Hobson-Jobson*. Van den laatsten geeft de *Lijst der Woorden* 2 verklaringen, namelijk: „Gosberdaar is een coninklyke stokkedrager op Souratte", en: „Godsberjdaar is de keyserlyke knodsdrager van de Mogol".

[2]) Verzoekschrift. Zie *Hobson-Jobson* in voce urz. De *Lijst der Woorden* geeft: „ardase, een filisitatie-brief", en: „aresdaas, versoeckschrifft".

[3]) Het Portugeesche mercancia: koopmanschappen.

[4]) Dakoet is eigenlijk rooverij, diefstal. Zie *Hobson-Jobson* in voce dacoit. Hier: lasten ter beveiliging tegen roovers. Rahdary: tol- of weggelden.

Ulieden sijt oock gelast, hare vaertuygen met gewelt van haer niet te nemen, ten eynde daerdoor geen verachteringe in hare negotie comen te lyden.

De cooplieden off andere Inlanders, die aen haer eenige penningen debet blyven, en niet genegen zijn deselve te voldoen, sult haer daerin behulpsaem zijn, opdat aen 't hare mogen geraken.

Dit nisan verleene aen de Hollantse Compagnie, niet ter oorsake dat jaerlijx een dito sullen hebben te procureren, maer dat sy met 't selve so lange sullen mogen bestaen, als ick in dese regeringe blijff continueren.

Accordeert met sijn principael,

Ougly, den 19 January anno 1679,

Fred[k] van Hisselt,

eerste clercq.

CDXXV. MINAHASSA—MENADO.

10 Januari 1679. [1])

Reeds in 1616 had de Compagnie voor korten tijd een bezetting op Menado, die nog hetzelfde jaar werd opgeheven. In de volgende jaren hadden de Menadoneezen nog al wat te lijden van de Spanjaarden, en in 1644 zonden zij een verzoek om bescherming naar den Nederlandschen gouverneur op Ternate, welk verzoek het zenden van een schip derwaarts ten gevolge had, met weinig succes evenwel. Na den vrede van Munster hielden de Spanjaarden verschillende plaatsen in de Minahassa bezet, wat oorzaak werd, dat de bevolking weer herhaaldelijk steun aan de Nederlanders vroeg. Gouverneur Simon Cos legde in 1657 op Menado een houten barricade aan, die in 1666 werd vervangen door een steenen redout, weldra Amsterdam genoemd. Bij het Bongaaisch Verdrag van 1667 moest Makassar afzien van alle hoogheidsrechten over Menado en omliggende streken. Intusschen had de koning van Menado zich bij zijn onderdanen zeer gehaat gemaakt; hij werd in 1670 afgezet en niet vervangen. De Minahassa was een republiek geworden.

Gouverneur Padbrugge, die zoo belangrijke wijzigingen bracht in de verhouding der Compagnie tot Ternate (hiervóór blz. 51—57) sloot in Januari 1679 ook met Menado, dat eveneens in een afhankelijkheid van Ternate heette te staan, het volgende contract (Godee Molsbergen, *Geschiedenis van de Minahassa*, blz. 5 en volgende; Stapel, *De Archipel in 1684*, blz. 39 e.v.).

---

[1]) Uit Godee Molsbergen, *Geschiedenis van de Minahassa*, blz. 55—58. Ook in de *Overgecomen brieven 1680*, vierde boeck, folio 561 en volgende.

Voorwaerden en verbondt, aengegaen door den gouverneur der Moluccos, Robbertus Padtbrugge, in name van d'Ed. Heer Gouverneur-Generael Rijckloff van Goens en Raede van India, representeerende de Nederlandsche G'octroyeerde Oost-Indische Comp[ie] en Staet der Vereenigde Nederlanden ter eenre, en de dorpshoofden en gantsche gemeynte van de landstreecke van **Manado** ofte 't Noordelijkste gedeelte van Celebes ter andere syde.

Alle de dorpshoofden van **Aris, Clabat, Bantik, Clabat boven, Caskassen, Tomon, Tombaririe, Saronson, Tonkinbout omlaegh, Tonkinbout boven, Romon, Tombassiaen, Langoubon, Kakas, Ramboekang, Tompasso, Tondano, Tonsea, Manado, Tonsaban,** en **Passan,** voor **Datahan** en **Ponnosaccan** sich vaststellende, alhier omlaege ter algemeyne vergaderinge geroepen en verscheenen, soo is op hun ootmoedich versoek hun versekert en belooft, soo lange syluyden naar haer seggen en belofte d'E. Comp[ie] tot ter doot toe gehouw en getrouw blyven, deselve noyt te verlaeten, of te gedoogen dat den coningh van Boelang [1]) oyt weder over dese landstreecken ofte volckeren gebiet krijgt, alzoo sy verklaren den coningh noyt, maer den coningh haer bevorens verlaeten te hebben, en getracht heeft hun alle mogelijk afbreuken en schaede toe te brengen, hetwelk buiten alle andere redenen hun tot dit ootmoedich versoek bewoogh.

Sijnde verders in deese vergaderinge de naarvolgende saecken verhandelt, beraemt, en naar goet rijp overleg vastgesteld en besloten, ook in geschrifte en onse Nederlantsche tale gebracht, op hun billik versoek en ernstige begeerte, opdat het ten allen tyde en voor andere gouverneurs ofte hooftgebieders der Moluccos mocht klaar blyken, wat sy belooft en toegestaen hebben, en wat hun daerentegens weder belooft en toegestaen is, namentlijk:

1.

Dat sy d'E. Comp[ie] allen aennemen en erkennen voor hun wettich, eenig en eeuwich opperheer, willende naest Godt noch nu noch naermaels eenig ander erkennen nochte erkent, ge-

[1]) Bolaängh. Dit was de afgezette koning van Menado.

hoorsamen nochte gehoorsaamt hebben, en dit alles uyt een eygen, vryen en onbedwongen wille.

2.

Belovende eendrachtelijk en eenpaeriglijk met hun goedt, bloedt en uyterste vermogen d'E. Comp[ie] in alle voorvallende gelegentheden getrouwelijk by te staen en te helpen.

3.

Ten welken eynde met een vereyste en billyke bereydwillicheyt alles sullen versorgen, wat tot de sterkte[1]) nodich sy, soo tot onderhoudinge van deselve, als omschansinge, vernieuwinge, verbeteringe en toevoeginge van sodanige bouwstoffe, 't sy calck, steen, sandt, stormpalle, hout tot affuyten en wielen, balken, bamboesen, adap, sparren, latten, en wat daertoe weider vereyscht mocht werden, en verder alles wat tot een afwerende of aenvoerende oorloch mogte van nooden sijn, sonder daervoor ietwes te genieten.

4.

Zullende onder 't werk van dese vestinge mede begrepen sijn het maeken en besorgen van de brugge naer 't strandt, ofte wel het bedycken en aenvullen van deselve, en verders 't geene tot algemeyne nutticheyt van 't land mocht vereyscht werden.

5.

Gelijk sy ten vijfden ook beloven te versorgen, datter altijds een goede, regte, ruyme Comp[ies] woninge sy, benevens noch een verseekerd pakhuys, opdat alles buiten gevaer — soo kleede, die tot de padyhandel hier werde gehoude, als de pady selfs, die daartegens ingeruylt werdt — bewaert magh blyven.

6.

Ook beloven sy d' aen d'E. Comp[ie] te leveren pady nieuw, zuyver en wel gewandt te bestellen, soodat uyt twee deelen pady een deel rijst sal connen werden gestampt, ten welken eynde d'E. Comp[ie] een wanmolen herwaerts-aen sal mogen bestellen, en de gesaghebbers in der tijd aanbevelen wel toe [te] sien, alsoo sy zeggen niet te konnen verantwoorden voor de kaf, die 's Comp[ies] dienaren ontrouwelijk daeronder naderhandt dan

[1]) De redout Amsterdam.

mochten mengen; doch rijst verklaren sy om verscheydene aangehaelde redenen niet anders dan bevorens en voor de schepen te kunnen leveren.

Alle hetwelke dan door hun dusdanich belooft sijnde, soo werd hun ook in name der E. Comp[ie] belooft en toegestaen mitsdesen:

1.

Dat alle genoemde verscheenen en niet verscheenen dorpshoofden, landen en luyden, als goede, oprechte en getrouwe ondersaten der E. Comp[ie] werden aengevaert en aengenomen, om beschut, beschermt en beveylicht, ook ondersteunt te werden tegens alle en een ider, die haer soude willen aentasten, beschadigen, beledigen, en haar landen, dorpen, gesay, vee, besittinge, persoonen, vrouwen, kinderen, dienstbare slaven, slavinne, ofte wat het soude mogen wesen.

2.

Werdende onder deselve voorwaerde mede begrepen de volkeren van **Saban**, **Datahan**, [1]) **Passan** en **Saccan**, alsook dat gedeelte van **Bantik**, soo wanneer naerlaten alle teekenen van onderwerpinge aan de coningh van Boelan, tot nu toe gethoont, en anders niet.

3.

Werdende alle deselven dus onder d'E. Comp[ie] staande verklaert schot- en lodt-vry van alles, sonder eenige erkentenisse ofte geregtigheit te betaelen ofte op te brengen dan hetgeene in noot en by voorval van vyandt alsdan gesamentlijk mochte goetgevonden werden, en anders niet, alsoo d'E. Comp[ie] geen andere erkentenisse en begeert, dan een getrouwe oprechtigheid en goede genegentheydt.

4.

Sullende, om hun hieraf vaste blyken te geven, van nu voortaen geen houtwerken, onder wat voorwendinge het ook sijn mochte, ook geen ebbenhout, schoon op de naam van den heer gouverneur, buyten en van landt werden vervoert; eenelijk sullen de scheepen en chialoepen volgens beloften versien werden van

[1]) Waarschijnlijk het tegenwoordige Ratahan.

't geene tot volvoeringe van hunne reyse mochte komen te gebreeken, 't sy aen rondhout of iets diergelijx, sonder 't welke sy geen zee soude kunnen bouwen.

Alle welke voorwaerde, soo van alle het volk en gantsche gemeynte met d'E. Comp[ie] aengegaen, en belofte, in name der E. Comp[ie] door den tegenwoordigen heer gouverneur Robbertus Padtbrugge aen allen gesamentlijk gedaen, wedersijts belooft werden heylichlijk, ongeschent, onvermindert en oprechtichlijk te sullen onderhouden. Doch alsoo dese volkeren geen kennisse nochte verstandt van schryven hebben, soo versoeken sy hiertoe als gethuigen den tolck Bastiaan Saway, richter Maondy, capitains Pacat Soepit en Pedro Ranty, als die het vertolckt, en het vertolckte in de Maleytsche taele wel duydelijk verstaen hebben, en dat alles opdat deese te meerder kracht mogte hebben, werdende hun 't voorschreven geschrift bekrachticht en besegelt overgerijkt, hetwelk by gelegentheyt mede in onse letteren in haer taele staet overgeset te werden, omme de volcken somwylen te kunnen voorlesen, opdat de inhoude ook de naerkomelingen mochte bekent werden.

Onder stond: Aldus gedaan en vastgesteld op de **Manado** aen de burcht Amsterdam, 10 January 1679.

Was getekend: **Robbertus Padtbrugge**, alsook wegens 't landt de merken, gestelt by de tolk **Bastiaan Saway**, richter **Maondy**, capitains **Pacat Soepit** en **Pedro Ranty**, sijnde 's Comp[ies] zegel daerop gedrukt in roode lacqe, en daeronder stond:

Ter ordre van de heer gouverneur Robbertus Padtbrugge, datum en jaer voorschreven, en geteekent: **Christiaan Hasselbergh.**

CDXXVI. SUMATRA'S WESTKUST.

18 April 1679. [1])

Hiervóór hebben wij er reeds op gewezen, dat in 1678 strijd was uitgebroken tusschen die van Bajang en die van Sillida (Salido). De oorzaak was het ontdekken van een goudmijn te Soengai Kepahian, welke mijn volgens de Bajangers, lag buiten het gebied, dat die van Sillida aan de Compagnie hadden overgedragen. Door de moeilijkheden met Kottatengah, Paoeh en Priaman, kon de Compagnie zich voorloopig niet in dezen twist mengen, waarvan de Bajangers gebruik maakten om een deel van het gebied der Compagnie te bezetten. Maar toen de Compagnie haar Sillidasche bondgenooten kon bijstaan, moest Bajang weldra het hoofd in de schoot leggen en onderstaand contract bezweren. (*Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, blz. 274; *Daghregister van Batavia 1678* blz. 358, 451, 691).

Articulen, waerop de vrede aan de **Bajangers** staat geaccordeert en toegestaan te werden. [2])

Nademael d'E. Compie den oorlog tegens die van **Bajang** niet aangenomen, [3]) nog deselve oyt tegens haar gedeclareert heevt, maar gedachte Bajangers sig selvs soo verre verstout hebben, om die sonder eenige de minste denuntiatie of redenen d'Ed. Compie en hare ingesetenen aan te doen, en dat se, nu tot inkeer schynende te komen, den vreede versoeken, soo wert haar deselve mits desen vergund, onder conditie, dat se de volgende poincten en articulen sonder eenige de minste exeptie na vereysch promt (te) sullen hebben naar te komen, als

Vooreerst.

Ten desen hooftcomptoire voor d'E. heer commandeur als haren wettigen stadhouder, soo wegens de Compie als den Minangcabousen keyser, en den orancaya Panglima Radja als haren gouverneur, sig te komen verdemoedigen en vergiffenis wegens haare bedrevene gewelderyen en revoltes af te bidden.

Ten tweeden.

Alle slaven en vlugtelingen van d'E. Compie, haare dienaren en ingesetenen, gene ter wereld uytgesonderd, by haar verovert

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1680*, sevende boeck, folio 994 verso en volgende.
[2]) Blijkens de onderteekening *is* toegestaan.
[3]) Versta: aangevangen.

of selvs overgelopen, en die sig althans daar nog onthouden of naar desen sullen komen te verschuylen, aanstons sonder eenige contradictie over te leveren, 't geen niet alleen nu, maar altoos sal moeten geobserveert werden, op pene, dat so wy vernemen datter maar ymand van d'onse aangehouden wert, sylieden vier malen soo veele aan d'Ed. Comp^{ie} sullen moeten voldoen, als haar de slaav incoops sal komen te kosten, waarentegen d'Ed. Comp^{ie} weder aanneemt aen de teregtbrengers van geseyde cativen[1]) of vlugtelingen den gestelden prijs van $3^3/_4$ rijxsdaelders yder hooft te sullen uytkeren.

Ten derden.

Soo sullen sy, Bajangers, voor altoos en ten eeuwigen dage afstant moeten doen van haar ongefondeerde en onregtmatige pretentie, die sy op de Songe-capajangse[2]) meyne maken, en waarop s'allegeren den oorlog aangevangen te hebben, verclarende dat gedachte meyne, met desselvs aankleven, is staande onder de jurisdictie en 't gebied van d'E. Comp^{ie}, en haar dierhalven regtwegen toekomende.

Ten vierden.

En om na desen voor te komen, datter voortaan geen questie meer over[3]) de limietschydinge en jurisdictie van **Sillada** met die van **Bajang** komt voor te vallen, soo werd by desen onverbrekelijk vastgestelt, dat van nu voortaan Sillida's gebied sal streecken, te weten na 't Noorden aan de Bajangse kant van **Lompo Coedong** tot **Songy Sala** toe,[4]) blyvende oversulx de meynberg binnen de limiten van Sillida.

Ten vijfden.

Sullende die van Bajang in de tijd van .....[5]) haare gedemoljeerd' pepervelden wederom hebben op te maken en te beplanten, of sulx niet tragtende, daarin nalatig bevonden werdende, yder jaar in de boete van duysent ryxdaelders komen te vervallen.[6])

[1]) Vergelijk het Middelnederlandsche keitijf, ongelukkige of ellendeling.
[2]) Soengai-Kepahiansche.
[3]) Er staat: onder.
[4]) Van Loempo-Koembang tot Soengai-Sela.
[5]) Niet ingevuld. Zie evenwel de noot verder in dit artikel.
[6]) Byaldien hierna vernomen werd, dat dese binnen een jaar of 2 haar pepervelden of een gedeelte van dien na vereysg komen te beplanten, werd haar voorschreven boete op haar versoek voor soover quijtgescholden.

Ten sesden.

Ook en sullen sy, Bajangers, voortaan niet vermogens wesen eenige vaartuygen meer na Batavia of de cust van Java te senden, op pene dat deselve by attrapperinge aanstonts geconfisqueert sullen werden, gelijk dan de vergangene jaar aangehaalde vaartuygen zodanig geconfisqueert blyven, dat se daarop geen de minste pretentie meer hebben.

Ten sevenden.

Sullen se ook op geen verdere plaatsen dan tot **Majutte**[1]) toe om peper te handelen, en dat greyn[2]) weder derwaars te brengen, en dat maar eenelijk met 's Comp^s coopmanschappen of ter deser custe vallende mercaturen, dat geen contrabandegoederen zijn, mogen vaeren en handelen, mits dat se dan al egter van passadul[3]) versien moeten wesen, op pene van denselve niet hebbende, almede confiscabel te sullen sijn.

Ten agsten.

Blijv't haar gerecommandeert en aanbevolen, de wegen altoos voor de afkomende en kerende bergsluyden veylig te houden, en te besorgen, dat die luyden geen overlast met 't afpersen van onbetaamelyke tollen, gewelderye of anders, aangedaan werden, of sullen by aanclagte van sulx gehouden wesen de schultpligtige in onse handen over te leveren, om met den inlandsgen raad daarover naar exigentie van saken gestraft te werden.

Ten negenden.

Soo sullen sy de weg van de zee- of landkant tot haar negoryen altoos voor d'E. Comp^e schoon, open en veylig moeten houden, om wanneer d'E. heer commandeur, hoe dikwils Sijn Ed. het mogt gelieven, quam goed te vinden haar selvs in persoon te komen besoeken, of ymand van de Europianen uyt Sijn E^s naam derwaars te committeren, de wegen behoorlijk te konnen gebruyken, en veylig, sonder de minste vrees, begaan, want 't onbehoorlijk en onbetamelijk soude wesen dat d'gene, die als stadhouder over een land of plaats gestelt is, die plaatsen niet ten allen tyden, als 't hem believde, zoude mogen besien.

---

[1]) Mendjoeta, ten Zuiden van Indrapoera.

[2]) Zie hiervóór, noot 2 op blz. 163.

[3]) Pascedulle.

Ten thienden.

Sullen sy alle schelmen, quaatrokenaars [1]) en wangunstige van d'E. Compie, mitsgaders perturbateurs van haar en 't algemene welvaren, als voornaamste oprokkenaars van den jongsten oorlog aanstonts uyt haar regering en land verdryven, en nimmermeer gedogen, dat se daar weder incomen, of ten minsten geheel en al uyt de regering stoten.

Ten elvden.

Soo blyven mede onder dit vredecontract begrepen die van de negorye **Lampo**, [2]) die alle 't vorenstaande mede niet alleen heyliglijk sullen moeten onderhouden en naarkomen, maar bovendien mede d'E. Compie voor haren stadhouder, gouverneur en oppergebieder hebben te erkennen, haar en hare landen in handen van de Compie overgevende, en by desen belovende, geen contracten van oorlog of vrede buyten kennis en licentie van haren stadhouder deser strantlanden aan te gaan.

Ten twaalvden.

Blyven die van Bajang voor haar bedrevene rebellie gehouden uyt te keren een boete van 1000 rijxdaelders, om te verdistribueren als volgt, te weten: 200 rxs voor Panglima Radja, 200 de Sillidase regenten, en 600 voor d'E. Compie, te betalen in twee termines, namentlijk de helvt van geseyde somma aanstonts na 't sluyten van dit contract, en d'andre helvt een jaar na dato van dien. [3])

Ten derthienden.

Zullen die van Bajang den orangcay Panglima Radja, van wien se nu al eenigen tijd herwaars genoegsaam als gerebelleert en alles tegens sijn wil en dank gedaan hebben, weder voor haaren wetttigen gouverneur moeten erkennen, eeren en respecteren, mitsgaders niet 't minste ter wereld sonder d'E. heer commandeur en syne kennisse en volle toestemming aanvangen of attenteren.

Aldus gedaan en geaccordeert ten Nederlantse hoofdcomptoir **Padang** op Sumatra's Westcust, den 18 April 1679, tusgen d'E.

[1]) Vergelijk berokkenen, aanstoken.

[2]) Loempo.

[3]) In dit articul vermelte boete van duysent rxs wert haar op haar versoek quijtgescholden.

heer Melchior Hurt, commandeur en opperdirigeerder deser custe, ende den orancaya Panglima Radja, gouverneur tot Padang en vijv' expresse afgesanten en gecommitteerde pangelongs [1]) van de Bajangse regeringe ter andre zyde, ten overstaan van den Nederlandsen raad deser custe, die desen nevens voorseyde afgesanten, ter oirconde dat die hier vorenstaande articulen door haar beëdigt sijn, hebben ondertekent.

Onder stond in 't Maleyts schriv't de handtekeninge, gesteld door sulthan **Niamoelia**, uyt den naam en vanwegen alle de aanwesende en absente panglongs van Bajang.

Ter zyde stond: Ten overstaan van ons, en in 't Maleyts: **Panglima Radjas** handtekening, en voorts getekent: **Joannes Coelomby, Frans Bakker, Pieter Maanhout, R' Fuys, Govert Gravendijk** en **Joan Jacob van der Hel**, secretaris.

Onder stond: Gecollationeert, accordeerd, Padang desen 26 April 1679, was getekent: **Joan Jacob van der Hel**, secretaris.

CDXXVII. MALABAAR.

5 Juni 1679. [2])

In het contract van 21 Mei 1678, tusschen de Compagnie en den koning van Cochin (Zie hiervóór, blz. 143) had de laatste waarborgen gekregen tegen inmenging in de zaken zijner regeering door de twee prinsen en den paljetter. Een der artikelen bevatte de clausule: „soo den paljetter sig in sijn pligt quame te vergeten, sal den coning, met kennis en toestemminge van den commandeur, een ander bequaam, wakker en vigilant heer daartoe mogen aanstellen". Zoo ver kwam het wel niet, maar de koning vertrouwde toch het financieel beheer van den paljetter niet geheel, en met toestemming van den nieuwen commandeur, Marten Huysman, en den commissaris, Gelmer Vosburgh, stelde de vorst naast den paljetter een der Nederlandsche ambtenaren, den bevelhebber van het garnizoen Hendrik Reynst, tot controleur aan.

Translaat ola, waarby den provisionelen capitain Henrik Reyns door den coning van **Cochim** gestelt werd tot ragiadoor-moor. [3])

---

[1]) Panghoeloe's of regenten.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven, 1685*, derde boeck, blz. 759 en volgende, en in die van *1691*, negende boeck, folio 193. Het exemplaar in het *Contractboek* is niet gedateerd; dat in de *Overgecomen brieven 1685* staat op 5, dat in die van *1691* op 2 Juni 1679.

[3]) Het woord ragiador wordt aan de Malabaarsche kust steeds gebruikt als

Ik geve UEd. dese schrivtelyke ordonnantie, stellende UE. by desen, nevens den paljetter Ittekommeren, in het ampt van ragiadoor-moor, om wat binnen de uyterste landpalen, als Manpeloer [1]) in 't Suyden en Paddiloer in 't Noorden leggende en aan dese offitie dependerende, te verrigten sy, 't selve uyt te voeren en te besorgen, gelijk schattingen en eenige schulden voor den een of den ander ingevordert hebbende, 't sy met contringeren als anders, de penningen, daartoe staande, te ontfangen, alles na gelegentheyd van saken; behoorlyke pretentie te maken op de goederen van de overledene, intressen, thollen en pagtpenningen te ontfangen, doende daartegens ook de ordinaire en extra-ordinary guastos, [2]) en de resterende penningen te laten opleggen na genome raad en informatie met diegene, die tot de dagelyxe voorvallen sijn gesteld, als nayker [3]) Witti-ansie, Mancatte, Itiponne, Totechery-ati, Kowenden, Cholerwelly en Cackenatte-panical; ook van alle omleggende landen goede rekeninge te laten doen, en van alles door de nu gestelde menos [4]) (schryvers) pertinente rekening te laten houden, om my te syner tijd rekenschap daarvan te konnen geven.

Aldus gedaan ende geordonneerd binnen 't hof van **Chereke-coyl**, en geschreven door Ittioeneramen. Was getekent met het gewone teken van den Cochimsen coningh. [5])

---

titel voor regenten of andere hooge ambtenaren. De *Lijst der Woorden* vertaalt rasidoor door landregent, en geeft ook: „rasiadoor is een ambassadeur op Mallebar". Het epitheton mor is een contractie van major; de titel Gouverneur-Generaal wordt vaak omschreven door capitan-mor. Reynst wordt dus aangesteld tot opper-regent.

[1]) De kopie van 1691 heeft Mapemeloer.

[2]) Uitgaven, letterlijk: onkosten.

[3]) Dit is vermoedelijk de titel naukar. Zie hiervóór, noot 3 op blz. 31.

[4]) Meestal geschreven: menons. Malabaarsch menavon = klerk.

[5]) In het *Contractboek* komt ook nog voor een ongedateerd stuk, waarin Hendrik Reynst aan den commandeur Marten Huysman een overzicht geeft van de inkomsten des konings over 1679. Het leek niet noodig, dat stuk op te nemen.

CDXXVIII. KOROMANDEL.

14 Juni 1679. [1]

In 1677 had de Nederlandsche Compagnie toestemming gekregen om ook op Trimelevaas een kantoor te stichten. Egosie Ragia verleende haar nu in 1679 een speciaal en gunstig tarief van in- en uitvoerrechten op genoemde plaats. Onderstaand caul is ook door de opsomming der verhandelde waren niet zonder belang.

Chiti woutiwarousam ammatam nalantieri, ofte na onse rekening anno Christi een duysend ses hondert en negen en seventig, den 14de van de maand Juny, de Hollandse Comp^{ie} van Nagapatnam is door Egosie Maharagie synen groot-habaldaar over de Chialyse landen, ick, Naregirie, panditon ayen, [2] verleend dit contract en vaststellinge wegens den thol tot **Trimelevaas**, namentlijk dat d'E. Comp^{ie} voor thol sal betalen:

	bhaer	groote fanums [3]
Van een anum areek, [4] 't welk op Trimelevaas gelost, verkoft en vervoert werd, eens vooral		1
Koper, root en geel, mitsgaders sandelhout de Malacca, voor een baar alsvoren		10
Inlants sandelhout, alderhande benjuin, [5] radix-China, [6] thin, lange peper de Bengale, pachiana (een soort van vergiftige medicyne), rompen ofte note-muskaten, spiljauter, [7] gans, [8] rouw lak	1	6

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1680*, achtste boeck, folio 1415 verso en volgende.

[2]) Voor pandito zie hiervóór, noot 4 op blz. 125, en *Hobson-Jobson* in voce pundit. Ayen is een praedicaat, dat meestal achter den naam of titel wordt geplaatst. Zie ook hiervóór, noot 8 op blz. 32.

[3]) Een groote fanum is $^1/_{12}$ pagode of ongeveer 10 stuivers.

[4]) Areka- of pinangnoten. Anum houd ik voor een verschrijving of afkorting; de arekanoten werden aan de kust steeds verhandeld per ammenam, een hoeveelheid van gemiddeld 24 000 stuks. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[5]) Benzoë.

[6]) Gedroogde wortel van een smilax-soort, een gewild medicament.

[7]) Spiauter of zink.

[8]) Een bronsachtig metaal uit Pegoe.

	bhaer	groote fanums
Groote lange peper, loot, aluyn	1	4
Garioffel-nagelen [1])	1	20
Foely ofte macis	1	40
Zay [2]) en harpuys	1	2
Van de peper, wax, indigo, ongesponnen cattoen, swavel	1	3
Nely, [3]) kay [4])	1	4
Aetchinse ruykende bladeren	1	5
IJser en staal	1	1 11/32
Caliatour- en sappanhout [5])	1	2
Borneose of fyne witte camphur, yder catty van 25 once		3
Japance ofte grove camphur, yder catty van 25 once		2
Chinese zyde, ongewerkt, de 3 el		1
Bengaalse fyne dito, „ „ „		1/2
Bengaalse grove dito, „ „ „		1/8
Amphioen [6])		13/32
Salpeter	1	3
Cassomba [7]) van over see	1	4
Van caneel de Ceylon of Mallabaar, aguilhout, [8]) calemback, [9]) tapchi-tarata, [10]) pererate, [10]) saffraan, alderhande ilpe fruyten, [10]) tagerewere, [10])		

[1]) Eerste kwaliteit kruidnagelen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, I, I, glossarium in voce nagelen.

[2]) Saya, een plantaardige roode verfstof. Omschrijving in *Pieter van Dam* II, II, glossarium.

[3]) Rijst in den bolster of paddi.

[4]) Kay of kaya is een eetbare peulvrucht.

[5]) Caleatourhout is rood sandelhout; evenzoo sappenhout, dat nog iets donkerder rood was.

[6]) Opium.

[7]) Kasoemba, de bekende oranje-roode kleurstof. Zie *Hobson-Jobson* in voce safflower.

[8]) Welriekend hout van den aloë-boom.

[9]) Het Maleische kelambak is hetzelfde als aguilhout, maar is ook de naam voor de als medicijn gebruikte hars uit den aloë-boom.

[10]) Mij niet bekend. De verhaspelde schrijfwijze maakt identificatie vaak zeer moeilijk.

	bhaer	groote fanums
kismis, [1]) dadels, amandelen, rosynen, candysuyker, witte en swarte coduwely, [2]) nonapete, [2]) taback, kilioerompatte, [2]) ruykend saffraan van Bengale, kitchilly-wortel, [2]) olas, [3]) alderhande matten, droge en andere aatchiar, [4]) alderhande drank, cayer, [5]) palmeeren, [6]) kokeres, [7]) latten, yvoor, tarwe, boter, honing, singely [8]) en alderhande soorte van oly, selvs van speceryen, alderhande aardewerck, syde stoffen, wayers de Chine, spiegels, muskus, amber, catchie, [9]) rosewater, camphur-Baros, alderhande catoene of ander garen, vermiljoen, quiksilver, chiancos, [10]) thee, cardamon, [11]) schepen en alderhande grote en kleene vaartuygen, die men verkoopt, planken en alderhande soorten van hout, en meer andere kleynigheden, sal werden betaald van de 100 fanums, die men daarin besteed		2 1/3
Kiatenhout, [12]) of anders pantekke, [13]) de idem		3 5/8
Peerlen en bloedcorael, van de 100 fanums . . .		1 11/18
Voor den thol van een grote eliphant	250	
Een kleyne dito	170	
Een paart		2 1/3

[1]) Krenten.

[2]) Mij niet bekend.

[3]) Geprepareerde palmbladen, als schrijfpapier gebruikt. Vervolgens beteekende ola ook brief en zelfs privilege.

[4]) Atjar: ingelegd zuur.

[5]) De vezels van den klapperboom, en het daaruit vervaardigd touw. Zie *Hobson-Jobson* in voce coir.

[6]) Palmeerplanken, gezaagd van den palmira- of waaierpalm.

[7]) Klappers. Zie *Hobson-Jobson* in voce coco.

[8]) Meestal geschreven gingely: sesamzaad.

[9]) Catchioe, Maleisch katjoe, veelgebruikte inheemsche medicijn, van samentrekkende en bloedstelpende kracht, getrokken uit de Acacia Catechu.

[10]) Kostbare schelpen. Zie *Pieter van Dam* II, II, glossarium.

[11]) Kardamoenggoe of paradijskorrels, welriekende specerij. Zie *Pieter van Dam* I, I, glossarium.

[12]) Djati; ki is boom en jati is djati.

[13]) Meestal: pantebalken, duurzame houtsoort van Koromandel.

	bhaer	groote fanums
En sal d'E. Comp^ie^ betalen voor de volgende retouren, wanneer die gekoft sijn en vervoerd werden:		
Rochevellen,[1]) oly, boter, nilly, rijs, ten hondert		1 11/16
Voor yder slaav of slavin, groot of kleyn . . .		31 1/2
Groot gehorend vee		1/8
Een inlands paard		2 1/3
Nilly of rijs uit land in 't dorp komende, sal daarvoor, buyten de afschepinge, betaald werden van de 6 boeys[2]) nilly of 3 boeys rijs . .		1/3
Zaye,[3]) van 't pack		1/4
Kleden en andere retouren:		
Van vijftien salempoeris,[4]) de 3 stux tegen één stuk Guinees linnen gerekent, sal werden betaeld		1/2
Bolatius,[5]) zeyldoek, de twee een patchery;[6]) voor de 15 patcherijs		1/2
Kleden, van wat coleuren die souden mogen wesen, geverwt, van 32 cobidos,[7]) werden gerekent te wesen een patchery, en daarenboven tot de 40 cobidos een en een halve dito; sullen van de 10 patcherijs den vercoper, en den koper van de twintig patcherijs betalen		1/3
Geschilderde kleden, twee toepetijs[8]) een patchery; moeris[9]) van 9 cobidos, de 4 stux een		

[1]) Voor dit merkwaardige artikel zie men *Pieter van Dam* II, I, glossarium.

[2]) Ossevrachten. Zie *Pieter van Dam* II, II, glossarium op boyeers en op candi.

[3]) Zie hiervóór, noot 2 op blz. 184.

[4]) De bekende bonte Koromandelsche dekens.

[5]) Meest leest men ballatios, sterke effen katoenen doeken uit Negapatnam, „sijnde witte ruwe kleeden, daar de Javanen en andere Indianen zeilen voor hunne vaartuygen van maaken".

[6]) Patchery is een term uit den lijnwaadhandel en beduidt: een stel, meestal een tweetal, maar van kleine doeken ook wel meer. Eén enkele doek wordt een patchery genoemd, als ze van dubbele breedte is.

[7]) De Indische ellemaat, ongeveer 70 c.M.

[8]) Een omschrijving dezer doeken heb ik niet kunnen vinden.

[9]) Eenvoudige katoenen doeken, indigo-blauw gekleurd.

	bhaer	groote fanums
patchery; tapijs [1]) van vier cobidos, de 8 stux een dito; neusdoeken de 16 stux een dito; chindely-moery [2]) 6 stux een dito; daarvan sal den vercoper betalen voor de drie patcherijs, en den coper voor de vijv' patcherijs		1/8

Zullende de voorschreven thollen betaald werden, als boven gestelt is, in grote fanums, genaemt Oelondaer, nu gangbaar zijnde, ofte in kleene fanums, yder na syne waarde gerekent. Dog en sal d'E. Compie van eenige aangebragte coopmanschappen of andersints, soo deselve onverkoft weder elders wilden vervoeren, geen thol behoeven te betalen. Dit mogt gy als een caul wel vertrouwen, en daarop uwen handel dryven, gerustelijk, soo lang als son en maan duurt.

Onder stond (was in 't Maraats [3]) getekent door **Narregiery** selver): „Dit caul moogt UE. wel vertrouwen"; en wyders ondertekent door 3 syner voorname hoofden: **Montappa-pulle**, **Rayappa-pulle** en **Chittiappa-pulle**. [4])

CDXXIX. BANDA—KEFFING.

14 Juli 1679. [5])

De contracten, in Augustus 1678 door Johannes Keyts gesloten met een aantal hoofden van negorijen op en nabij de Westpunt van Nieuw-Guinea (hiervóór, de nos. CDXVII en CDXIX) leidden niet tot de gewenschte handelsrelaties. Teneinde nu toch de benoodigde Papoeasche slaven te bekomen, sloot de gouverneur van Banda een overeenkomst met twee orangkaja's van Keffing, die veel op Nieuw-Guinea handelden (een van hen had Keyts reeds op zijn tocht vergezeld), waarbij zij op zich namen voor de Compagnie de vereischte slaven te halen. Hierbij traden zij officieel op als

---

[1]) Tape of tapih, de algemeene naam voor doek, kleed of rok.

[2]) Moeris uit Chindely.

[3]) De taal der Mahratta's.

[4]) Pula, letterlijk: kind, was de titel voor de leden eener voorname onderafdeeling van de kaste der Sudra's.

[5]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8147, folio 37 en volgende, en in de *Overgecomen brieven 1680*, sesde boeck, folio 211 verso en volgende.

gemachtigden van de Compagnie, want niet alleen kregen zij de benoodigde ruilartikelen van deze in commissie, maar zij werden tevens voorzien van uiterlijke teekenen van representatieve kracht, namelijk een stok met 's Compagnies wapen en een prinsenvlag. Bovendien kreeg Lakoe nog den eerenaam van „'s Comp'ies factoor op Keffing".

Contract tusschen d.E. Comp'ie door den heer gouverneur Van Quaalberg met de orancayen Lakoe en Ouwan van de negory **Keffing** op Ceram's Oostcust, gesloten in dato 14 July 1679.

Wy, Ouwang, orancay van de campon **Keliwaroe,** [1]) en Lakoe, (representerende mijn vader, genaemt Ouwa, orancay van de campon **Roematameroe** [2]) by [3]) woonagtig ter negorye **Keffing** op Ceram's Oostcust, bekennen en belyden, hoe wy heden met d'E. heer gouverneur en directeur Cornelis van Quaalberg en die van Sijn E' rade, representerende de Generale Oostindische Comp'ie in Banda, voor ons en onse erven eens voor altoos gecontracteert en op volgende maniere verdragen zijn:

1.

Dat ons hier ter plaatse sullen werden overhandigd sekere quantiteyt kleden, ter somma van een duysend rijxdaelders.

2.

En verbinden wy ons, omme daarvoor per eerster occagie aan d'E. Comp'ie hier in Banda te leveren sodanigen getal slaven, tegen 16 rijx' ider volwassen man of vrouw, beneffens de aloude costume van moele moele raikout, dat is twee vaam seyldoek van de cust, ofte bafta, [4]) halve smalle, boven de bedonge prijs, gelijk op Omijn [5]) 't verleden jaar met de landsaten aldaar gecontracteert en besproken sijn.

3.

Zoo sal ook, tot voorkominge van alle cavillatiën ende verschillen daartoe exactelijk werden agtervolgt de maatstok en

---

[1]) Kilwaroe is een afzonderlijk eilandje, evenals Keffing deel uitmakend van de Ceram-laoet-eilanden.

[2]) Roemah-Tameri op Groot-Keffing.

[3]) Vermoedelijk te lezen: „beyde".

[4]) Bafta's zijn katoenen doeken van de Koromandelsche kust.

[5]) Onin. Verwezen wordt naar het contract van 15 Augustus 1678.

maniere van meting, daarby doenmaals gespecificeert, namentlijk die de lengte hebben van n° een 16, n° twee 15¼, n° drie 14½, n° vier 13¾, n° vijf 13, n° ses 12¼, n° seven 11½, n° agt 10¾, n° negen 10, n° thien 9¼, n° elf 8½, n° twaalf 7¾, n° dertien 7, en n° viertien 6¼ rx° yder, hooft voor hooft, gelijk sulx in 't breede op de maatstok voorschreven gespecificeert en met Maleytse caracters getekent staat.

4.

En sal d'E. Comp^{ie}, wanneer de voorschreven somma van een duysend rijx° met slaven sal wesen voldaan, telkens wederom aan ons of onse gecommitteerde vooruyt verstrekken sodanige cleden en coopmanschappen, als wy dan komen te eyschen.

5.

Mits dat al die kleeden en coopmanschappen etc° ons niet hoger, maar volgens de ordinary prijscourant sullen werden aangerekent.

6.

Soo sal ook in dit contract, des begerende, voor hem en syne erven begrepen zijn den orangcay Ouwas, capitain van de campong **Killiloeva**, [1]) omme insgelijx aan d'E. Comp^{ie} in maniere voorschreven voor sijn deel sooveel slaven toe te brengen, als hy indertijd sal weten te bemagtigen.

7.

Tot naarkominge deses verbinden wy ons personen en goederen, als na regten gebruykelijk en betamelijk is.

Aldus gecontracteert, **Banda**, ten castele Nassauw, 14 July 1679. Was getekent: **Ouwan** en **Lakoe**.

Volgt nu de acte, op den orangcay Lakoe gedecerneert.

Cornelis van Quaalbergh, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad, representerende de Generale Comp^{ie} in de provintie Banda, etc°, saluyt.

Alsoo Lakoe, by successie orangcaya van de campong

---

[1]) Ook geschreven Kelleloeboe, eveneens een kampong op Keffing.

Roemoetoemeroe op **Keffing**, onder andren sig tegenwoordig met d'E. Compie in contract en alle trouwigheyd verbonden heev't, soo is 't dat wy, uyt besondere inclinatie t' hemwaars, en dat op de hoop en 't vast vertrouwen, dat wy genomen hebben op sijn getrouwe naarstigheyd, hem, Lakoe (hem) hebben willen overhandigen en vereren met een rotting met silver beslag en 's Compies wapen daarop gesneden, omme die ten respecte en uyt name van d'E. Compie te dragen, mitsgaders dat hy, Lakoe, voortaan zoo lang in 't voornoemde contract getrouw blijft, sal voeren de caracter en eerennaam van 's Compies factoor op Keffing, en waardoor wy aan alle onse geconfedereerde vrinden versoeken en op onse onderdanen begeren hem, Lakoe, daarvoor te eren en erkennen.

Gegeven in 't casteel Nassouw in **Banda**, den 14 July 1679.

Cornelis van Quaalberg, gouverneur en directeur, enz.

Alsoo Ouwang, orancay van de negory **Kilewaroe**, woonagtig op **Keffing**, nu jongst met den oppercoopman Keyts van costy ons hier is komen besoeken, 't geen wy erkennen ons seer aangenaam geweest te sijn, mitsgaders dat hy sig van nu voortaan met d'E. Compie in een vrindelijk contract heeft ingelaten, en alsulx tegenwoordig gehouden werd en sal werden voor een van des E. Compies getrouwste bondgenoten, soo is 't dat wy al 't voorverhaalde willende erkennen en aen een yder by desen openbaren, hem, Ouwan, tot een waar teken van onse vrindschap vereren met een aansienelyke Compies vlag, van welkers grote voor dato noyt aan eenig orancay gegeven is.

Gegeven ten castele Nassouw op **Neira** in **Banda** 14 July 1679.

CDXXX. JAVA—MATARAM.

31 Augustus 1679. [1])

Toen al spoedig na het verdrag van 27 September 1678 (hiervóór blz. 165) bleek, dat de Makassaren er zich niet aan hielden, werd de strijd voortgezet. Den 25sten November viel Kediri de Compagnie in handen, waarbij Taroeno Djojo echter wist te ontkomen. Door de zware regens en het groote aantal zieken moest de Compagnie nu een afwachtende houding aannemen; eerst in Juni 1679 werd de strijd tegen de Makassaren hervat, die zich binnen Kapper of Cacappar, nabij den mond van de kali Porong, versterkt hadden. Slechts een gedeelte dier sterkte kon genomen worden, waarna het restant van 's-Compagnies troepen zich binnen Soka verschanste. Den 20en Augustus kwamen te Soerabaja versterkingen uit Batavia aan, eenige afdeelingen Europeesche soldaten onder Jacob Couper, en 3000 Boegineezen onder Aroe Palakka. Zij begaven zich eveneens naar Soka, werwaarts karaeng Galesoeng nu onderhandelaars zond, die 31 Augustus met Couper onderstaande overeenkomst sloten. Ook ditmaal zou Galesoeng evenwel het verdrag niet nakomen. (De Jonge, *Opkomst, VII*, blz. LXXVI en volgende; *Daghregister van Batavia, 1679*, blz. 288—289, 329—331, 365—368, 421—423).

Nader poincten en articulen, waarop tusschen crain Rapoetsimi, [2]) dain Mangale, crain Manjewoy en carre Roepa Bangbang Satama, vanwegens crain Glisson en alle andre Macassaarse groten, present hun tot **Capar** als hier tot **Soka** onthoudende, ter eenre, mitsgaders den E. Jacobus Couper, commandeur en gesaghebber over Comp^ies land- en zeemagt in dese expeditie, ende desselfs raad uyt naam en vanwegen d'E^e heer Gouverneur-Generaal Rijklof van Goens en d'E. heeren Raden van India, residerende tot Batavia, representerende het oppergesagh wegens de Generale Geoctrojeerde Oostindische Comp^ie ter andre zyde, is gemaakt en opnieuw vastgestelt een eeuwig vreedenverbondt.

1.

Eerstelijk word geconfirmeert, voor vast en van waarden ge-

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1680*, achtste boeck, folio 1940 verso en volgende. Een parafrase in *Daghregister 1679*, blz. 422—423.

[2]) In het *Daghregister*: Rapoutchiny.

houden het oude Bonayse contract, in dato 8 November 1667 gesloten tusschen Paducca Siry Sulthan Hassan Oydeyn etca ende den Ed. heer Cornelis Speelman etca, sullende 't selve vast en onverbrekelijk nagekomen werden door crain Glisson met alle coninxkinderen, gelijk voordesen met Radja Goa gecontracteert is, excipierende 't gene in desen mogt wedersproken werden.

2.

Crain Rapoetsiene, met volmagt van crain Glisson en alle andere coninxkinderen, sullen hun voor d'E. Compie verootmoedigen en perdon versoeken wegens 't overtreden van 't contract, op Boengay [1] voornoemt gesloten.

3.

Neemt hy, crain Rapoutciene, aan, als gemagtigde uyt de naam en vanwegen crain Glisson en alle d'andre groten tot Cacapper, hun met haar gantschen omslag en volk ten allerlangsten binnen den tijd van seven dagen buyten Cacapper en aan boord, soo van 's Compies schepen als andre vaartuygen, die, by manquement van eygen, hun sullen gegeven werden, te vervoegen, en dat hare voornaamste hoofden met Compies scheepen sullen moeten na Batavia vertrekken, om aldaar van d'Edle heer Gouverneur-Generaal en d'Ee heren Raden van India wegens hunne veelvoudige begane fauten vergiffenisse te versoeken en hun selven ten believe van welgemelde Haar Ede stellen.

4.

Sullen sy gehouden wesen alle de middelen van den Sousouhoenam, die onder haar mogten gevonden werden, bestaande in canon, bassen, cleen en ander schietgeweer, voorts buffels, coeyen en paarden, hetsy van wat qualiteyt, als onder den eygendom van den Sousouhoenam gehorende, te restitueren, alsoo de Compie haar niet meer opleggen wil als sy magtig sijn te volbrengen.

5.

Item alle des Soesouhoenams onderdanen, soo mans, vrouwen als kinderen, onder en by de Macassaren sig bevindende, exept

[1] Het Bongaaisch verdrag.

sodanige vrouwspersonen, als met consent en toestaan van hun ouders en eygen believen sedert eenige jaren herwaars met haar — de Macassaren — getrouwt sijn, behoudens dat sy sullen in persoon haarselven aan Sijn Hoogheyd, als haren wettigen heer en vorst, verthonen, en uyt hun eygen vryen wille versoeken met gedagte haar mans te mogen vertrekken.

6.

Indien eenige van Comp[ies] bondgenoten, 't sy Boegijs of andre, op 't land van Macasser thuys horende, onder desen hoop op Capper mogten werden gevonden, sal haar in vrye wil en keure gesteld werden, hun weder onder hare respective hoofden te begeven.

7.

Nae 't sluyten en met eede naar hare gewonelyke wyse dese poincten en 't gene daarin begrepen is met 't zegel van crain Glisson en handtekening van onse verdere hoofden geconfirmeert te hebben, sullen se ostagiers van de principaelste uyt haar groten alhier, 't sy 3 of 4 personen, by ons ter cautie stellen en wy daarentegens onse gecommitteerde naar Cacapper senden, om by transport (van) alle sodanige goederen, als hierboven gespecificeert staan, over te nemen, en dat haar tot vervorderinge van hunne belov'ten opregt komen te quyten.

Geschreven in 't leger op **Soka**, den laasten dag van de maand Augusty 1679; was getekent: **Jacobus Couper, Abraham Daniël van Rennesse, Jeremias van Vliet, Jan Francen Holsteyn, Caspar Aaltmeyer** en **Thieleman van Ewijk.**

Aan d'andre zyde, onder 't Maleyts geschriv't, de handtekeningen in Maleytse caracters van crain **Rapoetsimi**, de handtekening van dain **Mangale**, de handtekeninge van crain **Manjewoy**, de handtekeninge van dain **Tellolo**, de handtekeninge van dain **Manjamba**, het merk van carra **Roupa Bangbang Satama**, de handtekeninge van dain **Masoero**, het merk van carre **Bangoe**, het merk, gesteld by galeran carra **'t Siarra**, 't merk van carre **Batoe** en de handtekeninge van carre **Roupa.**

CDXXXI. JAVA—MATARAM.

19 November 1679. [1])

Het hiervóór staande verdrag van 31 Augustus moest nu nog door Galesoeng geratificeerd worden, en Couper zond daartoe een tweetal officieren naar Kapper. Maar geheel onverwacht ontving men van daar een schrijven, waarbij de Makassaren „in plaetse van de ratificatie der articulen, versoghten met haer eygen vaertuygen te mogen vertrecken, enzoovoorts, uyt hetwelcke dan genoeghsaem bespeurt konnende werden, dat zy eenlijck maer tijt schenen te soeken om met al haer ommeslagh uyt Cappar op te breken en wegh te vluchten .... soo had men eendraghtelijck goetgevonden, dit marren aff te snyden en ylinghs met alle de maght .... na Cappar op te trecken, om hetselve onder Godes zegen geweldelijck tot gehoorsaemheyt te reduceren en, des mogelijck, Gillison en al zijn trouwloosen aanhangh totaliter uyt te royen en te ruineren". Den 21 October werd de plaats na langen en zwaren strijd genomen, waarbij echter Galesoeng wist te ontkomen; hij overleed na enkele weken in de buurt van Pasoeroean. Maar vóór het zoo ver was, hadden de meeste andere aanvoerders zich overgegeven, en, mede uit naam van Galesoeng, hun onderwerping aangeboden. (DE JONGE, *Opkomst, VII*, blz. XCIV—XCVI, 276—279; *Daghregister van Batavia, 1679*, blz. 423, 491—496, 541—545, 579, 596; idem *1680*, blz. 76—77).

Nader articulen, waarop tusschen d'E. Comp^ie, crain Glisson en alle verdre coningskinderen den oorlogh ter neder gelegt ende de vreede gemaakt kan werden, als daartoe van harentwegen gemagtigt crain Manyewoy, dain Matadjan en arou Sangeloa, mitsgaders den oppercoopman, capiteyn en treynmeester Jeremias van Vliet, met credentiebriev' van den E. heer Jacobus Couper, commandeur en gesaghebber over Comp^ies land- en zeemagt in dese expeditie, ende desselv's raad, bevoegt uyt de naam en vanwegen d'Ed^e heer Gouverneur-Generael Rijklof van Goens en d'Ed. heeren Raden van India, residerende tot Batavia, representerende het oppergesag wegens de Generale Geoctrojeerde Oostindische Comp^ie.

1.

Crain Glisson en alle andre coninxkinderen sullen haar voor d'E. Comp^ie verootmoedigen en pardon versoeken, wegens menigmael begane groote valsigheden, oude fauten, alsook 't overtreden van 't contract, op Bongay gesloten.

[1]) Uit het *Contractboek*.

2.

In den tijd van 6 dagen met al haar volk, pak en sak, uyt het gebergte van Rarata na Passouroan af te sakken; en werd haar van Comp'es wegen toegestaan den tijd, dat se nog op Java huysvesten, onder radja Bonees [1]) protexie en gehoorsaemheyt te submitteren en op de presentatie van Sijn Hoogheyd onder sijn volk op Comp'es schepen en desselv's prauwen na Macasser te vertrekken.

3.

Geen onderdanen van den Sousouhoenam, mans, vrouwen kindren, oud nog jong, van dit land mede te slepen, maar die onder haar bevonden werden, soowel als 't gene des Sousouhoenams is, te restitueren, namentlijk canon, bassen en mindere goederen, beestiael, etca, willende d'E. Comp'ie haar geen last opleggen, die se onvermogens sijn te dragen.

4.

Haar te gedragen, [2]) voor vast en van waarden te houden, het oude Bongayse contract, in dato 18 November 1667 gesloten tusschen Paducca Siri Sultan Hassan Oudijn, etca ende den Edle heer Cornelis Speelman etca, sullende 't selve vast en onverbrekelijk nagekomen werden door crain Glisson, met alle coninxkinderen, gelijk vóórdesen met Radja Goa gecontracteert is.

5.

Indien eenige van Comp'es bontgenoten, 't zy Bougijs of andre, op 't land van Maccasser thuys horende, onder dese t'saamgerotten crain Glisson's hoop mogten schuylen, sal haar in vrye wil en keure staan, hun weder onder hare respective hoofden [te] begeven, 't gene sy voor een ongemene goedheyd, van d'Ed. Comp'ie toegestaan en vergund, moeten aansien.

6.

Naar 't sluyten van dit contract, t' selve met eede en handtekening becragtigt, sullen se vier ostagiers, lieden van aansien onder haar, tot dies te meer betuyginge en nacominge van 't geaccordeerd' alhier by ons ter cautie stellen, en naderhand,

---

[1]) Aroe Palakka, radja van Boni.
[2]) Versta: „te gedragen naar".

eer van 't land vertrekken, gedogen onse gecommitteerdens, tot uytvinden van opgemelte 't gene den lantsheer toebehorende is.

7.

Den overloper, genaemt Anthony Lindenaar, van Wesel, [1]) in onse handen leveren.

8.

Sullen haar van de Maduresen hebben te separeren en ons niet hinderlijk sijn by aannaderen en 't bestoken van onsen vyandt Troenadjaja; dierhalven alle passen en advenuen voor onse magt open laten om te passeren, sullende wedersijds alle hostiliteyt van heden of na de ratificatie geschied, ophouden.

Geschreven in de negorye **Batoe**, omtrent 't gebergte Rarata, desen 19^en^ November 1679.

Onder stond en was getekent: **Jacobus Couper, Abraham Daniël van Rennesse, Jeremias van Vliet** en **Dirk Thomasse.**

Tersyden stondt 's Comp^ies^ segel, in roden lacke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van de heer commandeur voornoemd; was getekent **J. G. Briel**, secretaris.

Op d'andre zyde, onder 't Maleyts geschriv't, stond in Maleytse caracters de naam van crain **Manjewoy**, 't merck van dain **Telolo**, de naam van dain **Matadjam**, de naam van arou **Sangaloa**, alias arou **Tsiong**, 't merck van crain **Mamampang**, 't merk van dain **Moemontoely**, 't merk van dain **Massoera**, 't merk van carre **Bangon Bieding**, 't merk van dain **Mangapo**, 't merk van dain **Manimpa**, 't merk van dain **Mamoet**, de naam van carre **Bangon Adji**, en de naam van carre **Batoe**.

CDXXXII. SUMATRA'S WESTKUST.

20 November 1679. [2])

Bij de moeilijkheden met de talrijke staatjes op de Westkust van Sumatra speelde ook Baros meermalen een rol. Met dit rijkje had de Compagnie al herhaaldelijk overeenkomsten gesloten, maar door zijn Noordelijke lig-

[1]) Deze is met Galesoeng ontkomen.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8147, blz. 62—64, en in de *Overgecomen brieven 1681*, sevende boeck, folio 764 verso en volgende.

ging stond het nog meer dan de andere staatjes bloot aan beïnvloeding van Atjeh. De regeering was er in twee partijen verdeeld: een deel der regenten hield zich aan de zijde der Compagnie en den „coninck van Minangcabo", doch de Atjehsche partij, onder radja Ilir, een der meest fanatieke vijanden van de Compagnie, veroorzaakte telkens weer onrust. Zoo ook in 1678 en 1679. Het was van belang, daar tijdig tegen op te treden, „temeer oock Comp'es openbaare vyanden, de Cottatengers, d'Oulaccanders en de 12 benedenlandse cotas, mitsgaders ook de geveynsde Pauwers het oogh op de Barohese uytslagh schenen te houden". De leiders van 's Compagnies „paggertie" op Baros slaagden er in, Ilir tijdelijk te doen verdrijven, waarna de Hollandsch-gezinde regenten onderstaande overeenkomst sloten (*Daghregister 1678*, blz. 40; idem *1679*, blz. 17—18 en 301; STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 20; MAC LEOD in Indische Gids 1905, blz. 136).

Vernieuwinge soo van 't eerste, twede, als derde vredeverbond,[1]) met hunne ampliatiën, gemaekt ende opgeregt tussgen de respective gemagtigden uyt den name der E. Comp'e, als stadhouder der Minangcabosen coning ter eenre, ende de **Barosse** regeringe ter andre zyde.

Wy, ondergeschrevene, radja d'Oulou[2]) en radja Sittiamoeda, als op approbatie van den E. commandeur by de residenten speciael gemagtigt, om gedurende de wederhorigheyt van radja Dilleer[3]) d'oppermagt in dat districkt te representeren, orancaya-baly,[4]) Maradja-moeda, radja Sittia-lela, Bandara, radja en tommongon, mitsgaders ouderlingen, regenten en gesamentlyke hoofden der regeringe **Baros**, beloven en sweren by dit nader geschriv't, dat wy alle de voorgaande articulen, soo in 't eerste, tweede, als derde vredeverbond, met hunne ampliatiën, begrepen, na hunne regten teneur ende inhoude ter goeder trouwe sullen nakomen ende houden, ende deselve doen houden ende naarkomen, sonder daartegens iets te doen of te laten geschieden, door ons selven of door anderen, direct of indirect, ende speciael, dat we den WelEdelen Hoogagtbaren Here Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal tot Batavia, uyt den name der E. Comp'e, en als gemagtigden stadhouder van den koning van Minangcabouw, onsen genadigen here, in plaats

---

[1]) Respectievelijk van 29 April, 1668, 1 October 1670 en 5 Januari 1673. Zie *Corpus* II, blz. 384 e. v.; 482 e. v.; 582.

[2]) Hoeloe.

[3]) Meestal geschreven: „radja d'Ilheer", wat weer een verbastering is van „Ilir".

[4]) Dit is geen eigennaam; zie noot 1 op de volgende bladzijde.

van den WelEdelen Hoogagtbaren Heer Joan Maatsuyker, hoogloffelyker memorie, ontfangen, erkennen ende gehoorsamen sullen, als dat behoord ende van opregte bondgenoten en onderdanen vereyst werd.

In kennisse der waarheyd is dit by ons besworen, en met onse hanttekeninge becragtigt op de baley [1]) in des E. Comp'ᵉˢ paggeringe, op **Baros** staand, desen 17ᵉⁿ dag van de maand Siauwel, in 't jaer naar Mahomets geboorte 1090, [2]) zijnde na onse Christelyke rekeninge op Maandag den 20ᵉ November 1679. Welke vorenstaande belovten, door hun met genoegen verniewt, in de Maleytse tale op 't gevoeglijkste gestelt en ten overstaan van onse successeuren, [3]) de messieurs **François Bakker** ende **Jacob Hayman**, aan onse handen bevestigt sijn ende doen ondertey-kenen, gelijk wy 't selve met onse hantteykeningen bevestigt hebben. Dato ut ante.

Onder stond: Quod attestor; was getekent: **Arent Silvius.** En stond op de volgende pagina 't vorenstaande contract in 't Maleyts beschreven.

CDXXXIII. MALAKKA.

25 Januari—13 Februari—6 Augustus 1680. [4])

Niet ver van de stad Malakka lagen de Maleische staatjes Naning en Rembau of Rombouw, welker bewoners door taal, zeden en handelsrelaties nauw verwant waren met de Menangkabausche Maleiers. Naning had lang onder Portugeesche heerschappij gestaan, en na de verovering van Malakka door de Nederlanders had het dezen in plaats van de Portugeezen als souvereinen erkend. (*Corpus* I, blz. 349 e. v.). Rembau stond van oudsher

---

[1]) Bale of balai, veelal vertaald door raadhuis. Het was oorspronkelijk het grasplein, waar de oudsten van een negri bijeenkwamen, later de aan dat plein gebouwde open raadzaal. Men leest ook wel: balai-bitjara of balai-desa. De orangkaja-balai is het hoofd van de balai.

[2]) Er staat 1099, wat een verschrijving is. Schawwal 1090 begint op 5 November 1679. Hieruit blijkt tevens, dat het dan moet zijn de 15de dag van Schawwal, dan wel de 22e November 1679.

[3]) ? Backer was een vroegere resident op Baros. Zie *Corpus* II, blz. 486.

[4]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8147, folio 42 en volgende, en in de *Overgecomen brieven 1680*, negende boeck, ongefolieerd, en die van *1681*, sevende boeck, folio 486 en volgende.

onder opperhoogheid van den koning van Djohor, bondgenoot van de Compagnie, en werd als zoodanig tot de „vrienden" van deze gerekend. Niettemin maakten beide staatjes het de Nederlanders in de eerste jaren van hun heerschappij over Malakka nog al eens lastig, en in 1646 moesten zij zelfs door een gewapende expeditie worden herinnerd aan hun plichten, respectievelijk als onderdanen en vrienden (Ibidem, blz. 481—483), waarna de verhouding langen tijd goed bleef.

In 1677 werd eerst Djohor, later ook het meer Noordelijk gelegen gebied op Malakka, verontrust door een beweging, half van politieken, half van religieuzen aard. Zekere radja Ibrahim, een Sumatraansch Maleier „vol wonderlycke heyligheyt en zeldzame miraculen of toveryen", wierp zich op tot priester-koning, en kreeg spoedig grooten aanhang, ook in Naning en Rembau. Tot tweemaal toe deed hij een aanval op de stad Malakka, maar had daarbij geen succes. De Compagnie kreeg versterking uit Batavia; Ibrahim verviel tot zoodanige buitensporigheden, dat hij door zijn eigen volgelingen werd gedood. Die van Naning begonnen besprekingen en boden hun onderwerping aan; Rembau volgde, en beide regeeringen teekenden ten slotte onderstaand contract, dat 6 Augustus door de regeering te Batavia werd geratificeerd. (*Daghregister van Batavia*, *1677*, blz. 213, 215, 310; *1678*, blz. 482; *1679*, blz. 426, 451, 491; *1680*, blz. 74, 535—536, 694, 796).

Articulen en conditiën, by renovatie nader geaccordeert, besloten en geresolveert tusschen den E. Jacob Jorisse Pits, Raad-extraordinaris van India, gouverneur en directeur der stadt en fortresse **Malacca**, mitsgaders Sijn E'.raden ter eenre, en Siri Maharadja, Biginda Moulana, sonen van radja Mhera en gemagtigde van 'er vader, Sittia Ouloubalang,[1]) hooft van de volkeren in 't land van Tiga Batur, radja Bagagar, hooft van de volkeren uyt Sammalingang,[2]) Siry Narrangarang, hooft over de volkeren uyt Batoe Ampar ende Che Abdul Bachy, hooft van 't volk datter aangroeyt, alle gesanten van den hoofdgebieder tot **Naning**, radja Mhera, mitsgaders Sittia Ouloubalan, sabandaar tot Rombouw, Pa Intie Gagal, hooft van 't volk uyt Monkal, Pa Intie Lella, hooft van 't volck uyt Johor, en gesonden in plaats van den capitain tot Rombouw, Paducca Bangsa, inplaats van Marra Bangsa, capitain van 't volk Paja-

[1]) Hier blijkbaar bedoeld als eigennaam.

[2]) Samalangga, op Atjeh. Van oudsher had men op het Maleische Schiereiland tal van koloniën gehad van kooplieden uit alle deelen van den Archipel, natuurlijk meest van Sumatra, maar ook zelfs van Java en Celebes (Makassaren en Boegineezen). Deze stonden klaarblijkelijk onder hun eigen hoofden. Zie ook beneden.

combo, [1]) Marra Palawang, hooft aangroeyende volkeren, Mantri Ouloubalang, in plaats van Sittia Maharadja, hooft van 't volk van Batoe Ampar, ende Goelan Cassumba voor Che Basaar, hooft van 't volk van Tiga Bator, alle gedeputeerde van **Rombouw** met onderhorige dorpen, ter andre zyde.

1.

In den eersten beloven en sweren wy, gedeputeerde van **Naning**, uyt den naam van onsen capiteyn, mitsgaders de gehele menigte, de doorlugtige hoogmogende heren Staten-Generael der vrye Vereenigde Nederlanden, Sijn Hoogheyt en Vorstelyke Genade Willem Hendrik, Prince van Orangie, de bewinthebberen van de Vereenigde Oostindische Kompie in dese [2]) landen, d' Ed. heer Gouverneur-Generael en de heren Raden van India, mitsgaders den heer gouverneur en raad deser stede, item alle bevelhebberen, die over haar gesteld werden, gehouw en getrouw te sijn, en een yder na sijn uyterste vermogen in alle behoorlyke onderdanigheyt tot den Nederlandsen Staat te dragen, als getrouwe subjecten ende onderdanen schuldig en gehouden sijn, mitsgaders wy, gesanten van **Rombouw**, uyt den naam ende vanwegen onsen souverainen heer, den koning van **Johor**, alsmede uyt den naam van onsen capitain en de gantse menigte van Rombouw en de onderhorige dorpen, ons voortaan te dragen als goede onderdanen van gemelde onsen coning, en ware vrinden, naburen en bondgenoten van Malacca, mitsgaders den Staat der Nederlandse Compie in Orienten, sonder gesamentlijk of ider in 't besonder tegens denselven staat iets voor te nemen, directelijk of indirectelijk, maar dit van nieuws gerenoveerde contract in allen delen heyliglijk te observeren, punctuelijk na te komen en te [doen] observeren, te niet doende alle contracten, verbanden, in prejuditie van d' E. Compie door een van beyde, soo van Nanning als Rombouw, met de andre volkeren voordesen gemaakt ofte ingegaan.

2.

Ende ingevalle ymand van 't volk van Nanning of Rombouw,

---

[1]) Dezen hadden dus ook een kolonie in het Djohorsche.
[2]) Sic!

kinderen van de Manicabers[1]) en Maleyers, hun tegen den inhout van dit contract quamen te verlopen, ofte de heeren gouverneurs ende desselfs officieren ongehoorsaem waren, soo sullen den capiteyn en de outste van Nanning gehouden wesen, denselve ter aanmaninge van den tommagon of fiscael over te leveren, om by gemelde gouverneur en raad naar verdienste gestraft te werden, gelijk ook den capitain van Rombouw, by soover ymand van de syne hiertegens quame te sondigen, verpligt blijv't, deselve daarover naar behoren te straffen.

3.

Comende een Manicaber, sijnde een inwoonder van Naning, te overlyden, sonder vrouw, kinderen of wettige ervgenamen na te laten, sal d' Ed. Comp[ie] (als ten tyde van de Portugesen gebruykelijk is geweest) van desselvs na te late goederen genieten de helv't, en den capiteyn van gemelte Nanning van gelycken 't ander deel; en ervgenamen als voorschreven hebbende, het thiende deel, waarvan de helvt den capitain geniet.

4.

Wanneer eenige Manicaberse inwoonders van gemelte Nanning een anderen komen te dooden, en de dader hem op de vlugt komt te begeven, soo sal d' Ed. Comp[ie] genieten alle desselfs goederen, niets uytgesondert, ten ware den delinquant vrouw en ervgenamen naliet, die de helvte behout, als voren van den overleden gesegt is.

5.

Den capiteyn en outsten, mitsgaders de inwoonders van Nanning, soo Manicabers als Maleyers, blyven gehouden van de rijsvelden en alle andre vrugten aan de Generale Oostindische Comp[ie] te geven de thiende derselve; ytem van peperthuynen jaarlijx sodanige renten, als na de grote derselver voordesen gebruykelijk is geweest, ter arbitragie van den valiadoor des hortes[2]) ten overstaan van d' E. Comp[ies] gemagtigdens en der voornoemde inwoonderen. Dito thuynen onder den anderen verkopende, sullen gehouden wesen aan d' E. Comp[ie] of hare gemagtigde te betalen de thiende derselve in contant, gelijk voordesen.

---

[1]) Menangkabauers.

[2]) De oude Portugeesche titel voor den opziener of taxateur der pepertuinen.

6.

Mits dat ten tyde der insamelinge van voorschreven thiende ten behoeve van de Nederlandse Oostindische Compie deselve gehouden blyven aan de voorschreven gaarders te verstrekken 200 gantings nely of ongestoten rijs [1]) tot haar onderhout, nevens een stuk lywaad en een dito caffa [2]) tot erkentenisse van den capiteyn van meergemelte Nanning.

7.

De voorschreven nely als het geld van de thuynen ingesameld wesende, sal den capiteyn van de voorschreven inkomsten genieten het 10e deel, soo aan wharen als geld, gelijk voordesen gebruykelijk, mitsgaders den schryver van dito capiteyn vijf crusades [3]) en den priseerder [4]) van dito thuynen en voornoemde nely vijv' gelyke crusades eens, voor hare gagie, sonder meer.

8.

Eenige Nanningse vaartuygen van boven de rivier afkomende met thin, hoenders, melk of andre eetwaren, sullen aan de bankesaal [5]) blyven leggen, en enelijk voor de prauw of yder vaartuyg aan d' E. Compie betalen een crusados, mits dat dan hare inladinge van verdere inpositie [6]) gehelijk exemt en vry blyven.

9.

Mits dat voornoemde Kompie of ontfanger verobligeert zy, gestadig een dienaar in de banksaal te houden, die ook het volk, met de voornoemde vaartuygen afcomende, moet versorgen van potten, schotels en waterpotten, een parrang [7]) om hout te cappen, en caarsen ofte lampen; item twemael eten, yder persoon een schoupa (dat is 1½ pond rijs) en voorts soute en versche vis ende groenten naar advenant, blyvende de vor-

---

[1]) De kopiist maakte hiervan: „ongesloten rijs". Nely is rijst in den bolster, paddi; de bast wordt er, door stampen of stooten in het rijstblok, van verwijderd. Een gantang is 1/10 pikoel.

[2]) Bontbewerkte zijden of fluweelen lap, „blomfluweel".

[3]) Kruisdaalders. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium.

[4]) Priseeren is: de waarde of prijs vaststellen. Priseerder is dus de Nederlandsche vertaling voor valiador.

[5]) Het tolhuis, of het kantoor van den sabandaar of havenmeester. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 127.

[6]) Versta: „impost".

[7]) Kapmes.

dere mondcosten by langer vertoeven aan de bangsaal ten laste van gemelte personen (dog vermits de prohibitie van het betel brengen, comt dit eten geven te cesseren).[1]

10.

En wanneer eenige prauwen van d' E. Comp[ie] in Pacalan[2]) voorhanden sijn, en de inwoonders van meergemelte Naning met haar eygen vaartuygen (dat anders hun niet werd toegestaen) afcomende, sullen gehouden blyven aan d' E. Comp[ie] of gemelte ontfanger te betalen 2 tanges[3]) voor yder prauw, sonder meer.

11.

Eenige prauwen ofte baloyns[4]) in Pacelam[5]) van Nanning omhoog komende, sullen de eygenaars der goederen gehouden blyven voorschreven wharen in 't huys van den jouroupankalang[6]) of visitateur van voorschreven vaartuygen op te leggen, totdat dragers van Nanning bekomen heev't, blyvende het tractement van voorschreven jouroupankelam, sijnde vijv' crusados ter maant, ten laste van de Comp[ie].

12.

De inwoonderen van Nanning, elders met haar woon willende vertrekken, blyven gehouden aan gemelte ontfanger te verthonen een schrivtelijk afschijd van den capitain, en met het zegel van d' E. Comp[ie] getekent, nevens een hoen tot schenkagie voor yder persoon, ten profyte van de Comp[ie].

13.

Van gelyken comende eenige Manicabers van andre plaatsen, om in voorschreven Nanning te resideren ofte op te rheysen, sullen deselve als voordesen verobligeert sijn, aan de Generale

---

[1]) Zie beneden, artikel 24.

[2]) *Corpus* I, blz. 352: Pancalan. Zie beneden noot 6.

[3]) Mogelijk is hier bedoeld het geldstukje de tang. Zie *Corpus* I, blz. 352, noot 4, en *Pieter van Dam's Beschryvinge*, I, II, glossarium op tang.

[4]) Meestal: „balouw", een groot roeivaartuig, thans baloer of binta geheeten. Zie de *Encyclopaedie van Ned.-Indië*, V, blz. 110.

[5]) Pangkalan. Zie de volgende noot.

[6]) Djoeroeh-pangkalan, het hoofd van de pangkalan. Dit laatste is de plaats, waar de vaartuigen aanleggen; in het algemeen de plaats, waar een landweg aansluit aan de rivier. Zie de *Encyclopaedie van Ned.-Indië* op pangkalan. HEERES houdt het woord, naar mijn meening ten onrechte, voor een verhastering van djoeroe-pantjalang, hoofd van het wachtschip. (*Corpus* I, blz. 353, noot 1).

Oostindische Comp[ie] voor yder hooft te betalen een reaal van 8[en] in spetie; en sonder consent van den ontfanger off tommongon (en te betalen voor hooftgelt alsvoren) vertrekkende, bovendien verbeuren een amende van 10 rijxdaelders ten behoeve van de voorschreven Comp[ie].

14.

Eenige slaven of slavinnen uyt Nanning na Malacca, om Christen te werden, verlopende, sullen de eygenaars van sodanige slaven of slavinnen genieten ende goed gedaan werden de geregte helvt van den prijs derselver slaven of slavinnen, volgens den tax, by den tommagon, fiscaal, baljuw ofte ontfanger daarop te stellen, sonder meer.

15.

Maar eenige lijfeygenen van d[e] E. Comp[ie] ofte de ingesetenen van Malacca, Cristen of Moren, naar Nanning of Rombouw als omleggende dorpen en plaatsen door de vlugt haar begevende, sullen de capitain en outsten derselver met alle de inwoonderen, niemand uytgesondert, gehouden wesen de verlopende personen vast te houden en op stonts na Malacca te brengen, om hare meesters gelevert te werden, mits genietende tot een recognitie en erkentenisse van de voorschreven eygenaars vijf crusados eens, sonder meer.

16.

En opdat den inhoud van bovenstaande articul overbrekelijk nagekomen werde, beloven ende sweren voorschreven gesanten in den name van hare oversten, alsmede van de gantsche menigte, binnen de tijd van een maand de heer gouverneur ofte syne gemagtigde te restitueren en in handen te stellen alle sodanige geroov'de en weggelope slaven, als sullen bevinden in Nanning, Rombouw of elders, wesentlyken te sijn; en byaldien sy komen te vernemen, dat geduurende dese onlusten eenige lijfeygenen, de ingesetenen van Malacca toebehorende, tot Pahan, Cahang, Moar of ergens anders op Manicaberse plaatsen verkoft zijn, soo sullen se de slaven sien weder te crygen, of de waarde van dien aan de eygenaars in geld betalen.

17.

Soo beloven dito gesanten (nomino als voren) binnen de geprefigeerd' tijd in Malacca aan de gemagtigde van welgemelte

E. heer gouverneur ook te leveren alle het geweer, soo musquetten, degens, als houwers etcª, in dese troubelen van onse ingesetenen genomen; en 't geen sy sullen bevinden onder haar volk te berusten, alsook wat buyten dien nog mogte werden vermist, sullen sy in gelde betalen, mits dat yder de opbrenging van sijn gemist geweer met eede bewaarheden sal, verbindende zy haar alsdan in desen ook opregtelijk te handelen, op verbeurte van lijv en goed.

18.

In welke penaliteyt mede sullen vervallen en paratelyken werden geëxecuteert alle, die eenige Cristenslaav' of vryluyden aan Mooren of Heydenen na 't sluyten van desen contracte verkoopt, ofte deselve, 't sy goedwillens ofte met dwang, van haar meesters tragten te onttrekken of te vervoeren, insonderheyd die sodanige Christenen slaven laat besnyden of met geweld daartoe tragt te brengen.

19.

De voormelde inwoonders van Nanning sullen niet vermogen met eenige buytenlandse natie te handelen of traffiqueren, directelijk of indirectelijk, maar gehouden blyven hare goederen eenelijk af te brengen langs[1]) de rivier van Malacca, sonder eenige andre passagiën ofte frequentatiën met voorschreven handelaars langs[1]) de rivier Panagie[2]) te houden; onder wat pretext 't selve soude mogen wesen, op verbeurte als volgt.

20.

En opdat den inhoude van voorverhaalde poincten en articulen in hare leden onverbrekelijk agtervolgt en nagekomen werden, soo sullen de oudste van Nanning (wegens het governo van die plaats) niets mogen besluyten, sonder dat se hare saken den hooftgebieder, radja Mhera, alsvoren bekend gemaekt, en sijn advijs daarover gehoord hebben, welke radja voornoemt van nu voortaan ook niet vermogen sal aan niemand van de syne eenige eertitulen of namen van digniteyt te geven, zonder alsvoren 't advijs en gedragen consent van den heer gouverneur tot Malacca te hebben, op pene van nulliteyt en verlies hares ampts en qualiteyt.

---

[1]) Er staat: „lang".
[2]) Vergelijk *Corpus* I, blz. 355, noot 2.

21.

Item beloven de gevolmagten van Nanning en Rombouw, in vergoeding onser gedane costen geduurende den oorlog, aan d' E. Comp[ie] uyt te ryken 2000 rijcxdaelders, te betalen yder van hun de geregte helvt, in de tijd van seven jaren, als elk jaar een pay[1]) van 300 rijcxdaelders, zijnde voor die van Nanning en Rombouw yder de helvt, mitsgaders het leste of sevende jaar 200 rx[s] alsvoren.

22.

Verbinden sy hun ook, te weten die van Nanning en Rombouw, yder 30 slaven, makende samen 60 stucx, ten dienste van d' E. Comp[ie] te sullen leveren voor den tijd van 10 jaren, mits genietende een en 't selve tractement,[2]) dat Comp[ies] slaven ordinair hebben, met stipulatie, dat by versterven van eenige derselve in hare dienstbaarheyd d' E. Comp[ie] niets sal hebben te vergoeden, gelijk ook geen andre in hare plaatse mogen bedingen of eyschen, mits dat de leverantie maandelijx ten dele geschiede en het geheel getal in den tijt en voor de expiratie van vier maanden geleverd werden sal, blyvende ten andre d' E. Comp[ie] insgelijx verbonden, na verloop van geseyde 10 jaren alle deselve slaven, of sooveel 'er dan nog in leven sullen wesen, uyt hare servituude[3]) te ontslaan, ende aan de waare eygenaars, of by overlyden derselve aan de ervgenamen en daartoe gereg-tigde, weder te intrageren en overhandigen.

23.

Sullende mede in vergoeding van het geroovde en weggenomene vee, werdende by ons geschat op 400 buffels en 100 coebeesten, uytgekeert werden 100 buffels en 25 coebeesten, 't sy effective in beestiael of wel in contanten, na de valide van dien, ter taxatie van gecommitteerdens, mede in den tijd van vier maanden.

24.

Blyven die van Nanning mede geïnterdiceert, van nu voortaan geen betelplantagie voort te queken, immers niet meerder, dan se eenelijk tot eygen gebruyk benoodigen, gelijk ook geen betel-

---

1) Meestal payement: termijnbetaling.
2) Hier in de beteekenis van behandeling.
3) Er staat: „sevituude".

bladen na desen meerder af te brengen, op pene van 10 rijcxdaelders yder rheys, dat bevonden werden dit verbod te overtreden, met confiscatie van sodanig medegebragte bladen.

25.

Is ook bedongen, dat de Nanningers of Rombouwers in handen van d' E. Comp[ie] moeten leveren alle sodanige personen, welke van Batou Tiga met haar geweer weggevlugt sijn, en voornamelijk den overloper Bagia,[1]) die alsnog onder hun is wonende, mitsgaders alle degene, die in onse verleende acte van wapenschorsing en stilstant[2]) geëxpresseert staan by name, als Moeda en Manare.

26.

Ten lesten bieden sy tot onse meerder versekeringe, dat se dese articulen, gelijk se hiervooren gespecificeert sijn, promptelijk observeren en nakomen sullen, agt gequalificeerde personen, als vier uyt Nanning en vier uyt Rombouw, in Malacca op haar eygen kosten tot ostagiers doorgaans te laten verblyven, moetende deselve ook luyden sijn, welke by versterv' van de jegenwoordige regenten in de regeringe aldaar dienen te succederen, en geen andre, welke ostagiers ook sullen vermogen, den tijt van haar aanwesen alhier, haar selven door eerlyke middelen te erneren, en te lande of te water, als andre ingesetenen, haar voordeel soeken onder onse passen, mits dat se egter sonder ons gedragen consent haar niet sullen begeven buyten ons district en jurisdictie.

27.

Eyndelijk beloven en verbinden wy ons over ende weder, gelijk ons gesamentlijk, [dat] van nu voortaan tusschen den heer gouverneur van Malacca en radja Mhera, hooftgebieder tot Nanning, neffens den capiteyn en oudsten tot Rombouw, sal wesen een opregte en onverbrekelyke vreede, met ophouding van alle vyandschap, hostiliteyt en actiën van oorlog op of jegens eenige van beyde onderdanen, mitsgaders dat wedersijds parthye sig hiernamaels sal onthouden van alle roveryen, plunderinge ende injuriën, te lande of te water. Welke articulen provisionelijk gestelt en gesloten, om aan Haar Ed., de heeren Generael en

[1]) Zie voor hem *Daghregister 1680*, blz. 796.
[2]) Zie *Daghregister 1679*, blz. 491.

Raden van India verthoont te werden, sweren wy, gecommitteerden, uyt den name en vanwegens onse meesters en gantsche menigte des volx, by den alcoran heyliglijk te sullen onderhouden, gelijk den heer gouverneur en raden van Malacca aan d' andre syde meede beloven, dit gesloten contract opregtelyken na te komen en in allen delen te observeren, hebbende dese tot meerder versekeringe met hun gewone handtekeningen bevestigt, en met Comp'es zegel (te) doen drukken.

Aldus gesloten in de stadt en fortresse **Malacca**, den 25en January A° 1680, en beëdigt en ondertekent den 13 February daaraanvolgende.[1]) En was getekent: **Jacob Jorisz. Pits, A. Lucasse, Hendrik Temmer, Anth. de Vogel, Barent de Visser** en **Jacob Snikkers.**

Ratificatie op 't vorenstaande contract.[2])

Den Gouverneur-Generael Rijklof van Goens ende de Raden van India, tot Batavia residerende, doen te weten:

Dat by ons met aandagt geresumeert wesende het contract van vrede ofte de vorenstaende articulen en conditiën, by renovatie geaccordeert ende besloten tusschen den heer extraordinaris-Raat van India en gouverneur Jacob Jorisz. Pits en den raad tot Malacca ter eenre, mitsgaders Siri Maradja, Beginda Moulana, sonen van radja Mhera en gemagtigde van haar vader, Sittia Ouloubalang, hooft van de volken in 't land Tiga Batur, radja Bagagar, hooft van de volkeren uyt Sammalingan, Siri Raragaran, hooft over de volkeren uyt Batoe Amper, en Che Abdul Baky, hooft van 't volk datter aangroeyt, alle gesanten van den hooftgebieder tot **Nanning**, radja Mhera, mitsgaders Sittia Oulobalang, sabandaar tot Rombouw, Pa Intje Gagal, hooft van 't volk uyt Monkal, Pa Intje Lella, hooft van 't volk uyt Johor, en gesonden in plaats van den capiteyn tot Rombouw, Paducca Bangsa, in plaats van Mhara Bangsa, capiteyn van 't

[1]) In het *Contractboek* staat: 3 February. Zie echter de ratificatie hierachter en het *Daghregister van Batavia*, l.c.

[2]) Deze ratificatie vindt men ook in het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 536, en in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8147, folio 59 en volgende.

volk Payacombo, Marra Phawang, hooft van den aangroeyende volke, Mantri Oulobalang in plaats van Sittia Maradja, hooft van 't volk van Batou Ampar en Goelong Cassunba voor Che Bassaar, hooft van 't volk van Tiga Batu, alle gedeputeerde van **Rombouw** met de onderhorige dorpen ter andre zyde, gemaekt ende gesloten binnen de voorschreven stad ende fortresse Malacca den 25 January ende beëedigt ende wedersijds onderteken: den 13 February deses jaars A° 1680,

Wy, als representerende het hoogste gebied wegens de Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Compie in dese landen, om te betonen onse vreedelieventheyt ende bewogen door mededogentheyd tot onse oude vrinden en bondgenoten, deselve articulen en conditiën van vreede en vrindschap met de volkeren van Nanning en Rombouw, als die aan en onder haar sorteren, mede na aandagtige deleberatie hebben goetgevonden te approberen en te ratificeren, gelijk wy doen by desen, belovende deselve van Compies wegen onverbrekelijk te onderhouden ende doen onderhouden, gelijk wy van de hoofden, regenten en volkeren van Nanning en Rombouw dan mede verwagten.

Tot bevestiging van 't welke wy dit instrument met onse gewonelyke ondertekeninge en 't segel van bovengemelte Generale Vereenigde Nederlandse Geoctrojeerde Oostindische Kompie hebben becragtigt.

Aldus gedaan in 't casteel **Batavia** op 't eyland Groot Java, den 6en Augusto A° 1680. Was getekent: **R. van Goens, C. Speelman, B. Bort, A. Hurt, D. Blom, W. van Outhoorn** en **J. Camphuys.**

Ter syden, onder Compies zegel, in roden lacke gedrukt, stond: Ter ordonnantie van Welgemelte Haar Ho. Eds; was getekent: **Joan van Hoorn,** secretaris. En was aen [1]) d' eene zyde in onse tale alsoo geschreven, en onder 't Maleyts, mede onder Compies segel, andermael genoteert: Ter ordonnantie van Haar Ho. Eds, in den hoofde deses genoemt, en by nevenstaande ondertekeninge becragtigt, getekent **Joan van Hoorn,** secretaris.

[1]) Er staat: in.

CDXXXIV. MALABAAR.

28 Februari 1680. [1]

Dermapatnam of Darmapatam was een plaatsje van weinig beteekenis, even ten Zuiden van Cananoor, en behoorende tot laatstgenoemde plaats. (*Corpus* II, blz. 297 en volgende). De onderkoopman Jacob Schoors, commandeur op Cananoor, vernieuwde het in 1664 gesloten verdrag met den regent van genoemde plaats.

Nieuwe vrindschap, gemaakt door den gezaghebber in de vesting Cananoor, Jacob Schoors, uyt den naam van d' E. Comp^ie, met den cartoun van **Dermapatnam,** [2]) op nader approbatie van de E. heer Maarten Huysman, commissaris en commandeur over Malabaar, Canara en Wingurla.

1.

Beloov' ik voortaan [voor] alle myne scheepiens en vaartuygen, die ik versenden sal, behoorlijk pas van d' E. Comp^ie te nemen.

2.

Dat de scheepies en d' andre vaartuygen, die door my gesonden werden, in 't gaan ende keren, om de visite te laten doen, voor de vestinge **Cananoor** sullen aankeren.

3.

Ben ik gehouden, alle jaren mijn part van de vijfhondert candylen [3]) peper, nevens de coopluyden van de basaar Cananoor, te leveren, mitsgaders van de cardemom, [4]) die d' E. Comp^ie uyt dit land toekomt.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Men vindt dit contract twee maal in het *Contractboek Amsterdam*, blz. 304 en 508; bovendien in de *Overgecomen brieven, 1685*, 3de boeck, folio 759 verso.

[2]) Cartoun is regent of gouverneur. In het contract van 13 December 1664 — *Corpus* II, blz. 300 — staat eenige malen cartouw. HEERES beschouwde dit woord als een eigennaam, maar het is zeer evident een titel (zie ook de onderteekening). Mogelijk is het een verschrijving of verbastering van Mahratti: karkun, in *Hobson-Jobson* vertaald door manager.

[3]) Een candil was een last of vracht voor een span ossen, en berekend op 480 pond.

[4]) Zie voor cardamon hiervóór, noot 11 op blz. 185.

4.

Dat 's Comp[ies] dienaren op Dermapatnam altijd vry ende ongemolesteert sullen mogen komen en, des nodig, gedogen, dat van haar aldaar de visite aan de vaartuygen geschied.

5.

Dat het oude contract met d'heer admiraal, nu generael, [1]) gemaekt, in sijn volle vigeur en cragt sal blyven, ende voor mijn deel sal onderhouden werden.

6.

Tot een teken, dat dese vrindschap by my regt gemeend werd, soo heb ik dese articulen op mijn geloov ende by den propheet Mahomet ondertekent: **Dermapatnam,** den 28[en] February 1680, 't welk is naar de Mallabaarse stijl den 20[e] van Samban in 't jaar Coylan 855. [2]) Was getekent met de caracter van **Consjepo,** craum of cartoun. [3])

Onder stond:
Accoort. Was onderteykent **Jacob Schoors.**

CDXXXV. KOROMANDEL.

Februari—Maart 1680. [4])

Den 25sten April 1678 had de Compagnie op beperkende voorwaarden toestemming gekregen om op Porto-Novo te handelen (hiervóór, blz. 142—143). Zij mocht er een opslagplaats bouwen, waar zij de door inheemsche

---

[1]) Rijckloff van Goens; bedoeld is het contract van 13 December 1664, *Corpus* II, blz. 297—301.

[2]) Dit klopt niet. Coemban begint op 13 Februari, dus de 20ste dag van Coemban zou op 3 Maart vallen.

[3]) Het exemplaar in de *Overgecomen brieven 1685* heeft: „Consjepo, crain off cartouw".

[4]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1681*, achtste boeck, folio 1566 verso e.v. Zooals uit het slot blijkt, is dit caul niet gedateerd, doch in het register der *Overgecomen brieven* staat, dat het op primo Maart 1680 is verleend. Echter volgen daar eenige bevelschriften aan verschillende inheemsche machthebbers, waarin hun gelast wordt dit caul uit te voeren, en die bevelschriften zijn alle gedateerd op 16 Februari 1680. Wij houden het er voor, dat het caul dan ook reeds op of voor 16 Februari is geteekend, maar dat het eerst 1 Maart op Palleacatte is ontvangen.

makelaars voor haar gekochte produkten onder dak kon brengen, maar mocht geen eigen loge bouwen. Dit leidde al spoedig tot moeilijkheden; de Compagnie trok zich terug en weigerde ook aan inheemsche vaartuigen derwaarts paspoort te verleenen. Ragonade-pandito, veldheer en rijksbestuurder van den bekenden usurpator Shivaji, trachtte met de Compagnie tot overeenstemming te komen in het belang van den Porto-Novoschen handel, maar dit had geen succes. Ten slotte gelukte het aan den onderkoopman Jacob Clement „door sijn bysonderen yver en goede diligentie," en doordat hij in den inheemschen makelaar Christnambathoe een handig tusschenpersoon had, toestemming te krijgen om ook op Porto-Novo een Compagniesloge te bouwen (*Onuitgegeven missive van gouverneur en raad op Koromandel naar Batavia, d.d. 25 Maart 1680*).

Caul, door den veldheer Ragonado Panditoe [1]) aen d' Ed. Compie op den naam van den E. heer president Willem Carel Hartsink verleend, wegens den **Portonovisen** handel.

Onder de conquesten, van den vorst Suwagie en ons sedert eenigen tyd herwaarts in de Karnatikase landen gedaan, is ook de provintie van **Chinsy** [2]) en onder dat gebied legt ook u factorye in de zeekoopplaats **Tegenepatnam**, en meer andre plaatsen, daar U negotie gedreven werd, alswanneer U.E. eenige personen van aansien aan Syne Hoogheyd [3]) en ons gesonden hebt, om te procureren een caul tot een vrye en onverhinderde exercitie van U.E. commercie, op dien voet, als U.E. bevorens van over lange jaren en onder de Moorse regeringe in gebruyk was geweest, dat dan den vorst Suwagie bekent gemaekt sijnde, ook doenmaels sodanig by Sijn Hoogheyd en ons is toegestaan en verleend, en by ons en U.E. wedersijds gecontinueert. [4])

Naderhand hebben U.E., ook 't verleden jaar, oock plaats versogt op **Porto-Novo**, en om die reden de paspoorten voor schepen ingehouden, waardoor den dienst van den duan [5]) is veragtert en in verval gebragt. Hierover hebben wy Malempurmal aan U.E. uyt onsen naam gesonden, dog is 't verschil niet verevent geworden. Nu heevt U.E. Cristnambathoe aen ons gesonden met een vrindelijk en toegenegen intentie ten

[1]) Voor den titel pandito zie hiervóór, noot 4 op blz. 125.
[2]) Gingi.
[3]) Shivaji.
[4]) Zie hiervóór, de contracten van 15 Juli 1677 en Januari 1678, blz. 60 en 125.
[5]) Plaatselijk hoofd, belast met het toezicht op den handel.

voordele van den duan, en aanbiedinge, om alle de openstaande differenten, waarby èn den duan èn d' E. Comp[ie] byde ten hoogsten geinteresseert sijn, tot wedersijds genoegen te verevenen en af te maken. Hierop soo hebben U.El[e] dan een plaats tot Portonovo, tot U.E[ds] coophandel toegestaan, om aldaar packhuysen te mogen bouwen, gelegen aan de rivierkant, benoorden de woninge van Sr Manuel Ferere en Suydwaars van sekere straate aldaar, sijnde dese plaatse gelegen in een cleene leegte [1]) en in 't vierkant 60 ges [2]) aan elke zyde, alwaar U.E[e] huysinge mogen bouwen, commercie dryven en 's duans voordelen bevorderen, sonder dat U.E[e] egter vry sal staan, aan deselve U.E[e] te bouwen huysinge eenige sterckte te timmeren, en negotieren, betalende sodanigen thol en genietende sodanige vryheden, als d' E. Comp[ie] op Tegenepatnam, conform het verleende caul, vergunt en toegestaan sijn, en waarvan by desen in 't reguard van Portonovo dit caul ook werd verleend. Hierop moge U.E[e] vastelijk verlaten en volkomen versekert wesen, en verwagten wy dat alles van U.E[e] sal werden geobserveert en naargekomen, gelijk 't selve mede van onse kant metterdaad en met betuyginge van onse goedwilligheyd en sincere intentie sal werden geëffectueert. U.E[e] mogen dan met een gerust herte de commertie aanvangen en voortsetten, soo lang als de wereld staat, in maniere als op Tegenapatnam den handel werd gedreven, sonder eenige de minste wantrouw van nu af aan, want wy U.E[e] dit alles met dit caul vergunnen en toestaan, en wy sullen ons ook ten vollen gedragen na desselvs inhoude. Weest hier nogmaals van versekert. [3])

---

[1]) Laagte, vallei.

[2]) Ges of gas, Hindoestani gaz, is een lengtemaat van 2 cohidos of 2 el.

[3]) Zoowel in het *Contractboek* als in de *Overgekomen brieven* ontbreekt de onderteekening. Op beide plaatsen wordt dit caul gevolgd door een aantal bevelschriften, waarbij Ragenado aan diverse inheemsche autoriteiten de uitvoering van dit caul opdraagt. Wij nemen deze stukken hier niet op.

CDXXXVI. MALABAAR.

9 April 1680. [1])

De „Moren" of Mohamedanen namen in den handel op Cananoor een voorname plaats in. (CANTER VISSCHER, *Mallabaarse brieven*, blz. 65—66). Zij stonden onder een eigen hoofd, in 's Compagnies papieren steeds Adersia genoemd (CANTER VISSCHER noemt hem Adji radja [2])). De Compagnie had al eenige malen met hem handelsovereenkomsten aangegaan, namelijk 11 Februari 1664 en 13 December van datzelfde jaar. Zijn macht werd geleidelijk zeer groot, zoodat men hem „genoegsaam als een onafhankelijk prins kan aanmerken." Dat ook de Compagnie hem min of meer als souverein beschouwde, blijkt uit onderstaand contract.

Renovatie van 't oude contract en nader onderlinge vrintschap, gemaekt tussen d' Edᵉ Doorlugtige Nederlandse Oostindische Compᵉ ter eenre, ende Adersia, hooft en opperste gesaghebber der Mooren van dese basaar tot Cananoor ter andre zyde, uyt den naam van d' Edᵉ Hoogagtbare heere Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal, en d' Edᵉ heren Raden van India, ter ordre van den heer commissaris Marten Huysman, commandeur over Mallabar, Canara en Wingurla op Sijn Eᵉ, onder raads goedvinden en approbatie van Haar Edᵉ Hoogagtbare voormelt, door ons, ondergeschrevenen, daartoe geauthoriseert, namentlijk:

Articul 1.

Dat 't verbond, door d' Edᵉ heer Admirael en Gouverneur-Generael Rijklof van Goens, 13 December Aᵒ 1664 met Adersia nader bevestigt, [3]) in sijn volle vigeur en cragt blyven en onderhouden werden sal; van gelyke de onderstaande articulen, op verbeurte van 't geen in 't opgemelte contract vermeld staat.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook dit contract vindt men tweemaal in dat boek, en wel blz. 306 en 509; bovendien in de *Overgecomen brieven 1681*, negende boeck, folio 493 en volgende, en in die van *1685*, 3de boeck, folio 760 en volgende.

[2]) Elders schrijft hij: „Ali ragia, dat is koning der eilanden, omdat hij een wettig vorst is van de Lekkadivische eilanden, die hem afgestaan zijn van Colastri."

[3]) *Corpus* II, blz. 297 en volgende.

2.

Dat Adersia nevens alle cooplieden, die van de basaar sijn, wederom in haar oude woonplaats sullen comen en van daar als voordesen haaren coophandel voortsetten.

3.

Dat geen vaartuygen of schepen, op dese basaar thuys horende, of die van de ingesetenen deser basaar versonden werden, sullen vermogen, wanneer wederom komen, op eenige andre havenen of basaren te lossen, dan op dese basaar Cananoor, tensy met licentie der E. Comp[te] gevisiteert sijnde.

4.

Dat geen vaartuygen, die in dese bay sullen komen, na d' ondergang of voor opgang der sonne sullen vermogen te lossen, maar des nagts soodanig, als se gekomen sijn, blyven leggen, tot dat 's morgens gevisiteert sijn.

5.

Dat de hoofden en inwoonderen der basaar Cananoor, veel min van eenige andre basaren, directelijk of indirectelijk geen peper of cardamom sullen vercopen of leveren aan eenige vremde natiën, maar direct aan d' E. Comp[te] leveren 't gene jaarlijx bedongen is, nevens 70 à 80 candijl [1]) cardemon; of sooveel als sy becomen konnen, 't welk, soo het d' E. Comp[te] niet mogte begeren, en 't gene meer bevonden werd uyt de landen van **Collastri** te konnen versamelen, sullen Adersia en de coopluyden van dit land met haare eygen vaartuygen onder Comp[ies] consent na redelijkheyd vervoeren na Suratte, Masquette [2]) en Mocha; maar van Suratte sal niet meer amphioen mogen werden gebragt, als in 't oude contract vermeld staat.

6.

Dat alle vaartuygen voortaan behoorlyke passen van d' E. Comp[te] sullen versoeken en betalen, of dat degene, die sonder passen varen, met desselvs heele lading verbeurt en geconfisqueert sullen sijn.

7.

Adersia sal, na teykenen van dese articulen, 6 stucken canon

1) Een last of ossenvracht van 480 pond.
2) Maskate.

d' E. Compie ter hand stellen, tot vernieuwing van dese vrintschap; en soohaast sulx geschied is, sullen passen sonder verhindering werden verleend als voor desen, dog alles op approbatie van Haar Ede Hoogagtb. tot Batavia.

8.

Dat 't stuckie zayland, aan Comp'es limiten leggende, sal Adersia mogen besayen, terwijl [1]) Adersia bewijs gedaan heev't sijn eygen te wesen, en in allen gevalle geen bomen daarop mogen planten of huysen setten, nog yets anders doen als daarop te zayen.

9.

Dat het slaan van fanums na vermogen sal betragt en Comp'es munt een billikken coers sal hebben.

10.

Dat wedersijds voortaan in alle vrindschap den een den anderen sal bejegenen, en dat alle Comp'es vyanden haare vyanden sullen sijn, en te allen tyden, wanneer 't vereyst werd, gehouden sullen sijn 't selve na uyterste vermogen te betonen.

11.

Dat 't voorschreven contract en dese articulen wel nagekomen werdende, alle vorige verschillen en ongenoegen, Adersia en sijn coopluyden rakende, te niet, vergeten en vergeven sullen sijn, 't welk met d' overcomst van d' E. heer commissaris tot **Cananoor** nader bevestigt sal werden.

12.

Dat van dese articulen twee in 't Nederduyts en twee in 't Mallabaers sullen geschreven en door Adersia met vier syner voorname coopluyden en onse gecommitteerde ondertekend en van yder een in Comp'es magt en een in Adersia's bewaring sullen blyven.

Onder stond: Gedaan tot **Cananoor**, even buyten de vesting in Comp'es thuyn, den 9e April 1680. En was getekent met Mallabaarse caracters: **Adersia**, **Carnoor**, **Bappinga** en **Coycoetialie**.

---

[1]) Bedoeld zal zijn: „dewijl"; er staat evenwel in alle vier de exemplaren „terwijl".

Lager stond: Wy ondergeschrevene, **Hendrik Reyns**, capitain-ragiadoor [1]) en **Jacob Derval**, [2]) pl lieutenand, expres gecommitteerde van d' E. heer **Marten Huysman**, commissaris en commandeur over de custe Mallabaar, Canara en Wingurla, verclaren dese renovatie met Adersia en sijn coopluyden publijk gesloten te hebben in 's Compies thuyn voormeld, en getekent: **Hendrik Reyns** en **Jacob Terval**.

Nog lager stond: Door my vertaald, **Bartholomeus Vaas**.

CDXXXVII. MALAKKA—PERAK.

11 April 1680. [3])

In 1663 had de Compagnie haar kantoor in Perak gelicht, en sedert dien tijd den voor haar belangrijken tinhandel gedreven van een in den mond der Peraksche rivier liggend schip af. Jaren achtereen was dit op deze wijze redelijk goed gegaan, maar in 1679 werd een Compagniessloep, geladen met 18 baren tin, terwijl ze de rivier afvoer, overvallen, waarbij een aantal opvarenden den dood vond en de lading verloren ging. Op het protest van de Nederlanders verklaarde de koning van Perak, dat dit buiten hem om was geschied, en hij zond zelfs een gezant naar den gouverneur van Malakka, die „onderhoudinge van goede harmony en vrintschap" verzocht. Kort daarop vaardigde hij de volgende acte uit, waarbij de Nederlanders het recht kregen, politietoezicht op de rivier uit te oefenen. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 65; *Daghregister van Batavia, 1679*, blz. 215—217; *1680*, blz. 73 en 366).

In 't jaar 1092 op Sondagh ten een uure, zijnde den 11e dagh der maent Rabal Awel off April, heb icq (van) Paducca Siry Sulthan Mahometza Lilulla Filalem, coningh in 't lant van **Perach**, mijn bandara, [4]) Paducca Siry Mahoradja, ende verdere grooten, als 't hooft der cooplieden des coninx, Orangcaya Paducca Radja, den fiscael, Orangcaya Tommagon Siry Mahoradja, Lilla Orangcaya, mantry, Siry Pordana, mantery, 't hooft van de Sitterja, [5]) Orancaya Radja Bandara, Radja Manawarsa, 't hooft van des

---

1) Zie hiervóór, blz. 181.

2) Lees: Terval; pl. is plaatsvervangend of provisioneel.

3) Uit het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 366.

4) Bandahara: eerste staatsdienaar.

5) Dit is het Sanskrit Kṣatriyas, leden van de tweede kaste, in 's Compagnies papieren veelal Settreas genoemd. Het woord is in het 17de eeuwsch Maleisch overgenomen als seteria of siteria, en heeft dan vaak de beteekenis van nobiles.

coninx palleys, Orancaya Paducca Siry Truan, Mahoradja Lilla, hooft der militaire, Orancaya Laxamana, 't hooft der secretarie, Abintara Mahoradja Dary Oudana, en 't hooft der raadpriesters, off Facky Maly Keleyer, 't versoecq van den heer gouverneur voorgehouden, 't welcq door ons met waerheyt is bevestigt, en daervan aen 't opperhooft, die in de mont van de Perase rivier leyt, een gesegelt contract verleent, waarin wy hem volcomen authoriseren om alle diegeene, die uyt Perach vertrecken willen sonder eenigh teecken van den ontfangh te cunnen thoonen, hy deselve vryelijck mach aentasten en gevangen houden; edoch soo 't quaeme te gebeuren, sy hunselve wilden teweer stellen, mach hy ze vryelijck doen dooden.

En desen zegel is in der waerheyt van my, des lants coninck. Oock hebbe ik aen den Dato Bandara Paducca Siry Nara, den secretaris Siry Lilla Wangsa en alle myne grooten ordre gegeven, om 't bovengenoemde na te doen comen.

(Was geteekent:) **Raddja Sitta Moeda.**

(En boven aen 't hooft stont het zegel van den koningh, met swarten inck gedruckt).

CDXXXVIII. SUMATRA'S WESTKUST.

24 Juli 1680. [1])

Ook na de verdragen van 1678 en 1679 bleef het aan de Westkust niet lang rustig. Wederom waren het die van Paoeh en Kotta-tengah, welke alle vroegere overeenkomsten op zijde zetten en 's Compagnies bondgenooten terroriseerden. Als steeds hield de panglima-radja van Padang de zijde der Nederlanders, maar hij was tegen de bovenlanders niet opgewassen. Den 8sten Januari 1680 schreef de commandeur der Westkust, Melchior Hurdt, naar Batavia, „dat de Padangse bontgenoten noch dagelijcx tegens de rebelle Pauwers en Cottatengers te velde trocken, komende telekens op haere wyse victorieus terugh," doch van resultaten dezer herhaalde overwinningen was niets merkbaar. De regeering te Batavia achtte nu het oogenblik gekomen, om afdoende maatregelen tegen de voortdurende onrust te nemen, en zond daartoe Laurens Pit, de jonge, met twee schepen naar de Westkust, boven de gewone equipage met 170 soldaten uitgerust. Na landing te Padang verdeelde Pit zijn geheele macht in 5 compagnieën, en kreeg van de Padangers 500 man hulptroepen „seer soberlijck gearmeerde

---

[1]) Uit het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 712—713.

en ongeëxerceerde coppen". Dit maakte evenwel zulk een indruk, dat, nog voor er gestreden was, eerst de radja Poeti van Kotta-tengah, later ook die van Paoeh en hun aanhangers, naar Padang afkwamen en hun onderwerping aanboden. Pit verzoende hen met de Padangers, kondigde een amnestie af, waarna, mede onder invloed van den sultan van Indrapoera, die Pit vergezeld had, allen onderstaand contract op den koran bezwoeren. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 20—21; *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 32, 127—131, 186, 191—193, 298—299, 711—713).

Vredesverdrag van **Paoeh** en **Kotta-tengah**.

God segene en bewaere den Ed[le] heer Gouverneur-Generael Rijckloff van Goens ende d' E. heeren Raden van India tot Batavia, die ons door de maght van haere waepenen vrygemaeckt ende verlost hebben van 't gewelt en dwingelandye der Atchinders, die oocq wil zegene den heer commissaris Laurens Pit, de jonge, gesonden van onsen schermheeren, om alle questies en onlusten, die onder ons ontstaen sijn, by te leggen en alles wederom in zijn voorige ruste te herstellen.

Wy beloven en sweeren op den alcoran, en beloven, dat wy nooyt de algemeene ruste deser strantlanden door oorlogen, onderlingen twist ende tweedraght, sullen stooren, ofte tegens de E. Comp[ie] (onse aengenomen b'schermheer) ofte derselver opperhooft, die hier over ons 't gebiet voert, oyt off oyt sullen misdoen, maer derselver geboden gehoorsamen en de E. Comp[ie] voor onsen wettigen beschermheer erkennen, houden en respecteeren; dese vreede, dien we op Oedjang Carrangh [1]) met malkanderen op den eet hebben beslooten en gemaeckt, heyligh onderhouden; ende die sulx niet nakomt, dat die Godt magh straffen, ende volgens de wett aller propheten ende aller heyliger engelen verdoemt zijn op der aerden, mitsgaders by alle ymams [2]) en wetgeleerden veraght, ende van de E. Comp[ie] ende derselver bontgenoten verstooten, verjaegt en verdelgt moge werden, te water en te lande, ende tot vyanden hebben hemel en aerde, son, mane ende sterren, oocq niet waerdig geagt by goede lieden te verkeeren, maer dat uytgeroeyt mogen werden tot in 't derde en vierde lith. Amen.

---

[1]) Oedjong Karang ligt ongeveer 7 K.M. ten Noorden van Padang aan de rivier.

[2]) Er staat yemants. De imam is de voorganger bij de Mohamedaansche godsdienstplechtigheden.

CDXXXIX. SUMATRA'S WESTKUST.

29 Augustus 1680. [1])

Het hiervóór gaande contract werd 8 Augustus door de vorsten van Kotta-tengah en Paoeh nogmaals bekrachtigd. Den 13en dier maand kwamen ook afgevaardigden van Priaman naar Padang, om verontschuldiging aan te bieden over door hen bedreven vijandige daden — 's Compagnies loge op Priaman was in brand gestoken — en hun onderwerping aan te bieden. Pit achtte nu het oogenblik gunstig, om alle voorname vorsten van de Westkust tot één bondgenootschap te vereenigen, dat onder bescherming van de Compagnie zou staan. Dit geschiedde bij onderstaand contract (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 20 en 21; *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 713—717; MAC LEOD in Indische Gids 1905, blz. 141).

Nader verband met de algemene hooftregenten en Comp^s bondgenoten, op en langs de **Sumatrase Westcust** besloten, gemaekt en bevestigt, waarby alle de vorige tractaten en verbonden als gerenoveert en geconfirmeert sijn door de heer Laurens Pit, de jonge, drossaart van de Oostzijdse landeryen buyten Batavia, en expres commissaris van den Edelen Heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal, en d' Ed. heren Raden van Nederlants India wegens d' Ed. Comp^{ie} ter eenre en d' ondergenoemde inlandse hooftregenten ter andre zyde, in maniere als volgt:

Wy, Jang de Pertuang, [2]) Sulthan Mamet-chia, keyser tot **Indrapoura**, en synen stadhouder tot **Majutte**, radja Adil, ende twintig mentris tot Indrapoura, en 18 ditos tot Majutte, Panglima Radja ende syne twaelv' raadsheren tot **Padang**, den gouverneur Poety ende desselves 10 hoofden tot **Cottatenga**, mitsgaders den gouverneur Siry Narra ende syne negen panglous [3]) of mederegenten tot **Sillida** etc^a, certificeren ende verclaren by desen, voor ons en alle onse nakomelingen, mitsgaders alle onse ingesetene onderdanen, van Sablad Catamoen Zuydwaards tot Ajerbangi Noortwaards, [4]) als dat wy ons heyliglijk ende ge-

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1681*, sevende boeck, folio 923 verso en volgende, alsmede in het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 714—717. Dit laatste exemplaar heeft in de onderteekening eveneens 29 Augustus, maar op blz. 714 aldaar staat 24 Augustus.

[2]) Njang di pertoewan, hij die de oudste of de voornaamste is.

[3]) Panghoeloe's of regenten.

[4]) Deze grensaanwijzing is niet overduidelijk. Men vindt aan de Zuidgrens van

trouwelijk voor altoos ende eeuwiglijk, ja, vast en overanderlijk verbinden, te sullen sijn en te blyven Comp[ies] vrinden ende ware bondgenoten, ons altoos erinnerende de getrouwe vaderlyke voorsorge, waarmet deselve doorgaans en altoos is aangedaan geweest over hare verbonden vrinden en bondgenoten, hoewel se agtervolgens de contracten daartoe ongehouden was, ons telkens, wanneer wy door onderlinge scheuringe, twist en twespalt met malkanderen in oorloge ende dissenties waren gekomen, met hare hulpbenden, volkeren en wapenen en schepen te adsisteren, als eenelijk tegens vyanden, die ons uytter zee en van buyten sogten te overheren en te verdelgen, ons egter verschyde malen geret ende van onse vyanden verlost hebben, verclaren door den desen naar ingenomen algemeen advijs van de genaamde ende landregenten, broeders, vrinden en onderdanen, te rade sijn geworden, ons ende d' onse, ende nevens die alle onse onderhorige volkeren, nog nader en in 't besonder met gemelte E. Comp[ie] te verbinden, ende daarby teffens te versoeken, dat wy niet alleene in haare beschermínge particulierlijk aangenomen, maar ook dat onse kinderen, soo by ons leven als na onse dood, met ons mogten werden aangesien als waare vrinden en bontgenoten van d' E. Comp[ie], om se te nemen ende te houden in haar vaderlyke bewaringe, opdat ons van niemand ter wereld eenig leed, overlast ofte onregt mogte overkomen, maar alles daarhenen dirigeren, dat wy onbekommert, vry ende gerust in onse bepaelde landen en jurisdictiën wonen mogen, wes ons gehelijk aan derselver goede voorsorge overgeven, onder dat beding, dat haare vyanden en vrinden ook onse vyanden en vrinden sijn zullen, en dat wy ons ook altijd nevens d' andre Westcustvolkeren en bondgenoten, die jegenwoordig onder Comp[ies] protexie sorteren, of nog naderhand by adoptie of anders [1]) komen mogten, sullen laten gebruyken in alle sodanige saken, als waartoe wy ten dienste van de algemeene welstand deser landen ende der E. Comp[ie] souden komen geroepen te werden.

Ook soo en sullen wy, contrahenten, gesamentlijk ende elk van deselve in 't besonder, niet vermogens wesen, by aflyvigheyd

---

Indrapoera een kampong Seblat en een plaatsje Pasar Ketahoen, beide aan de kust. Ik vermoed, dat de combinatie dier twee namen tot Sablad Catamoen heeft geleid. Air Bangis is de bekende plaats, ongeveer midden tusschen Padang en Siboga.

[1]) Er staat: „ander".

van ons een ander in des overledens plaatse te kiesen, anders dan met voorweten ende approbatie van d'E. Comp[ie] en derselver hier ter custe gestelde opperhoofft. Ja, ingevalle onse kinderen en namagen in dese successie haar niet na behoren quamen te dragen, soo sal d'E. Comp[ie] ten goede van ons land ende onderdanen ook ymand anders van de naaste in hare plaatse mogen stellen, 't geen wy alles d'Ed. Comp[ie] toevertrouwen.

Ende alsoo in den jare 1667 onder sekere voorwaarden dese landen sijn opgedragen geweest aan den Minangcabosen coning, Paducca Siry Sultan Agmet-chia, als aangenomen erfheer deser strandlanden en volkeren, die voor eenige jaren deser wereld is komen te overlyden, wiens stadhouder d'E. Comp[ie] geconstitueert was, [1]) die daartoe wederom van harentwegen gesubstitueert hadden haar hier residerende opperhooft, om dese landen en volkeren uyt synen name te regeren ende te bestieren, ende de vier bovenlandse bandares of gouverneurs des Minangcabosen rijx vooralsnog in oorlog continueren, willende den eene 't bestier deser strandlanden de haare en d' andre wederom eenen anderen toe te eygenen, soo en sullen wy ons met desselver questies geensints bemoeyen, maar voor onsen souverainen beschermheer erkennen en aannemen d'E. Comp[ie], al waar 't schoon, dat sy naderhand wederom vereenigt en dier successie eens geworden sijnde, eenen wettigen besetter deser landen vastgesteld zy, aan dewelke wy dan beloven, dat wy de costumele jaarlyxe somba [2]) ende erkentelyke homagie, en niet meer, bewysen sullen, zoo verre als ons de vrywillige opdragt daartoe verpligt ende met de voorhenen onderhoudene stadhouderlyke regeringe met d'Ed. Comp[ie] in allen delen overeencompt. Maar in geval wy dan door dees of gene valsche bevelbrieven in onse geruste possessie mogten werden gestoort, gelijk nu verscheyde malen door den koning Inderma is geschiet, dan sullen wy in genen dele daaraan gehouden zijn, maar willen onse opdragt in 't geheel weder herroepen.

Ende opdat hiervan door de gantsge werelt blyken moge, soo hebben wy dit met eygen handen ondertekent, ook de getrouwe onderhoudinge van dien op den alcoran op onse wyse, ten bywesen van de leden des Nederlantssen raads, bezworen,

---

1) Zie *Corpus* II, blz. 369—370 en 383—389.
2) Gewoonlijk sembah = eerbewijs.

en sullen, als het des heren commissaris begeren en goedvinden sal wesen, dese in onse negorijs, destricten ende plaatsen alomme ter baleuwe, [1]) ofte daar men gewoon is aan de gemeente yets bekent te maken, voor onse onderdanen en volkeren laten afcundigen.

Aldus gedaan ende besworen in de vesting **Padang**, op de vierde dag van de maand Scha-aban des jaars 1099,[2]) sijnde volgens den Nederlantsgen stijl den 29e Augustus des jaars 1680.

En hebben dit contract besonderlijk getekent: **Laurens Pit, de jonge, Jan van Lene, Pieter van den Hoorn, Nicolai Grim** en **Joannes Melman.**

En hier besyden in Maleytse caracters de namen van **Jang de Pertuang Sulthan Mamet-chia**, keyzer van **Indrapoura, Panglima Radja**, gouverneur tot **Padang, Sirre Narra**, gouverneur tot **Sillida** etc*, merk, gesteld by **Pouty**, gouverneur van **Cottatenga**, en **Catip Moeda**, Maleyts schryver en tommagon.

Lager stond 's Compies segel, in roden lacke gedruckt, en daaronder: Ter ordre van d'E. heer commissaris en den raad tot Padang, datum uts.[3]) Was getekent **Adam Hendriks Pen**,[4]) secretaris.

CDXL. JAVA—MATARAM.

15 October 1680.[5])

Eenige der Javaansche strandgouverneurs bleken niet genegen, de Compagnie behulpzaam te zijn bij het haar door den Soesoehoenan geschonken recht van aankoop van alle produkten uit de Mataramsche landen, welke zij noodig had. Op de klachten van Couper daarover vaardigde de vorst onderstaand bevelschrift uit. (*Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 742—745).

---

[1]) Meestal: „baleye" = balai bitjara, raadhuis. Zie hiervóór, noot 1 op blz. 198.

[2]) Dit staat ook zoo in het *Daghregister*, doch deugt niet. Het Mohamedaansche jaar moet allereerst zijn 1091. Bovendien begint de maand Scha-ban 1091 met 27 Augustus 1680, en zou het dus moeten zijn de derde dag dier maand.

[3]) Ut supra.

[4]) Het *Daghregister van Batavia* heeft hier verkeerdelijk Adam Hendricksen. Zie echter aldaar blz. 179, waar de naam goed staat.

[5]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 744—745.

Mandaat door den Sousouhoennan wegens de Comp'[ies] commertie, verleend den 15[e] October 1680.[1])

Wy, Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatti Ingalaga, ordoneren en bevelen uyt cragte van desen onsen briev', aan den commandeur Jacobus Couper overhandigt, dat alle onse ingesetenen met d'E. Comp'[ies] residenten langs onse kusten onverhindert sullen haren handel dryven, en d' Ed. Comp'[ie] met alderhande koopmanschappen, die op 't land van Java vallen, accomoderen, 't sy houtwerken, rijs, zoud, wit ende swarte suyker ende andre wharen, dat den Sousouhoenam aangenaem sijn sal; want het verhandelen van koopmanschappen niet verboden werd. En derhalven sullen alle de ingesetenen van de stranden, volgens inhoud van 't contract, tusgen d'E. Comp'[ie] ende den Sousouhoenam gesloten, in alle coopmanschappen met d'E. Comp'[ie] onverhinderd handelen, kopen en vercopen, voor sooveel d'E. Comp'[ie] begeerd, op sodanigen wyse, als altijt gebruykelijk is geweest, niets uytgesonderd, alsoo den Sousouhoenam genegen is, al 't gene met d'E. Comp'[ie] gecontracteert is, onwederroepelijk te onderhouden. Maar alle wharen, die d' Ed. Comp'[ie] komt te copen, 't sy van hout, zoud, rijs, suyker, etc[a], moet naar ouder gewoonte marktgang, maar sonder verkortinge van de ingesetenen,[2]) gekogt werden, sullende een ieder, 't sy groot of cleen, gemene luyden of die 't gesag voeren, naar ouder gewoonte vrystaan, om haren handel sonder eenige verhindering met d'E. Comp'[ie] te doen. Gelijk d'E. Comp'[ie] geen geregtigheyd te betalen heev't, soo sullen alle degene, die met d'E. Comp'[ie] handelen, de geregtigheyt van 2 rijxdaelders per cento volgens 't contract aan den here betalen,en bovendien van de houtwerken over 't bosregt naar ouder gewoonte het thiende hout uytkeren. Voorts, wanneer d' ingesetenen met kennis van de regenten van d'E. Comp'[ie] geld op coopmanschappen ontfangen,[3]) sullen de regenten moeten besorgen, dat d'E. Comp'[ie] haare betalinge kryge, zonder daarinne verkort te werden.

Alle 't welke voorschreven verstaan wy en gebieden wy,

---

[1]) Het *Daghregister* geeft een uitvoeriger titel.

[2]) Het exemplaar in het *Contractboek* heeft: „maar niet sonder verkortinge van de ingesetenen", wat evident een verschrijving is.

[3]) Bij wijze van voorschot.

dat heyliglijk sonder eenige de minste inbreuke naargekomen en agtervolgt mag werden, sullende de overtreders andersints tot een exempel van andre niet ongestraft blyven.

In teken der waarheyd is desen uyt onsen naam door Adepatty Ourawan, Radeen Angabey Annirrang Cassoema, en de voornaamste strandheren, Tommogong Zouranata en Tommogong Mangononang, ondertekent.

Gegeven binnen ons hov' op **Wanacarta**, den 15ᵉ October Aᵒ 1680. Was getekend: **Adepatty Ourawan, Angebey Nirrang Cassoema, Tommogong Soeranate** en **Tommogong Mangononang.**

Terzyden stond: Ten overstaan van ons, ondergeschrevenen, was getekent: **Joan Albert Sloot** en **Thieleman van Eeuwijk.**

CDXLI. MALABAAR.

3 December 1680. [1])

De regeerende koning van Cananoor, uit het geslacht Colastry of Colatri, overleed in 1680, en werd opgevolgd door „den naeste aen hem", die den 24en Mei de regeering aanvaardde, en in onderstaand contract alle overeenkomsten, door zijn voorgangers met de Compagnie aangegaan, bekrachtigde (*Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 810; idem *1681*, blz. 314).

Naerder accoordt en bevestingh van altoos-duyrent verbont en vruntschap tusschen d' Nederlantse Geoctroyeerde Oostindische Compⁱᵉ, en in derselver name, ter ordre van d' E. heer commissaris en commandeur Marten Huysman, gemaeckt door den ondercoopman en hooft der fortresse **Cananoor**, Jacob Schoors, met den coningh van **Colastry**, als: [2])

Vermits den koning **Collatri**, mijn neve en voorsaat, door sijn wijsheyt en goeden raat met den Nederlantschen Staat in India

[1]) Uit het *Contractboek*. Van dit stuk zijn vier afschriften aanwezig: twee in het *Contractboek Amsterdam* III, blz. 315 e. v. en 511 verso e. v. een in de *Overgecomen brieven 1682*, sevende boeck, folio 2107 verso, benevens een in de *Overgecomen brieven 1685*, derde boeck, folio 762. Zie voor den datum ook de noot aan het slot van dit contract.

[2]) Deze titel staat alleen bij het vierde der in de vorige noot genoemde afschriften.

heeft gemaekt een vast, seker en bondig contract van vreede ende eeuwig verbond, ofte soolang son en maan wesen sullen, voor hem en alle princen, ragiadoers,[1]) nayros[2]) ende verdere onderdanen des coninxcrijx, op den 18e dag der maand Minieu jaer[3]) in den jare 838 naar de Mallabaarse stijl, en naar de Nederlantse den 26e Maart 1663,[4]) ende sulx met een nadere speciale acte den 28 van Camin jaar 838,[5]) sijnde 11 October 1663[6]) verclaard ende bevestigt, gelijk mede tot verdere genoegen en vrintschap den .... van A° ....,[7]) na onse stijl 22 July 1664, door gemelten mynen voorsaat Collatry met den E. heer admiraal Jacob Hustaart is gemaakt een accoord, aangaande de negotie.[8]) En om in sodanigen vrindschap en goed verstand te blyven continnueren en 't selve te vernieuwen, heevt den capiteyn der fortresse Cannanoor, Jacob Schoors, my uyt de naam van d' Ed. Nederlantse Oostindische Staat en Compie versogt.

Zoo is 't, dat ik, den coning Collatry, die den 24e May deses jaars de regeringe aangenomen heb, met dit mijn opentlijk geschrivt voor my ende voor alle coningen, princen, ragiadoors, nayros ende verdere onderdanen deses mynen rijx verclare, dat de voorgenoemde contracten sullen wesen, sijn ende blyven als voor desen, even alsof deselve door mijn eygen bevelen ende raad gemaakt was, en dat die onverbrekelijk en in alle eeuwigheyd sal gehouden werden door my en de myne, nu levende ende na my heersgende.

Aldus gedaan in mijn paleys tot **Baliepatnam**, den 23e dag van Burtchigam[9]) en na de Nederlantse stijl den 3e van Decem-

---

1) Regenten.

2) Krijgslieden.

3) Dit moet zijn de maand Minam, die samenvalt met Maart; Canter Visscher, blz. 435. Het woord jaar wordt er in de Nederlandsche contracten meer achter geplaatst. Zie beneden.

4) *Corpus* II, blz. 246 en volgende.

5) De naam der maand is Cammy.

6) *Corpus* II, blz. 257—258.

7) Niet ingevuld. Moet zijn: „den 9den dag der maand Cartadagam van het jaar 839 der Kollam-era.

8) *Corpus* II, blz. 277—280.

9) Canter Visscher spelt de 11e maand van het Mallabaarsche jaar: Brisigam.

ber 1680,[1]) sijnde van dese inhout geschreven ende getekent 4 geschrivten, 2 in de Mallabaarse en 2 in de Nederduytse tale, daarvan één in mijn handen en 2 aan den capiteyn van 't fort Cananoor sal gestelt, en den ander aan d' E. heer commissaris en commandeur na Cochin gesonden werden.

Onder stond en was getekent in Mallabaarse caracters het teken van den coning **Collatry.**

Onder stont:[2]) Accordeert met zijn principaal, Cananoor 7 December 1680. Was getekent: **Marten Hendriksz.**

Lager: Gecollationeert, accordeert, Coetchin 24 Maart 1681, en getekent: **Adolf Bassing**, secretaris.

CDXLII. SUMATRA'S WESTKUST.

1 Januari 1681. [3])

De Atjehsch-gezinde radja Ilir op Baros bleef ook na de overeenkomst van 20 November 1679, welke hij trouwens niet geteekend had, een vijand van de Compagnie. Met een aantal Bataks richtte hij zich tegen zijn mede-regent, radja Oeloe, die de zijde van de Compagnie hield. Maar na het groote verdrag van 1680 werd ook Ilir's positie moeilijker en hij bood weldra zijn onderwerping aan. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 21; *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 717; *1681*, blz. 25, 336, 338—339, 345 en volgende; MAC LEOD in Indische Gids 1905, blz. 470—471).

Nader contract ende articulen, waarop radja Dilheer [4]) en syne onderregenten op hunne voorgaande verootmoeding weder met ende benevens radja d'Oulu ende de gantsche regering en gemeynte van **Baros** als ware bontgenoten sijn aangenomen ende veraccordeert by de oppercoopluyden Joan van Lene, secunde der commissie, en Arent Silvius, twede van de commanderye ende opperhooft tot Poele Chinko, [5]) gecommitteerde van d'E. heer Laurens

---

[1]) Het *Daghregister van Batavia, 1681*, geeft op bladzijde 314 als datum van onderteekening van dit contract 22 November 1680, maar alle vier hierboven genoemde afschriften hebben 3 December. In het *Contractboek* op 's Lands archief te Batavia staat 7 December.

[2]) Het volgende alleen in het afschrift in de *Overgecomen brieven* van *1682*.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in *Daghregister 1681*, blz. 345 en volgende, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 1023 en volgende.

[4]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 197.

[5]) Poeloe Tjingkoek, in de baai van Priaman.

Pit, de jonge, commissaris, ende den raad tot Padang over de Westcust van Sumatra, in den name van d' Ed. heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael, en d' Ed. heeren Raden van India vanwegen de Vereenigde Nederlantse Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] en den grootmagtigen koning van Maningcabou, en als desselvs stadhouder, den heer commandeur tot Padang, overeengekomen, veraccordeert en besloten tot eene eeuwigdurend bestandt van vreede en schuldige onderhouding der volgende articulen.

1.

Vooreerst radja d' Ilheer ende de syne, sig hebben[de] verootmoedigt voor de voorschreven gecommitteerde, ende bekent syne schuld, als overtreden en verbroken hebbende de contracten, bevorens met d' E. Comp[ie] gemaekt, en gebeden om vergiffenisse van dien, met versoek van weder als bondgenoot onder bescherming van d'E. Comp[ie] en de regering van derselver commandeur tot Padang als stadhouder van den coning van Maningcabo te werden aangenomen en behouden, beloven by desen nader contracte volkomen gehoorsaamheyd, ende sodanige verbondbreking noyt meer te sullen beginnen, met afswering van alle andre oppermagten, ende specialijck de croone **Aetche**, [1]) voor hun ende hunne nakomelinge, altoos ende eeuwiglijck.

2.

Radja d'Ilheer en syne regenten beloven, van haar te doen ende van hier uyt te dryven de twee Aetchinse boejangs ende de keys Jouroan [2]) met haren aanhang, ende deselve ter discretie van d' E. Comp[ie] te laten, accorderende met 't 1[e] en 6[e] articul van 't contract van A[o] 1668, den 29[e] April [3]) ende 10[e] articul van de nader opgestelde articulen van A[o] 1670, den tweeden October bevestigt. [4])

3.

Radja d'Ilheer en de syne sullen sig ook niet bemoeyen met

[1]) Atjeh.

[2]) Atjehsche boedjangs zijn Atjehsche jonge mannen. Zie ook *Corpus* II, blz. 485. Keys houd ik voor een verbastering van kiahi's. Zie voor hen ook *Daghregister 1681*, blz. 339.

[3]) *Corpus* II, blz. 383 e. v.

[4]) Zie voor dit verloren gegane contract van 1 October 1670 *Corpus* II, blz. 582.

Maradja Moeda, Radja Mangsoor en Sulthan Oulobalang, maar deselve als verstoorders van de gemene rust ende schadelyke instrumenten in de regering ende voor den welvaart deser landen, ter verantwoording aan d'E. Compie ende 't goedvinden van gemelte gecommitteerde overlaten, sonder eenig tegenspreken, accorderende met 't voormelte contract van 1668 ende 't byvoegsel van den jaare 1673. [1])

4.

Radja d'Ilheer ende de syne sullen aan d'E. Compie tot vergoeding van de omcosten van schepen, volk ende andersints, tot bevrediging van dese strydende parthyen gedaan, mitsgaders van de schaden, hier geleden, moeten opbrengen een geldboete, welke door voornoemde gecommitteerde gesteldt zijnde op 100 tail, a 16 rijxdaelders de tail; [2]) nogtans op de ootmoedige klagte van armoede en beede tot vergiffenisse oft' quijdschelding van radja d'Ileer vermindert is op de helvt, te weten 50 tail of 800 rx^s, in termine van 5 jaar, 't sy in goud, silver, camphur, bensjouin [3]) of andre goederen te betalen ende dat hy de verdre dispositie [4]) in desen van de goedertierentheyt van de Hoog Ed^e heer Gouverneur-Generael ende d' E^e heeren Raden van India tot Batavia, byaldien hy door sijn goed comportement en trouwe aan d'Ed. Compie sulx mogt komen te meriteren, sal moeten afwagten en naarkomen.

5.

Radja d'Oulou en radja d'Ilheer benevens alle onderregenten van **Baros** sullen aan d'Ed. Compie afstaan en overhandigen alle 't geweer ende ammonitie van oorloge van de crone Aetche, ende voorts alle 't gene tot teyken en bewijs van onderwerping aan dat rijk mogten ontfangen ende nog in handen hebben.

6.

Radja d'Oulou en radja d'Ileer benevens alle de onderregenten ende de gemeynte houden 't vonnis van d'Ed. Compie, over

---

[1]) Het verdrag van 5 Januari 1673 in *Corpus* II, blz. 482 en volgende.
[2]) Een thail was een gouden rekenmunt, verdeeld in mazen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium.
[3]) Benjuin of benzoë.
[4]) Er staat: „dispotie".

Lele Wangsa en Bandara Moeda gedaan [1]) voor wettig, en sullen noyt meer eenig versoek voor deselve doen, nog daarvan een woord meer te mogen spreken.

7.

Radja d'Oulou en radja d'Illeer met de regenten beloven de personen van voornoemde gecommitteerde aan te nemen en te houden als regters ende middelaars over hunne verschillen ende onlusten van burgerkrijg, ende tot bevrediging ende vereeniging van deselve, mitsgaders naar te komen ende te volbrengen sodanige articulen en conditiën, als de gemelte gecommitteerde naar ondersoek van saeken tot ampliatie van desen nader contracte sullen oordelen en bevinden ten meesten nutte ende dienste van de gemeente te behoren, op pene dat dengene, die sig sulx niet en komt te onderwerpen, als een verstoorder ende vyand van de gemene rust sal werden aangetast ende gestravt.

8.

Radja d'Oulou en radja d'Ileir en de regenten sullen over gene onderlinge verschillen, die na desen onder hun mogten ontstaan, met malkanderen vermogen in verwydering off tweespalt te komen, maar malkanderen niet kunnende verstaan, nog overeenkomen, alsdan sulx aan de residenten alhier, en door deselve, mitsgaders ook by hare eygen brieven, aen de heer commandeur ende stadhouder tot Padang bekent maken, ende Sijn E. oordeel en uytspraak daarop afwagten, voor goed houden ende nakomen, op pene dat dengenen, die desen ter contrarie doet, naar belang van saken sal werden gecorrigeert.

9.

Radja d'Oulou en radja d'Ileir ende de regenten sullen over geen voorgaande geschillen nog zydekiesing ende geleden ongelijk vanwegen de **Batta's**, [2]) eenige onlusten nog verwijt of verwyderinge onder malkanderen vermogen te maken, maar sulx in 't geheel vergeten ende vergeven, ende met deselve voortaan in vreede tragten te leven, sonder oyt meer den eenen, sonder weten van den anderen, nog niet buyten kennisse van de residenten van d'Ed. Compie, eenige Batta's vermogen af te roepen,

---

[1]) Er staat: „gegaan". Van de beide genoemde orankaja's was de eerste betrokken geweest in het in brand steken van 's Compagnies loge op Priaman.

[2]) Batak's.

ofte aanhang tegen malkanderen te maken, nog met deselve iets in 't besonder tot nadeel van den anderen te ondernemen.

10.

Radja d'Oulou en radja d'Ilheer, alle de regenten ende de gantsge gemeente van Baros sullen voortaan onder malkander ook weder moeten leven ende t'samen regeren na hunne oude costumes, ende volgens de contracten, met d'E. Compie gemaekt. ende in alle eenigheyd, rust, vreede ende broederschap hunne presente residentiën ende woonplaatsen verlaten, en weder inkeren tot hare gesamentlyke negorye ende woonplaats, en tragten deselve te doen welvaren, tot ruste ende beste der gemeynte, op pene dat degene, die anders comt te doen, als een wederspannige daartoe sal werden gedwongen.

11.

Radja d'Oulou en radja d'Ilheer ende alle regenten sullen geen vremde handelaars, ende speciael geen Aetchinders, onder wat pretext of schijn 't ook mogt wesen, hier meer vermogen te laten aankomen, maar deselve afwysen met alle vermogen; en sullen de Barohesen ook niet varen als met onse zeepassen, ende eenelijk op sodanige plaatsen, als van hier tot **Batahan**[1]) ende gelijck by de vorige contracten zy veraccordeerd; en volgens den inhoude van dien vermogen de bontgenoten van d'E. Compie op dese Westcuste, als ook bevorens, hier aan te komen.

12.

Radja d'Oulou en radja d'Ilheer met de gantse regeringe sullen tragten den handel en de negotie van d'E. Compie met alle opregtigheyd ende vermogen voort te setten, ende waaruyt de voorgaande gecommitteerde nog voor haar vertrek van hier aan de beyde radja's ende regenten eenige incomsten tot hun onderhoud sullen toeleggen, en by de ampliatie van desen hieragter volgen.[2])

13.

Radja d'Oulou en radja d'Ilheer met alle de regenten ende gemeynte van Baros vernieuwen en confirmeren hiernevens de vorige contracten, met d'Ed. Compie gemaekt, deselve nevens

1) Aan de kust, in het Zuiden van de tegenwoordige afdeeling Natal.

2) Zie hierachter, blz. 249.

dese nadere contracte naar hunne wyse op den alcoran met solemnelen eede beswerende, ende bevestigen trouwelyken te onderhouden en te doen onderhouden voor hun, haare kinderen ende naarcomelingen, voor altoos ende eeuwiglijck, amen.

Aldus veraccordeert, gearresteert, ende is tot een eeuwigdurent contract met d'Ed. Comp^ie onder 't afleggen van solemnelen eede 't Maleyts geschrivt of translaat van desen op den alcoran naar de Mahometaanse wyse plegtelijck besworen ende bevestigt, ende benevens dit in 't Nederduyts met hunne eygen hand onderteykent, gelijck de in 't hooft genoemde gecommitteerde 't selve benevens dese wegens d'E. Comp^ie mede hebben onderschreven, ende door den Cottatengsen gouverneur Pouty ende den Padangsen ponglou Paducca Magat, de voornoemde gecommitteerde tot adsistentie bygevoegt, als getuygen van desen gearresteerde nader contracte ook doen onderteykenen, alsmede door den schryver van 't selve als secretaris, in desen genaamd Intie Boeroe; sijnde in 't Nederduyts ende Maleyts van yder tale 2 instrumenten beschreven, om van ider taal een in handen van des Comp^ies residenten, ende van ider tael een in handen van de Radja's d'Oulou en d'Ilheer te werden bewaard.

Binnen 's Comp^ies gefortificeerde logie tot **Baros**, den eersten January a° Christi 1681, ende na de vlugt Mahomets in 't jaar 1090 den 10^e dag der laaste maan Silhets, [1]) sijnde benevens desen ook ondertekent in 't Maleyts, als boven gesegt. **Jan van Lene**, **Arent Silvius**, **Radja d'Oulou**, **Radja d'Ilheer**, **Radja Ebraim**, **Orangcay-baly**, **Maharadja-moeda**, **Radja Cittia-moeda**, **Radja Sittia-lilla**, **Bandhara Radja**, den tommagon en gouverneur **Poety**, **Paducca Magat** ende **Intie Boeroe** als secretaris.

---

[1]) Het *Daghregister* heeft als naam der maand: Silhety; dit is dan een verbastering van Dsul-Hiddscha, de laatste maand van het Mohamedaansche jaar. Die maand van het jaar 1090 begint op 23 December 1680, en dus valt de tiende dag dier maand inderdaad op 1 Januari 1681.

CDXLIII. CHERIBON.

7 Januari—27 Februari—31 Juli 1681.[1])

Cheribon, bestuurd door drie gebroeders-sultans, was van oudsher een vazalstaat van Mataram geweest; het kwam door den opstand van Taroeno Djojo, die door Bantam werd gesteund, in een moeilijke positie. De drie gebroeders bevonden zich in des Soesoehoenan's hoofdstad, Karta of Mataram, toen deze plaats door Taroeno Djojo werd ingenomen; de Madoerees nam hen gevangen en leverde hen uit aan sultan Ageng van Bantam. Deze ontving hen met vele eerbewijzen en hoopte op die manier hen blijvend aan zijn zijde te brengen. Na eenigen tijd liet hij hen naar hun land terugkeeren, op voorwaarde, dat zij zich zouden meester maken van Soemedang; daardoor hoopte hij Mataram en de Compagnie in ernstige ongelegenheid te brengen. De Compagnie, die Bantam's invloed in Cheribon zeer gevaarlijk achtte, wist de Cheribonners allereerst te bewegen, van een verovering van Soemedang af te zien, en toen de strijd tegen Taroeno Djojo door diens dood geëindigd was, trachtte zij de gebroeders tot onderwerping aan den Soenan en de Compagnie te bewegen. Jacob van Dijk slaagde er in, de gebroeders onderstaand contract te doen teekenen. (De Jonge, *Opkomst, VII*, blz. CXVI—CLII; *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 792—793, 816—819; *1681*, blz. 2—16, 56—57, 154—156, 201, 212—219, 238—246, 285, 472—480).

Articulen, waarop tusgen d'Ed' heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael en de heren Raden van India, als representerende de Generale Vereenigde Nederlantse Geoctrojeerde Oostindische Comp[ie] in dese landen ter eenre, ende de heren gebroeders koningen van **Cheribon**, met name Marta Wyaja als d' eerste, Carta Wyaja, de tweede, en Wangsa Carta, de derde, voor haar en haare nacomelingen ter andre zyde, gemaekt en gesloten is een vast, onverbrekelijk verbond van onderlinge vreede, vrundschap ende gebuursame bondgenootschap, in maniere hieronder beschreven.

Vooreerst bekennen en verclaren de coningen-gebroeders van **Cheribon**, gelijk by hare brieven en uyt het mondeling berigt van hare gesanten gebleken is, ten hoogsten dankbaar en verpligt te wesen voor de hulpe en bystand, door d'E.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 240—246, en De Jonge, *Opkomst, VII*, blz. 372 en volgende.

Comp^ie aan haar en hare onderdanen op haar ernstig versoek en bede onder Comp^ies bescherming sijn aangenomen [1]) en vry gemaakt van de overlasten, die sy te voren, tot verderv' van haar land en volk, van de Kidolese rovers [2]) en andersints hebben geleden, waartoe d'E. Comp^ie haar volk, onder den capitain Jochem Michielse en Crain Bissey [3]) met nog eenige andre Macassaarse groten, expres op haar beede naar Cheribon in de maand April van den jare 1680 hebben gesonden; daarom beloven de koningen-gebroeders voor haar selven, hare nakomelingen en hare onderdanen, altoos en ten laasten dage toe, zoo lang zon en maan schynen sullen, getrouwe, eerlyke, onverbrekelyke vrindschap met de Comp^ie te sullen onderhouden, ende altoos sonder veranderinge te sullen sijn en blyven dankbare en getrouwe bondgenoten van d'E Comp^ie, zonder voortaan of naar desen eenig ander beschermheer, 't sy wie die ook wesen mogte, te sullen erkennen ende aanhangen.

Op welke verclaringe ende belov'ten d'Ed. Comp^ie alsnog aanneemt, de koningen-gebroeders van Cheribon, haar land en volk, insgelijx hare nakomelingen, te beschermen tegens alle sodanige vyanden, waartegens d'E. Comp^ie selvs in geen verbond van vrede is, indien sy van deselve sonder reden of oorsake met oorloge beswaart komen te werden. Ende indien sulx door andre 's Comp^ies geallieerde quame te geschieden, dan sal d'E. Comp^ie door vrindelyke tussensprake de verschillen als middelaars tragten te vereffenen, mits dat de coningen haar alsdan of in sulken geval naar des Comp^ies goeden raad en vermaninge comen te gedragen.

Daarentegen beloven de koningen en haar volk altoos gereet te sullen sijn, d'E. Comp^ie in tyden van nood, en daartoe versogt en geroepen werdende, te hulp te komen, mits dat de Comp^ie haar vergoed en betale de onkosten van sodanige bystand, gelijk mede de koningen en hare onderdanen naar desen gehouden

---

[1]) Deze zin deugt niet. Achter onderdanen leze men: „verleent, en dat". Zoo althans veronderstelt DE JONGE.

[2]) Aanhangers van den Bantamschen pangeran Kidoel, die plunderend door den Preanger en de Cheribonsche landen trokken.

[3]) Crain of karaeng Bissey was in 1677 afgezet als koning van Makassar; hij vertoefde van October 1678 tot aan zijn dood in 1681 op Batavia, en had met zijn volgelingen de Compagnie in het Cheribonsche gesteund.

sullen wesen te vergoeden de onkosten, die de Comp[ie] tot haar behulp en bystand comt te doen.

Dog sullen de koningen en het volk van Cheribon met niemand, wie het ook sijn mogte, in oorlog treden mogen, nog ymand den oorlog mogen aandoen, tensy met voorweten, goedvinden en toestemminge van de Comp[ie], gelijk sy ook, met ymand in oorlog sijnde, buyten voorweten en toestemminge van de Comp[ie] geen vrede sullen mogen maken, insonderheyd niet met de sodanige, waarmede d'Ed. Comp[ie] selvs in oorlog is.

En gelijk de koningen van Cheribon sedert langen tijd geweest sijn vassalen en onderhorige van den Sousouhoenam Mattaram, soo beloven sy alsnog, onverminderd de vrindschap met de Komp[ie], te sullen sijn en blyven eerlyke, standvastige en getrouwe bondgenoten ende vrinden van den Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatty Ingalaga, als wettige ervgenaam en navolger van den jongst overleden Sousouhoenam, op wiens troon hy nu weder, met de hulpe Godes en de bystand van d'E. Comp[ie], in de verwoeste stadt Mattaram herstelt is, ende voorts ook van syne wettige ervgenamen, die naar hem wettelijk in het rijk comen te succederen, dat deselve ook altijd voor haar meerder en als de oudste sullen erkennen, eeren en respecteren, en des noots met voorweten en toestemminge van de Comp[ie] te hulp komen, te meer vermits den Sousouhoenam sijn rijk, sedert den opstand van den trouwlosen Troenadjaja in den jare 1676, onder Comp[ies] bescherminge is aangenomen, gelijk dan ook den Sousouhoenam by voorvallende noot den koning en 't volk van Cheribon naar vermogen mede sal adsisteren. En sal den Sousouhoenam door Comp[ies] en der Cheribonders gecommitteerdens versogt werden, dit verbond van vrindschap, voor sooveel het hem aangaat, mede te onderteekenen en te besegelen; des sullen de koningen en 't volk van Cheribon blyven binnen de limiten van haar land, sodanig als die tegenwoordig bekent zijn, zonder haarselve, tot schade en nadeel van de Comp[ie] of den Sousouhoenam, verder te mogen uytbreyden, of iets onder haar gebied trekken. En so 'er over de limiten een verschil mogt wesen, dat sal door wedersijds gecommitteerde, onverminderd dit verbond van vrindschap, vereffent werden.

Zoo 't gebeurde, dat ymand van de coningen of de 3 gebroeders, of wel ymand van de hare, iets quame te bedryven en aan te regten, dat tot nadeel van dit verbond of ook tot veragtinge van de Comp'e of den Sousouhoenam mogt komen te strekken, daarover sal degene, die het doed, zonder onderscheyd van personen, na verdienste moeten gestraft werden, sonder eenig uytstel of uytvlugt, gelijk ook van des Comp'es of des Sousouhoenams zyde geschieden sal, indien de Cheribonders door ymand hunner onderdanen misdaen werde.

De koningen van Cheribon sullen in haar land omtrent de zeestranden geen forten of vastigheden mogen bouwen, als met kennisse en toestemminge van d'E. Comp'e, om alle wantrouwe tusgen beyde weg te nemen.

En gelijk den Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatty Ingalaga aan de Comp'e alleen, met uytsluytinge van alle andre, vergund heev't alle soorte van kleden en amphioen in sijn land te mogen aenbrengen en verkopen, soo werd hetselve door de coningen van Cheribon aan d'Ed. Comp'e insgelijx mede alleen vergunt, en beloven derhalven de coningen selv's en door hare groote te sullen sorge dragen, dat niemand, wie het ook zy, eenige dier goederen in haar land brengen en vercopen, 't welke sy daarom op de basaars met gommeslag sullen laten verbieden, en alle haare onderdanen belasten, van niemand eenige kleden of amphioen te mogen kopen als van de Comp'e, of van degene, die met Comp'es passen op Cheribon verschynen, sullende ook d'E. Comp'e van alle hare goederen, die se op Cheribon aanbrengen en weder van daar uytvoeren, gelijk in het gantsche land van den Sousouhoenam, tholvry sijn, en van gene sabandharen of ymand anders gemoeyt mogen werden. Ook sal het d'Ed. Comp'e vry staan, soo 't haar believt, een logie op Cheribon te bouwen, om haar negotie te dryven, waartoe haer de coningen van een bequaam erv, des begeerd wordende, sullen versorgen.

De peper, die in 't land van Cheribon valt, sal alleen aan d'E. Comp'e, en niemand anders, mogen verkoft en gelevert werden, tegens basaarsprijs; dog als d'E. Comp'e niemand stiert om die te kopen, dan sullen de Sirrebonders die mogen ver-

copen aan Comp[ies] ingesetenen, die met Comp[ies] passe aldaar verschynen, of soo de Sirrebonders en de ingesetenen op Sirrebon genegen mogten wesen de peper hier selvs op Batavia te brengen en aan de Comp[ie] te vercopen voor deselve prijs, die de Comp[ie] aan andre betaald, dat sal haar mede vrystaan, mits dat se nergens anders hene vervoert werden. En soo dat quame te gebeuren, sal deselve by agterhalinge geconfisqueert sijn, en die geconfisqueerde peper, of waardye van die, komen tot profyte van degene, die se aanhaald, en van de coningen van Sirrebon, elk voor de helvt; maar in gevalle de coningen selvs eenige peper elders hene als na Batavia versenden, dan sal deselve, indien se agterhaeld werd, in 't geheel komen tot profyte van degene, die se aanhaeld en hier op Batavia aanbrengt.

Comp[ies] onderdanen en ingesetenen, die onder Comp[ies] passe op Sirrebon verschynen om te negotieren, sullen hare passen aan den sabandaar en Comp[ies] resident, als 'er ymand van Comp[ies] wegen op Sirrebon woont, verthonen, om te sien of se is na behoren; en soo wanneer niemand van Comp[ies] wegen op Sirrebon is, dan sal den sabandaar de regte passe van de Comp[ie] kunnen kennen aan een siap,[1]) daar Comp[ies] naam met Maleytse letters ingedrukt staat; dog sullen dese luyden, Comp[ies] onderdanen en ingesetenen, niettemin gehouden wesen voor alle de goederen, die sy daar aanbrengen, drie ten hondert, insgelijx voor 't gene sy uytvoeren sonder onderscheyt mede 3 ten hondert te betalen; item yder last rijs een rijxdaelder; des sullen sy ook vóór alle andre negotianten marktgangs[2]) haar geriev' en ladinge moeten erlangen, gelijk soodanig mede met den Sousouhoenam gecontracteert is.

Wanneer de Comp[ie] om houtwerken of rijs mogte benodigt wesen, of ook om suyker of iets anders, dan sullen de koningen van Sirrebon gehouden wesen sorge te dragen, dat sodanige goederen aan niemand anders, als aan de Comp[ie] of hare ingesetenen, gelevert werden, sullende (door) de Comp[ie] op Chirrebon daarvoor in redelijkheyd basaarsprijs betalen; en ingevalle de Sirrebonders deselve goederen hier selvs brengen, dan sullen se haar door de Comp[ie] volgens de Bataviase prijs betaald

---

[1]) Tjap of chiap is: stempel.
[2]) Naar den marktprijs.

werden, of het sal haar vry staan, die in de stad aan de ingesetenen te verkopen.

De kooplieden, houtleveranciers etc^a, die met d'E. Comp^{ie} handelen, kopen en vercopen in 't land van Cirrebon, sonder onderscheyd van alle soort wharen, die se van des Comp^{ies} factoren incopen en weder aan deselve verkopen, [sullen] aan den heer betalen twee ten honderd, 't sy dan wat voor goederen het wesen mogte: hout, zout, rijs, zuyker, en wat dies meer zy, sonder dat de coningen van Sirrebon deselve coopluyden, so lange sy met de Comp^{ie} handelen, eenige moeyte sullen mogen aandoen, 't sy aan hare personen ofte middelen, maar deselve laten onder bescherminge van de Comp^{ie}, opdat alsoo van haar geld versekert mogen wesen, gelijk met den Sousouhoenam ook gecontracteert is.

Indien 't gebeurde, dat Comp^{ies} schepen, of vaartuygen van hare onderdanen en ingesetenen, door quaad weder of ander ongemack onder het gebied van Sirrebon te stranden en te verongelukken quamen, soo sullen de coningen van Sirrebon gehouden wesen, door haar volk en onderdanen de behulpsame hand naar uyterste vermogen te bewysen, en sorge te doen dragen, dat gene van de gestrande goederen weggenomen of gestolen komen te werden, opdat de eygenaars onbeschadigt mogen blyven; dog sullen ook deselve de helpers in de redelijkheyt van haare arbeyd en bewesen hulpe belonen.

Ook en sullen de coningen van Sirrebon niet gedogen, dat d'E. Comp^{ie} of iemand van hare ingesetenen in haar land eenige overlast werden aangedaan, of dat se aan hare goederen beschadigt werden; en indien 't gebeurt, besorgen, dat daarvan vergoedinge geschiede, boven regtvaardige straffe aan de quaatdoenders.

De Comp^{ie} sal vry staan, onder 't gebied van Sirrebon, 't sy te water of te lande, sonder onderschijd, hare vyanden aan te tasten, en de koningen sullen gehouden wesen d'E. Comp^{ie} des noot, daarin te adsisteren, ook mede aan de Comp^{ie} en hare ingesetenen alle hulpe en bystand bewysen, indien se op haare rhedens door eenige vyanden quamen aangerant te werden. Ook

beloven de coningen gene natiën, hoedanig die genoemd mogten wesen, in haar land te sullen admitteren, die met d'E. Comp[ie] in oorlog zijn, maar deselve ter contrarie, als gesegt, allen afbreuk helpen doen, opdat alsoo de vrindschap tusgen de Comp[ie] en den Sousouhoenam ende Sirrebon te bestendiger mag wesen.

De koningen sullen ook onder haar gebied noyt eenige Macassaren, of Maleyers, Moren, of wat natie het wesen mogte, met de Macassaren vermengt sijnde, metterwoon mogen gedogen, nog ook aan deselve eenige frequentatie of negotie vergunnen, als aan de sodanige, die Comp[ies] pas komen te verthonen, sonder nogtans dat desulke haar metterwoon in 't land van Sirrebon vast sullen mogen ter neder setten, gelijk het contract met den Sousouhoenam ook mede brengt.

De koningen van Sirrebon beloven mits desen wel expresselijk, alle mogelyke middelen te sullen aanwenden, om alle slaaven, die zedert eenige jaren van hier naer Sirrebon verlopen zijn, of ook eenige misdadigers en schuldenaars, die om haare begane fauten ofte schulden van hier naar Sirrebon gevlugt mogten wesen, byeen te versamelen, om aan d'Ed. Comp[ie] overgeleverd te werden; en soo na desen, 't zy slaven, 't sy dieven, 't sy dootslagers of andre misdoenders, of ook eenige schuldenaren, van wat natie die wesen mogen, van hier naar Sirrebon quamen te retireren, die sullen de coningen dadelijk doen vaststellen en onder goede versekertheyd ter eerste gelegentheyd herwaars sturen, of daar aan onsen residend overgeven, sonder een eenige te mogen ophouden, veel min eenige Christenen besnyden; en opdat de Sirrebonse onderdanen te yveriger en te gereder mogten wesen, sodanige slaven of andre misdoenders aan den dag te brengen, soo sullen zy van elke slaav' 10, en van elke misdader of banquerottier 20 rijcxdaelders genieten, 't welk d'Comp[ie] daarvoor selvs sal uytkeren.

Ende opdat alle occasie tot onlusten, sooveel mogelijk zy, weggenomen werden, soo sullen de Sirreboncers en de Sirrebonse ingesetenen niet mogen varen als met Comp[ies] pas, 't sy van hier of van onsen resident op Sirrebon; en in gevalle van Comp[ies] wegen niemand op Cheribon resideerde, dan sal versogt

werden dat den outsten koning een teken hebbe van Comp'ns wegen, om aan sijn vaartuygen te geven, opdat men se kennen en onderschyden mag, mits dat se om de Oost niet verder varen als tot Baly toe, en niet voorby Borneo, dat van outs met den Sousouhoenam ook gecontracteert, gesloten en besproken is.

Alle welke poincten sodanig door den Gouverneur-Generael en de Raden van India sijn opgesteld, en soowel in de Nederduytse als Maleytse tale neffens malkanderen geschreven en den commissaris, Jacob van Dijk, nevens de Sirrebonse gesanten van de drie gebroeders medegegeven, om sodanig door de coningen van Sirrebon en hare voornaamste groten ondertekent, gesegelt en met eede op den alcoran naar haare wyse beëdigt te werden, opdat dit verbond des te onverbrekelyker en te heyliger, vast ende bestendig mogt' blyven. Daarom sullen er drie van één inhoud en allemael getekent wesen, eene voor de Comp'e, eene voor den Sousouhoenam, en eene voor de koningen van Chirebon, dewelke alle drie door de coningen-gebroeders getekent en gesegelt zijnde, door den commissaris Van Dijk en de capitain Jochem Michielse vanwegen de Comp'e mede getekent en daarnaar alhier op Batavia alle drie insgelijx door den Gouverneur-Generael en de Raden van India met hare namen en Comp'ns zegel bevestigt en becragtigt sullen werden.

Aldus ter presentie van de menigte der volkeren op den allonallon of passebaan door ons, ondergeschrevenen, princen-gebroeders en 's lands groten ter eender, en den commissaris Jacob van Dijk en capitain Jochem Michielse in den naam van Sijn Edt, den Gouverneur-Generael Rijklof van Goens en d'Ed. heren Raden van India ter andre zyde gecontracteert, by ons princengebroeders en groten besworen, mitsgaders met eygen hand en naam ondertekent ende besegelt.

Cheribon, den 7e January ao 1681. Was getekent: **Jacob van Dijk** en **Jochum Michielse.**

Ter zyden stond denselven inhoud in 't Maleyts geschreven en met Maleytse caracters getekent met de namen van **Marta Wyaja, Carta Wyaja, Wangsa Carta, Raxa Nagara, Anga de Raxa, Pourba Negara, Anga de Prana, Anga Raxa** en **Naja Patty.**

Voorschreven contract op 't begeren des Sousouhoenams Aman Courat met nog 2 à 3 articulen te sullen en willen vermeerderen, luydende 't selve van woorde tot woorde aldus: [1]

> Nader acte, gemaekt ende gesloten tusgen de gebroeders-princen van **Cheribon** en den commissaris Jacob van Dijk, uyt den naam ende vanwegen d'Ed. heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael, en d'Ed. heren Raden van India.

Aangesien wy, Marta Wyaja, Carta Wyaja en Wangsa Carta, gebroeders-princen van **Cheribon**, by het 5e articul van het contract, 't welk op den 7e dag van de maand January 1681 met den commissaris Jacob van Dijk, als daartoe vanwegen en uyt den naam van Haar Ed. H. Agtb., den heer Gouverneur-Generael en d'Ed. heren Raden van India gequalificeert, gemaekt en door ons nevens de voornaamste onses rijx besworen en wel expresselijk beloov't hebben den grootmagtigsten Sousouhoenam Aman Courat Sinnepatty Ingalaga als d'oudste en ons meerder te sullen eeren en, geadsisteert met des Ed. Compies gecommitteerdens, Sijn Majesteyt beleefdelijk gaan versoeken, sig in dit verbond te willen inlaten en ons als sijn en Compies getrouwe bondgenoten erkennen, soo verclaren by dese separate acte ons niet alleen aan dit contract sonder de minste exeptie te houden, maar beloven ook, byaldien Hoogstgemelte Sijn Mayesteyt om bysondere redenen (ons vooralsnog onbekent) niet te disponeren [ware] de articulen te accepteren, sodanig deselve door de Hoge Regering tot Batavia opgestelt en by ons getekent zijn, alsdan dit verbond tot volkomen genoegen van gemelte Sijn Mayesteyt met nog 2 à 3 articulen sal mogen vergroot en geamplieert werden, soodanig als van des Compies wegen by den commandeur Couper, in presentie van onse gecommitteerde, nodig en billik geoordeeld sal werden.

Aldus gecontracteert en in ons binnenhov' met eygen hand en naam ondertekent. Onder stond: **Cheribon**, ady 27 February 1681. Was met Maleytse caracters getekent: **Marta Wyaja**, **Carta Wyaja**, en **Wangsa Carta**, sijnde in margine nevens desen deselve acte in 't Maleyts mede geschreven.

[1] Versta: Ingeval de Soenan dit contract zou willen aanvullen.

Ratificatie van de Hooge Regeringe [1]) op de articulen van verdrag, gesloten tot **Sirrebon** door den commissaris Jacob van Dijk, uyt den name en vanwegens d'E. Compie ter eenre, en de drie princen-gebroeders aldaar ter andre zyde, in dato 7e January 1681, [2]) sodanig 't selve hiervooren geïnsereert staat.

Den Gouverneur-Generael Rijklof van Goens ende de Raden van India, gesien ende gelesen hebbende het vorenstaande contract, zodanig als hetselve door de drie gebroeders-koningen van **Cheribon**, met namen Marta Wyaja, Carta Wyaja en Wangsa Carta, geadsisteert met haare voornaamste landgroten Raxa Nagara, Anga de Raxa, Pourba Negara, Anga de Prana, Ange Raxa en Naja Patty op den alcoran volgens de Mahumetaanse maniere solemneel besworen en met hare handtekeningen becragtigt is, gelijk ook vanwegens de Generale Vereenigde Nederlantse Geoctrojeerde Oostindisge Compie uyt haren name, als daartoe geauthoriseert sijnde, ook gedaan hebben d'E. commissaris Jacob van Dijk en den capiteyn Jochem Michielse, verclaren mits desen hetselve, invoegen als het legt, te approberen en ratificeren, belovende oversulx den inhoude van dien van Compies wegen eeuwig en onverbrekelijk te sullen naarkomen, onderhouden, en te doen naarkomen en onderhouden door alle, die onder des Compies gehoorsaamheyd als onderdanen sorteren. Mits welke wy dit contract door onse ratificatie en approbatie met eygen handtekeninge en het zegel van hooggemelte Compie hebben becragtigt.

Gedaan in 't casteel **Batavia** op 't eyland Groot-Java, in onse vergaderinge den 31e July ao 1681.

Was getekent: **Rijklof van Goens, Cornelis Speelman, Balthasar Bort, Anthony Hurt, Willem van Outhoorn, Joannes Camphuys** en **Fredrik Lambertse Bent.**

Terzyden stond 's Compies zegel, in roden lakke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van Hooggemelte Haar Ede, was getekent: **Joan van Hoorn,** secretaris.

[1]) Zie ook het *Daghregister van Batavia, 1681,* blz. 476—477.
[2]) Er staat 7 February.

CDXLIV. SUMATRA'S WESTKUST.

27 Januari—31 Maart 1681. [1])

Toen radja Ilir het hiervóór gaande contract van 1 Januari 1681 teekende, was hij „out en swack"; niettemin vermoedde men, dat hij de leiders der Atjehsch-gezinde partij in zijn huis verborg. Bij een onderzoek vond men twee brieven van recenten datum, aan den sultan van Atjeh gericht; daarom hield de Compagnie hem in gijzeling — hij overleed na enkele weken — en sloot met hem en zijn zoon Ibrahim de volgende nadere overeenkomst. (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 338—339, 349—354; MAC LEOD in Indische Gids, 1905, blz. 470—472).

Ampliatie off vermeerderde articulen aan 't nader contract van den eersten deser maant ende jaer, door d'gecommitteerde oppercoopluyden Jan van Leene ende Arent Silvius in den naam en vanwegen d'E. Compagnie ende des Maningcabousen coninx met de Radjas d'Ouloe en d'Ileir mitsgaders alle regenten van **Baros** gemaekt, beslooten ende geswooren te onderhouden altijt en eeuwiglijck.

1 Articul.

Dat, nadien Radja d'Ileir met 'et nogh aanhouden ende verschuylen van den Aetchiensen Keys Jourouaan ende de twee dito boujanghs, mitsgaders den anderen bekenden rebel, 't 2e articul van 't jongst met ons gemaekte nader contract heeft overtreden ende verbroocken, sigh daarover weder verootmoedige, vergiffenisse daarvan versoeke, ende benevens zynen zoon, Radja Ebrahim, belooven ende sweeren, sulx voortaan niet meer te doen, maar ter contrarie deselve ende alle die van de Aetchinse factie, weder by hun comende off hierontrent zijnde, terstont sullen aanwysen ende in onse handen overleveren, om deselve weder naar **Aetchin** t' onser goetvinden te doen vertrecken.

2 Articul.

Dat Radja d'Ileir ende Radja Ebrahim, mitsgaders alle regenten ende de gemeente van **Baros** voortaan geene de minste

[1]) Uit het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 349 en volgende. Ook in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 1026 en volgende. In het register van het *Contractboek-Amsterdam III* staat bij het hieraan voorafgaande con-

correspondentie meer mogen houden met de rebellen, by ons in 't 3 articul van 't voornoemde nader contract van den eersten deser maant geseccludeert, maar hun in 't geheel van die ontrecken, op poene van dat die ter contrarie doet, daarover sal werden gestraft.

3 Articul.

Ende sal dienvolgende Radja d'Ouloe en alle de syne tot den inhoude van de twee voorstaande articulen voortaan mede gehouden zijn, als accorderende mettet 3 en 11 articul van 't meergemelte nader contract.

4 Articul.

Ende opdat dese drie voorgaande articulen te beter werden onderhouden, soo sullen Radja d'Ouloe en Radja d'Ileir met de pongelous ende oudsten des volcx sonder uytstel aan d'E. Compagnie afstaan ende in onse handen overleveren alle de wapenen en 't geweer, mitsgaders oocq de houwer[1]) ende brieven en alle teyckenen van gehouden correspondentie ende onderwerpingh van en aan de croon Aetchin, die hier nogh in wesen ende aan te wysen moghten sijn.

5 Articul.

Dat Radja d'Ileir aan ons sal moeten reden geven ende verantwoorden de twee ongedaghtekende brieven, waarvan de minuten off copies by 't innemen van Oudjong Tanna op 16 deser maant in sijn huys aldaar bevonden ende in onse handen sijn gevallen, door denselven aan de croon Aetchin geschreven, ende wat daarop sy gevolgt; ende sal hy voorts, alsmede synen soone Radja Ebrahim, beloven en sweeren, sulx noyt meer te bestaen, op poene van, anders doende, daarover gestraft te werden naar behoren.

6 Articul.

Dat Radja d'Ouloe en Radja d'Ilheer met alle regenten en de gemeente van Baros, nu weder versoent en in de oude negorye off Cota Lamma t'samen vereenight zijnde, voortaan altijt soodanigh in rust en vreede sullen moeten blyven leven; ende ten

tract van 1 Januari: „Met de ampliatie van 't selve op den 27ste daeraan volgende, nevens een appendix van ultimo Maart". Doch zoowel ampliatie als appendix komen in het *Contractboek* niet voor.

[1]) Sabel.

dien eynde sal soowel Radja d'Ouloe als Radja d'Ilheer alle degeene, 't sy groot off cleyn, die van d'hunne nogh op Saeboeloe, Surcam, Corlangh, ofte op eenige andere plaetsen hieromtrent moghte zijn verbleven, sonder eenigh uytstel moeten inroepen, om binnen nogh ses dagen in de Cota Lamma weder te keeren ende by de vereenigde gemeente mede te verschynen, of dat anders alle ongehoorsame in desen voor rebellen gehouden en gestraft sullen werden. Ende soo oock yemant, wie hy zy, van beyde zyden tot eenige twist off scheuringh na desen oorsaek geeft, off weder uyt de Cotta Lamma elders vertrecken ende gaan woonen wilt, soo sal sulx terstont door voornoemde Radias aan den resident alhier bekentgemaekt en alle desulcke daarover volgens d'E. Compagnie gestraft ende voor rebellen aangesien ende met hun geslaght uytgeroeyt ende als vyant vervolgt werden.

7 Articul.

Ende opdat dese nieuwgemaekte vreede des te beter werde onderhouden, soo sal alle geleden hoon ende smaet aan wederzyden, soo von d'Oulousen als Ilheerse kant, vergeten ende vergeven blyven, sonder oyt daarover malcanderen eenigh verwijt of onlust aan te doen, op poene van anders als een verstoorder van de gemeene rust te werden gestraft.

8 Articul.

Ende sal Radja d'Ileir ende d'zyne aan Radja d'Ouloe ende de syne binnen nogh ses dagen na desen dagh volcomen moeten hebben gerestitueert alle slaven, huysraet ende goederen, die t' sedert 't verdestrueren van Cota Lamma in 't begin van de maandt April laastleden hebben gerooft en nogh in 't leven ende in wesen ende hier aan te wysen sijn; ende insgelijcx sal Radja d'Ouloe ende d'syne in maniere alsvooren aan Radja d'Ileir ende d'syne soodanige restitutie oock hebben te aghtervolgen, gelijck by ons op 22 deser maant uytgesproocken ende by parthyen oock aengenomen is te gehoorsamen, ende waarvoor dat beyde d'Radias als hoofden van de gemeente sorge dragen ende de ongehoorsame aan ons aanwysen sullen, om naar bevindingh van saecken daerin nader te versien.

9 Articul.

Ende sal een yder, die bevorens dese burgerkrijgh ende als

van outs onder Radja d'Ouloe heeft gestaen, 't sy dan waar die thans mogten sijn, weder onder de regeeringh van denselven keeren ende verblyven, ende soodanigh oock degheene, die onder Radja d'Ilheer sorteren, op poene dat anders sonder verschooningh sullen gestraft, ende daerenboven dan nogh oock over hunne onregte verwisselingh ende zydekiesingh van regeeringh door ons veroordeelt werden.

10 Articul.

Ende sullen oock de **Batta's**,[1]) die voordesen onder Radja d'Ouloe hebben gesorteert, thans weder onder de bestieringh van denselven, ende die onder Radja d'Ileir hebben gestaan weder onder zijn gebied keeren en verblyven, sonder dat beyde genoemde Radja's malcanderen hierin sullen mogen hinderlijck zijn, nogh oock over eenige gepasseerde acties met de Batta's deselve, nogh oock malcanderen, vermogen eenigh verwijt off ongelijck te doen, op poene dat anders als verstoorders van de gemeene ruste sullen werden gehouden.

11 Articul.

Radja d'Ouloe en Radja d'Ilheer met alle regenten ende de gantsche gemeente van Baros sullen verbonden sijn de oude negorye ende haer vereenigde inwoonderen voortaan te defenderen ende te protigeren tegens de Batta's ende andere, die deselve soude willen overlast ofte schade aandoen.

12 Articul.

Beyde de Radja's ende de gemeente sullen oock de wegen ende passagies van Cota Lamma tot 's Compagnies logie, ende werwaarts die te gebruycken hebben, altijt veyl[2]) en bequaam moeten houden ende defenderen.

13 Articul.

Radja d'Ouloe en Radja d'Ilheer sullen oock cort, goet en wettigh regt en justitie, niet alleen onder de Barohesen, maar oock onder de Batta's, die sulx aan hun moghten comen te versoecken, hebben te oeffenen.

14 Articul.

Ende soo er eenigh verschil over saecken van belangh onder

[1]) Bataks.
[2]) Veilig.

d'Ouloese ende Ileirse moghten comen te ontstaan, en sy met malcanderen daarin niet connen overeencomen, soo sullen se de geheele saeck aan den resident alhier bekentmaecken, maar soo ('t) door behulp van denselven parthyen oock niet soude connen voldaen werden, soo sal 't dispuyt ende 't oordeel daarover aan den heer commandeur tot Padangh gedefereert, ende Sijn E. uytspraeck sonder tegenspreecken aangenomen, voor goet gekeurt en aghtervolght moeten werden, op poene dat, die anders doet, sijn reght ende saeck verliesen en als een wederspannige gestraft werden [sal].

15 Articul.

Ende nadien de oude negorye Baros door de maght en goedertierentheyt van de Compagnie nu weder in ruste en vreede sy herstelt, soo sijn oock meteenen aan deselve vervallen, ende sullen door d'Radja's d'Ouloe ende d'Ilheer en alle regenten moeten aangewesen ende in onse handen moeten overgedaan werden, alle Aetchinse coninckIycke landeryen en andere soodanige goederen, die t' sedert de opreghting van 't verbont met d'E. Compagnie hier nogh hebben behouden, om daarover by ons voorts naar vryen wille te disponeren, op poene van correctie, die desen ter contrarie comt te doen.

16 Articul.

Maar alle wapenen ende 't geweer, bevorens tot gemeene defentie der negorye tegen de stroopingh der Batta's ende andere roovers ingekoght ende gehouden, ende 't geene van de E. Compagnie ten dien eynde moghten hebben vercregen, sal weder te voorschijn gebragt ende als voormelt gehouden ende gebruyckt moeten werden, op poene van straffe tegen de ongewillige.

17 Articul.

Ende nadien Radja d'Ileir thans out en swack is, ende door syne kranckheyt dese onse laaste onderhandelingen niet heeft connen bywesen, maar dat alles in den persoon van synen outsten soon, Radja Ebrahim, sy geschiet, soo sal denselven van nu voortaan benevens synen heer vader, ende tot deszelfs behulp, mede regeren, en naar sijn overlyden tot Radja d'Ilheer optreden, ende daervoor van allen ende een ygelijck moeten gerespecteert ende erkent werden; en uyt dien hoofde sal Radja

Ebrahim 't voormelte nader contract, met zijn vader hier opgereght, mede hebben te onderteyckenen, ende op den alcoran besweeren trouwelijck te onderhouden, en insgelijx oock dese onse ampliatie, die ten meerendeele met hem zy verhandelt; en sal Radja Moeda synen heer vader, Radja d'Ouloe, in de regeeringh oock succederen.

18 Articul.

Ende nadien oock de plaats ende qualiteyt van orangkaybaley [1]) vacant is, soo wert daartoe door d'E. Compagnie ende met goetvinden van beyde d'Radja's gekoosen ende gestelt den persoon To-naansja, om dien dienst in alle getrouwigheyt ende opregtigheyt tot d'E. Compagnie ende 't welvaren van Baros waar te nemen ende te bedienen, ende uyt dien hoofde sal denselven 't nader contract ende dese ampliatie van dien mede hebben te onderteykenen ende op den alcoran besweeren te gehoorsamen, ende soodanigh oock moeten aghtervolgen.

19 Articul.

Radja d'Ouloe en Radja d'Ilheer sullen malcanderen hun behoorlijck en competent respect geven ende daarin houden, ende oocq van een yder, wie hy zy, soodanigh aangesien, g'eert ende, als vanwegen d'E. Compagnie in haere staten ende waerdigheden bevestigt, erkent moeten werden.

20 Articul.

Ende sullen Radja d'Ouloe ende Radja d'Ilheer met alle de regenten en de gantsche gemeente van Baros niet alleen voor de verlossingh van sooveel elenden ende verderffenissen, maar oock voor de herstellingh van rust en vreede, door 't vermogen en de goedertierentheyt van d'E. Compagnie aan hun bewesen, altijt ende voortaan ende geduyrigh gehouden zijn ende blyven, daervoor alle waere danckbaerheyt ende trouwe aan deselve te betuygen, ende alle opregtigheyt ende gehoorsaemheyt aan den heer commandeur tot Padangh toe te brengen, ende Zijn E. als vanwegen ende in den naame van d'E. Compagnie ende Haer Hoogh Ed[le] tot Batavia te respecteren ende te erkennen; ende in deszelfs plaats aan te sien, voor soodanigh mede te eeren ende te houden, de residenten alhier.

---

[1]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 198.

21 Articul.

Ende opdat de Radja's d'Ouloe ende Ilheer met de regenten van Baros des te meerder in alle trouwe ende opregtigheyt aan d'E. Compagnie mogen ende sullen blyven verschuldigt en verbonden, soo is 't, dat door ons, op approbatie van d'Hoogh Edle Heer Gouverneur-Generael ende d'Edlen Heeren Raaden van India, ende soolange beyde de Radja's en de regenten hun wel ende nae den inhoude van de contracten, met d'E. Compagnie opgereght, comen te dragen, ende met malcanderen in rust ende vreede vereenight blyven, van 't geene d'E. Compagnie hier uyttet district van Baros incoopt, aan deselve werd vergunt en toegelegt, te weten:

1. Op yder baar witte off halff cabessa [1]) benzoin, groot 600 lb, ende getaxeert op 100 rijcxdaelders waardye	Rds	2½
2. Op yder baar bruyne benzoin, groot alsvooren, getaxeert op $66^2/_3$	„	2
3. Op yder baar extraordinaire witte benzoin, groot alsvooren, ende getaxeert op rds 150	„	4
4. Op de camphur naar haere waardye ende dat sal werden aangebraght, voor 't bedragende in prijs van 100 rds, off per cento	„	3

't welck door de residenten telckens op 't versenden ende vertreck van een schip off chialoup met opgemelte goederen van hier naar Padangh aan voornoemde Radja's ende regenten, in gewilde sortering cleeden, uytcoops sal werden afgerekent en betaalt, om onder hun te verdeelen naar behoren.

22 Articul.

Ende soo d'E. Compagnie, ofte wegens deselve den heer commandeur tot Padangh, ende als stadthouder van den conincq van Maninckcabou, na desen moght bevinden tot ruste en vreede der goede ingesetene van Baros, ende tot voorkominge van nieuwe oproer en onlusten nogh eenige nadere articulen by dese, ende andere nodige ordres te vereyschen, soo sullen d'Radja's d'Ouloe en d'Ileir met alle regenten ende de gemeente van Baros schuldigh ende gehouden zijn, deselve aan te nemen

[1]) Eerste kwaliteit. Zie voor dit woord *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, glossarium.

ende van goeder herten te aghtervolgen, op poene dat, die ter contrarie comt te doen, verliesen sal de voordeelen, in 't voornoemde articul hun toegelegt, ende verders als een ongehoorsame gehouden werden.

23 Articul.

Alle welcke voorenstaande articulen, beneven 't voormelte nader contract van primo deser maant, mitsgaders de voorige contracten, met d'E. Compagnie gemaekt, Radja d'Ouloe en Radja d'Ilheer met alle de regenten, oudsten des volcx ende gemeente van Baros mits desen vernieuwen, confirmeren ende naar hunne wyse met solemneele eede op de alcoran sweeren trouwelijck te onderhouden ende te doen onderhouden, voor hun, haare kinderen en naarcomelingen, voor altoos en eeuwiglyck. Amen.

Aldus veraccordeert ende gearresteert in maniere als van 't voorstaande nader contract van den eersten deser maant January sy genoteert, ende insgelijx op den alcoran bevestigd, beswooren ende verders onderteykent, mitsgaders dubbele instrumenten in yder taal gemaekt, ende van yder taal een aan de residenten, alsoock aan de Radja's d'Ouloe ende de Ilheer ter handt gestelt binnen 's Compagnies gefortificeerde logie tot **Baros**, desen 27^en January anno Christi 1681, ende naar de vlught Mahomets 1091, den 8^en der eerste maene Inhaerem.[1])

Was geteekent:

Jan van Leene, **Arent Silvius**, **Radja d'Ouloe**, **Radja d'Ilheer**, **Radja Ebrahim**, **Orangcay-baley**, **Maradja Moeda**, **Radja Sitia Moeda**, **Radja Sitia Lilla**, **Bandara Radja**, den **Tommagongh** en d'**gouvernadoor Poety**.

Beneede:

Radja Paducca Magat en **Intge Bouroe** als secretaris.

Lager stont:

APPENDIX.

Ende nadien d'E. Compagnies gevangen, Radja Mangsoor, uyt syne banden op 't schip 't Huys te Velsen den 28 deser

---

[1]) Muharram.

maant[1]) voor dagh weghgeraekt en alsoo met de vlugt ontkomen is, sonder dat men tot nogh toe can vernemen, waar off onder wien sigh is verschuylende, en dat denselven eghter als een straffbaere misdadiger, benevens Maradja Moeda, Sultan Oulouballangh en andere rebellen van d'E. Compagnie weder in onse handen moet komen, soo is 't dat Radja d'Ouloe, Radja d'Ileir, beneffens Oranghcay-baly en alle de pongelaus en outsten des volcx van Baros hun mitsdesen met solemneelen eede op den alcoran verbinden en sweren, gemelte Radja Mangsoor, benevens de voorgenoemde, voor altoos en eeuwigh te verklaren en te houden voor hunnen algemeynen vyant, en dat, soo ooyt come te vernemen, waar denselven en d'andere sigh onthouden, en hun begaen cunnen, hem en haer te vervolgen en in handen van d'E. Compagnie aan den resident alhier te sullen overleveren, op poene en straffe, dat die anders doet, selver voor vyant van d'E. Compagnie sal gehouden en vervolgt werden, en sy alle gesamentlijck de gunst van Haer Hoogh Ed'en tot Batavia, en van den heer commandeur tot Padangh, comen te missen, en niet genieten 't faveur en voordeel, hun anders van goeder herten toegedaght en toegelegt.

Onder stont:

Gedaan ende onderteykent 's Maleyts en Duyts, en beyde op den alcoran b'eedight door de gesamentlycke Barosse Radja's en regenten binnen 's E. Compagnies vastigheyt tot **Baros**, desen laasten Maart anno 1681.

En was geteekent:

Radja d'Ouloe, Radja d'Ilheer,[2]) **Orangcay-baly, Mirada Moeda, Radja Sittia Moeda, Radja Sittia Lilla, Toehansia,** gemaghtigt van **Bhandara Radja, Tommengongh** en **Intje Bouroe** als secretaris.

---

[1]) Maart.

[2]) Dit is Radja Ebrahim, die intusschen zijn overleden vader had opgevolgd.

CDXLV. SUMATRA'S WESTKUST.

12 Februari 1681. [1]

Even ten Noorden van Baros lag Singkel, welks regenten in 1672 een verbond met de Compagnie hadden aangegaan. Ook zij waren sedert weer onder Atjehschen invloed geraakt, met name radja Lilla Sittia, die een heftig vijand van de Compagnie was geworden. De opperkoopman Jan van Leene(n), secunde van den commissaris Pit, trok van Baros met een kleine legermacht derwaarts, waarop Lilla Sittia de wijk nam. Het contract van 1672 werd hernieuwd, Lilla Sittia uitgebannen, en zijn woning verbrand. (*Daghregister van Batavia 1681*, blz. 336, 339, 355—357, 416; Mac Leod in Indische Gids 1905, blz. 471—472).

Nadere articulen tot ampliatie van 't verbond van den 14en Maart 1672, [2] gemaeckt ende gesloten tusgen de oppercoopluyden Jan van Leene ende Arent Silvius, tweede van de commanderye, gecommitteerde van d'E. heer Laurens Pit, de jonge, commissaris en den raad wegens de HoogEde heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generael en d'Ed. heeren Raden van Nederlants India tot Batavia, ende van den coning van Maningcabou, als stadhouder tot Padang over de Westcust van Sumatra, in de name van de Generale Vereenigde Nederlantse Geoctrojeerde Oostindisge Compie ter eene, ende de regenten, panglous van de landen van **Sinkel** ter andre syde, tot een eeuwigdurend ende vast contract van vrede ende vrintschap tusgen beyde parthyen. Ende luyd als volgt:

1e articul.

Dat de regenten van **Sinkel** gesamentlijk ende elk in 't besonder van de regter- en de linkersyde der rivier opnieuw afsweren de kroon **Aetchin**, ende dat rijk met alle haare onderdanen verclaren ende houden voor hare vyanden, ende dat se daarentegen als ware bondgenoten ende onderdanen van den Staat der E.

---

[1] Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 1031 verso en volgende, alsmede in het *Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 355 en volgende. Het exemplaar in het *Contractboek* heeft abusievelijk als datum 12 Januari.

[2] *Corpus* II, blz. 459—466.

Comp[ie] ende des coninx van Maningcabo, mitsgaders aan desselvs stadhouder, de heere commandeur tot Padang, wegens den HoogEd. heer Gouverneur-Generael ende d'Ed. heren Raden van India tot Batavia beloven ende sweren alle getrouwigheyt ende gehoorsaamheyd voor haar, haare kinderen ende nakomelingen, eeuwiglijk ende altoos.

2.

Dat voormelte regenten van Sinckel met alle getrouwigheyd ende onderdanigheyd aannemen ende erkennen den persoon van syne presente Ho. Ed[e], den Hoog Ed. heer Rijklof van Goens, voor Gouverneur-Generael wegens den Staat der E. Comp[ie] in plaats van wylen den Hoog Ed[e] heer Joan Maatsuyker, ho. l. m.[1])

3.

Dat de gesamentlyke regenten van Sinkel van beyde zyden de rivier den persoon van radja Lilla Sittia, over verscheyde misdaden en vresen voor straffe op de tyding van onse herwaartskomste uyt hun land geweken ende vlugtig geworden, van nu af aan hunnentwegen van sijn qualiteyt ende staat (te) deporteren, hem publijk uytbannen, en voor haren vyand verclaren, sonder denselven oyt of oyt weder te laten in hun land komen, op pene dat hun anders de protexie ende bescherming van d'Ed. Comp[ie] ontseyt, en sy selver voor rebellen ende vyanden van ons sullen aangesien ende gehouden werden, ende bovendien nog betalen moeten een boete van 1000 rijx[s] in camphur ende bensjuin. Ende sal de plaats van desen radja Lilla Sittia in de regering van Cinkel werden becleet ende bedient by Maeshorada Radja,[2]) denwelken[3]) daartoe present van ons met gemene toestemming werd vercoren; ende dat ook den persoon van Poedytam in de plaats van sijn overleden vader tot ponglou Cottu Barou[4]) sal optreden.

4.

Dat de regenten van Sinkel, soo mettet gedogen van de Aatchinse sluykvaart als 't verliesen[5]) van 't voorseyde verbond,

---

[1]) Hoogloffelijker memorie.

[2]) Het exemplaar in het *Daghregister* spelt: Mashoera de Radja.

[3]) Er staat: „van denwelken".

[4]) Lees: Cotta-Baroe.

[5]) Waarschijnlijk verschrijving voor „verlaeten".

in den jaare 1672 met d'E. Comp[ie] ende andersints, tegens 't selve misdaan ende dat verbroken hebben; maar nademael de voorname oorsaak hiervan is ende de schuld daarvan heevt voornoemde radja Lilla Sittia, soo sullen ons vernoegen met de voorstaande straff', over hem gedaan, ende dat de gesamentlyke regenten tot bewijs van hun onschuld, en de versekeringe van hare opregtigheyd in desen 't quartier ende de huysing van gemelte radja Lella Sittia tot Sinkel sullen afbreken, ende tot den grond toe ruineeren, tot bevordering en getuyge van 't welke wy met de ponglous sullen opsenden den vaandrig Johannes Maurits, benevens den Padangsen ponglou Paducca Magat, en Ton-samet, Sinckelees, woonagtig binnen Baros, met beding, om binnen agt dagen hier by ons weder te keren, waartegens sy weder soo lange hier by ons sullen laten haren eersten regent, radja Indramoelia, met sijn volk of dienaren.

5.

Dat de gesamentlyke regenten en in 't besonder van yder zyde der rivier van Sinkel, gene andre nog vremde handelaars, en niemand als alleen d'Ed. Comp[ie] in haar land meer sullen gedogen, en specialijck alle sluykvaart ende handel van ende naar Aetchin, ofte van of met eenige van die natie, ofte van hare onderdanen en Sinkelsen selver sullen moeten weren, op pene ende boete om telkens sodanige schuldboete in waardy aan de Comp[ie] te moeten opbrengen ende betalen, als dien sluykhandel in waardy sal sijn geschiet, en de residenten tot Baros, ofte de hoofden van onse cruysende chialoupen in dit vaarwater, oft' wy, andersints de regenten sullen komen aan te wysen.

6.

Dat de meergenoemde regenten van Singkel met alle vermogen sullen arbeyden en tragten den handel aan d'E. Comp[ie] van deugtsame camphur en goede witte bensjouin voort te setten ende te doen vermeerderen, waarby sy omtrent Haar Ho. Ed[e] tot Batavia en by de heer commandeur tot Padang eer inleggen ende lov' verdienen sullen.

7.

Dat de regenten ende ingesetenen van Sinkel met hare vaartuygen ende goederen sullen vermogen te varen op Baros, en

met de residenten van d'E. Comp^ie aldaar te mogen handelen, maar nergens anders; ende naar Padang willende, sullen daartoe zeepassen van gemelte residenten moeten versoeken, ende sonder deselve niet vermogen te varen, ende verders sodanig het 5^e articul van 't vorige contract, tot Padang gesloten, [1]) is luydende.

8.

Dat de voornoemde regenten van Sinkel mits desen wederom vernieuwen ende besweren 't vorige contract ende verbond, in den jaare 1672 tot Padang opgeregt, ende hier aan strand geconfirmeert ende bevestigt, ende dat se 't selve, benevens dese nadere articulen, onder solemnele eede hun onderwerpen en trouwelijk sullen onderhouden, naarkomen ende doen onderhouden, als ware bondgenoten ende onderdanen van den Staat der E. Comp^ie ende van den koning van Maningcabouw, voor altoos en eeuwiglijk. Amen.

Aldus geaccordeert ende gecontracteert, ende onder 't afleggen van solemnelen eede besloten, vastgestelt ende besworen te onderhouden, ende ondertekent naar de Mahometaanse wyse door alle de regenten van **Sinkel**, ende met d'ordinary handtekening van genoemde gecommitteerdens wegens d'E. Comp^ie mede bevestigt, benevens den Padangsen panglou Paducca Magat, en de Barosen onderregent Bandhara Radja, als ten overstaan van denselven, mitsgaders onsen Maleytsen schryver Intche Bouroe als secretaris, in 's Comp^ies schip 't Huys te Velsen, geankert leggende besuyden voor de rivier van Sinkel, desen 12^en Februari 1681, ende naar de vlugt Mahomets 1091, den 24^e der eerste mane Mharam [2]) op Woensdag.

Was getekent: **Jan van Leene, Arent Silvius**; en in 't Maleyts, van de regterspruyt der rivier **Radja Indramoelja, Radja Sittia Bacti, Ponglou Sieking Tousian, Ponglou Banti Panjang Tonseydin, Ponglou Limoes, Ponglou Perbentsjein**; ende van de linkerspruyt der rivier **Mhasourad d'Radja, Ponglou Batou Batou, Ponglou Cotta Baroe, Panhitam.** Ende van onse zyde **Paducca Magat**, ponglou d'Padang, **Bandhara Radja**, ponglou de Baros en **Intche Bouroe**, secretaris.

---

[1]) *Corpus* II, blz. 462—463.

[2]) Muharram.

CDXLVI. SUMATRA'S WESTKUST.

27 Februari 1681. [1])

In het verdrag van 1667, waarbij de terreinen der Salido'sche goudmijnen aan de Compagnie waren afgestaan, was de omschrijving dier terreinen te summier gegeven, waardoor later, bij het ontdekken van nieuwe goudaders, moeilijkheden rezen. Het volgende contract van 27 Februari 1681 geeft nauwkeurig de grenzen aan, en bevestigt tevens den afstand van Poeloe Tjingkoek. (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 336, 338, 340—343; Mac Leod in Indische Gids 1905, blz. 473—474).

Nader acte van opdragt, verleend ende gepasseert by Jang de Pertuan Sultan Achmet-chia tot **Bajangh**, mitsgaders Jang de Pertuan Sulthan Mamet-chia, keyser van **Indrapoera**, en Jang de Pertuan Sulthan Besaar, koning van **Troesang**, waarby de opdragt en overgifte van 't eyland **Chinko** en het gehele land van **Sillida**, streckende Zuydwaarts over de Sillidase rivier tot aan het gebergte van Pynang, [2]) en Noordwaars tot aan de rivier Lompo, gelijck het door haar in den jaare 1667 in de maand July aan d'E. heer oud-commandeur Jacob Jorisse Pits, tegenwoordig extraordinaris Raad van India, zy gedaan, [3]) werd geconfirmeert, bevestigt ende vernieuwt.

Kennelijck zy een ygelijck, dat wy, Jang de Pertuan Sulthan Achmet-chia tot **Bajang**, Jang de Pertuan Sultan Mamet-chia, keyser van **Indrapoura**, en Jang de Pertuan Sulthan Besaar, coning van **Troesang**, in het jaar naar Mahomets geboorte 1078, zijnde naar de Nederlantse reeqeninge in den jare 1667, in de maand July aan de heer oud-commandeur Jacob Jorisse Pits opgedragen en in vollen eygendom overgegeven ende getransporteert hebbende het gehele land van **Sillida**, met alle de ap- en dependentiën van dien, strekkende van de rivier Lompo Noordwaarts tot aan het gebergte van Pynang Zuydwaars, mitsgaders het eyland **Chinko** in zee, tersyden of voor het land

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 340—343, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 933 verso en volgende.

[2]) Painan.

[3]) *Corpus* II, blz. 369—370.

van Sillida, ongevaar een gotelingschoot van de wal gelegen, alsnu by het aanwesen van d'E. heer Laurens Pit, de jonge, drossaart van de Oostzijdse landeryen buyten Batavia, expres commissaris van d'Ed^e heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal en d'Ed^e heren [Raden] van India, representerende de Vereenigde Geoctrojeerde Nederlantse Oostindische Comp^{ie} in dese landen, te rade sijn geworden gemelte opdragte en overgifte, uyt bedugtinge, dat daar wel eenige duysternisse in mogte resideren, nader te becragtigen, bevestigen en vernieuwen, gelijk geschiet mits desen, verclarende wel uytdrukkelijck, dat wy, Jang de Pertuan Sulthan Achmet-chia tot Bajang, wettig erv'heer en oud-possesseur van meer geciteerde landen, en wy, Jang de Pertuan Sulthan Mamet-chia, keyser van Indrapoura, mitsgaders Jan de Pertuan Sulthan Besaar, coning van Troessang, naaste ervgenamen en ervwagters derselve, als sijnde alle 3 uyt één koninklyke linie en stamme gesproten en afgedaald, ende uyt dien hoofde volkomentlijck tot ervenisse gewettigt ende geregtigt, uyt onse hoge magt en souveraine jurisdictie, soo voor ons selven als onse nakomelingen en ervgenamen, die jegenwoordig sijn en namaals wesen sullen, aan bovengedagte Vereenigde Geoctrojeerde Nederlantse Oostindische Comp^{ie} opdragen en in vollen eygendom transporteren en overgeven de meergenoemde landen van **Sillida**, strekkende ten Zuyden over de Zillidase rivier tot aan het gebergte van Pynang, ten Noorden tot in 't midden van de rivier Lompo, en ten Oosten tot verby Kleen-Sillida en Songy Salla opwaarts, daar de Sillidase rivier haar oorsprong is nemende, digt aan de voet van 't gebergte Aboe, ter welker plaatse sy haar naam in Songy Aboe komt te veranderen, met alle de ap- en dependentiën van dien, specialijk de goudbergen, spruyten en rivieren van de Songijs Capajang en Sira, daarbinnen gelegen, mede Moare Tanbang, de Songijs Petty en Barangan (voorheen by ons met de naam van Samma bekent) welke 3 laasten ten Suyden over d' Sillidase rivier gesitueert, en haar water in deselve losende en uytstortende, uyt kragte van dien alle mede onder Sillida gehorende zijn, mitsgaders ook het eyland **Chinko**, ter syden of voor Sillida ongevaar een gotelingschoot van de wal in zee gelegen, in erkentenisse van de vaderlyke voorsorge, heylsame hulpe en protexie, by ons doorgaans van welgedachte E. Comp^{ie} genoten, tot dien

eynde geheel afstand doende en renuncierende van de magt, authoriteyt en 't regt, dat onse voorouders en wy oyt of oyt van outsher over dese landen, bergen, spruyten en rivieren hebben gehad, ofte onse nakomelingen namaels souden mogen pretenderen te hebben, 't selve voor altijd onwederroepelijck overlatende en cederende, begerende wel expresselijk, dat meergedagte E. Comp[ie] sonder de minste contradictie van ymand ter wereld, wien het ook soude mogen wesen, deselve met alle haar geregtigheden, incomsten en domainen sal blyven behouden en besitten, ten eeuwigen dage toe, om wyders daarmede te handelen als vry ende eygen goed, zodanig Zijn Ed[t], den Ed[en] heer Gouverneur-Generael en d'Ed. heren Raden van Nederlands India, en uyt Haar Ed[e] name den oppergesaghebber deser kuste, in tijd en wyle te raade soude mogen worden, gelastende dierhalven alle onse onderdanen, jegenwoordig in de jurisdictie van Sillida wonende, ofte die naar desen daarbinnen mogten koomen, veelgedachte Ed. Comp[ie] voor haar wettig vorst en souverain overheer aan te sien, te onderwerpen en te gehoorsamen, alsoo wy sulx ten meesten dienste van de landen en welvaren der goede ingesetenen hebben bevonden te behoren. Ende opdat dese onse bovenstaande opdragt en overgivte van te meerder kragte wesen en voor de posteriteyt blyken mag, hebben wy deselve nevens welgemelte heer commissaris en den presenten Nederlantsgen raad, wy als transporteurs ende overdragers, ende Haar Ed[e] als aannemers, met onse gewonelyke hanttekeningen soowel onder het Nederlantsge als Maleytse bevestigt en meteen versogt, dat des E. Comp[ies] ordinair zegel. in roden lakke gedrukt, daaraan gehangen mogte werden.

Aldus gegeven, opgedragen, getransporteert en aangenomen op 't eyland **Chinko**, gelegen op Sumatra's Westcust, in Comp[ies] vastigheyd, desen 27 February in 't jaar onses Heeren 1681, sijnde na de Maleytse rekeninge het 1091 jaar naar de geboorte Mahomets, den 9[e] dag in de maand Saphar, in presentie van **Panglima Radja**, gouverneur tot Padang, **Sirre Narra**, gouverneur tot Sillida, en den tommagon **Catip Moeda**, die ook verclaren wel te weten, dat wy, transporteurs, tot het doen van bovenstaande opdragt en overgifte volkomen gewettigt zijn, en desen mede als getuygen hebben ondertekent, dog by absentie van den gouverneur Sirre Narra in deselvs plaats als getuygen

Sulthan Mamoelja, eerste ponglou en regent van Bajang.

Was ondertekent: **Laurens Pit, de jonge, Pieter van den Hoorn, Joannes Melman** en **Cornelis Spanbroek**.

Ter syden in margine eenige namen in Maleytse caracters, en daaronder 's Comp'[es] zegel, in roden lakke gedrukt, en wat lager: Ter ordonnantie van welgemelte heer commissaris en den raad, was getekent: **Adam Hendriks Pen**, secretaris.[1])

CDXLVII. SUMATRA'S WESTKUST.

10 Maart 1681.[2])

Tusschen het goudgebied van Salido en de kust, tegenover 's Compagnies vesting op het eiland Tjingkoek, lag het gebied van Painan „vanwaer door een klooff van 't gebergte een wegh voor vragtwagens na de mijn, ende ook een goeden haven conde gemaekt werden". Dit verklaart het belang van onderstaande overeenkomst voor de Compagnie. (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 336, 338, 343—345; MAC LEOD in Indische Gids 1905, blz. 474).

Acte van opdragt en overgivte van de negorye, 't gebergte ende het gehele land, by de Nederlanders **Pynang** en de Maleyers Pynen genaemt, met alle de ap- en dependentiën van dien, sodanig als 't by desen door sultan Sampourna, alias radja Carbouw, vryheer en wettig ervbesitter derselver, mitsgaders ponglou ofte raadsheer tot Sillida, aan d'Ed. heer Laurens Pit, de jonge, drossaart van de Oostzijdse landeryen buyten Batavia, expres commissaris van den Ed[en] heer Rijklof van Goens, Gouverneur-Generaal, en d'E[e] heeren Raden van India, representerende de Vereenigde Geoctrojeerde Nederlandse Oostindische Comp[ie] in dese landen, werd opgedragen, overgegeven en getransporteert.

Wy, sulthan Sampurna alias radja Carbouw, vryheer ende wettig ervbesitter van de negorye, 't gebergte ende het gehele

---

1) Het *Daghregister* meldt nog, dat aan de linkerzijde de Maleische tekst stond, die mede door allen was onderteekend.

2) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 343—345, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 996 en volgende.

land van **Pynen**, certificeren en verclaren, soowel voor ons selven als onse nakomelingen en ervgenamen, die jegenwoordig sijn en namaels wesen sullen, aan de Vereenigde Geoctrojeerde Nederlantse Comp[ie] uyt onse absoluyte magt en prive jurisdictie op te dragen, te transporteren en in vryen eygendom over te geven, gelijk doen mits desen, de negorye, het gebergte en het gehele land van Pynen, mitsgaders de spruyten en rivieren, daarbinnen gelegen, strekkende ten Noorden aan de Silidase rivier, ten Suyden tot aan 't gebergte van Songy Nypa, gelegen by Telleboeton ende ten Oosten opwaarts tot aan 't gebergte Manda, met alle de ap- en dependentiën van dien, in sulker voegen, als hetselve van outsher by onse antesesseurs beseten sy, en present by ons nog gepossedeert werd, in erkentenisse van de vaderlyke voorsorge, hulpe en protexie, doorgaans by ons van welgedagte E. Comp[ie] genoten, tot dien eynde geheel afstant doende en renuncierende van de magt, authoriteyt en 't regt, dat onse voorouders en wy oyt of oyt van outsher over dese landen, bergen, spruyten en rivieren hebben gehadt, ofte onse ervgenamen ende nacomelingen, 't sy van ons gesproten of by wegen van collatrale successie, souden mogen pretenderen of vermeynen te hebben, 't selve voor altijd onwederroepelijk overlatende en cederende, begerende wel expresselijk, dat meergedachte E. Comp[ie] deselve met alle hare incomsten, geregtigheden en domainen sal blyven behouden en besitten, ten eeuwigen dage toe, sonder de minste moeyenisse of contradictie van ymand ter wereld, wien het ook soude moge wesen, omme wyders van nu af aan daarmede te handelen als vry en eygen goed, sodanig als Sijn Ed[e], den here Gouverneur-Generaal en d'Ed. heren Raden van India, ende uyt Haar Ed[ns] name den oppergesagvoerder te deser kuste, in tijd en wyle te rade soude mogen werden, waarom wy dan ook ons selven onder de souveraine heerschappy van meergedachte E. Comp[ie] en derselver vaderlyke sorge en hoede sijn stellende en overgevende, gelastende dierhalven, dat alle onse onderhorige inwoonders en onderdanen, jegenwoordig in de jurisdictie van Pynen remorerende, of die naderhand daarbinnen mogten komen, soo mede sullen hebben te doen, en veelgedachte Comp[ie] voor haar wettig vorst en souverain overheer aan te nemen, erkennen, onderwerpen en gehoorsamen, alsoo wy sulx ten meesten dienste van

den lande, en welvaren der goede ingesetenen hebben bevonden te behoren.

Ende opdat dese onse opdragt, overgift en onderstellinge van des te meerder kragte sijn en voor de posteriteyt blyken mag, hebben wy deselve, nevens welgemelte heere commissaris en den presenten Nederlantsen raad, wy als transporteur, overdrager en ondersteller, en Haar Ed[n] als aannemers, met onse gewonelyke hanttekening, zoowel onder het Nederlantse als Maleytse, bevestigt ende meteenen versogt, dat des E. Comp[ies] ordinaar zegel, in roden lakke gedrukt, daaraan gehangen mogte werden.

Aldus gegeven, opgedragen en getransporteert, en uyt vryen onbedwongen wille gesubmitteert, mitsgaders geaccepteert op 't eyland **Chinko,** gelegen op Sumatra's Westcust, in Comp[ies] vastigheyd, den 10[e] dag der maand Maart in 't jaar onses Heeren 1681, sijnde naar de Maleytse rekening den 19[e] dag der maan Saphar in 't jaar Mahomets 1091, in presentie van **Jang de Pertuan Sulthan Mamet-chia,** keyser van Indrapoura, **Panglima Radja,** gouverneur tot Padang, en den tommagon **Katip Moeda,** die meteenen ook verclaren wel te weten, dat wy, transporteur, overdrager en ondersteller, daartoe ten vollen geregtigt en gewettigt sijn, en desen mede als getuygen hebben ondertekent.

Onder stond en was getekent: **Laurens Pit, de jonge, Pieter van den Hoorn** en **Johannes Melman,** mitsgaders de naamtekeningen der hierboven gespecificeerde Maleytse grooten in characters.

Lager stond 's Comp[ies] zegel, in roden lacke gedruckt, en daaronder: Ter ordonnantie van welgemelte heer commissaris en den raad. Was getekent: **Adam Hendriks Pen,** secretaris. [1])

---

[1]) Het exemplaar in het *Dagh-register* vermeldt nog, dat aan de linkerzijde van het bovenstaande ook de Maleische tekst stond geschreven, die mede door allen was onderteekend.

CDXLVIII. MALABAAR.

14 Maart 1681. [1])

„Den nieuwen conincq Colastry had een ola van tholvryheyt, op een silvere plaat geschreven, aen d' onse aldaer verleent" (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 488—489).

Translaat ola van segour, [2]) die den koning van **Collastri** aan het opperhooft van **Cannanoor** heevt verleent, geschreven den 14 Maart aº 1681.

Ik gelaste aan alle tollenaren en onderdanen van myne landen, begrypende 52 mylen, dat niemand de authoriteyt sal hebben eenigen thol te nemen van Compies wharen, soowel die uyt de fortresse te landewaart gebragt werden, als die uyt 't land in de fortresse gebragt werden; alsmede sal d'E. Compies volk sonder de minste molestie segour myne landen mogen passeren; item alle coopluyden, die de wil mogten hebben om met d'E. Compie te negotieeren, sullen sy onverhinderd laten passeren, dog van deselve sal den gewonen thol genomen mogen werden, naar lands costume. Die hiertegen mogte komen te doen, die sal aan 't lijv' en goederen worden gestraft.

In teken der waarheyt sal 't selve vigeur hebben, soo lange de sonne en mane duuren, en onderhouden werden, by mijn tijd soowel als ten tyde myner ervgenamen, present en toekomende.

Ik ondertekene dit heden in de pagger **Chartangatta**, in de maand Minan aº 856 naar de rekening van Coylan, Mallabaarse stijl. [3])

---

[1]) Uit het *Contractboek*, waar het tweemaal voorkomt, namelijk in deel III blz. 342 en blz. 512. Ook in de *Overgecomen brieven 1682*, sevende boeck, folio 2274 verso, en die van *1685*, derde boeck, folio 762 verso.

[2]) Het derde der hierboven genoemde afschriften heeft sigourance. Men vindt in 's Compagnies papieren herhaaldelijk het Portugeesche seguro, als paspoort, vrijgeleide, etc.

[3]) De maand Minam van de Kollam-era 856 begint op 13 Maart 1681.

CDXLIX. MALABAAR.

3 Mei 1681. [1])

De ingewikkelde toestanden in het koninkrijk Cochin, met zijn vrijheeren en semi-onafhankelijke prinsen, leidden herhaaldelijk tot ongerechtigheden in prejuditie van de koninklijke macht en tot nadeel der bevolking. Zelfs de benoeming van een Nederlander tot opper-regent (hiervóór, blz. 181) kon daar niet zoo maar opeens een eind aan maken, en in 1681 bleken weer een aantal autoriteiten zich ten koste van de kroon en de bevolking te hebben verrijkt. De commissaris Marten Huysman besloot, in samenwerking met den koning en den machtigsten vrijheer, den paljetter, daar een einde aan te maken door instelling van een soort rijksraad, waarin ook een Nederlander zitting had. (Zie ook het Contract van 21 Mei 1678, hiervóór, blz. 143, en *Corpus* II, blz. 502 e.v.).

Ordres, beraamt den 26e der maant Medam anno 856 na de rekening van Coilan, [2]) Malabaarse stijl, ofte den 3 Mey 1681 na de Nederlandse reeqening, op 't begeren van den coning en d'Ed. Compie als schutsheer des Coetchinse rijx, (zijn) na voorgaande overlegging door eenige der onderhorige ragias desselvs rijx, namentlijck Aynicoetty Auwoena, Moerenatoe en Corety Soruwans, alsmede enige braminees van Grually-coeddy en Bendenadee, item de voornaamste ragiadoors, [3]) zo van de Noort als Zuyt, met toestemming van d'Ed. Compie, van den commissaris Marten Huysman, alle tot Chenotty vergadert wesende, opdat alles bestiert werde na d'oude gewoonte, waarmede de koning en princen zig hebben gecontenteert, en verklaart, dat 't zal blyven, zijn en gehouden werden voor een altijt-durende wet, bestaande in de volgende articulen, als:

1.

De naargenoemde personen, die tot besorgers der zaken werden gestelt, zullen by quaat comportement mogen werden

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1682*, sevende boeck, folio 2269 verso en volgende. Ook in die van *1685*, derde boeck, folio 763 en volgende.

[2]) De maand Middam van de Kollam-era begint op 13 April, dus zou de 26e dag dier maand vallen op 9 Mei. Waarschijnlijk is dus 26e een verschrijving voor 20e.

[3]) Regenten.

gedechargeert door den coning en d'Ed. Comp'ie; derhalve moet een yder na zijn uyterste vermogen 't regt betragten en dese naarvolgende ordres volbrengen.

2.

Tot besorgers der zaken in de landen om de Noord en Zuyt werden als voordesen gestelt en nader bevestigt: den paljetter,[1]) capiteyn-ragiadoor,[2]) talchenoor[3]) en manacotta,[4]) in desselfs qualiteyten, als voordesen is geordonneert, om met ernst alles te ondersoeken en af te doen.

3.

Tot 't besorgen der zaken tot **Coetchin** zal naiker[5]) Wittul continueren, als voordesen is vastgestelt volgens 't eerste articul.[6])

4.

Zo iemant, 't zy coning, princen of andere, wie het zoude mogen wesen, bevonden mogte werden met zig te bemoeyen in zaken, die ongeoorlooft zijn, dese ordres buyten kennis en goetvinden van voorschreven personen gecontrarieert te hebben, 't zij door eygen vermogentheyt of private magt van den coning of princen, zal den koning of prins zulx werden bekentgemaakt; en zo 't die niet quam verbeteren, zullen de voorschreven personen daarin doen wat regt is. En zo 't nodig was, zullen de heeren, present vergadert, 't zelve ter kennisse komende, dan by den anderen komen om met nader advijs 't gene regt is te mainctineren.

5.

De penningmeesters Perimbale en Santapa zullen nu afgeset werden, en van de zaylanden, die gemelte Perimbale onder zig heevt, zal hy afstant moeten doen. Dog dewijl den tijt van 't ingaan der pagten verstreken is, zo zal gemelte persoon dito landeryen van dit jaar nog mogen possideren, mits datter een

---

1) Zie hiervóór, blz. 143.
2) De Nederlander Hendrik Reynst.
3) Talchinor of rentmeester.
4) Hoofdregent.
5) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 182.
6) Zie hiervóór, blz. 182, waar de naiker Witti-ansie wordt genoemd.

menon [1]) nevens hem over deselve zal werden gestelt, om alles pertinent op te schryven. Maar in toekomende zullen deselve door voornoemde bestierders by openbare opveylinge aan de meestbiedende werden verpagt, en de penningen, daarvoor komende, zullen in de schatkist van den koning opgeleyt werden.

6.

Tot guastoshouder [2]) zullen [3]) den capiteyn-ragiadoor van d'Ed. Compie, den paljetter en naiker Wittula met goetvinden van de presente vergadering een persoon mogen kiesen en stellen.

7.

Wegens den thol van d'alphandigo [4]) heeft de heer commissaris geordonneert, dat dezelve ten volle ten behoeve van 't rijk in de schatkist zal werden getelt, alsmede 't bedragen van een percento voor Compagnies koopmanschappen, die in 't land gaan, zoo andere inkomsten mede in de schatkist komen, maar anders niet, blyvende de peperthol aan d'Ed. Compie tot afkorting van den rijxschult.

8.

Wanneer voorschreven ragiadoors ondersoek doen na de landeryen, die 't rijk toebehoren, buyten 's Compagnies landen, zal d'Ed. Compie daarin niet hinderlijk [zijn], maar ter contrarie hulpe bewysen, zonder dat 't regt der Christenen [5]) in het minste zal verkort, maar mede voorgestaan werden.

9.

Claarlijk heeft de heer commissaris geseyt, dat tot 't vergroten van den thol der alphandigo goede debvoiren zoude doen, opdat hier, gelijk om de Noort, kooplieden komen om negotie te dryven, mits dat 't zelve Compies handel niet nadelig mag wesen.

10.

De contanten, die ten proffyte van 't rijk by malkanderen vergadert werden, zullen in een vertrek en in een kist binnen

[1]) Schrijver.
[2]) Guastos, Portugeesch voor onkosten, uitgaven; guastoshouder: kassier.
[3]) Er staat: zal.
[4]) Portugeesch alfandega, kantoor der in- en uitvoerrechten.
[5]) Men vond aan deze kust duizenden door de Portugeezen tot het Katholicisme gebrachte inheemschen.

't hof van Coetchin gesloten werden door de voorschreven vier personen, met kennis van den koning, en de sleutels daarvan zullen in handen van den paljetter en den capiteyn-ragiadoor blyven.

11.

De reequeningen van Perimbalen en Santapa zullen nagesien werden, en na bevinding der waarheyt zullen zyluyden hare betaling erlangen, of anders uytkeren 't gene zy schuldig zijn.

12.

Alle inkomsten van 't rijk zullen zekerlijk in de schatkist komen, om daaruyt alles voldaan te werden, 't gene billijk is, en de rest zal in de schatkist blyven, om in oorlogen of tot bescherming van 't rijk te dienen; van yder hondert fanums zullen ten minsten vijf en dertig in de schatkist blyven tot voorschreven eynde.

13.

Alle degene, die wettige pretentiën op het rijk hebben, 't zy dat se daarvoor vaste hipotheeq besitten of niet, zullen zulx binnen den tijt van 4 maanden moeten bekent maken, en metenen opgeven den intrest, die zy uyt dat hipotheeq hebben genoten, wanneer de zodanige na bevinding van zaken en billikheyt op zekere termynen gestelt zullen werden, om haar betaling voorts uyt eenige landerye etc^a, of ook wel uyt des rijx schatkist te genieten, mits dat zy ten minsten een jaar tijts na den intrest en enige betaling zullen moeten wagten, gelijk dit poinct ook speciaal wert verstaan van Perimbala, dewelke, zoo hy deugdelijk bewijst enig gelt op landeryen van den coning gegeven te hebben, zal hem zulx gerestitueert werden na de billikheyt, mits doende van alles behoorlijk rekenschap.

Aldus gedaan ende gepasseert op **Chenotty**, daar de koning, princen en verdere rijxvergadering is.

Onder stont en was getekent de gewonelyke handtekening van den **Coning van Coetchin** en **Marten Huysman**.

Ter zyden: Ons present, getekent **Hendrik Reynst**, **Jacob Versteeg** en **Adolf Bassing**, secretaris.

Lager: Gecollationeert, accordeert, Coetchin, den 16^{en} Mey anno 1681, **Adolf Bassing**, secretaris.

CDL. PALEMBANG.

19 Mei 1681. [1])

Den 10den April 1681 kwamen eenige gezanten van den sultan van Palembang op Batavia aan, met verzoek om adsistentie tegen den sultan van Djambi, die met hun heer in strijd was geraakt. Reeds den 26en dier maand vertrok een kleine expeditie derwaarts, onder leiding van den bekenden commandeur François Tack, wien het niet zonder moeite gelukte, beide vorsten te verzoenen, en tevens nieuwe contracten tusschen hen en de Compagnie af te sluiten. Als een goed dienaar begon Tack allereerst met de belangen der Compagnie te verzorgen. (*Daghregister van Batavia 1681*, blz. 226—230, 237, 249—254, 331—335; Stapel, *De Archipel in 1684*, blz. 67—68).

Bysondere of aparte articulen, mitsgaders nogmaals nadere verclaring tot ampliatie en vervullinge van het 14e en 4e articul, in het jongste byvoegsel, gemaekt den 3de July 1678, [2]) sijnde op heden den 19e May 1681 tusgen sultan Ratoe, coning van **Palembang** ende de HoogEde heer Gouverneur-Generael Rijklof van Goens, ende d'Ee heren Raden van India door wedersijds gecommitteerdens, de pangerans Depatty en Mancaboumy [3]) ter eenre, ende den afgesant, commandant en commissaris François Tak ter andre zyde, overeengekomen en gesloten als hieronder van woorde tot woorde uytgedrukt staat.

In den name Godes. Amen.

Ten eersten, soo verbind sig den sultan Ratoe, gelijk mede den pangeran Depatty by aflyvigheid van sijn heer vader, en waaraan by verloop van tijd alle haare successeurs mede verbonden sullen wesen, volgens pligt en gewoonte aller volkeren, des E. Compies tegenwoordige spoedige hulpe en presente krijgsmagt, soo te water als te lande, mitsgaders voor de slytage der schepen, des maants te betalen een somma van vijv' duysent

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 333—335, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 820 verso en volgende.

[2]) Dit slaat op het appendix van 3 Juli 1678 bij het contract van 20 April van dat jaar. Zie hiervóór, blz. 140 en volgende.

[3]) Hier klaarblijkelijk niet als titels, maar als eigennamen beschouwd. De pangeran-adipatih was de troonopvolger; de mangkoeboemi zijn jongere broeder.

rijcxdaelders, hetsy in peper tegens den tegenwoordigen prijs à 3 rx' het picol, ofte in afcortinge derselver thollen, sooals best in des sulthans en naderhant by successie in pangeran Depattijs vermogen sal wesen, sonder by versendinge eeniger schepen de minste exeptie te sullen maken, maar dese 5000 rx' des maands zoo lange te continueren, als daar magt tot beschermingе van **Palembang** van noden mogte wesen. Bovendien sullen bovengesegde sulthan en pangeran nog moeten betalen de ammonitie van oorlog, die in feytelijkheyt tegens de vyanden van Palembang verbruykt sal werden, volgens de rekeningh, die den commissaris alsdan opmaken sal, sonder deselve te bedisputeren, sullende de maandgelden der voorseyde crijgsmagt ingaan van die tijd, dat van Batavia's rhede geseylt zijn. En indien, (dat God verhoede) des noots tot restauratie van dit rijk meerder hulpe vereyste, sullen de onkosten naar advenant vergroot werden, en de betalinge altijt promt geschieden ter eerster aanmaninge der residenten alhier. Tot bevestinge en naarcominge van dit apart articul hebben wy, sulthan **Ratoe** en pangeran **Adepatty**, hetselve met onse gewone signaturen en segelen becragtigt.

Ten tweeden sal den sultan Ratoe d'E. Comp'e overleveren alle de Macassaren en Bougysen, nevens de weggelopene slaven, soo van ons volk als andre, gelijk mede verscheyde swarte vrye Christenen, op Jamby onder Comp'es gesag gewoont hebbende, en nog onder de Macassaren berustende, ende nu onder Sijn Hoogheyts jurisdictie sijnde, gelijk mede nachoda Bongsoe en dato Bantam [1]) met haren aanhang, als hebbende doorgaans met de Macassaren omgesworven, en moetende derhalven mede als eygen naturalisten [2]) gerekent werden, sonder deselve te mogen verschuylen, maar integendeel borge voor de leverantie te staan, en dat sonder eenige de minste fraude.

Ten derden, so verbied den sulthan Ratoe, in erkentenisse van dese tegenwoordige cordate hulpe, alle syne ondersaten, gene uytgesonderd, in der voegen als by het 14e articul van het byvoegsel, door den E. Jan van Leene als commissaris gecontrac-

[1]) Nachoda of anachoda is de titel voor een inheemsch schipper, ook voor een regent in Menangkabau; dato een Maleische ambtelijke titel.
[2]) Sic!

teert de dato 3 July 1678 aen de vremdelingen verboden zy, [1]) generley kleden ofte amphioen voortaan in het destrict van Palembang aan te brengen, op pene van confiscatie van goed en vaartuyg, de helvt voor den koning ende de helvt voor de Compie, werdende om reden voorverhaeld d'E. Compie alleenig den aanbreng toegestaan, die derhalven alle voorschreven hunne vaartuygen sal mogen visiteren.

Ten vierden sal sulthan Ratoe de 1000 picols peper, in het vierde articul van 't byvoegsel van 't vorenstaande jaar geëxpresseert, tot geen andre plaatsen senden voor schenkagie, als tot Batavia en Malacca.

Ten vijfden sullen alle vremde coopluyden, tot Palembang wonende ofte aancomende, sorteren onder de jurisdictie van d'E. Compie.

Ten sesden werden in het voorschreven articul uytgesloten de Manecabers, [2]) present tot Palembang, ende die namaals aldaar genegen mogten sijn onder den sulthan Ratoe gerustelijk te blyven huysvesten, wel te verstaan, soo sy met d'E. Compie niets uytstaande hebben.

Ten sevenden, indien den sulthan Ratoe eenige kleden mogte komen te begeren tot sijn gebruyk, sal Sijn Hoogheyt deselve mogen eysgen van de Palembangse residenten en vervolgens genieten, soo die onder desselvs administratie berusten, ofte andersints door haar te laten ontbieden, mits daervoor [3]) betalende sooveel, als d'E. Compie die afstaande of bevorens bedongen zy.

Ten agsten, werden mits desen de contracten, op den 29e Juny 1662 tot Batavia, gelijk van den 20e April 1678, door d'E. commissaris Dirck de Haas, alsmede de poincten, by den E. Joan van Leene tot Palembang den 3e July 1678 gecontracteert en overeengekomen, [4]) mitsgaders dese besondere af aparte arti-

---

[1]) Hiervóór, blz. 141—142.

[2]) Menangkabauers.

[3]) Het *Contractboek* heeft: dat voor.

[4]) Respectievelijk *Corpus* II, blz. 209 en volgende, en hiervóór, blz. 136 en 140.

culen ende verdere poincten, hierinne verhandeld, door pangeran Depatty en Mancaboumy ter eenre, ende den afgesant, commandant en commissaris François Tak ter andre zyde met wedersijdse opregte genegentheyd en bewilliginge gesloten, tot een waar blijk der vereeniging [1]) van Palembang met Batavia, dewelke soolang de son en maan schijnsel geven, ende den dag en de nagt duuren sal, eeuwig, vast ende bestendig sal werden gehouden en agtervolgt.

Onder stond: **Palembang**, den 19e May ao 1681.

In margine was gedrukt het zegel van den heer afgesant, in roden lacke, en getekent: **François Tack**; en ter regter zyde stond hetselve contract met Maleytse caracters geschreven en daaronder in margine het coninklyke siap [2]) van Palembang in roden lakke, en daarnevens ondertekent met de namen **Depatty** en **Maccaboumy**.

CDLI. PALEMBANG.

Mei 1681. [3])

Het hiervóór gaande contract was wel door de beide pangérans, maar niet door den sultan zelf geteekend. Deze laatste stelde eenige amandementen voor, met verzoek, die ter kennis te brengen van de Hooge Regeering op Batavia. Tack zond inderdaad het stuk door, met in margine zijn advies op de verschillende „poincten". Hij deed dit zonder veel omhaal van woorden, maar niettemin zeer duidelijk.

Eenige poincten, door den koning van **Palembang**, sulthan Ratoe, aan den afgesant François Tak opgegeven, met versoek, dat deselve het accoord mogten werden ingelijvt, met de marginale aanteekeningen, door gemelte Sijn E. daarop toegepast.

---

[1]) Er staat in beide afschriften: vereenigden.

[2]) Chiap of tjap: zegel.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 335—336, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 822.

1.	1.
Het volk en schepen, als in het eerste articul, omdat, schoon daar eenige bodems vertrekken, de magt egter blijv't en 't getal derselver niet vermindert, dewijl andere daarvoor in de plaats aangehouden werden.	Eerstelijk, soo er eenige schepen voor 's Comp^{ies} rekening elders werden versonden, sal hy de oncosten dragen, maar soo se in Comp^{ies} dienst mogten werden versonden, sal sulx ook ten laste van d'E. Comp^{ie} komen.
2.	2.
Indien te becomen sijn, mits daarvoor gevende sooveel als d'E. Comp^{ie} deselve afstaande zy, sullende de betalinge in peper tegens 3¼ rijxdaelder moeten geschieden. [1])	Ten tweeden, zoo den sultan eenige kleden mogte komen te begeren tot sijn hovs onderhoud, sal d'E. Comp^{ie} gehouden wesen den sulthan daarvan te versien, mits betalende het costende, aangesien hy deselve nu anders nergens vandaan kan krygen.
3.	3.
Gelijk bevorens hier in gewoonte, en de ordre van d'E. Comp^{ie} aen de residenten medebrengt.	Ten derden, soo den sulthan van d'E. Comp^{ie} eenige coopmanschappen ofte contanten mogte lenen, dat hy deselve weder sal moeten voldoen in peper, de contanten à 3 rx^{s} 't picol en de kleden volgens de prysen hier te markt.
4.	4.
Op 5000 en niet minder.	Ten vierden, dat de onkosten der gedane uytsettinge tot des sulthans hulpe maandelijx mogen werden verminderd tot op rx^{s} 3000 's maants.

[1]) Het exemplaar in het *Daghregister* heeft 3⅝ rds.

5.

Voor soveel toegestaan, als deselve over land aancomen, en geen zeevarende coopluyden zijn.

5.

Ten vijvden, dat byaldien de Manicabers, nu tot Palembang present, of die der na desen nog mogten bykomen, genegen sijn onder den sulthan te blyven wonen, dat men haar sulx niet sal mogen weygeren, wel te verstaan soo se met de Comp^ie niets hebben uytstaande.

6.

Staat Sijn Hoogheyt selvs te besorgen.

6.

Ten sesden, dat den sulthan en syne onderdanen aan haare schuldenaars niet mogen te cort komen.

CDLII. PALEMBANG.

24 Mei 1681. [1])

Het volgende plakkaat, uitgevaardigd door Sultan Ratoe van Palembang, moge hier een plaats vinden, omdat het de uitvoering is van het contract, den 19den door Tack met den sultan gesloten.

Placcaat, door den Sultan Ratoe tot **Palembangh** dubbelt in 't Maleyts ten faveure van d'Compagnie geëmaneert en aengeslagen en met het rijxzegel becragtigt, waervan een tot narigt aen de sonsang [2]) gesonden, en het ander ten behoeve van de residenten tot Palembangh origineel overgegeven zy.

Omdat tusschen de Compagnie en den coninecq van **Palembangh,** sulthan Ratou Abdul Jamal, vrundschap is, ende de

[1]) Uit het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 485. Ook in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 856 verso.

[2]) Beide exemplaren hebben sousang, wat verkeerd is. De songsong of songsang is de ankerplaats bij den mond van de rivier. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 138.

Compagnie den sultan Ratoe seer haastigh is te hulpe gecomen, soo is tusschen den sultan Ratoe als koningh van Palembangh, ende den affgesant, commandant en commissaris François Tacq, geaccordeert, dat voortaan alle Chinese, Maleytse en andere vreemde ingesetenen, die tegenwoordigh in Palembangh zijn, ofte namaals daerin mogten komen te woonen of met vaartuygen te handelen, sullen staan onder het gebiet ende jurisdictie van de Compagnie, ende oversulx onder diegeene, die haerentwegen het gesag in Palembangh zal zijn aanbevolen. Waeromme ick, sulthan Ratoe, by desen beveele, dat sigh alle ende een ygelijck, die dit aengaen magh, daernae sal hebben te righten. Voorts verbiede ick aen alle myne ingesetenen ende onderdaenen, niemant uytgesondert, voortaan ende na desen tijt eenige kleden ofte amphioen van buyten hier in te brengen, op poene dat deselve goederen, kleden ofte amphioen, in haere vaartuygen van buyten aenkomende gevonden werdende, sullen verbeurt verklaert zijn, de helft voor den sultan Ratoe Jamal, ende de helft voor de Compagnie. Ende sullen daerom de dienaers van deselve Compagnie, soowel aan de sonsang als hierboven, vermogens wesen alle aankomende en affgaande vaartuygen uyt ende in de revier van Palembangh te visiteren.

Om dit te bekraghtigen heb ick, **Sultan Ratoe**, hieronder doen stellen mijn coninckiijck zegel.

Gedaan in **Palembangh**, desen 24 May 1681.

Terzyden stont in de twee originele 't coninckiycke zegel van Palembangh.

CDLIII. MALABAAR.

30 Juni 1681. [1])

In vervolg op het bepaalde van 3 Mei te voren (hiervóór blz. 263) werd het nu ook wenschelijk geacht het reglement op de regeering van Cochin, 2 September 1674 vastgesteld (*Corpus* II, blz. 502 en volgende), te wijzigen en aan te vullen.

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1682*, sevende boeck, folio 2274 verso en volgende.

't Volgende is beraamt omtrent de pagood Wyanoer, met overleg en goetvinden van den coning van **Coetchin** en den commandeur, mitsgaders de vredigste der rijxheren, zo van de Zuyt als van de Noort, ten goeden van 't rijk, om in toekomende daarna gereguleert te werden, als:

Tot besorgen der zaken in 't geheel, principalijk die van 't Coetchinse hof, met advies van den koning, werden de ragiadoors, paljetters, [1]) talchenoer, [2]) manacotte, [3]) aetsien, [4]) en van van d'E. Comp[ie] wegen den capiteyn gestelt; deselve zullen door de menons ofte schryvers, die den koning zal gelieven te nomineren, pertinente reecqueninge laten houden.

Voor guastos [5]) van den koning zal des maands 3000 fanums werden gegeven, en voor den 2[en] prins 1500, voor Ramorma 750, en voor Godormat 450, alswanneer de princen zig zullen mogen bemoeyen met de regering en 't gene daaraan dependeert.

Alsser erfgenamen in dit rijk mogte komen te vereyschen, zullen die niet mogen werden geadopteert zonder goetvinden van d'E. Comp[ie].

Rakende Perinbalen, denzelven zal van zijn administratie reequening moeten doen, en de ola, [6]) door den koning aan hem verleent, wedergeven. En als hy hem draagt [7]) als een der koopluyden op de basaar, zonder zig met de zaken van de regering te bemoeyen, zal hem niemant mogen molesteren.

De verpagtinge van landen, en andere pagten, zal by openbare opveylinge moeten geschieden.

Al 't gene voorschreven staat zal onverbrekelijk wesen, en de vier ragiadoors voornoemt zullen justitie oeffenen en spreken, daar 't behoort.

Van de voorschreven ragiadoors wert den paljetter tot ragiadoor-moor [8]) gestelt, om van alles rekenschap te nemen op alle

---

[1]) Dit meervoud is vreemd, daar er maar één paljetter was.

[2]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 264. HEERES in *Corpus* II, blz. 503, houdt dit woord, evenals het volgende, voor een eigennaam.

[3]) Zie noot 4 op blz. 264.

[4]) ?

[5]) Onkosten; hier zooiets als civiele lijst.

[6]) Palmblad, als schrijfmateriaal gebruikt. Vervolgens brief, benoeming, privilege, etc.

[7]) Als hij zich gedraagt.

[8]) Major.

plaatsen, gelegen binnen Mapemeloer en Padieloer;[1]) en de nodige guastos daar afgaande, zal de rest in handen van de penningmeester, die met 't gemeen goetvinden zal gestelt werden, gegeven. Dog den paljetter zal door de menons partinente reequening laten houden, zo van de guastos voor de koning, als anders, en alles den koning bekent maken.

Zo der eenige oneenigheyt tusschen de voorschreven personen mogte ontstaan, zal zulx door tusschenkomen van den koning en den commandeur werden bygeleyt.

Onder stont: Dit is door my uyt 't origineel Malabaars overgeset, en nader nevens de tolken nagesien zijnde, bevonden met 't zelve poinctueel met den eygentlyken zin te accorderen.

Coetchin, ult° Juny a° 1681.

Lager: Accordeert, Coetchin, den 30 Juny 1681. Was getekent: **Adolf Bassing**, secretaris.

CDLIV. PALEMBANG—DJAMBI.

5 en 14 Augustus, 30 September 1681.[2])

Zie de Inleiding der hieraan voorafgaande contracten van Mei 1681, en *Daghregister 1681*, blz. 480—487 en 595—597.

Tractaat van vreede, by interventie van Haar Hoog Ed^e, den Ed^{ele} Heer Gouverneur-Generael Rijklof van Goens en de E^e Heren Raden van India, door Haar Ho. Ed^e expressen afgesant, François Tack, als mediateur tusgen wedersijts parthyen aangenomen en dienvolgens met de gecommitteerdens van Sultan Ratoe, coning van **Palembang**, namentlijk Kiay Patchia Tanda en Kiay Andamoy ter eenre, ende de gecommiteerdens van Sultan Anum, conink van **Jamby**, genaamd Kiay Ranga Narra Wierana, sabandhaar, en Kiay Deman Juda Nagara ter andre zyde, beraamt, gesloten en getekent als volgt:

---

[1]) Zie *Corpus* II, blz. 504 met noot 6.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia 1681*, blz. 599—603, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 889 en volgende.

1.

Eerstelijck werd mits desen besloten en vastgestelt, datter van nu af aan sal sijn en blyven een eeuwige, vaste, bondige en opregte broederlyke vrede tusgen Sulthan Ratoe, koning van **Palembang**, en Sulthan Anum, koning van **Jamby**, soo te water als te lande, in reguard van alle onderdanen en inwoonders der beyden ryken voorschreven, van wat qualiteyt en conditie zy zijn, sonder uytneminge van plaatsen off personen.

2.

Sal Sijn Hoogheyt, Sulthan Ratoe, aen Sulthan Anum weder restitueren by verscheyninge van desselvs af te senden gecommitteerdens, 13 stucx gontings,[1]) soo en op de wyse, als die Pangeran Aria bevorens verleent sijn geweest, of in plaatse van dien, wel te verstaan soo gemelte gontings veroudert ofte vergaan mogten sijn, yder vaartuyg met 40 rijcxdaelders vergoeden en betalen.

3.

Daarentegen sal Sijn Hoogheyd Sulthan Anum afstant doen en weder onder de jurisdictie van Sulthan Ratoe stellen en laten blyven thien dorpen met haar inwoonders uyt het landschap van Tambessie, dewelke niet en werden gerekent onder een sekere bruydschap, daarby opgemelte landschap aan die van Jamby overgegaan is geweest; en oversulx sijn voorschreven dorpen met hare namen gespecificeert, namentlijk Kairon, Pangon, Paniniuan, Sourawidjaja, Araham Loeboe, Malapary, Moarra Sale, Kamahan, Sikayo, Depatty Ringane Prangajuda, en nog vijv huysgesinnen uyt het dorp Kanjahan Mousy; gelijk mede op vrye voeten gestelt en wedergelevert sullen werden sooveel mensgen, als er by Lyan Gatty van de Palembangse stranden gevangen genomen en tegenwoordig nog in 't leven of tot Jamby present sijn.

4.

Daarentegen sal Sulthan Ratoe insgelijx, zoo er eenige Jambyse inwoonders in het Palembangse rijk gevangen gehouden wierden, deselve restitueren en op vrye voeten stellen.

---

[1]) Vaartuigen, thans koentings geschreven.

5.

Ende om te betuygen hoeseer het gemoed van Sulthan Anum tot vrede inclineert, soo vergunt Sijn Hoogheyd mits desen uyt enkele genereusheyd aan de gecommitteerdens van Sulthan Ratoe sekere 3 stukken begrave canon te mogen ongemolesteert laten opgraven en weder medenemen.

6.

En sal Sulthan Anum de 900 rijxdaelders, die Dain Mangica Sijn Hoogheyd schuldig sijnde, en voor welke somma Dato Bongsoe Toepan sig als borge ten principalen,[1]) van Sulthan Ratoe niet meer pretenderen, omdat voorschreven dato en ervgenaam van gemelte dain in handen van d'Ed. Compie overgelevert sijn.

7.

Om alle verwyderinge voortaan te prevenieren ende gedurig in eenigheyd en vrede te mogen leven, soo beloven en versekeren wy, soowel Sulthan Ratoe als Sulthan Anum, dat, soo er eenig verschil tusgen Hunne Hoogheden ofte derselver onderhorige landen en volkeren mogte komen te ontstaan, gene de minste hostiliteyt of vyandschap te sullen plegen, maar bevorens de gehele saak aan het wijs oordeel van de Hoog Edle heer Gouverneur-Generael en d'Ed. heren Raden van India gereserveert laten, welkers mediatie sy sig ten allen tyden gewillig onderwerpen.

8.

Dit tractaat sal voor geratificeert gehouden werden als de coningen van Palembang en Jamby hun rijxzegel hieronderaen in presentie van de heer afgesant François Tak sullen hebben laten stellen.

9.

Ende hebben wy oversulx wedersijds voor genoemde gecommitteerdens dit tractaat met onse eygene handtekeninge ondertekent in 't jagt Zeyst, geankert leggende ter reede voor de rivier van Jamby, den 5e Augusti 1681.

---

[1]) Hier zijn blijkbaar eenige woorden uitgevallen, b.v.: „heeft gestelt."

Onder stond 't siap van **Kiay Ranga Nara Wierana, Kiay Deman Juda Nagara.** In margine was getekent in 't Maleyts als **Kiay Patchia Tanda, Kiay Andemoy.** Ende was mede op de zyde van 't siap van Kiay Ranga gedrukt het wapen van de heer afgesant in roden lakke, daarboven geschreven stond: Ons present als mediateur, en was getekent: **François Tack.**

Ratificatie op het contract van vreede tusgen **Palembang** en **Jamby,** door den coning of sulthan Anum op Jamby daarop gedaan.

Wy, Sultan Anum, koning tot **Jamby,** hebben horen lesen het tractaat van vreede, in het jagt Zeyst etc^a door behulp en mediatie van den expressen afgesant François Tack, en by onse gemagtigdens, Kiay Ranga Nara Wierana en Deman Juda Nagara ter eenre, ende Kiay Patchia Tanda en Kiay Andemoy wegens den Sulthan Ratoe, koning tot Palembang, ter andre zyde overeengekomen en ondertekent, welk tractaat met aandagt overwogen en gepondereert hebbende, soo agreëren en ratificeeren hetselve mits desen, voor sooveel als de vrede tusgen die beyde ryken van Palembang en Jamby betreft, dewelke oversulx heyliglijk en onverbrekelijk belove van nu aan te onderhouden en mainteneren in alle opregtigheyd, sonder erg ofte list. Maar nademaal wy niet als tot grote schade en prejuditie van ons rijk en ingesetenen de 10 dorpen, in het voorschreven tractaat, articul 3, gemelt, soude kunnen overgeven, gelijk mede de strandluyden, nu onlangs en staande den oorlog gevangen genomen, niet mogen restitueren, soo laten wy egter de geschillen van restitutie, zoo van ons als d' andre zyde, gedefereert aan het hoog en wyser oordeel van den Hoog Edelen Heer Gouverneur-Generael en d'E^e Heren Raden van India, belovende op koninklyke trouwe de [1]) decisie van Haar Hoog Ed^en te sullen agtervolgen; en tot welke eynde, alsmede om ons regt voor gemelte Haar Hoog Ed^en te deduceeren, so werden onse gemagtigdens, onder 't geleyde van den heer commandant voornoemt, na Batavia gesonden, sullende onderwylen, alsmede by het weder-

[1]) In het *Contractboek* staat: en.

keren onser gecommitteerdens, de geslote vrede tusgen Palembang en Jamby onderhouden en mainteneren. Ende, tot een waaragtig teken van dese onse goede en sincere wille, hebben wy dit met het rijxzegel becragtigt.

Onder stond:

Actum den 14e Augustus ao 1681. Lager stond en onder het Maleytse was gestelt: **Jamby**, den 30e dag van de maand ....[1] op Donderdag in 't jaar naar Mahomets geboorte 1092, ten huyse van Sultan Anum, mitsgaders daaronder het rijxzegel van de coning gedrukt.

Ratificatie op het vorenstaande contract, door den Sulthan Ratoe tot **Palembang** daarop verleent.

Wy, Sulthan Ratoe, coning van **Palembang**, verstaan hebbende door ons gecommitteerdens, de Kiays Patchia Tanda en Andemoy, alsmede naaderhandt door ons voorgelesen sijnde[2]) seker tractaat van vrede, in 't jagt Zeyst voor de bhaare van Jamby den 5e Augustus deses jaars gesloten door de mediatie van den expressen afgesant François Tack, en by onse voorgeciteerde gemagtigdens ter eenre, ende Kiay Ranga Nagara Wierana, benevens Daman Juda Nagara wegens Sultan Anum, gekoning tot Jamby, ter andere zyde, overeengekomen ende getekent, soo hebben wy den inhoud van het voorschreven tractaat met aandagt naargesien, overwogen, en bevonden hetselve met ons regt en billickheyt overeen te komen, weshalven 't selve (te) aggreëren en ratificeren mits desen. Maar terwyle[3]) Sulthan Anum de overeengekomen restitutiën ter wedersyden gerenvoyeert aan de Hoge Regering tot Batavia, en eenelijk wat de vreede tusgen onser beyder ryken betreft, geratificeert heevt, soo ratificeren en agreëren wy deselve insgelijx op een en deselve wyse, belovende wyders de overeengekomen vreede van nu af aan heylig en onveranderlijk te onderhouden in alle geregtigheyd, sonder erg ofte list; en bovendien om te betuygen

---

[1]) Niet ingevuld; lees Radschab.
[2]) Dit zal wel een verschrijving zijn voor: „aan ons voorgelesen sijnde."
[3]) Beter ware dewyle, wat ook in het *Daghregister* staat.

het vertrouwen, dat wy op ons regt en regtmatige proceduren van de heer Gouverneur-Generael en de Raden van India, resi derende tot Batavia, hebben, soo verstaan en condescenderen wy, dat de restitutie ten wedersyden absolutelijk by Haar Hoog Ed^{es} afgedaan werden, belovende op koninklyke trouwe derselver decisie te sullen naarkomen en agtervolgen. En om te doen blyken, dat de dorpen in het voornoemde tractaat gemeld, ons van ouds toebehorende sijn, en derhalven van regtswegen toekomen, mitsgaders om ons regt in allen delen voor den Gouverneur-Generael en de heren Raden voorschreven naar behoren te deduceren, soo werden onse gemagtigdens onder het gelyde van den E. commandant voornoemt naar Batavia gesonden, zullende onderwyle, gelijk mede by het wederkeren onser gecommitteerdens, de geslote vrede tusgen Palembang en Jamby onderhouden ende mainteneren, ofte te doen onderhouden en mainteneren.[1]) Ende tot een waaragtige teyken van dese onse cincere en opregte wille, hebben wy dit geschrivt met onse zegel bevestigt ende gesterkt.

Actum **Palembang**, den 30^{e} September a^{o} 1681; en was onderaan gedrukt het koninklyke siap.

CDLV. DJAMBI.

20 Augustus 1681.[2])

Van zijn aanwezigheid op Djambi maakte Tack gebruik, om het oude contract van 1643 tusschen de Compagnie en dat rijk te vernieuwen, naar het model van dat met Palembang, althans voor zoover het den handel in peper betreft. De in 1679 opgeheven loge der Compagnie werd nu hersteld. (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 595—599; STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 67—68).

Nader contract ofte overeenkomst, mitsgaders renovatie van 't accoord, de dato 6 July 1643,[3]) ge-

---

[1]) Voor de kwestie der 10 dorpen, die aan Djambi werden toegewezen, zie men verder het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 62, 477 en 480—481.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister 1681*, blz. 598—599, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 888 e.v.

[3]) Zoowel het *Contractboek* als het Bataviasche *Daghregister* spreken, èn in den titel èn in artikel 1, van het contract van 6 Juny 1643, wat moet zijn

maakt door Sulthan Anum ter eenre, ende wegens den Ho. Edelen heer Gouverneur-Generael Rijklof van Goens en d'Ed^e heren Raden van India door gemelte Haar Hoog Edele expresse afgesant, commandant etc^a, François Tak, ter andre zyde, vernieuwt en gesloten.

In den name Godes, amen.

Ten eersten, soo werd het accoord, by Sijn Hoogheyd den Pangeran Depatty Anum en den heer commissaris Pieter Soury, op den 6 July a^o 1643 gesloten en getekent, weder gerenoveert, en mits desen van wedersyden nader becragtigt en van waarden gehouden, wel te verstaan voor sooveel als hetselve niet sal komen te stryden tegens dese volgende articulen, welke wy verstaan dat strictelijk, sinceer en opregt agtervolgt en naargekomen sullen werden.

2.

Sullen alle de Europeanen, Indianen en alle andre natiē, hoe die ook genaamt mogte wesen, alsmede de inwoonders van dit rijk, generly peper, directelijk of indirectelijk, uyt Jamby mogen voeren, uytgesonderd de Nederlantse Oostindise Comp^{ie} ofte desselvs residenten, die de peper alleenig sullen mogen incopen en uytvoeren.

3.

Zoo den sulthan eenig gesantschap wil afsenden, sal Sijn Hoogheyd in sulken gevalle niet meer des jaars als duysent picols peper mogen uytvoeren, om aan de Indische vorsten te verschenken, zonder daarmede te handelen ofte coopmanschap te sullen dryven.

4.

Omdat den sultan Anum begeerd, dat van nu voortaan d'E. Comp^{ie} den peperhandel alleenig zoude genieten, soo is van wedersyden vastgestelt, dat deselve ingekoft sal werden tegens vier rijcxdaalders contant, en aan kleden 4½ rx^s 't picol, wel te verstaan de eene helvt te betalen in contant, en de andre

6 July. Zie *Corpus* I, blz. 407—412 en TIELE-HEERES, *Bouwstoffen* III, blz. 163—167.

helvt in cleden, alswanneer de peper ook zuyver, sonder vuyligheyd, ende gelijk van outs by d'E. Comp[ie] in gebruyk is, moet gelevert werden.

5.

En om alle dispuyten te vermyden, soo sullen de kleden gewaardeert werden tegens soodanig een prijs, als de vier sabandaars van Sijn Hoogheyd met de residenten van d'E. Comp[ie] overeen sullen komen, niet naar yders drift, maar met wedersijds bewilling en volgens koopmansgebruyk.

6.

Opdat alle frauden en sluykeryen geweert mogen werden, soo sullen alle vaartuygen, die dese riviere willen uytdryven, door Sijn Hoogheyts sabandaar en den dienaar van d'E. Comp[ie] gevisiteert, en byaldien voornoemde bodems met peper geladen bevonden of ontdect werden, sal gesegde peper vervallen, de eene helvt aan Sijn Hoogheyt en d'andre helv't aan de Comp[ie] voorschreven.

7.

Werden dese articulen hier beraamt en vastgestelt om voor de g'hele werelt te doen blyken de nader vereeniginge tusgen Jamby en Batavia, dewelke eeuwig en onbrekelijk met dit contract sal duuren.

Geschreven en gesloten in **Jamby**, in 't jaar Jesu Christi 1681, in de maand Augusti, den 20[e] dag van de maand, op Woensdag in de namiddag, of na de Mahometaanse stijl in 't jaar 1092 Ha genaemt, in de maand Saban, de 6[e] dag van de maan, dag en tijt alsvoren.

Onder stond en was getekent: **François Tak.**

Tersyden stond 't wapen van gemelte E. Tack.

CDLVI. MALABAAR.

30 Augustus 1681. [1])

Nog gingen de zaken op Cochin niet naar wensch, voor een groot deel als gevolg van het onberekenbare optreden van den koning, „sulx die Majesteyt tot zijn eygen en des rijx welvaeren altoos self wel aangedreven diende te werden." Het verdrag van 3 Mei 1681 kwam hij niet na, en verhinderde niet, dat z.g. wilde of Malabaarsche kaneel werd uitgevoerd, wat in strijd was met vroegere overeenkomsten. De in Juni 1677 gesloten vijfjarige wapenstilstand met Calicoet liep ten einde, zonder dat een definitieve vrede was gesloten. Dit alles vervulde den commissaris en commandeur Marten Huysman met zorg. Na lange onderhandelingen bereikte hij slechts een verlenging van den wapenstilstand met vijf jaar, terwijl gelijktijdig de vroegere verdragen van vrede en vriendschap tusschen den Samorijn, koning van Calicoet, en de Compagnie werden hernieuwd (*Dagh-register van Batavia 1681*, blz. 685).

Renovatie der contracten van altijt-durende vrede en vruntschap, gemaakt uyt den naam en vanwegen d'Ed. Compie der Nederlandse natie in India ter eenre, ende den groten Sammorijn, coning van **Calicoet** etc. ter andere zyde, mitsgaders van schorsing ofte stilstant van wapenen tusschen gemelten coning en den coning van **Coetchin.**

Art. 1.

Volgens de vorige contracten, gedateert 7 Maart 1662, de confirmatie van dien op den 22 February 1663, het schrift van verbant onder eede van den 3en prins van Sammorijn, 16 Februari 1665, het contract van den 6en February 1672, [2]) en het nader accoort, den 11 December 1677 gemaakt en gesloten, [3]) zal tusschen d'Ed. Nederlandse Oostindise Compie en den grooten Sammorijn met zijn princen-successeuren en erfgenamen wesen en blyven een goede, opregte vruntschap, vrede en bontgenootschap, voor eeuwig en altijt, gelijk in dezelve geschriften staat vervat, dewelke by desen werden gerenoveert; en zullen wederzijts blyven en werden gehouden in volle kragt, om gesamentlijck in hare leden en delen agtervolgt en nagekomen te werden na behoren.

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1682*, sevende boeck, folio 2354. Ook in die van *1685*, derde boeck, folio 765 verso en volgende.

[2]) Alle te vinden in *Corpus* II.

[3]) Hiervóór, blz. 110 en volgende.

2.

Den stilstant van wapenen tusschen den coning van **Coetchin** en den groten Sammorijn, die den 20 Juny des aanstaanden jaars 1682 staat te eyndigen, zal van die tijt af nog vijf agtereenvolgende jaren duren, op gelyke wyze, als in de vorige contracten besloten is, met wederzijtse behoorlyke onderhouding, zullende dit bestant by d'E. Comp[ie] als bemiddelaar in billikheyt voorgestaan werden, tot te beter nakoming van d'articulen, dierwegen beraamt en in de vorige contracten omstandig vervat, die alle gehouden werden als in desen ingelijft.

3.

Van dese renovatie der vorige contracten en verlenging des stilstants tusschen den coning van Coetchin en den koning Sammorijn zijn gemaakt vier eensluydende instrumenten, twee in de Nederlandse en twee in de Malabaarse tale, dewelke door den groten Sammorijn, ten overstaan van de gecommitteerdens, de capiteyn-ragiadoor Hendrik Reynst en secretaris Adolf Bassing, zijn ondertekent in zijn paleys tot **Panany**, den 19[de] der maand Singam des jaars Coilan 856, na der Malabaren stijl, ende na de Nederlandse den 30[en] Augusto a° 1681, om medegenomen te werden na Coetchin, alwaar deselve geschriften uyt den naam en vanwegen de Nederlandse Oostindische Comp[ie] door den E. heer commissaris en commandeur Marten Huysman mede ondertekent, en twee daarvan den groten Sammorijn weder overgelevert staan te werden.

Was getekent met de caracter van den groten **Sammorijn** en **Marten Huysman.** [1])

Terzyden stont 's Compagnies zegel, in roden lacke.

Lager: Accordeert met zijn principaal, **Coetchin,** den 6[en] September 1681. En getekent: **Adolf Bassing,** secretaris.

---

[1]) Opvallend is, dat de onderteekening van de derde partij, den lastigen koning van Cochin, ontbreekt.

CDLVII. PALEMBANG.

15 September 1681. [1])

Onder de amandementen, die sultan Ratoe van Palembang had voorgesteld op het contract van 19 Mei 1681, gold als het belangrijkste dat, waarbij hij verzocht de maandelijksche vergoeding voor oorlogskosten van 5000 op 3000 rijksdaalders te brengen. In onderstaand verbandschrift gaat hij akkoord met het eerstgenoemde bedrag. (*Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 597, 602—603).

Verbandschrivt van den sultan Ratoe, coning tot **Palembang**, aan d'E. Comp^ie verleend van sijn schuld wegens d'uytsettinge [2]) van d'E^e Comp^ie t'syner adsistentie.

Wy, sultan Ratoe, koning van **Palembang**, bekenne aan d'E. Comp^ie wegens de hulpe, die de heer Gouverneur-Generael en d'Ed. heren Raden van India aan ons en ons rijk hebben gedaan, soo met scheepen als crijgsvolk, volgens aangegaan accoord met de heer afgesant François Tak, tegenwoordig schuldig te wesen twee en twintig duysent en vijvhondert rijxdaelders, over 4 maanden en een halve, die Sijn E., soo hier als naar Jamby t'onser bescherminge geweest is, en gerekent tegens 5000 rx^s 's maants, welke somma wy volgens den inhoud van het voorschreven contract beloven aan de residenten alhier op haar aanmaninge te sullen voldoen en betalen, sodanig als met d'E. commissaris voornoemd overeengekomen is, sullende onse ervgenamen insgelijx gehouden blyven voornoemde somma op te leggen en te betalen, indien wy, overledene, daarin quamen te gebreken.

Tot teken en bekentenisse van dese schuld hebben wy dese obligatie gepasseert en met ons zegel becragtigt.

Onder stond: In 't Nederlants comptoir **Palembang**, ady 15 September 1681.

Onder de originele obligatie in het Maleyts was gedrukt het zegel van Sulthan **Ratoe**.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 602—603, en in de *Overgecomen brieven 1682*, sesde boeck, folio 892 verso.

[2]) Expeditie.

CDLVIII. AMBON—MOLUKKEN.

23 November 1681. [1])

In de moeilijkheden, welke het gevolg waren van het onbeheerscht optreden van sultan Amsterdam, werden ook de Soela-eilanden betrokken, die onder de opperhoogheid van Ternate stonden. De hoofden van Soela-Taliaboe lieten zich door eenige uitgeweken Ternataansche grooten overhalen, tegen den sultan in verzet te komen, maar de sengadjis van Soela-Besi en Soela-Mangole vreesden de wraak van Ternate en de Compagnie, en zonden een gezantschap naar den gouverneur van Ambon, met verzoek onder Nederlandsche bescherming te worden aangenomen. Gouverneur Robert de Vicq trok zelf naar de Soela's en sloot daar onderstaand contract. (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 106, 107, 109, 323—325, 342, 348, 705—712.)

Extract, [2]) getrocken uyt de conditiën en voorwaarden tusschen d'E. Heer Robert de Vicq, gouverneur en directeur over de provintie Amboina, repre-

---

[1]) Uit het *Contractboek* (aanhangsel op *Contractboek* IV), alsmede in de *Verzameling der Kamer Zeeland, no. 8147.* Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 709—712, waar titel en aanhef wat uitvoeriger zijn, en ten slotte in de *Overgecomen brieven 1683*, vijffde boeck, folio 18 verso en volgende.

[2]) Deze titel is niet juist, daar de volledige conditiën en voorwaarden volgen. Weggelaten is slechts een inleiding, geplaatst tusschen titel en artikel 1, dienende als considerans, en die alleen voorkomt in het exemplaar uit het Bataviasche *Daghregister*, luidende als volgt:

Alsoo verleden September soo hooftorangkayen als derselver zoonen en broeders van 't eylant Xula-Bessy aan 't casteel Victoria verscheenen sijn, versoekende soo uyt de naam van haar als de thuysgeblevene resteerende opperhoofden en hare ondersaten, en die van Xula-Mangoly, dat se onder des E. Compagnies beschermínge mogten aangenomen werden, vermits sy klaarlijck sagen, dat se door haaren verleyden coningh niet langer souden beschermt worden, maar desselfs beveelen dusverre gepareert hebbende, tot ruyne van haar lant en lieden waaren gebracht, en nog verder stinden te geraacken, soo se haar onder geen magtiger beschutsheer quamen te begeven; ende nadien zy met den anderen gesamentlijck na rype overlegginge geresolveert hadden een ander schutsheer te soeken, waartoe se dan d'E. Compagnie voor de magtigste en bequaamste uytgekosen hadden, dog in grooten vreesen stonden, dat Ternatens conink, hierover gestoort sijnde, de Tydoresen en Papoeën, of wel andere natiën soude mogen opmaaken om haar te overvallen en te ruyneren, gelijk gemelte coning alreeds door zyne uytgesondene spioenen haar heeft laten dreygen, soo was haar instantelijck versoek, dat se onder bescherminge van Amboinaas gouverneur, als haar lant naast gelegen sijnde, mogten genomen, en met een garnisoen versien werden, om voor de gedreygde invallen bevrijt te sijn; soo heeft d'E. heer gouverneur deser provintie, Robert de Vicq, (naar voorgaande deliberatie met Zijn E. raat gehouden), geresolveert met de tegenwoordige magt een togt derwaarts te doen, en deselve volkeren op navolgende conditiën aan te nemen.

senteerende den Staat der Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] in dese landen ter eenre, en de sengadjes ofte hoofden van de twee **Xulase eylanden** ter andere zyde, de dato 23[e] November 1681.

1.

In den eersten werden de opgemelde **Xulase** opperhoofden, mitsgaders alle de ingesetenen van de twee eylanden, op haar ernstig versoek als onderdanen van de Generale Nederlandsche Oostindische Comp[ie] aangenomen, die se belooft, als besyden haer andere subjecten om dese Oost, in alle billijkheyd naar recht en reden te regeren ende te beschermen, ende verders by haere goederen en besittingen mitsgaders religie ongemolesteerd te maintineeren.

2.

Waartegen wederom de bovengenoemde Xulase opperhoofden voor haer selfs en de gantsche gemeente beloven, d'E. Comp[ie] of wel den gouverneur van Amboina, ofte dengeenen, die van Comp[ies] wegen over hun gestelt sal werden, voor altijt te blyven hou en getrouw, sonder eenige andere coningen, princen en staeten, wie het soude mogen wesen, buyten voorweten ofte consent van de gedagte haere overigheyt eenig acces ofte verblijf op de landen van Xula toe te staen, nochte ook met deselve eenige correspondentie te houden off negotie te dryven.

3.

Sullende ook de ordinaire hofdienst of daty,[1]) des belast sijnde, gelijk alle andere Comp[ies] onderhoorige omtrent dese landen, hebben te presteeren en gewillig te voldoen.

4.

Alsmede vigerueselijk[2]) alle Comp[ies] vyanden, en specialijk de hartneckige eylanders van Xula-Taljabo,[3]) als haer eygen tegenstaen, waartoe se dan, sulx belast sijnde, alle assistentie,

---

[1]) Zie voor dit woord *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, 1, glossarium.

[2]) Het exemplaar der *Kamer Zeeland* heeft beter: „vigoreuselijk"; het *Daghregister*: „vigureuselijck".

[3]) Die van Soela-Taliaboe hadden zich tegen een door de Vicq uitgezonden luitenant, die moest trachten hen ook in het verdrag op te nemen, verzet. Zie *Daghregister, 1682*, blz. 707—708.

so van correcorren,[1]) volk en anders, sullen hebben te contribueeren, ende naar rato andere Comp'" onderdanen presteren.

5.

Ende dewyle buyten vermoeden de eylanders van Xula-Taljabo weygerig[2]) bevonden werden haer met de E. Comp'' te accomodeeren, maer door opmakinge ende bedrog van drie à vier Ternaatse rebellen Comp'" aanbiedinge tot vreede hebben gerejecteert ende vyandelijk desselfs uytsettinge[3]) derven tegenstaan; dat ook gemelte senghadjes van Xula-Bessy en Mangoly te beter tegens allerlye vyanden souden geprotegeert ende versekert werden, soo is op haer aanhouden en ernstig begeeren toegestaen ende geaccordeert, dat er by ende omtrent de negory Ipa[4]) van stonden aan eenig provisioneel fort ofte houte wambais[5]) sal gebouwt werden, waertoe de ingesetenen, behalven haer arbeyd, de materiaalen sullen leveren, en dat in manieren en forme, als den officier, die den bovengenoemden gouverneur van Amboina sal uytkiesen, haer sal ordonneren ende aanwysen.

6.

Beloovende meergemelte Xulase opperhoofden tot het onderhout van het guarnisoen, hetwelk op vijf en twintig militairen geaccordeerd is, item de mondkost ende provisie voor 't selve, mitsgaders de ammonitie en krijgsmaterialen, tot de defensie van 't fort nodig, en gagie, te contribueeren maandelijks 16 lasten pady, ider last gerekend tot thien rijxdaelders ofte de waarde van dien, telkens te leveren voor ofte omtrent de pady-oegst, en dat aan degeene, die het commando van 't gedachte fort sal hebben, ofte wel die van de geseyde heere gouverneur daertoe commissie sal hebben.

7.

Alle weggeloopene slaven, de onderdanen van de Ed. Comp'" ontloopen, ende op de gedachte twee eylanden opgevangen werdende, sullen aan de rechte eygenaers gerestitueert moeten

---

[1]) Zoo werden bij de Compagnie de cora-cora's der hongi genoemd.

[2]) Beide exemplaren in de contractboeken hebben hier: „weynig", wat geen zin heeft; het *Daghregister* heeft: „weygerig".

[3]) Expeditie.

[4]) De voornaamste plaats aan de Zuidwestzijde van Soela-Besi.

[5]) Meestal geschreven wambas, een eenvoudige houten versterking.

werden, mits genietende voor ider slaef een premie van twaalf rijxd[s]; dog sullen de Xulanese gehouden sijn te largeeren en wederom aan de eygenaers ter hand te stellen alle sodanige slaven, als er in de laaste overval van Boeroe aldaer of elders mogen aangehaeld of gevangen zijn, sonder daervoor yets te genieten, als sijnde buyten alle reden in tijd van vreede, en sonder eenige aankundinge van oorlog, geroofd ende weggenomen.

8.

Sullen mede dese eylanders gehouden sijn, gelijk ook by haer heyliglijk belooft ende aangenomen werd, om te houwen, uyt te roeyen ende te extirperen alle de speceryebomen van nagelen en noten, als er op de twee genomineerde eylanden sijn ofte sullen gevonden werden, sonder te gedogen, dat se t' eeniger tijd wederom aangroeyen, veel min aangeplant werden.

9.

Welke alle articulen wedersijts vast ende onverbrekelijk sullen werden gehouden, ende tot dien eynde vanwegen de hooggedachte E. Comp[ie] door den heer gouverneur van Amboina, en by de in fronte gemelte sengadjes en opperhoofden van de genoemde eylanden Xulla-Bessy en Mangoly, soo in 't Nederlands als Maleyts getekend ende met sodanigen eed, als van d'een en de andere kant gebruykelijk is, b'eedigt sullen werden.

10.

Dit alles by provisie, ende op approbatie van Haer Hoogachtbaarhedens, de Ed[le] heeren Gouverneur-Generaal ende Raden van India, op Batavia resideerende.

Onder stond:[1]) gecollationeerd, accordeerd, **Amboina**, Victoria, den 18[en] May a[o] 1682. En was getekend: **J. de Visscher**, gesworen clercq.

---

[1]) Ook het onderschrift is in het *Daghregister* vollediger gegeven, namelijk: Actum in de negorie Ipa op 't eylant Xula-Bessy, ady den 23en November, anno 1681. (Onder stont en was geteekent:) Robert de Vicq; en verder stingen verscheyde mercken, gestelt by de bovengenoemde sengadjes. (In margine stont:) Ons present (en waren met Arabische letteren geteekent de namen van:) Goegoegoe Alem en Kimmelaha Marsaoly. (Lager onder Compagnies cachet, in rooden lacke gedrukt, stont geteekent) Ter ordonnantie van gemelte E. gouverneur Robert de Vicq (en was geteekent) Balthasar Bolle, secretaris.

CDLIX. SUMATRA'S WESTKUST.

17 Maart 1682. [1])

De tweede helft van het jaar 1681 bracht nogmaals een opleving der aan de Compagnie vijandige elementen aan de Westkust, waardoor op verschillende plaatsen weer onrust ontstond. Jan van Leenen, na Pit's vertrek (wegens ziekte) tot commandeur benoemd, wilde daar nu voor goed een einde aan maken; hem werden van Batavia 600 militairen toegezonden. Nog vóór deze tot eenige actie konden overgaan, slaagden 's Compagnies trouwe bondgenooten, de sultan van Indrapoera en de panglima-radja van Padang, er in, die van Priaman te bewegen, hun verbond met de Compagnie opnieuw te bezweren (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 22; *Daghregister van Batavia, 1681*, blz. 627—629, 636, 652—654, 656—658; *1682*, blz. 132—133, 400—408, 560—561, 802—806).

Translaet Maleyts provisioneel contract [2]) tusgen den Sultan van Indrapoura en den Panglima Radja van Padang, als daartoe express gecommitteert door de heer Jan van Leene, commandant en opperdirigeerder deser custe in den naam van d'E. Comp^ie ter eenre, ende de gesamentlyke regenten van **Priaman,** [3]) **Oulaccan, Tousoe Cota's** [4]) en van **Delappan, Sambilan** en **Lima Cota's** en de verdere negoryen, daaromtrent gelegen, ter andre zyde op den 17 Maart 1682 veraccordeert ende gesloten als volgt:

Op den 8^e der mane Rebbi el auwel (zijnde den 17 Maart 1682) 's Woendags voormiddags hebben ter presentie ende ten overstaan van den Sulthan Indrapoura, Mamed-chia, ende den Panglima Radja van Padang, alle de ponglous of regenten van Priaman ende der voormelte Cota's ende negoryen gecontracteert ende met solemnelen eede besworen te onderhouden als volgt:

Vooreerst soo accorderen en contracteren ende besluyten de regenten van **Priaman** ende **Oulaccan,** alsmede de regenten van boven de rivieren ende uyt alle clene negoryen, nimmermeer

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 805—806, en in de *Overgecomen brieven 1683*, sesde boeck, blz. 878 en 898.

[2]) Er staat: „pl. contract", wat beteekent: „provisioneel contract". Het afschrift in het *Daghregister* heeft evenwel die aanduiding pl. niet.

[3]) Er staat: Priman.

[4]) Toedjoe Cottas.

te sullen afwyken nog overtreden 't verbond, met d'E. Compie gemaekt, maar schuldig sijn in alle onderdanigheyd te onderhouden tot in eeuwigheyd.

Ten tweeden, so beloven ende sweren voortaan niet sullen vermogen eenige vaartuygen naar **Aetchin** te laten afvaren, nu nog nimmermeer niet; ende soo wanneer na desen eenige vaartuygen van Aetchin mogten aankomen, deselve aan te slaan, ende benevens alle goederen te confisqueren, ende de helvt aan d'E. Compie te brengen, maar d'andre helvt versoeken de voormelde regenten aan hun mag vergunt en verdeeld werden; ende sullen de voerders aan den lyve gestraft werden, sodanig sal bevonden werden te behoren.

Ten derden sweren ende beloven, om Radja Ebraim met alle syne medestanders, hulpers, aanhang ende dienaren, tot een persoon a 2 incluys, van nu af ende voortaan, soolang dese wereld staan sal, buyten 't destrict van Priaman te houden, ende in 't selve niet meer te mogen inkomen; zulx sweren ende contracteren ook alle negoryen, boven de rivieren gelegen.

Ten vierden, soo sweren en contracteren de regenten van Priaman, hare negoryen met alle vermogen weder te doen welvaren, alle de uytgeweke inwoonderen te doen wederkeren, ende alles brengen ende herstellen op sodanigen goeden voet, als bevorens zy geweest. En wanneer niet vermogens zijn haren eed en belofte in desen te volbrengen, sullen daartoe hulp en adsistentie van de heere commandeur tot Padang mogen versoeken.

Onder stond ende was getekent:

Mharadja Nenda,
Orangcay Siri Amar Bangsa d'Radja,
Orangcay Toua,
Radja Indra Poetra,
Radja Lelle Wangsa,
Beginda Ratoe,
Magat Mara,
Radja Sittia Phalauaen,
Maradja Lela,
Mameer Sirre Narra Maharadja,

alle ponglous van Priaman ende in den name van alle d'andre voormelde negoryen, als de hooftplaats zijnde.

Ter syden stond: Ter presentie ende overstaan van de gevolmachtigde ende afgesanten van den heer commandeur tot Padang, den Sulthan van Indrapoura ende den Panglima van Padang, en was geteekent: **Sulthan Mamed-chia** ende **Orangcaja Panglima Radja.**

CDLX. MOLUKKEN.

9 Mei 1682. [1])

De opstand van sultan Amsterdam maakte in de Molukken een aantal voorzieningen noodig, waartoe ook behoorde de afstand van het eiland Oebi met de daarom liggende kleinere eilandjes door den sultan van Batjan aan de Compagnie. (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1197—1201; *De Archipel in 1684*, blz. 13; *Rapport over 's Compagnies regt*, blz. 11).

Contract tusgen de coning van **Batchian** en desselvs rijxgroten ter eenre, ende d'E. Comp[ie] ter andre syde, over 't vercopen en copen van 't eyland **Ouby** etc[a], in dato 9 May 1682. [2])

Wy, Alawadijn, [3]) koning, Moessou, goegoegoe, [4]) Boelotho, capitan-laut, [5]) Lawataha, houcom, [6]) en Rochodin, quimelaha [7]) over het koninckrijk en de landen van **Batchian** aan d'eene zyde, mitsgaders Robertus Padbrugge, gouverneur en directeur der Moluccos en den aencleven van dien, Willem Basting, oppercoopman, Gerbrant Proost, coopman, Andries Olofse Lofsang, fiscaal, en Dirk de Gheyn, ondercoopman, raden deses gouvernements, als last, bevel en volmagt hebbende van den Edelen

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1199—1201, alsmede in de *Overgecomen brieven, 1683*, vijffde boeck, folio 234 verso en volgende.

[2]) Opgemerkt worde, dat VALENTIJN I b, blz. 89, den verkoop van Oebi ten onrechte in 1683 stelt.

[3]) Allah-Oedin.

[4]) Djogoegoe of rijksbestuurder.

[5]) Admiraal.

[6]) Hoekoem, opperste kamponghoofd.

[7]) Kimelaha of stadhouder.

heer Cornelis Speelman, Gouverneur-Generael, en Haar Ed^{s}. de heeren Raden van 't Nederlands India, representerende de Generale Vereenigde Comp^{ie} aan d'andre zyde, verclaren by desen, op onze eere en gegeven woord, heden den 9^{e} der maand May in den jare 1682, van d'een en d'andre zyde met den anderen geaccordeert en overeengekomen te zijn, wegens het vercopen, transporteren en overleveren der eylanden **Ouby, Gommommo, Auwouwa, Belang, Bilata, Tapa, Silele**[1]) en verdere daaraan en omtrent leggende eylandies, op sodanigen maniere en op sulk een wyse, als by het volgende gecontracteerde komt te blyken.

Eerstelijk soo verclaren wy, coning Alwadin en bovengenoemde rijxgroten, in maniere voorschreven aan de Generale Geoctrojeerde Vereenigde Nederlantsge Oostindisge Comp^{ie} waarlijk, deuglijk en met alle opregtigheyd verkogt te hebben de voorschreven eylanden, gelegen besuyden 't land van Laboua en Batchian,[2]) met alle de kleynder eylanden, langs de oeveren der ses groote, soowel ten Noorden, ten Suyden, als ten Oosten en ten Westen, twee mylen water van denselven gelegen, met alle hunne gronden, bomen, vrugten, gewassen, rivieren, lopende wateren, visscheryen, vee en verders alle 't gene aan, op, en by gemelte eylanden en eylandekens is behorende, en dat voor een somma (de jaarlyxe erkentenispenningen der nagelen, bedragende 80 rijxdaelders, daaronder getrokken) van 700 rijxdaelders tot 60 stuyvers yder, alle jaren eens, sonder meer, op de komste der schepen ten dien eynde. En oversulx de gemelte eylanden Ouby, Gommommo, Auwana, Belang, Tapa, Silele, en alle andre kleynder eylandies, waar af en aan wy niet als met Comp^{ies} speciael consent naar desen sullen mogen varen, zodanig als voornoemd is, met hunne gronden, bomen, vrugten, gewassen, rivieren, lopende wateren, visscheryen, en voorts alle geregtigheden, voor ons en onse erven van nu en ten eeuwigen dage aan de hooggemelte Generale Nederlantse Oostindisge Comp^{ie} met vrye en onbedwongen wille transporteren, overdragen, en als eygene landen, waarop wy geen meer het minste regt, actie ofte eygendom sijn reserverende, in desselvs magt stellen,

---

[1]) Oebi of Obi, Gomono, Dowara (Ganeh), Beilang of Belang, Obi-latoe, Tapa en Poeloe-Setile.

[2]) Laboea is het Zuidwestelijke schiereiland van Batjan.

renuncierende ten dien eynde eens en vooral van alle verdere pretentiën. Gelijk wy, coning en rijxgroten voornoemd, uyt insigt van de goedheyt en beleeftheyd van Sijn Ed^e, den heer Gouverneur-Generaal en Haar Ed^e, de heren Raden van India, dan ook verders renuncieren eens en vooral, nu en ten allen tyden, van onse vermeynde oude pretentiën op Noord **Zeram** en de volkeren van **Hatuwe**, belovende op ons woord daarvan, nog van de clappusbomen, die tot de gemene welstand in den jongsten oorlog mogten omgevelt wesen, noyt meer eenige mentie of gewag te sullen maken.

Hiertegens verclaren wy, gouverneur directeur Robertus Padtbrugge, mitsgaders gesamentlyke raden voornoemd, uyt den name en vanwegen hooggemelte Generale Nederlantse Oostindisge Comp^{ie}, van Sijn Hoogheyd Alwadijn, coning, en rijxgroten van Batchian voornoemd, gekogt en als Comp^{ies} eygene landen overgenomen te hebben de eylanden en eylandjes voornoemt, met alle hetgene, als voren is aangehaeld, daaraan, op en by is behorende, zijnde hieraf doen maken twee all-eensluydende geschrivten, aan d'eene zyde in de Hollandse en aan d'andre zyde in Maleytsen tale en Arabise letteren, beyde door de kopers en vercopers ondertekent, en op de letteren a, b, c, d, doorgesneden, waaraf het eene by d'E. Comp^{ie} en het andere by en onder den koning van Batchian en desselvs groten blijvt berusten.

Aldus gedaan, geaccordeert en getransporteert, **Ternaten**, in 't casteel Orangie, desen 9^e der maand May a^o 1682.

Onder stond en was getekent in Arabise letteren: **Alwadijn**, coning, **Moessou**, goegoegoe, **Boelotho**, capitan-laut, **Lawataha**, houcom, en **Rechodin**, quimelaha; daaronder 's conings zegel, in roden lakke gedrukt, zijnde een son; aan d'andre zyde was getekent: **R. Padtbrugge, Willem Basting, G^t Proost, Andries Oloffs** en **Dirk de Gheyn**, waaronder Comp^{ies} zegel in roden lacke gedrukt. Lager stond: Ter ordonnantie van den heer gouverneur en rade, was getekent: **G. Warrenthout**, secretaris.

CDLXI. BENGALEN.

20 Juni 1682. [1])

De nabab of onderkoning van Bengalen maakte het de vertegenwoordigers der Compagnie herhaaldelijk zeer lastig en wist hun op allerlei manieren geld af te persen. Toen hij niet voldoende „schenkagies" kreeg, had hij in het begin van 1682 „veele quaataardigheden tot nadeel van de Compagnie aan den coninck (versta: den Grootmogol) overgebrieft.... dog geen gehoor gekregen, als sijnde de laast afgekomen ordre des conings seer in faveure van de Compagnie opgestelt geworden, en waarna voornoemde duwan en den nabab haar scheenen gereguleert te hebben in 't verleenen van de versogte perwannes tot exercitie van den onbekommerden handel voor d'E. Compagnie, die ook van sulken favorabelen inhoude waren, als in menigte van jaren aan d' E. Compagnie niet verleent zy". Hier volgen de bedoelde parwanna's. (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1389 en volgende).

Translaat perwanna,[2]) door 's conings duwan Hagie Soffi-chan aan d'E. Compie in Decca verleend, in dato 20 Juny 1682.

Alle moddesettijs, sjagierdaars, carorijs, radaraan, goserbant, sjenndaars,[3]) die present in dienst sijn of naar dese mogten succederen in 't soubaschap[4]) van Bangala, zy by desen bekent, dat den coning in 't vijvde jaar van sijn regeringe aan den Hollandsen generael eenen firman heevt verleent;[5]) in deselve luyd 's conings ordre aldus, dat de Hollanders hare schepen mogen hier aanbrengen en ankeren voor Pipeli, Bellasoor en Ougly, ende agtervolgens het oud gebruyk sylieden den thol van hare coopmanschappen betaald hebbende, sullen hare goederen ongemolesteert door haar laten vervoeren, werwaarts deselve willen, met sodanige cooplieden negotieren als se genegen sijn, makelaars gebruyken naar haar eygen welgevallen,

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1392—1393, en in de *Overgecomen brieven 1683*, sevende boeck, folio 1416 verso.

[2]) Parwanna: privilege of gunstbrief. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[3]) Al deze, op dezelfde wijze verbaspelde, titels komen voor in het privilege van 25 December 1678, hiervóór blz. 171, waarnaar verwezen wordt.

[4]) Souba is de naam voor een provincie van het rijk des Grootmogols; soubadar is gouverneur of onderkoning.

[5]) Bedoeld is het firman van 29 October 1662, *Corpus* II, blz. 217 en volgende. De grootmogol Aurengzib had in 1657 de regeering aanvaard, die hij een halve eeuw zou voeren.

sonder dat sig ymand sal hebben tegens hare genegentheyt met haren dienst te bemoeyen; alle coopmanschappen, als namentlijk lywaten, suykeren, wax, zyde, salpeter etc^{a}, door haar in de soubas van **Behaar**, [1]) **Bengale** en **Orixa** incoop doende, sult UE. haar daarin niet hinderlijk wesen, nog ook van hare goederen in 't op- en afvoeren in den weg thol afvorderen, maar op allerhande manieren haar helpen, [2]) sonder hare vaartuygen ergens aan te houden, opdat sy met geruster herten hare schepen in de moussons mogen versenden. Eenige coopluyden of andre aan haar geld schuldig zijnde, ende met haar betaling onwillig, sult UE. haar behulpig wesen en in de regtmatigheyd haar saak bevorderen, opdat syluyden aan 't hare geraken mogen; de Hollanders in haren dienst sult UE. nergens, 't sy by daag of nagt, in 't voortreysen na elders in den weg opleggen eenige beletselen of moeyelijkheden aandoen. En daarom geev' ik mede die ordre, dat UE. na den inhoude van 't firman sult te werk gaan, en agtervolgens de talica [3]) van den directeur, van hare coopmanschappen den thol ontfangen, mitsgaders hare goederen in 't op- en afbrengen in den weg niet te visiteren, en conform het destek [4]) van den commissaris en directeur, d'E. heer Nicolaas Baukes, in Ougly sijnde, deselve nergens aanhouden, maar aanstonts largeren, en geen wagters van den koning, gelijk noyt geschiet zy, op haare vaartuygen stellen, geen cattabarra [5]) van haar afvorderen, nog van haar eyge, nogte van hare gehuurde vaartuygen. Weest op 't vorenstaande in alles wel bedagt, en verrigt den dienst naar onse ordre.

---

[1]) Bihar was een gewest, waarin, behalve de gelijknamige stad, ook de voor de Compagnie zoo belangrijke handelsplaats Patna lag.

[2]) In het *Contractboek* staat voor: „haar helpen", de verschrijving: „haare scheepen".

[3]) Factuur of inventarislijst. Zie *Hobson-Jobson* in voce tallica.

[4]) Pas, toestemming tot vertrek, De *Versameling der Woorden* zegt: „destecquen: passen, off geley- of affscheidbrieven. Zie ook *Hobson-Jobson* in voce dustuck.

[5]) Tollen of doorvoerrechten.

CDLXII. BENGALEN.

20 Juni 1682. [1]

Zie de inleiding bij het hieraan voorafgaande parwanna van denzelfden datum.

Translaat perwanna door den duwan van den conink, Hagie Soffie-kan, uit **Decca** geschreven in dato 20 Juny 1682, op den daroga [2]) van de munt in **Ragiamahol,** genaamt Doulaatbecq.

Naar de complimenten .... Doulaatbecq sy bekent, dat den Hollantsche capiteyn alhier my heevt aangediend, dat van het goud ende silver, 't gunt sy in de munt laten vermunten, voor geregtigheyd volgens het oud gebruyk betaald werd 3 ropia, 6 ane per cento, [3]) en [daar] boven voor dese en geene klene omgelden, daar nog aan vast sijnde, 10 ane, [4]) sulx te samen 4 per cento bedraagt; en nu vordert UEd. voor een nieuw gebruyk van haar vier per cento voor geregtigheyt, en 10 anes voor de omgelden daarenboven; en daarom schrijv ik aan UE., dat 's conings ordre, opnieuw by my ontfangen, dicteert, dat UE. van de Hollanders niet meer voor geregtigheyd sult nemen als vóórdesen, en volgens het oud gebruyk zy geschiet, namentlijk 3 ropie 6 anes, mitsgaders 10 anes voor andre ongelden per cento, t' samen 4 ten honderd. En weest verdagt, dat buyten dese vier van haar niets meer gevordert werd, ende neemt 's coninx ordre in agt.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1393, en in de *Overgecomen brieven 1683*, sevende boeck, folio 1417.

[2]) Meestal een politie-officier, hier het hoofd van de munt.

[3]) Een ropia was verdeeld in 16 ana's.

[4]) Het *Contractboek* heeft: „en boven voor desen geen glene omgelden ....".

CDLXIII. SUMATRA'S WESTKUST.

5 Juli 1682. [1])

Toen commandeur Jan van Leenen den 1en Juli 1682 op Padang teruggekeerd was, „soo waeren drie dagen daaraan aldaar van de verdrevene uyt Cotta Tenga verscheenen thien afgesanten uyt de oudste en aansienelijkste geslaghten, daaronder als den voornaamsten Siry Radja Oullaballangh, out-gouverneur van Cotta Tenga, biddende om pardon en dat weder in genade aangenomen en herstelt mogten werden, 't welke haar op 't versoek van de regenten en gemeente tot Songy Backer is toegestaan...." (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1022 en volgende).

Translaat Malijts verbandtschrivt door de thien expresse afgesondene gecommitteerdens uyt de geslagten en aansienelijkste van **Cottatenga**, tot Padang met den E. heer Joan van Leene, commandant en oppergebieder deser cust, in dato 5 July 1682 veraccordeerd ende besloten.

De thien geslagten van **Cotatenga** komen haar voor d'E. Compie te verootmoedigen, ende versoeken om pardon ende vergiffenisse, ende dat in genade aangenome ende in hare land te wonen vergund moge werden. Ende tot teken en onderpand van hare trouwe en onderwerping ende gehoorsaamheyd aan d'E. Compie sweren over een houwer, met silver beslagen, ende verbinden haar, dat de vrinden en bondgenoten van Padang ook die van Cotatenga, ende de vyanden van Padang (ende) ook die van Cotatenga sullen sijn, van nu tot in alle eeuwigheyd, sonder oyt daarvan af te wyken. Ende sullen die van Cotatenga ook in genen dele eenige gemeenschap of ommegang met de verdrevene uyt **Pauw** mogen houden, nog eenigen koop of vercoop met haar vermogen te doen, nadien deselve niet anders als voor wederspannige ende oproermakers sijn te houden. Ende sullen die van Cotatenga ook gehouden sijn, de wegen tot den koophandel naar Padang te veyligen. Voorts sullen de Cottatengers haar moeten onderwerpen ende gehoorsamen alsulke bevelen en ordonnantiën, als de Ed. heer Gouverneur-Generael sal verstaan te behoren ende den commandeur haar naderhand

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1023—1024, en in de *Overgekomen brieven 1683*, sesde boeck, folio 1049 en volgende.

komen voor te schryven ende verder te accorderen, opbrengende de contributie van 25 tailen goud, met termijn van een jaar tijdvergunning.

Onder stond: Ter plaatse, dag, maand ende jaar alsvoren (was getekent) **Siri Radja Oulloballang, Bandhara Radja Mangadang, Radja Touakkel, Radja Seluman, Radja Mankouta, Samperna Tomkysio Diradja, Radja Itam, Radja Mankouta, Radja Seliman.**

CDLXIV. AMBON—MOLUKKEN.

6 Juli 1682. [1])

Bij de overeenkomst van 23 November 1681 (hiervóór, blz. 286 en volgende) hadden de hoofden van Soela-Besi en Soela-Mangole zich onder de bescherming van de Compagnie geplaatst; slechts Soela-Taliaboe was nog onder den invloed van Ternataansche onruststokers afzijdig gebleven. „Na 't vertrek van den heer gouverneur van Xula-Bessy waren der gesanten van Xula-Taljabo by onsen luytenant of commandant in 't nieuwe fort Claverbladt verscheenen, dewelke het voornoemde accoord met de 2 andere eylanden mede opgereght en geaccepteert hadden, mits een goede recognitie daarenboven betalende". De luitenant, Philip Muydy, zond hen voor de definitieve overeenkomst naar het kasteel Victoria te Ambon, waar zij zich bij onderstaand akkoord in het contract van 23 November 1681 lieten opnemen. (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 707, 1154—1157).

Op alle de hiervoren geëxpresseerde conditiën, mitsgaders voorwaarden ende wedersijds verbonden, [2]) zijn wy, ondergeschreven sengadjes van 't eyland **Xula Teljabo,** met name Calaody Jawa, hooft van 't gemelte eyland Teljabo; Pihoewoja, senghadje van Lictoby; Rante Etan, senghadje van de negory Semada; Pego, senghadje van de negory Woy en orancaja Dioeloe van de negory Cabin; Vessa, sengadje van de negory Sakkoe Wowo, soo voor ons selven als gemagtigt van de thuysgeblevene resterende sengadies ende orancajen, mitsgaders alle de inwoonders van 't voorschreven eyland (ons particulier en

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 1156—1157, en in de *Overgecomen brieven 1683*, vijfde boeck, folio 69.

[2]) Dit volgende werd geschreven onmiddellijk achter het contract van 23 November 1681.

yder in solidum voor deselve vastmakende ende verbindende) overeengekomen ende geaccordeerd met den E gouverneur van Amboina en Sijn E. Agtb. raad, gelijk ons dan ook door Sijn E. Agtbare en welgemelte raad geconsenteert en toegestaan werd in dit tegenwoordige contract te mogen treden, aannemende 't selve in alle puncten ende leden heyliglijk naar te komen en te onderhouden, met belofte onse quota in de 16 lasten pady tot verval van de oncosten des guarnisoens van 't fort Het Claverblad promptelijk op te brengen en voldoen, aannemende verders aan d'E. Comp[ie] op ordre van welgemelte heer gouverneur te leveren een getal van 75 goede slaven, ons by accoord opgeleyd te verschaffen, soo voor 't ontvlugten van de Ternataansche hoofden Catti Songa, Salahacan Hongy, ende mitsgaders andre rebellen en vyanden, als mede voor onkosten, die d'E. Comp[ie] heevt moeten adhiberen tot de laaste uytsettinge, [1]) in November jongstleden op ons eyland gedaan, sullende dese leverantie moeten geschieden met d'eerste chialoup ofte vaartuyg, hetwelk van Comp[ies] wegen in de Xulas sal komen aan te landen, sonder eenig uytstel ofte exeptie, dog alles op approbatie van Haar Hoog Edelens, de heren Gouverneur-Generael en Raden van India, onder verband van ons en alle d'andere sengadjas, mitsgaders der ingesetenen personen ende goederen, zijnde tot bevestinge deses dese in de acten, soo in 't Maleyts als Nederduyts, ondertekent en op onse gewoonelyke wyse beëdigt.

Onder stond: Aldus gedaan, geaccordeert en gecontracteert aan 't casteel Victoria in **Amboina,** den 6[e] July 1682. En was getekent met de gewonelyke merktekens van bovengenoemde sengadjes en orancay van voorschreven plaatse.

In margine, onder Comp[ies] zegel in roden lak gedrukt, stond geschreven: Ter ordonnantie van welgemelte heer gouverneur, en was getekend: **Isaäc de Visscher,** gesworen clercq.

---

[1]) Expeditie.

CDLXV. SOLOR EN TIMOR.

21 Augustus 1682. [1])

Den 10den Maart 1682 schreven G. G. en Rade naar de koningin van Solor, dat een der dienaren van de Compagnie bij een bezoek aan genoemd eiland „zeer onbetamelijck met verachtinge is bejegent geworden, en dat er oock diverse kogels nae de sloep geschooten zijn". Onder mededeeling, dat zelfs het machtige Ternate door 's Compagnies wapenen is overwonnen, wordt verklaard, dat het hoofd van het fort op Koepang naar Solor zal gaan, om rapport uit te brengen van de gezindheid van koningin en hoofden. Dit geschiedde, en het resultaat waren een zestal beëedigde verkla-ringen van trouw en onderwerping. (*Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 260—262 en 1185—1187).

Ick, Ney Chili Moeda, [2]) vorstin van **Solor**, beloove en sweere mits desen aen ons alcoran, in den name van onsen propheet Mahomed, d'E. Comp[ie] en d'E. heere Gouverneur-Generael Cornelis Speelman, mitsgaders d'E. heeren Raden van India, al mijn leven langh houw en getrouw in alle oprechtigheyt te blyven, en met geene andere natie, 't sy van boven of beneden's windts, [3]) eenigh verbondt, buyten weten en wille van d'E. Comp[ie] off gemelte Gouverneur-Generael, ingaan. En sal oock niet gedogen, dat eenige Maccassaaren noch Ternataanen of Moluccaanen, sonder schrifftelycke licentie van d'E. Comp[ie] met haar vaartuygen op onse zeehavens te verwaghten, maar deselve wegh te wysen.

Voorts sal ick tragten alle myne sanghadjes, soowel van Lamakera, Lamahala, Trongh en Adenare [4]) etc[a] behoorlycke eere en agtinge te laten toekomen, om dese landen in beter maniere en geluckigh te regeeren en bestendich te doen blyven.

Onder stondt: In de negory **Lawayangh**, den 21 Augusto 1682. Was geteeckent 't merck van **Ney Chily Moeda.**

Wy, Dasje en Krijn, sangadjes van **Lamakera**, belooven en sweeren mits desen aen ons alcoran, in den name van onzen propheet Mahomet, d'E. Comp[ie] en d'E. heer Gouverneur-

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1683*, vijfde boeck, folio 402 en volgende.

[2]) Ney is een verhaspeling van njai, titel voor vrouwelijke vorsten; moeda beteekent eenvoudig: de jonge, of junior.

[3]) De lieden van beneden 's winds zijn de Europeanen.

[4]) Lamakera of Lamakare en Lawajang liggen op Solor; Lamahale, Trong en Adoenare op het andere eiland van deze groep, Adoenare.

Generael Cornelis Speelman, mitsgaders d'E. heeren Raaden van India, al ons leven langh houw en getrouw in alle oprechticheyt te blyven, en ons vorstin Ney Chily Moeda in alle haare verlegentheyt [1]) ten dienste van d'E. Comp[ie] en welvaaren deser landen te helpen onderstutten, mitsgaders met goeden raad en daad by te sullen woonen. Voorts sweeren wy oock met geene andere natie, 't sy van boven off beneden 's winds, eenigh verbondt buyten wete en wille van d'Ed. Comp[ie] off gemelte Gouverneur-Generael in te gaan. En sullen oock niet gedoogen, dat eenige Macassaaren noch Ternataanen off Moluccaanse sonder schrifftelycke licentie van d'E. Comp[ie] met haar vaartuygen op onse zeehavenen te verwagten, maar deselve wegh te wysen, etc[a].

Onder stont: In de negory **Lawayangh**, den 21 Augusty 1682. Was geteekent: **Dasje** en **Krijn**.

Geheel gelijkluidend aan laatstgenoemde verklaring volgen er dan nog drie, te weten van:

„Soebangh Poelo, sangadje van **Lamahale**",
„Bole en Gowal, sanghadjes van **Adenare**",
„Gidde, sangadje van **Trong**".

Het zesde stuk luidt:

Wy alle, oranckayen van **Lawayangh**, namentlijck Tulitamma, Begoe, Palinghamma en Emiama, belooven en sweeren mits desen aen ons alcoran, in den naeme van onsen propheet Mahomet, d'E. Comp[ie] en d'E. heer Gouverneur-Generael Cornelis Speelman, mitsgaders d'E. heeren Raden van India, al ons leven langh houw en getrouw in alle oprechtigheyt te blyven, en onse vorstin Ney Chily Moeda in alle t' samenkomste off pitcharinge [2]) ten dienste van d'E. Comp[ie] en welstant deser landen met goeden raad en daad by te staan; item trachten sullen dat d'regeringe deser landen in alle rechtmatigheyt en vreedtsaamheyt sonder haad off nijdt ten algemeene beste helpen derigeeren.

Onder stondt: In d'negory **Lawayangh**, den 21 Augusto 1682. Was geteeckent 't merck van **Tulitamma**, **Begoe**, **Palinghamma** en **Emiama**.

---

[1]) Er staat, vergelengtheyt.
[2]) Van het Maleische bitjara: bespreken.

CDLXVI. KOROMANDEL.

Maart 1683. [1])

In 1683 bevestigde Egosie Ragia de oude voorrechten der Compagnie op Negapatnam en de bijbehoorende tien dorpen.

Caul, door Egosie Ragia, vorst van **Tansjour**, verleend in Maart 1683

De cauls, door de neyken van **Tansjour** en **Madure** en my gegeven, sullen onverbreekelijk agtervolgd werden, en gehouden als hier g'insereert.

d'E. Comp'e haar coopluyden en inwoonders van de stad **Choromandelan**, [2]) mitsgaders de thien oude dorpen, [3]) sullen voortaan van alle waaren, geen uytgesondert, die door wie het ook zy uyt het land derwaarts komen gebragt of gevoerd, of uyt de stad in het land opgevoerd sullen werden, geen meerder thol betalen, dan de voorgaande cauls geaccordeerd, toegestaan en van ouds gebruykelijk sijn geweest.

En derhalven zal ik niet gedogen, dat eenige gouverneurs, die de magams [4]) ende dorpen omher **Nagapatnam** uyt mynen naam regeeren en gouverneuren sullen, eenige nieuwe thollen ten laste van d'E. Comp'e haare coopluyden en inwoonders, onder wat pretexten het ook sy, sullen heffen of opstellen, buyten degene, die van ouds gebruykelijk sijn geweest.

Alle hetgene d'E. Comp'e uyt mijn land soude mogen benoodigen, hetzy eenig hout tot het bouwen van scheepen of vaartuygen, wassers, zand, of diergelyke, sal d'E. Comp'e, gelijk altoos vóór deese gebruykelijk is geweest, mogen doen halen, sonder dat sulx hen sal werden belet. [5])

[1]) Uit de Contractenverzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8368, V, blz. 78.

[2]) Een oude inheemsche stad, ter plaatse waar later Negapatnam ontstond. Hier wordt Negapatnam bedoeld. Zie VALENTIJN, V, I, *Ceylon*, blz. 234. Hierbeneden in het contract van 8 Juni 1688 staat: „de buytenstad van Nagapatnam, anders genaamd Sjolomandelan".

[3]) Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 107 en *Corpus* II, blz. 138.

[4]) Tijdelijke verblijfplaatsen. Oorspronkelijk beteekende dit woord een verhoogd platform, dienende als wachtplaats. Zie *Hobson-Jobson* in voce muchan. De *Lijst der Woorden* zegt: Machan, een verblijfplaats off bergplaats, hetzij van hout, bambousen, of een tent van lywaten.

[5]) In plaats van de onderteekening staat er alleen: etc^a.

CDLXVII. MOLUKKEN—TERNATE.

7—17 Juli 1683. [1])

De opstand van sultan-Amsterdam, koning van Ternate, was door Padbrugge op energieke wijze onderdrukt. Den 30en Augustus 1681 werd de vorst gevangen genomen en naar Batavia gevoerd, waar hij 7 Juli 1683 onderstaand contract teekende, volgens hetwelk Ternate een leenstaat van de Compagnie werd. (*Daghregister van Batavia, 1681, 1682*, passim; *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 38—41; *Rapport over 's Compagnies regt*, blz. 11—12).

Poincten en articulen, waarop Paducca Siry Sulthan Quitchil Amsterdam en alle de groten, onder hem sorterende, naar vercregen pardon hunner onvoorsigtige afval en opgenomen oorlog tegens de Comp[ie] en hare dienaren, sijn verloren **Ternataans** rijk en landen, door Comp[ies] regtvaardige wapenen geconquesteert en verovert, wederom door een puure benevolentie van deselve Comp[ie] als een leen werden ingeruymt en overgegeven, om door hem als koning, ende de groten elk in haar qualiteyt, naa de aloude Ternataanse wyse, dog onder de hoger magt en opsigt van de Comp[ie], geregeert te werden, mits welken Sijn Hoogheyd en alle de groten als leenmannen den eed van getrouwigheyd en onderdanigheyd sullen afleggen en in deselve mede beloven dese pointen en articulen eerstelijk, [2]) getrouwelijk en onveranderlijk te sullen nakomen en agtervolgen, mitsgaders deselve, als het gerequireert werd, jaarlijx te vernieuwen, tot wederopseggens toe.

In den eersten verclaren wy, coning ende rijxgroten, gelijk wy verclaren en bekennen mits desen, dat wy door onvoorsigtigheyd [3]) en quaden raad tegens alle de contracten, tusgen de Generale Nederlandse Oostindisge Comp[ie] en onse voorouderen, insgelijx gedurende onse tijd en regering, opgeregt en solemneel besworen, een onwettigen oorlog tegen deselve opgenomen, en

[1]) Uit het *Contractboek*. Het concept-verdrag in het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 313 en volgende.

[2]) Vermoedelijk een verschrijving voor eerlijk, dat in het concept staat.

[3]) Er staat: „onvoorsigheyd".

als openbare vyanden gevoert te hebben, sonder dat ons door de Gouverneur-Generael en Raden van India eenige de minste reden of oorsaken daartoe waren gegeven, sijnde ter contrarie expresse commissarissen tot ons overgekomen, om de verschillen tusgen ons en de gouverneur Robbertus Padbrugge te vergelyken en alles in der minne by te leggen, zonder dat wy daarna hebben begeren te luysteren, maar des ongedagt de voorseyde commissarissen in verscheyde gelegentheden wederwaardig getracteert en bejegent, sulx de Comp[ie], na lang en overvloedig geleden gedult om ons in der minne tot inkeer te persuaderen, ten laasten door onse onbedagtsame wederhorigheyd in 't opvolgen van quaden raad is genootsaekt gewerden tot de wapenen te treden, welke den grooten God, die altoos een regtvaardige saake voorstaat, sodanig heeft gesegent, dat wy, koning en alle de groten, moeten bekennen en belyden door de Comp[ie] met alle onse landen en onderdanen t' enemael overheert en overwonnen te wesen, en genootsaekt de dispositie over ons leven of dood aan de Comp[ie], op hope van genade, over te geven, soodat wy ook bekennen en beleyden mits desen, van alle den eygendom onser ryken, landen en volkeren gants en t' eenemael vervallen, en dat aan de Comp[ie] door onwedersprekelijk regt van oorlog in eygendom overgegaan zijn, sonder dat wy daarop eenig regt of pretentie in 't alderminste of aldermeeste hebben of konnen behouden, gelijk wy daarvan by desen ook wel expres renuncieren, niet alleen voor ons, maar ook voor alle onse nakomelingen, ten eeuwigen dage toe.

Ten tweeden: Soo bekennen en beleyden wy mede, met het verlies van ons rijk en landen ook verloren te hebben de recognitie, die wy volgens de contracten jaarlijx gewoon waren van de Komp[ie] te genieten, te weten de coning . . . rx[s] 9600.—
de Ternataanse babatos[1]) . . . . „ 1200.—
de overheden van Macjan . . . . „ 4000.—
de overheden van 't eyland Motir . . . . „ 300.—
die de Comp[ie] ons jaarlijx sonder verloop altijt voldaan en betaelt heeft, ja, ook daarenboven de koning nog groote somma van penningen vooruyt verstrekt, om hem allesints te helpen en by te staan, sulx op onse uytwyking de coning aan de Comp[ie]

[1]) Boepatih's of rijksgrooten.

nog is ten agteren rx[s] 13955, die hy, en insgelyx wy, moeten bekennen door onvermogen en tegenwoordige armoede noyt te konnen voldaan werden.

Ten derden: Soo komt hieruyt van selvs te volgen, dat ook alle contracten, door onse voorouders ende door ons met de Comp[ie] voor eeuwigdurende opgeregt en besworen, doordien wy deselve in maniere voorschreven onvoorsigtelijk sijn afgetreden, vervallen en cragteloos gewerden zijn, sonder dat wy daaruyt iet t' onsen voordele konnen of mogen pretenderen, daar wy mits desen mede wel expres van renuncieren, bekennende en verclarende, dat ook de Comp[ie] zoo vele jaren, insonderheyd in den jare 1676, [1]) de eylanden van Amboina, Bouroe en wat daar meer aan dependeert, in volslagen wettigen en onwedersprekelyken [2]) eygendom beseten en geregeert heevt, gelijk daarvan te sien is by sekere acte, door onsen ambassadeur Majuda in 't casteel op Batavia den 7[e] January 1676 aan de Comp[ie] verleent, ende wy, coning en grooten, op den 12[e] October van datselve jaar in 't casteel Oranje op 't eyland Ternaten voor goed, bondig en van waarden verclaart, mitsgaders ter goeder trouw geapprobeert en geratificeert hebben, [3]) gelijk dat by de acte, daarvan zijnde, met 's conings segel en onse handtekeninge becragtigt, nader te sien is, soodat wy met geen gedagten eenige de alderminste pretentie daarop behielden, nog voor ons, nog voor onse nakomelingen, daar wy mitsdien alsnog en ten overvloede nu nog nader van renuncieren, met beleydenisse, dat wy tegens alle regt en reden in de beginselen [4]) van onsen opstand de wapenen na 't eyland Boeroe overgebraght en de Comp[ie] den publyken oorlog aldaar mede aangedaan hebben, tragtende bovendien door onse brieven 's Comp[ies] onderdanen in Amboina tot afval te bewegen en aan onse zyde te trekken, alle 't welke God de Here niet gedoogt, maar tydig ontdekt en 's Comp[ies] wapenen daar soowel als in Tarnata gesegent heeft.

[1]) Dit slaat op het contract van 7 Januari 1676, waarbij de sultan van Ternate afstand doet van zijn aanspraken op Ambon. Zie beneden in den tekst, en hiervóór blz. 5.

[2]) Er staat: wedersprekelyken.

[3]) Deze acte van ratificatie is in de Contractboeken niet te vinden. Zie echter het *Daghregister van Batavia, 1677*, blz. 164 en DE CLERCQ, *Bijdragen tot de kennis der residentie Ternate*, blz. 162, noot, en de daar genoemde literatuur.

[4]) In den aanvang.

Ten vierden: Hierentegen seggen de Gouverneur-Generael en Raden wegens de Compie, hoewel, gelijk hierboven omstandig genoeg uytgedrukt staat, God de Heere haare regtvaardige sake en wapenen sodanig heeft believen te segenen en daardoor het gantsge rijk van Tarnata als een regtmatig conquest in haare handen gevallen en tot een eygendom gewerden is, insgelijx ook de persone des conings, tegenwoordig hier op Batavia, alsook de meeste groote in Ternata onder haar magt gestelt zijnde, en oversulx allenthalven bevoegt, bewettigt en geregtvaardigt om soowel van hare personen, ryken, landen en onderdanen na welgevallen te disponeren, en deselve door haar gouverneurs te laten regeren en bestieren, dat sy nogtans, te weten de Gouverneur-Generael en de Raden van India, als steedehouders van de Compie hier te lande, geconsidereerd de oude en glorieuse name der Ternatanen door de gantsge wereld, en waarmet d'E. Compie nu al een reex van jaren, insonderheyd sedert het stillen der beroerte onder de superintendentie van wylen de heer Arnold de Vlaming van Outshoorn,[1]) continueel in bondgenootschap als goede vrinden geverseert, en in den jaare 1667 deselve wegens het gemaackte verbond met den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal, doen superintendent en admirael over de Oosterprovintiën, onder hare bescherminge aangenomen heeft,[2]) niet hebben willen nog konnen goedvinden de koninklyke caracter van Ternaten te mortificeren en te niet te doen, maar liever willen tonen, dat hare liefde en genegentheyd tot de Ternataanse vorsten en geslagten, alsmede tot haren welstand, niettegenstaande al het voorschreven gepasseerde en wat dies meer zy, nog groot genoeg is om deselve ten besten weder op te regten en niet verloren te laten gaan, sodat oversulx de Gouverneur-Generael en de Raden van India te rade zijn geworden en goedgevonden hebben Paducca Siry Sulthan Key Chiley[3]) Amsterdam, die verclaard eerst door quaden raad verleyd, en daarna genootsaekt te wesen den grootsten hoop te volgen, over het gepasseerde te verschonen, op vrye voeten te stellen, sijn agterstal quijt te schelden, en weder tot koning van

---

[1]) In 1650 was Mandarsaha koning van Ternate geworden, dank zij den steun van de Compagnie, verleend door den superintendent Arnold de Vlaming van Oudshoorn. Zie *Corpus* II, blz. 10, en de daar genoemde literatuur.

[2]) *Corpus* II, blz. 356 en volgende.

[3]) Voor Key Chiley leze men Quitchil of Ketjil.

Ternaten op te regten, om in die qualiteyt en royale titul die ryken en landen met de rijxgroten en babatos naar 's lands wyse te regeren en te bestieren, mits dat Sijn Hoogheyd en al de groten deselve als een leen uyt handen van de Compie sullen aannemen en ontfangen, deselve erkennende nu en altoos voor de wettige en regtvaardige eygenaar van dien, en derhalven ook telkens, des begeerd werdende, daarvan weder afstand moeten doen. En alhoewel de Gouverneur-Generael en de Raden van India wegens de Compie onveranderlijk van meninge en voornemen zijn het huys van den jongst overleden grooten koning Mandarsaha in waarde, en de regering over Ternate derhalven in sijn koninklijk geslagt en nakomelingen te houden, so nogtans verclaren de Gouverneur-Generael en de Raden vanwegens de Compie, daar niet aan verbonden te willen wesen, als voorsooveel zy haar behagen en vergenoegen in een van de nasaten, 't sy de kinderen van desen koning, soo hy eenige komt te verwecken, de broeders etc*, komen te vinden, 't selve behoudende aan haar eygen keuze en goedvinden.

Voorts ten vijv'den: Dat hooggemelte koning, ten dage als hy door den Gouverneur-Generael en de Raden van India of hare gecommitteerde weder voor coning verclaard en in de regering komt geïnvesteert te werden, tot naarkoming van al 't gene hierboven en vervolgens in desen begrepen staat, sal presteren sodanigen leeneed, als tot een slot en conclusie agteraan desen sal volgen [1]); en wederomme de Ternaatse groote en Macjanse hoofden en de bevelhebbers van Motier distinctelijk en in 't besonder aan de Compie en aan den coning den eed van getrouwe onderdanigheyd, gelijck dat alle goede onderdanen betaemt, en jaarlijx deselve, soowel als de koning, renoveren.

Ten sesden sal sig dese regeringe uytstrekken over alle de landen en eylanden, welke ten dage van den opstant onder de regeringe des konings waren sorterende, te weten:

op het groote land van **Halamahera** en de eylanden binnen het eygentlyke district van Molucco gelegen, sodanig als by de verdeling van den 10e December 1660 tusgen de respective

[1]) Zie blz. 316.

3 coningen voor de Ternataanse landen erkent sijn,[1]) dog waarby men doenmaals heeft vergeten te specificeren de eylanden van **Catjoa, Motir,** en **Maytara,**[2]) voords de 3 **Xulase eylanden,** op een of meer derwelke de Compie sal houden een vesting met sooveel besetting van Europese of inlandse militie, als haar goeddunken en de sake na gelegentheyt des tijds vereysgen sal, waaromtrent des konings gouverneur ofte de houder,[3]) die hy derwaarts komt te ordonneren om de eylanden in sijn stede te commanderen, mede sijn residentie sal moeten nemen, om met voorweten en communicatie van des Compies resident alle saken van gewigt te verhandelen, en geen capitale straffe te exerceren, als naardat door hun beyde daarvan aan den coning en den gouverneur kennis gegeven sy, om die ingesetenen niet onbillick nog onredelijk te beswaren, die niettemin verpligt blyven, met voorweten des conings, als het den dienst van de Compie vereyst, eenige gemande correcorren in see te brengen, om te gebruyken daar 't nodig sy, daar se de Compie discretelijk voor lonen sal;

de landen en eylanden van **Gape** ofte **Bangay,** het rijk of landen van **Tambuco, Tometana,** etca.[4])

het landschap van **Tibore,** alsook dat van **Lohia,** beyde op het eyland **Pantsiana** gelegen, blyvende de provintie **Woena** op dat selve eyland aan de croon Bouton,[5]) sodanig als hetselve by goedwillige overeenkomste tusgen Ternate en Bouton door tusgensprake van d'E. gouverneur Padbrugge 1677 is geschyden, of eygentlijk in voldoening van coning Mandarsahaas liberale belofte aan de Boutonders afgestaan;[6])

't eyland **Saleyer,** dog hetwelk voor rekening en in den name

---

[1]) Deze acte heeft HEERES niet opgenomen in het tweede deel van het *Corpus*. Zie evenwel het *Daghregister van Batavia, 1661*, blz. 162, en *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, blz. 54—56, waar men een uitvoerig uittreksel vindt.

[2]) Catjoa is Poeloe Kajoa, ten Zuiden van Makjan; Maytara is Poeloe Maitara, aan de Westkust van Tidore.

[3]) Stadhouder.

[4]) Gapi is een plaats op Peleng, het grootste der Banggai-eilanden; Tambuco of Toboengkoe, thans Sahita geheeten, was de om zijn ijzerwaren allerwegen bekende plaats aan de Golf van Tolo; Tometana is het landschap om het meer van Matana. (To matana beteekent letterlijk: volk van Matana), en deze streek is het achterland van Toboengkoe.

[5]) Pantsiano is thans meer bekend als Moena, wat dezelfde naam is als Woena. Lohia en Tibore (thans Tyoro) vindt men nog op de kaart.

[6]) Zie hiervóór, blz. 54—55.

van den koning door den president, die vanwegen de Komp[ie] op Macasser resideert, sal werden bestiert, om reden dat men ervaren heeft dit volk in geenerhande manieren haar de regering van eenig Ternataans bevelhebber hebben willen onderwerpen, ja, uyt vrese voor deselve ofte hare successive afgesondene, dagelijx plegen te verlopen en het eyland te verlaten;[1])

het gehele Noorderquartier van **Celebes**, zodanig als dat by het Boneise ofte Macassaarse contract, in den jare 1667 ten behoeve van de Ternataanse croon door de Macassaren afgestaan is,[2]) uytgesondert alleen **Gorontale** en **Linbotto**, mitsgaders de Christenen, die in de binnebogt ofte de buytencuste nu en na desen gevonden komen te werden, welker personen en goederen sullen staan onder de regeringe en judicature van de Comp[ie]; item ook de landstreke van **Manado**, en voorts de eylanden van **Tagulanda**, **Chiauw** en **Sangy**, de reden van welke uytsondering den coning en de grooten grondig bekent, en sulx buyten dispuyt sijn, namentlijk dat Gorontale en Linbotto als by overdragt aan d'E. Comp[ie] in den jare 1677 afgestaan sijn,[3]) desgelijx ook Chiauw in den jare 1678[4]) en Manado al voor vele jaren als Comp[ies] eygendom erkent geweest is,[5]) gelijk ook Tagulanda, dat gehelijk uyt Christenen bestaat,[6]) alsmede het merendeel van Sangy, werdende den coning niettemin toegelaten van de Moorse-gesinde op gemelte Sangy soovele na Ternaten te mogen overbrengen, om dat eyland weder wat te populeren, als daarvan selvs genegen sullen bevonden werden, zonder nogtans ymand te constringeren. En wert hier ten overvloede ook verstaan, dat de oude, ongefundeerde pretentie der Ternaten op **Soloor**[7]) etc[a] voortaan buyten de gedagten geset en gehouden moet werden, sulx de coning en de groten daarvan meede renuncieren, want die landen al sedert meer als sestig

---

[1]) Zie hiervoor STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 38—39, en *Corpus* II, blz. 550 en volgende.

[2]) Artikel 17 van het Bongaaisch Verdrag; *Corpus* II, blz. 376.

[3]) Zie hiervóór, blz. 56—57.

[4]) Hiervóór, blz. 93—98. Voor 1678 leze men 1677.

[5]) Dit is niet geheel juist. Bij het Bongaaisch Verdrag van 1667 moest Makassar o.m. afstand doen van Menado, ... „van outs de croone van Ternate in eygendom competerende". Eerst in 1679 kwam Menado aan de Nederlandsche Compagnie. Zie hiervóór, blz. 172 en volgende.

[6]) Zie *Daghregister van Batavia, 1663*, blz. 244, 398, 505; *1664*, blz. 289, 390.

[7]) Solor, nabij Timor.

jaren onder de bescherming van de Comp^te gestaan hebben, [1]) sulx ook de Ternatanen derwaars noyt eenige besendinge meer sullen mogen doen, hetselve onder den capitain Saffigoga ongevaar ...... jaren geleden [2]) door den prince Callamatta seer onwettig geschiet zijnde, over wiens insolentie te dier tijd wegens de Soloresen groote clagten werden gedaan, behalven dat ook die van Bouton a° 1681 derwaars ymand van de hare hadden gesonden, dat haar jongst in 't begin van desen jare is verboden, en aangewesen, dat se daartoe onbevoegt sijn.

Ten sevenden: En alhoewel, gelijk in desen gesegt, de Comp^te door regt van eygendom alles convenieert, 't gene sy soude kunnen oordelen ten goede van de Comp^te nodig te wesen en voor den welstant van de landen te vereysgen, soo nogtans verclaart den Gouverneur-Generael en Raden van India niemant aanomtrent sijn gewisse of godsdienst eenig gewelt te willen aandoen, en sulx geen Mahometanen tot het Christengeloov aan te nemen, als die van selvs, ongepersuadeert, uyt eygen beweging en vryen wille daarom komen te versoeken, die ook in sulken gevalle niet verhinderd mogen werden, latende voorts den coning en al het volk in de vrye exercitie van haren tempel en godsdienst, mits dat geen Christenen, sonder onderschijd hoedanig, daarin ontfangen of daartoe geanimeert sal mogen werden.

Ten agsten: Sullen de koning en rijxgroten behouden de vrye exercitie van justitie, soo in 't civil als crimineel, over hare gemene onderdanen, gelijk als van ouds en naar 's lands wyse; maar ingevalle ymand van de rijxgroten en subalterne landregenten eenige criminele misdaden quamen te bedryven, die en sullen daarover niet gestraft of geëxecuteert mogen werden als met kennis en goedvinden van Comp^tes gouverneur, die het ook vry sal staan gecommitteerde in den Ternaatsen raad vanwegen de Comp^te te stieren, of wel selvs daarin te compareeren, en in sulken geval, soo hy 't nodig oordeeld, den coning en synen raad binnen het casteel te beroepen, om over sulken saack of andre belangen des rijx en Comp^tes intrest te helpen regten en beraden; en insgelijx ook over civile questiën, die tusgen de rijxgroten over middelen van importantie, 't sy

[1]) Namelijk sedert 1618. Zie *Corpus* I, blz. 138 e.v.

[2]) Niet ingevuld, en mij onbekend.

vaste erfelycke landgoederen of anders, mogten komen te rysen, zonder dat den koning, en nog minder ymand van de rijxgroten, voortaan vrystaan of vermogen sal een of eenige van de onderdanen privatelijk en op eygen authoriteyt om 't leven te brengen, ten waare alleen den koning, en niemand anders, hetselve deede aan eenig publijcq misdadiger, die de dood verdiend hadde, zoo de saack geen uytstel en konde lyden, en anders niet. Soo en sullen ook den coning en de grooten geen Christen, 't sy in den dienst van de Comp[ie] of daarbuyten, die over begane misdaden of anders, uyt vrese voor straffe haar toevlugt tot hun mogten nemen, mogen ontfangen, veel min verbergen, maar gehouden sijn deselve aanstonts in goede versekering aan den gouverneur of syne gecommitteerde over te leveren.

Ten negende: Ende of het geviele, dat by ongeluck eenige van Comp[ies] schip of scheepen, vaartuygen, chiampans, of wat slag het anders wesen mogte, tegens de stranden van de Moluckse landen en eylanden in zee, of elders daaromtrent, quamen schipbreuk te lyden ende te verongelukken, in sulke gevalle sullen de Ternataanse volkeren en onderdanen, die mits desen weder als ter leen, in maniere hiervóór beschreven, onder de regering van den coning en de groten gesteld werden, gehouden en verbonden wesen alle mogelyke hulpe tot het bergen van mensgen en goederen by te brengen, die doenlijk en bedenkelijk sijn, en insgelijx alle dienaren of onderdanen van de Comp[ie], die ergens in nood bevonden werden, met al haar vermogen daaruyt tragten te redden, sonder in desen om eenige reden of oorsake in gebreke te blyven.

Ten thienden: Sullen de coning, de grooten en alle de onderdanen gehouden en verpligt sijn en blyven, alle de vrugtbomen in de Moluccos en andre, onder het Ternataanse rijk gehorende, te weten die nagelen en noten voortbrengen, 't sy oude, jonge, of maar uytschietende spruyten, sonder onderschijd, waar men die komt te vinden binnen de limiten, daar sy uyt kragte deses het gebied voeren, uyt te roeden, te bederven, en met wortel met al uyt de aarde te trekken, opdat se niet weder voortsetten, sonder eenige te mogen verswygen of verbergen, op verbeurte van lijf en goed, 't sy wie het ook wesen mogte, en die, sulx wetende, aan den gouverneur of

syne gecommitteerde geen kennis quam te geven, selvs ook van de eylanden en plaatsen, daar zy weten dat deselve buyten hare limiten in de Molucxe landen, onder de Tidoresen of Macqianders te vinden sijn, en alwaar sy op de ordre van den gouverneur deselve ook sullen moeten helpen uyt te roeden; oversulx ingevolge van dese geen nieuwe aanplantinge mogen doen of gedogen.

Ten elfden: Sullen de coning, de groten en alle de Ternataanse volkeren, de vrinden en bondgenoten van de Compie ook moeten erkennen en aansien voor de haare, en deselve mede, daar het vereyst, alle hulpe helpen toebrengen; en desgelijx ook 's Compies vyanden voor haare vyanden moeten aansien en met de Compie deselve alle schade tragten toe te brengen, sonder onderschijd wie of waar het wesen mogte, in sulker voegen als de Compie sal komen te ordonneren; soo en sullen sy mede van elders, 't sy van binnen of buyten de Moluccos, of uyt welken hoek van de wereld het wesen mogte, geen gesanten, boden, bootschappers of brieven mogen ontfangen, zonder die dadelijk aan den gouverneur, of die in syne absentie 't gebied voerd, te laten overgeven, opdat alsoo alle agterdogt weggenomen en geen oorsake tot misverstand gegeven werde, gelijk mede daarom geen vremdelingen van boven of beneden 's wints, Europeanen, Chinesen of Indianen, met hare personen of goederen, veel minder met hare schepen of volkeren, toegang in de landen van de Moluccos sal mogen verleend werden, maar so eenige daar ergens verschynen mogte, deselve dadelijk en sonder eenig uytstel aan den gouverneur of syne stedehouders bekent te maken, al waar het ook op de landen en onder het gebied van de coningen van Tidor en Batchian, of ymand anders, daar sy gehouden sullen wesen op 't goedvinden en ordre van den gouverneur, of die in sijn steede gebiede, deselve, 't sy met lief of leed, te helpen van daar dryven. Sooveel te minder sullen de coning, de groten, en het volk selver, ergens eenige besendinge mogen doen, aan wie het ook wesen mag, tenzy met licentie van den gouverneur.

Ten twaalfden: De **Macquianders**, die in desen jongsten opstand veel quaad hebben gedaan, seggen den Gouverneur-Generael en de Raden van India vanwegen de Compie, dat mede

onder de Ternaatse volkeren ende regering van den koning, soowel als die van **Jelolo**[1]) en andre plaatsen, begrepen sijn, en dewelke door geen andre senguadies ende hoofden sullen mogen geregeert werden, als die by den Gouverneur-Generael en de Raden, nevens den coning, op 't nieuws aangestelt of gecontinueert, of naderhand door den coning en syne rijxgroten met Comp'^es^ gouverneur in de Molucco gecoren staan te werden, met dese meninge, dat alle de Macquianders sullen moeten getrocken werden en wonen in de vlackte, onder Comp'^es^ sterkte Zeeburg, onverminderd de culture van hare thuynen, plantagiën en landbouwerye tot hun onderhoud, mits dat aan Comp'^es^ resident op dat eyland, representerende de gouverneur, van alles kennis gedaan en licentie versogt werde, dat ook is[2]) te verstaan ten reguarde van alle andre plaatsen en eylanden, daar de Comp'^e^ poste beslaat, gelijk hiervóór in 't 6e articul van de Xulaas omstandig uytgedrukt staat.

Ten derthienden: De bevelhebbers, die uyt de oude geslagten van **Motir** over dat eyland komen gestelt te werden, of sodanige andre, als de Gouverneur-Generael en de Raden van India, mitsgaders den coning van Ternate sullen komen goed te vinden, werden alsvoren verpligt, gelijk de Macquianders, van alles kennisse te geven aan den gouverneur, als het de saken vereysschen[3]), omdat op dat eyland van Comp'^es^ wegen niemand resideerd, erkennende nogtans de coning mede voor haar heer.

Ten veertienden: Den coning en de grooten sullen ook gehouden sijn alle naarstigheyd aan te wenden om degene, die van desen laasten opstand de meeste oorsaken sijn en nog in Comp'^es^ handen niet vervallen mogten wesen, te doen opsoeken ende over te leveren, om na verdiensten gestraft, of ook wel, indien men het so goed vind, in genade aangenomen te werden, sonder onderschijd van personen, want daaraan de rust van het land gelegen is, uytgesonderd degene, die haar remissie en pardon van ons verceregen hebben en weder in functie hersteld zijn.

---

[1]) Djilolo, thans een andere naam voor geheel Halmaheira, vroeger speciaal voor het Noordelijkste schiereiland daarvan.

[2]) Dit woord ontbreekt in het handschrift.

[3]) Dit woord vereysschen is weggevallen, maar komt voor in het genoemde concept in het *Daghregister*.

Ten vijftiende: De coning, de grooten en volk van Ternaten sullen nergens vermogen eenige sterckten te bouwen sonder licentie van den gouverneur, of syne stedehouders by absentie, ten ware in verre afgelege plaatsen de nood anders vereyste, daar se dan na bekome tyding ten eersten kennis van sullen geven; vooral en sullen Comp'[es] castelen en vastigheden, soo op 't eyland Ternata als elders, niet mogen becommert, nog met eenige gebouwen genadert werden, daar niemand buyten de Gouverneur-Generael en de Raden vanwegen de Comp[ie] eenige licentie toe sal vermogen te verlenen, behoudende aan haar, allerwegen daar 't haar goeddunckt, eenige vastigheyd te extrueren en, daar se nu sijn en onnodig geoordeeld werden, sonder tegenspreken te demolieren.

Ten sestienden: De coning en de grooten sullen nergens eenige equipagie mogen doen van chialoupen of vaartuygen, als met voorweten en toestaan van de gouverneur, 't sy waarheen het ook wesen mogte, en insonderheyd buyten 't gebied van Ternate, welke licentie niettemin gegeven en niet gegeven sal werden naa 't belang en de gelegentheyd van landen en saken.

Ten seventiende: Den coning en groten beloven mits desen, in qualiteyt van leenmannen aan de Comp[ie] als haren leen- en beschermheer jaarlijx aan den Gouverneur-Generael en Raden van India manschap en homagie te sullen doen, nevens haare brieven, met 2 slaven, 2 slavinnen, 10 cacatouwen[1]) en 10 loerijs[2]) met rode hoofden, sonder dat de Comp[ie] iets meer begeerd, als dat het in hare brieven sodanig uytgedrukt, en dat deselve, om herwaars-aan te stieren, aan den gouverneur overgegeven sullen werden, die de Gouverneur-Generael en de Raden alsdan met deselve eere sullen ontfangen, als te voren by 't leven van den groten koning Mandarsaha gebruykelijk is geweest.

En alhoewel de coning en de grooten, gelijk hiervoor in percarre[3]) twee gesegt, van alles, en sulx ook van de recognitie, die se jaarlijx plegen te genieten, vervallen zijn, soo nogtans

---

[1]) Kakatoea's of papagaaien.

[2]) Lorre's of papegaaien. In het concept stond aanvankelijk als jaarlijksche hommage opgegeven: „twee slaven, twee slavinnen, 6 paradijsvogels, 6 cacatouwen en 6 loeris met roode hoofden".

[3]) Perkara, het bekende woord voor zaak, beteekent ook artikel.

hebben de Gouverneur-Generael en de Raden van India vanwegen de Generale Comp^ie uyt puure goetwilligheyd, en om te meer van haare genegentheyd en liefde tot de Ternataanse geslagten te doen blyken, goedgevonden ende verstaan, jaarlijx den coning toe te leggen tot een subsidie en onderstand van sijn hofhouding . . . . rx^s 6400
de soasivos[1]) . . . . „ 600
de overheden van Macjan . . . . „ 2000
de overheden van Motier . . . . „ 150
dog voor niet langer als het de Gouverneur-Generael en Raden wegens de Comp^ie goedvinden, en oordelen dat de coning en de groote hun door getrouwe comportemente en als onberispelyke leenmannen, tot onderhoudinge van al wat in desen begrepen staat, komen waardig te maken, en de Comp^ie, daar het te passe komt, aan de fortificatie en andersints, als soldaten, so binnen als buyten 's lands, de nodigen dienst te doen.

Tot naarkoming van hetwelke ik, als coning, aan handen van den Gouverneur-Generael Cornelis Speelman en Raden van India met voorbedagten en wel overlegden raad, souder tegensin, en met mijn eygen begeren en wille, solemneel belové en swere als volgt:

Ick swere, dat ik den Staat der Vereenigde Nederlanden, Sijn Coninklyke Hoogheyd, den Prince van Orangië, en onder haar octroy de Generale Vereenigde Nederlantse Oostindische Comp^ie, en, als deselve representerende in dese landen, de Gouverneur-Generael en de Raden van India, onderdanig en getrouw sal wesen, nogte oyd iets met raad ofte daad tragten te doen, hetgene de Comp^ie en derselver ingesetenen en onderdanen, 't sy in de landen en zeën, ons ter leen aanbevolen, ofte elders, eenig belet, hinder of schade souw konnen toebrengen; maar ingevalle iets diergelijx my ter kennisse mogte komen, sal ik hetselve met al mijn vermogen afweren, ende voornoemde heren, of die hare stedehouders en my naast by sijn, daarvan kennisse doen, òf selve, òf door andre, sooals den tijd en saken comen toe te laten;

dat ik haar in sulke en andre gelegentheyd sal helpen, ten besten raden, en met al mijn cragten bystaan, en voorts my

[1]) Rijksraden.

ten goede van deselve met alle de myne te laten gebruyken, daar het haar goeddunken ende believen sal;

dat ik alle de poincten, hierboven voorgestelt en in desen begrepen, heylig en getrouw sal onderhouden, ook niets tot haar nadeel aan ymand openbaren van 't geene my toevertrouwt en buyten dat ter kennisse gekomen mogt wesen;

voorts dat ik alles sal doen, wat een goed, getrouw en eerlijk leenman en coning toestaat ende betaamt; dat ik op mijn wyse op den alcoran bekragtige, gelijk ook solemnelijk geschied is in handen van den hockum Marassaholy Panjale, die Sijn Hoogheyd in duydelyke Maleytse tale aanseyde, dat de hemelse en wereltse straffe hem buyten twyfel stinden over te komen, indien hy desen synen gedanen eed niet eerlijk en trouwelijk aan den Staat der Vereenigde Nederlanden in 't gemeen, en aan de Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindisge Compie in 't bysonder quame te presteren.

Aldus gedaan ter vergaderinge van de Gouverneur-Generael en de Raden van India, ten bywesen van thien der gequalificeerde ministers, op de buytensale van 't casteel tot **Batavia**, den 7e July 1683, en met des conings hand en segel becragtigt den 17e daaraanvolgende, ten overstaan van de heren ordinaris Raden Anthonie Hurt en Marten Pit, geadsisteert met de geseyde gecommitteerde, die dese nevens Hun E. mede hebben ondertekent.

Wy, Jou Alam, [1]) goegoegoe of rijxbestierder,
Rety, rijxadmirael,
Penjala, hoekom-Marasaoly, [2])
Hala, hoekom senghadje,
Kimelaha-Marasaoly Babatsie,
Sanghadje Dunataha,
Foemaly, kimelaha-Pajahe, [3])
Gnoffamaniera [4]) Tabala,
Gnoffamaniera Dieka Marcelo, [5])

---

1) Jou is een verbastering van djoöe, heer.
2) Marsaoli is een van de vier oude stamkampongs op Ternate.
3) Pajaë op Halmaheira.
4) Ngofamanjirah, thans kamponghoofd.
5) Dieka Marcelo is vermoedelijk een verbastering van Doeko-ma-Sého op de Soela-eilanden.

Omar Ale, senghadje Toeloeko, minderjarigen soon van hockum senghadje,

Jelaly, senghadje Malleyo Kokonorera,[1])

Tokoffi, senghadje Tabelleuw,[2])

en sodanige andre, die geslagtshalven in de rijxraad in Ternaten gehoren, die naar desen door de Gouverneur-Generael en den coning konnen goedgevonden werden daarin plaats te geven, 't welk men dan hieronder t' syner tijd sal uytdrukken, alsmede de senghadjes en grooten van 't eyland Motir, de eylanden van Macjan en Cajoa, en van 't groote land Halamahera, welkers namen hieragter ordentelijk elck op sijn plaatse staan te werden uytgedruckt,

Sweren, dat wy den Staat der Vereenigde Nederlanden, Sijn Coninklyke Hoogheyd, den here Prince van Orangiën, als stede-houder, en onder deselver octroy de Generale Vereenigde Nederlandse Oostindische Comp'e, en, als representerende deselve in dese landen, den Gouverneur-Generael en de Raden van India, mitsgaders den Paducca Siry Sulthan Key-chily Amsterdam. als koning van Ternaten, onderdanig en getrouw sullen wesen, nogte oyt iets, met raad ofte daad, tragten [te doen] sulx of 't gene de Comp'e en derselver ingesetenen en onderdanen, 't sy in de landen en zeën, ons ter leen onder onsen coning aanbevolen, ofte elders, eenig belet, hinder ofte schade soude konne toebringen; maar ingevalle ons iets diergelyke ter kennisse mogte komen, sullen wy 't selve met al ons vermogen afkeeren, en de voornoemde heren of hare stedehouders, en onsen koning, daarvan kennis en kuntschap doen, 't sy wy selve, of door ymand van ons, die het vertrouwt mag werden, sooals de gelegentheyd best sal toelaten;

dat wy haar in sulke en andre voorvallen sullen helpen, ten besten raden, en met alle onse kragten bystaan, en voords ons ten goede van deselve met alle d'onsen [laten] gebruyken, daar het haar goeddunken ende believen sal;

dat wy alle de puncten, hierboven voorgesteld en in desen begrepen, heylig en trouw sullen onderhouden; ook niets tot haar nadeel aan ymand openbaren van 't gene ons toevertrouwt en buyten dat ter kennisse gekomen mogte wesen;

---

[1]) ? Beneden staat: Kokonora; mogelijk wordt de bekende plaats Gamkonorah op Halmaheira bedoeld.

[2]) Dit zal wel Tabalolo of Tabalelo zijn, een plaats op Makjan.

voorts dat wy alles sullen doen, wat getrouwe, eerlyke, goede leenmannen toestaat ende betaamt, alle 't welke wy na onse wyse op den alcoran becragtigen, gelijck ook solemneelijk op den alcoran geschied is door de presente rijxstenden, met name Goegoegoe Alam, den capiteyn-laud of admirael Rety, den hoekum-Marrasaoly Panjale, den hoekum senguadje Halla, den kimlaha-Marrasaoly Bobatsia; item den senguadje Cajoa, een van de stenden van Macjan, en senguadje, derde ofte laeste stende van 't eyland Motir, met name Beno Beno, hooft van het campon Taffago, naardat dese drie laeste terselver tijd haar pardon eerbiedig versogt en vercregen hadden.

Daerna de princen, broeders des conings, met namen Rotterdam, Tolucko, Malejo en Hoeko.

Ende dewyle de bovengenoemde 5 stenden des Ternataensen rijx seer iterative instantiën gedaen hebben, opdat de andre hier overgekomen grooten, met name Kimelaha Tomagola-Mama, Kimelaha Toenuta Taloeki, Senguadje Malleyo-Tchinn, Senguadje Malleyo-Kokonorra, Djalala-gnoffomaniera, Tsikoe-Djawa, den gewese capiteyn-laut Coodja, die tot nader dispositie [1]) by den coning vooralsnog alhier verblyven, mede mogten gepardonneerd en onder den gemenen eed aangenomen werden tot hare geruststellinge, en voornementlijk om de nog vertwyfelende gemoederen in Ternata daardoor wat te reassureren, soo is hetselve met overleg des conings, onverminderd onse nader dispositie over hare personen, in tyde en wylen te nemen, geconsenteert, sijnde mitsdien ter vergadering geadmitteert en, naar gedane beede om vergiffenisse, ook plaatse geassigneert, mitsgaders op haren tour nevens ander [2]) beëedigt, alles in handen van den Gouverneur-Generael en Raden, mitsgaders den koning, naardat haar door den hoekum-Marrasaoly in duydelyke Maleytse en Ternataanse tale was aangesegt, dat de hemelsche en wereldsche straffe hun buyten twyfel stinde over te komen, indien sy desen hunnen gedanen eed niet eerlijk ende trouwelijk aan den Staat der Vereenigde Nederlandse Oostindisge Comp^{ie} in 't besonder, mitsgaders den coning, quamen te presteren.

Alles gedaen ter vergadering van de Gouverneur-Generael en de Raden van India, ten bywesen van thien der gequalificeerste

---

1) Er staat: dispotie.
2) Lees: de anderen.

ministers, op de buytensale van 't casteel tot Batavia, den 7^e July 1683, en met hare handtekeninge becragtigt den 17^en daaraenvolgende, ten overstaan van de heren ordinary Raden Anthonie Hurt en Maarten Pith, geadsisteert met de geseyde gecommitteerde, die desen nevens Haar E. mede hebben ondertekent.

Onder stond: De rijxstenden, die thans present zijn, en was getekent:

de princen van den bloede .... [1])
de gepardonneerde stenden .... [1])
uyt de Macjanse grooten .... [1])

In margine stond: De heren gecommitteerden, was getekent: **Anthonie Hurt, Marten Pit, Robert de Vicq, Reinier Casembroot, Gualter Zeeman, Pieter Pauw, Jan Parve, Jacobus Couper. François Tack, Cornelis van der Duyn, J. Albert Sloot** en **Harman Egberts.**

En lager: Dit alles my ten oirconde, dat ik met mijn handtekeninge becragtige ten dage en jare voorschreven in de grote vergadersaal binnen 't casteel, en getekent: **Jacob van Dam**, secretaris.

De ondergenoemde rijxstenden en andere groten en ministers, met namen:

Singuadje Di Matahoe,
Kimelaha Pajale Foumary,
Gnoffamaniera Tabala Talalassam,
Gnoffamaniera Diyka Marcela,
Singadje Tabelehu,
Singadje Tasemoto Boela-esou,
Singadje Takoffy Gany,
Singadje Tolocko Bacary,
Singadje Coelaba,
Singadje Maleyo Kokonorra, alias Bivool,
Singadje Maleyo Kokonorra, alias Taleroen,
Gnoffamaniera Djoko Simi,
Gnoffamaniera Taroengara,
den gewesen Goegoe-Dodola,

[1]) Niet ingevuld.

den gewesen Hockum-Koelaba,
den gewesen Hockum-Sengadje Maleyo Tsymi,
Sabandar Ky Aly,
Iman Bantan,
Iman Galala,
Iman Cabora,

alle op den 16^{en} deser [1]) met het schip Sumatra uyt Ternaten hier gearriveert ende na gedane beede om vergiffenisse sig voor de heren, den Directeur-Generael en eerste Raad van India Anthonie Hurt ende den Raad-ordinaris Marten Pith, als expres hiertoe uyt de Hoge Regering van India gecommitteert, ende den coning van Ternaten hebbende vernedert, ende oversulx mede onder het verleende pardon aangenomen en begrepen, hebben, nadat hun de vorenstaande articulen nevens het formulier van den eed, by de vorige rijxstenden en groten gedaen, wel duydelijk in haare moederlyke Tarnataanse tale was voorgelesen, den eed van getrouwigheyd aan d'E. Comp^{ie} en den koning op den alcoran afgelegt, ter presentie van de ondergeteykende gequalificeerde ministers, als expresse getuygen hiertoe gecommiteerd, en sulx wyder tot dies te meerder becragtinge met haar onderteykening bevestigt.

Onder stond de ondertekeninge der hierboven genoemde Ternataanse groten.

CDLXVIII. DJAMBI.

12 Juli 1683. [2])

De jonge sultan van Djambi was nog niet gerust op de houding van zijn machtigen buur, Palembang. Van zijn vrees maakte 's Compagnies resident, Adriaen Wieland, gebruik, om een voorloopig contract met hem te sluiten, waarbij hij den vorst bescherming tegen Palembang toezei, maar tevens de prijs voor de peper werd gereduceerd tot denzelfden prijs, als de Compagnie in Palembang betaalde, terwijl de Nederlandsche Compagnie bovendien het monopolie kreeg van den invoer van lijnwaden. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 67—68).

---

[1]) N.B. 16 Maart 1684. Dit appendix is er namelijk later, op of na 25 Maart 1684, bijgevoegd; de officieele verbintenis der overgekomen Ternataansche grooten volgt hierbeneden op blz. 334—335.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1684*, vijfde boeck, folio 995 en volgende.

Tractaat op het nader goedvinden van Haar Hoog Ed^ns, den Ed^e heer Gouverneur-Generael Cornelis Speelman en d'E^e heren Raden van India, door sultan Ingalaga, coning, gelijk mede alle pangirans tot **Jamby** ter eenre, en den hooftresident Adriaan Wiland ter andre zyde beraamt, besloten en getekent als:

Eerstelijk beloovt mits desen sultan Ingalaga en verdere rijxgrooten tot **Jamby**, om alle verwydering voortaan te prevenieren, en te betuygen, hoe seer het gemoed van hem, sultan, tot een ware, bestendige, eeuwigdurende vreede met sulthan Ratoe inclineert, soo bied Sijn Hoogheyd by desen uyt enkele genereusheyt Haar Hoog Ed^e aan, sijn oudste soon en prins van 't rijk, pangiran Depatty, om nevens pangeran Depatty tot **Palembang**, 't sy op Batavia of sodanige plaatse, alwaar 't den Edelen Heer Gouverneur-Generaal sal oordelen best te wesen, tot gerustheyd van beyde ryken te samen een onverbrekelyke vreede te sluyten, die van sijn kand beloovt te besweren en heyliglijk te onderhouden.

Ten tweeden: Indien sultan Ratoe tot Palembang, om sijn oudste soon, pangeran Depatty, daartoe te gebruyken ongenegen mogte vinden, soo sal Sijn Hoogheyd ook met eenige andere pangerans te contracteren geensints gehouden wesen sijn gemelten soon Depatty te laten van hier vertrekken.

Ten derden: Beloovt en staat Sijn Hoogheyd sultan Ingalaga nevens alle de pangirans (tot een gewis teken syner goede aanneming) toe, den capiteyn Adriaen Wiland, soomede sijn vervanger, na desen geen meerder prijs voor den peper dan tot Palembang te sullen gehouden werden te voldoen, te weten tegens contant in plaats van vier, voortaan drie, en in lywaten à 3½ rijxdaelder een picol, waartoe hy, sultan, aanneemt alle leveranciers van nu af aan te sullen constringeren.

Ten vierden: Boven voorschreven gedaalde peperprijs vergunt Sijn Hoogheyd nog d'E. Comp^ie, om de sware lasten der afscheping ten goede te komen, dat alle leveranciers (exepto den peper die hem, den sultan, en een [1]) der koninginnen mogte

[1]) Er staat geen.

toebehoren) met $^2/_3$ parten in lywaten, en maar een derde part in contant sullen moeten tevreede wesen, mits dat sommige kleden op den ouden prijs, gelijk voorhenen, wat mogen werden gedaalt.

Ten vijvden: Versoekt ende steld Sijn Majesteyd voornoemt het in 't goede believen van Haar Ho. Ed^e tot Batavia, ofte sijn eygen particuliere peper tegens den ouden prijs, en so gelijk tot heden voldaan is, of almede à 3 en 3½ rx^r daarvoor sal mogen genieten.

Ten sesden: Opdat alle frauden, sluykeryen en misnoegen na desen alhier mogen werden geweert, soo staat Sijn Majesteyt den sultan toe, dat van heden af niemand sal vermogens wesen sodanige lywaten binnen Jamby aan te brengen, dan eenelijk d'E. Comp^ie en Sijn Majesteyts onderdanen, als wit en blauw Guinees lywaat, wit en blauw salempoeris, wit, blauw en rode bethilles-siavonijs, heele en halve soo brede als smalle baftas, rode en witte percallen, breede en smalle chitsen, caricams, fotassen, tape-telpocans, dito sarassa, dito sindos, gordel-sindos, niquanias, groote en kleene cannekijns, chelas, madaphons madaps en beraps,[1]) om by agterhaling van deselve, 't sy door Maleyers, Siammers, Moren, Chinesen etc^a van buyten aangebragt, ten eersten op de aanwysing voor geconfisqueert sullen worden verclaard.

Ten sevenden: Beloovt den capiteyn Wiland integendeel[2]) op alle welke[3]) voornoemt met der Palembangers overkomst tot Jamby alle vlijd te sullen in 't werk stellen, om hun te bevredigen, of sooveel in sijn vermogen sal wesen haarlieden alle extorsiën te beletten, soo nogtans, dat by quaade uytslag hy, opperhooft, in sijn pligt sal voldaan en geensints in dese poincten overtreden hebben.

Ten agsten: Soomede ingevalle binnen korten een persoon van meerder caracter dan hy, opperhooft, met ofte sonder krijgsmagt door haar welgemelte Hoog Ed^en tot Batavia tot adsistentie

---

[1]) Een beschrijving dezer soorten lijnwaden vindt men in de glossaria bij *Pieter van Dam's Beschryvinge*.
[2]) Van zijn kant.
[3]) Hier schijnen eenige woorden te zijn uitgevallen.

der Palembangers op hunlieder versoek afgevaardigt, alhier voor Jamby mogt komen te verschynen, dat hy, capiteyn Wieland, beloovt, hem ten besten van dit rijk omtrent dien heer te sullen laten gebruyken, en wanneer 't minsten tot welstand van Jamby niet quame te obtineren, dat alsdan dese articulen ook van nul en van geender waarde sullen te houden wesen.

Ten negenden ende laastelijk: Beloovt hy, sultan Ingalaga en syne rijxstenden tot Jamby, de contracten, so by den commissaris Pieter Soury, [1]) item jongst met den E. François Tak [2]) besloten, in allen delen (voor sooveel deselve dese nadere poincten niet komen te contrarieren) poinctuelijk na te komen, die dan ook in desen wel expresselijk vernieuwt blyven.

Geschreven en besloten in 't Nederlands comptoir **Jamby**, in 't jaer Jesu Christi a° 1683, in de maand July, den 12° dag, of na de Mahometaanse stijl in 't jaar 1094, Say genaemt, in de maand Radyam, [3]) den 10 dag van de maand, des naarmiddags ten 3 uyren.

Onder stond en was getekent: **A. Wiland.**

Ter zyden Comp'^{es} zegel, in swarten inkt gedrukt, en onder 't Maleytse 's conings zegel, in swarte inkt gedrukt.

CDLXIX. DJAMBI.

11 Augustus 1683. [4])

Willem Hartsinck, door de Hooge Regeering te Batavia als exprescommissaris naar Sumatra's Oostkust gezonden, bevestigde het contract, den 12en Juli 1683 door den koopman Adriaen Wieland met den jongen sultan van Djambi gesloten, met uitbreiding van enkele punten. Zoo zouden de Nederlanders, ter aflossing van oude vorderingen, maar de helft der uitvoerrechten op de peper betalen, terwijl zij, naast het monopolie voor den invoer van kleeden, ook dat voor opium verkregen. (Stapel, *De Archipel in 1864*, blz. 68).

---

1) *Corpus* I, blz. 407 en volgende.
2) Hiervóór, blz. 280 en volgende.
3) Radschab. In het handschrift staat het jaar 1093, wat een vergissing is.
4) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1684*, vijfde boeck, folio 939 en volgende.

Nader accoord door sulthan Ingalaga, conink van Jamby ter eenre, en den HoogEdelen heer Gouverneur-Generael Cornelis Speelman en de Ed[e] heren Raden van de Nederlantse Geoctrojeerde Oostindisge Comp[ie] in India, door gemelte Haar Hoog Ed[e] expressen gesant en commissaris, den E. commandeur Willem Hartsink ter andre zyde, ten hove van den Jambysen coning gemaekt en besloten.

In den name Godes, amen.

Eerstelijk so werden alle contracten, by Sijn Hoogheyt van Jamby en den heer commissaris Sourey op 6 Juny a[o] 1643,[1]) alsmeede den heer commissaris François Tack op den 20[e] Augusto a[o] 1681, en den E. coopman en residend Sinjeur Adriaan Wiland den 12[e] July a[o] 1683 gesloten en getekent, wederom gerenoveert, en mits desen van wedersyden nader becragtigt en van waarde gehouden, wel te verstaan voor soo-veel als deselve niet sullen komen te stryden jegens dese onderstaande articulen, die wy begeren (als ons sulx ook Sijn Hoogheyd manifest beloovt) dat opregtelyker en religieuser als tot nog toe geschiet is, sullen nagekomen en agtervolgt werden.

2.

Neemt den sulthan Ingalaga de Nederlants Oostindisge Comp[ies] logie, insgelijx alle hare dienaren en goederen, onder syne bescherminge aan, en beloovt uyt dien hoofde daarover sorge te dragen, en daarvoor te sullen verantwoorden, ingevalle desen door vyandelyke roovvaartuygen, 't sy op de rivier of in de logie, worden beroovt ofte bestolen, onder dese voorwaarde evenwel, soo der eenige vyanden aan de mond des riviers mogten sijn, en dat den capiteyn van de logie buyten kennisse van den sultan 's Comp[ies] goederen wilde afvoeren en inschepen, alsdan den sultan van de aanstaande en ontmoetende schade sal bevrijd sijn, waartegen Sijn Hoogheyt wederom verpligt werd eenige wagten aan de mond des riviers te houden, om by paresse van rovers sulx den capiteyn van de logie bekent te maken, of den capiteyn aan Sijn Hoogheyt, wie sulx eerst komt te ontwaren.

---

[1]) Lees: July. *Corpus I*, blz. 407 en volgende.

3.

Zal den sultan Ingalaga van het bedragen des ouden schults, alsook van de kleden, die door de Bantammers op sijn rivier sijn geroovt, een versegelde obligatie passeren, en 's jaarlijx de helvt van de peperthollen aan d'E. Comp^ie moeten ter hand stellen, tot de effectuele betalinge toe.

4.

Soo verbied den sultan Ingalaga en na Sijn Hoogheyts dood ook alle successeurs en groten van 't Jambise rijk, aan alle hunne ondersaten en alle vremdelingen, sonder onderscheyd van natiën, geenderly cleeden nog amphioen voortaan in 't coninkrijk Jamby aan te brengen, op pene van confiscatie van goed en vaartuyg, de helvt voor den koning en de helvt voor de Nederlandse Oostindisge Comp^ie, latende en permitteerende alleen de Oostindisge Hollandse Comp^ie den aanbreng van alderhande cleden en amphioen.

5.

Daarentegen sal den koning van Jamby 's jaarlijx, 't sy in fyne sobagies [1]) of anders met goud en silver doorwerkte lywaten, voor Sijn Hoogheyts eygen dragt ses corgies [2]) invoeren, en deselve ter plaatse, daar 't Sijn Hoogheyd believt, mogen incopen.

6.

En omdat de Nederlantse Oostindisge Comp^ie sig soude mogen versekeren, dat geen peper ter sluyx en tot nadeel van deselve Comp^ie, en tegens den inhoud van 't contract, komt uytgevoert, nog eenige kleden ingevoert te werden, soo authoriseert Sijn Hoogheyd van Jamby de Nederlantse Oostindisge Comp^ie, alle uytgaande en incomende vaartuygen, nevens de sabandaren hare dienaren, te mogen visiteren, en in deselve het verboden vindende, aan te slaan, d'eene helvt voor den coning en d'andre helvt voor de Nederlantse Oostindise Comp^ie; daartoe by onwilligheyd van 't aangebragte of uyt te voerene te verthonen en de visite te gedogen, Zijn Hoogheyd d'E. Comp^ie de behulpsame hand sal bieden, en in plaats van 't verbruykte jonk Japara een

---

[1]) Deze soort lijnwaden is mij niet nader bekend.

[2]) Een corgi is een bundel van 20 stuks geweven goederen. Hindi corge = 20.

bequame Siamse jonk vóór 't vertrek van den commandeur, om hetselve even boven de rivier Injoer, of by de Jambinesen Simpan genaemt,[1]) te leggen, moet restitueren.

7.

Sal een ider en alle coopluyden van nu af aan vrystaan, met allerley coopmanschappen naar de bovenlanden te vertrekken, om aldaar hunne peperhandel sonder de minste verhindering, 't sy van Sijn Hoogheyd, coninginne of andre rijxgroten, te dryven; en sal den koning alle syne soldaten aanstonds uyt de bovenlanden weder terug trekken.

8.

En dewijl de belovte, door den E. residend Adriaen Wiland in 't agtste articul van Sijn Ed[e] contract, met Sijn Hoogheyd gesloten, sijn volbragt, sal hetselve te niet gedaan werden, luydende van woord tot woord als volgt:

„Ingevalle een persoon binnen corten van meerder caracter dan hy, opperhooft, met ofte sonder crijgsmagt door haar welgemelte Hoog Ed[e] tot Batavia tot adsistentie der Palembangers, op hunlieder versoek afgevaardigt, alhier voor Jamby mogte komen te verschynen, dat hy, capiteyn Wieland, beloovt, [hem] ten besten van dit rijk omtrent dien heer te sullen laten gebruyken en wanneer 't minste tot welstant van Jamby niet quame te obtineren, dat alsdan dese articulen ook van nul en van geender waarden sullen te houden wesen."

Geschreven en besloten in de stad **Jamby**, ten hove van den sultan Ingalaga, in 't jaar Jesu Christi 1683, in de maand Augusty, den 11[e] dag des naarmiddags.

Bijlage bij vorenstaand contract.

Obligatie van de geheele schult van den Jambinesen sulthan, in dato als hieronderstaand te beoogen.

Bij dit bovenstaande Maleyts geschrift bekent de coning tot **Jamby**, genaamt sultan Ingalaga, mitsgaders die by overlyden

[1]) Dicht bij den mond van de Batang-Hari vindt men nog de doesoens

in desselfs plaats sal comen als wettig erffgenaam te succederen, aan de Oostindische Nederlantse Comp'e deugdelijck schuldig te wesen een somma van 22266 rijxdaelders en 52 stuyvers, van 60 dito's yder, [1]) te weten 13291¼ rd wegens eygene gemaakte oude schult, seven dusent seven hondert vijf en 't seventig en vijv agste rd. wegens van diverse traffiquanten overgenomen schult door sultan Agong, Sijn Hoogheyts vader, waarvoor hij, sultan Ingalaga, desmaals is borg gebleven; item 1200 rds wegens 't restant der geroofde packen door de Bantammers, [2]) welke somme hy, sultan, met dese expresse stipulatie belooft, om deselve jaarlijx 't bedragen van de geregte helft van sijn te ontfangen peperthollen in mindering derselve te sullen laten valideren.

Tot teken [3]) en naarcoming van alle 't welke heeft de sultan en oppersabandaar den desen met eygene siap, en vordere sabandaars met handtekeninge naar deser lands gebruyk bevestigt.

In 't Nederlants cantoir **Jamby,** desen 12 Augusto 1683.
Was getekent: **A^s Wiland, Sybrand Swart.**

CDLXX. INDRAGIRI.

29 Augustus 1683. [4])

Sedert het contract van 1664 had de Compagnie ongestoord op Indragiri geresideerd. In den vroegen morgen van 21 April 1679 deed geheel onverwacht de Bantamsche pangeran Aria Soeria met een groot aantal gewapenden een aanval op de Nederlandsche loge, doodde den koopman Jan van Assendelft, verdreef diens assistenten, en maakte zich van de contanten en goederen meester. De regeering te Batavia nam de verontschuldiging der gebroeders-sultans van Indragiri, dat zij van de plannen der Bantammers geheel onkundig waren geweest, niet aan, en sedert bleef

Simpan-Moeda en Simpan-Toea of Nieuw- en Oud-Simpan. Injoor is de mond, die thans Koeala Nioer heet.

[1]) Elke rijksdaalder berekend op 60 stuivers, dus z.g. zwaar geld.

[2]) Zie hiervóór, blz. 326.

[3]) Er staat: teking.

[4]) Uit het *Contractboek,* waarin meerdere afschriften voorkomen, namelijk in *Contractboek-Amsterdam* III, idem IVa, en in het *supplement der Kamer-Zeeland,* R. A. no. 8147, blz. 70 en volgende. Ook in de *Overgecomen brieven 1684,* vijfde boeck, folio 944 verso en volgende.

de verhouding gespannen. Tijdens zijn aanwezigheid ter Oostkust (Djambi) zond de commissaris Willem Hartsinck zijn secunde, Sybrand Swart, naar Indragiri, waar bij onderstaand contract de vrede hersteld werd. (STAPEL, *De Archipel in 1654*, blz. 68—70 en de daar genoemde literatuur).

Ampliatie van 't contract, door d'E. heer Wesenhage in den jare 1664 met Paducca Siry Sultan besloten [1]) en nu op nieuws door Sybrant Swart ter ordre van d'Ed^e heer Willem Hartsink, commandeur en commissaris over de komptoiren Palembang, Jamby en Andragiery te eenre, en Dato Tommongong Orancaja Laxamana, Orancaya Siri Bydie Wangsa, sabandaer, Orancaja Siri Amar Wangsa, Orancaja Siri Narra, Orancaja Radja Lella als gecommitteerdens uyt last en bevel van den regerenden koning van **Andragiery**, Paducca Siry Sultan ter andre zyde, aengegaen. [2])

En opdat d'E. Comp^ie in 't aenstaande met meerdere gerustheyd en securiteyt hare negotie soude mogen voortsetten, soo renoveert ende becragtigt Paducca Siri Sultan mits desen niet alleen het contract, door den E. Heer commissaris Wesenhage in den jare 1664 gemaekt ende besloten, maar belooft bovendien manifest, het voornoemde contract behoorlijk na te komen, 's Comp^ies resterende middelen, by de laaste residenten alhier agtergelaten, te restitueren aen diegene, dien d'E. Comp^ie eerst sal gelieven te senden om een logie te stabuleren, een bequame gelegentheyd na 's Comp^ies en konings welgevallen tot het bouwen van een sufficanten logie, als voordesen, te vergunnen, en alle 's Comp^ies dienaren en effecten tegen alle vyanden of rovers, die van buyten of elders mogten opkomen, broederlyker als voordesen te sullen helpen protegeren en defenderen.

Geschreven en besloten in **Andragiery**, den 29^e Augusto 1683, of anders volgens de Mahumetaanse stijl 't jaar Tzey 1094, den sesden dag van de maand Ramelan.

Ter syden stond een segel, in roden lak gedrukt, en daarnevens stond geschreven: By gebrek van Comp^ies zegel is dit met het segel van **Sybrand Swart** gesegeld.

[1]) *Corpus* II, blz. 291 en volgende.
[2]) De nu volgende ampliatie is achter het contract van 1664 ingeschreven.

CDLXXI. DJAMBI—PALEMBANG.

7—10 September 1683. [1])

Van Djambi naar Palembang teruggekeerd, trad de commissaris Willem Hartsinck daar als bemiddelaar tusschen beide rijken op, en slaagde er in, den vrede te herstellen.

Tractaat van vreede, by interventie van Haar Hoog Ed^e, den Edelen heer Gouverneur-Generael Cornelis Speelman ende d'E^e heren Raden van India, door Haar Hoog Ed^s expresse afgesant, Willem Hartsink, als mediateur tusgen wedersijdse parthyen aangenomen en dienvolgens met de gecommitteerdens van sulthan Ratoe, koning van **Palembang**, pangeran Depatty, en pangeran Macaboumy ter eenre, en de gecommitteerdens van sulthan Ingalaga, koning van **Jamby**, genaamt pangeran Depatty en pangaran Mancopradja ter andre zyde beraamt, gesloten en getekent als volgt:

Eerstelijk verclaren soowel sulthan Ratoe tot **Palembang** alsook sulthan Ingalaga tot **Jamby**, tot wederopregting der sekerheyt van wedersyden, onderhouding van vreede met alle genegentheyd te inclineeren, en dienvolgens te vrede te sijn, onder de heylsame bemiddeling van den commandeur Willem Hartsink, expres ten dien eynde door Sijn Hoog Ed^e, den here Gouverneur-Generael Cornelis Speelman en de Ed^e heren Raden van India afgesonden, met den anderen te tracteren, (gelijk sy doen by desen jegenwoordige) een nadere, engere vrindschap en eeuwige vreede, op de conditiën hier nader beschreven en verclaart.

2.

Dat de voorschreven vreede sal wesen goed, vast, getrouw en onverbrekelijk, en dat daarom sal sijn ophouding van alle acte van hostiliteyt, van wat fatsoen die zijn, tusgen den voorschreven sulthan Ratoe tot Palembang ende sulthan Ingalaga tot Jamby, zoo ter zee, andre wateren en rivieren, als te lande, in

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1684*, vijfde boeck, folio 936 verso en volgende.

alle hunne beyder respective koningryken, landschappen en landen, en voor alle haarluyder onderdanen en ingesetenen, van wat qualiteyt en conditiën zy mogen wesen, zonder eenigerhande uytsondering van plaatsen en personen.

3.

En gelijk dit verbond tot welstand hunner wedersijdse ryken, landschappen en landen, tot gerustheyd hunner ingesetenen en onderdanen komt te strekken en ten principalen siet op de wederopregting ende onderhouding van de vreede en bevordering van de algemeene sekerheyd en onderlinge beschuttinge tegens alle verdere vyandelyke inbreuk, zoo beloven soowel sulthan Ratoe als sulthan Ingalaga het 7e articul, vervat in 't contract, door den E. commandeur François Tak in den jare 1681 ter rhede Jamby in 't schip Zeyst besloten, religieuser als tot nog toe gedaan hebben, te sullen onderhouden en doen onderhouden, met dese expressie, dat sig een yder in 't besonder, buyten voorweten van Haar Hoog Edns, de Hoge Regering van India, tot eenige de minste feytelijkheyd tredende, onderwerpen sal alsodanige straffe, als Haar Hoog Edns, de Hoge Regering van India, naar exigentie van saken sullen bevinden te behoren.

4.

En om te betonen hoe seer dese vrindschap en dit verbond haar ter herten gaat, en met wat voor eenen goeden ernst en opregtigheyd sulx menen te agtervolgen, soo verclaren en beloven sy, de [1]) verbonde deelgenote wedersijds, dat alle ondersaten en inwoonders harer koningryken, landschappen en landen alle goede correspondentie en vrindschap samen sullen hebben, sonder te gedenken de offentiën, die zyluyden hiervoren hebben geleden, maar deselve voor vergeten en als noyt gedaan sullen houden.

5.

Daarentegens [2]) beloovt den koning van Jamby alle crijgsgevangenen, sooveel in desen oorlog van den Palembanger bekomen heevt, en daarvan nog in 't leven sijn, op vrye voeten te sullen stellen en wederom restitueren.

---

[1]) Er staat: dat.
[2]) Dit: „daarentegens" is hier niet op zijn plaats.

6.

Insgelijx beloovt den koning van Palembang, zooveel der Jambise gevangenen in sijn rijk sijn, mede op vrye voeten te sullen stellen en restitueren.

7.

Het jegenwoordige tractaat van vreede sal geratificeert en geapprobeert werden by gedachte Haar Hoog Ed^{ns}, wanneer de brieven van ratificatie wedersijds door hunne gecommitteerdens in behoorlyke forma d'een aan d'andre sullen overgelevert, getekent, met rijxsignature becragtigt, en na de Mahometaanse wyse besworen sijn.

8.

En hebben wy oversulx, wedersijds voorgenoemde gecommitteerdens, dit tractaat met onse eygene handschrivt ondertekent, met rijxzegel becragtigt, en naar onse wyse hetselve op den alcoran besworen.

Onder stond: In 't jagt 't Huys te Kleev', geankert leggende in de rivier van **Palembang**, regt voor 's Comp^{ies} logie, den 7^{e} September a^{o} 1683.

En lager: Present als mediateur, was getekent: **Willem Hartsink**, waaragter stond 's Comp^{ies} zegel, in roden lack gedrukt.

Ratificatie van vorenstaand contract door den sultan van **Palembang**.

Sultan Ratoe, coning tot **Palembang**, allen dengenen, die dese opene letteren sullen sien, saluyt.

Alsoo om den oorlog te assopieeren wy nu eenigen tijd hebben gewenst te komen tot een goede en onverbrekelyke vreede met sulthan Ingalaga, conink tot Jamby, tot welstand van ons rijk, gerustheyd onser ondersaten en tot verligting van alle degenen, die van wedersyden de onheylen van den oorlog gevoelen, soo hebben de saken sodanigen gelukkigen succes erlangt, dat door hulp en mediatie van den kommandeur Willem Hartsink, expres ten dien eynde door Sijn Hoog Ed^{t}, den here Gouverneur-Gene-

rael Cornelis Speelman en d'Ed^e heren Raden van India afgesonden, onse gecommitteerdens, de pangerans Depatty en Mancaboumy, in cragt van onse procuratie met de gecommitteerdens van voorschreven sulthan Ingalaga tot Jamby hebben gemaekt, besloten en besworen een nader contract van vrede, welk contract ons door onse voorschreven gecommitteerdens gepresenteert wesende, ende alles door ons gesien en van woorde te woorde geëxamineert sijnde, hebben wy voor ons en onse ervgenamen en successeurs, ook onderdanen en inwoonders van ons koningrijk, gene uytgesondert, hetselve tractaat en den gehelen inhoud van dien, en elk poinct van 't selve in 't besonder, voor goed, vast en bondig aangenomen, geaggreêrt, geapprobeert en geratificeert, aannemen, [1]) aggreêren, approberen en ratificeren door dese jegenwoordige, belovende by koninklyke trouw en woorde voor ons, onse ervgenamen en successeuren, opregtelijk en ter goeder trouw, alles onverbrekelijk naar syne forme en inhoude te sullen nakomen, onderhouden en voldoen, ook doen naarkomen, onderhouden en voldoen in aller voegen of wy hetselve in eygen persoon hadde getracteert en besworen, sonder in eenig deel daartegens te doen of laten doen, directelijk off indirectelijk, nog gedogen daartegens in eenige manieren ofte fatsoen werde gedaan, hoe hetselve ook soude mogen geschieden, en indien eenige contraventie daartegens mogte gedaan werden in eenigerhande manieren, deselve te doen repareren sonder eenige swarigheyd ofte uytstel, ook de contraventeurs met alle rigeur sonder eenige gratie of genade te straffen en te doen straffen.

In oirconde van alle 't gene voorschreven is hebben wy dese jegenwoordige bevolen te vervaardigen en met ons rijxzegel bevestigt en gesterkt.

Aldus gedaan binnen ons hov, den 10^e September 1683 of naar de Mahometaanse wyse 1094, in 't jaar Zee, op Vrydag 19^e November. [2])

---

[1]) Hier zal gelezen moeten worden: gelijck wy hetselve aannemen....

[2]) Dit laatste woord, hoewel voorkomend in beide afschriften, is natuurlijk een verschrijving; hier moest hebben gestaan de Mohamedaansche maand Ramadhân.

Opmerkelijk is verder, dat de ratificatie van Djambi ontbreekt.

CDLXXII. MOLUKKEN—TERNATE.

21—25 Maart 1684. [1]

Den 7den Juli 1683 had sultan-Amsterdam op Batavia met een aantal zijner rijksgrooten het contract geteekend, waarbij Ternate tot leen van de Compagnie werd verklaard. Op Ternate zelf bevonden zich toen nog een aantal rijksgrooten, van welke het wenschelijk werd geacht dat zij eenerzijds de Compagnie als leenheer zouden erkennen, anderzijds aan hun koning ook in zijn nieuwe positie hun medewerking zouden blijven verleenen. Met het schip Sumatra zond gouverneur Jacob Lobs hen naar Batavia, waar zij onderstaand contract bezwoeren. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 13. Zie ook noot 1 op blz. 321 hiervóór).

Nadere getekende acte van eenige Ternataanse groten, achter het contract dato 7 July 1683 in 't Duyts, Ternataans en Malaits gevoegd, en door de voornoemde groten met eygen hand bekragtigd

De ondergenoemde rijxstenden en andre groten, met namen
Senghadje d'Mataehoe.
Kimelacha Pajake Faumany,
Gnoffamaniera Tabala Tabalassain,
Gnoffamaniera d'Sycka Marcella,
Senghadja Tabalehu,
Senghadja Tafemotouw Boeha-ofou,
Senghadja Takoffy-Gany,
Senghadja Tolokko-Bocary,
Sanghadja Koelaba,
Sanghadja Maleyo-Kokonorra, alias Tocheron,
Senghadja Maleyo-Kokonorra, alias Divool, [2]
Gnoffamaniera Taroena-Gara,
Den gewesen Goegoegoe [3] Dodola,
Den gewesen Hoekom Koelaba,
Den gewesen Hoekom Senghadje Maleyo-Thymi,
Sabandher Key Aly,
Iman Bantam,
Iman Galala,
Iman Cabora,
alle op 16en deser med het schip Sumatra uyt Ternaten hier

[1] Uit het *Contractboek*, 4de deel A, dat met dit contract begint. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148.

[2] Hiervóór op blz. 320 en beneden in de onderteekening staat Bivool.

[3] Er staat: Goego.

g'arriveert, en na de gedane bede om vergiffenisse sig voor de heeren, den Directeur-Generaal en eerste Raad van India, Anthonie Hurt, en den Raad-ordinaris van India, Marten Pit, als expres hiertoe uyt de Hoge Regeringe van India gecommitteerd, ende den koning van Ternate hebbende vernedert, ende oversulx mede onder het verleende pardon aangenomen ende begrepen, hebben, nadat hun de vorenstaande articulen [1]) nevens het formulier van den eed, by de vorige rijxstenden en groten gedaan, wel duydelijk in hare moederlyke tale was voorgelesen, den eed van getrouwigheyt aan d'E. Comp[ie] en den coning op den alcoran afgeleyd, ter presentie van de ondergetekende gequalificeerde ministers, als expresse getuygen hiertoe gecommitteert, en sulx tot dies te meerder bekragtiging met hare ondertekeninge bevestigd.

Lager stond de ondertekeninge der hierboven genoemde Ternataanse groten in 't Maleyts of wel Ternataanse characters:

Senghadja di Matahoe, Kimelahoe Pajahe Foumany, Gnoffamaneira Tabala Tabalassain, Gnoffamaneira Dyco Marcela, Senghadje Tabelehu, Senghadje Tafemoeto Boeloefoe, Senghadje Colaba, Senghadje Maleyo-Kokonorra, alias Tocheron, Senghadje Maleyo-Kokonorra, alias Bivool, Gnoffamaneira d'Jiko Sinny, Toeroen Gara, Dodola, Koelaba, den gewesen **Hoecum Senghadje Maleyo-Thimi,** [2]) **Zabandhar Kiey Ali, Iman Bantam, Iman Galala, Iman Cabora.**

In margine was getekend door de heeren gecommitteerdens:

Anthonio Hurt, Marten Pit, Robbert de Vick, Gualter Zeeman, Pieter Pauw, Jan Parvé. Jacob Couper, François Tack, Cornelis van der Duyn, Harman Egbertsz.

Nog lager stond:

Aldus gedaan ende ten bywesen van de hiernevens getekende heeren gecommitteerdens op den alcoran med eede bevestigd, den 21[en] Maart 1684, mitsgaders den 25[en] daaraanvolgende ter presentie als boven ondertekend, 't welk ik getuyge en med myne handtekeninge bekragtige,

Batavia in 't casteel, desen 26[en] Maart 1684.

Was getekend: **Jacob van Dam,** secretaris.

[1]) Namelijk het contract van 7 Juli 1683.

[2]) Op blz. 319 staat Tehinn, op blz. 321 Tsymi.

CDLXXIII. BANTAM.

17—28 April 1684. [1])

Den 1en Mei 1680 deed sultan Ageng van Bantam, een der hardnekkigste vijanden van de Compagnie, afstand ten behoeve van zijn zoon Abdoel Kahar, alias sultan Hadji. Deze wenschte een vriendschapsverbond met de Compagnie te sluiten, maar men kon daarover niet tot overeenstemming komen. De door Hadji ten slotte voorgestelde bepalingen vindt men in het *Daghregister van Batavia, 1680*, blz. 448 en volgende; ze worden aldaar op blz. 462 genoemd „onredelycke articulen". Kwam er dus geen officieele overeenkomst tot stand, toch leefde men als goede buren, tot ergernis van den ouden sultan en zijn partij. In 1682 herriep Ageng zijn abdicatie en nam den strijd tegen zijn zoon op. Te Batavia volgde men met groote belangstelling het verloop der gebeurtenissen, die zich ontwikkelden ten nadeele van Hadji. Deze stond er weldra hopeloos voor, en in een briefje aan Speelman bood hij de Compagnie het monopolie in Bantam aan, indien zij hem hielp in de herstelling van zijn gezag. Speelman stelde in Rade voor, de aangevraagde hulp onmiddellijk en ruimschoots te verleenen „om dese schone occasie niet te verwaarloosen".

Na zwaren strijd werd Hadji ten slotte op den troon hersteld, waarna de volgende overeenkomst tot stand kwam. (De Jonge, *Opkomst, VII*; *Daghregister van Batavia, 1680—1682*, passim).

Pointen en articulen, op dato ondergeschreven gesloten ende getekent tusgen den Hoog Ed^e heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generael, [2]) en de Ed^le heeren Raden van Nederlants India wegens de Generale Nederlantsge Geoctroyeerde Oostindisge Comp^ie, mitsgaders Paducca Siri Sultan Abdul Cahar Aboe Nasar en syne naeste raden, dienende tot ampliatie en renovatie van 't tractaat van vreede en vrindschap, op den 10^e July 1659 tusgen de voormelte Hoge Regeeringe van India ter eenre ende Paducca Siri Sultan ende groten tot **Bantam** ter ander zyden, opgeregt, [3]) luydende als volgt:

1.

Eerstelijk werden vernieuwt en voor gerepeteerd gehouden

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook bij De Jonge, *Opkomst VII*, blz. 394 en volgende, en in de *Overgecomen brieven 1685*, eerste boeck, folio 197 en volgende, en van hetzelfde jaar elfde boeck, folio 2378 en volgende.

[2]) Speelman was vóór het tot stand komen van den vrede gestorven; naar hem werd het Nederlandsche kasteel op Bantam Speelwijk genoemd.

[3]) *Corpus II*, blz. 155 en volgende.

alle de poincten en articulen, gelijk als in desen geïnvesteert, dewelke tusgen den Gouverneur-Generael en de Raden van India tot Batavia ter eenre, mitsgaders Paducca Siri Sultan en de groten tot Bantam ter andre zyde, door tusgenspreken der Jambyse gesanten op den 10 July 1659 sijn geaccordeert ende gesloten, die de gemelte contractanten beloven, voor sooveel deselve in desen niet en sijn veranderd, heylig en onverbrekelijk te onderhouden ende te doen onderhouden, sodanig als tusgen twee nabuurige vorsten, en welkers landen en territoriën aan malkanderen gelegt ende geënclaveert sijn, betamelijk is ende behoort, procurerende de een des anderen beste en voordeel, en schuttende elkanders nadeel en verderv, sooveel in yders vermogen is, belovende den gemelten sultan daarbenevens, dat hy aan de vyanden van de Compie noyt eenige hulpe of bystand, 't sy met wapenen en oorlogsgereetschappen of levensmiddelen, sal toebrengen, nog ook tegen de vrinden en bondgenoten van de Compie, en wel speciallijk den sousouhoenang of de princen van Sirrebon, eenige offentie of hostiliteyt sal plegen, maar de rust en vrede op het eyland Java in alle manieren, so veel in hem is, sal tragten te procureren.

2.

Ende opdat de ingesetenen wedersijds te geruster mogen wesen, en bevrijd van alle moorderyen en stroperyen, die in de bosgen en ruygten door quade mensgen souden konnen geschieden, soo sullen die van Bantam niet vermogen te komen op den bodem van Batavia, nogte in eenige rivieren ofte kreeken van deselve, anders dan tot Batavia selfs, of ten ware uyt eenige nood, nogte ook van de andre zyde die van Batavia op den bodem van Bantam ofte in eenige rivieren ofte kreeken van deselve, anders dan tot Bantam selfs, of ten ware insgelijx uyt nood, en beyde ofte wedersijds versien met behoorlyke passe, of dat als vyanden sullen mogen werden aangetast, gevangen genomen, ofte, zoo haar ter weer stellen, dootgeslagen, sonder dat deese vreede daardoor gevioleert ofte verbroken sal werden.

3.

Ende opdat men sekerlijk weten mag, hoe verre de limiten van een yders heerschappij en territoire sig komen uyt te strekken, soo is als van ouds verstaan ende geconvenieert, dat deselve sullen werden onderschyden door de rivier van Ontong Java,

of anders Tangerang, [1]) van de seekant af tot in en over het gebergte, te verstaen van d'eene zee tot d'andre, te weten tot soo ver de rivier loopt, met al sijn bogten en cromheden, en dan voorts op de regte streek van 't Suyden en Noorden tot in de Zuyder zee toe, met dien verstande nogtans, dat de gehele rivier van Ontong Java of Tangerang, met de grond en boesem, die se nu heeft of namaals soude mogen maken, sal verblyven aan de Nederlandse Oostindisge Comp[ie], dewelke ook in vollen eygendom sal hebben en blyven besitten 600 roeden lands aan de Westzyde van deselve rivier, te rekenen van onse jegenwoordige vesting Babakan [2]) af, tot aan de mond ofte den uytgang derselve in zee. En sal het bovendien d'E. Comp[ie] ook vrystaan, aan de gemelte Westzyde der Tangoranse rivier, soo verre deselve van de genoemde onse vesting na boven en te landwaard-in loopt, en voorts tot aan en in de Zuyder zee, te maken en op te werpen sodanige paggers ofte vastigheden, als tot wering van alle geboefte, die haar daar souden komen ter neder te slaan, sal bevonden werden nut en dienstig te zijn, sullende des niettemin de Bantamse ingesetenen deselve rivier, soo tot de visscherye als ten behoeve van hunnen landbouw, mogen gebruyken als voordesen, dog evenwel met dien verstande, dat degene, die deselve uytter see willen comen frequenteren, daartoe sullen moeten hebben een passe van d'E. Comp[ie].

4.

Ingevalle (dat God genadelik verhoede) eenige schepen of vaartuygen van d'E. Comp[ie] of hare onderdanen, mitsgaders van de koning van Bantam of syne onderdanen, d'een op des anders stranden, 't sy op dit eyland Java of Sumatra, soo verre een ygelijx voornoemt gebied streckt, mogten komen te breken en verongelukken, sullen de wedersijds subjecten daaraan de behulpsame hand bieden, en naar uyterste vermogen sorge dragen, dat gene der gestrande goederen, 't sy coopmanschappen of provisiën, hoe gering het ook soude mogen wesen, werden weggenomen, gestolen of versteken, opdat de ongeluckige eygenaars van verdere schade bevrijd mogen werden, verblyvende aan de discretie van de coning en van de Comp[ie] respectieve,

---

[1]) De Tji-Sedane.

[2]) Zie voor dezen naam De Haan, *Priangan* II, blz. 165, noot 4.

om aan de noothulpers na de mate van hare gedane adsistentie een redelyke belooning toe te voegen.

5.

Ende alhoewel de meergemelte Compie uyt den hoofde en sedert het maken van het voorschreven contract van den jare 1659 over veelvuldige overlasten, schaden en vexatiën nog merkelyke pretentiën sijn geboren tot lasten van den koning en het rijk van Bantam, in den jare 1680 in de onderhandelinge met de Bantamse gesanten alhier duydelijk en claar (sijn) aangewesen en op yder articul geannoteert, buyten en behalven hetgene, dat uyt den hoofde van de massacre en roov' door een pangeran Aria Souria en syne complicen in Compies logie tot Andragiery gepleegt met het vermoorden van het opperhooft Jan van Assendelft, etc^a,[1]) 't sy uyt de naargelate middelen van de voornoemde moorders en spoliateurs of andersints, aan de Compie moet werden gerestitueert, monterende 't een en ander al een emportante somme, soo is 't nogtans dat de Compie, hoe seer daartoe allesints geregtigt, ten insigte van de geledene schade der Bantamse ingesetenen geduurende den oorlog niet van meninge is den gemelten koning en rijk met de volle restitutie te belasten, maar deselve te modereeren tot een somma van 12000 rijxdaelders, sijnde geen twintigste gedeelte van 't gene d'E. Compie regtmatelijk zouden konnen eysgen, met die inschickinge nog daarenboven, indien den coning sig tegenwoordig onvermogens mogte bevinden om hetselve in contant te voldoen, de Compie hem soo veel sal tegemoet komen en toestaan, dat de voornoemde somma tegen de peperthollen mag werden ingehouden.

6.

Ende by so verre na 't sluyten en ratificeeren van dit contract eenige, 't sy lijfeygenen, doodslagers of andre misdadigers of overtreders van de wetten en placcaten van de Compie, of ook wel particuliere schuldenaars en banqueroetiers, sonder onderscheyd van personen of natiën, van hier of elders uyt Compies gebied naar Bantam of andre plaatsen onder des Compies jurisdictie[2]) quamen te aufugieren, die sullen aanstonds in versekering genomen, en aan des Compies ministers tot Bantam

[1]) Zie hiervóór, blz. 328.
[2]) Dit staat ook zoo bij De Jonge; niettemin zou men verwachten: „onder des conings jurisdictie".

overgegeven werden, sonder te mogen werden op- of aangehouden onder den dekmantel van besnydenisse of anders, hoe het ook soude mogen wesen, verbindende sig den Gouverneur-Generael en de Raden van India van haar syde van gelyken te sullen doen. Ende opdat de Bantamse onderdanen des te yveriger mogten wesen om diergelyke slaven en misdadigers aan den dag te brengen, soo sullen sy voor elke slaav' 10 rijxdaelders, en voor yder misdadiger, banqueroetier of ander wegen overloper 20 rx^{rs} genieten, die haar des Comp'^{ns} gesaghebber voort na de overlevering sal toetellen.

7.

Ende alhoewel het notoir ende bekent is, dat die van Bantam niet de alderminste heerschappye over het prinsdom van Sirrebon connen pretenderen, soo nogtans heeft den conink ten overvloede daarvan gerenuncieert, ende verclaard hetselve prinsdom en princen ten allen tyde te sullen aansien als goede vrinden en bontgenoten, onder des Comp'^{ns} bescherming sorterende, die derhalven in dit verbond van vrede en vrindschap ook werden gecomprehendeert.

8.

Ende alsoo het vierde articul van het contract van den jare 1659, waarby wel uytdruckelijk belooft is, dat de Comp'^{ie} geen grond- of huyshuur wegens hare logie soude betalen, tegens regt en reden schijnd in ongebruyk te sijn gekomen, en dat de Comp'^{ie} met alle billickheyt uyt dien hoofde soude konnen eysgen de restitutie van de huys- of grondhuur, eenigen tijd lang in debito betaald, soo sal de Comp'^{ie} dese restitutie overstappen en quijdschelden, mits dat haar in toekomende het effect van het gemelte vierde articul sonder tegenspreke komen te volgen, en de Comp'^{ie} in eygendom gegeven en getransporteert werde zodanigen ruymen grond en erv', als deselve tot het bouwen van een bequame en spatieuse logie sal nodig agten.

9.

Eyndelijk verpligt hem den koning wel expresselijk, dat hy in toekomende genige contracten, verbonden of aliantiën, met wat potentaten of natiën hetselve soude mogen wesen, contrarie en in prejuditie van dit tegenwoordige tractaat en sal aangaen ofte sluyten.

10.

En opdat dit verbond des te bestendiger en onverbrekelyker blyven en ten jongsten dage toe duuren mag, soo belooft den Paducca Siri Sultan Abdul Cahar Aboe Nasar voor hem en syne nakomelingen altoos en onwederroepelijk alle de poincten, in desen begrepen, heyliglijk, getrouw en opregtelijk te sullen onderhouden, agtervolgen, maincteneren en gestant doen, en besorgen, dat se door alle syne groten en onderdanen getrouw en opregt onderhouden, agtervolgt, gemaincteneert en gestand gedaan werden, sonder daarin de alderminste infractie te gedogen, gelijk ook den E. commandeur en president, François Tack, den capiteyn Harmen Wanderpoel, den coopman Everhart van der Schuur, en den capiteyn der Maleyers Wan Abdul Bagus, vanwegen de Gouverneur-Generael en de Raden van India uyt den name van de Generale Nederlandsche Oostindische Comp^ie van hare zyde insgelijx beloven te doen, en te besorgen dat gedaen werde, sijnde mitsdien hiervan gemaekt drie eensluydende contracten in de Nederduytsge, Javaanse en Maleytse tale, nevens malkander geschreven, om door den coning, geadsisteert met pangiran Diepa Nierat, Kiey Soekoe Tajoedien, opperste priester, en de pangerans Natta Nagara ende Natta Widjaja op den alcoran naar de Moorse wyse besworen, ondertekent en versegeld te werden, en insgelijx door de heer François Tack en de verdere bovengenoemde drie gecommitteerden, alswanneer de Gouverneur-Generael en de Raden van India, als representeerende de hoogste magt van de Generale Nederlandse Oostindische Comp^ie in dese landen, deselve op Batavia in 't casteel mede ondertekenen en met het groote segel van deselve Comp^ie becragtigen sullen, een voor de Comp^ie, een voor de koning, en een voor Comp^ies bevelhebber, die op Bantam by den coning resideren en over Comp^ies volk commanderen sal.

Aldus gedaen, geaccordeert en besloten op den 17^e April 1684 in 't casteel den Diamand tot **Sourousouang**,[1]) grootste stadt in 't coninkrijk Bantam.

En was getekent: **François Tack, Harman Dirkse Wanderpoel, Everhart van der Schuere** en **Wan Abdul Bagus**, in Maleytse caracters.

---

[1]) Soerasowan of Soero Soewan, inheemsche naam voor de stad Bantam, oorspronkelijk alleen van het kasteel des sultans.

Ter seyden stond het zegel van den voornoemden Fr. Tack en Everhart van der Schuer; daarnevens ook onder 't Javaans 's conings grootzegel, in roden lack gedruckt; item onder 't Maleyts was met des sulthans en verdere groten eygen handen geschreven in Javaanse caracters als: **Sultan Abdul Cahar Aboe Nasar, Pangiran Diepa Nierat, Kiey Soeko Tajoedin,** opperste priester, en de pangerans **Natta Nagara** en **Natta Widjaja.**

Verklaring van den sultan aangaande dit contract, meestal aangeduid als: Acte-obligatoir.

Wy, Paducca Siry Sultan Aboe Nasar Abdul Cahar, bekenne en beleyde tegenwoordig vrywillig vanwegen de hulpe, die soo getrouwelijk en soo vrugtbaar bewesen is door de Nederlantse Comp[ie] aan ons en aen het rijk van Bantam, dat in het jaar 1093 in de maand Tsafar na de rekening van onse propheet te bedugten was een rebellie van al het volk in ons rijk, wanneer wy den residend Willem Caaf na Batavia deden vertrekken om bekent te maken onse regtmatige vreese aan den Gouverneur-Generael en de Raden van India, soo om uyt onsen naam te versoeken des Comp[ies] bystant in sulk een ongelegentheyd van saken.[1]) Onderwylen namen de rebellen vast toe in kragt en vermogen, wonnen de herten en hitsten op ten naasten by al het volk, om ons te bestryden, doende meteen onsen coninck-lyke stad met vuur verbranden en ons belegerende in ons coninklijk casteel, verder ons seer veel moeyelijkheden en swarigheden aandoende, in welke gelegentheyd sy ons nootsaekten om vervolgens gesanten en brieven heymelijk te senden, en te versoeken de hulp en bystand der Comp[ie], op conditie, dat wy niet alleen souden voldoen de penningen en oncosten, welke door de Comp[ie] daartoe verspilt soude moeten werden, maar daarenboven ook haer te geven octroy van den gantschen handel, met uytsluytinge van alle andre natiën of personen, en dit alles met conditie, dat wy maar alleen souden blyven sultan van Bantam, met rust en vreede. Wanneer den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, representerende de Neder-

[1]) Zie het *Daghregister van Batavia, 1682*, blz. 208—210. Opgemerkt worde, dat Caaff niet zelf naar Batavia ging, maar een smeekbriefje van den jongen sultan door een Europeesch vrijburger naar Batavia liet brengen. Zie ook De Jonge, VII, blz. CLIX—CLX.

landse Compie, onse uyterste nood sagen, soo sijn sy door onse beloften en haar medelyden bewogen geworden, om een vloot schepen, voorsien met provisie, wapenen, oorlogsgereetschap en soldaten, te senden onder 't bestier van de majoor Isaäc de Saint Martin, tot onse hulpe, maar met ordre van den Gouverneur-Generaal en Raden van India, dat sy eerst souden ondersoeken of den sultan Agon en sijn wederspannig volk niet in der minne te vreede konde gestelt werden; maar haar rebellie en hertnekkigheyd, gevoed en ondersteunt door de Frangise residenten of volk van boven 's wints, [1]) was soo vermeerdert en toegenomen, dat sy weygerden aan te horen eenige redenen of versoek tot stilstant van wapenen of tot vreede; daarom wierden wy wederom genootsaakt onse uyterste noot te kennen te geven aan den majoor Isaäc de St. Martin. Tot dien eynde dan en om te claarder en te bescheydenlyker onsen nood bekent te maken, hebben wy bewogen den pangeran Jouda Ningrat, sig selven te wagen, om te doen verhaasten en aan te moedigen des Compies opperhooft tot onse hulpe. [2]) En het succes is geweest, dat wy op den 26e dag der maand Rabiel Awal des jaars 1093 [3]) voornoemt door des Compies krijgsmagt van de belegeringe des vyands sijn verlost. Maar aangaande onse grote en wederspannige pangerans, wilden op dien tijd nog niet voor ons verschynen om te betonen eenige gehoorsaamheyd aan ons, soo betamelijk was; daarom sijn wy verpligt geweest te ontseggen en te verbieden onse stad en landen aan de Frangise residenten of luyden van boven 's wints, omdat sy van den beginne des vyandschaps af den vyand geholpen hebben met raad en met daad en met wapenen en oorlogengereetschap en met geld, en dat het konde gebeuren, dat zy in toekomende insgelijx souden doen. En schoon het wel betamelijk was, dat die genoemde residenten swaarder gestraft wierden, omdat zy tegens reden ons tot toorn verwekt hebben, evenwel op 't ver-

---

1) De Europeanen werden in de Islamitische wereld dikwijls aangeduid als hoedendragers. Franken, of lieden van boven 's winds; in Voor-Indië meest als Hier worden bedoeld de hoofden der Engelsche, Fransche en Deensche Compagnieën op Bantam.

2) Pangéran Joeda Ningrat, met den jongen vorst in Bantam ingesloten, wist een aantal brieven naar De Saint-Martin over te brengen. Zie *Daghregister van Batavia*, 1682, blz. 389 en volgende.

3) 7 April 1682. Zie DE JONGE VII, blz. CLXII; *Daghregister van Batavia*. *1682*, blz. 447, 454 en volgende.

soek der Hollanders hebben wy onsen regtvaardigen toorn over haar niet uytgestort, maar hebben haar gelast en bevolen, met al het hare uyt ons koninkrijk te vertrekken. Maar ondertusgen heeft de Nederlandse Comp'e niet gespaart haar sorg, onkosten en volk, om mijn rebellige onderdanen te dwingen en ons te herstellen, welke ook met hulpe van den hoogsten God onse vyanden soo seer hebben gedwongen, dat wy het koninkrijk van Bantam besitten in rust en vreede, door de kragtige en dappere hulpe der Comp'e. Waarom wy ons verpligt vinden, voor ons en onse ervgenamen te bevestigen en te beloven, dat wy in der waarheyd sullen onderhouden en navolgen, en doen onderhouden en navolgen al onse beloften, welke wy vervolgens [1]) in onse brieven hebben geïnsereert, opdat onse schuldige beleydenis en dankbaarheyt openbaar werde voor de gantsge wereld. Daarom beleyden wy in der waarheyd schuldig te wesen aan de Nederlandse Comp'e de somma van sesmael hondert duysend rijcxdaelders, en dit vanwegen de onkosten, die zy hebben gedaan tot herstelling van onsen stad en van ons rijk; verders beloven wy voor ons en onse ervgenamen en voor die haer sullen succederen, die somma behoorlijk te betalen, 't sy in contant, peper, of thollen, totdat die gehele somma betaeld is. En om dat te versekeren, soo verbinden wy ons selven, ons koninkrijk en de inkomsten desselvs. Verder, omdat wy op dese wyse alleen wedergeven aen de Nederlandse Komp'e de omkosten, die zij heeft verspilt tot onse hulp en verbetering van ons rijk, en de dienst (of weldaad), [2]) door haer aen ons gedaan, daarmede niet is vergolden, en na onse meninge reeds meerder vereyst werd tot vergeldinge van haer dienst (ofte weldaad), soo vernieuwen wy onse gedane beloften generalijk, mitsgaders specialijk staan wy toe en gelasten, dat niemand sal mogen kopen of uytvoeren eenige peper, die groeyt in het land van **Bantam, Lampon,** of **Selibaer,** [3]) behalven d'E. Comp'e alleen, die daertoe geregtigt is; soo sal niemand ook mogen te koop brengen tot Bantam of in eenig land, onder onse gehoorsaamheyd staende, eenige soorte van witte of geschilderde cleeden, behalven de Comp'e alleen. Verder, nadien wy aan de Comp'e geven den gehelen handel, en aan niemand anders, en omdat

[1]) Versta: achtereenvolgens.
[2]) Er staat: (tot weldaad).
[3]) Silebar aan de Westkust van Sumatra.

wy onmagtig zijn door de tweedragt van ons volk en verderv des oorlogs, soo behaagt de Comp^{ie} quijd te schelden de schuld van die grote somma, soo lang niemand in ons land handelen mag behalven de Comp^{ie} alleen; en daarom beloven wy en bekennen schuldig te blyven om te betalen die genoemde somma van sesmael honderd duysend rx^{ds}, en dat sonder wederspreken, indien t' eeniger tijd de Comp^{ie} belet wierd te genieten den gehelen handel, welk haar toegelaten en gegeven is door ons bevel; en bovendien het regt der Comp^{ie} tot het octroy en toelatinge, haar gegeven, blijft altoos in sijn volle cragt, onwedersprekelijk en onveranderlijk tot in eeuwigheyd.

Onder stond: Gegeven en besloten in 't casteel den Diamant, in de stad **Sourousouang** ofte **Bantam**, en met ons coninklijk segel en gewone signature, mitsgaders met den eed op den alcoran becragtigt in 't jaar van de leere onses Propheets Mohamet, 1095, in 't jaar Daal [1]) in de maand Soumadilawal [2]) den tweden dag, sijnde Maandag omtrent 11 uur des tijts.

Daaronder stond in 't Javaans met des sultans eygen hand geschreven: Aldus 't contract, door Sijn Mayesteyt den sultan Abdul Cahar Aboe Nasar met de Comp^{ie} besloten; waar besyden stond 's conings grootzegel, in roden lack gedrukt, en daaronder met Javaanse en Maleytse caracters: **Pangeran Diepa Ningrat** agtervolgt Sijn Mayesteyts bevelens; **Ke** [3]) **Socke Tojadjoenan** volbrengt Sijn Mayesteyts bevelens; **Pangeran Nata Nagara** accordeerd met Sijn Mayesteyts believen.

Besyden en onder 't Javaans was wederom 's conings groot segel in roden lacke; daarbenevens met des sulthans hand sijn naam in 't Javaans geschreven: Mijn contract is gedaan met de Comp^{ie}, en daaronder wederom sodanig getekent door de verdere 3 groten, als hier voren onder 't Nederduyts [4]) de hanttekeningen met hare namen vertaeld stond.

---

[1]) Dal, het vijfde jaar van den cyclus van acht jaren.
[2]) Dschumada il Awal.
[3]) Kiahi. De juiste naam van dezen priester is Soeko Tajoedin.
[4]) Er staat: 't Nederlants duyts.

Verklaring van Gouverneur-Generaal en Rade aangaande dit contract, ook wel aangeduid als: Acte van remissie.

Den Gouverneur-Generael Joannes Camphuys en de Raden van India vanwegens de Generale Nederlandse Comp[ie], gesien en gelesen hebbende de acte-obligatoir, by Paducca Siri Sultan Abdul el Kahar Aboe Nasar, coning van **Bantam,** den 17[e] deser lopende maand April gepasseerd ende getekent, waarby Sijn Hoogheyd komt te vernieuwen ende nader te expliceren de beloften, die hy iterativelijk by verscheyde brieven, so vóór als in sijn meeste nood en extremiteyt, aan welgemelte regering tot Batavia heeft gedaan, dewelke naast de geregtigheyt van sijn sake gediend hebben om ons te bewegen tot de bekende adsistentie en om Sijn Hoogheyd uyt syne calamiteyt te helpen, gelijk dat ook metterdaad is gepresteert en uytgewerkt, bestaande de voorschreven beloften in dese twee poincten, namentlijk de restitutie van onse deugdelijk uytgeschote penningen en gedane onkosten tot sijn herstelling, volgens gehouden rekening ter somma van ses mael hondenl duysend rijxdaelders, mitsgaders octroy voor de Nederlandse Comp[ie], om alleen en met uytsluytinge van alle andre natiën, niemand uytgesonderd, te mogen in sijn stad en landen van Bantam genieten den vercoop van alle den peper, aldaar en elders onder sijn heerschappye groeyende, mitsgaders den privativen aanbreng en vertier van alderhande soorten van kleden en lywaten, waarmede Sijn Hoogheyd tragt te geven alles, wat in sijn vermogen is, tot recompens van syne ontfangene weldaden.

Den welgemelten Gouverneur-Generael en Raden, in consideratie van de dankbare betuygingen, en de wil voor de daad aansiende, dewijl den meergemelte sultan door de verwoestinge van den oorlog onbequaem is geworden om de voorschreven somma in contanten te voldoen, hebben goedgevonden soo verre van ons regt af te wyken ende te verclaren voor ons en onse successeuren, dat wy, ter contemplatie van het meergedagte octroy, ende so lange de Nederlantse Comp[ie] van hetselvige ende van de prerogativen, in de gemelte acte-obligatoir breder uytgedrukt, comt te gaudeeren, wy den hooggemelten koning van Bantam hebben geremitteerd ende quijtgescholden, gelijk wy hem remitteren ende schelden quijt mits desen, de voor-

schreven emportante somma van sesmael hondert duysend rijxdaelders, deugdelijk tot sijn behouden geconsumeert; ende so wy ter contrarie in het gebruyk en genieten van het meergenoemde octroy mogten werden verhindert, sodanig, dat de Comp[ie] het effect van dien, om wat reden het ook souden mogen wesen, niet konden volgen, de voorschreven remissie van geender waarde en te niet sal wesen, mitsgaders de Comp[ie] in haar magt gestelt, om deselve schult ten allen tyden te mogen eysgen en ontfangen, blyvende daarenboven het regt en actie van de Nederlandse Comp[ie] tot de voornoemde verleende octroyen en previlegie ten allen tyden in volle vigeur, indisputabel en ongecrenkt.

Tot naarkominge en bevestinge van 't gene voorschreven is, hebben wy dese acte met onse gewonelyke handtekeninge ondertekent en het zegel van hooggemelte Generale Nederlandse Comp[ie] becragtigt.

Aldus gedaen in 't casteel tot **Batavia** op 't eyland Groot-Java, den 28 April 1684.

Onder stond en was getekent: **Joannes Camphuys, Anthonio Hurt, Willem van Outhoorn, Maarten Pit, Nicolaas Schagen** en **Joan van Hoorn.**

Tersyden stond 's Comp[ies] groot segel, in roden lack gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van Haar Hoog Ed[e], den Gouverneur-Generael en de Raden van India, was getekent: **Jacob van Dam**, secretaris.

Aanhangsel bij vorenstaand contract.[1])

Concept-Reglement wegens de prijs des pepers en andere saken, de negotie betreffende, tusgen de pangerans Diepa Ningrat ....[2]) als daartoe van den sultan Abdul Cahar Aboen Nasar, coning van Bantam, gecommitteerd ter eenre, ende den afgesant François Tack ....[2]) van den Hoog Edelen Heer Gouverneur-Generael Joannes Camphuys ende d'Ed[le] Heeren Raden

[1]) Dit aanhangsel niet bij De Jonge. Wel in de *Overgecomen brieven 1685*, folio 352 en volgende.

[2]) Niet ingevuld.

van India, gevolmagtigdens ter andre zyde, overeengekomen en vastgestelt, namentlijk:

1.

Dat d'E. Compie voor yder bhaar swarte peper, gerekent tegens 366 ℔ de bhaar, sal geven ....[1]) realen, wel te verstaan de helft in contant en d'andre helft in kleden, mits dat gemelte peper bevorens zuyver geharpt[2]) zy, en alsoo buyten alle andre lasten van bouka-bouka[3]) ofte hoe deselve genoemd mogten wesen, in de logie van de Compie gelevert werde.

2.

Insgelijx en gelijk in 't vorige articul uytgedrukt staat, soo sal de Compie, buyten eenige beswaarnisse, voor de bhaar witte peper, de bhaar gerekent als voren, een somma van ....[1]) realen, de helvt in contant ende helvt in cleden, betalen.

3.

Dog ingevalle de Compie somwylen van Spaanse munt mogte ontbloot sijn, soo sal de sultan de Compie soo lange borgen, sonder eenig intrest subject te wesen, behoudens nogtans dat de schuld niet en kome te verjaren, hetwelk egter geschiedende, soo blijft d'E. Compie gehouden den intrest, tegens een percento van 't schuldige, te voldoen, te rekenen van de gemelte verjaring af, gelijk het ook den sabandaar of des sultans cooplieden vry sal staen, sodanige kleden ofte coopmanschappen aan te nemen en te eysgen, als tot Bantam in de logie, of ook wel in Compies pakhuysen tot Batavia, in voorraad sullen wesen. Dog ingevalle d'E. Compie van sodanige gerequireerde kleden niet en ware versien, als tot Bantam best gewilt, dienstig en wel getrocken sijn, soo sullen genoemde cooplieden daarvan aan den gesaghebber monsters brengen en de begeerde quantiteyt opgeven, alswanneer d'E. Compie ter plaatse, daar 't behoorde, die sal aanbesteden.

5.

Om alle sluykeryen so veel mogelijk te weren, soo sal den

[1]) Niet ingevuld.

[2]) Gezeefd. Een harp was een schuinstaand rooster van fijn gaas, om specerijen door te zeven.

[3]) Tol- of poortgelden. Vgl. Maleisch boeka = openen.

sultan in sijn rijk alomme laten verbieden, datter van buyten of elders in 't Bantamse koninkrijk geen geschilderde of andre cleden ingevoert en aangebragt werden, als eenelijk van de Comp^{ie}, sullende alle sodanige cleden, soo wel van de Bantamse ingesetenen als Comp^{ies} onderdanen, geconfisqueert moeten blyven, de helft voor de sultan en d'andre helft voor de Comp^{ie}, hoedanigen confiscatie ook subject en onderworpen sal sijn alle den peper, die tersluyk van Bantam werd uytgevoerd, dewyle den sultan d'E. Comp^{ie} daartoe alleen geoctrojeert en geprevilegeert heeft.

6.

Ten welken eynde een adsistent of schryver van d'E. Comp^{ie} aan de boom geordonneert sal werden, om benevens des sultans boomwagters toe te sien, dat des Comp^{ies} ingesetenen en onderdanen, alsmede die van Bantam, geen verbode whare of coopmanschappen komen aan te brengen ofte uyt te voeren.

7.

En byaldien tusgen wedersijdse ingesetenen eenige verschillen rakende de negotie quamen te ontstaan, soo sullen deselve door den gesaghebber van de Comp^{ie} en den sabandaar van den koning in der minne en op de gevoegelijkste wyse bygeleyd en geappaisseert werden.

Ratificatie van het vredesverdrag met **Bantam.**

Joannes Camphuys, Gouverneur-Generael en de Raden van India, representerende het hoogste gebied wegens Haar Hoogmogende, de heren Staten-Generael der Vrye Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Sijn Hoogheyd, den here Prince van Orangie en de heren Bewinthebberen der Generale Nederlandse Geoctrojeerde Oostindisge Comp^{ie} in dese landen, gesien ende gelesen hebbende de vorenstaande poincten en articulen tot ampliatie en renovatie van 't tractaat van vreede en vrindschap, op den 10^{e} July 1659 tusgen de voorschreven Hooge Regeringe van India ter eenre, ende Paducca Siri Sultan en de groten tot Bantam ter andre zyde opgeregt, sodanig deselve den 17^{e} deser lopende maand April door onsen expressen afgesant en com-

missaris, den E. commandeur en president François Tack en syne byhebbende raadspersonen, den capitain Harman Dirxe Wanderpoel, den coopman Everhart Verschuere en den capitain der Maleyers Wan Abdul Bagus in onse name ter eenre, mitsgaders Paducca Siri Sultan Abdul Cahar Aboe Nassar, geadsisteert met Pangeran Diepa Nierat, Keay Soeko Tajodien, opperste priester, en de pangerans Natta Nagara en Natta Widjaja ter andre zyde, gesloten, en wyders ten wedersyden solemnelyke, yder op syne wyse, besworen, versegelt en ondertekent sijn, verclaren mits desen deselve poincten en articulen, invoegen soo als se leggen, te hebben geaggreëert, geapprobeert en geratificeert, gelijk wy deselve aggre'eeren, approberen en ratificeren by desen, belovende oversulx opregtelyken ter goeder trouwe den inhoude van dien onverbrekelijk en punctuelijk na derselver forme en inhoude na te komen, onderhouden en voldoen, ook doen nakomen, onderhouden en voldoen door allen ende een ygelyken, die onder onse gehoorsaamheyt sijn staande, invoegen of wy in eygener personen met opgemelten koning deselve hadden gesloten en getracteert; mits welken wy dit contract door dese onse ratificatie en approbatie met eygen handtekeningen en het segel van hooggemelte Comp'e hebben becragtigt.

Gedaan in 't casteel tot **Batavia** op 't eyland Groot-Java den 28 April 1684; en was getekent: **Joannes Camphuys**, **Anth' Hurt**, **Willem van Outhoorn**, **Maarten Pit**, **Nicolaas Schagen** en **Joan van Hoorn**.

In margine stond 's Comp'es groot zegel, in roden lak gedruckt, en daeronder: Ter ordonnantie van Haar Hoogheden, den Gouverneur-Generael en de Raden van India; was getekent: **Jacob van Dam**, secretaris.

CDLXXIV. SUMATRA'S WESTKUST.

19—20 Juni 1684. [1])

Hoewel die van Priaman 17 Maart 1682 opnieuw hun onderwerping hadden aangeboden (hiervóór, blz. 290) traden zij toch weer in onderhandeling met de Atjehers en den steeds lastigen ex-radja Ibrahim. Dit konden zij te gemakkelijker doen, daar 's Compagnies loge op Priaman was opgeheven. Jan van Leenen, commandeur van de Westkust, oordeelde het noodig, daartegen op te treden; de regeering te Batavia drong daar te sterker op aan, omdat haar ter oore kwam, dat de Engelschen na hun uitwijzing uit Bantam een vestiging aan de Westkust in den zin hadden, en wel op of nabij Priaman. Besloten werd nu, de regenten dezer plaats het oude verdrag opnieuw te doen bezweren, en ter plaatse een blijvende versterking op te richten. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 22—23; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, blz. 277).

Contract en eeuwig-durend accoord, gemaekt ende besloten door den commandeur Joan van Leene ende den raad tot Padang, op de Westcust van Sumatra, in de name van de Hoge Regering van India, Haar Ho. Ed[ns] tot Batavia, wegens de Nederlandse Ed. Comp[ie], met de regenten van 't landschap **Priaman**, ende alle inwoonderen in 't gemeen, soo in 't Nederduyts als in 't Maleyts beschreven, in maniere als volgt:

1.

Eerstelijk sal 't lantschap **Priaman** en de onderhoorige plaatsen ende de regenten ende inwoonderen van dien getrouw ende onderdanig blyven aan de E. Comp[ie], ende derselver commandeur tot Padang als haren panglima gehoorsamen van nu aan tot in eeuwigheyt, sonder daarvan oyt af te wyken, op verbeurte van lijf en goed ende onderwerping van den vloek Gods.

2.

Ten tweeden, beloven ende sweren, dat niemand uyt Priaman ofte d'onderhorige plaatsen voortaen eenige correspondentie sal mogen houden met die van **Aetchin**, nog eenigen handel met deselve doen, nog derwaars varen nog laten varen, nog ook

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in *Overgecomen brieven 1685*, tiende boeck, folio 426—427.

ymand van daar tot sulx in hare landen te mogen toelaten, maar buyten houden ende verdryven, of anders voor d'E. Compie confisqueren ende aenslaen, op verbeurte van lijf en goederen. Ten dien eynde sullen gehouden sijn alle overgeblevene Aetchinders, ofte die van haren aenhang sijn, uyt haar landen te bannen, sonder oyt weder te mogen inkeren, op verbeurte van 't leven, of anders deselve aan d'E. Compie te moeten overleveren op verbeurte alsvoren.

3.

Ten derden, sullen gene onderhandeling nog beraetslaging met sultan Becopia van de **Duablas Cotas**, nog ook met radja Macotta van de **Touzou**[1]) **Cotas** mogen houden, nog ook niet met eenige andre nabuuren, als met goetvinding en toestemming van d'E. Compie en derselver commandeur tot Padang.

4.

Ten vierden, sullen gene andre natiën, nog eenig volk van buyten, in hare landen mogen toelaten (in hare landen) te negotieeren ende te handelen, als alleen d'E. Compie, ende sy selver alle 't goud, camphur, peper, clappusoly ende andre coopmanschappen van haar land of aldaar aancomende ende doorpasserende, aan d'E. Compie alleen ende tot Padang moeten leveren, sodanig als nu in gebruyk zy, op verbeurte van lijf en goed.

5.

Ten vijfden, nadien d'E. Compie wel genegen is weder residentie of een vastigheyd tot Priaman, ter plaatse daar 't best ende dienstig oordelen, te begrypen, soo sal sulx den bedongen handel tot Padang niet wegnemen, ende tot de negotie niet verder dienen, als nadat sy haar sullen comporteren ende den commandeur na desen sal komen goed te vinden, sullende den resident en 't volk van d'E. Compie alle sodanige previlegiën en vryheden genieten, als hier tot Padang werden onderhouden, dat ook in 't reguard van negotie te verstaen zy.

6.

Ten sesden, sullen de regenten van Priaman de stutten, balkies, planken, sparren, latten, atap ende palissaden tot de op te regtene

---

[1]) Lees: Toedjoe.

nieuwe residentie versamelen, ende alsdan aan de Nederlanders ende hare dienaren gedurig ende altoos alle beleeftheyt ende vrindschap bewysen, genietende aldaar alle previlegiën ende vryheden, als tot Padang gebruykelijk zy.

7.

Ten sevenden, sullen die van Priaman tot hare costwinning mogen varen Noordwaars tot Ayer-Bangy, ende Zuydwaarts tot Indrapoura ende Majutte, ende tot zeewaers aan de eylanden, tusgen beyde dese plaatsen gelegen, maar ook gehouden zijn hare passen daartoe albevorens van den commandeur tot Padang te komen versoeken, ende aldaar haare waren aan d'E. Comp[ie] leveren, soo deselve benodigen; soo niet, elders mogen vervoeren, exepto gout, peper, camphur en clappusolie, dat alleen voor d'E. Comp[ie] blijft.

8.

Ten agsten, sullen de regenten van Priaman gehouden sijn de jongst gecontracteerde geldboete voor 1000 rijxdaelders [1]) voort aan d'E. Comp[ie] af te betalen, mitsgaders de oude uytstaande schulden, 't sy in geld of in goed, te voldoen; maar nadien seer clagen over hare armoede ende vervallen staat, werd hun van de 1000 rx[rs] boete de helft quijdgescholden, mits de resterende aan deze 500 rx[de] soodraa doenlijk sullen moeten voldoen.

9.

Ten negenden, sullen alle vrinden en bondgenoten van d'E. Comp[ie] ook vrinden en bondgenoten van Priaman, ende alle vyanden van deselve ook hare vyanden sijn, ende zy den oorlog ende vreede met d'E. Comp[ie] ende Padang gemeen hebben, waaronder dan specialijk den rebelligen radja Ebraim als een gemene vyand zy te verstaan.

10.

Ten thienden, uyt cragte van des commandeurs panglimaschap tot Priaman sullen de ponglous of regenten aldaer door d'E. Comp[ie] werden gestelt ende bevestigt, namentlijk voor tegenwoordig: maharadja Nenda, overste en hooftpounglou der bovendele, ende wakijl [2]) of gemagtigde van den commandeur

[1]) Wegens het in brand steken van 's Compagnies loge waren die van Priaman in 1680 „door den landraat in een pecuniek amende van 1000 rijcxdaelders gedoemt." *Daghregister van Batavia 1680*, blz. 714.

[2]) Er staat: wokijl.

tot Padang; Siry Amar Bangsa de radja, tweede hooftpounglou van de benedenlanden, ende tot hunnen raadsman den ouden orancay Tipi-ayar, die om sijn ouderdom van 't pounglouschap werd geëxcuseert.

Voorts tot de thien resterende pounglous de volgende by namen, als:

Maharadja Lilla,
Radja Indermacouta,
Orancay Toua,
Radja Lilla Wangsa,
Siri Narra Pouti,
Mharadja Pandjang,
Maggat Mhara,
Radja Poeti,
Radja Amet,
Radja Inderpoeta.

11.

Ten elfden, dat de pounglous en alle inwoonders der landen van Priaman sodanige andre ordonnantiën en bevelen, als den commandeur ten dienste der E. Comp[ie] ende tot rust ende welstand der landen in 't gemeen na desen mogt goedvinden te geven, ende in desen contracte niet sijn uytgedrukt, sullen gehouden sijn onderdaniglijk te gehoorsamen even of in desen mede waren gespecificeert.

12.

Ten twaalfden ende ten laesten, dat de pounglous ende de regenten van Priaman ende de landen, daaronder begrepen, voor haar ende hare nacomelingen ende de gantsche gemeente dit contract, met den commandeur wegens d'E. Comp[ie] aangegaen, mitsgaders de vorige accoorden ende contracten van d'E. Comp[ie] voor sooveel door 't verloop ende de veranderinge destijds in desen niet werd tegengesproken, beloven ende sweeren op haren alcoran getrouwelijk ende in alle onderdanigheyd, van nu aan tot in eeuwigheyd te onderhouden, sonder oyt daarvan in eenigen dele te mogen afwyken, of anders den vloek Gods over haar ende hare nacomelingen te halen, ende als vyanden van d'E. Comp[ie] verclaart ende gehandeld te werden.

Sijnde tot meerder becragting der sake desen contract aldus dubbeld beschreven en wedersijds sodanig veraccordeert ten

overstaan ende getuyge van Panglima Radja en Paducca Magat, pounglou en crijgsoverste van Padang.

Aldus gedaan, geaccordeert ende gecontracteert als in 't hooft deses zy gemeld, ten comptoire **Padang**, op Sumatra's Westcust, desen 19e Juny 1684, ende wedersijds getekent ende door de pounglous op den alcoran solemnelijk beëedigt den 20e dito.

In margine van 't hooft deses met 's Compies zegel bevestigt. Ende hieronder stond: Door my alsvoren, en was getekent **Jan van Leene.**

Lager: Ten overstaen en getuyge alsvoren, en was ondertekent van **Panglima Radja** en **Paducca Magat,** in 't Maleyts.

Ende ter syden stond de onderteykening der pounglous van Priaman in 't Maleyts, by namen: **Orancaja Mharadja Nenda, Siri Amar Bangsa de radja, Orancaja Tippi-ajar, Radja Indermacouta, Siry Narra Pouti, Orancay Toua, Magat Marra, Mharadja Pandjang, Radja Inderpoeta.**

Onder stond: Collata, concordat, Padang op Sumatra's Westcust, primo Augusto, anno 1684.

Was geteeckent: **A. W. Heyst,** eerste clercq.

CDLXXV. SUMATRA'S WESTKUST.

20—21 Juni 1684. [1])

In 1683 was in Tikoe openlijk verzet tegen de Compagnie gerezen, onder invloed van ophitsingen der sterke Atjehsch-gezinde partij. Een expeditie uit Padang maakte daar een einde aan en bij onderstaand contract boden de regenten opnieuw hun onderwerping aan. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 22; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, I, blz. 277).

Contract ende eeuwigduurend accoord, gemaekt ende besloten door den commandeur Jan van Leene ende den raad tot Padang op de Westcust van Sumatra, in den name van de Hoge Regeringe van India, Haer Ho. Edns tot Batavia, wegens de Neder-

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de *Overgecomen brieven 1685*, tiende boeck, folio 424—425.

landtsge E. Comp[ie] met de regenten van 't lantschap **Tycou** ende alle inwoonderen in 't gemeen, soo in 't Nederduyts als in 't Maleyts beschreven, in maniere als volgt:

1.

Eerstelijk, dat het landschap **Ticou**, door de wapenen van d'E. Comp[ie] ende hare bondgenoten overwonnen, ende de regenten met alle inwoonderen van dien op hare verdemoeding en beede van pardon van haare vorige wederspannigheyd in genade van d'E. Comp[ie] aangenomen ende versoent sijn, ende voortaen als vrinden ende bondgenoten gehouden sullen werden.

2.

Ten tweeden, beloven ende sweren de ponglous van Tycou voortaan alle getrouwigheyd, gehoorsaamheyt ende onderdanigheyt aan d'E. Comp[ie] te bewysen ende te onderhouden, ende derselver commandeur tot Padang voor haren panglima te respecteren ende te gehoorsamen, ende als getrouwe onderdanen van deselve te leven, sonder oyt daarvan af te wyken, op peene van voor vyanden te werden verclaert, ende onderwerping van den eeuwigen vloek Gods over haer.

3.

Ten derden, dat de regenten en alle inwoonderen van Tycou beloven ende sweren, dat niemand van de hare of uyt haar landen van nu af nog nimmermeer sal mogen houden eenige correspondentie met die van **Aetchin**, nog derwaers varen, nog eenigen handel doen, nog imand van daar tot sulx in haer land toelaten, op verbeurte van lijf en goederen, en dat se ook alle overgeblevene Aetchinders en die van dien aanhang sijn, sullen moeten uyt haer land bannen, sonder oyt te mogen wederkeren, of anders deselve aan d'E. Comp[ie] overleveren op verbeurte alsvoren.

4.

Ten vierden, dat alle vrinden en bondgenoten van d'E. Comp[ie] voortaen ook de hare, en alle vyanden van deselve ook hare vyanden sullen sijn, ende sy den oorlog en de vreede met d'E. Comp[ie] ende hare bondtgenoten gemeen sullen hebben.

5.

Ten vijvden, dat se geene correspondentie, onderhandeling nog beraatslaging met Sultan Becopia van **Duablas Cotas**, nog met eenige andre nabuuren sullen mogen aangaen, nog ook omtrent ymand van deselve ietwes ondernemen sonder voorkennisse ende toestemminge van d'E. Comp[ie] ende derselver commandeur tot Padang.

6.

Ten sesden, dat alle gout, peper, camphur, clappusoly ende andre coopmanschappen, in haar land vallende af afcomende of aldaar passerende, alleen sullen sijn ende blyven voor d'E. Comp[ie], ende sy 't selve tot Padang sullen mogen leveren, sodanig als op alle andre plaatsen deser Westcust geschied, sonder dat se eenige andere natiën in haar land ten handel sullen mogen toelaten, maar die sullen afwysen; en dat den commandeur tot Tycou sodanigen residentie wegens d'E. Comp[ie] ter gelegener plaats mag doen begrypen, als t' syner tijd mogt komen te oordelen nodig en dienstig te sijn, met sodanige previlegiën ende vryheden, als hier tot Padang werd onderhouden.

7.

Ten sevenden, dat die van Tycou sullen mogen varen ende haare costwinning soeken Noortwaarts tot Ajer Bangy, ende Zuydwaarts tot Indrapoura en Majutte, mitsgaders op de eylanden, tusgen dese palen seewaarts gelegen, maar albevorens daartoe haare zeepassen van den commandeur tot Padang comen versoeken en de gewilde goederen aan d'E. Comp[ie] te leveren, sonder ietwes van goud, peper, camphur ende clappusolie aan imand anders te mogen vercopen.

8.

Ten agsten, dat uyt kragte van des commandeurs panglimaschap over Tycou de regenten aldaar voortaan door d'E. Comp[ie] sullen werden gestelt ende bevestigt, ende dat althans werden gecontinueert ende aangestelt, namentlijk:

radja Ebraim, tweede soon van Panglima Radja van Padang, tot wakyl of gemagtigde van den commandeur wegens d'E. Comp[ie] in Tycou, benevens

orancay Saradja, eerste pouglou van 't opperdeel, ende

radja Sittia Phaluaen, eerste ponglou voor 't wederdeel van Tycou, mitsgaders

mharadja Nenda, ponglou-kakkijm of president van den raad der justitie,

radja Mangsor, ponglou-oulaballang of crijgsoverste, ende voords

de vier kakkijms of onderregenten met namen: Datou Serbatniamanan, Bandara Moeda, Siri Sittia ende Oudana Sittia.

9.

Ten negenden, dat de regenten en inwoonderen van Tycou sodanige andre ordonnantiën en bevelen, als (by) den commandeur ten dienste der E. Comp[ie] ende tot de rust ende welvaart der landen in 't gemeen na desen mogt goedvinden te geven ende in desen contracte niet sijn uytgedrukt, sullen gehouden sijn met alle onderdanigheyd te gehoorsamen, even of in dese mede waren gespecificeert.

10.

Ten thienden ende ten laaste, dat de presente pounglous en regenten van Tycou, als sijnde d'eerste, tweede, ende vierde van de voorgenoemde, benevens drie uyt de laast genoemde viere, hier present, voor haar ende 't gantse volck ende alle hare nakomelingen dit contract, met den commandeur wegens d'E. Comp[ie] aangegaen, beloven ende sweren op haren alcoran getrouwelijk ende in alle onderdanigheyd van nu aan tot in eeuwigheyd te onderhouden, sonder oyt daervan in eenigen dele te mogen affwyken, of anders den vloek Gods over haer ende hare nacomelingen te halen, ende als vyanden van d'E. Comp[ie] verclaart ende gehandeld te werden.

Sijnde tot meerder becragting der sake desen contracte aldus dubbeld beschreven ende wedersijts sodanig veraccordeerd ten overstaan ende getuyge van Panglima Radja ende Paducca Magat, pounglou en crijgsoverste van Padang.

Aldus gedaan, geaccordeert ende gecontracteert als in 't hooft deses zy gemelt, ten comptoire **Padang** op Sumatra's Westcust, desen 20[e] Juny a[o] 1684, ende wedersijds getekent ende door de ponglous op den alcoran solemnelijk beëedigt den 21[e] dito.

In margine van 't hooft deses met Comp[ies] zegel bevestigt,

ende hieronder stond: Door my alsvoren, en was getekent: **Jan van Leene.**

En lager stond: Ten overstaan en getuyge alsvoren, ende was ondertekent van **Panglima Radja** en **Paducca Magat** in 't Maleyts.

Ende tersyden stond de onderteykening der ponglous van Tycou in 't Maleyts, by namen: **Orancay Seradja, Radja Sittia Phalawan, Radja Mangsor, Dato Serbemiaman, Bandara Moeda,** ende **Siri Sittia.**

Lager stondt: Collata, concordat, Padang op Sumatra's Westcust, 1° Augusto a° 1684. Was onderteeckent: **A. W. Heyst,** eerste clerck.

CDLXXVI. MOLUKKEN—TAGOELANDANG.

29 Juni 1684. [1])

Tot de Sanggir-eilanden behoorde ook Tagoelandang of Panggasane, dat van ouds onder opperhoogheid van Ternate had gestaan, en met de Compagnie vriendschappelijke relaties onderhield (*Corpus* I, blz. 211, Tiele Heeres, *Bouwstoffen* II, blz. 117, III, blz. 387—389; Godée Molsbergen, *De Minahassa,* passim). Toen Ternate een leen van de Compagnie was geworden, kwam daarmede ook Tagoelandang onder de Compagnie. Na den dood van den radja Anthony Bapias trok diens zoon naar Ternate, om de goedkeuring van den gouverneur der Molukken op zijn troonsaanvaarding te verzoeken. Jacobus Lobs maakte daarvan gebruik, om met hem een gelijk contract aan te gaan, als door Padbrugge in 1677 met verschillende vorsten der Sanggir-eilanden was gesloten.

Opgemerkt worde, dat Valentijn en tal van latere auteurs, als Tiele en Heeres, het eiland Pangasare noemen. Volgens Wessels, *De Katholieke Missie in Noord-Celebes en op de Sangi-eilanden, 1563—1605,* in Studiën CXIX, blz. 387, zou de oorspronkelijke naam zijn Panguissara.

Accord en Voorwaarden, aangegaan, vastgestelt ende beslooten tusschen den E. Heer Jacobus Lobs, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Moluccos, in den name ende vanwegen den Ed^e Heere Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys, en de E.E. Heeren Raden van India, representerende de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp^{ie} en Staat der Verenigde Nederlanden in India ter eenre,

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1685,* tiende boeck, folio 201 en volgende.

Ende Philip Anthonisz., naargelatene soon van Sijn Hoogheyd Anthony Bapias, in sijn leven Christenconing des ylands **Tagulanda** ter andere syde.

Alsoo Philip Anthonisz., eenigste naargelatene soone van Sijn Hoogheyt Anthony Bapias saliger, nu ijndelijck door Godes hulpe en 's Compagnies bystant zyne mondige jaaren verkregen ende redelijck in de ware Christelycke gereformeerde religie onderwesen, oock ons allenthalven preuve gegeven hebbende van desselfs goede comportement, trouw en opregte genegentheydt tot d'E. Comp^ie, dat oversulx den gouverneur en raad voornoemt gene de minste swaarigheyd hebben kunnen sien, waarom welgemelte Philip Anthonisz. in 't volle besit en regeeringe zyner erfflanden en onderdanen niet en zoude off kunnen aengesteld werden, te meer niemand by zoodanige aenstellinge verkort en werd, als wesende het de geregtigste tot de croon, soo is 't, dat den gouverneur en raad naar rijp en serieus overlegh hebben vastgestelt, gelijck vaststellen by desen, voorgeseyde aanstellinge zijn voortgang te laten nemen, zoo uyt kragte der vooren geallegeerde redenen, als uyt insigte der goede en ware vrundschap, die by de voorsaten van gemelte Philip Anthonisen met d'E. Comp^ie is onderhouden geworden, op de naarvolgende conditiën en voorwaarden.

1.

Eerstelijck zoo verclaard den gouverneur en raad in name alsvoren, dat Philip Anthonisz. als coning, nevens desselfs rijxgrooten, in 't eynde deses te noemen, het rijck van **Tagoulanda** uyt enckele gunste der E. Comp^ie aanvaarden sullen, om 't selve te bestieren ende te gebieden, oock den volcke rigten volgens hunne wetten, onverminderd iders regt in 't bysonder, ten waare deselve nu ofte namaels by de E. Comp^ie mogte qualijck gekeurd werden, ofte goedgevonden die te amplieeren of te altereren, hoedanig zy deselve voor 't rijck van Tagoulanda nut en nodigh oordelen.

2.

By versterf off plaatsruyminge der coningen sal 't gemelte rijck weder aengevaard werden by diegene, die alsdan op 't goedvinden van d'E. Comp^ie in desselfs overledene off anders

ontslagene plaatse tot coning zal werden aengesteld, welcke nieuwen aengestelden coningh ter ordre van den gouverneur ofte dergenen, die in dier tijd 't oppergesag in Molucco heeft, naar voorgaande solemniteyten den volcke behoorlijck zal werden voorgesteld.

3.

En zal geen coning bevestigt, wettig gekeurt off daarvoor gehouden mogen werden, dan die zodanigh alsvoren is aangesteld ende bevestigt.

4.

Nog en zal oock geen coning, zodanig aengesteld, door ymand ter wereld, 't zy onder wat voorgeven het oock wesen mogte, vermogen af- en een ander in desselfs plaats geset te werden, dan met voorweten en goedvinden der E. Comp[ie].

5.

Den coninck en sal oock niet vermogen eenige syner bobatos[1]), 't sy den goegoegoe, capiteyn-lauwd of rigter, af te zetten, veel minder een ander of andere in desselfs off derselver plaatse aen te stellen, dan met voorweten, bewilliginge ende toestemminge als voornoemt.

6.[2])

Geen andere dan de Gereformeerde Christelycke Godtsdienst, zoodanigh als in de Nederlandse kercke, agtervolgens d'algemeyne kerckevergaderinge, gehouden tot Dordregt, ende vastgesteld in den jare 1619, werd geleert, belooft den coning en zyne wesentlyke rijxgrooten in zijn rijck van Tagulanda te sullen dulden, belovende verders, tot meerder verseeckeringe, alle afgoderyen ende alle tekenen van dien te zullen weren, alle predikanten, school- en leermeesters, die er jegenwoordigh ofte hiernaarmaals geplaatst zullen werden, 't zy tot onderwysen, ondersoekinge in de lere, school en kercke te doen, ofte wel andersints, alle hulpe en bystandt [te] bewysen, opdat de ware godtsdienst meer ende meer moge aengroeyen en 't rijck Jesu Christi verder en verder uytgebreydt werde.

7.

Om allen 't welcke beter te kunnen nakomen, zoo zal hy, coning,

[1]) Boepatih's of rijksgrooten.

[2]) Zie voor dit en de volgende artikelen ook de verdragen, door Padbrugge gesloten in 1677, hiervóór, blz. 86 en volgende.

nogte rijxgrooten, niet toelaten, dat elders in zijn rijck ofte onder sijn gebied eenige papen, priesters, schoolmeesters of leken der Roomsche kercke, nogte andere duyvelsbesweerders, hoedanig die oock souden mogen genaemt werden, ergens inkomen, zig ter neder stellen ofte onthouden; en of sulcx tegens vermoeden door ymand heymelijck mogte ondernomen werden, zal den coninck en zyne rijxgrooten gehouden wesen sonder eenige de minste oogluyckinge ofte conniventie de zodanige in 's Compies handen te leveren, om daarmede te doen, soo deselve goed en geraden vinden sullen.

8.

Oock belooft gemelte coning en zyne rijxgrooten geen Europianen, 't zy Spangjaardts, Portugeesen, Fransen, Engelsen, Deenen, Sweden, off hoedanig ende van waar die souden mogen zijn, nogte andere 's Compies vyanden, hoedanigh die oock genaamt mochten werden, in zyne landen te ontfangen ofte te laten onthouden en dulden, maar af- ende naar Maleyo, naar dengenen, die in dier tijd 't gesag van de Compie sal hebben, te wysen, of genoegsaam versekert derwaarts brengen.

9.

Zullende zig allesints en overal thoonen vrinden van 's Compies vrinden en vyanden van derselver vyanden te zijn, oock tot zodanige togten of oorlogen, nevens andere bontgenoten d'E. Compie ten dienste te zijn, als buyten gevaer van hunne landen en naar billicheyd zal kunnen geschieden, waarentegen d'E. Compie in alle voorvallende ongelegentheden en ongemakken deselve getrouwelijck en naar vermogen zal helpen en tragten te redden, voor sooveel de nood en tijts gelegentheyt vereyschen zullen.

10.

Zoo belooft oock den coninck en de rijxgrooten alle nagelboomen, die op het yland Tagulanda en onderhoorige plaatsen bevonden mogten werden, door derselver onderdanen te doen omvellen, gelijck sulcx bevoorens met de coningen Balango en Bapias zaliger is overeengecomen ende geaccordeert geweest, [1]) oock te gedogen dat d'E. Compie ymand derwaarts sende, om

---

[1]) Dit contract d.d. 23 Juni 1664 ontbreekt in *Corpus II*; men vindt het in het *Daghregister van Batavia 1664*, blz. 390—392.

een nauwkeurige visite, belangende de nagelboomen, te doen, waartoe den coningh altoos zyne onderdanen mede zal moeten lenen, sonder dierwegen iets te mogen vorderen. [1])

11.

Geen oorlog nog geen vrede, 't zy met wien het oock wesen mogte, en sullen den coning nogte zyne rijxgrooten vermogen aan te gaan nogte beginnen, zonder alvoorens van d'E. Compie daartoe te hebben verlof ende toestemminge, dog door andere aangetast, hun selfs verweren moeten, sonder verder iets t' ondernemen, ter tijd en wyle den gouverneur in Maleyo de kennisse daaraf heeft.

12.

Byaldien eenige verschillen onder de bondgenoten, oftewel onder den coning en zyne rijxgrooten ontstonden, daarinne zal wederzijds niets gedaan werden dan goede aenteyckeninge gehouden, om naar billickheyt door den gouverneur ofte zyne gecommitteerdens, benevens gecommitteerdens van parthyen, gehoort, ondersogt ende beslegt te werden naar vereysch der sake.

13.

Zoo het egter minder en geringer saaken waren, die door de bontgenooten onder elkanderen konden bygeleyd en vereffent werden, kan zulx gevoeglijck geschieden door keur van wedersijdse heeren, die partyen niet verdagt en zijn, en den naem hebben van trouw- en vrede-lievende mannen te zijn, door welcken weg vele kleyne beginselen, tot grooter onheylen anders een weg banende, kunnen geweerd en in hunne geboorte gesmoort werden.

14.

Blyvende den coning van Tagulanda en zyne rijcxgrooten verpligt, ymand der bondgenoten in ongelegentheyt zijnde, of aangerant werdende door ymand van buyten, by te staan ende alle mogelycke hulpe toe te voegen, gelijck de bontgenooten oock verplicht zijn den coningh van Tagulanda ende zyne rijxgrooten, land en onderdanen in diergelycke geval te helpen en

---

[1]) Voor kruidnagelboomen op Tagoelandang zie GODÉE MOLSBERGEN, o.l. blz. 46.

by te staan, zooveel de nood vereyschen sal, agtervolgens het algemeyne besluyt van den jaare 1670, gearresteert ten overstaan van den commandant der Manado, Jochum Sipman en den Ternataansche rigter singhadie.[1])

15.

Off by geval door storm, swaar weder als andersints eenige 's Comp[ies] vaartuygen, 't zy schepen, chialoupen of andere mindere vaartuygen tot Tagulanda mogten komen te vervallen en enigh gebreck mogten hebben, zoo belooft den coning en rijxgrooten haarluyden alle hulpe en bystandt te doen, zoo veel mogelijck zal sijn, [en] naar vermogen te adsisteren, 't gene den gouverneur by gelegentheyt geerne zal vergoeden.[2])

16.

De vaarte naar Amboina, Banda, Macassar, Magindanauw, ofte waar het oock zijn mogte, en sal by d'onderdanen van den coningh van Tagulanda niet ondernómen werden, hy zy oock wie hy zy, onder wat voorgeven het oock sijn mogte, dan alleenelijck met speciaal consent van den gouverneur, en alsdan oock niet verder dan de plaatse off plaatsen, die haarluyden aengewesen zullen werden, sullende dengenen die zig tegens dese misgrepen hebben, ten rigoureuste gestraft werden.

17.

Geen vogelnessiens ofte coret[3]) en sal door den coning van Tagulanda, desselfs rijxgrooten ofte onderdanen aan genige particuliere handelaars mogen verkogt werden, dan alleenelijck aan d'E. Comp[ie] ofte dengeenen, die door deselve last tot inkoop van 't voornoemt coret ofte vogelnessjens becomen sullen hebben, sullende d'E. Comp[ie] zodanige vogelnessiens en coret ten redelycken pryse aan (te) nemen ende voldoen, waarop den coningh, rijxgrooten en alle de Tagulanders expresselyken sullen hebben te letten, op pene van 't contrarie doende, vigoureus naar den inhoude van 't placcaat gestraft te werden.

---

[1]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 88.

[2]) Er staat: verhoeden

[3]) Meestal karet, schildpadshoorn. Voor de beroemde eetbare vogelnestjes van Tagoelandang zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, blz. 79; voor het karet aldaar blz. 80. Voor beide ook Godée Molsbergen o. l. blz. 68.

18.

Byaldien den gouverneur ofte den commandant tot Manado om een vaartuygh, corre-corre, gilalo,[1]) 't zy tot transport van den predikant, 't bestellen van brieven ofte wel eenige houtwercken tot het maken ofte repareren van chaloupen als andersints, benodigt werden, zoo zal den coningh van Tagulanda en desselfs rijcxgrooten gehouden zijn d'E. Compie in zoodanige gelegentheyt, sooveel doenlijck zal zijn, genoegen te geven en het aan voorschreven gerieff niet laten ontbreken.

19.

Ten laasten beloove ick, coning, en rijxgrooten, alle 't gene voorschreven staat als vroom en getrouwe bondtgenooten in alle opregtigheyt te onderhouden, en van myne onderhoorige in alle deele te doen onderhouden en naarkomen, sonder dat om dese of egene differentie, die 'er soude mogen ontstaan, eenige verbrekinge van 't voorschreven contract sal geleden werden, 't welck wy dan in teken van ware genegentheyt en oprechtigheyd met solemnele eede bevestigen, en met onse gewoonelycke handteykening ondertekenen en bekragtigen, werdende 't selve mede door den E. Heer gouverneur Jacob Lobs en die van zyne raad ondertekent.

Onder stont:

Aldus geaccordeert, aangegaan en beslooten, **Ternaten,** in 't casteel Orangie, 29 Juny 1684. En was geteekent aan d'eene zyde: **Jacob Lobs, Willem Bastingh, Pieter Cornelisz. Cooy,** en **Mathijs Carelsz.** En aan de andere zyde: **Philip Anthonisz.,** 't merck van den goegoegoe **Abbema, Manuel Fransen,** 't merck van den singhadja **Mathias** en **Frans Clasen.**

In margine stondt 's Compies segel, gedruckt in rode lacke.

---

[1]) Gilala, lange en smalle snelvarende roeiboot, speciaal in de Molukken gebruikt.

CDLXXVII. MALABAAR.

25 Juli 1684. [1])

In 1684 bleek weer eens een wijziging in de regeering van Cochin wenschelijk, waartoe onderstaande overeenkomst werd aangegaan.

Nader beraminge en besluyt, genomen den 15en der maand Karkadagam [2]) a° 859 na de Mallabaarse stijl, of den 25e July 1684 na de Nederlandse reeckeningh, te weten:

1.

Den capitain Hendrik Reynst zal, volgens de verleende acte van den Couchinsen coning, in het ampt van ragiadoor-moor [3]) continueeren, en den jongen paljetter, Itty Kanatsien, sal daarnevens ook als ragiadoor-moor des Couchinsen rijks gebruykt werden, volgens de acte, door Sijn Hoogheyt daarvan aan hem bevorens in Tritsjoer verleend.

2.

Vermits den opgemelden paljetter nog jong van jaren sy, is goedgevonden, dat nevens de voorgestelde ragiadoors tot het bestier der rijkszaken en meerder versterckinge [4]) des raads als raadsluyden sullen werden gebruykt Berkkerikerie Ramerie, en Paradourtie Ittyoene-corre.

3.

Perimbale [5]) Sinay sal vooreerst het ampt van penningmeester of kilekare bekleden, ende dat volgens d'oude gewoonte, in 't Couchinse rijk gebruykelijk; en in dier voegen sullen de ragiadoors ook in hare competente bedieningen mogen regeren, aan welke regenten den generalen penningmeester, als het gevorderd werd, behoorlyke reecqueninge sal moeten doen, ter presentie van den coning.

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, alsmede in de *Overgecomen brieven 1685*, derde boeck, folio 767 en volgende, en dertiende boeck, folio 945 verso en volgende.

[2]) Cartadagam.

[3]) Zie hiervóór, blz. 181—182.

[4]) Het *Contractboek* heeft: verstreckinge.

[5]) Het *Contractboek* heeft Perimbale; zie voor hem hiervóór, blz. 264, 266 en 274.

4.

Soo ymand der geordonneerde personen sig binnen hunne gestelde bedieningen niet wel comporteerden, sullen sodanige door den coning en d'E. Comp[ie] of den commandeur tot Cochin mogen gedepecheert, ende (aan) andere dienaren, die men daartoe bequaam oordeeld, in haar plaats gesteld werden.

5.

De vorige ordres, den 26[e] der maand Medan a[o] 856 na de Mallabaarse reecqueningh of den 3[en] Mey 1681 na de Nederlandsche stijl op Senotte beraamd, [1]) sullen sodanig in alle hare leden en deelen blyven en stand houden, als doenmaals besloten is.

Hiervan sijn getuygen Tallapely Kakate Walie Elle Nambedy (of anders Aynacoety Nambedy) en Moerianatoe Ellia, nambiaer, [2]) van de syde des konings, en van Comp[ies] wegen ten overstaan van de ondercoopluyden Pieter van de Couter, Jan Bastiaanse Kleyn, en Alexander Wigmans, secretaris.

In 't conings hov tot **Couchin,** datum als voren.

Onder stond: Getekend in Canarijnse characters de naam van den coning van Couchin en daarnevens **Gelmer Vosburg.**

Lager stond: Ons present als gecommitteerdens en leden uyt den raad. Was getekend: **Pieter van de Couter, J. B. Kleyn** en **Alexander Wigmans.**

CDLXXVIII. PERZIE.

3 Augustus 1684. [3])

's Compagnies relatiën met Perzië werden voor een groot deel bepaald door de wijze, waarop de Perzen de met de Compagnie gesloten zijdecontracten nakwamen. Herhaaldelijk rezen hierover moeilijkheden, waarbij men van Perzischen kant de Europeesche handelaars, vooral Engelschen en Nederlanders, tegen elkaar uitspeelde. In 1682 ontstond weer een gespannen verhouding, doordat men de Compagnie meer voor de zijde wilde laten betalen dan contractueel overeengekomen was, terwijl de Engelschen

[1]) Hiervóór, blz. 263—266.
[2]) Hiervóór, blz. 111, noot 3.
[3]) Uit de *Overgecomen brieven 1685*, dertiende boeck, folio 1279 e. v.

ze goedkooper kregen dan de Nederlanders. Op het eind van 1683 zond de regeering te Batavia den oud-directeur in Perzië, Reynier de Casembroot, er als commissaris met eenige oorlogsschepen heen. Bij Gamron gekomen, legde hij beslag op een aantal inheemsche vaartuigen, en zond den directeur, Justus van den Heuvel, naar Ispahan, in gezelschap van den geleerden taalkundige en kenner van Perzië, Herbert de Jager, die daartoe speciaal met De Casembroot van Batavia was meegekomen. Toen het hun niet gelukte tot een vergelijk te komen, ging De Casembroot tot geweld over en tastte het in de Straat van Ormuz gelegen eiland Kishm of Kismis aan. Hier volgen de conditiën, waarop de bezetting het kasteel overgaf. (VALENTIJN, V, I, Perzië, blz. 249).

Capitulatiën wegens d'overgave van 't casteel **Kismis**, tusschen de gecommitteerdens van den casteelbewaerder, Chozsaz Dervisi Asizi, uyt den naam en vanwegens den coning van **Persia**, siah Suleiman ter eenre, en Sijn E.E., d' heer Reynier Casembroot, commissaris en directeur, mitsgaders commandeur over de vloot van expeditie naer Persia, etc^a, als door Sijn Ed^t, d' heer Cornelis Speelman, Gouverneur-Generael, mitsgaders d' heeren Raaden van Nederlants India expres daertoe geauthoriseert, uyt den name en vanwegens de Generale Nederlantse Geoctroyeerde Oostindische Comp^ie ter andere zyde, op heden, den 3^en Augusto 1684 naer Christi, of naer de Moorse stijl den 22^en van de maant Sjaaban 1096 [1]) naer de vlugt Machomets uyt Mekka naer Medina, g'accordeert.

Eerstelijk,

Zal van nu af aan alle hostilliteyt van wederzyden cesseren, mits die van 't casteel inmiddens geen guarnisoen of eenig volck van secours sullen moogen binnenlaaten, of eenige de minste devoiren daertoe aanwenden, op pene van in dit cas van het benefici deser capitulatie versteken te sullen weesen.

Ten tweeden,

Sal de gehele besettinge met vliegende vaendels in volle geweer, met brandende lonten, coegels in de mont, slaende trommels en volle bagagie uyttrecken, terwijl een compagnie van de Hollanders van de poort des casteels tot een stuck weegs

[1]) Er staat: 109.

buytenwaarts aan wederzyden gerangeert staan, totdat alle sullen uytgetrocken wesen.

Ten 3den,

Zullen alle de voorschrevenen met hare vrouwen, kinderen en hare verdere dependenten daeruyt gaen, zullende aan de besettelingen alle haere huysmeubelen en verdere roerende goederen laten volgen, sonder eenige daervan agter te houden, zullende sy deselve brengen daer begeeren.

Ten 4den,

Wat aangaat alle huysen, gebouwen en alle andere vaste goederen, die in 't casteel sijn, soo sullen die in haer geheel blyven, gelijk mede al het canon, cruyt, coegels en alle verdere oorlogsammunitiën met haer toebehooren aldaer gelaten sullen werden, sonder eenige daervan, selfs niet van de cleynste calibre, mede te mogen nemen.

Ten 5den,

Soo sullen naer den uyttogt twee gecommitteerdens stellen, om andere twee gecommitteerdens van de Hollanders aanwysinge te doen van alle goederen en effecten, die in 't derde articul verclaert sijn dat in 't casteel sullen blyven, en te samen impertinenten[1]) inventaris van hetgene aldaer gevonden sal werden, moeten maaken, die van haer beyde aen wederzijts sullen moeten onderteykent en gesegelt werden.

Ten 6den,

Zoo sullen van nu af aan de luyden van de dorpen deses eylants alderley vee van schapen, bocken, hoenderen, en alle andere verdere eetwaeren ontrent het quartier van de Hollanderen, op een plaats, die tot de marckt sal aangewesen werden, een[2]) genoegsame quantiteyt tot sustentatie van de Hollanderen moeten brengen, ende deselve voor een redelyke prijs afstaen, belovende de Hollanders daeromtrent soodanige ordre te stellen, dat voorschr. luyden met alle civiliteyt gerencontreert en in 't minste niet in haere goederen, persoonen, en wat dies meer, soo met woorden en actië of op eenige andere wyse gemollesteert werden, mitsgaeders in alle gerustheyt en securiteyt gaen en comen sullen.

---

[1]) Sic!
[2]) Beter ware: in.

Ten 7den,

Soo sullen dese capitulatië tot becragtinge van 't selve, soo in de Nederlantse als Persiaanse taale, ter neder gestelt, en daarvan twee originele exemplairen gemaakt en door den casteelbewaerder en syne gequalificeerde ter eenre, en door Sijn E.E. heer commissaris, directeur, etca, Reynier Casembroot en Sijn Es raad onderteekent en gesegelt werden.

Aldus gedaen ende geaccordeert in 't jacht den Blauwen Hulck, in dato als boven.

CDLXXIX. CEILON—MADURA.

10 Augustus 1684. [1])

Langs de Zuidoostkust van Voor-Indië, van de Adamsbrug tot even ten Zuiden van Negapatnam, lag het land van den teuver (*Corpus* II, blz. 161) waarbij het eiland Rammanacoyl behoorde. Deze kust, ook wel die van Madura of Inchiado geheeten, was vooral van belang voor de visscherij van paarlen en chancos (kostbare kinkhoorns). Eenige malen had de Compagnie vredesverdragen met den teuver gesloten, laatstelijk in 1674 (*Corpus* II, blz. 517 e. v.) met een aanvulling op 11 Januari 1675 (*Corpus* II, blz. 532). De zaken der Compagnie aldaar werden behartigd door den gouverneur van Ceilon. Na een tijd van oneenigheid sloot gouverneur Laurens Pijl in 1684 een nieuw vredesverbond met genoemden vorst (Valentijn V, I, *Ceylon*, blz. 234—237).

Anno 1684, den 10e Augusty, versproken en gemaakt contract tusschen den Edle Heer Laurens Pijl, Raat-extraordinaris van India, gouverneur en directeur des eylands Ceylon, d'cust Madure-Inchiado [2]) en den resorte van dien, wegens de Edle Here Gouverneur-Generael ende d'E. Raden van India, representeerende d'Edle Generale Compie ter eenre, ende Chidypadde Cata-teuver, vryheer van **Rammanacoil, Pandymandelam** ende de verdere ondergehoorende landen ter andere zyde.

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, in die der zelfde Kamer, 8368, alsmede in de *Overgecomen brieven 1685*, derde boeck, folio 404 en volgende, en die van *1686*, negende boeck, folio 1153 en volgende.

[2]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 35.

Ten eersten.

Datter sal sijn een vaste vreede, liefde en goet vertrouwen tusschen d'E. Comp[ie] en den teuver, voor eeuwig, onverbrekelijk, en soo lange zon en maan sal schynen.

Ten tweede.

Datter sal zijn een gelimiteerde vaert tusschen wedersijts onderdanen in malcanders landen en havens, en dat de engte van Manaer door teuvers volk mag werden bevaren, en de engte van Rammancoil en Pampenaer[1]) by d'onderdanen van d'E. Comp[ie], mits betalende yder als de usantie des lands medebrengt, en dat haer alle coopluyden zullen voegen na alle soorten van ordre, die een yder sal werden gegeven en de wetten der landen zullen medebrengen, alsmede dat 's Comp[ies] areek van Calpentijn, Panpenaer doorgebragt werdende,[2]) aldaer voor Ceylonse geregtigheyt en thol betalen zal drie fanums de boyado[3]) van 30 000 stux; en die van Tutucorijn en die verdere cust door Pambenaer gebragt werden, zullen voor een gelyke boyado aan geregtigheyt en thol betalen een en een halve fanum. En voor alle andere coopmanschappen sal voor geregtigheyt en thol volgens gewoonte, daer en daarvan zijnde, tweederde vrygeven [en] niet meerder als een derden deel betaelt werden. Alsmede sal voor den Ceylonsen areek, die van daar op Adrampatnam werden aangebragt, voor geregtigheyt en thol drie fanums per boyado van 30 000 stux betaelt werden, en die van deze cust comt een en een halve fanum d'gelyke boyado; ende voor alle andere diverse coopmanschappen sal niet meerder als (twee derde vrygegeven) een derden deel der gewoone thol en geregtigheyt aldaer betaelt werden. Ende op alle andere plaetsen, onder den theuverheer sorterende, sal van 's Comp[ies] areek en alle andere coopmanschappen maer op één plaets de geregtige helfte der thol en geregtigheyt betaelt werden.

Ten derde.

Dat d'oorlogschepen, vaertuygen etc[a], die geene coopman-

---

[1]) Rammanacoyl was het begin van de Adamsbrug; de straat tusschen dit eiland en den vasten wal heette de kil van Pambenaer of Pembenaar.

[2]) Bij doorvoer door Pembenaar.

[3]) De *Versameling der Woorden* zegt: Boyado, een getal van 30 duysent pees (stuks) areeksnoten uytkoops, en 26 pees (lees 26.000 pees) inkoops.

schappen inhebben, sonder eenige geregtigheyt te betalen door Pembonaer vrye passagie zullen gegeven werden.

Ten vierde.

Dat om de vaste vruntschap te onderhouden en alle voorvallende verschillen en gravamina in vruntschap te vereffenen, sonder fout jaerlijx eens gesanten van wederzyde sullen werden gesonden; ende indien d'een ofte d'andere parthye nodig agte meerdere legatie te doen om iets voor te dragen, sal 't selve vermogen te doen.

Ten vijffden.

Dat gelijk ten tyden der ouden theuver by de peerelvisserye toegestaan en vrye vaertuygen verleent is, nu by eenige aanstaande visserye mede sal toegestaan en vrygegeven werden.

Ten sesde.

Dat aan den theuver en zyne ondersaten passen sullen werden verleent naar alle havens, daer d'E. Comp'' in alliantie en geene oorlog ofte ander verschil zy, maar anders niet.

Ten sevende.

Eenige dootslagers, verraders ofte andere boose onderdanen van d'E. Comp'' naer des theuvers landen comende te verloopen, off wel eenige zodanige quade onderdanen van den heer theuver naer 's Comp'' landen, zullen van wederzyden dezelve getrouwelijk werden opgesogt en yder aan sijn heer werden overgegeven, om haar correctie te ontfangen.

Ten achtsten.

By eenige stormwinden ofte andre toevallen ter zee 's Comp'' scheepen en vaertuygen 't sy groot ofte kleen, als desselfs onderhorige Europiaense blanke natiën, vrye ingesetenen en onderdanen, aan des heer theuvers landen comende te vervallen, te stranden off schipbreuke te lyden, sal van de overgeblevene goederen ofte vaertuygen niets vermogen naar hun te nemen, want sijn manigaerts [1]) ofte andere gestelde persoonen versogt werdende om de behulpsame hand te bieden, 't selve sekerlijk sullen moeten doen, voor 't welke niet anders als ambagtsloon aan de werklieden sal werden betaelt. Van gelyken op des Comp'' landen eenige schepen en vaertuygen comende te stran-

[1]) Dorpshoofden. Zie hiervóór noot 1 op blz. 33.

den, soo van den heer theuver als desselfs onderdanen, sal in gelyke manieren als voorschreven staat mede gehandelt werden.

Ten negende.

d'E. Comp[ie] sal tot Adramgepatnam huysinge van gebacken steene, en pannen bedeckt, mogen maken, en dezelve met een doornen heyning omsingelen, sullende den theuverheer aldaer zijn volk en wagt stellen, met beveling om des E. Comp[ies] goederen sorgvuldig voor schade en dieverye te bewaren; en sal d'E. Comp[ie] aldaer residentie van blank volk mogen plaetsen, om daer voor haer te negotieren; ook, so der eenige twisten tusschen d'onderdanen van d'E. Comp[ie] en den theuver vermogte voorvallen, daer terstont kennisse van te konnen doen, opdat yder goet regt mag erlangen en van overlast bevrijt zijn. En soo den teuverheer ook ymant van zijn volk op Manaer [1]) wil laten koophandel doen en een wooning oprigten, sal het sodanig ook mogen geschieden, mits geen Mooren, maer van des teuvers eygen volk; en sal de huysinge voor des teuvers volk in des Comp[ies] landen op teuvers kosten en die door des E. Comp[ies] volk in des teuvers landen op des E. Comp[ies] kosten worden gemaekt, ende ook dese residentie weder mogen uytgelijt werden sonder offentie.

Ten thiende.

Dat geene Europiaense natie, 't sy Portugeese of andere, als eenelijk d'E. Comp[ie], in geen manieren in des theuvers landen plaets sullen vergunt werden; en soo daerdoor eenige Europiaensche natie, 't sy Portugees ofte andere, den teuverheer den oorlog mogte komen aan te doen, sal d'E. Comp[ie], wanneer het Sijn Exellentie mogt versoeken, gehouden sijn hem met haer magt naar haer vermogen in die gelegentheyt by te staan. En van gelyken sal ook den heer teuver d'E. Comp[ie], wanneer sy van eenige natie, wien het ook zouw mogen zijn, den oorlog wert aengedaen, by versoek gehouden sijn met zijn gehele magt te helpen.

Ten elffde.

Soo d'E. Comp[ie] des teuvers volk van noden heeft in eenige oorloge, sal d'E. Comp[ie] d'costen betalen; en soo ook den teuver

---

[1]) Eilandje nabij de kust van Ceilon. Zooals Rammanacoyl het begin vormde van de z.g. Adams-brug, was Manaar het einde daarvan.

eenige hulp van d'E. Compie begeert, sal d'teuver de onkosten betalen

Ten twaelfde.

Het duyken der chancosen [1]) sal door des teuvers inwoonders van Walimoekan, verder naer de Noort, mogen gedaan worden, en alle d' chancosen, die daer gedooken werden, sal den teuverheer met zijn schip naer Bengale mogen laten vervoeren en aldaar verkopen; en sal hem een zeebrief daertoe gegeven werden. Ook sal den theuver vryelijk alle saaye-wortelen [2]) op d' eylandtjes van voor Walimoekan tot Rammancoil vallende, mogen laten uytgraven; en sullen d' roggevellen volgens marktgang, ofte gelijk bevorens op Nagapatnam daervoor betaelt is, aan d'E. Compie op Tutucorijn gelevert worden, off anders soo veel minder daervoor genieten, als die vragt van 't derwaerts brengen sal beloopen. Ook sullen alle d' chancosen, die van d' hoek van Walimoekan om de Suyt tot voor Manapaer gedooken werden, sonder daarvan om d' Noort te vervoeren, alle, gelijk van outs geweest zy, aan d'E. Compie werden gelevert. En soo eenige vaertuygen, die met eenige dier chancosen ter sluyk na de Noort wilden, door 's Compe chaloup g'rencontreert ofte agterhaelt werden, sullen gemelte vaertuygen met alle hunne verdere lading verbeurt zijn, sonder dat den theuver daer iets sal mogen tegens seggen ofte wederom eyssen. En sal ook den theuver gehouden zijn, eenige diergelyke vaertuygen met chancosen ter sluyk aan eenige syner plaetse aancomende, deselve als vooren gesegt met hunner volle lading over te geven.

Ten dertiende.

Opdat d'E. Compie hunnen handel gerustelijk dryven en geen verschillen mogen komen te ontstaan, sal sy hunner hooftwevers en gelijk coopluyden naer haer goetdunken mogen kiesen, sonder dat eenige manigaers aan dezelve eenige onbehoorlijkheden sullen mogen doen; en soo gemelte persoone haer al in iets tegens d' armene [3]) mogten komen te misgaen, sal de armene, alvoorens en eer d' selve sullen mogen aantasten,

---

[1]) Kostbare schelpen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium, op chancos.

[2]) Wortel waaruit een roode verfstof werd bereid. Zie mede *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium op saya.

[3]) Het hof. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 32.

hunnen agterstal verordonneren en laten voldoen; ofte soo niet, sal d'armene selfs daervoor moeten instaan en dat betalen. Insgelijx sal d'armene ook gehouden zijn alle debiteuren der E. Comp[ie] aan haer over te geven, of d'agterstal doen betalen.

Ten veertiende

Dat alle d'geene, die bevonden ofte agterhaelt sullen werden 's Comp[ies] peerlbanken te beroven ofte buyten d' ordinaire tijt en uytschryving[1]) van d'E. Comp[ie] elders op de peerlbanken gevonden werden, en het duykergereetschap by haer hebben, sullen door des teuvers volk werden opgevath en aan d'E. Comp[ie] werden overgegeven, 't sy dan wat ofte wiens volk het ook soude mogen wesen, 't sy Mooren Sjentiven, Parruas[2]), niemant uytgesondert.

Ten vijfthiende.

Den gekookten en andere gesneden areek, die van Mallebaer comt, nog andere verbodene waren, welke met vaertuygen ter sluyk te water de behoorlyke wagten en visite ontloopen hebben en tot Pembenaer aankomen, sal den theuver geen deurtogt verleenen, nog ook op eenige syner plaetse laten aancomen, en ook alle sulke Mallabaersen gecookte en gesneden areek als andere goederen, sonder dat sulx in haer passedul vermelt staet, overcomende, ende die vaertuygen door den theuver uyt des E. Comp[ies] magt[3]) aangehaelt werdende, sal den theuver soo van de goederen als vaertuygen de geregtige helft hebben; en sal d'E. Comp[ie] in alle de havens van den heer theuver soo veel arreek besorgen, als aldaer versleten en verkogt sal kunnen worden. Ook sal d'E. Comp[ie] sooveel branthout mogen laten kappen, als tot de kalckbranderye tot Tutucorijn sullen benodigt sijn, betalende de arbeytsloonen, waerentegens den theuverheer weder toegestaen wert sooveel hout uyt de Wanny[4]) t' syner oncosten sal mogen laten cappen, als tot het maken syner woning sal benodigt sijn, mits dat sulk geschieden sal moeten

---

[1]) Eens per jaar schreef de Compagnie een verpachting van de visscherij op de paarlbanken uit.

[2]) Mooren zijn Mohamedanen; Gentieven zijn Hindoes, en Parrua's inheemsche Christenen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, glossarium.

[3]) In naam van de Compagnie.

[4]) De Wannia's of Noordelijkste boschrijke districten van Ceilon. Zie hiervóór, blz. 152.

buyten de plaetsen en corraalen[1]) daer d'E. Comp[ie] hunner eliphants vangst hout.

Ten sestiende

Tot **Tutucorijn, Caylpatnam** en die verdere plaetse, omdat als present onder des teuversheers gebiet sorteren, sal by een visserye[2]) d' selfde previlegie van vaertuygen aan den teuver gegeven werden, als bevoren ten tyden der neyck aan denselven gegeven geweest zijn, waervoor sig verbint op de voorgemelte plaetse als Tutucorijn, Caylpatnam ende verdere havens, alle voorregte aan d'E. Comp[ie] soodanig te continueren, als ten tyden der armene g'uzeert is; ook sal al den areek, die in des teuvers land, 't sy door d'E. Comp[ie] ofte desselfs onderdanen, aangebragt wert, alleenlijk mogen geschieden op dese genoemde en volgende plaetsen, als **Adrampatnam, Tondy, Tiroepalycoery, Tyviepatu, Atangara, Wedale, Pirriepatnam, Killykare, Madyoer, Walimoecan** ende verdere plaetse, die onder des teuvers gebiet staan, sonder dat deselve aan andere poortes[3]) sal mogen gebragt worden; en zullen de particulieren coopliedens vaertuygen, welke met hunner goederen aankomen en, om de gereglieden te ontgaan, de naem der E. Comp[ie] gebruyken, by goet ondersoek agterhaelt, en valselijk bevonden werdende, in 't geheel aan den teuverheer verbeurt wesen.

By het agste articul staet genoteert, dat alle Comp['ies] scheepen, als desselfs onderhoorige Europiaense blanke natië hare schepen, vaertuygen en campanes[4]) als anders, mitsgaders alle andere onderdanen der E. Comp[ie] hunne scheepen, campanen, groot en kleen, by eenige stormwinden ofte andere toevallen comende te stranden en schipbreuke leyden, 't overgeblevene daervan sal niet genomen en eenelijk aan de sodanige maer wedergegeven werden; dog eenige andere blanke cooplieden, Mooren, Pattanijs[5]) hunner scheepen, vaertuygen, champanen, dese bogt in comende te stranden, sal d'E. Comp[ie] aan dezelve geen hulp nogte gunst mogen bewysen, nog ook mogen voorstaan en seggen, dat hun volk sijn.

---

[1]) Corale of corle is een district op Ceilon.
[2]) Van paarlen.
[3]) Portes of havens. Men noemde de kust aan de Golf van Tondi ook wel de kust van de zeven portes. Zie VALENTIJN, V, I, *Ceylon*, blz. 164.
[4]) Champans, de kleine vaartuigen der paarlvisschers.
[5]) Hoofden der Parrua's.

Was geteekent met de gewone hantteekeningh van **Chedoepatte Cate Theuver.**

(Onder stont) Gecollationneert en met de translaat de accorde bevonden, Tutucorijn, den 24 September A° 1684. Was geteekent: **Jan van Kempen,** secretaris.

Gecollationeert, accordeert, Batavia in 't casteel, den 30 November 1685 (w.g.) **Jan van Riebeeck.**

CDLXXX. CEILON—MADURA.

15 Maart 1685. [1])

Ondanks de overeenkomst van 10 Augustus 1684 werd de verhouding tusschen de Compagnie en den teuver spoedig zeer gespannen, vooral ten gevolge van het optreden van 's vorsten Moorschen belastinggaarder en andere ambtenaren, die het de Compagnie zeer lastig maakten. Een gezant, door den teuver eind 1684 gezonden naar 's Compagnies vertegenwoordiger op Tutucorijn, den commandant Rutgaart de Heyde, beging in de Nederlandsche loge vele „uytsporigheden", waarbij hij den genoemden commandant zeer „veraght en schandelijck bejegent en daarby Compagnies respect op 't hoogste gekrenckt" had. Gezien de rust op Ceilon en andere plaatsen besloot gouverneur Laurens Pijl deze gelegenheid waar te nemen om nu eens krachtig op te treden; hij zond een expeditie onder den sergeant-majoor Marten Scholten naar Madura. Het duurde niet lang, of de teuver liet een wapenstilstand aanvragen, waarna onderstaand vredescontract geteekend werd. (*Onuitgegeven brieven van gouverneur Laurens Pijl aan Heeren-XVII*, d.d. 28 Januari, 22 Februari, 5 en 25 Maart 1685).

Acte ende articulen, waerop het vredeverbant tusschen den Staet en uyt den naem van de Generale Nederlantse Oostindische Comp^ie, representerende d'Ed^e Grootagtbare Heer Gouverneur-Generael en d'Ed^e heren Raden van India, mitsgaders den Ed^ele Heer Laurens Pijll, Raet-extraordinair van India, directeur en gouverneur des eylants Ceylon, met de resorte van dien, door den heer majoor Marten Scholten, en commandant R. de Heyde, mitsgaders

[1]) Uit het *Contractboek*, waarin het tweemaal voorkomt, namelijk in Amsterdam III en IVa. Ook in de Verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, en in die derzelfde Kamer no. 8368, I. Verder in de *Overgecomen brieven 1686*, waarin het eveneens tweemaal voorkomt, namelijk derde boeck, folio 247 en volgende, en negende boeck, folio 1157 verso en volgende.

den raat tot Tutucorijn ter eenre, ende de gesanten Namby Allagie-ayen, Talwatta-pulle en Pagierdi-ayen, wegens den heer Chedoepaddy Cate Theuver, vryheer van 't eylant **Rammanacoil** mitsgaders den resorte van dien ter andere zyde, is gesloten ende bevestigt.

Eerstelijk, dat alle vyandschap sal cesseren en ophouden, ende van nu af vergeten en vergeven sal blyven, even off deselve nooyt waren geschiet, en voortaan een vaste vrede, liefde en goet vertrouwen tusschen d'E. Comp[ie] en den theuverheer voor eeuwig, onverbrekelijk, en soo lang zon en maan zal duren.

Ende opdat de E. Comp[ie] van Zijn Excellenties goede wil mag versekert wesen, sullen de beledigaers van d'E. Comp[ie], als daer zijn Penetamby-marca met sijn twee soonen, Tevoray en Chendecady, nevens desselvs broeder, Audecady-marca genaemt, mitsgaders alle verdre Mooren en die denzelven aangaan, van nu aff buyten alle regering en het bewind der landen van Caljemeer [1]) tot aan de Caap Commorijn, gestelt werden, sonder ooyt meer Mooren daerin, off in andere bedieninge, te stellen.

Dat alle schade, staande en gedurende den oorlog aan weersyde geleden, eguael sal gestelt werden, sulx den een van den anderen daerover geen pretentie sal mogen maken.

Den theuverheer sal zijn agterstallige schuld, sonder langer dilayen te nemen, volgens Zijn Excellenties schryvens en gedane toesegginge aan den bramine Timmersa, in d'aanstaande maand April aan d'E. Comp[ie] volcomen voldoen en betalen.

De twee personen, zijnde vrunden van den Comp[ies] coopman Chege-pulle, die Penatamby-marca tot Killecarra dus lang in gevangenis heeft gehouden, sullen op vrye voeten gestelt en aan ons werden overgelevert; en zal het affgenomene van die coopman weder moeten werden gegeven, waertegens het peerlgruys, door den theuverheer met een vaartuyg, dat naar Ormoes gingh, gesonden, om voor dat bedragen eenige paerden voor Zijn Excellentie te coopen, en door de onse tot Cochin is agterhaelt, aan Zijn Exc[tie] weder sal gerestitueert werden.

[1]) Even ten Zuiden van Negapatnam. Zie de kaart bij VALENTIJN, V, I, blz. 3.

De Parruase [1]) natie zullen over hetgeen gepasseerd is, wegens enige zaken werden aangesproken, [2]) maer alles vergeten en vergeven blyven, en dat deselvige in alle discretie en redelijkheijt in den pagadje [3]) als andere sullen werden gehandelt.

Het laatst gemaekte contract op den 10 Augusto anno passado tusschen Sijn Exc^tie en 's Comp^ies gesant Timmersa gesloten en op olas [4]) beschreven, sal in 't geheel verblyven zodanig 't selve zy.

Byaldien eenige dienaren off onderdanen van d'E. Comp^ie door Zijn Excellenties volk, 't zy wie 't zy, voortaan wierden beledigt, en daerover aan Zijn Excellentie klagten gedaan werd, zal Zijn Excellentie sonder tardance informatie nemen en d' schuldige naer verdienste laten straffen, 't geen van Comp^ies wegen reciproce mede belooft werd te sullen agtervolgen.

Alle die gedurende dezen oorlog d'E. Comp^ie hebben gedient off nog dienen, wie en hoedanig die genaemt mogen wesen, sullen van alle aanspraak vry en vrank blyven, en te mogen vertrekken waer 't hun goet dunckt, sonder aanhouding off d'minste molestie wederzijts.

Het schip, door den theuverheer naer Bengale gesonden, sal, soo het in onse handen is vervallen ofte quam te vervallen, wedergegeven werden, en niet in onse handen wesende, vrye passagie verleent werden, buyten hetwelke verders niet meerder zullen hebben ofte vermogen te pretenderen.

Den aangeslagen arreecq en maintementos [5]) van den bramine Timmersa zal volgens gedane beloften uyt genegentheyt aan hem weder gelargeert werden; de gevangenen sullen wederzijts gelargeert werden.

Aldus gedaan en gecontracteert in 't Nederlants comptoir **Tutucorijn**, den 15^en Maert a^o 1685. Was in 't Nederduyts aan

[1]) Christen-inlanders, meest paarlvisschers.

[2]) Waarschijnlijk is hier het woordje „niet" uitgevallen.

[3]) Meestal pagady geschreven: tol, tribuut. Zie WILSON, *A Glossary*, in voce pagadi.

[4]) Palmbladen, als schrijfmateriaal gebruikt.

[5]) Levensmiddelen.

d'eene zyde getekent: **Marten Scholten, R. de Heyde, Adam Slegt, Jan van Vliet, Krijn Caperman, C. van Buren,** en in 't Mallabaers **Timmersa-neyk.** Ende in 't Mallabaers aan d'andere zyde getekent: **Namby Allagie-ayen, Pagierdi-ajen** en **Tallawatte-pulle.** En onder in 't midden was getekent: **Jan van Kempen,** raat en secretaris.

Lager stont: Gecollationneert, accordeert met sijn origineel, Tutucorijn, den 15e Maart 1685, getekent: **Jan van Kempen,** secretaris.

CDLXXXI. MALAKKA—DJOHOR—SIAK.

6 April 1685. [1])

De relaties van de Compagnie met Djohor waren al van ouden datum (*Corpus* I, blz. 41 e. v.; 47 e. v.; 341, 349, 364) en bleven lang van vriendschappelijken aard. Eenige wrijving ontstond, toen de Compagnie na het ontdekken van tin in Siak, van Malakka uit op laatstgenoemd land begon te varen (hiervóór, blz. 7—9). Immers Djohor handelde van oudsher op Siak en maakte zelfs aanspraak op zekere hoogheidsrechten op dit gebied. Nicolaas Schagen, gouverneur van Malakka, zond nu in 1685 een tweetal gecommitteerden naar Riouw, de residentie van Djohor, om daar met den rijksraad, die voor den minderjarigen koning het bewind voerde, een overeenkomst aan te gaan, die hoofdzakelijk ten doel had, verwikkelingen bij beider vaart op Siak te voorkomen.

Articulen en conditiën, g'accordeerd ende besloten tusschen den sabandaar François van der Beeke, en luytenant Jan Roosdom, als gecommitteerdens of gesanten uyt den name van d'Edle Heer Nicolaas Schagen, gouverneur en directeur der stad en fortresse Malacca, vanwegens d'Nederlandse Compie ter eenre, ende, by minderjarigheid van den doorlugtigen en magtigen coning van **Johor** en **Pahan** etc, derselver rijxgroten ter andere zyde.

1.

By desen werden vernieuwt ende bevestigd, om so lange te

---

[1]) Uit het *Contractboek*, waarin het tweemaal voorkomt, namelijk in Amsterdam III en IVa. Ook in de Verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, en in de *Overgecomen brieven 1686*, achtste boeck, folio 792 en volgende.

duren als de son en maan haar schijnsel sullen geven, de oude verbonden en accoorden, tusschen de koningen van **Johor** en **Pahan**, mitsgaders de Nederlandsche Comp[ie] en haar admiraals en capitains t'eeniger tyden gemaakt en opgerecht.

2.

Ende dewyle den Siacksen handel niet en is van dat belang, dat ydereen daarin kan of behoord deel te hebben, om aldaar med kleden te komen negotieeren, gelijk voormaals, sonder eenig of 't minste voordeel van die sluykhandelaars by den coning van Johor genoten, is geschied, soo hebben de rijxgroten, by minderjarigheyt van den jegenwoordigen coning de gehele regering aanbevolen zijnde, nogtans med dien verstande, dat niet verder daarin kunnen of mogen disponeren dan tot Zijn Majesteyts meerderjarigheyt en aanneminge syner regeringe, aangesien deselve landen aan niemant als Syne Majesteyt toekomen, aan wien alsdan de nadere dipositie dienaangaande med d'Ed. Comp[ie] aanbevolen blijft, aan gemelte E. Comp[ie] nu toegestaan en overgegeven, gelijk deselve toestaan en overgeven by desen, dat d'E. Comp[ie] alleen, med uytsluytinge van alle andere natiën en personen, op de rivire van **Siaeco**[1]) met soo veel scheepjes of vaartuygen, als daartoe requireeren, sonder aan land eenig huys of logie te stabileren, allerhande soorten van cleden, lywaten en contanten, sonder eenig thol te betalen med alle securiteyt sal mogen aanbrengen en verkopen, en daarvoor, alsmede voor contant, (sonder nogtans dito negotie verder te willen trecken) weder in te copen thin en goud, aldaar vallende, behalven dat d'intrance van een kleen vaartuyg med kleden en niet meer, jaarlijx voor reeckeningh van Dato Paducca Radja sal werden vergund, gelijk 't selve mits dese werd g'accordeerd en toegestaan.

3.

Daarentegen behouden de onderdanen van Johor de vryheyd, op de voorschreven rivier te voeren, aan te brengen en te verkopen soodanige mainctimentos,[2]) provisiën, exepto sout, dog vis, visch-kuyt, rijst, en alle andere Javaanse suyckerye, als deselve gewoon sijn aldaar te venten, waarin d'E. Comp[ie] haar niet alleen niet sal verhinderen, maar verbind sig daarenboven

[1]) Siak.
[2]) Levensmiddelen.

en belooft hiermede, gene van dito gespecificeerde wharen aldaar te brengen, boven 't geene d'E. Comp[ies] vaartuygen tot eygen provisie benodigen mochten, mits deselve Johoriten en soodanige van des conings onderhorige natiën, als hy dat sal willen vergunnen, by hun arrivement aldaar blykelyke permissie wegens den aanbreng van de voorschreven mainctementos per een chiap [1]) sullen moeten verthonen, en onderworpen blyven om van onse kruyssende vaartuygen te werden gevisiteerd, en alle sodanige kleden, contanten, thin, daarin by op- en afvoer bevonden werdende, voor d'E. Comp[ie] confiscabel sullen sijn, gelijk door haren sabandaar, volgens hunne af te gane ordre, ook aldaar med het visiteren van sodanige Maleitse ofte andere vaartuygen, om d'E. Comp[ie] in dit recht te mainctineren, stip sal werden g'observeerd.

4.

Insgelijx nemen die genoemde rijxgroten aan, om alle Europische natiën, in 's conings landen met kleden etc[a] ter negotie comende, na haar vermogen af te wysen en geen handelplaats te vergunnen.

5.

Sullen van nu voortaan aan d'E. Comp[ie] ofte hare ingesetenen werden wederom gegeven en ter hande gesteld alle sodanige lijveygenen en dividoren, [2]) als sig onder 't gebied van Johor, 't zy vrywillig, geroovd, of weggelopen, souden mogen onthouden, en daartegen weder alsulke, die van Johor op Malacca haar soude mogen verschuylen, voor de gesette premie van outs, tegens 20 rijxdaelders reciproque, sonder deselve met geweld te willen agterhouden, mitsgaders alle de overgelopene Christenen, schoon Moors geworden waren, ter goeder trouwen werden overgeleverd; en die bevonden werden selvs eenige lijveygenen of dividoors geroovd of gestolen te hebben, sullen ten exempel van andere med 'er dood, sonder eenige genade, gestraft werden, welke straffe ook aan de eerste vrywillig weggelopene (om daardoor schrik te verwecken) soo onder 't gebied van den coning als Malacca sal werden g'exerceert en by publicque

---

[1]) Hier: een gezegelde pas.

[2]) Portugeesch dividor of devedor: debiteur. Hier worden daarmede bedoeld pandelingen.

gommeslag aan een yder verkondigd, dat gemelte rijxgroten ende voorschreven gecommitteerdens vanwegen d'E. Comp'e tot weringe van die frequentatie mits dese [1]) yder in de hare beloven trouwhartig na te komen ende te onderhouden. Specialijk nemen gemelte rijxgroten ook aan, om op de regeringe van **Rombouw** [2]) med desselvs onderhorige dorpen, item **Songoedjong**, **Calang**, **Tamping** en **Kling**, de voornaamste roovnesten sijnde, sodanige ordre te stellen, dat de Malaxe ingesetenen mogen bevrijd blyven van sodanige slavendieverye en andere gewelden, als deselve in bosschen plegen.

6.

Daartegens beloven de gecommitteerdens uyt name van d'Ed'e heer gouverneur, meer sorge te dragen, dat geen 't minste geweld of overlast aan de onderdanen van Johor, 't zy op de revier van **Siaka** of **Bencalis** door ons volk van 's Comp'es kruyssende vaartuygen werden aangedaan, en by voorval van eenig misdrijv de dader ten allerrigoreuste, en exempel van anderen, te sullen doen straffen, mits de onderdanen van Johor in sulken geval pexerende [3]) of oorsaak gevende aan de onse, ook na merite sullen werden gecorrigeert.

7.

Ook beloven, en nemen gedeputeerde rijxgroten aan, alle geschillen en contentiën by occagie tusschen die van **Andragiry**, **Jamby** en **Palembang** voorvallende, door hunne bemiddeling, aan welkers ontsag en vrundschap gemelte natie haar veel gelegen laten, na uyterste vermogen alles tot bevredinge en eendracht, in plaats van twistverweckinge, te sullen contribueeren, ten eynde 's Comp'es handel liber en vreetsaam, waardoor deselve anders na veel ervaringe grote prejuditie werd toegebracht, in die landen mag werden g'administreert.

8.

Eyndelijk en ten laatsten beloven de rijxgroten van Johor voorschreven, een yder soo veel in hen is, des Comp'es besten en voordeel te soeken en betrachten, mitsgaders desselvs nadeel en schade te helpen schutten, en dit bovengeschreven contract

[1]) Er staat in alle vier de afschriften: „mits doet", wat mij onbegrijpelijk is.
[2]) Zie hiervóór, blz. 198 en volgende.
[3]) Vergelijk peccare, zondigen.

in alle syne poincten en articulen te agtervolgen, als goede en opregte bondgenoten toestaat ende betaamd, ten welken eynde en in oirconde deses hiervan gemaakt sijn vier aleensluydende geschriften, waarvan d'E. Compie een in 't Maleits en een in 't Hollands, mitsgaders de rijxgroten, het gouverno by minderjarigheyd van den coning van Johor en Pahan waarnemende, twee gelyke dito's sullen behouden.

Aldus gedaan, geresolveert, en g'accordeert in **Riouw** ter koninklyke residentieplaats, ady 6e April 1685.

Item 't op nieuw uyt 't Maleits getranslateerde, als volgd: [1])

In 't jaar 1095, den 28 van de maand Rabuil Achir, [2]) by ons April 't jaar del achir, sijnde Woensdag, ik, Paducca Radja, die **Johor** en **Pahang** regeert, hebbe gemaakt met sinjeur François van der Beeke, sabandaar, en luytenant J. Rosdom, dit contract, doen zy als ambassadeurs zijn gekomen aan Jangh di portuang, [3]) eysschende negotie met Compies cleden boven in de rivier van **Siaca** med de Manicabers. [4])

Hebbe ik, Paducca Radja, ten antwoord gegeven, dat ik geen macht had om sulx te vergunnen, dewijl het Jan di pertuan toekomt, omdat hy tegenwoordig seer kleyn is, en als hy groot word, wie weet het, hy sal winst eysschen over sijn coophandel van my en sou 't mijn schuld wesen, maar als de heer gouverneur evenwel handel daar wil dryven, dat kan hy wel doen, maar niemant van de Hollanders, swarte of witte, mogen daar handelen met mijn volk van Siaca, of indien sy dat doen, sullen sy straf betalen.

---

[1]) Hier volgt de woordelijke vertaling der Maleische versie van het contract, die nog al van de Nederlandsche lezing afwijkt. In het *Contractboek* op 's Lands archief te Batavia staat hierboven: „Bevestiging derselve door dien vorst".

[2]) Rabi-el-achir.

[3]) Njang di pertoean, titel voor den koning of den rijksbestuurder, letterlijk: hij die de oudste (de voornaamste) is. In 's Compagnies papieren dikwijls als eigennaam opgevat: Jan de Pertuan.

[4]) Hier als algemeene naam voor Sumatraansche Maleiers.

Ook mag daar niemant geen geld of kleden verstrecken aan mijn volk, of dat sy tot straff haar verstrekte penningen kwijt wesen sullen.

Maar buyten de Comp[ie] mag niemant daar na boven cleden voeren of de sabandarye[1]) passeren, nog geen thin beneden brengen, of indien de sabandaar dat gewaar word, of 't volk van Comp[ie], sullen sy dat verbeurd mogen maken.

De Comp[ie] of haar volk mogen alleen cleden daar na boven voeren en thin en goud afbrengen, en ik, Paducca Radja, ook

Maar de Comp[ie] of andere vryluyden, hun onderdanen, mogen daar geen pedro porco[2]) kopen.

En niemant van de Hollanders mogen daar een stene huys of een huys van adap in Siaca maken, maar moeten in 't schip haren handel dryven.

De Hollanders mogen ook hun anckers niet laten vallen om er te blyven leggen beneden **Passir Sala**, maar moeten hoogerop anckeren, opdat mijn volk van Siaca med de Manicabers niet vermengd werden, om naderhand geen questie te krygen.

De Hollanders mogen ook geen disputen off questiën moveren med mijn volk van Siaca, off sy sullen grotelyx gestraft werden; soo ook het volk van Siaca, als sy questie maken med de Hollanders, nog ook de Comp[ies] volk mag ook geen zout[3]) boven voeren.

Maar als het volk van **Jamby** en **Palimbang** oorlogen, sullen de Hollanders van Jan di Pertuan versoeken, dat Paducca Radja vrundschap maakt.

De chialoupen off pantjallangs[4]) van de Comp[ie] mogen niet langer ter rhede van **Bencalis** blyven, als om betel en arreek te kopen, en dan weder vertrecken, nog sy moeten ook geen quaad

[1]) Het tolhuis.

[2]) Pedra de porco, Portugeesch, varkenssteen, gevonden in de gal van varkens en andere dieren, en als tegengif gebruikt. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, glossarium.

[3]) Twee der afschriften hebben hier „hout", wat geen zin heeft.

[4]) Groote Maleische handelsvaartuigen met twee masten.

doen aan 't volk, daar af- en aanvarende, nog ook de visite doen aan eenig vaartuyg, of volk daarvan nemen, maar sy kunnen dat doen in **Troepat**, in dier voegen als dat door de coning geconsenteert is ten tyde van de heer Jan Thijsz.[1])

Soo 't volk van Johor eenig volk van Malacca stelen, sullen sy med'er dood gestraft werden, 't welk 't volk van Malacca ook wedervaren sal in gelyker voegen.

Soo er eenige Johorse slaven na Malacca vluchten, sal den eygenaer voor losgeld betalen 20 Johorse masen[2]) en 20 dubbeltjes ider; soo ook 't volk van Malacca, als er slaven na Johor vlugten.

Soo 't vrye volk van Johor wegvlugt, moet den gouverneur van Malacca haar om niemendal restitueeren laten; soo ook 't vrye van Malacca.

d'Eerste slaav, die uyt Johor na Malacca of van Malacca na Johor vlucht, sal med 'er dood gestraft werden.

d'E. Comp[ie] heeft ook aan de koning en Paducca Radja versocht, dat hy een briev soude schryven na **Rombouw**, **Tampin**, **Songe-Oedjong**, **Calang**, **Salangoor**, dat sy haar oude contract precise nakomen en onderhouden, dat se geen molestie Malacca aandoen, of geen dievte plegen.

Dit contract hebbe ik, Paducca Radja, en alle de groten van Johor en Pahang met de Hollanders wegen de Comp[ie] gemaakt; dit contract moet duren soo lang als de wereld, en 't moet even aleens blyven als ik hier geschreven heb.

Stond het chiap boven in de hoovde van **Dato Paducca**, soon van de Dato Laxamana, en daarnevens dat van de **Dato Siry Maharadja** ende dat van de **Orangcaya Laxamana**, soon van de Dato Paducca Radja; item dat van de **Orancaya Tommagon Paducca Tuan**, soon van de Dato Paducca Radja; item 't zegel van de sabandaar **François van der Beecke**, en daaronder: Dit is by manquement van 's Comp[ies] zegel, en getekend: **Aarnout Deldeyn** q.q.

---

[1]) Deze was van 1646—1662 gouverneur van Malakka; de hier genoemde overeenkomst is mij niet bekend. Met Troepat zal bedoeld zijn Poeloe Roepat.
[2]) Munten ter waarde van 30 stuivers.

Was voort getekend aan de hoovden, tersyden des zegels: **François van der Beke** en **Jan Rosdam.**

CDLXXXII. KAAP DE GOEDE HOOP.

14 October 1685. [1])

Op zijn reis naar de koperbergen in Namaqualand, van 25 Augustus 1685 tot 26 Januari 1686, sloot gouverneur Simon van der Stel onderstaand contract met de Namaquas, welke overeenkomst ons alleen bekend is uit de insertie in *Van der Stel's Daghregister.* (WATERHOUSE: *Simon van der Stel's Journal of his expedition to Namaqualand, 1685—6*; GODEE MOLSBERGEN, *Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse Tijd*, blz. 139 e.v.; VALENTIJN, V, II, *Zaaken van de Kaap der Goede Hoope*, blz. 54 e.v.).

Sondagh, den 14 dito, bleven wy alhier leggen om, gelijck als voorn verhaelt, met de **Amacquas** verder te contracteren, 't welck dan in deser voegen quam te gelucken, met dese naervolgende stipulatie en bedingh:

Dat wy voor altoos met malkanderen soude leven in een goede heylsame vrede.

Dat oock sy, **Amacquas**, onder malkanderen geen oorlogh meer soude voeren, en soo sulx by ymant overtreden wierd, dat alsdan d'E. Comp[ie] die sy oordeelen sullen gelijck te hebben gehouden sal sijn te adsisteren en de behulpsame hand te bieden.

Alsmede dat d'E. heer commandeur aen de Caepse Hottentots, **Hesicquas, Gregricquas,** als andere, die onder des E. Comp[ies] district behooren, sal doen waarschouwen en bekent maecken, dese vrede alhier gesloten, ende haer wyders te verbieden iets vyandtlijcx op haer te ondernemen, opdat sy vry en liber aen Caep de goede Hoop met d'E. Comp[ie] soude mogen komen handelen.

---

[1]) Uit WATERHOUSE, *Simon van der Stel's Journal*, blz. 45. Ook bij GODEE MOLSBERGEN, *Reizen* I, blz. 175 en bij VALENTIJN, V, II, *Kaap der Goede Hoope*, blz. 70.

CDLXXXIII. SUMATRA'S WESTKUST.

30 November 1685. [1])

Ten Zuiden van Painan, aan de baai van Batang Kapas, liggen de Sapoeloeh Boeah Bandar, de oudtijds vermaarde „Tien havens" van Sumatra's Westkust, die, hoewel reeds in het verdrag van 29 Augustus 1680 opgenomen, in het voorjaar 1685 tegen de Compagnie in verzet waren gekomen, maar zich 30 November 1685 opnieuw in het algemeen verbond lieten opnemen.

Contract en eeuwigdurend verbond tusschen de Comp[ie] ende de regenten van de **Sapoeloe Boabandaars,** gesloten den 30[e] November 1685. [2])

Dese is 't nieuw contract, dat immer 't Oost bestendig blijft, [3]) op dat 't niet en verandere en een blyve, vermits den oorlog nu gedaan is ende nedergelegd door den heer oppercoopman Joannes van Mechelen, ware gemagtigde van den heer commandeur Jacobus Couper, panglima tjaja radja, [4]) dewelke representeert onsen heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en alle de Raden van India, die des Comp[ies] saken binnen Batavia en alle landen, van boven tot beneden wints binnen India, med alle de coningen besloten en overeengekomen, die met hun vieren 't gesag voeren, [5]) en de pounglous van de Ampat Soucats van de Sapoelo Boabandaars, dewelke opregtelijk besworen sijn onder den groten boom tot Lunda, [6]) in presentie van al 't volk, welken contract onveranderlijk blijft. gelijk voor desen besloten is med den heer commissaris Laurens Pit, de jonge, binnen Padang, op Donderdag den 4[en] van de maand Zaban in 't jaar 1089 na Mahomets geboorte, na de Hollandse reecquening den 29[e] dag van Augustus 1680, jaar van onsen Zaligmaker Christy, ten anderen, [7]) is besloten [en] ver-

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148.

[2]) Hier volgen twee redacties van hetzelfde contract; de eerste is zeer slecht gesteld, en, naar ik vermoed, een vertaling uit het Maleisch, door iemand, die de taal niet behoorlijk kende. De tweede redactie is veel leesbaarder en begrijpelijker. Zie daarbij ook de aanteekening beneden.

[3]) ? Misschien een verschrijving voor: immer en altoos.

[4]) Hier als eeretitel voor Jacobus Couper; tjahaja is glans of licht.

[5]) Dit doelt op de vier vorsten der Sapoeloeh Boeah Bandar, die elk een der 4 deelen of Soekas bestuurden, waarin dit landschap was verdeeld.

[6]) Dit blijkt, volgens de tweede redactie, een andere naam of schrijfwijze te zijn voor Sillida (Salido).

[7]) Misschien is bedoeld: aan de andere zijde.

accordeert med 't volk van dese stranden; die 's Comp^ies vyanden sijn, sullen wy, volkeren van de Sapoelo Boabandaers, indien wy s' vinden, selvs te keer gaan na ons vermogen; ende indien wy deselve niet en kunnen te keer gaan, sullen wy den oppercoopman tot Poelo Chinco sulx bekend maken, ende indien wy guastos[1]) of wapenen van noden hebben, sullen deselve van d'E. Comp^ie vorderen.

Ten anderen, wanneer de vyanden van d'E. Comp^ie binnen dese stranden zijn, sullen wy deselve geen eeten nog drinken geven binnen de Sapoelo Boabandaars; ook sullen wy med selve vyanden van d'E. Comp^ie niet handelen, nademaal sulx in ons contract besloten is.

Ten anderen is in ons contract besloten, 't volk van de Sapoelo Boabandaars med d'E. Comp^ie, dat er niemant anders sal mogen komen handelen binnen de thien bandhars, soo Comp^ies volk niet en sijn; indien andere volkeren komen, 't sy wit of swart, om te handelen binnen de thien bandhaers, soo en sullen wy deselve niet aannemen; ingevalle deselve met force binnen comen willen, sullen wy s' te keer gaan naar vermogen, ende indien wy se niet afkeren connen, wy sullen 't volk van d'E. Comp^ie, die aan dese strand wonen, sulx bekend maken, want sulx is in onsen contracte voor altijt sodanig besloten.

Ten anderen (of een ander articul), soo is in ons contract besloten, 't volk van de Sapoulo Boabandaars med d'E. Comp^ie indien andere als 't volk van d'E. Comp^ie versoecken om te wonen, 't sy huysvesten of[2]) met vaartuygen comen of aan de stranden, soo sullen wy sulx niet gedogen, nademaal 't besloten is in onse contracte voor altoos. Indien sy met force, sullen wy deselve te keer gaan, maar indien wy deselve niet kunnen afkeren, soo sullen wy het bekend maken aan 't volk van d'E. Comp^ie, die aan dese stranden wonen, om te overleggen 't geene behoord.

Verders aanvanckelijk sy dese saak aan de gehele wereld bekend, wy dit werk gedaan hebben, ende alle hetgeene wegen dit contract, gelijk in teken van onse opregtigheyd wy sullen niet van d'E. Comp^ie afwyken, voor altoos. Wy, alle te samen

1) Geld, eigenlijk: onkosten.
2) Er staat: om.

1094, sijnde volgens onse reecquening naar Christy geboorte den 30e dag der maand 9ber 1685.[1])

Onder stond: Door my, ondergeschreven, op 't voorlesen van een Maleyts priester, uyt die spraak in de Nederduytsche tale overgeset.

Lager stond: Tambang, den 4e xber 1685; was getekend: **Adam Hendriks Pen.**

CDLXXXIV. BANTAM.

15 Februari 1686.[2])

In verband met de vestiging der Engelschen op de Westkust van Sumatra — Silebar en Benkoelen — onder voorgeven van daartoe indertijd toestemming te hebben gekregen van den ouden Sultan Ageng, — deze streken hadden steeds onder Bantam's opperhoogheid gestaan — trad de regeering te Batavia in onderhandeling met sultan Hadji van Bantam. Noch de Bantammer, noch de Hooge Regeering durfden tot openlijke vijandelijkheden tegen de Engelschen overgaan, wier protest over de uitwijzing uit Bantam in Europa nog steeds een onderwerp van discussie uitmaakte. Bovendien had de Bantamsche sultan immer nog tegen een aantal rebellige onderdanen te strijden. Van 's Compagnies zijde hadden de besprekingen in hoofdzaak ten doel, haar monopolie in Bantam en de van dit rijk afhankelijke deelen van Zuid-Sumatra nader vast te leggen, en een einde te maken aan de talrijke conflicten tusschen beider onderdanen. De onderhandelingen leidden tot onderstaand verdrag. (De Jonge, *Opkomst*, VIII, blz. L en volgende, 23 en volgende, 206 en volgende).

---

[1]) De officieele onderteekening komt niet voor in het *Contractboek* der Kamer Amsterdam; wel in het afschrift in de *Overgecomen brieven 1687*. Ze luidt daar: Poelou 't Sienko, den 30 9bris op Sumatra's Westcust, ao 1685. En was geteeckent: Joannes van Meghelen. Terzyde stondt: Ons present als expresse gecommitteerders, en was geteekent: Willem Valentijn, Jacob Verbergmoes, Pieter Bovie en Joannes Meny.

Lager stont 't nevenstaande Maleyts contract, in dato 2 December 1685. De contracten van poinct tot poinct op Sillida onder de groote boom, ten overstaan van de gemeene man, voorgelesen zijnde, werd 't selve eendragtelijck met luyder stemmen door de regenten uyt de Sapoelo Boabandaars gecertificeert ende bevestigt; des is aen een yder derzelve een copia, met 's Comp.ies cachet versterckt, verleend.

Onder stond: Sillida op Sumatra's Westcust; den 2e December ao 1685. En was geteeckent: Joan van Meghelen. In margine stont: Ons present, zijnde expres daartoe gecommitteerd, Willem Valentijn, Jacob Verbergmoes, Pieter Bovie en Joannes Meny.

[2]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, bij De Jonge, *Opkomst*, VIII, blz. 206 en volgende, en in de *Overgecomen brieven 1686*, tweede boeck, folio 1415 en volgende.

Poincten van politie en commertie, nader besloten ende beraamt tusschen den Gouverneur-Generael Joannes Camphuys ende de Raaden van India, mitsgaders den Paducca Siry Sultan Aboen Nasar Abdul Cahaar, conink van **Bantam**, ende alle de landen, daaronder gehorende, door derselver respective wedersijdse gecommitteerdens en volmagtigdens, met name de heeren Raden van India Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn ende Isaäcq de Saint Martin ter eenre, ende den Pangiran Aria Dipa Ningrat, ende Keey Fockee, eerste staatsministers ende expresse afgesanten van denselven coning van Bantam ter andere zyde, binnen 't casteel Batavia op den 15^{en} February 1686.

Den Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys ende de Raden van India, gelesen hebbende 't geene den Sultan van **Bantam** by syne missive, die alhier op Batavia den 12^{en} December 1685 door Sijn Hoogheyts bovengenoemde ambassadeurs, soo by monde als geschrifte aan de daartoe gecommitteerde heren Raden van India, Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn, ende Isaäcq de Saint Martin nader is opgegeven, sijn naar overleg van saken tot des te meerder bevestiginge der vrede ende nu onlangs vernieuwde aangegane bondgenootschap, [1]) mitsgaders weringe ende wegneminge van 't gene die goede rust ende harmonie soude connen turberen, med deselve te rade geworden ende onderling overeengekomen als volgt:

Eerstelijk persisteert d'E. Comp^{ie} by haar voornemen, om den Sultan altoos, sooveel mogelijk sy, tegens syne afgevalle onderdanen allesints by te staan met volk, ammonitie en schepen etc^a, sooveel daartoe na gelegentheyt ende voorvallen van saken souden mogen requireren, mits Zijn Hoogheyt altijd de oncosten en lasten van dien naar de redelijkheyt en deugdelijk op te maken rekeninge sal rembourseren.

2.

Den Gouverneur-Generaal ende de Raden van India, met verwondering ende ongenoegen hebbende vernomen, dat er eenige

[1]) Bedoeld is het verdrag van 17 April 1684, hiervóór blz. 336 en volgende.

van des Sultans volkeren haar onder 't district van Batavia aan de Oostzyde der Tangerangse rivier hadden begeven, van welke luyden d'E. Compie dog geen voordeel komt te trecken, maar ligtelijk in tyden ende wylen aldaar quaat souden van connen verwagten, hebben omme reden, ende wel voornamentlijk tot nakominge van 't jongste gerenoveerde contract, goed gevonden en onderlinge g'accordeert, alle desulke, die na de ratificatie van 't selve contract, 't welk is geweest den 28e April 1684, of na de Mahumetaanse reecqueninge den 13e dag van de maand d'Joumadilauwal in 't jaar 1095, aan dese syde der rivier ofte in 't Jacatrase gebied overgekomen sijn, 's Compies landen te ontseggen en den Sultan alle wederom toe te schicken, en wyders ook met ernst alle sorge ende ordre daartegens voor het toekomende te stellen, mitsgaders ten dien eynde van nu aan bij publicque biljetten uyt onse name sulx bekend te maken, ende tot welkers ondersoek speciale gecommitteerdens sullen g'ordonneert en gecommitteerd werden.

3.

Ende om het verder overkomen ende weglopen van wedersijdse onderdanen in 't toekomende te beter voor te komen ende te beletten, is nodig ende raadsaam g'acht, dat altoos imant van des Sultans wegen aan de Westzyde der Tangarangse rivier tegenover Compies vestinge sal moeten resideren, en wanneer dan tot een vast regulement ten wedersyden sal moeten werden onderhouden, dat niemant der Bataviase ingesetenen sal vermogen te landwaard over de rivier van Tangerang te gaan, dan voorby des E. Compies vestinge aldaar, van welkers gesaghebber sy sullen moeten hebben een teecken, chiap of merk, omme 't selve te verthonen aan dengeene, die aan de over- ofte Westzyde van de rivier het gesag vanwegen den Sultan van Bantam sal voeren, die haar dan weder een ander teken sal geven om verder in 't land te gaan en aldaar te verrichten 't geene van haar voornemen mogte wesen, sullende in 't wederkeren en ter gemelter plaatse de riviere weder moeten overkomen med een teken van het Bantamse hoofd, om dat dan weder te verthonen aan 's Compies opperhooft der vesting aan de Oostzyde der Tangerangse rivier. En soo sal wederom aan de andere syde in eevengelyker voegen niemant der Bantamse onderdanen vermogen te lande over de revier van Tangerang te komen in

't gebied van d'E. Comp'^{e}, dan voorby de voorschreven wagtplaats van den Sultan van Bantam, van welkers gesaghebber sy sullen moeten hebben een teecken, chiap ofte merk, om 't selve te verthonen aan den commandant van 's Comp'^{es} voornoemde vastigheyt, die haar dan ook een ander teken sal geven om verder in 't land van Jacatra te mogen gaan, en aldaar te verrichten 't gene van haar voornemen soude zijn, sullende in 't wederkeren denselven weg moeten gebruyken en ter gemelte plaatse de rivier weder moeten overgaan, med een teecken van 's Comp'^{es} gesaghebber, om dat te verthonen aan 't Bantamse hooft aan de Westzyde, waarvan dan wederseyds der passerende en repasserende menschen behoorlyke aantekeninge gehouden sal werden.

4.

Nog is onderling overeengekomen ende vastgesteld, tot te beter agterhalinge dergener, die eenige slaven komen te stelen ende te vervoeren, dat geene van 's Comp'^{es} onderdanen of ingesetenen, 't zy van Bantam ofte van Batavia, sullen mogen varen naar **Seringin, Anjer, Lampon,** ofte elders onder des Sulthans van Bantams gebied, dan med een passe van den Pangiran Aria Dipa Ningrat, ofte die Zijn Hoogheyt den Sultan daartoe sal comen te qualificeren; ten welken eynde dan Comp'^{es} ingesetenen en onderdanen, die van Batavia vertrecken, expres Bantam alvorens sullen moeten aangieren, opdat den pangiran ofte de gemagtigdens van 's conings wegen, nevens ook des Comp'^{es} opperhooft, dan alvorens mogen sien, of sy geen slaven medevoeren, die haar niet toekomen, nogte van de eygenaars tot verhandeling medegegeven sijn; en sal dan gevolgelijk niemant eenige slaven op die plaatsen, nogte ook tot Bantam, mogen verkopen, hetzy in 't openbaar ofte in 't verborgen, dan naar voorgaande examinatie, en med kennisse van den pangiran ofte des Sultans gemagtigde en 's Comp'^{es} opperhooft.

5.

Gelijk dan nog daarenboven by ons besloten is, alle Comp'^{es} ondersaten te verbieden, dat sy geen slaven van Batavia na des Bantamsen Sultans landen sullen mogen uyt- of vervoeren, om die aldaar te verkopen ofte te verhandelen, dan med voorgaande speciaal consent, welk consent sy den pangerang of des

Sultans gemagtigde ende onsen gesaghebber tot Bantam altoos op hun verschyninge sullen moeten verthonen, eer sy die slaven tot voorschreven Bantam of elders in des Sultans jurisdictie mogen verkopen.

6.

So is mede aangaande de premiën der op te brengen en te agterhalen slaven ende de slavendieven, med den anderen verstaan de volgende ampliatie in dien opsigte boven het contract te maken, te weten dat voortaan degeene, die een slavendiev of vervoerder van vlugtende slaven opbrengt, dewelke eygentlijk niet onder het gebied van den Sultan mogen gehoren, en dierhalven tot straffe aan de Comp'e overgeleverd mosten werden, sal genieten 40 rijxdaelders in plaats van 20, by 't boven geseyde contract te voren daartoe gesteld, en dat voorts voor een slaav, die uyt het district van Jacatra vlucht ofte vervoerd werd, ende onder het gebied van Bantam werd opgevat, evengelijk in 't contract staat, betaald sal werden 10 rijxdaelders; ende nu nog wyders, dat ook voor een slaav van 's Comp'es onderdanen, tot Bantam residerende, ende van daar vluchtende, mitsgaders onder 't selve gebied van Bantam g'apprehendeert ende aan 's Comp'es volkeren weder gebracht werdende, mede 3 rijxdaelders sal werden betaald.

7.

Ende sullen dan sodanige slavendieven ofte vervoerders, geen onderdanen van den Bantamsen Sultan zijnde, op Batavia ofte op Bantam door 's Comp'es gesaghebbers en officieren na de Hollandse wetten met de dood gestraft werden, hoedanig ook den Sultan sal doen handelen med zyne onderdanen, die aan 't stelen ende vervoeren van slaven bevonden sullen werden schuldig te zijn; alle 't welke niet alleen moet worden verstaan van slaven ofte lijveygenen, maar ook van degene, die vrye lieden stelen, waaromtrent de straffe niet vermindert, maar eer vermeerdert sal moeten werden.

8.

Wyders is tot voorkominge van alle moeyelijkheden ende overlasten, die des Comp'es ondersaten op Bantam souden mogen komen aan te regten, onderlinge verstaan en geaccordeert, dat geene Nederlandse ofte andere Comp'es onderdanen, hetsy op Bantam residerende of aldaar maar trafiqueerende, des nagts

buyten hare bescheyden plaatsen sullen mogen gaen, dan met expresse ordre ende consent van hare opperhoovden, soo als Comp'" ordre medebrengt.

9.

Dat ook geene Comp'" dienaren of ondersaten op Bantam buyten de stad sullen mogen gaan, dan med licentie van 's Comp'" opperhooft en den Pangeran Diepa Ningrat, ofte die den Sultan daartoe sal comen te qualificeren.

10.

Dat ook niemant van Comp'" onderdanen, op wat tijd het sijn mogte, in de Javaanse huysen op Bantam sal mogen lopen of vagebonderen, veel min de Javanen daarin eenig geweld aandoen of moeyte maken.

11.

Dat niemant van 's Comp'" dienaren en ondersaten hun by nacht in eenige Javaanse huysen sullen mogen begeven ofte vernagten, maar verblyven ter plaatse, daar sy bescheyden of door het opperhooft van d'Comp'e g'ordonneert zijn.

12.

Dat niemant van 's Comp'" volkeren tot Bantam op de marct of elders iets kopende, sullen vermogen het goed med geweld weg te nemen,eer de verkopers med den prijs tevreden en daarvoor betaald sullen sijn.

13.

Dat ook geene Comp'" onderdanen haar sullen aanmatigen de thuynen of het vee der Bantamse ingesetenen en Javanen te beschadigen ofte te ruineren, jaa ook niet vermogen in hare thuynen of plantagiën tegens des eygenaars wil in te lopen of eenige molestiën de luyden aan te doen.

14.

Dat 's Comp'" volkeren niet vermogen sullen op Bantam in eenige Javaanse tempelen of thorens te gaan, sonder consent dergenen, die daarover van den Sultan gesteld zijn, en ook geen onbetamelijkheden daarin mogen plegen.

15.

Dat sig een ygelijk van 's Comp'" onderdanen sal hebben te

wagten, eenige Javaanse vrouwen in de huysen, op de straten ofte wegen, onbehoorlijk aan te randen of te bejegenen.

16.

Dat sig niemant van 's Comp[ies] onderdanen ofte dienaren sullen verstouten den coning ende syne coninginnen, ofte andere Zyner Hoogheyts geselschap, in de stat of rivier ontmoetende, te passeren of naby te komen, maar gehouden wesen deselve uyt den weg te staan ende te wyken, totdat Zijn Hoogheyt of Zijn gesin sal voorbygepasseert sijn.

17.

Ende van gelyken sullen oock niemant van Comp[ies] onderdanen, wanneer den coning en de coninginnen sig in de rivier elders wassen, daarna mogen staan kyken, maar voor dien tijd daar vandaan moeten blyven ende niet voorbypasseren.

18.

Dat ook 's Comp[ies] onderdanen ofte dienaren sig niet sullen mogen aantrecken eenige geschillen ofte regtssaken, die de Bantammers of des Sultans onderdanen onder malkanderen mogten hebben, maar deselve moeten laten verblyven aan de judicature van haar eygene of des conings regters, om na hare wyse ende welgevallen daarover te disponeren.

19.

Ingevalle eenige van Comp[ies] dienaren of onderdanen quamen te plegen eenige moetwille aan de Bantamse volkeren, hetsy med doodslaan, vegten, quetsen, slaan en andere ongeregeldheden meer, soo is onderlinge goedgevonden in sulken gevalle, dat wanneer een Comp[ies] onderdaan een Bantamse Javaan comt te doden, de sodanige daarover door 's Comp[ies] gesaghebbers of overheer, hetzy tot Bantam of hier op Batavia, weder met de dood sal werden gestraft, gelijk den Sultan van gelyke mede syne onderdanen, wanneer die een Nederlander of andere Comp[ies] onderdaan comen dood te slaan, med de dood sal straffen; dog van alle andere mindere misdaden sal yder de syne straffen met soodanige mindere straffen ofte boeten, als een yders wetten komen mede te brengen.

20.

Ende sal het volk van den coning vermogens sijn tot Bantam alle straatlopers ende moeytemakers, die onderdanen van d'E.

Comp^{ie} zijn, op eenige misdaden betrappende, te apprehenderen ende gevangen te nemen, dog met discretie ende voorsigtigheyt, omme wanneer de Hollanders haar te weer mogten stellen, geen ongelucken te verwecken ofte te ontmoeten, sullende alsdan sodanige geapprehendeerde onderdanen van d'E. Comp^{ie} ten eersten in Comp^{ies} wagt of wel aan het opperhoovd overgeleverd moeten werden, om daarmede te handelen naar behooren.

21.

Ende dewyle de havenen ende passagie van het incomen en uytgaan der rivieren tot Bantam aan den koning eygen sijn, soo sal het des conings volk, daartoe aangesteld, aldaar vrystaan alle de vaartuygen, soo van vreemdelingen als Comp^{ies} onderdanen, naar haar welgevallen te visiteren, behoudens nogtans dat 's Comp^{ies} daartoe geordineerde ministers — des geraden vindende — oock deselve sullen mogen visiteren, of er geen verbode kleden tot Bantam werden ingebracht, ofte peper uytgevoerd; dog sullen de visschers en klene handelprauwen onder voorwendinge van (door) 's Comp^{ies} ministers visite, niet mogen werden aan- of opgehouden, ten ware deselve van sodanige verbode in- ofte uytvoering met fondament wierden gesuspecteert, en anders niet.

22.

Tot welke visite dan wegens d'E. Comp^{ie} derselver gesaghebber aldaar eenige Comp^{ies} dienaren sal mogen stellen aan de grote boom, en ook tot Karanganting, die des conings volkeren daarin en omtrent ook sullen de hand bieden, opdat alles ordentelijk en tot wedersijts genoegen mogte toegaan.

23.

En wat belangd de vaart en handel der ingesetenen van Bantam, daaromtrent is onderling verstaan, dat deselve tot hare gerustheyt onder 's Comp^{ies} passen zullen varen na en langs de gantsche Oostkust van Java, voorts langs de eylanden Baly en Lombok, item naar Banjermassing; voorts ook na Biliton, Banca, Palembang, en Jamby, alsmede naar Malacca, dog wanneer des Sulthans volkeren naar Malacca willen varen, sullen sy daarvan kennisse geven en passe versoeken tot Batavia, ende ook soo in 't gaan als wederkeren van die plaatse Batavia eerst moeten aangieren.

24.

Ende indien 't nu mogte gebeuren, dat den Sultan selvs eenige besendinge naar andere hier omher gelegen plaatsen of landen, die hierboven niet en zijn genoemd, gelievde te doen, of wel ook naar China of de Manillas te equiperen, soo sal Zijn Hoogheyt hetselve aan den Gouverneur-Generaal ende Raden van India konnen bekend maken, omme van Comp'ᵉˢ pascedulla daartoe almede versien te werden.

25.

Ende ingevalle na desen eenige joncken uyt China of elders directelijk tot Bantam mogten aankomen en aldaar hare wharen verkopen, soo sullen deselve in het wederkeren na hare plaatsen Batavia moeten aandoen, om daardoor voor d'E. Compᵉ te meer verklaard te zijn, dat sy geen peper tegens het octroy en contract en comen te vervoeren.

26.

De metale bassen,[1]) die d'E. Compᵉ in 't jaar 1682 van den Sultan van Bantam heeft geleend, om daarmede zyne vyanden en rebelle onderdanen t'onder of tot inkeer te helpen brengen, sullen voor sooveel die niet in den oorlog verloren, med de vaartuygen verongelukt of elders weg geraakt, maar by d'E. Compᵉ nog in wesen sijn ofte namaals bevonden sullen werden, en verder niet, den Sultan wederom werden geleverd en gerestitueert.

27.

Ende dewijl den Sultan van Bantam door zyne meergenoemde afgesanten aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India heeft laten voordragen, dat er mogte beraamd werden een vasten voet op den verkoop en prijs der kleden en lywaten, die de Bantamse onderdanen, 't zy tot Bantam selve, ofte op Batavia van d'E. Compᵉ en deselver gepreviligeerde onderdanen mogten komen te kopen, soo is ter dierhalve onderling verstaan dat de ingesetenen van Bantam, de kleden van d'E. Compᵉ aldaar genegen zijnde te kopen, sullen connen krygen tot gelyke prysen, alsof sy die op Batavia quamen te kopen, soodat sy daarvoor sullen geven den Bataviasen prijs, alleenlijk met 5 percento daarenboven; ende daarbenevens sal het die van

[1]) Kleine draagbare kanonnen.

Bantam ook vrystaan de kleden hier op Batavia uyt de pakhuysen van d'E. Compie, ofte wel uyt de winkels onser onderdanen ende ingesetenen, te kopen en onder betaling van den gewonen thol na Bantam te vervoeren; dog soo wanneer den Sultan of eenige zyner voornaamste ministers voor haar selve tot eygen gebruyk iets op Batavia gelieven te laten kopen, soo sal daarin met discretie gehandeld en op betaling van de thol soo nauw by d'E. Compie niet gesien werden.

28.

Ende gelijk in den jare 1684 ten tyde van 't vernieuwen van het jongste contract tusschen de Nederlandse Compie en den Sultan van Bantam door des E. Compies afgesant, den heer François Tack, med den Sultan en den Pangerang Aria Dip.. Ningrat ende Key Focke etca ook by monde is beraamd ende gesloten eenen vasten prijs op de swarte en witte peper, in alle des Sultans landen vallende, aan de Compie alleen gegeven ende gegund te kopen, soo is daaromtrent voor jegenwoordig ook onderling besloten die prijsberaminge nader in desen vast te stellen ende te begrypen voor altoos, in deser maniere:

29.

Dat d'E. Compie alle den peper, (die) in des Sultans landen van Bantam, Lampon en Sillebaar[1]) vallende, van Sijn Mayesteyt of deselvs ministers ende sabandaars sal ontvangen, ende voor yder bhaar swarte peper, gerekend tegens 375 ℔ de bhaar, sal betalen 15 Spaanse realen, mits dat gemelte peper bevorens suyver geharpt[2]) sy, ennde alsoo buyten alle andere lasten van bouca-bouca,[3]) ofte hoe deselve genaamd mogten wesen, suyver gewogen in Compies logie tot Bantam sal moeten geleverd worden.

30.

Insgelijx sal ook d'E. Compie alle den witten peper, die er in des conings van Bantams gebied sal gemaakt worden, op Bantam ontvangen, en voor de bhaar van 375 ℔, als voren suyver geharpt en sonder eenige beswaarnissen ofte ongelden, betalen 27 Spaanse realen

---

[1]) Hier hadden de Engelschen een vestiging gesticht.
[2]) Zie hiervóór, noot 2 op blz. 348.
[3]) Hiervóór, noot 3 op blz. 348.

31.

Dog ingevalle de Nederlandse Comp[ie] somwylen van Spaanse munt mogte ontbloot zijn, soo sal den Sultan de Comp[ie] soo lange borgen, sonder dat de Comp[ie] deswege eenigen intrest subject sal wesen, behoudens nogtans dat de schuld niet kome te verjaren, ofte dat andersints sulx geschiedende, d'E. Comp[ie] van den verjaardag af (en eerder niet) wegens 't gene zy ter selver tijd nog aan den Sultan mogte ten agteren zijn, zal gehouden blyven aan Sijn Majesteyt intrest te betalen na gewoonte en tegens ¾ ten honderd 's maands.

32.

Ende omme nu mede op de instantie van des Sultans meergenoemde afgesanten, Pangeran Diepa Ningrat en Keey Focke, een vasten voet en methode voor het aanstaande te observeren ende te doen houden in de valuatie en reductie van het Spaans geld, voor sooveel sy off andere gemagtigdens des konings van Bantam volgens 't hiervoor genoteerde in den koop der kleden en lywaten van de Comp[ie], soowel te Batavia als Bantam, quamen te negotieren en vertier te maken, ofte ook wel de doeken in afkortinge van des konings betalinge der pepergelden (als in Spaanse munt bedongen sijnde) te laten dienen, weswegen nu en dan eenige klene differenten op Bantam waren geweest, soo is nu daaromtrent almede na wedersijdse genomene informatie onderlinge g'accordeert en vastgesteld, dat alle de kleden en lywaten, die door den Sultan van Bantam of zyne ministers, 't sy tot Bantam selve ofte hier tot Batavia, van d'E. Comp[ie] sullen werden gekogt ende aangenomen, en door Sijn Hoogheyt ofte den pangiran of andere desselfs ministers in goeden Spaanse munten aan de Comp[ie] werden voldaan ende betaald, ofte ook andersints dat den Sultan 't bedragen van sodanige parthyen gekogte lywaten op sijn peperreecqueninge gelievde afgetrocken te hebben en in mindering desselvs te laten dienen, dat den Sultan ofte syne ministers alsdan altoos voor 't opgeld van de Spaanse munte na de prijscourant en Comp[ies] markgang der kleden sal tegoed comen en in mindering trecken twaalv ten honderd, ofte voor honderd Spaanse realen, die sy sullen voor de lywaten betalen ofte wel op de peperreecqueninge doen valideren, honderd en twaalv rijxdaalders courante Bataviase munte aan den Sultan goedgedaan werden.

33.

Vorders is nog dienstig en tot onderlinge onderdaans meeste ruste nodig geacht ende verstaan, dat byaldien tusschen wedersijdse ingesetenen van Batavia of Bantam eenige verschillen rakende den negotie en handel op Bantam quamen voor te vallen ende te ontstaan, dat deselve verschillen door den gesaghebber van d'E. Comp^{ie} tot Bantam met den Pangeran Aria Diepa Ningrat of zodanige ministers, als den koning daartoe zal gelieven te stellen, in der minne en op de gevoegelijkste wyse sullen bygelegd ende g'apayseert werden, mitsgaders dat alle Comp^{ies} onderdanen ende ingesetenen, op Bantam eenige goederen kopende of verkopende, daarvoor soodanige tollen ende geregtigheden aan den Sultan sullen betalen, als den coning altijd gewoon is geweest te trecken; dog de Nederlandse Comp^{ie} zal van haar eygen goederen, die sy op Bantam inbrengd ende uytvoerd, vry zijn ende blyven, uyt kragte van de gedane belovten ende het bevestigde contract van den koning.

Ende omme daarinne door Comp^{ies} onderdanen ende ministers, op Bantam wonende, niet g'abuseert te werden, soo sal het den Pangeran Diepa Ningrat of andere ministers, by den Sultan te stellen, vrystaan alle halv jaren, 't zy by den gesaghebber tot Bantam, of wel tot Batavia, te mogen laten opnemen en nasien, wat goederen in die tijd van Comp^{ies} wegen tot voorschreven Bantam mogte aangebragt ofte vandaar vervoerd wesen.

34.

Eyndelijk, overmits den Sultan van Bantam de Comp^{ie} volgens contract met uytsluytinge van alle andere, wie ook het mogte wesen, in sijn gantsche rijk en havenen alleen geprevilegeert en vergund heeft den incoop van alle witte en swarte peper, ende den verkoop ende vertier van alle soorten van geschilderde of andere kleden en lywaten aan alle Syne Mayesteyts ingesetenen, soo is 't ook volgens het reets gedane mondeling besprek in 't jaar 1684 med den president François Tak van Comp^{ies} wegen, ende den Sultan Aboen Nasar Abdul Cahaar wedersijds, nu by desen mede nader vastgesteld, dat alle sodanige kleden, als buyten d'E. Comp^{ie} ofte die met hare passen van Batavia daartoe expres gelicentieert sullen sijn, soowel door Bantamse als Comp^{ies} onderdanen tot Bantam

mogten werden aangebracht ende verkogt, by agterhalinge door ofte van des Comp'[es] ofte van 's conings ministers, van wie die ook mogen wesen, sullen sijn en blyven geconfisqueert en verbeurd verklaard, de helft voor den Sultan ende de helft voor d'E. Comp'[ie] ende die de aanhalinge sal doen.

35.

Hoedanigen evengelyken confiscatie ook suject ende onderworpen sal sijn alle den peper, die ter sluyk van Bantam ofte elders uyt Sijn Majesteyts havenen werd uytgevoerd, dewijl den Sultan, als boven gesegd, d'E. Comp'[ie] daartoe alleen geoctroyeert ende gepreviligeert heeft.

De vorenstaande poincten ende articulen van politie ende commertie zijn tot nader bekragtinge en verklaringe van het contract, op den 2[e] April des jaars 1684 tusschen de Generale Nederlandse Oostindische Comp'[ie] en den Sultan Aboen Nasar Abdul Cahar vernieuwd ende bevestigd, alsnu nader door ons, wedersijdse gecommitteerdens ende gevolmagtigdens, onderlinge tot elkanders nutte ende beste overeengekomen ende besloten, omme soo vanwegen de Nederlandse Comp'[ie] ter eenre ende den Sultan Aboen Nasar Abdul Cahaer ende syne successeurs ende ministers in 't rijk van Bantam ter andere zyde, voor nu en altoos opgerecht en heylig nagekomen ende onderhouden te werden, ende dat sulx ten selven eynde nu ook ten eersten door den Sultan Aboen Nazar Abdul Cahar tot Bantam, ende dan vervolgens ook alhier door den Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys ende de Raden van India tot Batavia sal werden g'approbeert ende geratificeert na behoren, met evengelyken kracht ende waarde, als het contract des jaars 1684 werd aangesien ende gehouden.

Onder stond: Aldus gedaan ende besloten in 't casteel **Batavia** op 't eyland Groot-Java in 't coninkrijk Jacatra, dezen 15[en] February 1686, ende med onse wedersijdse ondertekeninge en signaturen bekragtigd, en was getekend: **Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn,** en **Isaäcq d'Saint Martin,** med haar Ed'[en] respective zegels ter zyden in roden lacke gedrukt, sijnde op het tegenoverstaande blad onder 't Maleitse en Javaanse translaat gedrukt het zegel van **Pangiran Diepa Ningrat,** ende daarnevens

zyne ende **Kiey Fockees** handtekeningen, in 't Maleits en Javaans geschreven.

Mitsgaders daarna door den Sultan van Bantam daaronder gevoegd de acte van ratificatie, namentlijk:

Ik, Sultan van Bantam, bevestige en bekragtige dit, benevens den Ed[le] heer Gouverneur-Generaal en de gesamentlyke Ed[le] heeren Raden van India, als hetgene in 't contract is begrepen. Bovenaan stond het zegel des Sultans, in roden lacke gedruckt.

Volgt nu ook de Acte van Ratificatie van Haar Ed[les] de Hoge Regering van India, zijnde van volgenden inhoude, namentlijk:

Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal, ende de Raden van India, representerende 't hoge gebied wegens Haar Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vrye Verenigde Nederlanden, mitsgaders Sijn Hoogheyt, den heer Prinçe van Orangie, ende de heeren Bewindhebberen der Generale Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp[ie] in dese landen, bevestigen ende ratificeren, benevens den Paducke Siry Sultan van Bantam, dese bovenstaande nadere overeenkomste, die onse gecommitteerdens, de heeren Raden Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn en Isaäcq de Saint Martin, uyt onse name op den 28[en] February 1686 [1]) aangegaan ende gesloten hebben met den Pangeran Diepa Ningrat ende Fockee, als ambassadeurs ende plenipotentarissen van den Sultan van Bantam, tot bevestiginge van 't welke wy desen med onse eygen handtekeninge en het zegel van hooggemelte Comp[ie] hebben bekragtigd.

Onder stond: **Batavia** in 't casteel, den 20[en] Maart 1686. Was getekend: **Joannes Camphuys**, **Anthoni Hurt**, **Willem van Outhoorn**, **Rijklof van Goens**, **Marten Pit**, **Cornelis Qualberg**, **Joan van Hoorn**, **Isaäc de St Martin** en **Thomas Sligher.**

Mitsgaders op het tegenoverstaande blat, onder 't Maleitse

---

[1]) Sic! Het contract is geteekend op 15 Februari. Vermoedelijk is 28 Februari de datum, waarop de sultan van Bantam zijn ratificatie, die, zooals men hiervoor kan zien, niet gedateerd is, heeft geteekend.

en Javaanse translaat deser acte van ratificatie stond 's Compies groot zegel, in rooden lacke gedrukt, en daaronder geschreven: Ter ordonnantie van Hooggemelte Haar Edtes, was getekend: **Abraham van Ribeek**, secretaris.

CDLXXXV. SUMATRA'S WESTKUST.

15 Maart 1686. [1])

Het verdrag, 30 November 1685 tusschen de Compagnie en de vorsten der Sapoeloe Boeah Bandar gesloten, uit naam van den commandeur der Westkust, werd eenige maanden later door dezen persoonlijk bevestigd en versterkt. Eenige nieuw opgenomen clausules doen zien, dat de Compagnie ter Westkust ernstige concurrenten had gekregen in de uit Bantam verdreven Engelschen.

Contract ende eeuwigdurend verbond, gemaakt en besloten door den commandeur Jacobus Couper, stadhouder van den grootmagtigen keyser van Manincabou, en praesente leden van Sijn E. raad, tot Poelo Chinco op Sumatra's Westkust, in den naam en vanwegen d'Edle Heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal ende d'Edle heeren Raden van India tot Batavia, representerende de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Compie ter eenre, ende de ses radja's van de vier hoovdsoucas, Paney, Campey, Tigalarech, [2]) en Malayou van de **Sapoeloe Boabandaars**, mitsgaders de pounglous van voorschreven thien bandhaars ofte handelplaatsen ter anderer zyde, als volgt:

Tot inleydinge deses werden alle contracten en accorden, in vorige tyden tusschen d'E. Compie en de radjas als verdere regenten der thien handelplaatsen gemaakt en besloten, by desen ten vollen geconfirmeert en in vorige figeur en teneur

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148 en in de *Overgecomen brieven 1687*, elfde boeck, folio 469 verso en volgende.

[2]) Verbastering van Tiga Laras.

gehouden, voor soo verre deselve dese naarvolgende poincten niet en komen te contrarieren.

Eerstelijk, dat het landschap van de **Sapoelo Boabandhaars** voornaar de jongst voorgevallen oorlog in April en May des voorleden jaars 1685, med alle de inwoonderen van dien, op hare verdemoedinge en 't nederleggen der wapenen in genade aangenomen, van d'E. Comp'e gepardonneert en versoend zijn, en voortaan als vrunden en bondgenoten gehouden en erkend zullen werden.

Ten tweeden beloven en sweren de radjas en regenten van de thien handelplaatsen alle trouw, gehoorsaamheyt en onderdanigheyt aan d'E. Comp'e voortaan te bewysen en onderhouden, en derselver commandeur tot Padang dierwegen te respecteren ende gehoorsamen, ende als getrouwe bondgenoten van deselve te leven, sonder oyt daarvan af te wyken, op poene van voor vyand te werden verklaard, en de onderwerpinge van de eeuwige vloek Gods over haar en hare nakomelingen.

Ten derden, dat de radjas, regenten en alle de inwoonders van de thien handelplaatsen beloven ende sweren, dat niemant van de hare ofte uyt hare landen van nu af of nimmermeer eenige correspondentie sullen mogen houden med den sultan en ingesetenen van Indrapoura en syne onderdanen, veel min derwaarts gaan of varen, nog imant van daar om handel te dryven in haar land toe te laten, maar deselve med alle hare adherenten als meyneedige bondbrekers aan te sien, soo lange med d'E. Comp'e niet versoend en gepardonneert werden, op verbeurte van lijv en goederen, en dat se ook alle Indrapouresen, en die van haar aanhang, uyt haar landen sullen bannen, op verbeurte alsvoren.[1])

Ten vierden, dat alle vyanden van d'E. Comp'e ook vyanden van de radjas en pounglous van de Sapoele Boabandhaars sullen zijn, en alle Maleiers, ingesetenen deser Westkust, vrunden van d'E. Comp'e, ook hare vrunden sullen sijn.

---

[1]) Deze veranderde gezindheid van de Compagnie tegenover den sultan van Indrapoera vond haar oorzaak in het feit, dat genoemde vorst de Engelschen in zijn land had toegelaten.

Ten vijvden beloven ende sweren wy, radjas en verdere regenten van meergemelte thien handelplaatsen, geen correspondentie, beraadslaginge, handel nog wandel med eenige Europische natie, buyten d'E. Nederlandsche Compie, 't zy ook wie het wesen mocht, nu nog nooyt sullen mogen aangaan nog houden, veel min med deselve koophandel dryven, maar by verschyninge haar afwysen, in der min of med geweld, sodanig 't regt der volkeren ider in sijn eygen land sulx aanwijst en dit verbond ons obligeert, op verbeurte van lijv en goed en des Compies regtveerdige gramschap. [1])

Ten sesden, dat alle goud, peper en andere coopmanschappen in onse landen vallende of aankomende, alleen sullen zijn en blyven voor d'E. Compie, wel verstaande mits betalinge van den ordinairen prijs of marktgang, of zoodanig de cooplieden med den anderen best accorderen connen, sonder dat deselve aan imant anders, 't zy Maleyers of Europeanen, buyten d'E. Compie, sal mogen afgestaan werden, op verbeurte van alle hare goederen, en sware correctie.

Ten sevenden, dat die van de thien handelplaatsen sullen mogen varen en hare kostwinninge soeken Noordwaarts tot Ayerbangy en Suydwaarts tot Cataun, [2]) mitsgaders op de eylanden, tusschen gemelte plaatsen t' sewaarts gelegen, mits alvorens daartoe hare zepassen, om de Noord voorby Padang varende van den commandeur comen versoeken, ende aan de Suydkand van 't opperhooft tot Poelo Chinco, en alle gewilde goederen aan d'E. Compie leveren, sonder ietwes van goud, peper, camphor en clappusoly aan imant anders te mogen verkopen.

Ten agsten, dat indien eenige slaven of andere dienaren, fugatijff van Poelo Chinco, Sillida of d'Tambangse goudmijn weglopende, in de thien handelplaatsen quamen te verschynen, soo beloven de radjas en verdere regenten deselve sonder oogluykinge te laten vervolgen, aantasten, en deselve gebonden aan de opperhoovden tot Poulo Chinco van 's Compies wegen over te leveren, mits dat voor yder slaav agt rijxdaelders in betalinge, en voor de andere dienaren, 't sy Europeanen of Mardykers,

---

[1]) Ook dit doelt op de Engelschen.

[2]) Ketahoen, in het Benkoelensche.

dubbeld loon sullen genieten; maar indien van sommige weglopers de radja's, regenten of ingesetenen kennisse hebbende sulx komen te verswygen, sullen in plaats van de goede beloninge, die s' andersints verdienen soude, arbitrale correctie genieten, en haar loon dubbeld tot boete verbeuren.

Ten negenden ende ten laatsten beloven wy, contractanten, alle ende ider in 't besonder, de Nederlandse Oostindische Comp^ie voortaan voor onsen wettigen beschermheer en haren commandeur hier ter custe aan te nemen, erkennen en respecteren; en dierhalven, om alle desputen, questiën en verschillen tusschen ons radjas en soucas voorvallende, by te leggen, daaruyt verweidering en oorlog mocht comen te ontstaan, soo versoeken wy de regtmatige decisie van den heer commandeur, onder voorwaarde, dat d'E. Comp^ie de regtmatige tegens de onregtmatige procedeurders by wederstrevigheyt de hand bieden en in hun recht soo veel doenlijk mainteneren sal, opdat de vrede en vrintschap tusschen ons en onse nakomelingen med d'E. Comp^ie eeuwig en onverbrekelijk blyve.

Zijnde tot meerder bekragtinge der saken dit contract negen malen geschreven en wedersijds getekend, namentlijk een voor yder der ses radjas, een voor Haar Ed^e tot Batavia, een voor de heer commandeur tot Padang, en een voor 't opperhooft tot Poelo Chinco, sullende elk der thien bandhaars een authentycque copia in de Maleytse taal toegevoegd werden.

Aldus gedaan, g'accordeert, gecontracteert ende geconfirmeert ten overstaan van Orangkay Panglima Radja, gouverneur van Padang, Panglima Radja Phalouran, Panglima dan Badjang Radja, Nemoeda, koning van Trouwsan,[1]) mitsgaders de acht pounglous van Sillida, die dese voorwaarde nevens de wedersijdse contractanten hebben getekend op **Poelo Chinco** en **Sillida**, den 15^e dag van de maand Maart in 't jaar na Christi geboorte 1686, en na de Maleitse reecquening den 18^e van de maand Abin Achir,[2]) naar Mahomets geboorte duysent vijv en t' negentig jaaren.

Onder stond en was getekent: **Jacobus Couper, Jan van**

---

[1]) Taroesan.
[2]) Rabi el achir.

Mechelen, en **Joannes Hofman**. Daaronder stond 's Comp[ie] zegel in roden lacke gedrukt.

Lager: Ter ordonnantie van d'E.E. Heer commandeur Jacobus Couper en raad, was getekend: **A. van Heyst**, secretaris.

CDLXXXVI. PERZIE.

Juni 1686. [1])

Tijdens de actie der vloot onder De Casembroot was Van den Heuvel met De Jager naar Ispahan getrokken, om te trachten tot overeenstemming te komen. De Perzische regeering wilde evenwel van geen besprekingen weten, zoo lang het eiland Kishm niet was teruggegeven, en de genomen schepen van inheemsche kooplieden ontslagen. Het eerste geschiedde in Juni 1685; over de uitlevering der schepen werd lang onderhandeld. Eerst in Juni 1686 kreeg Van den Heuvel toestemming om naar Gamron of Bender Abbas terug te keeren en den handel der Compagnie te heropenen. Van herstelling van den zijdehandel was evenwel nog geen sprake.

Een bevelschrift van Sijn Majesteyt Sjah Suleimaan, conincq van **Persia** etc[a], op de regenten en raahdaars, alsmet' op den tholmeester van de zeecoopplaatsen aan de Persiaanse Golff gelegen, in de maant Redzjeb des jaars 1097, dat is naar onse stijl in de maant Juny des jaars 1686 naar Christi geboorte gepasseert, waarby Sijn Ed[le], d'heer Justus van den Heuvel, commissaris en directeur van Persia, naar Gamron gelicentieert, mitsgaders aan voorschreven regenten en andere ministers geordonneert wert, om inmiddens tot nader ordre van 't hoff een pertinent aantekeningh en taxatie van de thollen der aangebraghte, uyt- en opgevoerde goederen van d'E. Comp[ie] te maken, invoegen als de cooplieden deselve betalen.

L.S. van Sijn Mayesteyt; luydend' et devis daarvan, uyt de Persiaanse in onse tale aldus: *Suleimaan, slave van den coninck der vooghdye.* [2])

Daar is een bevel, 't welcq de werelt te gehoorsamen heeft, geschiet, namentlijck dit: Den regent der zeecoopplaatse van

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1687*, achtste boeck, folio 429; ook in die van *1688*, negende boeck, folio 1699 en volgende.

[2]) Door den conincq der voogdye verstaan Mortusa Ali, die se als voogt en regent wegens Godt over de werelt considereren.

Abbaas [1]) en den reecqueningh-houder van de thollen der aenbrengh en uytvoer aldaer en in de andere zeecoopplaetsen van **Faars**, [2]) mitsgaders de waziers, officiers en raahdaars [3]) van de groote wegen, van de zeecoopplaats van Abbas af tot aen de residentiestat Isfahaan toe, wete, hoe dat in conformité des versoecks van den toevlucht van verheventheyt, den pilaar onder zijns gelycke, Justus van Heuvel, den Hollantsen capiteyn, hem voormelt gelicentieert hebbe na de zeecoopplaets van Abbas te gaen, om de coopmanschappen en waeren, die wegens de Hollantse natie in voorschreven zeecoopplaets aengekomen zijn, te verkoopen, zullende wat belanght de thollen van den aenbrengh en uytvoer en de weegs-gerechtigheden als andere konincks gerechtigheden van de voorschreven coopmanschappen en waeren, in zoodaniger voegen, als gemelte capiteyn aen het hooge hof een geschrift verleent en sich verplicht heeft gehadt, dezelve uytkeeren.

Wanneer nu gemelte pilaer onder zijns gelycken daer aenkomt, en zy van den inhoude van het hoogaensienlycke bevelschrift kennisse hebben, zoo en doen geen beleth noch verhinderingh in den handel en negotie van de goederen en coopmanschappen der voorschreven natie, maer den regent en rekeninghouder van de thollen der aenbrengh en uytvoer van de zeecoopplaats van Abbaas hout yder een pertinent en specificatoire lijste en aenteeckeningh van den gantschen handel en negotie der voorschreven natie, maeckende de taxatie en annotatie van de tollen der aenbrengh en uytvoer, en van de andere voorvallende gerechtigheden, tot wat somma yder soort kome te monteeren, en dat conform de usantie van de goederen der andere cooplieden indertijt; en desgelijcks zoo houde den wazier en regent van **Laar**, alsoock de raahdaars van yder quartier, een klare en pertinente notitie van haere goederen, die van de gesegende zeecoopplaets van Abbaas tot aen de residentiestat van Spahan en naer d'andere lantschappen opvoeren, van de weegs-gerechtigheden, tot welcke somma die komen te beloopen, nevens de behoorlycke specificatie en taxatie, in sodaniger voegen als de thollen van den aenbrengh en uytvoer, de rahdaryen en andere konincks gerechtigheden, naer d'usantie,

[1]) Bender Abbas of Gamron.
[2]) Fars.
[3]) Ontvanger der wegtollen.

die in gebruyck is van de andere cooplieden, zullende [voorts] hetgeen hierna sullen beveelen en ordonneeren, dan oock sodanigh moeten nakomen, houdende zich [tot alle het voorschrevene] nootsakelijck verplicht.

Geschreven in de verheven maent Redzjeb des jaers 1097, (accorderende met de maent Juny des jaers 1686 naer Christi geboorte).

Achter op de dorso aen het laag einde stont:

By den hooghen seer verheven ordonnantie, by monde.

Aen de rechterhant, dicht aen de kant, stont:

Den 7^{den} van de maand Sjawaal des jaars 1097, dat is den 21^{en} September 1686, is hetselve in het bewint van den tandsich [1]) geregistreert.

Hierboven langs dezelve kant stont:

In denselven dato is hetselve in het aensienelijck bewint van 's coninx particuliere domeine geregistreert, accordeert en is regt.

Hierboven naer de hoeck aen deselve kant stont:

In denselven dato is hetselve in het bewint van den serchat [1]) geregistreert.

Aen d' rechterhant langs de kant stont, onder alle de voorschreven paraphuren:

Het is in de rekenboecken van het visitateurschap geregistreert.

Aen de verkeerde kant van den dorso stont heel boven:

Dese ordonnantie, laten s' et registereren.

En daer kort onder:

Laten z' et registereren in alle bewinden, daer het gehoort en dienstich is.

Onder stont: Accordeert met het translaet, door den E. oppercoopman Herbert de Jager gemaeckt.

Spahan, ady den 6^{en} September 1686, was geteeckent: **Willem Sicken**, secretaris.

Lager stont: Gecollationeert, accordeert, Gamron, den 27 September 1686; was geteeckent: **Frans Casteleyn**.

Gecollationeert, accordeert, Souratte, desen 24 January a° 1687

An^{es} Jansz, geauthoriseert. [2])

---

[1]) Hoog administratief ambtenaar.

[2]) Hierachter is vermoedelijk het woord clercq weggevallen.

CDLXXXVII. KOROMANDEL.

Juni 1686. [1])

De gebroeders Madoena en Akkena, respectievelijk eerste minister en generalissimus van den koning van Golkonda, Abdullah Hassan Kutab-sjah, waren langen tijd vrijwel oppermachtig, en lieten dit de vreemde kooplieden duchtig voelen. Zij waren in het bijzonder tegen de Nederlandsche Compagnie ingenomen, en wisten deze door hun optreden ernstige nadeelen toe te brengen. Toen de Grootmogol in 1685 Golkonda binnenrukte en de hoofdstad bedreigde, bracht het radelooze volk de beide gebroeders op gruwelijke wijze ter dood, waarom HAVART hen met de gebroeders De Witt vergelijkt.
In 1685 trad Laurens Pit, de jonge, als gouverneur van Koromandel op; hij begaf zich naar den koning en diende een aantal pretenties der Compagnie in, wegens benadeeling door Akkena. Met het volgende stuk meende de koning aan de eischen der Nederlanders te voldoen (HAVART II, blz. 154—164, 219 en volgende; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 165).

Gifte aan de Hollandsche Compagnie door den koning Sulthan Aboel Hassaan Coetob-sia.

Den heer nieuw gouverneur van Palleacatta, Laurens Pit, door den Hoog Ed. Heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en d'Ed. Heeren Raden tot Jaccatra als expres ambassadeur by my om eenige saken gesonden, welkers gewigte verstaan hebbende, is mijn welgevallen, om hetgene d'Ed. Comp.ie door Akkana-pandiet aangedaan zy, haar te vernoegen, als [2]) om de vrentschap tusschen my en d'Ed. Comp.ie vaster te maken, uyt genegentheyt, voor soo lang als de wereld staat, over te geven en te schenken de stad **Palliacatta** met zijn onderhorige dorpjes, als **Conderon**, **Nekkaderouw**, **Chormandelan**, **Sinepaleacatta**, **Kanninghalen** en **Andemathon**, benevens geheel **Sinkerkoer**, met **Menaar** en **Penaar**, om daarmede te handelen en daarin te regeren naar eygen believen, sonder dat de regenten in Carnatica haar eenig toevoer, wat het sullen mogen wesen, sullen vermogen te verhinderen, mits dat d'E. Comp.ie verobligeert blijft jaarlijx uyt te keren 3000 pagoden, waarvoor ik gehouden zal wesen d'E. Comp.ie te helpen tegens sodanige vyanden, die haar omtrent die genoemde plaatsen eenig leet of quaad zouden willen aandoen of deselve overmeesteren, sullende die ook agten als myne vyanden.

In Palliacatta sal ik ook ymant van mijn volk laten blyven

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1687*, twaalfde boeck, folio 1082.
[2]) Versta: evenzeer als.

als hawaldaar over myne schepen, en om naar het eyndigen van 't jaar t'ontfangen de 3000 pagoden voornoemt, die zig nergens meer mede, nog met het inkomen, nog met het regeren van de stad of inwoonders, sal te bemoeyen hebben, maar eenelijk stil op en neer gaan en van zijn gagie, die hy van my krijgt, leven, en d'ordre van den heer gouverneur onderworpen zijn, sullende Palliacatta met de bovengenoemde plaatsen door de Hollandsche Comp.[ie] in vollen eygendom beseten en geregeert werden, met onsen nieuwen jaar beginnende, den 3[en] Juny 1686, zijnde op de Moorse manier den 1[en] dag van de maan Redzjeb des jaars 1097. [1])

CDLXXXVIII. KOROMANDEL.

17 November 1686. [2])

Door het firman van Juni 1686, dat op zekere voorwaarden Palleacatta met omgeving aan de Compagnie afstond, was deze allerminst voldaan, hoewel de koning van Golkonda schreef, dat de opbrengst der stad 13000 pagoden per jaar bedroeg, en dat dus de Compagnie, door hem slechts 3000 pagoden te betalen, er jaarlijks 10000 overhield. De Compagnie toonde aan, door Akkena en zijn creaturen voor meer dan 9 ton te zijn benadeeld, en toen de koning niet tot toegeven bereid bleek, ging Pit tot geweld over. Met van Ceilon bekomen versterking richtte hij zich naar Mazulipatnam, en bezette deze belangrijke stad. Een poging van den koning tot herovering werd met veel succes afgeslagen. Daarop gaf de vorst toe, en hij kreeg in November zijn stad terug tegen afgifte van een aantal firmans, waarbij de oude rechten der Compagnie werden bevestigd, en haar grieven weggenomen. (Havart I, blz. 211—213; II, blz. 164—165, Valentijn, V, I, *Choromandel*, blz. 67—68; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 166).

Firman door den coninck Sultoen Aboel Hassan Coetob-chia aen d'E. Comp[ie] verleent, den 17 November 1686 ontfangen.

Den almogende Godt. [3])

Daer is een werelts onderdanigh gebod, blinkende als d' zon, van onverhinderlycke uytvoeringh uyt het hof, dat de myne is,

---

[1]) Er staat: 1087.

[2]) Uit *Overgecomen brieven 1687*, achtste boeck, waarin 8 der volgende firmans tweemaal voorkomen, blz. 428 en blz. 458. Bovendien dezelfde 8 en nog een aantal andere, die de uitvoering regelen, in die van *1688*, achtste boeck folio 1081 e.v.

[3]) Hieronder stond des konings zegel in swarten inkt.

van regtvaerdigheyt gesegent, vervult met Gods stedehouderschap, vergeselschapt met goet gelucq, soodanigh met eenen glants te voorschijn gecomen, namentlijcq dat de bevelhebbers, oppassers, gebieders, landrosten, hoofden van inwoonders, schryvers, b'ampten, tholontfangers en weg- en postbewaerders, door het gantsche coninckrijcq, moeten weten, dat thans de verschillen met de Hollanders zijn verevent en door overgroote coninklycke genegentheyt tot d'E. Comp'e en alle Hollanders in dese mijn firman aen haer vergunt, opdat sy met gerustheyt haere negotie, conform d'firmans, soo van my als van myne voorsaten door groote genegentheyt aen haer verleent, door 't gehele rijcq, soowel daar haer logies staen, als oocq op alle plaetsen, daer sy haer negotie comen te dryven, mogen exerceren. Dit is mijn strengh bevel, dat 't bovenstaende strikt moet nagekomen werden, oocq ider en op alle plaetsen door mijn gantsche rijcq moet volgens den inhout van dit mijn firman de negotie van de Hollanders met volcomen gerustheyt laten dryven, en op alle plaetsen, waer 't oocq soude mogen wesen, daer d'Hollanders of diegene, die aen haer dependeren, haere negotie mogten exerceren, in 't gaen en comen in 't minste niet te verhinderen, maer met gerustheyt volgens haer begeerte laten passeren en repasseren, haere negotie laten dryven en haer coopmanschappen en verdere goederen vry over de rivier alsoocq over het droge, volgens haer eyge begeerte, volbrengen, waerin UE. haer in 't geringste gene verhinderinge moet toebrengen, opdat se daerdoor in haer negotie geen schade comen te lyden, en oocq geen redenen hebben om te comen klagen, maer 't zo derigeren, dat sy met gerustheyt haer negotie door mijn gehele rijcq mogen vermeerderen.

't Bevel van mijn is, dat niemant, op geenderhande maniere 't selve overtrede, maer volgens den inhout van dien agtervolge; en alle die dese mijn bevel overtreed, sal de straffe des coninx onderworpen sijn, want de begeerte des coninx is, dat se haer negotie in mijn rijcq vermeerderen. Dit moet U.E. weten, en haer in alle dese de behulpsame hant bieden, sullende diegeene, die contrarie dit mijn firman doet, de correctie des coninx onderworpen sijn; [1]) een copia daervan nemen en 't principael by haer laten.

---

[1]) Hierachter zijn eenige woorden uitgevallen, als b.v. alle ambtenaren moeten.

Gegeven in de maent Silhadsja [1]) des jaers Mahomets 1097.

Ter syden stont: Een groot heer en heerscher van 't lant, dien alles toevertrouwt is, Hosseyn-beecq, sercheyl, [2]) is dit gegeven.

Voor de translatie: **Cornelis van den Bogaerde.**

CDLXXXIX. KOROMANDEL.

18 November 1686. [3])

Zie de Inleiding bij het vorige contract.

Copie firman, door den coningq van **Golconda**, Sultan Aboel Hassan Coetob-chia, op den naem van den E.E. Heer commissaris Laurens Pit verleent.

Naer eenige eertitulen aen d'E.E. Heer commissaris stont: Den Hollantschen gouverneur en capitain Laurens Pit, op wien des coninx groote genegentheyt is, moet weten, dat den sersamet [4]) en hawaladaer [5]) Thamaes-beecq voor eenige dagen herwaerts te kennen heeft gegeven gehad, dat d' verschillen om de pretentie, die tusschen U.E.E. saraf [6]) Chodenda en pandiet Ackena sijn geweest, thans met 120 000 pagoden vereffent waren, die in 5 jaren uyt de incomsten van Masulipatnam en Pallecatta — sijnde jaarlijx 24 000 pagoden — sullen moeten werden betaelt. Oversulx sijn der twee firmans op de naem van de hawaladaers, soo van Mazulipatnam als Palleacatta, uytgegeven, dat se, met 'et begin van de maent Maharam des jaers Mahomets 1098 te rekenen, tot de 5 volgende jaren elcq jaar 24 000 pagoden aen de Hollantse Compie sullen moeten goet doen, en sulx op dese wyse, namentlijcq: de regenten en hawaladaers van Mazulipatnam jaerlijx 18 000 pagoden, en die van Palleacatta 6 000 ditos. Des coninx bevel is, dat U.E., op

---

1) Dsûl-Hiddscha.

2) Zie hiervóór, noot 2, op blz. 21.

3) Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.

4) Hiervóór, noot 3 op blz. 159.

5) Havildar; zie hiervóór, noot 2 op blz. 13.

6) Saraaf: bankier of kassier of geldwisselaar.

des Mayesteyts genegentheyt hopende, naer den ontfangh van de firmans [te] Masulipatnam en Palleacatta, de schepen en wes meer in handen hebt, aen de regenten van den duan overlevert, moetende oocq naer ouder gewoonte de residenten naer hare comptoiren senden, de negotie laten voortgancq nemen en des coninx welvaren betragten, daerdoor de tekenen van vrundschap vermeerderen, Sijn Mayesteyts behagen en U.E.E. alle dagen meer en meer respect en eer bewysen moge, moetende U.E.E. sigh in alles gerust stellen, voornamentlijcq in 't geen hierboven wegens d' penningen gesegt is. Oocq moet U.E.E. in sijn hart geen quaet gevoelen of eenige twyffelinge gehuysvest laten, dat d' regenten van de hiervoren genoemde plaetsen jaerlijx volgens het gemaekte contract tot 5 jaren toe d'E. Compie het beloofde niet souden voldoen, maer naer luyt van 't firmán te wercq gaen.

Gegeven den 2en van de maen Maharam in den jare Mahomets 1098, naer onsen stijl den 18en November 1686.

Ter syden stont: Voor den coninck uytgegeven.

Onder stont: Voor d' translatie, en getekent alsvoren.

CDXC. KOROMANDEL.

18 November 1686. [1]

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Copia firman van den conincq van **Golconda**, sultan Aboel Hassan Coetob-chia, op de **Mazulipatnamse** regenten en hawaladaer ten faveure van de Hollantse Compagnie verleent.

't Bevel des coninx is, dat de regenten en hawaladaer van **Mazulipatnam** moeten weten, dat de pretentiën wegens den Hollantsen kapiteyn, die tusschen sijn saraf Chodenda en den pandiet Ackena sijn geweest, jegenwoordigh met 120000 pagoden, in 5 jaren te voldoen, verevent sijn, moetende de regenten

[1] Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.

jaerlijx aen des E. Comp'^{es} volcq 18000 pagoden betalen en een quitantie van haer nemen. Weshalven is Sijn Mayesteyts ordre, dat, met het begin van d'maan Maharam in 't jaer Mahomets 1098 te rekenen, aen d'Hollantse Comp'^{ie} alle jaren uyt d'incomsten van Mazulipatnam 18000 pagoden, tot 5 aeneenvolgende jaren toe, moeten betaelen en van haer een quitantie genomen werden, volgens welcke de incomsten van Mazulipatnam ten goede sullen comen, welcq bevel strict moet naergecomen en volgens 't firman te wercq gegaen werden.

Gegeven den 2^{en} van de maen Moharam des jaers Mahomets 1098, naer onsen stijl den 18^{en} November 1686.

Ter syden stont: Voor den conincq uytgegeven.

Onder stont: Voor de translatie, en getekent alsvoren.

CDXCI. KOROMANDEL.

18 November 1686. [1]

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Copie firman van den konincq van **Golconda**, Sultan Aboel Hassan Coetob-chia, op de **Palleacatse** regenten en hawaladaer ten faveure van de Hollantse Compagnie verleent.

't Bevel des coninx is, dat de regenten en hawaladaer van **Palleacatta** moeten weten, dat de pretentiën wegens den Hollantsen capitain, die tusschen sijn saraf Chodenda en den pandiet Ackena sijn geweest, jegenwoordigh met 120000 pagoden, in 5 jaren te voldoen, verevent sijn, moetende de regenten jaerlijx aen des E. Comp'^{es} volcq 6000 pagoden betaelen en een quitantie van haer nemen. Weshalven is Sijn Mayesteyts ordre, dat, met 'et begin van de maen Maharam in 't jaer Mahomets 1098 te rekenen, aen d'Hollandse Comp'^{ie} alle jaren uyt de incomsten van Palleacatta 6000 pagoden, tot 5 agtereenvolgende jaren toe, moeten betalen en van haer een quitantie genomen werden, volgens welke d'incomsten van Palleacatta te goede sullen

[1] Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.

comen, welcq bevel strikt moet naergecomen en volgens 't firman te werck gegaen werden.

Gegeven den 2en van de maen Moharam des jaers Mahomets 1098, naer onsen stijl den 18en November 1686.

Ter syden stont: Voor den coningh uytgegaen.

Onder stingh: Voor de translatie, en getekent ut supra.

CDXCII. KOROMANDEL.

November 1686. [1])

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór. Men wete, dat de Nederlandsche Compagnie een munt op Palleacatte, de Engelsche een munt op Madras hadden, die met elkaar concurreerden.

Firman van den conincq van **Golconda** aen d'E. Comp'e verleent wegens de **Palleacatse** pagoden, om die weder als voorheen te laten haer cours nemen.

Hier stond des coninx zegel
in swarten inct gedruct.

Naer de gewone titulen stont:

d'Hawaladaers, sersamets[2]) en verdere regenten, die den conincq naer yders merite estimeren door Sijn Mayesteyts gehele rijcq, moeten weten, dat in desen tijt den manhaften Hollantsen capiteyn, die de grootste onder sijn geslagt is, voor des coninx throon dengeenen, die daeromtrent altoos is, bekent gemaekt heeft, dat de Palleacatse pagoden in 't gewigt met de Madrasse ditos eens, en d' eerstgenoemde oocq beter van alloy sijn, alsoocq dat de Palleacatse pagoden beter als de Madrasse cours hebben genomen gehad, dogh dat deselve thans minder als de Madrasse wierden ontfangen. Daerom is de ordre des coninx, dat de bovengenoemde regenten de Palleacatse pagoden gelijck voor desen en niet minder in den ontfangh en uytgifte sullen hebben te laten cours nemen. En in gevalle daerin eenigh onderschijt in den ontfangk en uytgifte van imant wort gemaekt, van die sal tot peene eenigh gelt genomen werden, sullende die oocq daervoor verantwoorden.

---

[1]) Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.
[2]) Districtshoofden. Zie noot 3 op blz. 159.

Gegeven in de maen Moharam des jaers Mahomets 1098.

Tersyden stont: Aen des Mayesteyts sercheyl [1]) Housseynbeecq g'ordonneert.

Onder stont: Voor de translatie, en getekent alsvooren.

CDXCIII. KOROMANDEL.

November 1686. [2])

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Firman van den conincq van **Golconda** aen d'E. Compagnie verleent op de regenten, om de fugitive soldaten, indien se se krygen, weder over te leveren.

Hier stond des coninx zegel
in swarten inct gedruct.

Naer de gewone titulen stont:

't Bevel van de Mayesteyt is, dat de hawaladaers en die onder haer sorteren, alsoocq de regenten door 't gehele rijcq, die den konincq nae haer merite estimeren, moeten weten, dat in 't jaer 1087 [3]) volgens 's coninx boecq den manhaften Hollantsen capiteyn, die de grootste onder sijn geslagt is, voor des coninx throon dengeenen, die daeromtrent altoos is, bekent gemaekt heeft, dat er eenige soldaten en onderdanen van hem hier in 't lant sijn weggelopen, en schoon sy haer comen te roepen, willen se niet wedercomen, en de regenten van dito plaetsen houden se onder haer bescherminge. Daerom is de ordre van Sijn Mayesteyt dusdanigh, dat waer 't oocq is, door mijn geheele lant, daer de dienaren en onderdanen van den capiteyn mogten sijn, en hy deselve comt te eysschen, niemant se sal mogen onder sijn bescherminge t' houden, maer haer ten eersten wederom hem overleveren. Hier moet niet in gemancqueert worden, en oocq weten, dat dese ordre tot haer verantwoordingh sal sijn.

Gegeven in de maen Moharam des jaers Mahomets 1098.

---

[1]) Schatmeester. Zie hiervóór, noot 2 op blz. 21.

[2]) Zie noot 2 op blz. 414.

[3]) Als dit jaartal juist is, zou hier gedoeld worden op een verzoek van vroeger, daar 1087 A.H. overeenkomt met 1676 A.D.

Ter syden stont: Aen des Mayesteyts sercheyl Houssein-beecq g'ordonneert.

Onder stont: Voor de translatie, en getekent ut ante.

CDXCIV. KOROMANDEL.

December 1686. [1])

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Firman, door den conincq van **Golconda** op de schuldenaers van Chodenda aen d'E. Compagnie verleent.

Naer de gewone titulen stont:

d'Hawaladaers, sersamets, kaerkoenaers, [2]) amelaars [3]) en verdere regenten door Sijn Mayesteyts geheele rijcq moeten weten, dat in desen tijt den manhaften Hollantsen capitain sijn saraf Chodenda door diegeene, die altoos by Sijn Mayesteyts throon sijn, heeft doen bekent maeken, dat veel gelts van sommige luyden moet hebben, en die debiteuren sijn in verscheyde steden van Sijn Mayesteyt remorerende. En als men haer daerover aenspreekt, willen se dito schulden niet voldoen. Daerom is Sijn Mayesteyts bevel, dat van wie de saraf Chodenda te pretenderen heeft, en in wat plaets die persoon oocq mogte wesen, sullen die hawaladaars en regenten naer de geregtigheyt inquireren, hoeveel dito persoon schuldig mogte wesen, en 't selve alsdan aan Chodenda doen betalen. Niemant van bovengenoemde regenten sullen oocq vermogen dito schuldenaren verschuylen of onder haer beschermingh nemen, maer aen hem overleveren. Dit bovenstaende moet een yder voor een strict bevel der Mayesteyt aennemen.

Gegeven in de maen Moharam des jaers Mahomets 1098, naer onsen stijl in de maent December 1686.

Ter syden stont: Uytgegeven voor des Mayesteyts throon.

---

[1]) Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.

[2]) Administratieve ambtenaren. Zie *Hobson-Jobson* in voce carcoon.

[3]) Belasting-inners. Zie *Hobson-Jobson* in voce aumildar.

CDXCV. KOROMANDEL.

December 1686. [1])

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Copie firman van den conincq van Golconda op de wegenbewaerders van **Golconda**, tot Mazulipatnam aen d'E. Comp[ie] verleent.

Naer de gewone titulen stont:

De postbewaerders en oppassers van de wegen van **Golkonda** tot Mazulipatnam moeten weten, dat in 't jaar 1087 [2]) volgens 's Mayesteyts boeck de onderdanen van den manhaften Hollantsen capiteyn den saraf Chodenda naer Masulipatnam brengen. [3]) Daerom is 't bevel van de Mayesteyt, dat niemant haer in de wegh eenige verhinderinge sullen toebrengen, maer vry en liber laten passeren, opdat se den saraf seguur tot Masulipatnam mogen overbrengen. Dit moet een yder voor een strikt bevel des Mayesteyts aennnemen.

Gegeven in de maen Moharam des jaers 1098, naer onse stijl in de maent December 1686.

Ter syden stont: Voor 's Mayesteyts throon uytgegaen.

Onder stont: Gecollationeert, accordeert, Mazulipatnam den ...... December 1686.

Was getekent: **J[e] Lampe,** secretaris.

CDXCVI. KOROMANDEL.

8 Januari 1687. [4])

Zie de inleiding bij no. CDLXXXVIII hiervóór.

Translaat van de firman van den coninck van **Golconda** aan de sarieffdaars [5]) Mado Cistna en

[1]) Zie noot 2 op blz. 414 hiervóór.

[2]) Zie voor dit jaartal hiervóór, noot 3 op blz. 420.

[3]) ? Dit staat zoo in beide exemplaren.

[4]) Uit de *Overgecomen brieven 1688*, achtste boeck, folio 1086 verso.

[5]) Deze ambtstitel is mij niet bekend, wel sheristadar, „the head ministerial officer of a court, whose duty it is to receive plaints", (*Hobson-Jobson*). Mogelijk is sarieffdaar het bekende woord sheriff, verbonden met het gebruikelijke suffix voor ambtstitels dar.

Sangosie Wissoenat wegens de gaddjum[1]) geschreven.

Bovenaan stond des coninx zegel in swarten inkt.

Den Hollandsen capiteyn heeft Sijn Mayesteyt[2]) bekent gemaekt, dat de gaddjum over 's E. Comp^ies dienaers en alle inwoonders van **Palleacatta** nooyt voor desen in gebruik is geweest, 't welk UEd^s volk buyten redenen de menschen opgedrongen hebben, waerom sy ook alle gevlugt sijn. Dierhalven is mijn bevel, soo sulx voor desen noit in usantie is geweest, dat UEd^les haer deselve niet moet opdringen. Daerom moet je[3]) aan UEd^s volk sodanigen ordre geven, gelijk voordesen altijt een salabaed[4]) is geweest.

Geschreven den 22^en dag van de maen Saffer a° 1098, sijnde naar onsen stijl den 8^en January 1687.

Onder stont: Dit firman is voor den conink geschreven.

CDXCVII. SUMATRA'S WESTKUST.

23 Januari 1687.[5])

In geen der gebieden van 's Compagnies werkzaamheid werden zoo vaak heilig bezworen overeenkomsten geschonden en dan opnieuw bezworen, als aan de Westkust van Sumatra. Het werd er voor de Compagnie niet gemakkelijker op, toen de Engelschen, na hun uitdrijving uit Bantam, zich ook aan deze kust vestigden, en eerst in relatie traden met den keizer van Indrapoera, later ook met de vorsten van meer Noordelijk gelegen gebieden. De verantwoordelijke leiders der Compagnie moesten zich nu tot taak stellen, de oude vrienden en bondgenooten uit de handen der Engelschen te houden, en nauwer met de Nederlanders te verbinden. Allereerst geschiedde dit met de leden van het huis des legendarischen keizers van Menangkabau, dien vrijwel alle vorsten der Westkust nog als hun heer en beschermer beschouwden.

Contract ofte eeuwig verbond, gemaakt ende gesloten tusschen Jang de pertuang nang satie, Jang

[1]) Lasten of hoofdgelden, meestal gaddegam genoemd.
[2]) Dit woord ontbreekt in het handschrift.
[3]) Sic!
[4]) Gebruik. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 21.
[5]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, en in de *Overgecomen brieven 1688*, sevende boeck, folio 465 verso en volgende.

du pertuang nang moeda, [1]) ende de vier jongst aangekomene doorlugtige vorsten en geboorne princen des Minangkabousen hofs etc[a] ter eenre, ende de messieurs Cornelis de Bries, provisioneel hooft ten comptoire Chinco, Hendrik Mortier, ondercoopman, Jacob Verbergmoes, luytenant, Gerrit Stappers, ondercoopman, Pieter Bovie, vendrig, Willem Byland, boekhouder, ende Joannes van Velsen, sergiant, alle dienaren van de E. Nederlandse Comp[ie], door den provisioneel bestierder, den E. Heer Abraham Bouden [2]) en raad deser custe (als representerende den Hoog Ed. heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys ende de Ed[le] Heeren Raden van India) tot verrichtinge van 's Comp[ies] saken naar de Zuytzyde deser kuste gecommitteert ende afgesonden.

Eerstelijk verklaren de wedersijdse contrahenten, dat, mitsdien door ingeslopen abusen ende misverstanden eenige onlusten tusschen beyde parthyen sijn ontstaan, deselve by contracte deses te houden als niet geschied, dienthalven vergeten en vergeven te sijn, en daar nimmer aan te gedenken, maar met den anderen van nu af ende voortaan als broeders ende in vrundschap te leven.

Ten anderen verklaren sy, vorsten ende heeren, den Hoog Ed[les] heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys, ende den E. heer bestierder en raad deser strandlanden, als representerende Zijn opgemelte Hoog Ed[t], ofte alle die na Haar E.E. vanwegen d'E. Nederlandse Comp[ie] te deser custe mogte komen commanderen, te zijn houdende en erkennende als stedehouders van den doorlugtigen en grootmagtigsten keyser van Minangkabou op dese beneden-westersche strandlanden, van Baros af, tot Sillebaar toe gerekend, gelijk sy, vorsten, ook van waarde kennen ende houden alle het gedoente der E.E. heeren stedehouders te deser custe, t'sedert de gemaakte contracten met de E. Groenewegen ende het Maningkabouse hof gepleecht ende gedaan. [3])

[1]) Lees Njang di pertoean njang satoe (de eerste of de oudste) en Njang di pertoean njang moeda (de jongste).

[2]) Hij heette eigenlijk Boudens, maar men vindt herhaaldelijk Bouden geschreven.

[3]) Zie *Corpus* II, blz. 251 en volgende.

Ende bygevolge revoceren, annulleren, doden, ende doen sy, vorsten, te niet alle contracten, verkopinge ofte overdracht van landschappen, steden, dorpen, rivieren ofte bhayen, die ten nadele ofte in prejuditie van de Nederlandse E. Comp[ie] by haarluyden ofte imant anders harentwegen sijn gemaakt, overgegeven ofte verkogt, ende wel specialijk de jongst gemaakte contracten ofte overgivten van eenige plaatsen aan dese strandlanden aan die van de Engelse natie, verklarende zy, vorsten, de gemelte Engelse deselve te quader trouwe en door misleydinge hebben verkregen, qualificerende sy, vorsten, dienthalven, soo verre hare authoriteyt is streckende, de gemelte stedehouders van den Minangkabousen keyser, om gemelte Engelse ende alle andere Europese natië, die eenig besit hebben ofte namaals soude mogen verkrygen, uyt alle hare besittingen aan dese strandlanden te dryven ende te verjagen.

Waartoe sy, vorsten, beloven hare hulpe, des versocht werdende, te sullen bybrengen; en sullen sy, vorsten, ook alle Comp[ies] vyanden voor hare vyanden houden en extimeren, gelijk ook d'E. Comp[ie] alle vyanden van den Maningkabousen keyser voor hare vyanden sijn achtende en tracteren zullen.

Belovende eyndelijk de gemelte messieurs gecommitteerdens welgemelte vorsten te respecteren ende te doen respecteren voor geboren vorsten uyt de Maningkabou ende oversulx haar alle hulpe te zullen bybrengen.

Aldus gemaakt ende besloten tusschen gemelte parthyen in 't landschap **Peynan** op Sumatra's Westkust, op den 23[en] dag van de maand January in 't jaar na de geboorte Mahomets 1093 jaren, den dag van camis,[1]) zijnde den 9[en] dag van de maand Jumadilauwel,[2]) ten overstaan van alle de Sillidase pounglous. En sijn hiervan gemaakt twee eensluydende instrumenten ende contracten, ende die op den alcoran bezworen den ....[3])

Was geteykend onder 't Maleyts met de handteykening van **Jang pertuan nang saty**, dit van **Jang pertuan nang moed.**

Lager stond: Als getuygen dit van **Radja Carbauw**, dit van **Radja Mangsor** uyt de Pynan, dit van **Datou Gadang.**

---

[1]) Hari-kemis of Donderdag. Het jaartal 1093 deugt niet.

[2]) Dschumada il awal, de 5de maand van het Islamitische jaar.

[3]) Niet ingevuld.

Onder 't Hollands was getekend: **Cornelis de Bries, Hendrik Mortier, Jacobus Verbergmoes, Gerrit Stappers, Pieter Bovie, Willem Byland, Joannes van Velse.**

Lager stond: My present, **Jacob Claasz.**, eerste clerq.

Onder stond: Gecollationeert, accordeert, Padang den 10 Maart 1687, (was getekent) **Jacob Claasz.**, gesworen clercq.

CDXCVIII. SUMATRA'S WESTKUST.

9 Juni 1687. [1])

Ter voorkoming van verder doordringen der Engelschen naar het Noorden liet de Compagnie zich een strook lands uit het gebied der bekende Tien Havens, grenzende aan het land van Painan en Salido (Sillida), dat de Compagnie reeds in eigendom bezat, overdragen.

Acte van opdracht en eeuwigdurend onderwerpelijk overgift aan de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp[ie], voor alsnu representerende Sijn Ed[e], den heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en de E.E. heeren Raden van India tot Batavia, uyt Haar Hoog Ed[e] naam den provisioneel bestierder Abraham Bouden en den raad, deser Sumatra's Westcust commandeur, verleend ende gepasseert by de gesamentlyke radjas en regenten der **Sapoula Boabandaars**, te weten de landschappen van Batang-Kapas: [2]) Tello-Tarato, Batoe-Pintoe, Seranty, Piaman-Pare, Cambang, Lakitang, Pelangy, Songy-Toeno, ende Pongassam, zijnde Ayerhadje van outs eygen aan d'E. Comp[ie].

Eerstelijk erkennen wy, gesamentlyke regenten der **Sapoulo Boabandaars**, in den hoovde hiervoren genoemt, dat alle contracten, die wy in het generaal of ider in 't particulier met de

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in het exemplaar der *Kamer Zeeland* no. 8148 en in de *Overgecomen brieven 1688*, sevende boeck, folio 565 en volgende.

[2]) Zie voor de volgende landschappen VALENTIJN, V, 1, *Sumatra*, blz. 12 en volgende.

Batang-Kapas geldt vaak als een andere naam voor het geheele landschap der Tien Havens, wat ook hier zoo bedoeld schijnt. Werd het namelijk ook als een der afdeelingen daarvan beschouwd, dan zouden er hier 11 inplaats van 10 genoemd worden.

Nederlandsche G'octroyeerde Oostindische Compie hebben gemaakt of doen maken, vast, bondig en onwederroepelijk sijn, renuncierende en verwerpende alle sodanige contracten, by ons gesamentlijk of in 't particulier gemaakt, die tegen deselve mogten comen te stryden, want sy onwettig en buyten ons vermogen sijn gepasseert, alsoo wy ware onderdanen van de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Compie zijn; dierhalven versoeken pardon en gratie in plaats rigeur volgens regten over onse begane fout en misslag, als een onderdaan, met het nederleggen van onse krissen voor de voeten dergener, die d'E. Compie ter deser custe representeren, als een teecken zijnde onser vrywillige submissie ende onderwerpinge op het nedrigste van synen wettigen heer en souverain, met ongedekten hoovde, gebogen knieën en gevouwen hande, met het aangesigte ter aarde nedergelegt, (is) kan of mag versoeken en gebeden werden, op welk verkregen pardon de opdracht der gemelte landen, soo voor ons als onse nacomelingen, by desen verstrecken[1]) en bewaarheden.

2e articul.

Dat wy afstaan[2]) of pretentie van de eygendom der Sapoulo Boabandaars, beginnende in 't Noorden met Zillida en 't landschap Pynang, met den ap- en dependentië van dien, eyndigende in 't Suyden tegens het land van Ayerhadje, in 't Westen stotende tegens den groten oceaan, in het Oosten tegen sodanige landen, die in 't gebergte onse landpalen besluyten, erkennende de welgemelte Geoctroyeerde Nederlandse Oostindische Compie voor ervheer derselver landen en onsen wettigen souverain, die wy als getrouwe onderdanen in alles beloven te gehoorsamen. Tot teken en erkentenisse van dien, verplichten wy ons gesamentlijk en yder in 't particulier, de jaarlijxe erkentenisse van een bos pisang, vier clappusnoten, vier hoenders, een sak rijs, een sak peper, een bok, sijnde een gedeelte der vrugten onser landen, te sullen opbrengen en op Chinco aan de meergemelte Geoctroyeerde Nederlandsche Oostindische Compie, of die uyt haare naam het gesag op dese Sumatra's Westkust benedenlanden voerd, te betalen.

[1]) Een der kopieën heeft hier: versterecken.
[2]) Hierachter moet iets zijn uitgevallen, b.v. „den eygendom", hoewel dit in alle drie de afschriften ontbreekt.

3de articul.

En alsoo wy, radjas en regenten der gemelte Sapoulo Boabandaars, door 't violeeren ende overtreden der contracten, successivelijk med die gemelte E. Comp[ie] gemaakt, derselver regtvaardige straffe over ons verwekt, ende niet alleen oorsake gegeven hebben om de incomsten onser landen in 't generaal, maar ook alle gronden en besittingen derselver in 't particulier voor vervallen en verbeurt te verklaren, ende d'E. Comp[ie] uyt een vaderlyke affectie ons in onse besittinge is gehoudende ende herstellende, ende met soo een geringe schattinge, als daar is een gedeelte der in te samelen vruchten, tevreden is, soo is 't dat wy, in erkentenisse van dien, alsmede oordelende sulx tot onse securiteyt te streecken, van nu af aan voor ons, onse erven ende nakomelingen, verklaren verkogt, gecedeert en getransporteert te hebben, gelijk wy — alsnu weder door d'E. Comp[ie] in onse landen hersteld en hiertoe geregtigd zijnde — by den inhoude deses uyt vryen ende onbedwongen wille verklaren te verkopen, cederen ende over te dragen sekere streke lands, beginnende bezuyden van de grensen des landschaps Pynan, en streckende langs zee tot aan de uyterste grensen benoorden Ayerhadje, en in 't Westen off aan de zeekant gemelte bandhaars deckende, en dat in de brete van 100 roeden of een musquets schoot van de zee landwaarts-in gerekend, med alle de monden, in- ende uytgangen der stromen ende rivieren, tusschen gemelte lengte gelegen, en dat voor de somma van 54 rijxdaelders yder bandhaar eens, welke penningen wy bekennen ten vollen ontvangen te hebben ende daarvan voldaan te zijn, ende dienvolgens nu, nogte ten eeuwigen dage, geen regt, eygendom ofte pretentie op gemelte streeke lands, zeestranden en uytgangen der riviren of stromen meer sijn hebbende, maar dit land aan d'E. Comp[ie] op 't kragtigste wyse als kan of mag gegeven werden, afstaan en overhandigen, om sodanig door gemelte E. Comp[ie] beseten, en daarmede te handelen, gelijk men gewoon is med zijn eygen en onbekommerde goederen te doen, belovende dese verkopinge voor vast, bondig en van waarde te houden en te doen houden tegens allen dengenen, die eenige pretentie of eygendom buyten d'E. Comp[ie] der G'octroyeerde Maatschappy van de Geunieerde Nederlanden daarop souden willen maken, ofte deselve in dese haar wettige besittingen bekommeren, alsoo wy die uyt den

hoovde als volkomentlijk gewettigd en geregtigd zijnde, en uyt onse macht, soo voor ons selven als voor onse nakomelingen en ervgenamen, die jegenwoordig zijn of namaals wesen sullen, hebben gedaan en in volkomen eygendom overgegeven.

4[de] articul.

Tot dien eynde beloven wy, gesamentlyke radjas en regenten der 4 soucos, representerende de Sapoulo Boabandhaars, de 4 poungious uyt de soucos of 4 geslagten, als Maleyo, Tigalares, Panny en Campey, tot Sillida residerende voor gecommitteerde, om uyt onsen hoovde aldaar te helpen bywonen den hogen raad der Sapoulo Boabandhaars, waarin d'E. Comp[ie] als onsen wettigen souverain de presidie heeft, die een panglima tot desen raad als vicepreses gelieft te qualificeren, om alle saaken van gewigte, de Sapoelo Boabandaars rakende, (naar het gevelde vonnis) af te doen, en onder 't hoger gesag van d'E. Comp[ie] ter executie te stellen en als wettige regters te erkennen, om alsoo die landen in rust en vrede te houden.

5[e] articul.

Desen hogen raad off vergaderinge der Sapoulo Boabandaars zal op Sillida geplaatst zijn, en de raadsheren derselve aldaar haar woninge moeten houden, en gene van deselve mogen verwisseld werden of by afstervinge van dien een ander in plaats gesteld te werden, als met voorkennisse en toestemminge van d'E. Comp[ie]. En om haar van levensmiddelen te versorgen, soo sullen de gehele Sapoulo Boabandaars alle waren, en gene uytgesondert, van coopmanschappen tot Poulo Chinco of Padang moeten brengen, om aan d'E. Comp[ie] te verkopen, en werd haar toegelegt daaruyt sekere geregtigheyt van ....[1]) te ontvangen en tot soulagement van de costen. Insgelijx sullen alle degene, het zy wie het zy, der volkeren van de Sapoulo Boabandaars hunne wharen van coopmanschappen aan niemant buyten d'E. Comp[ie] mogen verkopen; en soo bevonden werd die buyten d'E. Comp[ie] verkogt te werden, sullen niet allenig die wharen verbeuren, maar daarenboven het bedragen van deselve wharen, die andere buyten d'E. Comp[ie] gekogt hebben, tot straff en boeten opgelegd worden te betalen, welke boeten onder de raadsheren van de Sapoulo Boabandaars sal werden

[1]) In geen der drie afschriften ingevuld.

verdeeld, omme des te beter hun daaruyt te kunnen sustenteren. En soodoende sal door dat middel de fraude van whare voorgekomen werden, welke, alsoo die wharen d'E. Comp[ie] uyt de Sapoulo Boabandaars als een erflijk regt toekomt, moet genieten en daarvan niet versteken blyven.

6[e] articul.

Ook sullen die van de Sapoulo Boabandaars direct off indirect met niemant als met d'E. Comp[ie] vermogen te handelen, hetsy wie het soude mogen wesen, dan die met d'E. Comp[ies] zeepassen op hare plaatsen aankomen, om soo van levensmiddelen als eenige andere wharen, by d'E. Comp[ie] hun toegestaan, daarin vervat [1]) komt aan te wysen, te handelen, op verbeurte van lijv en goed.

7[e] articul.

En of t' eeniger tijd quame te gebeuren, dat eenige Europiaansche off Indische natiën met of tegen dank van onse onderdanen begeerden of poogden possessie of besittinge in eenige havenen of provintiën derselver Sapoulo Boabandaars te nemen, dan sal d'E. Comp[ie] als hunne wettige souverain sonder de alderminste tegensprekinge van wie het soude mogen wesen, hetselve niet alleenig verbieden, maar ook feytelijk verhinderen, gelijk een souverain gewoon is in sijn eygen vrye land dat voor te komen.

8[e] articul.

Des sweren en beloven alle de inwoonderen der Sapoulo Boabandaars, soo regenten als onderdanen, alle trouw, gehoorsaamheyt en onderdanigheyt aan d'E. Comp[ie] en by representatie van dien de bevelhebber van de Sumatra's Westkust benedenlanden commanderye te respecteren, gehoorsamen en eer bewysen, sooals getrouwe onderdanen betaamd, sonder oyt daarvan afwyken, op verbeurte van lijv en goederen, ende onderwerpinge van den eeuwigen vloek Gods over haar en hare nacomelingen.

9[e] articul.

Belovende alle de ingesetenen, regenten en onderdanen van de Sapoulo Boabandaars, dat niemant van haar met ymant, 't zy wie hy sy, buyten d'E. Comp[ie], eenige correspondentie sullen

[1]) In de zeepassen.

mogen houden, veel min haar land verlaten, om by eenige buyten d'E. Comp'e haar ter woon te begeven, op verbeurte van lijv en goed, welke goed almede aan de raadsheren, als hiervoren in 't 5e articul gesegt, sal verdeeld werden.

10e articul.

Zullende, gelijk onderdanen betaamt, het gedoente van d'E. Comp'e, als hun souverain, voor welgedaan erkennen, oversulx alle vyanden van d'E. Comp'e hare vyanden, en de vrunden van d'E. Comp'e hare vrunden moeten zijn en blyven.

11e articul.

Eenige onderdanen der E. Comp'e uyt de Sapoulo Boabandaars willende ter zee hun kost winnen, hebben sulx aan d'E. Comp'e bekend te maken en van deselve hare passen te versoeken, te weten om de Suyd van 't opperhooft tot Poulo Chinco, en om de Noord, verby Padang varende, van den heer bevelhebber, mits gehouden blyven de gewilde goederen aan d'E. Comp'e te presenteren, wel verstaande sonder ietwes van gout, peper, camphur, clappusoly en bensuin aan niemant anders te mogen verkopen, op verbeurte van lijv en goet, sullende d'E. Comp'e daarvoor betalen de oude en ordinaire prijs, gelijk deselve gewoon is tot heden de cooplieden te voldoen.

12e articul.

Indien eenige Comp'es slaven off dienaren, alsmede derselver slaven, komen weg te lopen en hun in de Sapoulo Boabandaars onthouden, sullen de ingesetenen van dien, soo regenten als onderdanen, deselve gehouden wesen te voorschijn te brengen, en aan 't opperhooft tot Poulo Chinco, die daar van 's Comp'es wegen resideert, over te leveren, zullende van ider slaav tot recognitie 4 rijxdaelders gegeven werden, en van een Comp'es dienaar 8 rijxdaelders. Soo deselve in de Sapoulo Boabandaars sijn, en niet aangegeven waar onthouden, sullen die dat verswygen, hetzy dan wie het zy, moeten aan den dag gebracht worden, omme onder welkers geweld bevonden werden te berusten, met een boete van 100 rijxdaelders te condemneren, om dat by de raadsheeren in den hogen raad der Sapoulo Boabandaars verdeeld te werden.

13e articul.

Alle disputen, questiën en verschillen van belang zullen in

den hogen raad tot Zillida moeten vereffent werden, om de regtmatigen tegens de onregtmatigen en wederstrevigen de hand te bieden, en soo doende het recht mainctineeren, opdat de vrundschap, rust en vrede in de Sapoulo Boabandaars bewaart werde.

14e articul.

En sal van nu af aan vergeten en vergeven blyven alle hostiliteyt, misdrijv of bejegeningen, die tot dato deses sijn gedaan, sonder dat de een den anderen daarover zal vermogen aan te spreken, veel min eenig regt daarover gedaan werden, het zij van wat naties het zy, alsoo wy sulx oordelen voor de rust en welstand der ingesetenen en landen sodanig te behoren, gelijk ook d'E. Compie in geen gedachten sal houden eenige bejegeninge, vóór 't sluyten deses hun aangedaan, maar 't selve als dood en niet geschied sijnde te blyven, tot geruststelling van alle, die haar daarover mochte beswaard vinden.

15e articul.

Alle welke vorenstaande artyculen uyt kragte van 't mandaat, door den Minangkabousen vorst met den ordinaris ambassadeur, Maharadja Laxamana, by d'E. Compie, als des keysers stadhouder, afgebracht, in dato 17e November 1686 ontfangen, d'E. Compie gequalificeert is hetselve sodanig, als voren staat, op papier te stellen, om de Sapoelo Boabandaars te doen verklaren, gelijk wy, gesamentlyke Sapoulo Boabandaars, verklaren by desen d'E. Compie niet alleenig uyt den hoovde van gemelte vorst, [1]) maar ook uyt haar eygen qualiteyt, de macht te hebben om sulx op te stellen ende te doen effect sorteren, erkennende dese vorenstaande articulen wettig en regtmatig opgesteld te zijn, tegens allen dengenen, die deselve souden willen contrarieren ofte teegenspreken; des om dese alle ende een ygelijk, wie het zy, bekend te maken, wy 't selve, nadat tot Sillida onder den groten boom is afgekondigd, voor allen dengenen die daar zijn verschenen, insgelijx dese articulen door de gehele Sapoelo Boabandaars op de baleeuwen [2]) by rambang [3]) en gomme-

[1]) De keizer van Menangkabau.

[2]) Bale of balai, wel eens vertaald door raadhuis. Zie hiervóór, noot 1 op blz. 198.

[3]) Meestal geschreven gambang, op Java goembang, goedkoope plaatsvervangster van de gong, bestaande uit een dikke, van onderen gesloten bamboe,

slag,[1]) ter plaatse daar men gewoon is publyke afkondiging te doen, tot bekendmakinge van alle, die daar wetenschap van willen en behooren te hebben, voorgelesen, uytgeroepen ende openbaar gemaakt werd, opdat daarvan niemant namaals eenige exceptie kome te maken off ignorantie te pretenderen.

Zijnde dit alles twaalff maal beschreven en wedersijds getekend, namentlijk een voor yder provintie der Sapoelo Boabandaars, en voor Haar H. Ed[e] tot Batavia, en een voor den bevelhebber en raad der Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp[ies] commanderië ter Westkust van Sumatra. En tot bekragtinge van alle dese articulen is hetselve onder den groten boom op Zillida in het gesichte en bywesen dergener, die daar gekomen waren, by eede met dese omstanden en woorden bevestigt, met het spreken en doen: den priester slaat open den alcoran, leggen onse handen daarop, en seggen: Den inhoud deses boeks zy ons en onse nakomelingen een vloek, gelijk daarin vervat staat, indien dese articulen niet heyliglijk onderhouden en naargekomen werden.

Des tot meerder kracht van dien 't selve met gewoonlyke hand hebben ondertekend op den 9 Juny 1687 naar de geboorte onses heeren Jesu Christi, en naar de Maleitse reecquening den .... van de maand ...., naar Mahomets geboorte .... jaren.[2])

Onder stond en was getekend: **Abraham Bouden, W. Cleyn,** en **P[r] Bovie.**

Onder stond 's Comp[ies] zegel, in roden lacke gedruckt, en daaronder: Ter ordonnantie van den heer bestierder en desselvs presenten raad, was getekend: **Jacob Claasz,** gesworen clercq.

---

waarin door een dunnere bamboepijp wordt geblazen, en waardoor een dof en zwaar geluid wordt voortgebracht.

[1]) Gom = gong.

[2]) Niet ingevuld. Lees: den 27sten dag van de maand Radschab, naar Mahomets geboorte 1098 jaren.

CDIC. BANTAM.

4 December 1687—18 Februari 1688.[1])

Den 12den October 1687 overleed sultan Abdoel Kahar van Bantam, alias sultan Hadji. Zijn oudste zoon en opvolger was nog maar een jongeling van nauwelijks 16 jaar, en daar de aanhangers van sultan Ageng, den ouden vijand, thans gevangene van de Compagnie, nog steeds op diens terugkeer hoopten, was de regeering te Batavia niet zonder zorg over de ontwikkeling van de Bantamsche regeeringscrisis. Zij zond aanstonds eenige gecommitteerden naar Bantam, die er in slaagden den jongen vorst te doen erkennen, waarna deze, met den rijksbestuurder en de voornaamste rijksraden, de tractaten van 1659, 1684 en 1686 bekrachtigde. (DE JONGE, *Opkomst* VIII, blz. LII en volgende).

Acte van renovatie der tractaten, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] ende de voorgaande **Bantamse** coningen, door de heer Jacob Joriszoon Pits, Raad-ordinaris van India en plenipotentaris van de Hoge Regering van India, met den wettig gekroonden successeur, Paducca Siry Sulthan Aboe Fahal Mahomet Jaja, en den Pangeran Aria Diepa Ningrat, rijxbestierder van Bantam.

Acte van vernieuwinge der contracten, successive gesloten en bevestigd tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp[ie] ende de voorgaande Bantamse coningen, tot welstand der wedersijdse landen ende onderdanen, welke contracten heden — vermits het overlyden van den Paducca Siry Sulthan Aboe Nasar Abdul Cahar — door de heer Jacob Joriszoon Pits, ordinaris Raad van India, naar uytwysinge syner opene credentiaal, de dato 22[e] November jongstleden, ten bywesen van de ondergetekende gequalificeerde ministers met den wettigen gekroonden successeur, Paducca Siry Sulthan Aboe Fahal Mahomet Jaja, en den Pangeran Aria Diepa Ningrat, rijxbesierder, in tegenwoordigheyt van des sultans drie broeders, versterkt met vijv der gequalificeerste rijxraden, vernieut ende nader bekragtigd werden in maniere als volgt:

Dat de volgende drie contracten, soo op den 10[en] July 1659 tusschen d'E. Comp[ie] en den Sultan Agoen beraamt, vervolgens bevestigd in het tractaat van den 17[en] April 1684 met de heer

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148.

president François Tak benevens de verdere gecommitteerden en den overleden Paducca Siry Sultan Aboe Nasar Abdul Cahar en desselvs groten binnen de stad Bantam gesloten, door Haar Ho. Ed., d'E. heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal ende de Raden van India binnen Batavia den 28[en] derselver maand April geratificeert, gelijk mede het contract van policie ende commertie, gesloten tusschen de gecommitteerde heeren Raden van India Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn, en Isaäc d'St. Martin ter eenre, ende den Pangerang Aria Diepa Ningrat en Keey Focke, nu Pangeran Tajoedin, als gevolmagtigden van den Bantamsen koning op den 15[en] February 1686 binnen 't casteel Batavia overeengecomen, en door den Sultan van Bantam soowel als bovengenoemde Ed[le] heeren Gouverneur-Generaal ende de Raden van India op den 20[en] Maart daaraanvolgende behoorlijk bekragtigd, dat alle de poincten, in de vorenstaande drie contracten begrepen, in dese acte van renovatie verstaan ende gehouden werden sodanig vernieuwd ende bekragtigd te wesen, of deselve van woorde tot woorde in desen waren ingeschreven, sonder daar iets af off toe te doen.

Ende opdat dese acte van vernieuwinge of nadere bevestinge der aangehaalde drie contracten des te bestendiger en onverbrekelyker blyve, ende tot den jongsten dag toe duuren mag, soo beloven den Paducca Siry Sultan Aboe Fahal Mahometh Jaja, benevens den Pangiran Aria Diepa Ningrat als rijxbestierder, in tegenwoordigheyt van des conings drie broeders, met name Pangeran Adepatty, Pangeran Cassatrien en den Panambahan, gelijk mede de vijv gequalificeerde rijxraden, de Pangerangs Tajoedin, Natta Widjaja, Natta Nagara, Raxa Nagara en Ratou Bagous Kousouma Ningrat, voor hem ende syne nacomelingen altoos en onwederroepelijk alle de poincten, in de meergemelte contracten begrepen, heyliglijk, getrouw ende opregtelijk te sullen onderhouden, agtervolgen, maintineren ende gestand doen, ook besorgen, dat se door alle syne groten en onderdanen getrouw ende oprecht onderhouden, agtervolgd, gemaintineert ende gestand gedaan werden, sonder daarmede d'alderminste infractie te gedogen.

Gelijk mede d'heer ordinaris Raad van India, Jacob Joriszoon Pits, uyt kragte van Sijn E[s] plenipotentie, in tegenwoordigheyt

van den oppercoopman en gesaghebber Joan Leeuwenson, den capitain der Maleiers Wan Abdul Bagus, benevens de cooplieden Louis de Keyser en Willem Caaff, vanwegen den Gouverneur-Generaal en de Raden van India uyt de name van de Generale Nederlandse Oostindische Comp^ie van hare syde insgelijx beloven te doen, ende besorgen dat gedaan werde. Sijnde mitsdien hiervan gemaakt drie eensluydende actens van vernieuwinge, in de Nederduytse, Javaanse en Maleytse tale nevens malcanderen geschreven, en door den coning, g'adsisteert met Pangeran Diepa Ningrat, ter presentie der over[1]) gementioneerde rijxprinsen ende raden op den alcoran naar de Moorse wyse gesworen, onderteekend en versegeld, insgelijx door de heer gevolmagtigde ende gequalificeerde, alswanneer den Gouverneur-Generaal ende de Raden van India, representerende de hoogste macht van de Nederlandse Oostindische Comp^ie in dese landen, deselve op Batavia in 't casteel mede ondertekenen en met het grote segel van deselve Comp^ie bekragtigen sullen, een voor Haar Ed^e, een voor de koning, en een voor 's Comp^ies bewinthebberen, die op Bantam by den sultan resideren en over Comp^ies volk commanderen sullen.

Aldus gedaan, g'accordeert ende gesloten in 't casteel den Diamant tot **Sourosouan**, grootste stad in 't coninkrijk Bantam, den 4^en December 1687.

Onder stond en was getekend: **Jacob Pits.** Ter syden stond Sijn Ed^e wapen, in roden lacke gedruckt.

Lager stond: Ons present, en was getekend: **Joannes Leeuwenson, Louis de Keyser** en **Willem Kaaff.**

Ter syden nevens iders naam stond het wapen van deselve, in roden lacke gedrukt; aan de regtersyde, onder aan het Maleyts, was getekend: **Aboe Fahal Mahometh Jaja**, en daaronder: **Aria Diepa Ningrat, Tajoedin, Natta Widjaja, Natta Nangara, Raxa Nagara** en **Ratou Bagus Cassoema Ningrat.** Sijnde wyders onder het Javaans neven yders naam gesteld hare wapens in roden lacke.

---

[1]) Vermoedelijk een verschrijving voor boven of even.

Renovatie der acte-obligatoir, groot 600.000 rijxdaelders, verleent by den overleden coning aan d'E. Comp[ie], door den presenten coning van **Bantam**, Paducca Siry Sultan Aboe Fahal Mahometh Jaja en den rijxbestierder Pangeran Aria Diepa Ningrat.

By ons, Paducca Siry Sultan Aboe Fahaal Mahometh Jaja, en Pangerang Aria Diepa Ningrat, rijxbestierder, in tegenwoordigheyt van onse drie gebroeders, met namen Pangerang Adepatty, Pangeran Cassoerien en den Panambahan, benevens de vijv gequalificeerste Bantamse rijxraden, de Pangerangs Tajoedin, Natta Widjaja, Natta Nagara, Raxa Nagara en Ratou Bagus Cassoema Ningrat, gelesen en overwogen sijnde de acte obligatoir, in de maand Juma di Lauwal, den tweeden dag, sijnde Maandag omtrent elv uuren des tijds, in 't jaar Dato na de heere onse propheet Mahometh 1095 by onsen overleden heer vader, den Paducca Siry Sultan Aboe Nasar Abdul Cahar, groot seshondert duysent rijxdaelders, ten behoeve van de Nederlandse Comp[ie] verleent, ter oorsake van deugdelyke uytgeschotene penningen geduurende de adsistentie tegens de rebellen van 't Bantamse rijk door den Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys ende de Raden van India op instantelijk versoek van den overleden Sulthan, onsen heer vader, in den jare 1093 in de reecquening van onsen propheet gedaan, gelijk mede het octroy tot erkentenis van de ontfangene diensten van den bovengenoemde heer Gouverneur-Generaal ende de Raden van India, representerende de Nederlandsche Comp[ie], verleend, bestaande daarin, dat boven 't voldoen der penningen en oncosten, die d'E. Comp[ie] in deselve adsistentie verschoten heeft, en die, als voren gesegt, de somma van ses hondert duysent rijxdaelders bedragen, gemelte Comp[ie] gepreviligeert werd met uytsluytinge van alle natiën, wie off van wat conditie deselve mogten wesen, om alle de peper, in de Bantamse, Lamponse ende Sillebaerse landen vallende, te mogen opkopen en uyt te voeren, insgelijx daartegen in te brengen en verkopen alle soorten van witte en geschilderde cleden, sonder dat imant, onder onse gehoorsaamheyt staande, d'E. Comp[ie] daaromtrent geene de minste verhindering sullen mogen toebrengen, maar ter contrarie alle hulpe en adsistentie.

Welke bovenstaande acte-obligatoir, soodanig deselve van woorde te woorde in 't geheel legt, beloven wy, Paducca Siry Sultan Aboe Fahal Mahometh Jaja, koning van Bantam, en Pangerang Aria Diepa Ningrat, rijxbestierder, in tegenwoordigheyt van de bovengenomineerde princen ende rijxgroten, van ons ende onse erfgenamen opregtelijk te sullen onderhouden en doen navolgen, tot naarcominge van 't welke verbinden wy ons selven, ons koningrijk ende desselvs incomsten.

Aldus gedaan ende overeengekomen in 't casteel den Diamant tot **Sourousouan**, grootste stad in 't coningrijk Bantam, den 4^{en} xber na de Hollandse 1687, met [1]) en naar de Javaanse reeckening in 't jaar Jun, 1099 na de geboorte des propheets Mahomets, op Donderdag den 29^{e} dag van de maand Mahoram, des naarmiddags ten drie uuren.

Besyden het Duyts onder het Maleyts was getekent: **Aboe Fahal Mahometh Jaja, Aria Diepa Ningrat, Tajoedin, Natta Widjaja, Natta Nagara, Raxa Nagara** en **Ratou Bagus Cassoema Ningrat**, sijnde ter syden yders naamen gedrukt hare wapens in roden lacke.

Renovatie der acte van remis aan den Sulthan van **Bantham**, door den heer Jacob Joriszoon Pits, Raad-ordinaris van India, plenipotentaris van Haar E. Ed^{e}, de Hoge Regeering tot Batavia.

Jacob Joriszoon Pits, Raad-ordinair van India, en uyt kragte van Sijn E^{e} opene credentiaal, in dato 22^{e} November deses jaars, plenipotentaris wegens den Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys ende de Raden van India, representerende de Generale Nederlandse Comp^{ie}, gebleken sijnde, hoe bovengenoemde Haar Hoog Ed^{e} by een acte van remis, onder dato 28^{e} April 1684 in 't casteel tot Batavia geteekent, ende met het groot zegel van d'E. Comp^{ie} bekragtigd, omme redenen, in de geciteerde acte van remis nader uytgedrukt, hebben believen den Sultan te remitteren en quijt te schelden de somma van seshonderd duysent rijxdaelders, gedurende den oorlog tegen de Bantamse rebellen verschoten en in meergemelte acte nader g'expresseert.

[1]) In beide afschriften is de zin hier corrupt.

Welke bovenstaande acte van remis ik, ondergeschreven, Jacob Jorisse Pits, Raad-ordinaris van India, uyt kragte als boven, en in de presentie van de ondergeteekende getuygen, belove gestant te doen grypen en door meergemelte heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en de Raden van India te doen ratificeeren, mits dat d'E. Comp[ie] ongekrenkt kome te genieten de prevatieve voorregten, in de principale acte van remis, datum als boven, uytgedrukt.

Gegeven in 't casteel den Diamant tot **Sourousouan**, grootste stad in 't coninkrijk Bantam, den 4 xber 1687. Was getekend: **Jacob Pits.** Ter syden stont: Ons present als getuygen: **Joannes Leeuwenson, Louis de Keyser** en **Willem Caaff.**

Ratificatie van Haar E. Ed[e], de Hoge Regeringe tot Batavia, op de voorenstaande acte van renovatie der contracten tusschen welgemelte Nederlandse Oostindische Comp[ie] en den tegenwoordigen coning tot **Bantham.**

Johannes Camphuys, Gouverneur-Generaal ende de Raden van India tot Batavia, representerende het hoogste gebied wegens Haar Hoog M. de heeren Staten-Generaal der Vrye Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Sijn Hoogheyt, den heere Prince van Orangie, en de heeren Bewindhebberen der Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] in dese landen, by de vorenstaande acte van renovatie gesien ende gelesen hebbende, in hoedaniger voege de heer ordinaris Raat van India, Jacob Pits, ingevolge van onse volmagt en aan Sijn E. verleende opene credentiaal, de dato 22[e] November 1687, alle de contracten, voor desen tusschen de hooggemelte Nederlandse Comp[ie] ter eenre, ende de successive coningen van Bantam ter andre syde op den 10[en] July 1659, 17[e] April 1684 en 15[e] February 1686 aangegaan sijnde, vermits het overlyden van den Paducca Siry Sulthan Abdul Cahar Abdul Nasar op den 4[e] xber 1687 met ende nevens desselvs soon en successeur, den tegenwoordigen coning van Bantham, Paducca Siry Sulthan Aboe Fahal Mahometh Jaja, g'adsisteert met den Pangiran Aria Diepa Ningrat, ter presentie van des Sultans drie broeders en vijv gequalificeerde rijx-raden, wederom uyt onse name vernieuwt

had, sooals breder by dese acte van renovatie comt te blyken, verklaren by desen de gemelte acte van vernieuwinge der contracten geapprobeert en geratificeerd te hebben, gelijk wy deselve approberen en ratificeren by desen, even in sodaniger voegen, alsof deselve vernieuwinge door ons selver in eygener personen met den Paducca Siry Sulthan Aboe Fahal Mahometh Jaja aangegaan ende volbragt was. Tot bevestinge van 't welke wy by desen met onse eygene handteekeninge en het segel van de hooggmelte Compie hebben bekragtigd.

Batavia, in 't casteel, den 18 February 1688, was geteekent: **Joannes Camphuys**, **Anthony Hurd**, **Willem van Outhoorn**, **Marten Pit**, **Jacob Pits**, **Joan van Hoorn**, **Nº Schagen**, **Sr Martin**, **Gerard de Beveren** en **Robbertus Patbrugge**.

Ter syden stond Compies zegel, in roden lacke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van hooggemelte Haar Edes, den Gouverneur-Generaal en Raden van India, was geteekent: **Abraham van Riebeeck**, secretaris.

Aan de oversyde in 't Maleits ende Javaans stond Compies zegel, in roden lacke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van hooggemelte Haar Edles, den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, was geteekent: **Abraham van Riebeeck**, secretaris.

Ratificatie van de voorenstaande acte van remis aan den Sulthan van **Bantham** door Haar E. Ede, den Gouverneur-Generaal en de Raden van India tot Batavia.

Johannes Camphuys, Gouverneur-Generaal ende de Raden van India tot Batavia, representerende de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vrye Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Sijn Hoogheyt, den heere Prince van Orangie, en de heeren Bewindhebberen der Generale Nederlandse Geoctroyeerde Oostindise Compie in dese landen, verklaren by desen volcomentlijk te approberen ende te ratificeren de bovenstaande acte, door de heer ordinaris Raad van India, Jacob Pits, op den 4e December des voorleden jaars 1687 tot Bantham onderteeckent, en uyt kragte van onse daartoe aan Sijn E. verleende volmagt

en open credentiaal van dato 22^e November bevorens aan den presenten Paducka Siry Sulthan Aboe Fahal Mahometh Jaja verleent sijnde, behelsende een vernieuwinge van de acte van remis, door ons op den 28^e April 1684 aan Sijn Hoogheyts nu jongst overleden vader, den Paducca Siry Sulthan Abdul Cahar Aboe Nasar verleent sijnde, ende dat onder sodanige voorwaarde ende conditiën, als by deselve acte van remis de dato 28^e April breder uytgedrukt staan.

Tot bevestinge van 't welke wy desen met ons eygen handteekeninge en 't zegel van de hooggemelte Comp^ie bekragtigd hebben.

Batavia in 't casteel, den 18^e February a^o 1688; was geteeckend: **Joannes Camphuys, Anthon Hurd, Willem van Outhoorn, Marten Pit, Jacobs Pits, Joan van Hoorn, Nicolaas Schagen, St Martin, Gerard de Bevere** en **Robbertus Padbrugge.**

Ter syden stond 's Comp^ies groot zegel, in rood lacke gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van hooggemelte Haar Ed^e, en was geteeckend: **Abraham van Riebeeck,** secretaris. Onder stond: Accordeert naar gedane collatie, Batavia in 't casteel, den 18^e February a^o 1688. Was geteeckent: **Abraham van Riebeek,** secretaris.

Aan de regtersyde, onder het Maleits en Javaans, was geschreven: Hieronder stond 's Comp^ies groot zegel, in rood lak gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van hooggemelte Haar E. Ed^e, den Gouverneur-Generaal ende de Raden van India; was geteekent: **Abraham van Riebeek,** secretaris.

Onder stond: Quod attestor, Batavia in 't casteel, den 18^en February 1688, was geteeckent: **Abraham van Riebeek,** secretaris.

D. SUMATRA'S WESTKUST.

22 December 1687. [1])

De zaken aan de Westkust van Sumatra ontwikkelden zich door de werkzaamheid der Engelschen zoodanig, dat de Hooge Regeering in 1687 besloot, den oud-gouverneur van Ternate, Jacob Lobs, er als „expresse commissaris" heen te zenden. In het rijkje Bajang, ten Noorden van Painan, was de Engelsch-gezinde koning, die zijn vroegere verbintenissen met de Nederlanders geschonden had, gevlucht. Op verzoek van de penghoeloe's of regenten werden dezen, ten getale van twaalf, voorloopig met het bestuur belast.

Acte van authorisatie, verleent aan de twaalff ponglous of regenten van **Bayang** wegens 't gemene bestier van saacken aldaar, door de heer commissaris Jacob Lobs, in dato 22 December 1687.

Jacob Lobs, expres commissaris van Sumatra's Westcust, uyt de naam en vanwegen den Hoog Ed. heere Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal ende d'Ed[le] heeren Raden van 't Nederlands India, doen te weten:

Dewyle den jongsten of laatsten panglima ofte gouverneur van **Bayang**, genaamt Radja Phaloan, sig sedert weynige jaren verleden sodanig in en omtrent de handelinge der Engelsche natie hier te custe met de radjas doua Sahela [2]) heeft komen in te wickelen, dat naar verval der saken van deselve syne gunstelingen [3]) tegenwoordig als een trouwlose en meynediger sijn aanvertrouwde gouvernement, uyt vrese voor straffe over syne begane fouten en misdaaden, heeft verlaten en naar Kenary [4]) voorvlugtig geworden, behalven dat oudt van jaren en daarby simpel en in sijn sinnen verrukt is, oversulx tot de regeringe genoegsaam onbequaam, soo heeft sulx de twaalff presente ponglous ofte regenten van Bayang, met namen Radja Memoeda, Siry Maharadja Radja Bazaar, Radja Amaas, Intje Seleman, Radja Indermamoelia, Cede Bayangh, Radja Alam, Radja

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148, en in de *Overgecomen brieven 1691*, twee-en-twintighste boeck, folio 547 en volgende.

[2]) ?

[3]) Hiermede worden de genoemde radja's bedoeld.

[4]) VALENTIJN geeft op zijn kaart van Sumatra een plaats Kenari in de XIII Kottah's.

Bandiara, Khatib Maharadja Lilla, Samporna Maradja, Radja Malientangh en Nachoda Caya, bewogen ende genoodsaakt voor ons te compareren, ootmoediglijk en seer instantelijk versoekende, dat haar de directie over de gemene saken mogten toevertrouwd en aanbevolen werden, buyten eenen aan te stellen panglima ofte gouverneur, in plaats van den gevlugten Phaloan, insonderheyt vermits den schraapsugtigen eygeschap van meest alle de sodanige gouverneurs, waardoor 't gemeen niet alleen arm en uytgeput, maar ook tot rebellie, oproer en muytery geperst werden, gelijk de ervarentheyt genoegsaam geleert heeft, belovende wel expresselijk, dat se haar altijd als getrouwe ende gehoorsame onderdanen daarin sullen evertueeren en gedragen, tot contentement en goedt genoegen van d'E. Comp[ie] als haren wettigen en souveraine opperheer. 't Welk met rype deliberatie overwogen sijnde, is by ons ten dienste der E. Comp[ie] nodig geacht deselve bovengemelte Bayangse regenten hun versoek te accorderen en toe te staan, gelijk geschiet by desen, dog by provisie en op approbatie van de Hoge Regeringe, Haar welgemelte Hoog Ed[s] tot Batavia.

Oversulx authoriseren, qualificeren en volmagtig maken voorschreven pangoeloes ofte regenten van Bayang, om de gemene saken aldaar waar te nemen, dirigeren en sodanig bestieren, als [1]) den stand van saken en 't gemene welvaren soude mogen komen te vereysschen, sonder aan imant buyten d'E. Comp[ie], of die wegens deselve hier ter custe 't gesag sijn voerende, redenen ofte verantwoording van hun gedoente te geven, gelijk ook niet vermogens sullen sijn eenige saken van belang, als geschillen onder hun, regenten, ontstaande, en 't welk imants leven ofte confiscatie van goederen en verkoopinge en transporteringe van land ofte plaatsen soude mogen raken, sonder kennisse, voorweten en beraadslaginge van de heer commandeur, ofte het opperhooft, af te handelen en besluyten, veel min tegens imant de wapenen op te nemen, dan door nooddwang en tegens openbare vyanden; vermogende derhalven uyt kragte deses alle andere, wie deselve ook soude mogen wesen, die sig van buyten met de Bayangse regeringe soude willen bemoeyen en daar indringen, [2]) ten ware de sodanige door speciale acte van hoger hand daartoe na desen wierden gequalificeert.

[1]) Er staat: en.

[2]) Hier zijn eenige woorden uitgevallen, b.v.: „af te wysen" of iets dergelijks.

Onder stond: Aldus gedaan, gepasseert ende verleend binnen 's Comp'es residentie op **Troesang**, desen 22 December 1687, na de reecquening der Mahumetische Maleyers 't jaar 1097, in de maand Saphar, den 18en dag,[1]) op een Maandag.

Was getekend: **Jacob Lobs**, ter syde Comp'es segel, in rode lacke gedrukt; daaronder stond: Ter ordonnantie van den E. heer expres commissaris Jacob Lobs, en was getekend .... **Lofsang.** [2])

DI. SUMATRA'S WESTKUST.

22 December 1687. [3])

Op denzelfden dag en ter zelfder plaatse sloot Lobs een overeenkomst met den koning van Taroessan of Troessan, door wiens gebied de weg van Bajang naar de kust liep, waarbij deze vorst de Compagnie aannam als zijn schuts- en scheidsheer. Van haar kant verklaarde de Compagnie, dat de koning aan niemand buiten haar eenige „reeden ofte reeckenschap" behoefde te geven.

Jacob Lobs, expres commissaris der Sumatra's Westcust weegens den Hoog Edelen Heere Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raeden van India, representeerende den Staat der Generale Nederlantse Oostindise Comp'e tot Batavia, allen dengenen, die deesen sullen sien ofte hooren leesen, doen te weeten:

Alsoo Sijn Hoogheyt, radia Itam, koning ende souveraine hooftgebieder over de landen en volckeren, onder 't district van 't rijk ofte provintie van **Troussan** behorende, ons verscheyde maelen, soo by monde als geschrifte, vertoont en aangeclaegt heeft, hoe dat hy, gemelte coning, seer gaarne syne onderhorige volkeren allesints vreetsamelijk soude regeren en bestieren als dat behoort, alles conform 's landts wetten en maxime syner voorouderen, en seer ongeerne sien deesen aangaande door ymant van buyten, ende die deese syne regering en bestieringe niet aan en gaat, daarinne mogte geturbeert ofte belet werden.

---

[1]) Lees: 't jaar 1099, in de maand Saphar, den 16den dag.

[2]) De doopnamen, Andries Oloffszoon, ontbreken in alle drie de handschriften.

[3]) Uit de *Overgekomen brieven 1691*, twee-en-twintigste boeck, folio 545 verso en volgende.

tot verminderinge en dempinge syner vercregen magt en authoriteyt, was hij, coning, soo verclaarde en verclaart mits desen, te raede geworden, sig aan ons in naeme als boven te addresseren, en de Edele Heer Gouverneur-Generaal en de Ed. Heeren Raeden van India te bidden ende te versoeken, syne schutsheer, regter en schijtsheer te willen verstrecken, ten eynde sig geheel en al onderwerpende derselver Ho. Ed^{s}, mitsgaders den heer commandeur en raat deeser custe, haar judicature, vonnissen, oordeelen en goetvindingen, sonder sig daartegens oyt te sullen opposeren ofte tegenstellen, oversulx sig soo voor desselfs persoon, erven en naekomelingen als gemeene onderdanen verbindende, belovende en gehouden blyvende alle saeken van questiën ende geschillen, die tussen hem, koning, ende syne onderhoorige regenten ofte ymant anders van buyten mogten gereesen sijn en niet te bemiddelen waeren, ofte naar deesen nog komen te ontstaan, door den heer commandeur en raat tot Padang, ofte ter plaatse daar 't opperhooft Comp^{ies} weegen te deeser custe mogte resideren, te brengen, aldaar te laten bepleyten, desideren, termineeren, en uyt kragte van 't gewijsde naar behoren ter executie te stellen, met uytsluytinge van alle anderen, wie deselve ook souden mogen sijn, derhalven dan ook by deesen renuncierende en affstant doende van 't regt dat hem, coning, uyt eygen jurisdictie ende oppermagt was competerende, sonder sig daarmeede ooyt nae deesen te willen behelpen, versoeckende daarvan acte gemaakt werde, om sig daarvan te konnen dienen ter tijt en plaatse sulx soude mogen werden vereyscht.

Soo is 't dat wy, dit alles in opmerckinge ende deliberatie genomen hebbende, naar grondig ondersoeck, bevindinge ende becomene ervarentheyt van saken, in onsen raede gearresteert ende vastgestelt hebben het versogte van Sijn Hoogheyt bovenvermelt, op approbatie en naeder goetvinden van de Hooge Regeering, haar welgemelte Ho. Ed^{s} tot Batavia, te consenteeren en toestaan, om reedenen, ons daartoe, besonderlyken tot welstant van 't gemeen, bewegende; dienvolgende verstaan en verclaren, dat bovengenoemde coning van Troessan, soo uyt kragte van sijn wettige erffheerschapye als voorheen met desselfs antecesseuren gemaakte contracten, beloften ofte verbonden, mitsgaders deese onse verleende acte — mits approbatie als boven — ongehouden sal sijn ende blyven aan ymant buyten de E. Comp^{ie}

ofte die wegens deselve soo tot Batavia als hier ter custe 't oppergebiet en directie voeren, reeden ofte reeckenschap van sijn doen ende bestieringe te geven, [1]) willende en begeerende, dat hy, coning, daarby ongemoeyt blyven sal, waarinne wy 's E. Comp[ies] wegen beloven, Sijn Hoogheyt tegens allen ende een yder te mainctineeren en hanthaven, gelijk sulx behoort en volgens regt en billikheyt vereyst wort.

Aldus gedaan, gearresteert, gepasseert, verleent en bevestigt, **Troessan,** binnen 's Comp[ies] pagger, den 22 December 1687, nae de reecquening der Mahometanen 't jaar 1097 [2]) in de maant Safar, den 18 dag, op een Maandag. Was geteekent: **Jacob Lobs,** en de hanteekeninge van **radia Itam** in 't Maleyts.

Ter syde stont 's E. Comp[ies] zeegel, in roode lacque gedrukt, en daaronder: Ter ordonnantie van welgemelte heer commissaris, geteekent: **Willem Bylant,** secretaris.

DII. KOROMANDEL.

17 Maart 1688. [3])

De Commissaris-Generaal Van Rheede tot Drakesteyn begaf zich, na Bengalen geïnspecteerd te hebben, naar de kust van Koromandel. Behalve aan een streng onderzoek van de boeken en van de gedragingen der ambtenaren, gaf hij ook zijn tijd en aandacht aan de relaties met de inheemsche vorsten. Alle contracten, van de oprichting der Compagnie af, liet hij verzamelen, om te onderzoeken in hoeverre de daarbij verleende rechten nog van kracht waren. Hij bevond dat de ambtenaren, die meer aan hun eigen voordeel dan aan de belangen der Compagnie gedacht hadden, deze verschillende rechten hadden laten ontnemen. In het bijzonder in Tanjore bleek hem „zoo grote verwydering was ontstaan, [dat] zy [de regenten van den vorst] de logies tot Carcal en Trimelevaas hadden doen breeken, beroven en 's Compagnies dienaren vyandlijk verjaegd .... tot groote verragting aen het respect, 't welck zoodanige vorsten d'E. Comp[ie] schuldigh zijn en noyt verliesen moeten".

Van Rheede begaf zich toen naar den vorst van Tanjore, Sahasja Ragia, dien hij bevond „te sijn seer tot d'E. Comp[ie] genegen, maer die, om sijn jonkheyd en uytnemende goed naturel, te veel van zijn raadsheeren geregeerd, ook misleyd en bedrogen word, onder welcke eenen Ragoenade Pandijt de voornaamste zijnde".

[1]) Dit ziet weer op de Engelschen.

[2]) Zie noot 1 op blz. 444.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer-Zeeland*, no. 8148 en uit dezelfde Kamer no. 8368, waarin het niet minder dan driemaal voorkomt. Verder in de *Overgecomen brieven 1689*, sevende boeck, folio 724

Het gelukte Van Rheede met den vorst onderstaand verdrag aan te gaan, waardoor de Compagnie hier haar oude rechten terugkreeg. (*Onuitgegeven missive van Van Rheede aan Heeren-XVII, de dato 1 December 1688*).

Poincten van verdrag tusschen Sijn Hoogheyt Ragia Estri Sahagie Magharagie Chiole Ragie Toekoe, of vorst der Cholese landen [1]) ter eenre, ende d'Ed. magtige en doorlugtige Nederlandse Oost-indische Comp[ie], gebiedende over het eyland Ceylon, de Custe Madure, Mallabaar, Chjolemandelan, Carnagan, Condemandelan, Bengal, Suratta en Canara, ter see ende te lande, med den Hoog Ed. heere Hendrik Adriaan van Reede, Commissaris-Generaal ende Sijn Hoog Ed[ns] raden in de commissie [2]) sijnde ter andere zyde, onderling beraamt ende besloten op den 17[e] Marty 1688.

Eerstelijk,

Dat d'E. Comp[ie] tot **Carcal, Trinnelevaas** [3]) en **Andrangaapatnam** op yder der voornaamste plaatsen een logie mogen stabileren, op deselve hun vlagge planten, en hun volk, om aldaar te handelen, houden.

Tot **Daratjoerpette** is d'E. Comp[ie] een plaats aangewesen en vergund, om een malighey [4]) te mogen bouwen, de vlagge daarop te planten, en haar volk om te handelen daar op te houden.

In alle landen van **Sjoelemandelan** [5]) aan de zekant, mitsgaders in alle de petten, [6]) en voorts in alle landen, sorterende

[1]) De landen van Cholas. De naam Koromandel of Cormandel is „a corruption of Cholomandalam, the country of the Cholos". HUNTER, *Gazetteer* II, p. 512.

[2]) In twee der kopieën staat: commersie.

[3]) Meestal: Trinelevaas.

[4]) Opslagplaats, goedang.

[5]) Cholemandelan.

[6]) Het woord pettah, welks stam als suffix voorkomt in tal van Indische plaatsnamen, als Mazulipatnam, Negapatnam, Sadraspatnam — eigenlijk Mazulipatam etc. — wordt bij de Compagnie in verschillende beteekenissen gebruikt. Oorspronkelijk dorp, kreeg het de beteekenis van voorstad — buiten de stadsmuren —, marktplaats, en meer speciaal dat deel eener stad, hetwelk door de inheemsche kooplieden werd bewoond. Verder ook: plaats in het binnenland. In de volgende contracten komen tal van voorbeelden dier verschillende beteekenissen voor.

onder 't gebied en gehoorsaamheyt van den vorst Sahagie Ragie — alwaar d'E. Compie sal comen te handelen — heeft Sijn Hoogheyt vergunt en toegestaan dat d'E. Compie voor hare coopmanschappen niet meer als de halve thol voor 's lands geregtigheyt betalen sal.

Indien het quam te gebeuren, dat d'E. Compie in de landen, onder de gehoorsaamheyt van den vorst Sahagie Ragie — soowel in de landen van petten als langs de zekant — ijts mogten komen te verliesen, 't zy door rovers of eenige schuldenaren, sullen Sijn Hoogheyts habeldaars,[1]) subedaars[2]) d'E. Compie voor de geledene schade behoorlijk vergoeding moeten doen.

Tot Carcal, Trimmelevaas en Adrangapatnam langs de zeekant sullen geen Engelsen, Deenen, Francen, Portugesen en andere Europeanen — geene uytgesondert — aldaar mogen negotieeren, nog sal Sijn Hoogheyt haar tot dien eynde eenige plaatsen geven of toestaan.

Des E. Compies dienaren, soowel in de comptoiren als in de landen van petten,[3]) sig onbehoorlijk aanstellende, soo sal Sijn Hoogheyt na voorgaande informatie en onfeilbare preuve het opperhooft tot Nagapatnam daarvan kennisse laten doen, en eer men tot eenig actie sal treden, mits schielijk aanvangen off ondernemen.[4])

Degene dewelke wegens Sijn Hoogheyt in de steden, comptoiren of andere plaatsen, d'E. Compie toebehorende, afgesonden mogten sijn, sullen volgens hun waardigheyt g'acht en eerlijk gerecipieert werden, gelijk hetselve ook aan des E. Compies afgesondene, soowel by Sijn Hoogheyt als by desselfs subedaars, staat g'observeert en onderhouden te werden.

d'E. Compie sal voor 1 à 2 scheepjes van Sijn Hoogheyt — voor reecquening van de duwan — sonder de gewoonlyke ongelden vrye passen ofte zeebrieven verlenen.

Den getanden eliphant, die d'E. Compie jaarlijx aan Sijn

---

[1]) Zie hiervóór, noot 2 op bl. 13.
[2]) Zie hiervóór, noot 4 op blz. 295.
[3]) Hier in de beteekenis van zuiver inheemsche kwartieren.
[4]) ?

Hoogheyt moet geven, sal 5 cobidos [1]) en daarboven, ofte onder de 6 cobidos (Comp'ᵉˢ mate), hoog moeten zijn.

De recognitiepenningen sullen betaald en voldaan worden na uso, mitsgaders aan den coning alle jaren vereert werden 2 Arabise of Soerabandelse [2]) paarden.

Wawoke-pandidaar sal uyt de landen van sijn gouverno jaarlijx voor de waardye van 3000 pardaos [3]) aan nely [4]) binnen de stad Nagapatnam mogen doen brengen en verkopen, sonder eenige thollen of geregtigheyt daarvoor te betalen.

Sijn Hoogheyt Sahagie Ragie eenige ongemacken overkomende, sal d'E. Comp'ᵉ alle hulpe verlenen; insgelijx sal Sijn Hoogheyt, des noods sijnde, d'E. Comp'ᵉ in de landen onder Sijn Hoogheyts gebied alle mogelyke bystand en adsistentie moeten toebrengen.

En ingevalle Sijn Hoogheyt met eenige inlandse en vreemde vorsten in oorlog mogte geraken, sal d'E. Comp'ᵉ buyten consent van Sijn Hoogheyt gene goederen in de landen van Sijn Hoogheyts vyanden mogen doen vervoeren.

Tot meerdere sekerheyt, confirmatie en trouwe, om dit tegenwoordig verdrag getrouwelijk te onderhouden, dewelke soo lang als des E. Comp'ᵉˢ staat en die van Sijn Hoogheyt moeten duuren, mitsgaders soo lange als de son en mane sullen schynen, sullen dese voorwaarden wedersijts met genoegen gesloten, aangenomen en geratificeert werden om volgens den inhoud van dien te doen.

Onder stond: N.B. Het vorenstaande project-contract is eygener voegen door Sahagie Ragie gesegeld met een zeskantig chiap, boven in initio, en den 3ᵉ July, van Nagapatnam by missive van den 30ᵉ op Sadraspatnam overgebragt zijnde, van gelyken onderaan by Sijn HoogEdelheyt [5]) geteeckent.

---

[1]) Ellen. Zie hiervóór, noot 6 op blz. 31.
[2]) ? Elders vond ik Soerangbelsche paarden. In zijn missive spreekt Van Rheede van „twee Persiaense off Arabise paarden".
[3]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 32.
[4]) Rijst in den bolster, paddi.
[5]) Van Rheede.

In margine gedrukt in roden lacke het zegel der commissie, en daaronder: Ter ordre van welgedachte Zijn Hoog Edt, geteeckent: **H. Zwaardecroon**, secretaris.

DIII. KOROMANDEL.

18 Maart 1688. [1]

Het dorp Palicol, nabij Mazulipatnam gelegen, had de Compagnie jaren lang in pacht gehad, maar ook hier had men toegestaan, dat de duan de bevolking lasten oplegde en zich andere rechten aanmatigde. Van Rheede's gezant naar den onderkoning Hoessein-beg wist hier eveneens herstel van 's Compagnies oude rechten te krijgen. (HAVART III, blz. 3 en volgende; *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 153—154, 234, 235).

Translaat rogha in 't Persiaans, door de heer Housseyn-beek, anders genaemt Moerindoe Patsia Alemgir Allimardi-chan, op den 18en Maart ao 1688, in 't Persiaens den 16en dag van de maand Sjamadilawal, in 't een en dertigste jaar der regeering van den Naurangseeph [2] aan den sarrefdaar [3] van Eloer, Mier Hassan, geschreven.

Dit moet U.E. weten, dat ik nu jongst verstaan heb, dat (het) U.E. het dorp **Palicol** aan den duan hebt getrocken. [4] Daerom soo wert U.E. aangeschreven, dat soodra U.E. dese mijn rocha sult ontfangen en gelesen hebben, op stonts 't dorp Palicol voornoemt aan de Hollanders sult hebben over te geven, en daermede zig naer die tijd dan niet meer te bemoeyen. Als ik tot costy sal gekomen wesen, dan sullen we de differentie affmaken en alle saken tusschen ons en den capitain ter neder leggen. 't Is niet nodig, dat ik U.E. iets meer dierwegen schryven, etca.

Lager stont: Gecollationeert, accordeert, Masulipatnam, den 29 Maart 1688. Was getekent: **Abraham Sem**, eerste clercq.

[1] Uit de *Overgecomen brieven 1689*, twaelfde boeck, folio 853.
[2] De grootmogol Aurengzib.
[3] Zie hiervóór, noot 5 op blz. 422.
[4] Dit dorp was reeds in 1653 aan de Compagnie verpacht.

DIV. KOROMANDEL.

30 Maart 1688. [1])

Zie de inleiding bij het hiervóór gaande contract van 17 Maart.

Translaat rocha door den nabab Housseyn-beek, anders genaamt Alimarda-chan, in 't Persiaens op den 30 Maart 1688 verleent, inhoudende 't volgende.

Alle carcoenaars, [2]) sjanderijs, [3]) tallecarram, [4]) hooft- off opperschryvers, sjagatie of tolmeesters, etc^a, beginnende van de mhaals [5]) van **Eloer, Ragimandron, Daatcheron, Moestaffanager, Martosabaat, Mansulipatnam, Nisaampatnam** of **Petapoely** ende verdere dorpen en gehugten, tot **Carlingapatnam** of **Sicacol** [6]) toe, doen te weten, hoe dat nu onlangs is komen te blyken, dat de negotie van de Hollandse Compagnie op vele plaatsen tegengehouden en verhindert [wert], soo te water als te lande aankomende. Waerom is dese verhindering geschiet en waerom niet volgens salabath [7]) gehandelt? Nu moetie weten, nooyt eenige verhinderinge meer omtrent die sake te doen, maer goede agt nemen op dese myne rocha, en volgens dien te werk gaan, etc^a.

Onder stont: Gecollationeert, accordeert, Masulipatnam, den 14 April 1688. Was getekent: **Abraham Sem**, eerste clercq.

DV. KOROMANDEL.

8 Juni 1688. [8])

Verschillende redenen brachten den Commissaris-Generaal Van Rheede er toe, Palleacatta als residentie van den Nederlandschen gouverneur der

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1689*, twaelfde boeck, folio 853 verso.
[2]) Zie hiervóór, noot 2 op blz. 421.
[3]) ?
[4]) Misschien thalkari, landeigenaar, grootgrondbezitter.
[5]) Districten of departementen. Zie WILSON in voce mahal.
[6]) Er staat: Sicatol.
[7]) Gewoonte. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 21.
[8]) Uit de *Contracten-verzameling der Kamer Zeeland*, No. 8368, V. Ook in de *Overgecomen brieven 1691*, twaelfde boeck, folio 705 en volgende, en in die van *1692*, sevende boeck, ongefolieerd.

Kust te vervangen door Negapatnam, welke laatste plaats hij „gantsch verandert en in een seer groot en sterck, dogh niet min kostelijck casteel gereduceert [heeft], hebbende 't selve..... tien tonnen gouts gekost". Tot de voorbereidende maatregelen behoorde ook de hier volgende overeenkomst met den regent over de z.g. buitenstad, die niet onder de jurisdictie van de Compagnie stond. Het eigenaardige van het volgende stuk is, dat het niet door een inheemschen machthebber aan de Compagnie is verleend, maar omgekeerd. Dit is daardoor veroorzaakt, dat de betrokken vorst, Rama-nayck, door zijn leenheer ontslagen en gevangen gezet, door tusschenkomst van Van Rheede was bevrijd en in zijn oude ambt hersteld. (Zie de hiervóór geciteerde missive van Van Rheede aan Heeren-XVII; *Pieter van Dam's beschryvinge*, II, II, blz. 110; VALENTIJN V, I, *Chormandel*, blz. 5 en volgende; HAVART I, blz. 14—15).

Conditiën en vergunning uyt name van de Generaale Vereenigde Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp[ie] aan den paligaar, [1]) landheer en boschwagter, genaamd Rama-nayke, gedaan door Hendrik Adriaan van Reede tot Drakensteyn, heere van Mydrecht, etc[a], Commissaris wegens gemelte Comp[ie], en representerende d'Ed. heeren Bewinthebberen van dien ter vergaderinge van XVII[en].

Eerstelyken is denselven Rama-nayke beloovd en vergund, gelijk wy denselven belooven en vergunnen by desen, sijn persoon, desselfs familie, adharenten en dependenten, te nemen in beschermінge van de E. Comp[ie], sonder oyt te gedoogen op de sollicitatiën, dreygementen, ja selver hostiliteyten, die de pagters of pandidaars deser landen, sig binnen en buyten stad begevende, om synentwille d'E. Comp[ie] souden mogen off willen aandoen, gemelte Rama-nayka eenig ongelijk toegebragt ofte van d'E. Comp[ie] g'abandoneerd werden zal.

Denselven Rama-nayka heevd wederom aan d'andere zyde beloovd, soo in persoon, met sijn maagschap, als alle zijn zubjecten en soldaten, die hem onderdanig zijn, d'E. Comp[ie] by alle voorvallende gelegentheyd van oorlog binnen de buytenstad van **Nagapatnam**, anders genaamd **Sjolomandelan**, [2]) te komen helpen defenderen; van gelyken, sooveel in desselfs vermogen sal sijn, te beschermen de seven dorpen, soo aan hem als zijn voorouders, namentlyk Antonie-pette, Mansjekole, Nauangoeli,

[1]) Dit woord is het best te vertalen door „leenman". Zie *Hobson-Jobson* in voce poligar.

[2]) Zie hiervóór noot 2 op blz. 303.

Ponweseeri, Alengemangelan, Mouton en Kaniwelaukuddi, over veele honderden van jaren te bewonen gegeven, ofte anders, byaldien door groter magt van de pagters by haar sulks niet soude konnen werden volbragt en nagekomen, hy, Rama-nayka, met sijn adjuncten bovengemelt, in dien gevalle vaststaat thienmaal, ja hondertmaal meerder schade te sullen toebrengen aan de dorpen en derselver ingesetenen, die onder het gebied van gesegde pagters begrepen zijn, dan het volk van deselve pandidaars aan de dorpen van d'E. Compie soude mogen gedaan hebben, soo men sulks begeerde.

d'E. Compie tot onderhoud dergeener, die in gemelte dorpen de wagt en toesigt sullen hebben, assigueerd, gelijk wy assigueeren by desen, aan meergenoemde Rama-nayke alle d'incomsten, tollen, geregtigheden, schattingen, etca derselver dorpen, soo als die nu sijn off namaals mogten werden, en deselve by de bedienden van d'E. Compie sullen werden ontvangen en geind, welcke dorpen egter zullen blyven onder de gehoorsaamheyt en het hooger gesag van d'E. Compie en harentwegen van den gouverneur tot Palliacatte en het opperhoofd van dese stad Nagapatnam met haren rade in der tijd, aen wie het sal staan regt en justitie te oeffenen over en aan alle de ingesetenen van die dorpen, daar sulks mogte nodig wesen off vereyscht wierd.

Van gelyken sal meergemelte Rama-nayke gehouden wesen alle debvoiren te doen, sooveel menschen van ambagt en neering binnen gemelte dorpen te locken en trecken, als hem mogelijk sal zijn, en geheel niets ondernemen, waardoor deselve soude komen te verminderen off verlopen, gehouden zijnde te agtervolgen en gehoorsamen sodanige ordres, als hem van tijd tot tijd door de successive opperhoofden deser stad sullen werden gegeven.

Daarenboven sal denselven Rama-nayke buyten weten off verlov' van d'E. Compie aan geen onderdanen, landen, have, vee off eenigen eygendom, toebehoorende aan menschen, staande onder de gehoorsaamheyt van Sahagie Ragie [1]) en Sijn Hoogheyts wegen onder het gesag van de landspagters, nu sijnde off namaals komende, te doen eenige geweld, kragt off schade, ver-

[1]) Vorst van Tanjore.

honden blyvende, byaldien sulks heevd gedaan, en, daarover geklaegd zijnde hetselve bewesen word, te geven behoorlyke satisfactie en vergoedinge van alles.

Tot verval van desselfs huyshouden, onderhoud van sijn familie als andere nodige lasten, die denselven te supporteren heefd, werd hem, Rama-nayka, wegens de Generale Comp'e toegelegd een jaarlijks onderhoud von twaalv'honderd pardaus van thien Nagapatnamse fanums yder, die denselven uyt's Comp'es cassa ontvangen sal; van gelyken de vryheyd hebben yder jaar binnen de buytenstad te mogen doen brengen ses honderd boys nely,[1]) sonder tol off geregtigheyt à een fanum den boy te betalen.

Waartegen Rama-nayke wederom geduurig by sig hebben zal en binnen de buytenstad gereedhouden honderd wackere weerbare soldaten, om by voorvallende gelegentheyd ten dienste van d'E. Comp'e gebruykt te konnen werden, tot welckers logiement bequame gelegentheyd en plaats sal werden aangewesen.

Gemelt onderhout van 1200 pardaus sal duyren den tijd van twee, drie à vier jaaren aan den anderen, heden ingaande, en [tot] tijd en wylen gemelte Rama-nayke in sijn oude regten omtrent de landpagters zal wesen hersteld, hetwelk soo sulks langer mogt werden uytgesteld, denselven 600 pardaus jaarlijks sal blyven genieten.

Soo werd denselven mede gesteld tot visiadoor, coetwaal off schout[2]) van de buytenstad Nagapatnam, om deselve te bevryden van alle dieveryen, conspiratiën etc', hetwelck denselven sal moeten voorcomen en verhinderen, off anders aanspreeckelijck zijn na de wetten en manieren van het land, met soodanige baten, costumen en vervallen, als daartoe staan, werdende denselven van s' Comp'es wegen tot het opmaken van zijn huys vereerd en geschonken driemaal honderdduysent gebacke steenen,[3]) mitsgaders yder jaar een vrye pasbriev' voor een vaartuyg, sonder eenige recognitie derwegen te betalen.

[1]) Zeshonderd ossenvrachten ongepelde rijst.
[2]) De titel visiadoor is een verbastering van het Portugeesche vigiador, letterlijk waker. De coetewaal of cotwal was een politieofficier.
[3]) De uit het vaderland komende schepen hadden in den regel als ballast Hollandsche baksteenen in.

Dog byaldien de landen en heerschappyen van Tanjouwer mogten komen te vallen in handen van den mogol, zal men eenige conditiën, in desen vermeld, veranderen en na dien tijd reguleren.

Onder stond: Aldus gedaan en geconditioneerd ter stede **Nagapatnam**, den 8en Juny 1688; was geteekent: **H. A. van Reede.**

In margine stond 's Compies chiap in roode lacca, en daaronder: Ter ordonnantie van welgedagte Zijn HoogEdelheyt voornoemt, en was getekent: **H. Zwaardecroon**, secretaris.

Gecollationeerd, accordeert.
Jaffanapatnam,
Aa Hoet,
Abraham Vinck.

DVI. KOROMANDEL.

19 Juni 1688. [1])

Zie de inleiding bij het bevelschrift van 17 Maart, hiervóór blz. 446. Ari-aloer, of Aluni-aloer, meestal kortweg Aloer geheeten, was een landstreek met gelijknamige hoofdstad ten Zuiden van Mazulipatnam. In zijn brief aan Heeren-XVII, de dato 1 December 1688, zegt Van Rheede o.a.: „De vermaarde coopstad Arieloer, waaromtrent het meeste catoen voorkomt, dat op Zuyder Chormandel gebruykt en vervoert wert, zijnde oock een der voornaemste passagies, daar de goederen overal door de bovenlanden af- en aengebragt werden".

In 't jaer 1688, den 19 Juny, is tusschen de HoogEd. heer Commissaris-Generaal van India, gebiedende soo te water als te lande over 't eyland Ceylon, de custe Mallabaer, Madure, Cormandel, Carnatica, Tondemadehan, [2]) Bengala, Suratta, Connara [3]) en soo voorts, den HoogEde heer Hendrik Adriaan van Rheede, wegens de Vereenigde Nederlandse Geoc-

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1689*, twaelfde boeck, folio 1019.
[2]) Tondamadulam, een deel van het tegenwoordige district Madras.
[3]) Canara.

troyeerde Oostindische Compie ter eenre, en den beschermer van de verdrukte, den heer Negappa Malleweraye tot **Arrialoer** ter andere syde, het volgende caul en contract gemaakt.

Ik hebbe d'E. Compie toegestaan om in de pette of markt [1]) van **Alunialoer** een logie te mogen bouwen en de vlagge daerop te planten, waertoe ik een plaats sal geven omme niet alleen aldaer, maar ook in alle de landen, onder mijn gebiet sorterende, hun negotie te doen.

Van gelyken heb ik d'E. Compie in alle de landen en plaatsen bovengenoemt, vergunt ende gegeven de halve tolvryheyt van alle hare koopmanschappen, dewelke vercogt en ingekogt, vervoert ende aangebragt sullen werden.

En ingevalle de Kompie in d' pette off marckte, en voorts in alle landen, onder myne souverainyteyt gehorende, iets mogte komen door roveryen te verliesen, sal ik gehouden wesen 't selve te vergoeden; desgelijx indien eenige van myne onderdanen aan d'E. Compie wegens in- off vercoop van coopmanschappen iets schuldig mogte blyven; ende weygerig ofte exeptie makende 't selve te betalen, sal ik verpligt en verbonden blyven d'E. Compie daerover na behoren [2]) voldoening te geven.

Dese voorwaarden sullen opregtelijk onderhouden werden wegens de onderlinge vruntschap tusschen d'E. Compie en my, dewelke soo lange moet duiren als de son en mane schynen sullen. Daerom heb ik op dusdanige wyse het tegenwoordige caul geschreven en verleent.

DVII. KOROMANDEL.

28 Juni 1688. [3])

Dit caul is niet anders dan de bekendmaking van het hiervóór gaande contract van 19 Juni.

---

[1]) Zie hiervóór, noot 6 op blz. 447.

[2]) Er staat: behoring.

[3]) Uit de *Overgecomen brieven 1689*, waarin het tweemaal voorkomt, namelijk sevende boeck, folio 726 verso e.v., en twaelfde boeck, folio 937. Verder in die van *1691*, twaelfde boeck, folio 700, en die van *1692*, sevende boeck, ongefolieerd.

Dit caul geeft aan den HoogEd[te] heer Hendrik Adriaan van Reede, Commissaris-Generaal van Nederlants India, den visiadoor [1]) van **Arrialoer**, Rangaxa Mallewaraye, in dato 28 Juny 1688, te weten,

Dat d'E. Comp[ie] op de plaats, die ik daartoe in de stad **Arrieloer** heb aangewese en gelargeert, een logie mogen bouwen, haar vlagge daarvan doen wuyven en haar negotie dryve na welgevalle.

Dat d'E. Comp[ie] voor 't aanbrengen als vervoeren van wat voor coopmanschappen dat het soude mogen zijn, op wat voor plaatse dat die in mijn land moge gebragt of uytgebragt worde, niet meer als halve thol betale sal.

Dat soo byaldien er eenige coopmanschappen in mijn land, 't zy waar dat het ook soude mogen zijn, d'E. Comp[ie] ontstoole werde, sal ik daarnaa late vernemen en weder doen geve.

Dat soo byaldien 'er eenige van de coopluyden off chittijs [2]) daaraan d'E. Comp[ie] haare coopmanschappen hadde verkogt, (en) niet wilde betalen, sulks my aangediend zijnde, sal ik daarin na regt en billijckheyd handele en make dat d'E. Comp[ie] daardoor aan 't haare geraakt.

Omdat ik genege ben, soo lange als de son en maan sal duuren, met d'E. Comp[ie] in goede vrundschap te leven, heb ik dit caul verleend.

Onder stont: Palliacatta, den 10 Augustus 1688. Was getekent: **H[s] Zwaardekroon**, secretaris.

---

[1]) Portugeesch vigiador is bewaker, regent, hoofd der politie.

[2]) Zie hiervóór, noot 5 op blz. 32.

DVIII. KOROMANDEL.

3 September 1688. [1])

Arane was een koopplaats van zekere beteekenis in de nabijheid van Sadraspatnam. Door 's Compagnies invloedrijken makelaar Ponboe liet Van Rheede den gouverneur ook daar de gebruikelijke voorrechten verzoeken, die de Compagnie elders ter kuste genoot, namelijk betaling van den halven tol, en recht om een eigen loge te bouwen.

Translaat van een caul, door Wedosie Baskora, gouverneur van 't casteel **Arne** [2]) ende de daaronder gehorende landen, aan Baba Ponboe verleend en geschreven in de 10[de] van de maant Badrapada in 't jaar Wibawa, zijnde naar onse stijl den 3[den] September a° 1688.

Tot nog toe ben ik gesonth. U.E. briev is mijn wel besteld, en hebbe daaruyt U.E. begeerte verstaan. U.E. heeft mijn geschreven, dat U.E. van sins is om in onse landen 's Comp[ies] negotie te doen aangroeyen, waardoor den duan meerder profijt sal konnen trecken, en derhalven ook versocht, om maar de helft van de thol te mogen betalen, mitsgaders eenige huysen in ons gebiet te bouwen, waarover wy zeer verheugt zijn. Den vorst Sahagie Magerasia heeft aan U.E. immers voor dato een caul verleend, en nu staan w' by desen U.E[s] versoek wederom toe, te weten om maar de halve tol te betaalen, mitsgaders in ons gebiet huysen te timmeren daar 't Uw sal aanstaan; U.E. kund dan maken, dat 's duans voordeel sonder manquement vermeerderd werd, en de E. Comp[ie] haren handel in onse landen tot hun profijt breder uytsetten.

Tot meerder sekerheyt zeg ik nogmaals, schoon d'E. Comp[ie] uyt onse landen goederen vervoeren off in deselve coopmanschappen aenbrengen, zy niet meer behoefen zullen te betaalen als de halve tholl.

Onder stond: Voor de oversettinge, was getekent: **A. van Wede.** Gecollationeerd, accordeert, Jaffanapatnam.

A[s] Hoet.
Abraham Vinck.

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, twaelfde boeck, folio 703, en *1692*, sevende boeck, ongefolieerd.

[2]) Meestal geschreven Arane.

DIX. CHERIBON.

8 September 1688. [1])

Reeds in 1686 ontstonden in Cheribon oneenigheden tusschen de drie gebroeders-sultans. Aanvankelijk bepaalde de Hooge Regeering er zich toe, hen tot harmonie aan te manen, en voor alle zekerheid het Nederlandsche fort aldaar door 200 soldaten onder een luitenant te doen bezetten. In 1687 zond zij er den opperkoopman Johannes de Hartog als commissaris heen, die aanvankelijk den indruk kreeg, dat de jongste der drie gebroeders, den Panembahan Anom, de oorzaak van alles was. Reeds had hij dezen, op verzoek van den oudsten vorst, in arrest genomen, toen hem bleek, dat de jonge man het slachtoffer van een reeks hofintriges was, en dat de rijksbestuurder van den oudsten sultan, den tot den Islam overgeganen Chinees Raksa Negara, de grootste intrigant was. Vrijwillig ging de Panembahan Anom nu mee naar Batavia, waar de zaak spoedig tot klaarheid kwam. Bij onderstaande overeenkomst ruimde de regeering de geschillen uit den weg, waardoor „alles onder die drie princen en hunne grooten na vele omstandigheden weder in een ordentelyken ploy en vaste harmonie, immers uyterlijk, hersteld [was]". (DE JONGE, *Opkomst* VIII, blz. XLVII—XLVIII en 55—56).

Formulier van een vernieuwt accoord en herstelde vrundschap tusschen de drie gebroederen, uytmakende den coning en 't hooft van 't Cheribonse rijk, Sulthan Zopo, [2]) Sulthan Anum, [3]) en Pangeran Depatty Topatty, of nu Panbahaam [4]) Cheribon, opgeregt, beraamt en besloten ingevolge van haare bede door bemiddeling van den WelEd[e] heer Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys, ende d'E.E. Heeren Raden van India, als schuts- en schermheren van 't rijk **Cheribon**, en dat by interventie van hooggemelte Haar Wel Ed[e] commissaris, den oppercoopman Joannes de Hartog, wesende en bestaande dit nieuwe verdrag van de volgende teneur en articulen, namentlijk:

1.

Werd by dit articul cinceerlijk voorgenomen, belooft en aan malcanderen toegesegt een nieuwe, opregte, broederlyke vrund-

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, en in de *Overgecomen brieven 1689*, dertiende boeck, folio 1708 en volgende.

[2]) Sepoeh, de oudste.

[3]) Anom, de jongere.

[4]) Lees: Panembahan.

schap en eendragt, waarinne voortaan sonder scheuringe leven, en, sonder ooyt ook weder op te halen, vergeten en niet gedencken sullen eenige der oude en voorgaande geschillen, 't zy van wat naam of conditie ook mogte wesen, maar integendeel gehouden sijn malcanderen te eeren, agten en te helpen, dog met onderscheyt, dat Sultan Anum en den Panabahan Cheribon haren oudsten broeder, Sultan Zopo, in die qualiteyt en als voor den eerstgeborene van haar vader, den Panambahan Giery Laja, sullen moeten aansien, boven haar eeren en respecteren.

2.

Aan de andere syde sal ook Sultan Zopo, om haar geen versmaatheyt off kleynagtinge aan te doen, sijn twee andere broeders, Sultan Anum en den Panabahan Cheribon, met behoorlyke eere en civiliteit bejegenen, en considereren, dat het leden sijn, door hetwelk met hem één lighaam uytmakende, het Cheribonse rijk gehandhaaft en geregeert moet werden, en waarom in alle vergaderinge Sultan Zopo in 't midden, Sultan Anum aan de regter-, en den Panabahan Cheribon aan de slinckerzyde van haar oudsten broeder rang en sitplaats sullen hebben.

3.

Voorts sal er op Cheribon maar een saptoe- of toernoybaan [1]) gehouden mogen werden, en dat op den alon-alon, vóór het hof van den oudsten prins, Sultan Zopo, alwaar dan de drie princelyke broeders met hare mantrijs en staatsornamenten voorts weer alle Saturdagen na ouder gewoonte sullen comen en moeten verschynen.

4.

En om onder de princen, op de tournoybaan sittende, voortaan weg te nemen alle oneenigheden en verwyderingen, soo is verstaan en g'accordeert, dat de drie gebroederen op de daartoe gestelde verheve plaats tegelijk by malcanderen sullen sitten, te weten Sopo aan d'Oostsyde op de eerste, Annum op d'tweede plaats aan de Westsyde, na de verdelinge van 't Cheribonse rijk door den overleden Sousouhounang, en vervolgens yder op sijn regte rang van eere en eygendom, en dan den Panbahan aan

[1]) De baan, waar de wekelijksche paardenrennen plaats hadden, welke des Zaterdags gehouden werden. Hari-saptoe is Zaterdag.

d'Oostzyde van haren oudsten broeder, op de hoek van gemelte verheve plaats, dog voorts alle de mantrijs beneden.

5.

Voorts sullen Sulthan Anum en den Panbahan, siek of belet wesende, sulx niet by het tournoy souden connen sijn, gehouden blyven dit door een bode 's ogtens van den Saturdag aan haren oudsten broeder, Sulthan Zopo, bekend te maken: en soo sal van gelyken Sultan Sopo, siek of belet wesende, dat niet op de tournoybaan can komen, aan sijn tweede broeder, Sultan Anum, maar alleen en niet eerder, laten weten.

6.

De drie broeders met malcanderen op de tournoybaan wesende, sal niemant het commando of 't woord voeren mogen dan haren oudsten broeder, Sultan Zopo; dog Sultan Zopo niet op de tournoybaan comende te verschynen, sal het tournoyen evenwel voortgaan, en 't woord, mitsgaders de commando, moeten gevoerd werden by Sultan Anum, en van gelyken ten laatsten by den Panbahan Cheribon, soo de twee oudste broeders niet na gewoonte op de tournoybaan comen te verschynen; dog gene van de drie broeders by de tournoy connende present sijn, sullen de oudste soonen van Sultan Zopo en Sultan Anum daar compareren, en 't werk laten voortgaan moeten, wanneer Pangeran Depaty Anum van Sopo,[1]) en by absentie Pangeran Ratouw[2]) van Anums wegen, 't woord voeren en als hooft commanderen sal.

7.

En opdat dese nieuwe vrundschap en overeenkominge tusschen de princen-gebroeders ook te meer gesterkt mag werden met een nieuwe, vaste ordre in de Cheribonse regering, tot voorkominge en vermydinge van alle confuse oneenigheyt en twisten, soo is verder goedgevonden en g'arresteert, dat alle gesanten, brieven, bootschappen etc^a, 't zy van d'E. Comp^{ie} of andre bondgenoten comende, eerst haar ordres sullen hebben by den oudsten broeder, Sultan Sopo, waarvan Sultan Zopo dadelijk dan sijn twee andere broeders sal moeten waarschouwen, en sy ook op die waarschouwinge in 't hof of op den alonalon compareren.

[1]) De oudste zoon en opvolger van Sepoeh.

[2]) De oudste zoon van den tweeden sultan, Anom.

8.

Op dese citatie de broeders byeen sijnde, sullen gemelte gesanten, brieven etc[a] door den sabandaar met de gewone mantrijs en staat der drie princen tegelijk werden opgehaald en binnengebragt, de gesanten gehoort en b'antwoord, de brieven g'opent en gelesen, en dat in presentie mitsgaders goedvindinge van alle de drie princen, van dewelke Sultan Zopo alleenig het woord voeren zal; dog by absentie of siekte van Sultan Zopo sal dese eere Sultan Anum competeren; en even ook soo sal het moeten toegaan in 't schryven en afsenden van brieven en gesanten aan d'E. Comp[ie] of andere gebuuren, met volkomen wetenschap en toestemming van de drie princen-gebroeders te samen, niet elk apart.

9.

Zaken voorvallende, die 't gemene belang van 't rijk en 't volk van Cheribon betreffen, als daar sijn te [1]) oopenen, schoonmaken of verleyden van rivieren, wegen, dorpen, en diergelyken meer, sullen geensints apart of particulier by een van de broeders mogen werden ter hand genomen, maar sal Sultan Sopo, 't zy 't hem selfs of zyne broeders raakt, daarop den raad doen beleggen, sijn twee andere broeders daar citeren, en op deze waarschouwinge sullen deselvige by haaren oudsten broeder in 't hoff moeten compareren en hun t' samen over sulke saken dan beraden en besluyten, als met eenparige of meeste stemmen g'arresteert en goedgevonden sal werden ten beste van 't volk en 't land van Cheribon dienstig te sijn en te behoren.

10.

Dog in saken van minder belang en die juist de presentie der prinsen niet vereysschen, sal den oudsten broeder, Sultan Sopo, na voorgaande waarschouwinge de vergadering moeten doen beleggen door de mantrijs der drie princen op den alon-alon, naar ouder gewoonte en in 't ordinair getal van seven stux, te weten:

3 mantrijs van d'oudste,
2 „ van de tweede, en
2 „ van de derde prins, welke mantrijs de saken besigtigen en afdoen, mitsgaders rapport brengen moeten aan hare

[1]) Waarschijnlijk zal gelezen moeten worden: 't.

respectieve heeren van 't geene zy in dese vergadering gedaan en afgehandeld hebben; en sullen voorts d'ordinaire vergaderdagen niet veranderd nog verwisselt, maar daartoe vastgesteld moeten blyven den Woens- en Sondag, ten ware den nood en dringende voorval van saken sulx quam te vereysschen.

11.

Evenals in de vorige, soo is ook in de volgende articulen tusschen de princen-gebroeders besproken en vastgesteld, dat voortaan niemant derselver uyt eygen hoofde sijn volk sal mogen regten, veel min ter dood verwysen, maar sulx in den raad en volle vergadering van de voorgestelde seven mantrijs der drie princen-gebroeders moeten geschieden, en dat op de daartoe gestelde en hiervóór genoemde regtsdagen.

12.

In welke vergaderinge ook voorts na de Javaanse wetten afgehandeld, vergeleken en beslegt sullen moeten werden alle differenten, twisten, schulden, en wes meer tusschen cooplieden en den gemene man van dit vorstendom onder malcanderen comt voor te vallen. Item alle brandstigtingen, diefstal, beroving der wegen en andere misdaden meer, welke saken by desen raad naukeurig ondersogt, de kwaatdoenders sonder wagten na de Javaanse wetten gestraft, de goede beschut en hare schade vergoed sal moeten werden.

13.

Voorts is ook tusschen de princen-gebroeders besloten, dat niemant der Cheribonse onderdanen het raatslot van 't vonnis van opgemelte seven mantrijs sal mogen tegenspreken, of hun daarvan beroepen, dan in saacken van groot gewigt en aangelegentheyt, en in welk cas de mantrijs selfs, hen sulx voorkomende, gehouden sullen wesen ider haar heer en meester daarvan rapport te doen; en sal dan Sultan Zopo syne twee andere broeders, Sultan Anum en den Panbahan Cheribon, behoorlijk laten citeeren, om met malcanderen gesamentlijk die, alsook alle andere sware saken, finaal af te handelen, te besluyten en regt te doen.

14.

En om nu alle confusie, bedrog en schagery in het maken

der pitjes [1]) te weren en voor te komen, mitsgaders om te connen onderscheyden wiens pitjes te ligt of te kleyn zijn gemaakt, sullen vooreerst niemant eenige mogen maken dan Raxa Nagara van Sopo, en Souradinata van Anums wegen, als van outs daartoe geregtigd wesende, en ider ook niet meer mogen hebben dan twee vieren, [2]) mitsgaders een stempel [3]) van gelyke ronte en grote, op een van de welke staan sal moeten de caracters en letters van Sultan Zopo, en d'andere van Sultan Anum; en sullen ook gene pitjes voorts mogen werden voortgebragt of gangbaar gesteld dan met voorgaande kennisse van de respective princen, Sultan Sopo en Sultan Anum, hare heeren en meesters, en die dan ook soodanig in de ronte gestempeld, gesiapt, mitsgaders een quart rijxdaalder waardy, van een catty twee tail netto swaarte in gewigt, moeten sijn, [4]) of sullen anders in boeten en verlies van alle hare goederen vervallen.

15.

Dog seggen gemelte princen Sopo en Anum wel specialijk aan haar te behouden en te reserveren 't regt en vermogen om (by 't afsterven of veranderen van de nu gestelde en gequalificeerde pitjesmakers, de tommagans Raxa Nagara en Souradinata) andere, 't zy een of meer personen, daartoe aan te stellen en te qualificeren, met dit onderling beding nogtans, dat de stempels in haar tegenwoordige grote en caracters, en soo mede de pitjes in haar tegenwoordige swaarte of gewigt, gelijk ook 't getal van de jegenwoordige vuursteden (sijnde van ider oudste prins twee stux) niet sullen mogen veranderd, verminderd of vermeerdert werden, dan met gemene beradinge en goedvinden van de gesamentlyke 3 princen of broeders, Sultan Sopo, Sultan Anum en Panabahan Cheribon.

16.

Opdat nu niet schyne het Cheribonse rijk in drie stucken verdeelt te zijn, soo is opnieuws verstaan en goedgevonden, dat er maar één sabandaar sal mogen wesen, die uyt naam der drie princen voornoemt alle vreemdelingen ontfangen, bescheyd

[1]) Kleine muntjes van tin.
[2]) Vuren, om het tin te smelten.
[3]) Namelijk ieder een stempel.
[4]) Een catti is een gewicht van circa 6 ons Hollandsch, en verdeeld in 16 taël. Dus 6¾ ons pitjes moeten de waarde van ¼ rijksdaalder hebben.

geven, teregt helpen, en daarvan rapport doen sal aan den oudsten prins, die sulx dan ook syne andere broederen, Anum en den Panbahan, sal laten bekend maken, en met welke eere van sabandaar nu weder begiftigd en vereerd werd den ouden tommagon Raxa Nagara, in vertrouwen dat hy hetselvige, als een opregt en eerlijk sabandaar toestaat en betaamt, sal waarnemen.

17.

Dog en sal den tommagon Raxa Nagara sig niet verder met de incomsten der boom [1]) mogen bemoeyen, dan met het invorderen der suyvere helft daarvan voor sijn heer, den Sultan Sopo, en 't voorts in 't welgevallen staan van Sultan Anum, gelijk voor desen Zarapada, nu weder sijn soone Souradinata, den Chinees Sinco, of een ander op de boom te zetten, om voor hem en sijn andere broeder, den Panbahan Cheribon, d'andere suyvere helft der incomsten te ontfangen en in te vorderen, en welke verdeiling tot nader dispositie van Haar Ed[e] op Batavia sodanig sal blyven, alsoo de meeste ruste daarinne tusschen de princen-gebroeders voor alsnog schijnt te resideren.

18.

En terwijl al van vele jaren af over 't aan- en weder afstellen van een sabandaar verschil en oneenigheyt onder de princengebroeders ontstaan sijn, soo is by deselvige, om sulx na desen voor te komen en te weren, goetgevonden, best g'agt ende besloten, dat sy, princen-gebroeders, soo als den ouden tommagon Raxa Nagara mogte zijn overleden, hier selvs geen nieuwe sabandaar aanstellen, maar dit op Batavia aan Haar Hoog Ed[e] voormelt zullen bekent maken, en versoeken, dat Haar Hoog Ed[ens] voormelt eenen anderen sabandaar believen te noemen en aan te stellen, die bequaamheyt en verstand genoeg heeft het sabandaarschap op Cheribon voor de princen-gebroeders wel en na behoren waar te nemen.

19.

Ook is met-eenen goedgevonden en verstaan, om alle confusie en verwarringe in de Cheribonse regeringe voor te komen, dat den tommagon Raxa Nagara voortaan sig met de regering van

[1]) De aanlegplaats der prauwen.

de Chinese, d'araq-branderye, top-baan, [1]) en wat eygentlijk daaraan verder behoord, niet meer sal mogen bemoeyen of aan sig te trecken, maar dat in 't geheel overlaten aan den Chinees Sinco, die jegenwoordig provisioneel als hooft daartoe werd aangesteld, totdat Haar Hoog Edᵉ op Batavia goetvinden sullen hem instede van de overledene Sarapada met den titul van capitain der Chinesen te vereeren, mits dat gemelte Sinco gehouden blijft voor 't inkomen van araqbranderye, top-baan en andere lands geregtigheden, daarby gehorende, jaarlijx ten behoeve van de Cheribonse princen te betalen de somma van 3000 Spaansche realen.

20.

Voorts is onder de princen-gebroeders verstaan en besloten, aan den Pangeran, of nu den Panbahaan Cheribon, sooveel volk te samen te sullen doen uytkeeren en ter hand stellen, als by ondersoeckinge van de gewone seve Javaanse regenten of mantrijs der drie princen, met advijs van Comp'ᵉˢ resident, bevonden sal werden aan 't besproke getal van vierhonderd door den commissaris Jacob van Dijk, te mancqueren, [2]) onder conditie ook, dat het meerder bevondene volk door opgemelte Panbahan aan syne twee oudste broeders weder overgegeven sal moeten werden, terwijl d'eene parthy het meerdere en d'andere het mindere voorwenden en staande sal houden. [3])

21.

Ten anderen seggen de twee oudste princen op de sterke bede van haren jongen broeder, Pangeran Topaty, die desen naam niet langer begeert te voeren, van harentwegen na voorgaande beradinge met den commissaris te schencken d'eername van Panbahan Cheribon, mits dat hy, gelijk voorheen, als jonger broeder verplicht en gehouden blijft aan syne twee oudste broeders, Sulthan Zopo en Sulthan Anum, eere te bewysen, ende nooyt te mogen trachten sig boven gemelte zyne 2 oudste broeders te verheffen of te doen eeren, maar sulx ooyt of ooyt ondernemende, sal ten eersten vervallen sijn van de voorschre-

[1]) Topbanen zijn dobbeltafels. Ook op Batavia was het toppen of dobbelen aan den kapitein-Chinees verpacht. Zie DE HAAN, *Oud-Batavia* I, blz. 501.

[2]) Dit getal is niet opgenomen in het contract, door Jacob van Dijk den 7den Januari 1681 met de Cheribonners gesloten; zie hiervóór, blz. 233. Het schijnt mondeling te zijn vastgesteld.

[3]) Versta: „aangezien d' eene parthy . . . .".

ven eername van Panbahaan Cheribon, welke conditie hy, Panbahaan Cheribon voorschreven, aanneemt en ook belooft te sullen naacomen, sonder dat meergemelte syne twee oudste broeders, Sulthan Zopo en Sulthan Anum, wegens den titul van Panbahaan hem eenige de minste eere behoeven te bewysen, anders dan hem van outs als jonger broeder met de afgelegde name van Pangeran Depatty Topatty heeft toegekomen en genoten.

22.

Op 't voorschreven 21e articul seggen de gesamentlyke princen-gebroeders, na voorgaande onderrigtinge van den commissaris, dat sy de aangeroerde tituls van Sulthans soowel als van Panbahaan, in de brieven en geschriften van of aan de Compie, alsook daarbuyten, niet pretenderen nog begeren te voeren, maar genoeg vereerd en getituleert te zijn med die van coning of princen van 't Cheribonse rijk, en haar vorige name van Marta Widjaja, Carta Wayaya, en Wangsa Carta, sodanig ao 1681 't contract met d'E. Compie aangegaan, besloten en geteeckend hebben. [1])

23.

Ten laatsten, soo 't gebeurden, dat tusschen ons, princengebroederen, 't zy in vergadering of daarbuyten, eenig verschil of oneenigheyt voorviel, sulx in 't besluyten of 't uytvoeren der saken niet conde van één gevoelen werden, soo heeft den commissaris, uyt name van d'E. Compie, op ons voordragen en gedaan versoek, belooft en toegeseyd, dat wy, broederen-princen van Cheribon, ons dierwegen sullen mogen addresseren aan den resident, die van des E. Compies wegen hier op Cheribon en daartoe gereet zal wesen, en denselven versoeken in onse vergadering te komen, de reden en oorsaak van ons verschil openbaren en ons voorts te sullen gedragen aan syne bemiddeling, gevoelen en recommandatie, die denselven uyt name van Haar Ede tot Batavia als onse schuts- en schermheeren tot onse vrede, eendragt en gerustheyt voortbrengen en uytspreken sal.

24.

Alle welke articulen beloven wy, Sulthan Zopo, Sulthan Anum en Panbahaan Cheribon, voor ons en onse nacomelingen, mits-

[1]) Zie hiervóór, blz. 233 en volgende.

gaders Pangeran Depatty Anum en Pangerang Ratoe, als oudste sonen van de vorengenoemde twee oudste princen, in haar geheel en soo als se leggen, selvs te onderhouden en naar te comen, mitsgaders doen onderhouden, nacomen en gehoorsamen van alle onse onderdanen en ingesetenen, onder ons gebied en gehoorsaamheyt sorterende, alsoo wy sulx wel expres begeren en verstaan, tot onse onderlinge rust, vrede en eendragt, mitsgaders tot het welvaren van ons, van ons volk, en van ons rijk van Cheribon te behoren.

25.

Dog of 't geviel, 't geen niet willen hopen, dat iemant der princen-gebroeders, wie 't ook zy, dese nieuwe gemaakte vrundschap en articulen van vrede en overeenkomst kwam te overtreden, te verbreken en met voeten te stoten, en denselven, als op art. 23 staat, sig niet wilde gedragen of laten geseggen aan en door de bemiddeling van den resident van d'E. Comp[ie], soo sullen egter de broederen malcanderen uyt eygen hoofden geenig leet of kwaad mogen doen, maar gehouden en verbonden sijn den overtreder van dit contract wettig te beklagen aan Haar Ho. Ed[s] tot Batavia door hare gesanten en brieven van bewijs van alle hetgeene tot lasten van den overtreder weten in te brengen, mits dat ondertusschen den beklaagden sig in handen van den resident, of anders goede versekeringe geven zal, dat hy niet buyten de stad Cheribon transporteren, maar daarin blyven zal, tot de aancomst der ordres en decisie van Haar Ed[s] op Batavia over dese sake, en aan dewelke sy, princen, hun gesamentlijk sullen gedragen en moeten rigten.

26.

Ten laatsten, opdat alles te beter nagekomen werde, soo hebben wy, princen-gebroeders, goedgevonden en gelast de 12 stux van onse grootste mantrijs, vijv van de eerste, vier van de tweede, en drie van de laatste prins, in ordre genoemt Raxa Nagara, Raxa Winata, Soerange Marta, Aria Raxa Dipoera, Raxa Dimangala, Aria Souria Dimarta, Soura Dinata, Manconagara, Natta Nagara, Angabay Raxa Mangala, Demang Singanata en Wirat Moeka, dit contract mede onderteeckenen en sig verbinden sullen 't selvige, voor sooveel 't haar aangaat, na te komen en gehoorsamen, op verbeurte van sulx door haar toedoen en bewerkinge verbroken en overtreden werdende, ten eersten sonder

aansien van personen door den raad van ons of onse gestelde mantrijs op den alon-alon gekrist en ter dood gebragt te sullen werden, en welke straf in cas van overtredinge wy, ondergeteeckende mantrijs, [ons] onderwerpen.

Tot bekragtinge van alle de voornoemde articulen, die by ons, princen-gebroeders, besyden onse oudste sonen en grote mantrijs, wel overlesen, verstaan en begrepen, mitsgaders heden sonder exceptie of uytvlugt aangenomen en besloten sijn, hebben wy vier stux deser eensluydende originele contracten med onse gewone handteekening geteeckend en met ons segels bevestigd, in presentie van den commissaris en oppercoopman Joannes de Hartog, g'assisteert met den E. capitain Willem de Ruyter, die dese in qualiteyt van gestelde middelaar en getuygen mede met hare name onderteeckend en med Comp'[es] zegel bekragtigd hebben, sijnde aanstonds tot narigtinge aan ider van de princen-gebroeders een, en het vierde originele geteeckende en gechiapte contract aan den commissaris, om by Haar Ed[e] op Batavia te berusten, overgegeven.

Aldus gedaan in 't hof van Sulthan Zopo, op Woensdag den 8[e] September des jaars 1688, en na onse Javaanse tijdreecqueninge op den dag Robs, den 12[en] dag van de maand Dulcaida, in 't jaar Alif van 1100.

Was onderteekend in 't Javaans by **Sulthan Sopo, Sulthan Anum,** den **Pambahan Cheribon, Pangerang Depatty Anum** en **Pangeran Ratouw,** mitsgaders twaalf stux mantrijs, hiervóór in ordre genoemd. Aan 't hooft van de vijv eerste namen stond ider haar zegel, in rode lacke gedrukt, en daaronderaan de namen der twaalf mantrijs; was geteeckend: **Jan Glas,** clercq.

Aan de zyde boven nevens de drie princen-gebroeders en hare twee oudste soonen was geteeckend: **Johannes de Hartog** en **Willem de Ruyter,** mitsgaders daaraan het zegel van d'E. Comp[ie], in roden lacke gedrukt, en daaronder geschreven: Ter ordonnantie van den commissaris Johannes de Hartog, datum ut supra, geteeckend by **Jan Glas,** clercq, wesende onder het Maleytse en Javaanse translaat geschreven, gesegeld en geteeckend even als hiervoor onder den Duytschen inhoud.

DX. MOLUKKEN—MINDANAO.

10 September 1688. [1])

Aan de Zuidzijde van Mindanao lag de bocht van Boutuan, waarin het eilandje Sarangani. De koning van Kandhar, de voornaamste vorst der Sanggir-eilanden, bezat hoogheidsrechten op Sarangani en een gedeelte der bochtlanden. In 1687 was deze streek bezocht door een Engelsch kaperschip, waarop zich o.m. de bekende William Dampier bevond. Hij heeft de Engelsche Compagnie in overweging gegeven, daar een kantoor te stichten. Hoe groote beteekenis men in de Molukken daarom aan onderstaande overeenkomst hechtte, blijkt uit het volgende citaat: „Nog grooter âvantagie heeft den gouverneur Thim voor de E. Comp.ie te wege gebragt, met den coning van Candhaar door vriendelyke caressen en onthalingen te bewegen, dat hy aan de E. Comp.ie afgestaan, geschoncken ende vereert heeft de Zuydtkust van Mindanau, dat sijn eygen en hy erfgenaam daarvan is, bestaande in de bogt van Boetuan, de eylanden Zarangane, etc.a, zoodat d'Ed. Comp.ie tot allen tyden daar postvatten kan.... Dat is een saak van groot belang en voordelig voor d'E. Comp.ie, want wy tot nog toe zoo Noordlijk gene landen eygen gehadt hebben". (*Onuitgegeven brief van Ternate naar Batavia, de dato 29 Juni 1689.* Zie ook *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, blz. 47—49, en *Rapport over 's Compagnies regt*, blz. 34).

Acte, waarby den koning van **Candhaar** voor sig en syne nakomelingen desisteert, afstaat en aan d'E. Comp.ie overdragt doet van alle sijn regt, eygendom en pretentiën, die Zijn Hoogheyt heeft op de Zuydtkust van 't eylandt **Mindanau**, de bogt van **Bouton**, [2]) **Sarangane**, etc.a, met alle depentiën [3]) en appendentiën van deselve.

Ik, Datoe Boeisan, koning van **Candahaar**, in aanmerkinge genomen hebbende alle de gunst- en eerbewysingen, die my van tijdt [tot tijdt] door d'E. Comp.ie, en bysonderlijk in haren name door den Ed.e heer Joan Henrik Thim, als gouverneur en directeur over de eylanden Molucco, sijn bewesen en toegevoegt, mitsgaders hoe versekert onse koninglyke persoon en onderdanen onder 's Compagnies bescherminge levende sijn, zodanig ons rijk en landen voor overval van vyanden, en gevolglijk voor de vernielinge derselver, als bevrijt en versekert zijn, welke overweginge ons koninglijk gemoet edelaardig tot een bysondere

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, vijfde boeck, folio 324 en volgende; ook in die van *1691*, negentiende boeck, no. 19, ongefolieerd.
[2]) Lees: Boutuan.
[3]) Sic.

erkentenis aangeprickelt heeft, in sodaniger maniere, dat ik by desen, tot een erkentenis van 's Compagnies menigvuldige aan ons betoonde weldaden, op- en overdragt doe van alle het regt, eygendom en praetentie, als ik op de landen van **Mangidanao** en de bogt van **Boetuan** en **Saranganie**, met alle appendentiën en dependentiën ben hebbende.

Zulx ik van deselve landen voor my ende myne nakomelingen desistere en afstant doe, transporterende meergedagte landen in 't geheel aan d'E. Compagnie, en in derselver name aan den Ed[le] heere gouverneur Joan Henric Thim gemelt, verklarende vervolgens hiermede van den eygendom derselve landen t' enemaal afstant te doen, sonder dat ik, nog myne nakomelingen, daar ietwes meer op te pretenderen willen hebben, stellende alzoo d'Ed. Compagnie veelgedagt in de volkomene possessie, eygendom en bestellinge van deselve.

In teken der waarheyt heb ik dit met mijn gewonelyke handtekening bekragtigt en koninglijk zegel versegelt, neffens myne by my gebiedende officieren.

Onder stont: Aldus gepasseert op 't eylandt **Ternaten** in 't casteel Orangie, den 10[den] September 1688.

Was getekent met de handtekeningen van **Datoe Boeisan**, koning van Candahaar, de handtekening van **Hendrik Manabon**, capteyn-laout van gemelt koninkrijk, de handtekening van **Kitchiel Simanciala**, des konings zoon, apparenten successeur tot de kroon, en de handtekening van den **Senghadie Tobo**.

Terzyde stont 's konings zegel, gedrukt in rode lakke.

DXI. KOROMANDEL.

20 October 1688. [1])

In zijn brief van 1 December 1688 aan Heeren-XVII zegt Van Rheede, dat het exempel van den vorst Sahasji Ragia van Tansjouer (Tanjore; zie hiervóór blz. 446) behalve den vorst van Arialoer, ook dien van Olearpalium of Oedearpalium heeft bewogen, aan de Compagnie dezelfde gunsten te verleenen, „het gebied voerende over een groote streek land, een swaar

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, sevende boeck, folio 215; ook in die van *1691*, twaalfde boeck, folio 701. Verder in de Contracten-verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8368, V.

bosch zijnde, door welck district de wegen vallen, om van Porto Novo en Tegenepatnam in de bovenquartieren te konnen komen, hebbende een groote koopstad, genaemd Olear-Palium, werwaerds al eenige coopmanschappen gevoert zijn, en voor de negotie wat goeds te verwagten staet".

Translaat van het caul, in 't Mallabaers verleent door den vryen bosheer [1]) Nella Nayaga Talakotorer in **Oediaarpalium** aen d'E. Comp[ie] op de naem van den E. Jan Corte, koopman en opperhooft der comptoiren **Tegenepatnam** en **Portonovo** verleent, en den 20[e] October 1688 op gemelte Tegenepatnam ontfangen.

Bovenaen, na den naam van den E. Corte en van hem, vryheer, stond: Caul van volcomen versekeringe.

Ten eersten staen wy ten vollen toe en accorderen aen de Hollandse Comp[ie], gelijk doen by desen, dat door ons geheel gebied van **Oedeaarpalium** vry en vrank door haere coopluyden zal mogen negotieeren, kopen en vercopen, daarvoor niet betalende dan de halve thol, en waaronder wy ook verstaen soowel de coopluyden, die hier al bevorens gehandelt hebben, als die naar dato daertoe opkomen sullen.

Ten tweeden sullen U.E. altoos, of de coopluyden van de E. Comp[ie], vryheyt hebben en effectiv genieten om alle opgebragte en onvercogte coopmanschappen, hoe die ook genaemt mogen sijn, te vervoeren werwaers en na sodanigen plaets, als 't U.E. sal believen, sonder contradictie van ymand.

Ten derden sullen U.E., nog 's Comp[ies] coopluyden, door ons en de onse noyt verhindert nog belet werden om haar schulden in te vorderen, nog ook gedogen, dat ymand van d'onse sig met des Comp[ies] handel tegens haer begeren komen te bemoeyen, maar staen by desen toe, dat sy met volcomen magt en regt haere debiteuren mogen arresteren en voorts tot volle betalinge constringeren.

Ten vierden en laestelijk verbinden wy ons, om alle sodanige goederen, coopmanschappen en wat dies meer is, d'E. Comp[ie] en haare coopluyden toebehorende, en die onder of binnen ons

[1]) Vanwege zijn met „swaar bosch" bedekt land.

gebiet gestolen en haer ontvremt werden, deselve op te soeken en te restitueren, en waerop U.E. sig volkomen kan en mag verlaten, versekert sijnde dat aen dit ons caul niet manqueren sal, sullende UE* coopluyden alle faveur en gunst bewysen, mitsgaders sodanigen huys en huysgesinnen aenwysen, als sy selfs tot accommodatie sullen komen te begeren.

Onder stont het zegel van den vryen bosheer in Oedjaerpalium, synen naem in 't Mallabaers inhoudende.

DXII. SIAM.

14 November 1688. [1])

In 1688 had in Siam een omwenteling plaats, waarbij de koning met al zijn nakomelingen werd gedood. Eenigen tijd stond alle handel stil, maar in November verkregen 's Compagnies residenten van den nieuwen koning, Phra Petratsja, een bevestiging en uitbreiding van het oude contract van 1664, dat niet steeds bona fide was nagekomen. (Zie: *Overzigt der betrekkingen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie met Siam*, in Tijdschrift Bataviaasch Genootschap, 1864, blz. 422—423).

Acte van renovatie des contracts tusschen den overleden coning van **Siam** ende d'E. Compagnie aº 1664 gemaakt, [2]) en by den jegenwoordigen coning van Siam den 14 9ber 1688 geconfirmeert en geamplieerd.

Eerstelijk is verdragen, geaccordeerd en besloten, dat van nu aff aen en voortaen tusschen den coninck van **Siam** ende de Nederlandse Compagnie, mitsgaders de wedersijdse onderdanen en subjecten, wesen en onderhouden zal werden een opregte, onverbrekelyke, vaste, sinceere aliantie en vrundschap, ende dat van desen dag aff ook uyt de memorie geroeyt ende noyt weder gedagt sullen werden sodanige questiën, verschillen en wydere differentiën, als tusschen Sijn Mayesteyts onderdanen

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148.

[2]) Er staat in beide exemplaren: 1684, wat een verschrijving is. Het laatstgesloten contract met Siam was dat van 22 Augustus 1664, *Corpus* II, blz. 280 e.v. Het nu volgende verdrag begint met de vrijwel woordelijke overneming van het hierboven genoemde contract van 1664.

en d'E. Comp^ie sijn komen te ontstaan, mits den konink d'autheurs wegens de affronten, d'Comp^ie aengedaen, naer behooren en merite straffe. .

Ten tweeden is veraccordeerd en overeengekomen, dat d'E. Comp^ie aen Syne Mayesteyt, wegens het aensnoeren en veroveren eener syner jonkis door 't fluytschip 't Roode Hart, 3 jaren verleden omtrent de eylanden van Maccauw, sal uytkeeren en restitueeren de somma van 156 catty Siamse munte,[1]) off 18 720 gulden, sonder meer, quiteerende ende affstand doende wyders alle Syne Mayesteyts vordrere pretentie en eygendom, die voor desen wegens het aanhaelen van voorseyde jonckje was pretendeerende.

Item verdragen en veraccordeerd, dat d'E. Comp^ie Sijn Mayesteyt sal restitueren en wederom overhandigen sodanige goederen en coopmanschappen, den conink toebehoorende, als jongst uyt een derselve jonken, comende van Japan, door 't fluytje Hoog Caspel omtrent 't eyland Poelo Ubi[2]) geligt sy.

Item mede veraccordeerd en overeengekomen, dat van nu voortaan d'E. Comp^ie, soo in **Siam, Ligoor, Oedjong Salang,**[3]) en alle andere plaetsen en landen des konincks, geene uytgesondert, een vreedige, onbekommerde exercitie van negotie sullen genieten in alle sodanige goederen en coopmanschappen, die op ider plaetse komen te vallen, ende d'E. Comp^ie oirbaer sijn, geene gereserveert, van wat nature deselve ook mogten wesen.

Item dat d'E. Comp^ie sal vermogen te negotieeren, handelen en correspondeeren met alle soodanige personen, 't sy van hooge ofte lage qualiteyt, als het haer goedduncken ende te raden werden sal, sonder, gelijk wel voordesen is geschied, van ymanden daerin, wien het ook soude mogen wesen, directelijk nog indirectelijk verhinderd nog belet te worden.

Wyders is verdragen, veraccordeerd en overeengekomen, dat

[1]) Een catti zilver gold in Siam dus 120 gulden. Dit alles was bepaald in 1664.
[2]) Poeloe Oebi, in het Zuidoostelijk deel van de Golf van Siam.
[3]) Ligor was de belangrijke handelsplaats, op het Maleische Schiereiland aan de Golf van Siam gelegen; Oedjong-Salang een eiland voor de Westkust van hetzelfde schiereiland. Beide stonden onder Siameesche opperhoogheid.

d'E. Compie nu, nog hiernaemaels, met geen meerder tollen, geregtigheden etc*, soowel van de aenbrengende als versonden goederen en coopmanschappen, 't sy in Siam, Ligor, Oedjong Salang, en op wat plaatse 't selve ook mogte wesen, sullen beswaerd, nog in geenderhande maniere verhoogt, maer sal alles volgens ouder costume, gelijk in de gestatueerde ordonnantie des koninx gestipuleerd ende geaccordeerd sy, voldaen en betaelt werden.

Item is veraccordeerd, dat nu nog hiernaemaels Syne Koninglyke Mayesteyt, nog geenige desselvs onderdanen en ingesetenen, van wat qualiteyt en hoedanigheyt deselve souden mogen wesen, sullen vermogen eenige Chinesen op haere jonken, schepen en mindere vaertuygen te setten (veel min eenige dier natiën daermet tragten binnen haere landpalen te voeren) dewelke naer Japan, Canton, Couchin-China, Tonquyn, mitsgaders geene plaatsen uytgesondert, [1]) alsmede degeene, welke onder koninx gehoorsaemheyd, als daer is **Ligor, Cuy** [2]) etc*, staen, of dat alsulke jonken en scheepen, waerop die natie bevonden sal werden, en de onse in zee ontmoetende, voor goede prijs aengeslagen sullen werden, sonder dat d'E. Compie daervan oyt ietwes aan imanden schuldig zal sijn te restitueeren; voorts is versproken en veraccordeert, dat de gemelte Compie voor altoos sal hebben den uytvoer van alle de hartevellen en koehuyden, die in Siam komen te vallen, met uytsluytinge van alle andere cooplieden, van wat natie en hoedanige deselve ook soude mogen wesen, by welk regt Syne Mayesteyt d'E. Compie met alle nodige middelen sal gehouden wesen te maintineeren.

Wyders soo het mogte komen te gebeuren, dat eenige debiteuren de Ed. Compie haere betaelinge weygerde, gelijk voordesen menigmael geschied sy, sal Syne Mayesteyt d'E. Compie daerin door Oya Berquelang, [3]) voorspraeke der vreemdelingen, de behulpsame hand bieden, die de debiteuren in strenge versekeringe houden sal, ter tijd en wyle de E. Compie het haere sal bekomen hebben. Ende by soo verre d'E. Compie door dien middel aen haere regtmatige pretensie niet en konde geraken,

[1]) Hierachter is iets weggevallen, b.v. varen, of vertrekken.

[2]) Thans Kuw.

[3]) Oya is prins, Berquelang een verhaspeling van Phra-klangh, tusschenpersoon tusschen den koning en de vreemdelingen. Zie *Corpus* I, blz. 285, noot 2.

sal den konink offte wel Oya Berquelang gehouden sijn, deselve debiteuren d'E. Comp[ie] in handen te leveren.

Ingevalle (dat God verhoede) ymand van Comp[ies] residenten eenig swaer delict in Siam quam te begaen, soo sal echter den konink nog die van de justitie denselven niet mogen regten, maer sal aan 't opperhooft van d'E. Comp[ie] moeten overgeleverd, om gestraft te werden naer de Nederlandse wetten. En soo het mogte gebeuren, dat het gemelte opperhoofd mede hem in een capitale misdaad quam te vergrypen, sal Sijn Mayesteyt vermogens sijn deselve binnen de logie te doen verblyven, ter tijd en wyle den konink daervan kennisse aen den heer Gouverneur-Generael sal hebben gedaen.

Item is verdragen en overeengekomen, dat soo wanneer het quame te gebeuren dat Sijn Mayesteyt resolveerden een jonke, met desselfs natie gemant, naer Japan te senden, alsdan sal d'E. Comp[ie] gehouden wesen 7000 off wel 10000 stux hartevellen, ingevalle de procure derselver vellenwerken dat jaer groot offte middelbaer bevonden werden, ten pryse als deselve alsdan sullen werden ingekogt, aen den konink te leveren, onder sodanigen voorwaerde, dat Syne Mayesteyts factoors, ofte imand anders en [1]) sullen ondernemen eenige vellen directelijk offte indirectelijk te kopen, veel min door andere te doen opsamelen.

Zoo het in 't aenstaende mogt komen te gebeuren, dat Syne Mayesteyt van resolutie wierd eenige gesanten naer Pekkin [2]) aen den grooten Cham [3]) te dimitteren, soo sal denselven vermogen nevens Syne ambassadeurs naer derwaerts te senden twee Cantonse Chinese, in de Tatarise [4]) spraeke ervaren, te weten voor soo lange de E. Comp[ie] met die vorst in vrundschap continueert en volhart.

Dat de jonken offte scheepen, soowel van Syne Mayesteyt als desselvs ondersaten, met Siammers gemant, sullen vermogen te vaeren naer Maccau, Manilha, Canton en andere plaetsen, zoo

[1]) Hier gelijk aan: niet.
[2]) Peking.
[3]) Den keizer van China.
[4]) Tartaarsche of Chineesche.

lang d'E. Comp[ie] met voorschreven plaetsen in vrundschap en bondgenootschap zy, waertoe dan tot seguriteyt haerder voyagie passen off vrygeleybrieven sullen verleend werden.

Dat alle scheepen en jonken van de gealieerde vrunden der Vereenigde Oostindische Comp[ie], die van anderen plaetsen komen ende naer het rijk van Siam tendeeren, door 's Comp[ies] scheepen niet in 't voltrecken haerder voyagie (niet) en sullen verlet nogte verhindert werden, wel verstaende, soo daerop geen vyandelyke natiē bevonden werden.

Ingevalle Comp[ies] scheepen in zee eenige jonken, met Siammers gemant, van Sijn Koninglyke Mayesteyt en desselffs onderdanen quamen te bejegenen, sullen sy deselve in haerder voyagie niet mogen verhinderen, nog eenige belet aendoen, maar in contra alle behulpsaemheden (soo den nood sulx mogte vereysschen) bewysen, met alsulken verstande, wanneer naer geen plaetsen tendeeren, waermet d'E. Comp[ie] in verwyderinge en oorlog sy.

Zoo het in 't aenstaende gebeurde (dat God verhoede) eenige des Comp[ies] scheepen om en omtrent des Mayesteyts onderhoorige landen door noot off andersints schipbreuke quamen te lyden, ende soo sulx ook des Mayesteyts joncken van gelyken omtrent Comp[ies] havens en landstreken 't voorschreven ongeluk quamen te bejegenen, sal desselfs onderdanen, ter plaatse daer sulx geschied, met het bergen der goederen en 't salveeren van 't volck de behulpsame hand bieden, mitsgaders versorgen, dat de gebergde goederen en 't vordere scheepsvolck d'alsulke, wien het soude mogen aengaen, wederom op 't gevoegelijxt doenelijk sijnde te intrageeren en te overhandigen.

Dat d'E. Comp[ie] niet en sal vermogen eenige scheepen ofte joncken alhier in Siam aen te tasten, nog aen deselve de minste hostiliteyt te oefenen, maar sullen voorschreven joncken en scheepen, waarmede d'E. Comp[ie] in vyandschap sy, buyten, alwaer van ouds costumelijk en gebruyckelijk is geweest, deselve vermogen aen te snoeren en alle vyandelyke affbreuk te doen.

Dese voorschreven poincten sullen onderhouden en naergekomen werden, niet alleen by den jegenwoordigen koning van Siam, ende den tegenwoordigen Gouverneur-Generael, Jan Maet-

suyker, [1]) ende d'E. heeren Raden van India, maar ook by haere respective successeurs ende naarsaaten, voor altijt en eeuwigh.

Onder stond: Aldus gedaen, geaccordeert ende beslooten in d'stad **Judia** in 't koningrijk Siam, desen 22e Augusto 1664.

Lager stond het segel van 't koninkrijk Siam, in rode verruw gedruckt, en daernevens 's Compies segel in roode lacke; was getekend: **Pieter d'Bitter.**

Nog lager stond in Siamse caracters [2]): Den capitain Gouverneur-Generael en Pieter d'Bitter [3]) heeft versogt, om dese accordatie-brieff te maken en te bewaren; desen met sijn origineel gecollationeerd sijnde, is daermede van woorde tot woorde bevonden te accordeeren, Siam den 14en November 1688, was getekend: **Joan Keyts** en **Pieter van den Hoorn.**

Op den dorse stond: Dit hieromme staende contract by den heer Oya Berquelang vanwegens den voorgaenden geluckig afgestorven grooten Siamsen koning ter eenre en by wylen den heer commissaris Pieter de Bitter vanwegens de Honorable Nederlandse Geoctroyeerde Compie in India ter andere syde, in dato 22 Augusto 1664, nae de Nederlandse tijtreekeninge, wedersijds getekend en versegelt, is by den tegenwoordigen glorieusen grootmagtigen vorst en heere, den konink van Siam, door den heere Oya Berquelang op het ootmoedig versoek by den loang apayuary, [4]) Joan Keyts, capitain der Hollanders, op den 26e September jongstleden gedaen, en nu ook door het nader versoek van sijn aenstaende vervanger, loang witsjet sakon [4]) Pieter van den Hoorn, geadsisteerd, in alle syne leden gehouden voor geratificeerd, bekragtigt ende gerenoveerd, mitsgaders door Hooggedachte Syne Glorieuse Mayesteyt, uyt syne glorieuse souveraine magt en wille, bewogen door bysondere genegentheyt, in het faveur der Nederlanders daerenboven nog g'amplieerd met dat voorregt ('t geene voor desen t' sedert eenigen tijt wel in usantie geweest, maer in 't voorschreven verdrag niet gestipuleerd nog bedongen is) namentlijk dat de gemelte Nederlandse Geoctroyeerde Honorable Compie ter stede **Ligor** alleen, met uytsluytinge van alle andere natiën ter wereld, tegens den ordinaren prijs van nu voortaen altoos sal vermogen

[1]) Dit is nog steeds de insertie van het contract van 1664.

[2]) Hier begint de aanvulling van 1688.

[3]) Lees: „Den Gouverneur-Generaal en capitain Pieter de Bitter".

[4]) Dit is een Siameesche eeretitel, waarvan mij de beteekenis niet bekend is.

te doen opkoopen alle den thin, uytgesondert alleen die, dewelke hooggemelte Mayesteyt tot sijn eygen gebruyk nae voorgaende gewoonte ordinair sal van noden hebben.

Gegeven onder ons groot segel in 't hoff ter stede **Judia** [1]) in Siam, in 't groot slangenjaer 2232, Sondag in de 12e maend, den 7e dag in 't affgaen van die maen, overeenkomende met de Nederlandse tijtreekening den 14e November aº 1688.

Onder stond: Dese Syne Koninklyke Mayesteyts gunstige renovatie en confirmatie, mitsgaders gedane amplicatie van het hierommestaende contract, is by ons, hier ondergeschreven, vanwegens de Generale Nederlandse Compie in India danckelijk g'accepteert; datum ut supra, was getekend: **Johannes Keyts** en **Pieter van den Hoorn.**

DXIII. SUMATRA'S WESTKUST.

23 Januari 1689. [2])

De ijverige commandeur der Westkust, Salomon Lesage, reisde in gezelschap van den Panglima Radja van Padang de geheele kust langs, om allerwegen den invloed der Engelschen aldaar zooveel mogelijk ongedaan te maken. Op Priaman gekomen, kwamen daar al de regenten der omgelegen plaatsen hun opwachting maken en verslag uitbrengen van „den gerusten stant alom". „Op de gerugte aancomst des commandeurs is aldaer na bevorens versogte en toegestane licentie verschenen den Radja Ebrahim, een der bekende afvallige, die om zijn voorige ontrouw verjaegt en een tijt langh sig uyt de negorye Priaman in 't gebergte landwaard-in onthouden hebbende, sig voor d'E. Compie quam verdemoedigen....". Na teekening van onderstaande verklaring werd hij weer in genade aangenomen. (*Onuitgegeven brief van de Westkust van Sumatra naar Batavia, d.d. 9 April 1689*).

Ick, ondergeschrevene, beloven en sweeren, dat nadien op mijn ootmoedige beede d'E. Compie mijn vorige misslagen vergeven en my in hare genade aangenomen heeft, deselve na desen houw en getrouw te zullen zijn, geensints my sal laten bewegen om ijts tegens het gemeene beste van de E. Compie en derselver bondgenoten t' ondernemen, noch by aencomst van eenige schepen van andere natiën daermede te houden eenige

[1]) Ajodja of Ajoethya.
[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, sesde boeck, folio 325.

correspondentie, off met raad en daad assistentie te doen, oock myne vrienden, die met de Engelse mogten hebben gecorrespondeert, van deselve te diverteeren en t' huys te roepen, en alles te doen en uyt te wercken, 't geen tot welstandt van de E. Compie en 't gemeene beste vorderlijck wesen kan, sonder my in 't minste met eenige rebellen en twistsoeckende menschen te zullen bemoeyen, off by faute van dien my schuldigh te maecken aen de straffe, die de bontbreeckers komen te meriteren.

Tot teecken en verseeckeringe van desen heb ick 't selve, met oplegginge myner handen op den alcoran, met mijn eygen hand onderteeckent en aen den commandeur Salomon Le Sage, in presentie van Panglima Radja en den resident Alexander Maendecker, overgegeven.

Actum **Priaman**, 23e January anno 1689, en was geteeckent: **Radja Ibrahim.**

DXIV. MOLUKKEN—BANGGAI-EILANDEN.

26 Januari 1689. [1])

Gouverneur en raad van de Molukken zonden eind 1688 eenige gecommitteerden naar den Banggai-archipel, om aldaar den nieuwen koning namens de Compagnie te installeeren, maar vooral om eens poolshoogte te nemen. Deze eilanden, welke oorspronkelijk onder opperhoogheid van Ternate hadden gestaan, en dus na het verdrag van 1683 onder die van de Compagnie waren gekomen, hadden tot dusver weinig de aandacht getrokken. Men vernam op Ternate echter, „dat radja Palacka, of anders genaamt radja Bone, van Macasser, aldaar tot Bangay niet veel goets en stookt". (*Onuitgegeven brief van Ternate naar Batavia d.d. 29 Juni 1689*). Dit feit stond niet op zichzelf: Aroe Palakka, overmoedig geworden door de vele gunsten, hem door de Compagnie geschonken, werd een lastig man.

Door het volgende contract werden de Banggai-eilanden nauwer aan de Compagnie verbonden, die er nu geregeld toezicht op behield.

Articulen ende voorwaarden, waarop den prins off kitchiel Kaloekoboelang tot sulbaltern coning of regent wert gestelt over de eylanden van **Bangay** of **Gape**, **Pelin** [2]) en den resorte van dien, vanwegen

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, vijfde boeck, folio 313 verso en volgende.

[2]) Tegenwoordig wordt het grootste eiland dezer groep, Peleng, niet meer tot de eigenlijke Banggai-eilanden gerekend. Gapi is de hoofdplaats van de Westelijke helft van Peleng.

den HoogEd[elen] heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal, en de Ed[le] heer Joan Henric Thim, gouverneur en directeur, mitsgaders den raadt in Molucco, en Zijn Hoogheyt Paduca Siry Sulthan Kitchiel Amsterdam, coning van Ternaten, welke navolgende articulen hy, kitchiel Kaloekoboelang bovengenaamt, belooft eerlijk en getrouw na te komen en te onderhouden. En sijn deselve als hierna volgt.

1.

Eerstelijk zal hy, coning voorschreven, en syne groten, gene Christenen, hetzy Europianen of Inlanderen, in den dienst van de E. Compagnie, of sonder dienst de onderdanen van deselve Compagnie, nog ook gene Ternataanse onderdanen, die over begane misdaden of anders uyt vrese voor straffe hare vlugt tot de landen van Bangay mogten nemen, vermogen aan te nemen of ontfangen, veelmin beherbergen, nog ook gene weggelopene slaven, maar gehouden sijn deselve weg- en overlopers aanstonts in goede versekeringe vast te zetten en by eerste gelegentheyt aan den heer gouverneur in Ternaten, of aan syne gecommitteerdens, over te leveren, op poene dat die hierinne nalatig is, swaar gestraft zal werden.

Ende zullen sy voor yder overgelopene slaaf genieten de somma van 10 rijxdaalders.

2.

Of het geviel, dat by ongeluk of andersints eenige van 's Comp[ies] schepen, chaloepen, of wat vaartuygen het wesen mogte, desgelijx ook die van onse burgeren, vrienden en bondtgenoten, tegen de stranden van Bangay quamen te verongelucken of schade te lyden, in sulken gevalle zal de coning voorschreven en alle syne groten en onderdanen schuldig en verbonden sijn, alle mogelyke hulpe tot het bergen van de menschen en de goederen by te brengen; desgelijx ook alle onderdanen van de E. Comp[ie] en die van den coning van Ternaten, die ergens in noodt bevonden werden, met alle hare vermogen daaruyt tragten te redden en te helpen.

3.

Sal mede de coning en alle syne groten, mitsgaders al derselver onderdanen, gehouden wesen alle de nagelen- en note-

musquaatbomen, in de landen van Bangay wassende, hetzy oude of jonge, sonder onderscheyt met de wortel en al uyt te roeyen, sonder eenige te mogen laten staan of verswygen, op de verbeurte van 't leven en hare goederen dergener, die sulke verbergen. En die sulke bomen weet, zal het aan den E. heer gouverneur, of aan zyne afgesondene, moeten bekent maken, zelfs ook die in andere bygelegene landen en plaatsen buyten des conings gebiet, dewelke bomen zy ook op de ordre van den E. heer gouverneur der Moluccos sullen moeten selfs uytroeyen en ook helpen uytroeyen, en tot alle tyden lyden en gedogen, zoo dikmaals als den heer gouverneur de visite sal willen laten doen, aan de afgesondene en gecommitteerdens de behulpsame handt te bieden, waarvoor haarluyden dan een gevoeglyke beloninge zal gegeven werden.

4.

Van gelyken ook, byaldien iemandt op de landen van Bangay eenige nagelen, notenmusquaat of foelie van andere plaatsen aanbragte, zal de coning en zyne groten alsulke aanbrengers by de kop vatten, in hegtenisse zetten, en die gevanklijk aan den heer gouverneur der Moluccos, of aan syne gecommitteerdens, overleveren.

5.

Wyders verklaart bovengenoemden koning en alle syne groten haarzelven mitsgaders hare landen en onderdanen te stellen en over te geven in de magt en onder de bescherminge van de E. Comp[ie], gelijk al de andere landen van Sijn Hoogheyt, den coning van Ternaten, onder de E. Comp[ie] overgegeven zijn. En sal den koning voorschreven met zyne groten en alle onderdanen de vrienden en bondtgenoten van de E. Comp[ie] moeten erkennen en aansien voor hare vrienden, en aan deselve, daar 't vereyscht, alle hulpe en bystant doen.

Desgelijx ook alle 's Compagnies vyanden voor hare vyanden erkennen en aansien, en deselve alle schade aandoen.

6.

Soo en sal hy, koning, mede van de andere buytenplaetsen gene vreemde gesanten, boodschappen of brieven mogen aannemen ofte ontfangen, maar die dadelijk aan den heer gouverneur der Moluccos na Ternaten senden, opdat alle agterdogt weggenomen en geen oorsake van misnoegen gegeven werde.

7.

Gelijk mede, of tot eeniger tijt enige Europische natiën, hetzy Francen, Engelschen, etc^a, of ook andere Indiaansche natiën, hetzy Macassaren,[1]) Boetonders en diergelyke, op des konings van Bangais landen aanquamen met[2]) hare schepen, vaartuygen en personen, sonder passe of licentie van de E. Nederlandse Compagnie, en aldaar, hetzy met wil des conings of tegen sijn wille, begeerden en poogden possessie en besettinge te nemen, of eenige paggers en vastigheyt in hare landen te maken, zoo zal den koning met zyne groten zodanige luyden van zijn landt verjagen of afdryven, en sulks aan den E. heer gouverneur der Moluccos aanstonts bekent maken, die dan zonder de minste tegensprekinge des konings en zyne groten hetzelve zal verhinderen, beletten en tegen (te) gaan, even sooals de E. Comp^ie in haar eygene landen doet, waartoe dan ook de koning en alle syne onderdanen hare hulpe kragtiglijk betoonen sullen.

8.

Werdt ook verstaan, dat gene vreemde vaartuygen van andere plaatsen aldaar sullen toegelaten werden te negotieren zonder des E. Comp^ies passe, alsoo weynig als in andere landen van de E. Compagnie en den koning van Ternaten.

9.

Insgelijx zal ook den coning met zyne groten met niemant eenigen oorlog beginnen, nog geen vrede maken, sonder weten en toestaan van de E. Compagnie; maar byaldien ymant van de naburen of andere volkeren haar beledigden of aantasteden, zullen zy sig zo lange verweren, totdat het de E. Comp^ie bekent gemaakt is, die haar dan in ene regtvaardige zake te hulpe komen en haar defenderen en beschermen sal.

10.

En ingevalle de E. Compagnie in de Moluccos, Zelebes, etc^a mogte komen te oorlogen, hetzy tegen wien het ook wesen mogte, zoo belooft den coning voorschreven met alle zyne groten en onderdanen de E. Comp^ie in dien oorlog met alle vermogen ten dienste te staan.

---

[1]) Dit doelt op Aroe Palakka. Zie de inleiding hierboven.
[2]) Er staat: wat.

11.

Daarentegen zoo belooft en verbindt zig de E. Comp[ie] ook, alsdan den koning en alle syne groten en onderdanen met alle syne landen tegens alle syne vyanden en gewelt en overlast te helpen en te beschermen.

12.

Dog zal den koning en syne onderdanen tot zoo een oorlog gene oorsake geven, voornamentlijk op en tegen de landen en bondtgenoten, staande onder de bescherminge van de E. Comp[ie], hetzy op Zelebes of ergens anders, en dat met malkanders volkeren te roven, als andersins.

13.

Byaldien daar enig verschil ofte questie tussen den koning en zyne raadsheren ontstonde, en de sake in der minne niet konde bygelegt werden, zoo zal daarinne niets feytelijx voorgenomen, maar goede aanteykeninge gehouden werden, om door d'E. Compagnie en den koning van Ternaten of Hare E. gecommitteerdens alles geëxamineert, gehoort en ondersogt zijnde, na billigheyt geslegt, gedecideert en verenigt te worden.

14.

Soo sal ook de koning nog zyne groten en alle onderdanen nergens eenige vaartuygen senden sonder licentie en pas van de heer gouverneur der Moluccos, anders als na Ternaten.

15.

Zal de koning en zyne groten gene nieuwe bobatos,[1]) hetzy goegoegoes,[2]) capitain-lauts,[3]) hoekoms[4]) of senghadjes[5]) mogen maken of afsetten, anders als op goetvinden en approbatie van de Compagnie en den koning van Ternaten.

16.

Opdat ook in 't toekomende geen ongehoorsaamheyt ende verwarringe van die van Bangay aan de E. Compagnie en aan Sijn Hoogheyt, den coning van Ternaten, meer betoont werde,

---

[1]) Boepatih's, rijksgrooten of regenten.
[2]) Djogoegoe, hooge Ternataansche titel, rijksbestuurder.
[3]) Capitan-laoet, hoofd der zee, admiraal.
[4]) Hoekoem, opperste kamponghoofd.
[5]) Sengadji, districtshoofd.

nog voor en valle, zoo sal by aflyvigheyt en versterf, of ook wel by quaat comportement en afsettinge door de E. Compie en Sijn Hoogheyt, de koning van Ternaten, van den tegenwoordigen kitchiel Kaloekoboelang, geen nieuwen koning door de bobatos en groten van Bangay gemaakt werden, maar sullen de bobatos eenige uyt haar middel na Ternaten aan de E. Compagnie en Sijn Hoogheyt, den koning, afsenden, het overlyden hares gewesenen konings te kennen geven en voorslag doen, wie dat het naaste, bequaamste en waardigste tot de successie gerecommandeert werdt, waarop dan den heer gouverneur en Zijn Hoogheyt, de coning van Ternaten, met Haar Ee raden en de bobatos van Bangay delibereren sullen en een coning verkiesen, die de besten daartoe zig opdoet.

17.

Welken nieuw gemaakten coning dan ook een vernieuwt contract met de E. Compie zal aangaan, en openbaarlijk met alle behoorlyke eere en respect den volke voorgestelt werden.

18.

Byaldien ook den koning van Bangay tegen dit contract als andersints sig quame onbehoorlijk te gedragen, dan zal sodanigen coning afgeset en in zijn plaatse een ander en beter door de E. Compie en Sijn Hoogheyt van Ternaten, als boven reets gesegt is, sonder enig tegenspreken gestelt werden.

19.

Sal den koning en syne groten nergens in syne landen vermogen enige sterkte of vastigheyt te maken, zonder licentie en toestaan van den heer gouverneur.

20.

Maar zal het de E. Compie vrystaan op de landen, onder den coning voorschreven behorende, zodanige vastigheden en krijgsvolkeren te hebben, als het den heer gouverneur goetdunken en nodig vinden zal, tot welkers aanbouw den coning bovengenoemt met syne groten, met het besorgen van de nodige materialen en arbeytsvolk, alle hulpe zullen moeten bewysen, op zodanig een wyse, als met Zijn Hoogheyt, den koning van Ternaten, ook bedongen is.

21.

Het Hollandse gelt of munte zal op den landen van Bangay

gangbaar sijn in schellingen, dubbeltjes en stuyvers, zooals het in Ternaten coers heeft en uytgegeven werdt.

22.

De gewassen des lands, als rijs, padje of neli,[1]) en wat diergelyke meer is, neemt de E. Compie aan, zooveel als de Bengajers leveren konnen, van haarluyden te willen kopen, tot sodanigen prijs, als de E. Compie op andere plaatsen betaalt.

23.

Het schildpadshoorn en vogelnestjes werdt wel expresselijk bedongen, dat den coning met syne groten en onderdanen aan niemandt anders als aan de E. Compagnie verkopen zullen, op poene van, contrarie doende, swaarlijk gestraft te werden. En wanneer het de E. Compagnie op Bangay ontfangt, zal hun voor het picol van de coret[2]) 32 rijxdaalders, en voor de vogelnestjes 20 rijxdaalders betaalt werden; dog als de Bangayers hetzelve op Ternaten in 't casteel leveren, zal hun voor de vogelnestjes 24 rijxdaalders, en voor het coret 36 rijxdaalders betaalt werden, nadat het groot is.

24.

Of het geviel, dat des E. Compagnies dienaren, op Bangay resideerende, een vaartuyg begeerden, om aan den heer gouverneur der Moluccos brieven of iets anders te senden, in sulken gevalle zal den koning met zyne groten en onderdanen aanstonts een vaartuyg klaarmaken, om des E. Compies brief en goederen na Ternaten aan den heer gouverneur over te brengen.

25.

Byaldien het de E. Compagnie begeert, zal hy tot hare versekeringe en nakominge van dit contract van Bangay mogen eyschen zodanige personen van qualiteyt, om tot ostagiers en pandsluyden in 't casteel Orangje of op Batavia te houden, zoo lange het de E. Compie goetvinden zal.

26.

Den koning bovengemelt belooft ook mits desen aan Sijn Hoogheyt, den koning van Ternaten, jaarlijx homagium te doen,

---

[1]) Rijst in den bolster.
[2]) Karet of schildpadshoorn.

en zodanige schenkagie of tribut te senden, als gebruykelijk en behoorlijk is.

27.

Vorders belooft de coning met alle zyne groten de E. Compagnie en den coning van Ternaten getrouw en onderdanig te willen sijn, deselve met alle zyne vermogen by te staan en haar met alle hare onderdanen ten dienst van de E. Compagnie en den koning van Ternaten te laten gebruyken.

28.

Ten laasten belooft den koning en zyne groten alle de vorenstaande articulen, conditiën en voorwaarden, die hem wel duydelijk in de Maleytse en Bangaysche tale voorgelesen en overgesegt zijn, en verstaan heeft, als een vroom en getrouw bondtgenoot van de E. Compagnie en den coning van Ternaten in alle opregtigheyt te willen nakomen en onderhouden, en van syne onderdanen te doen nakomen.

Aldus gedaan ende besloten in het casteel Orangje op het eylandt **Ternaten**, ter presentie van den heer Joan Henric Thim, gouverneur der Moluccos, en synen raadt, representerende de Hoge Regeringe van Batavia, en Zijn Hoogheyt Paduca Siri Sultan Kitchiel Amsterdam, coning van Ternaten, en Sijn E. raadt, op den 26e January anno 1689.

Onder stondt en was getekent: **Joan Henric Thim**, **A. du Moulin** en **C. v. Otteren**.

Lager: In kennisse van my; was getekent: **Pr Alsteyn**, secretaris-provisioneel.

Ter zyden de handtekening des konings van Ternaten, den goegoegoe **Marasaoly**, capitayn-laut **Rhety**, hoecum **Marasaoly**, hoecum **Sala**.

Lager de handtekening van den koning **Kaloekoeboelang**, hoekum **Parinsia**, senghadje **Caja**, kitchiel **Lamara**.

Ter zyde van wedersijdse handtekeninge 's Compagnies en des konings van Ternaten zegel, in roden lacke gedrukt. [1])

[1]) Op bovenstaand contract volgt in de *Overgecomen brieven*, l.c. nog een „Acte van voorstellinge en authorisatie des konings van Bangay", die wij hier niet overnemen.

DXV. SURATTE.

26 Maart—14 April 1689. [1])

In Suratte heerschte sedert eenigen tijd een gespannen verhouding tusschen de Engelschen en de vertegenwoordigers van den Grootmogol, een spanning, die sedert het eind van 1688 dagelijks „van quaad tot erger" verviel. Den 16den Februari 1689 werd het opperhoofd der Engelschen met 9 van zijn mannen uit hun loge gelicht. De stadsgouverneur liet den Engelschen agent Harris met nog 6 anderen „aen eene ysere ketting om haere halsen by malkander, en boeyen aen de beenen sluyten; d' andere 3 hadden touwen om haere halsen en ysere boeyen aen de beenen". Zoo werden zij langs de publieke straat rondgevoerd „tot een spectakel en eeuwige schande der Europese Christen natië. O! gruwel!". Het arrogante optreden der Engelschen was de aanleiding tot dit optreden geweest, en had in het algemeen een onwelwillende houding tegen alle „hoedendragers" of Europeanen ten gevolge. In een schrijven aan den Grootmogol wees de Nederlandsche directeur, Gelmer Vosburg, er op, dat de Nederlanders nu al 72 jaar op Suratte handelden en zich steeds aan de bevelen van de regeering hadden gehouden, „gaende ons het gedoente der Engelse noyt aen, ook hebben met haar egeene conjunctie of gemeenschap in traffique of anders, hoe 't ook genaemt mag werden". Hij sprak de verwachting uit, dat Zijne Majesteit een duidelijk bewijs zou willen geven van zijn goede gevoelens jegens de Nederlanders, waaruit tevens zou blijken, „dat wy met de cleene of onverstandige Engelsen niet als een gerekent werden". (*Onuitgegeven brief van directeur en raad in Suratte naar Batavia, d.d. 7 April 1689*, met bijlagen).

Het resultaat van dit verzoek volgt hieronder in een drietal phasen.

Translaat hasbul-hoccum of ordre des conings, gecachetteert door Letsulla-chan op Mochtiaer-chan, [2]) in faveur der Nederlandse Compagnie, verleent den derden Sjamadis sani [3]) in 't 32 jaar van Syne Mayesteyts luysterryke regering, sijnde na onse rekening den 26e Maart 1689.

Een versoekschrift van Gelmer Vosburg, commandeur der Hollanders in de zeestad **Suratte**, is voor des Mayesteyts luysterryke aenschijn gekomen, van inhoude dat sy 72 jaeren volgens de firmans of bevelen van 's Mayesteyts loffelyke voorouders hunne handel in dit rijk gedreven en met d' Engelse natie geene gemeenschap in negotie of regering en hebben; ook dat noyt

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, aghtste boeck; folio 497 verso en volgende.

[2]) Dit was de gouverneur der stad.

[3]) Dschumada-'l-sani is een andere naam voor Dschumada 'l akhir, de 6e maand van het Mohamedaansche jaar.

in de betalinge van 's conings geregtigheden gemanqueert hadden, en nu in verwagting waeren, dat in de quade bedryven en differenten der Engelsen niet ingewickelt, nogte schaade mogte toegebragt werden, maar integendeel hunne handel als voor oude tyden onverhinderd exerceren en dryven mogten, waarop den grootsten heerscher des werelts bevel gegeven heeft aen synen geringen dienaer Letsulla-chan, om Mochtiaer-chan te schryven, indien haer vertoogschrift de waerheyt sy, en sy met d' Engelse querellen niet te doen hebben, dat alsdan hunne negotie, invoegen van oudsher gebruykelijck is geweest, sullen mogen dryven en vorderen.

't Is seker, dat gy volgens de ordre des conings U regering dirigeren sult.

Translaet verclaring door den Souratsen gouverneur Mogtiaar-chan ten voordele van de Nederlandse Compagnie, betuygt en verleent den 14^{en} April 1689.

Alle Hollanders sy te weten, dat een versoekschrift conform de begeerte van haeren commandeur voor de Mayesteyt is gekomen, behelsende dat sy met de Engelsen geen gemeenschap in negotie of anders onderhielden, ook geen nalatigheyt in 't betalen der thollen gepleegt hadden, en oversulx in verwagtinge of hoope waeren, dat in de quade fortuyne der Engelsen niet bedrayt en met haer bedurven wierden.

Waarop de koninglyke ordre gevolgt is, dat byaldien dese vertoninge met de opregte waerheyt evenaerde, zy naar oude gewoonte hunne handel dryven en met meerder graagheyt vermogten voort te setten.

En dewyle tot nog toe geen reden van misnoegen of verwydering door haer gegeven is, om van des Mayesteyts gunst berooft en afgesneden te werden, soo passere ik dierhalven dit geschrift tot hunner versekering en gerustheyt, dat haere handelssaeken, 's conings thol na uso behoorlijk betalende, onbecommert mogen beyveren en vorderen, geheel versekert en gerust konnende sijn, wanneer na reden, billickheyt en 's conings dienst hunne handel en wandel dirigeren, haar geen quade schadelycke verhinderinge sullen toegebragt werden, maer ter contrarie van alle 's conings ministers behulpsaemheyt ont-

moeten en genegentheyt verwecken tot onderlinge vrundschappelycke houdinge.

Den 23 Sjamadis Sane, in 't 32e jaer des conings regeringe.

Translaat destek [1]) door den Souratsen gouverneur Mogtiaer-chan op den tholman etc* verleent, tot ontbinding [2]) van Compies handel, mitsgaders het lossen en laden onser scheepen etc*, den 14en April 1689.

Destek-of licentiegeschrift voor den tholman en verdere bedienden van 's conings alphandige, [3]) te weten dat tegenwoordig een schryvens van Letsulla-chan hier is aangekomen, behelsende dat den Souratsen commandeur Gelmer Vosburg sijn versoekschrift voor de Mayesteyt was gekomen, behelsende dat sy al 72 jaeren conform des conings firman haaren handel hadden gedreven en in de betaling van 's conings tholsgeregtigheden noyt nalatig bevonden; dierhalven sy in verwagting of hoope waeren, dat in de nog fluctuerende verschillen en quade fortuyne der Engelse niet mogten ingewickelt en met haer op glibberige voeten gestelt werden, maar dat ter contrarie naer coopmans stijl, sooals van oudsheen [4]) gedaen hadden, hunne negotie mogten dryven en voortsetten, waarop 's conings ordre is gevolgt, dat ingevalle het seker was sy, Hollanders, met d' Engelse geen onderlinge gemeenschap of ommegang en hadden, en dat hunne affaires afsonderlijk bestiert en verrigt wierd haar alsdan gelijk by voorige tyden den handel en verdere verrigtinge soude toegelaten werden, sooals d' inhoude van de gemelte hasbul-hoccum, hieronder [5]) geschreven, kan verclaren. Alle duystere en onsienbare saeken sijn God bekent, dog sooveel publijcq en sigbaerlijk schijnt, en hebben de Hollanders nog geen reden gegeven om 's conings genegentheyt en gratie te verliesen, en van deselve afgesneden te werden; ook kan niet seggen, dat se met de Engelse eenige ommegang, of iets, hun onderling raekende, te doen hebben. Om welke reden tot vol-

[1]) Pas of vrijbrief. Zie hiervóór, noot 2 op blz. 119.
[2]) Vrijmaking.
[3]) Tolhuis.
[4]) Sic!
[5]) Gaat hiervóór.

doening van 's coninx ordre 'k schrijf, dat sy volgens oude costume haeren coophandel mogen dryven, mits den tol conform des Mayesteyts g'eerde bevelens betalende.

Den 23 Sjamadis Sani in 't 32ste jaer van 's conings regeringe, sijnde na onse rekeninge dato boven gespecificeert.

Lager stont het afschrift van des Mayesteyts hasbul-hoccum of bevel.

DXVI. MOLUKKEN—LIMBOTTO.

29 Maart 1689.[1])

De verkiezing van een nieuwen koning op Limbotto was voor den gouverneur der Molukken aanleiding om het contract tusschen dit staatje en de Compagnie van den jare 1678 te doen bevestigen.

Contract tusschen d'E. Compagnie en den nieuwen coning tot **Limbotto**.

Wy, ondergeschrevene, prins Goelamgoettoe, prins Bonelo, en prins Alamat, als afgesondene en gevolmagtigde van den koning van **Limbotto** aan den Ed^le heer Joan Henric Thim, gouverneur en directeur in Molucco, mitsgaders den raat, representerende de Hoge Regeringe wegens den Staat der Generalen Nederlandschen Comp^ie, omme te versoeken en uyt te werken dat, alsoo den tegenwoordigen heer Ilatoe, koning tot Limbotto, oudt of afgeleeft en vele infirmiteyten onderworpen is, ook al enige jaren versogt om van de koninglyke waardigheyt ontslagen te zijn, daarneffens ook Syne Hoogheyt en alle de bobatos gesolliciteert [hebben], dat zijns broeders soon, genaamt kitchiel Pilakiboutta, in syne plaats tot het coninglijk ampt mogte verheven werden, zoo is 't, dat eyndelijk den Ed. heer gouverneur en raadt bovengemelt, na rype deliberatie het haar hebben laten welgevallen de electie en verkiesinge op voornoemden prins Pilakiboutta te doen vallen en reusseeren,[2]) op de conditiën en voorwaarden nogtans van het accoort, in 't jaar 1678, den 25^en Maart, tusschen den Ed. heer Robbertus Padt-

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, vijfde boeck, folio 322 en volgende.
[2]) Sic.

brugge, en de voorschreven koningen van Gorontale en Limbotto gemaakt, [1]) dat hetzelve in allen delen by dese verkiesinge zal standt grypen en nagekomen werden, waartoe wy, kitchiels en princen, ons dan ook als afgesondene en gevolmagtigde van dien koning verbinden, dat hetzelve in allen delen hierneffens bedongen wert.

Nemen ook aan, dat dese onse gepasseerde acte op onse aankomste tot Limbotto in tegenwoordigheyt van d'E. gecommitteerdens sal geratificeert, goetgekeurt en bevestigt werden.

Aldus gepasseert in 't Compagnies casteel Orangie op het eylandt **Ternaten**, den 29^{en} Maart 1689.

Onder stont 't merk van den prins **Goelamgomoe**, 't merk van den prins **Boneelo**, en 't merk van den prins **Alamat**.

Ter zyden stont: Ons present, was getekent: **Joan Henric Thim**, **A. du Molin** en **C. van Otteren**.

Nog lager stont 's Comp^{ies} zegel, in rode lakke gedrukt, en daaronder: In kennisse van my, was getekent: **Pr Alsteyn**, secretaris provisioneel. [2])

DXVII. MALAKKA—DJOHOR—SIAK.

9 April 1689. [3])

Den 7den Maart 1689 vertrokken eenige gecommitteerden van den gouverneur van Malakka naar Djohor, om te trachten van den dato bandhara of rijksbestuurder, en de rijksgrooten — de koning was nog minderjarig — een nieuw contract te verkrijgen, waarbij dan aan de Compagnie den alleenhandel op Djohor en Siak zou worden vergund. Deze oude wensch, dien men van den overleden koning nooit had kunnen ingewilligd krijgen, werd nu „eyndelijck na veel kibbelens" toegestaan. (*Onuitgegeven brief van gouverneur en raad van Malakka naar Batavia, d.d. 28 April 1689*, waarbij als bijlagen o.a. de instructie voor de gecommitteerden, hun „schriftelijck rapport", alsmede een afschrift van het contract).

Articulen en conditiën, geaccordeert ende besloten tusschen den sabandaar François van der Beke en

[1]) Hiervóór, blz. 127 en volgende.

[2]) Achter dit contract volgt nog een „Acte van voorstellinge en authorisatie des nieuwen conings tot Limbotto", die wij niet overnemen.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, alsmede in de *Overgecomen brieven 1690*, sesde boeck, folio 244 verso en volgende.

ondercoopman Joannes Bonket, beyde leeden uyt den raed, als gecommitteerdens of gesanten uyt den naem van d'Ed[le] heer Thomas Sligher, Raed-extraordinaris van Nederlands India, gouverneur en directeur der stad en fortresse **Malacca**, vanwegen de Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie] ter eenre, en by minderjarigheyd van den doorlugtigen en magtigen Jang di pertuan Abdul Jalil, coning van **Johor** en **Pahan** etc[a], den dato bandara Siry Maharadja, nevens de rijxgrooten ter andere syden.

1.

By desen werden vernieuwt en bevestigt, om soo lange als de son en maen haer schijnsel sullen geven, [1]) de oude verbonden en accoorden tusschen de koningen van **Johoor** en **Pahan**, mitsgaders de Nederlandse Comp[ie] en haere admiraels en capiteyns t'eeniger tijt gemaekt ende opgerecht.

2[en].

Sullen den dato bandara en rijxgrooten van Johoor niet toelaten, datter eenige Europise natiën meer in 's conings landen Johoor en Pahan etc[a] mogen handelen, dan d'E. Comp[ie] alleen, sonder thol te betaelen, nevens voorschreven rijxgrooten; en moeten alle sodanige, sonder bescheyt van den heer gouverneur op Mallacca te hebben in voorschreven conings landen en onderhoorige plaetsen ter negotie komende, ten eersten afgewesen werden.

3[en].

Ook beloven meermelte dato bandara en rijxgrooten geene moren off jentiven [2]) voortaen meer ter negotie sullen admitteeren in Johoor, die haren handel soo frequent komen dryven en, aldaer overblyvende, d'eygen Johorse ingesetenen de rijs uyt de mond nemen en de winsten wegslepen, die de inwoonderen anders sekerlijk selfs souden konnen gauderen, gebiedende oversulx dat alle voornoemde moren en jentiven uyt 's conings landen sullen hebben te vertrecken, soodrae haere schulden van

---

[1]) Hier ontbreken eenige woorden, b.v. „te sullen duren".

[2]) Kooplieden uit Voor-Indië. Moren zijn Mohamedanen; jentiven zijn Hindoe's; dit laatste woord is een verbastering van het Portugeesche gentio of heiden.

Dato Paduccoo Radja sullen hebben betaelt en affgelegt; en soo der hiernae nog eenige van die natiën mogten aenkomen om haeren handel te dryven, sullen dertig percento met een groote schenkagie voor d'eerste mael sonder eenige conniventie moeten betaelen, en voor de tweede mael by hunne wederkomste vijftig percento, met de schenkagie alsvooren. En nemen wy alsdan aen, aen d'Ed[le] heer gouverneur daervan kennisse te sullen geven.

4[en].

Daerentegen sal d'E. Comp[ie] den liberen handel met d'tholsvryheyt aen den koning en rijxgrooten van Johoor, mits 't chiap van den dato bandara telkens moetende vertoonen, insgelijx op Mallacca vergunnen en absoluyt toestaen, en dat onder een en deselfde conditie voornoemd.

5[en].

Insgelijx soo hebben den dato bandhare en meergemelte rijxgrooten tot de meerderjarigheyt van den jegenwoordigen coning aen gemelte E. Comp[ie] nu toegestaen en overgegeven mits desen, om alleen, met uytsluytinge van alle andere natiën, op d'riviere van **Siaca**, en al die daer invloeyen, met sooveel scheepjes off vaertuygen, als daertoe requireren, en met volle licentie tot den opbouw van geen steenen, maer een houten huys, behalven op **Mandouw**, [1]) daer wy echter onse negotie mogen dryven, allerhanden soorten van kleden, lywaten, syde en contanten, sonder eenig thol te betaelen, in alle securiteyt (ongelimiteerd van tijt en plaets, wanneer en waer d'E. Comp[ie], des nodig zijnde, hare handelplaets sal willen begrypen, sonder eenige Johoorse bediende, waervan d'E. Comp[ie] bevoorens maer al te veel preuven heefft ontwaerd in de negotie getraverseerd te werden, nogte ook d'inlanders off Manicabos t' intimideren) sal mogen aenbrengen en verkoopen, en daervoor, alsmede voor contant, wederom in te koopen thin en goud, aldaer vallende, behalven dat d'intrance van een kleyn vaertuyg met kleden, en niet meer, jaerlijks voor reecqueninge van den dato bandhare sal werden vergund, gelijk 't selve mits desen werd geaccordeerd en toegestaen.

---

[1]) De Soengai Mangau, linkerzijrivier van de Siak.

6en.

Item dat de bewoonders van de rivieren van **Mandouw**, **Taponkiry**[1]) en verdere, welke in de groote revier van Siaca vloeyen, volkomen vryheyt altijt genieten mogen, om masten en stengen, rhees,[2]) etca voor de scheepen, en voorts allerly soort van huys-, timmer- en brandhout aen d'E. Compie vry te verkoopen, gelijk goede bondgenoten toestaet, en dat alle sodanige Johoorse bediende, en wel speciael den sabandaer van **Sabouwer**,[3]) sullen belast werden 's Compies voorschreven vrye toegestanen kledenhandel en benodigtheyd van gemelte houtwerken, door dato bandara en rijcxgrooten toegestaen, geensints te traverseren offte te onderkruypen, nogte de bewoonders der voorschreven rivieren met eenige dreygementen daervan aff te schricken, off dat daerover als een verbondbreker in sijn particulier persoon ten affschrick van andere sal werden gestrafft.

7en.

Daertegens behouden de onderdanen van Johoor en Pahan de vryheyd, om op Tsiaca en de voorschreven revieren te voeren, aen te brengen, en te verkoopen sodanige maintimentos,[4]) provisiën van zout, vis, viscuyt, rijs en alle andere Javaense snuysteringe, als deselve gewoon sijn aldaer te venten, waerin d'E. Compie haer niet alleen niet sal verhinderen, maer verbind sig daerenboven, en belooft hiermede, geene van dito gespecificeerde eetwaren aldaer te brengen boven 't geene d'E. Compies vaertuygen tot eygen provisiën mogen benodigen, mits deselve Johoriten en sodanige van des konings onderhoorige natiën, als hy dat sal willen vergunnen, by hun arrivement aldaer blykelyke permissie wegens den aenbreng van voorschreven maintementos per een chiap van d'dato bandara vermelt, sullen moeten vertoonen, en onderworpen blyven om van onse vaertuygen te werden gevisiteert, en alle sodanige kleden, zyde, thin en contanten, daerin by op- en afvoer bevonden werdende, voor d'E. Compie confiscabel sullen sijn, gelijk door haren sabandaer aldaer ook met 't visiteeren van sodanige Maleytse

[1]) De Siak-rivier ontstaat uit de Tapoeng-kanan en de Tapoeng-kiri, letterlijk de rechter- en de linker-Tapoeng.

[2]) Rhees zijn raas. Het *Contractboek* heeft: reets.

[3]) ? Kan dit de oude naam zijn van de tegenwoordige hoofdplaats Siak Sri Indrapoera?

[4]) Levensmiddelen.

off andere vaertuygen, om d'E. Compie in dit regt te maintineeren, stip sal werden geobserveerd, sonder dat ook dito sabandaer de Manincabas off eenige andere, de revier van Siaca voornoemd opwaerts bewoonende, en met viskuyt etca passeerende, aen Sabouwer niet sal vermogen op te houden, nog ook te beletten aen ons volk deselve te verkoopen.

8en.

Sullen van nu voortaen aen de E. Compie ofte haer ingesetenen werden wederom gegeven en ter hand gestelt alle sodanige lijffeygenen en dividoren,[1]) als sig onder 't gebied van Johoor, 't sy vrywillig, gerooft of weggeloopen, souden mogen onthouden, en daerentegen weder alsulke, die van Johoor op Mallacca haer soude mogen verschuylen, voor de gesette praemie van oudts tegens twintig rijxdaelders reciproce, sonder deselve met gewelt te willen agterhouden off verswygen, mitsgaders alle overgeloopene Christenen, schoon Moors geworden waeren, ter goeder trouwe werden overgeleverd. En die bevonden werden selffs eenige lijffeygenen off dividoors gerooffit off gestolen te hebben, sullen ten exempel van anderen metter dood, sonder eenige genade, gestrafft werden, welke straffe ook aen de eerste vrywillig weggelopen slaeff (om daerdoor schrick te verwecken) soo onder 't gebied van den koning, als op Mallacca, sal werden g'exerceert, en by publycke ommeslag aen een ider verkondigt, dat gemelte rijcxgrooten en d'voorschreven gecommitteerdens vanwegen d'E. Compie tot weringe van die frequente misdaet ider in de haren beloven trouwhertig nae te komen en te onderhouden.

Specialijk nemen gemelte rijcxgrooten ook aen, om op de regeeringe van **Ranbouw**[2]) met desselvs onderhoorige dorpen, item **Songoedjong, Calang, Tamping, Cling,**[3]) de voornaemste rooffnesten sijnde, sodanigen ordere te stellen, dat de Malaxe ingesetenen mogen bevrijt blyven van sodanige slavendieveryen en andere gewelden, als deselve in de bosschen plegen.

9en.

Daertegens beloven de gecommitteerdens, uyt de naem van d'Edle heer gouverneur vermelt, sorge te dragen, dat geen de

[1]) Pandelingen. Zie hiervóór, noot 2 op blz. 382.
[2]) Zie hiervóór, blz. 198 en volgende.
[3]) Alle op Malakka. Zie hiervóór, blz. 383.

minste gewelt off overlast aen d'onderdanen van Johor, 't sy op d'rivieren van Siaca off **Bencalis** door ons volk van 's Comp[s] kruysende vaertuygen sal werden aengedaen, en by voorval van eenig misbedrijf de daders ten allerrigoreusten, ten exempel van andere, te sullen doen straffen, mits d'onderdanen van Johor in sulken geval peccerende[1]) offte oorsaek gevende aen d'onse, ook naer merite sullen werden gecorrigeert.

10[mo].

Eyndelijk en ten laesten beloven de rijcxgrooten van Johor voorschreven, een ider soo veel in hem is, d'E. Comp[ies] beste en voordeel te soecken en te betragten, mitsgaders desselvs nadeel en schade te helpen schutten, en dit bovengeschreven contract in alle syne poincten en articulen te achtervolgen als goede en opregte bondgenoten toestaet en betaemd.

Ten welken eynde, en in oirkonde deses, hiervan gemaekt sijn twee eensluydende geschriften, waervan d'E. Comp[ie] een in 't Maleyts en een in 't Hollands, mitsgaders de rijcxgrooten, het gouverno by minderjarigheyt van den coning van Johoor en Pahan etc[a] waernemende, twee gelyke ditos sullen behouden.

Onder stond: Aldus gedaen, geresolveerd en geaccordeert in **Johor**, ter koninklyke residentieplaets, ady 9[en] April a[o] 1689, en was daeronder door d'rijcxgrooten met eenige Maleytse characters ondertekend, en met de dato bandharas zegel in 't swart bekragtigt; en daerbenevens 't signet van den sabandaer **François van der Beeke** en **Joannes Bonket**.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert, Mallacca den 28[en] April a[o] 1689, en was geteekend: **Sibert Sibenius**, gesworen clerck.

---

[1]) Zondigende; vgl. peccare.

DXVIII. MALABAAR.

9 Mei 1689. [1])

De koningin van Atingen was de erfgename en tevens stammoeder der vorsten van Trevancore, waar het matriarchaat bestond. In 1688 had de heerschende vorstin in haar rijk de Engelschen toegelaten, wat 's Compagnies commandeur in Cochin in strijd achtte met artikel 7 van het contract, den 25en April 1665 met den koning van Trevancore gesloten. De bij-de-hande koningin verklaarde boete wegens contractbreuk te zullen betalen, en de Engelschen te willen uitwijzen, indien men haar kon aantoonen, dat zij of haar moeder zoodanig contract hadden geteekend, wat inderdaad niet het geval was. Ofschoon zij verder verklaarde, „zy een vrouwe en niet van meening was met ymand contracten aen te gaen", gelukte het den commandeur Van Dielen niettemin, na met veel tact gevoerde besprekingen, haar te bewegen het contract tusschen de Compagnie en den koning van Trevancore, haar voorzaat, te bevestigen (Zie ook Canter Visscher, blz. 200 en volgende, en *Corpus* II, blz. 323 en volgende).

Translaat ola van belovte, door de coninginne van **Atingen** aan d'Nederlandse Compie gedaan op den 9en Maay aº 1689 naar onse stijl, ofte na de Mallabaarse rekeninge in 't jaar Coylan 864, den 31en van de maand Medam.

Het vertrouwen van vrundschap, datter is tusschen de Hollandse Compie en de coninginne van **Atingen**, zal onveranderlijk zijn, soo lange son en maane duire.

Wat het verbond van negotie aanbelangd, d'E. Compie vermagh deselve in myne landen te vervolgen, overeenkomende med 't contract, ten tyden van mijn oudoom, den coningh van **Trevancoor**, en med hem selvs gemaekt, uytwysende d'olas en papieren, ten wederzyde gepasseerd, 't welk ik ordonnere.

De Compie zal med my zijn als het behoord en volgens gewoonte, en doen hare contracten van negotie.

Omdat dit soodanig in waarheyt is gepasseert, heevd de koninginne 't zelve geordonneerd en bevolen te schryven voor den commandeur van Cochin, Isaäk van Dielen, in 't jaar 864 den 31en van de maand Medam; was by de coninginne geteekend met dese caracters ...., [2]) bevattende het woordeken **Tulliam**, off waarheyt, haar ordinaire handteekeningh.

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, negende boeck, folio 268.
[2]) Volgen eenige letterteekens.

DXIX. MOLUKKEN—TIDORE.

31 Juli 1689. [1]

Den 2den October 1687 overleed sultan Saïf Oedin van Tidore. Tusschen zijn rijk en Ternate had jaren lang een gespannen verhouding bestaan en dit maakte voor de Compagnie, zonder wier toestemming, krachtens het verdrag van 29 Maart 1667, geen opvolger mocht worden benoemd, de aanwijzing van een troonopvolger tot een zaak van belang. De gouverneur der Molukken, Joan Henric Thim, stelde de zaak voorloopig uit, in afwachting „wat praetendenten tot de coninglyke waarde haar op doen souden, wel wetende dat den kitchiel of prins Ceram alreets lange van sijn vader daartoe gedestineert was, dog ook dat sijn oom en vaders broeder, den kitchiel of prins Gorian, daartoe de geregtigste was. Ondertusschen zouden wy in dat interregnum bereyden(?) alle de pretentiën, klagten en doleantiën, soo wedersijts coningen te berde gebragt hadden, om die op de tijt van de electie metenen te decideren, verenigen en accorderen (*Onuitgegeven brief van gouverneur en raad der Molukken naar Batavia, de dato 29 Juni 1689*). In Juli 1689 werd Thim vervangen door Joannes Cops, terwijl de commissiaris Dirk de Haas de Molukken bezocht. Zij beiden besloten, na onderzoek, den zoon des overledenen, in overeenstemming met den wensch van de meeste rijksgrooten, tot opvolger te benoemen.

Secrete articulen, waerop den grootmagtigen Hamsa Farahoedin, [2]) coning van **Tidore**, en syne rijxgrooten voor hare onderdanen en nakomelingen ter eenre, mitsgaders den Heere Dirk de Haes, Raed-extraordinary van India, commissaris etc^a, in den name van den Hoog Ed^{le} Heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generael, en de Ed^{le} Heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt en authoriteyt van de Generale Nederlandse Vereenigde Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in dese landen ter andere syde, geaccordeerd, verdragen en overeengekomen zijn, gelijk als hieronder volgt.

1.

Ingevolge het negende articul van 't contract en verbond, tusschen den koning Sayfoedin en d'Ed^{le} Heere Cornelis Speelman, superintendent over alle de Oosterse provintiën, representeerende de opgemelte Nederlandsche Comp^{ie}, de dato 29^e Maert

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, alsmede in de *Overgekomen brieven 1690*, vijfde boeck, folio 425 en volgende, en die van *1691*, negentiende boeck, no. 31, ongefolieerd.

[2]) Meestal geschreven Faharoedin of Fahroedin.

1667 alhier in 't casteel Orangie gemaekt en beslooten,[1]) hebben wy als een medelit in de Tidorese regeringe den 19en Juny deses jaers met de grooten en rijxstenden van Tidore in gemelte Sayfoedijns plaetse, die den 2en October aº 1687 deser wereld is overleden, gecoren opgemelde Hoogheyt, Hamsa Farahoedin, tot coning over het eyland Tidore en alle desselfs onderhoorige landen en eylanden, die den 21en deser gevolgelijk daertoe in onsen rade en 't bywesen van alle de grooten van gemelte landen haer voorgestelt en gehuldigt is, in welkers gevolge op heden door gemelte Sijn Hoogheyt het opgemelte contract van 29 Maert 1667, met alle syne rijxstenden, soo als dat legt, publykelijk aangenomen en b'edigt is, omme hetselve nae sijn inhout claxalings[2]) voor haer en haere nakomelingen in eeuwigheyt te onderhouden en naekomen, tot welkers vermeerderinge Sijn Hoogheyt en die van synen secreten rade nog aenneemt en belooft prompt te sullen voldoen en naekomen:

2.

Het senden van twee persoonen uyt synen rade, met namen Citchiel[3]) Palahawany, broeder van den capiteyn-lauwt,[4]) en Quimelaha[5]) Djico, nae Batavia, om aldaer van den Ed. heer Gouverneur-Generael en d'Edle heeren Raden van India haere agreatie, wegens de promotie van gemelde Syne Hoogheyt Hamsa Faroedin tot coning van Tidore te ontvangen, waertoe sy, gecommitteerdens, dan in de maend September aenstaende met het jachtje Jamby derwaerts sullen vertrecken.

3.

Tegens welken vertrecktijd mede nu aennemen en beloven aen opgemelte scheepsboort in onse handen over te leveren den prince, Sijn Hoogheyds broeder, Quitchil Toloa, om daermede nae Batavia overgebragt te werden, als sijnde een seer boosaardig en wrevelig mensch, dje hier alomme, soo in de heerlijkheden en landen van den koning van Ternaten, Amsterdam, als elders, niet anders als vervolgingen, twist, ja moorderyen

---

[1]) Zie *Corpus* II, blz. 348 en volgende.

[2]) Dit is een archaistische vorm van klakkeloos, dat oorspronkelijk beteekent: onvoorwaardelijk, geheel en al. Zie VERDAM in voce clax.

[3]) Ketjil of prins.

[4]) Hoofd van de vloot.

[5]) Kimelaha of stadhouder.

veroorsaekt, en alsoo 't geheele Tidorse rijk sodanig ontrust, waaruyt eerlange de uytterste rampen, ja ondergang van 't selve soude veroorsaeken, gelijk op 29e July a° 1687 nog tot Gammaknorra[1]) op de kust van Halmahera, gemelten coning Amsterdam, als onsen leenman, toebehoorende, gedaen heefft, alwaer hy met een aental van 10 Mabarese[2]) en 4 Tidorese bemande en wel gewapende correcorren[3]) dieselve plaets seer verradich heefft overrompelt, verbrand, uytgeplundert, en 24 menschen met haren senghadje Isaha, goegoegoe Tiko, en hoecom Massari seer schandelijk vermoord, en dat op een tijt, dat men pas eenige dagen bevoorens hier in 't casteel de smeulende oude questiën tusschen Ternaten en Tidore geheelijk hadde bygelegt, perthyen wedersijts versoent, de hand van lieffde den anderen gegeven, en daerop ten koste der E. Comp[ie] een groot maeltijt aengeregt en parthyen, daeronder mede was voornoemde Toloa, genereuselijk getracteert. En omdat syne verdere misdryven langer niet te stutten sijn, soo versoekt Syne Hoogheyt Farahoedin en de rijxstenden mits desen, dat Sijn HoogEd[t] d'E. heer Gouverneur-Generael ende de heeren Raden van India die goetheyt gelieven te hebben, om hem, Toloa, elders sodanig in versekering te laten bestellen, dat hy sijn leven het weder herwaerts komen mogte vergeten, 't geen Sijn Hoogheyts opgemelte gesanten in persoon nader sullen versoecken.

4.

Sijn Hoogheyt ende rijexgrooten beloven nog mits desen met de allereerste gelegentheyd in handen van den E. heer gouverneur en directeur Joannes Cops over te sullen geven den hoekom Goelely, senghadsje Pattany, Senghadsje Poeassa, quimelaha Wawelo en gnoffamaniera,[4]) die met twaelff correcorren en gilalos[5]) soo van Maba, Weda en Pattany in de maend February deses jaers aen Cherams Noordcust in de bogt van Hatuwe, en daeromher, ten roof sijn uytgeweest, daer se veele schandelyke redenen tot disrespect van d'E. Comp[ie] en de Nederlandse natie, als andere ongehoorde daden, hebben

---

[1]) Gamkonorah. Zie hiervóór noot 1 op blz. 318.

[2]) De bewoners van Maba en Weda, aan de Oostkust van Halmaheira, waren beruchte roovers. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, I, blz. 43 en volgende.

[3]) Cora-cora's of gewapende prauwen.

[4]) De naam van den ngoffamaniera ontbreekt in alle afschriften.

[5]) Lichte roeivaartuigen. Zie hiervóór, noot 1 op blz. 365.

uytgerecht, twintig van 's Comp' vreedige onderdanen, en daeronder den orangkay Sargilla Aman, geweldelijk ten roof medegevoert, en tot Rarakit en Keffing, aen 't Oosteynde van Ceram gelegen, voor slaven verkogt, daerenboven nog 4 andere personen swaerlijk gequetst, die wy alsnog niet weeten of se gestorven sijn off niet, welke dan als hooffden van die rooffvaertuygen, ten overstaen van expresse gecommitteerdens van Syne Hoogheyt Farahoedijn, volgens het contract hier aen 't casteel, 't sy met d' dood off anders, dienen gestrafft te werden, als bevonden sal werden te behooren.

5.

En aengesien jaerlijks ten minsten eenmael in den stillen tijt onder den naem van Papouen,[1]) minder en meerder getal correcorren op 't vrybuijten uyt dat oirt nae Amboina en onder die jurisdictie staende eylanden Boana, Manipa en Boero uytvaren, sonder dat se oyt van 's Comp'^es onderdanen sijn beledigt, soo beloofft Sijn Hoogheyt en de Tidorese rijcxgrooten, op de wettige klagten, die door ons uyt Amboina aen den heer gouverneur en directeur van Ternaten over sulke gewelden voortaen meerder sal gedaen werden, telkens desselffs opperhooffden, te weten uyt die van Maba, Weda, Pattany en Massoal, off andere daer omher leggende gequalificeerdens, die dog altijt professie maken en niet kunnen rusten als ten rooff onder de naem van Papouers uyt te gaen, telkens te sullen doen apprehenderen en ten fine voorschreven in handen van den heer gouverneur in Ternaten over te geven, opdat daerdoor de andere een affschrick en exempel mogen nemen, sonder 't welke dog geen rust nog vreede kan gevonden werden, 't geen dan mede ten waere blijck sal wesen, dat Sijn Hoogheyt en d' rijxgrooten het ten regten en goeder trouwe met d'E. Comp'^ie menen.

6.

Sijn Hoogheyt ende d' rijcxgrooten beloven mede ter goeder trouwe, ter allereerste gelegentheyt hier in handen van d'E. heer gouverneur over te leveren alle sodanige Ambonse gevangen en onderdanen van d'E. Comp'^ie, als er ergens in 't geheele Tidorese rijk, selfs tot op de minste eylanden toe, nog in levenden lyve sijn, waeronder eenen, genaemd Codja, uyt

[1]) Papoea's.

de 4 stux, in April 1688 tot Bouro gerooft, althans tot Weda te vinden is; dog hieronder sijn niet begrepen de 20 gerooffde menschen uyt Hatuwe, waervan in het vierde articul is gesproken, die door haere vrunden van de Rarakeers[1]) en Keffingers voor groot randsoen weder ingekogt en alsoo gelost sijn, welkers vergoeding wy niet pretendeeren, alsoo niet twyvelen, off Sijn Hoogheyt en rijcxgrooten sullen de voorschreven vijff hooffden, in 't vierde articul gemelt, sekerlijk aen ons overleveren, om ten exempel van andere en boete van die misdaat met de dood gestraft te werden.

7.

De twee isere stucken canon, in de laaste oorlog en opstand der Ternatanen haer tot Toeseho door de Tidoresen ontnomen, en welke d'heer Padbrugge haer soude geschoncken hebben, die werden mits desen, als Sijn Hoogheyts eygene, aen hem gelaten, vermits deselve met d'E. Comp'e in bondgenootschap gebleven sijnde en derhalven als een buyt van den algemeenen vyand heeft gerooft, hem ook na regt en reden toekomen.

8.

Sulx dat wy uyt den name van Haer Hoog Ed'e tot Batavia Sijn Hoogheyt en rijxgrooten mits desen vergeven alle sodanige misdryven, als tot heden toe tegens d'E. Comp'e en den koning van Ternaten, Amsterdam, en goede mannen vanwegen den gemelten coning Amsterdam, mogten begaan zijn, te meer wy als arbieters en goede mannen vanwegen den gemelten coning Amsterdam, de onderlinge geschillen en questiën met den Tidorees ondersogt hebbende, den anderen even schuldig hebben gevonden, excepto dat den Tidorees in het werck van Gammaknorre èn ons èn gemelden coning Amsterdam swaerlijk heeft misdaen, en 't welke met d'overleveringe ter gevangenisse van voorschreven prins Toloa alsnu werd versoend en in 't graf van vergetenheyt gelegt; dog by sooverde Sijn Hoogheyt en stenden van Tidore de overleveringe van voornoemde prince Toloa, nog ook de vijff hooffden der rovers, tot Maba, Weda en Pattany te huys hoorende, niet voldoed, sal hy en syne grooten van dit genadig voorregt en vryspreking 't minste effect vermogen te gaudeeren, maer haer houden voor overtreders van

[1]) Die van het hiervóór genoemde Rarakit.

't generael en dit speciael verbond, even alsoff sulken vryspreking en vergeving noyt was geschied, bygevolge subject blyven sodanige penaliteyten, als den Ed[le] heer Gouverneur-Generael en d'Ed[le] heeren Raden van India sullen goedvinden haer daerover te meriteren.

Aldus gedaen en gecontracteert in 't casteel Orangie op **Ternaten,** den 31[en] July 1689, sijnde tot bevestinge van dien door den hooggemelten coning Citsili Hamsa Farahoedin en zyne rijcxgrooten, den goegoegoe Banawa, citchiel Palahawany, senghadje Marieko Sahabanda, senghadje Boedjoe van Tsoa Sivo, senghadje Mamma, mede van Marieko, en quimelaha Sasoesoe Mare, voorts met den anderen vervangende alle andere rijcxgrooten, hier present en niet present sijnde, welke den eed op den alcoran gedaen en afgelegt hebben, mitsgaders met het rijcxsegel versegelt; en vanwegen d'E. Comp[ie] heeft den commissaris, geadsisteert met den E. heer gouverneur en directeur deser Moluccos, Joannes Cops, hare handtekeningen besyden Comp[les] groot segel hieronder geset. Was getekend: **Dirck de Haas,** en daeronder stond: Ten overstaen van my, was getekend: **Joannes Cops.**

Ter zyden stond 's Comp[les] groot zegel, in rooden lacke gedruckt, en daeronder: Ter ordonnantie van opgemelte Sijn E.E., was getekent: **Pieter Rooselaer,** secretaris.

Onder het Maleyts stond 's conings zegel, mede in rooden lacke gedruckt, en van alle de voormelde rijxgrooten getekend.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert met sijn principael. Ternate in 't casteel Orangie, ady ultimo July a[o] 1689; was getekent: **Pieter Rooselaer,** secretaris.

DXX. MOLUKKEN—TIDORE.

31 Juli 1689. [1])

In aansluiting bij de hieraan voorafgaande artikelen bevestigde de nieuwe koning van Tidore bij onderstaand contract de overeenkomst, door zijn vader in Maart 1667 met Cornelis Speelman gesloten, nog eens afzonderlijk.

---

[1]) Uit het *Contractboek.* Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland,* no. 8148, alsmede in de *Overgecomen brieven 1690,* vijfde boeck, folio 429, en in die van *1691,* negentiende boeck, no. 32, ongefolieerd.

Bevestiging en vernieuwing van sodanigen contract, als tusschen den overleden grootmagtigen coning Sayfoedin en de rijxgrooten van **Tidore** ter eenre, en den Edelen heere Cornelis Speelman, superintendent van de Oosterse quartieren, uyt den naem en vanwegen de Hoog Ed[le] Heere Joan Maatsuyker, Gouverneur-Generael, en d'E[le] heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt van de Nederlandse Vereenigde Geoctroyeerde Oostindise Compagnie in India ter andere syde op 29[e] Maert 1667 tot Ternaten in 't casteel Orangie, soo voor haer selven als hare nacomelingen, is veraccordeerd, gesloten en met eede bevestigt geweest.

Welk contract wy, Citsili Hamsa Farahoedin, nagelate soon van wylen mijn opgemelte heer vader Sayfoedin, uyt kragt van wettige electie tot die kroone door den heer Dirck de Haes, Raed-extraordinaris van India en commissaris etc[a], en den E. heer Joannes Cops, gouverneur en directeur deser Moluccos, op 14[e] Juny deses jaers, te samen met de rijxstenden van Tidore geschiet, en waerop den 21[en] der maend July de inhuldiging tot koning is gevolgt, mitsgaders alle de rijxgrooten van Tidore voor ons en onse nakomelingen verklaren in alle syne leden en deelen wel geresumeerd te hebben, waerom het dan, soo als het daer legt en door onse voorouders b'eedigt, gesegelt en ondertekend is, volkomentlijk aennemen, met belofte deselve promptelijk sodanig te sullen nakomen, onderhouden en voldoen, alsoff het jegenwoordig door ons in verbond met de E. Comp[ie] nieuwelijk gecontracteert, bedongen en opgestelt was.

Aldus gedaen, bevestigt, vernieuwt, bygevolge gecontracteerd, in 't casteel Orangie op **Ternaten**, den 31[en] July 1689, zijnde tot bevestiging van dien door hooggemelten coning Citsili Hamsa Farahoedin en syne rijcxgrooten, den goegoegoe Banawa, citchiel Palahawany, senghadje Marieko Sahabanda, senghadje Boedjoe van Soasivo, senghadje Mamma, mede van Marieko, en quimelaha Sasoesoe Mare, voorts met den anderen vervangende alle andere rijxgrooten, hier present, en niet present sijnde, welke een eed op den alcoran gedaen en afgelegt hebben, mitsgaders met het rijcxsegel versegelt; en vanwegen d'E. Comp[ie]

hebben den commissaris, geadsiteerd met den E. heer gouverneur en directeur deser Moluccos, Joannes Cops, den capiteyn Augustijn Dumoulin, ondercoopman Andries Boudewijnsz., Coenraat van Otteren en fiscaal Jacob Claasz, haere handtekening besyden Comp[ies] groot zegel hieronder geset; was getekend: **Dirck de Haes**, en stond geschreven: Ten overstaen van ons, was getekend: **Joannes Cops, Augustijn Dumolin, Andries Boudewijns, Coenraat van Otteren** en **Jacob Claasz.**

Ter syden stond 's Comp[ies] groot zegel, in rooden lacque gedruckt, en daeronder: Ter ordonnantie van opgemelte Sijn E.E., was getekend: **Pieter Rooselaer,** secretaris. En onder 't Maleyts stond 's conings segel, in rooden lacque gedruckt, en van alle de voornoemde rijcxgrooten getekend.

Onder stond: Gecollationeerd, accordeert met sijn principael, Ternaten, in 't casteel Orangie, ady ultimo July 1689, was getekent: **Pieter Rooselaer,** secretaris.

DXXI. CEILON—MADURA.

19 Augustus 1689. [1])

Gouverneur Laurens Pijl, van Ceilon, gelastte in 1689 aan 's Compagnies ministers op Tuticorin, een gezantschap naar den naik van Madura te zenden, „d'E. Comp[ie] genegen zijnde in de landen, waer haere negotie exerceert, altoos te houden een naeuwe intelligentie en vertrouwelijckheyt met de vorsten dierselver gewesten, oock die gewoonte hebbende, deselve tot behoudinge van haere genegentheden te caresseeren". Resident en raad op Tuticorin belastten met deze opdracht den assistent Nicolaes Welter, die, voorzien van rijke geschenken, naar 's vorsten residentie in het binnenland trok, en blijkens het volgende stuk zijn taak met succes vervulde.

(Instructie voor en daghregister van Welter in de *Overgecomen brieven 1691*, derde boeck, folio 224 e.v.).

Copia translaet van een ola, door den heer Renga Kistna Moutou Wirappa-naick, vorst van het **Madurees rijck** en de geconquesteerde landen, uyt Tritchinapoli geschreven aan den opperkoopman Joan van Vliet, hooft wegens de Vereenigde Nederlantse Oostindische

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, derde boeck, folio 326. Ook in de Contractenverzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8368, I, blz. 31 en volgende.

Comp[ie] op de Madureese cust, gedateerdt op den 5[en] dag der nieuwe maene, in de maend Aveni des jaers Suckila, [1]) zijnde naer onse reeckeninge den 19[en] Augustus 1689.

d'Origineele ola is door den vorst med eygen hand onderteyckend ende in de Tellingse [2]) taele gesteldt, op Tuticorijn ontvangen den 1[en] September des voorengemelte jaers, uyt handen van den adsistent Nicolaes Welter, die als gesandt aen Sijn Hoogheyt, den heer nayck, is gesonden geweest.

d'Vertaelinge is op Tutucorijn uyt het Tellings in het Mallabaers off Tammoul [3]) gedaen door de bramines Rama Patter en Wengera Ramen, vader en zoon, ende uyt het Mallabaers off Tammul in het Nederduyts overgebragt door den opperkoopman Joan van Vliet voornoemt, ende des E. Comp[ies] gewesen jongh tolck Ignatio Mendes.

In het jaer Suckila, den 5[den] dag der mane Aveni, Augustus, deze wel geluckige Wisuanaden-naick [4]) Renga Kistna Moutou Wirappa-neyck doet weeten aen den kapitain tot Tutucorijn, het schrift, door U.E. met een beede gedaen, hebben wy door het lesen van dien verstaen, zoo mede hetgeene UEd[e] opgezonden volck ons aengediend heeft, ende ontfangen den eliphandt en geschencken meer, welcke daerby door U.E. gesonden zijn geweest; alle hetzelve heeft ons veel vernoegt. De vruntschap, die er tusschen d'E. Comp[ie] en armene [5]) werd g'exerceerdt, is van outs zoo en niet anders.

Nu, in diervoegen als U.E. ons hebt verzogt, ende zoodanig het ons is aangedient, dat het waerachtige contract, ter tyde van Bramiliappa-pulle geslooten, [6]) zal onderhouden werden, datter geen andere blancken, 't zy wat natie off wie mogte

---

[1]) De naam van de maand is Asvina, die van het jaar Sukla.

[2]) Tellingaasch.

[3]) Tamil.

[4]) Wisuanaden-neyck is d[e] naem van den eersten heer nayck, die het rijck van Madure als een vryen naik heeft beheerscht, ende de geschriften, die van waerden gehouden en by den vorst getekent werden, werden met desen eersten heer naik zijn naem vooraen te stellen, te meer bekragtigt.

[5]) De regeering of het hof. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 32.

[6]) Bedoeld wordt het contract van 18 Maart 1659, *Corpus* II, blz. 142 en volgende, gesloten door Baramalappa.

komen, in des armenees landen plaets zal werden vergund; dat de kooplieden, die met d'E. Comp^{ie} handelen, de schilders en wassers, die voor d'E. Comp^{ie} arbeyden, niet meer als de schattingh, die zy aen de armene verpligt zijn te geven, zal affgevordert werden;

dat de schulden van persoonen, die d'E. Comp^{ie} schuldig zijn, naer het regt dezer gewesten zullen ingevordert en gegeven werden;

dat de sluyckers [1]) zonder Comp^{ies} zeebrieven ter sluyck komende handelen, als U.E. die aenwijst [2]) op alle havenen zullen afgewesen ende nergens entrance off plaets vergund werden;

dat dit zoodanig altoos ende by wat regeering offte mannigaer, [3]) die er mogt komen, zoolang als de loop der zon en maen duurt, zal onderhouden en agtervolgt werden, hebben wy Tieroewerignenader-ayen gelast ende aenbevoolen; ende zullen U.E. nog genoegsaem, by d'armene vereysschende, geschencken stuuren, wyders betragten, dat de vrundtschap, die tusschen d'armene en Comp^{ie} onderhouden werd, dagelijcx toeneme. [4])

Aldus overgezet ende getranslateerd uyt het Tammoul in het Nederduyts naer ons beste kennisse, door ons ondergeschreven, in 't Nederlands comptoir **Tutucorijn**, den 5^{en} September a° 1689. Was getekent: **J. van Vliet** en **Ignatio Mendes.**

Onder stondt: Gecollationeerd, accordeerd, Tutucorijn den 6^{en} September 1689. Was geteekent: **Jan Bierens,** secretaris.

---

[1]) Het woord sluyckers staet in de originele ola med die significatie als een dieffse actie.

[2]) „UE. die aenwijst" is gesteld omdat de vorst zeyde, zyne bedienden dat niet weeten koste, off de sluyckers van d'E. Comp^{ie} zeebrieven hadden off niet.

[3]) Eigenlijk dorpshoofd. Zie hiervóór, noot 1 op blz. 33. Hier vermoedelijk voor regeeringsvertegenwoordiger.

[4]) N.B. Dese laeste reeden is gestelt uyt vertrouwen, dat d'E. Comp^{ie} de vorst zyne nieuwsgierigheyt in het een en ander wel zal voldoen, ende voorts eene vaste vrundtschap med d'E. Comp^{ie} begeere te onderhouden.

DXXII. KOROMANDEL.

28 Augustus 1689.[1])

Johannes Bacherus, die vroeger als koopman op Suratte had gediend, was in 1679 gerepatrieerd. Hij keerde in 1684 met den Commissaris-Generaal Van Rheede als diens secunde naar Indië terug. Terwijl Van Rheede in Zuid-Koromandel werkzaam was, zond hij Bacherus als zijn gezant en vertegenwoordiger naar Noord-Koromandel. Daar was intusschen het rijk der koningen van Golkonda door den Grootmogol Aurengzib veroverd. Voorzien van rijke geschenken en van kopieën der firmans, die de Compagnie van de koningen van Golkonda had gekregen, trok Bacherus naar het hof van den mogol in Agra, waar hij verscheidene maanden werd opgehouden, maar ten slotte de bevestiging van alle oude voorrechten wist te krijgen. (*Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, blz. 172 en volgende, en 238 en volgende; HAVART I, blz. 61 e.v.; II, blz. 165, 192; III, blz. 85—86; MANUCCI-IRVINE, *Storia do Mogor or Mogul India*, II, blz. 383 e.v.). In afwachting van het opmaken van het officieele keizerlijke firman verleende de rijkskanselier voorloopig de volgende gunstbrieven.

Translaat firman beasie[2]) ofte koninglyke perwanna uyt 't Persiaens, door den rijxcancelier Assetchan op des keysers duan van **Golconda** off **Heydrabat,** Bachiaret-chan, verleent.

Naar uytdruckinge en loff des geslagts, stont: Blijft welvarende, Bachiaret-chan.

In dese dagen is hier in des koninx inkomstboeken gekomen een copie met et chiap van den baxje[3]) des koningrijx, Roylachan, daarinne was gestelt, dat den heer commandeur Johannes Bacherus, Hollandsen ambassadeur, den koning te kennen gegeven heeft, dat de motsedys ofte regenten der thol in **Hejdrabat** den capiteyn van de Hollandse Compie aldaar moeylijk vallen en geregtigheyt[4]) begeren. Denzelven capiteyn heeft anders geen insigt, als met de ontbodene koopmanschappen in Golkonda en andere plaatzen de landen te doen floreren, en om het firman van tholvryheyt te vervaardigen zal der nog tijt van noden zijn; dog de modseddijs van de thol willen gants geen uytstel geven.

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, sevende boeck, folio 1055 en volgende.

[2]) Dit is waarschijnlijk een verschrijving voor een woord, dat koninklijk beteekent.

[3]) Baxi is een hooge titel. Voor de merkwaardige geschiedenis van dit woord zie men *Hobson-Jobson* in voce buxee.

[4]) Versta: rechten of tollen.

waarom in hoope blijft, dat den koning zulx zal ter ooren gekomen wesen, en ordre geven, datter een hasbul hoccum [1]) op die moteseddijs zal werden verleent, zy geen moeylijkheden en mogen doen totdat et firman klaar zal zijn, kunnende na de vervaardiging desselfs na den inhoude ageren.

Waarop den koning heeft g'ordonneerd, dit perwanna te verlenen; 't gene den koning bevorens ook is voorgedragen, is g'accordeert, en ordre gestelt, dat alles wat van hier naar haar land off Holland vervoert, en van daar hier te lande aangebracht wert, vry van thol zal zijn. Inmiddens heeft den koning, terwijl het firman vervaardigt wort, g'ordonneerd, conform den inhout derselve, een soodanigen geschrift te geven; dienvolgende schrijv' ik dit, dat U.E. ingevolge des koninx ordre te wercke gaat, tot zoo lange dat firman vervaardigt zal sijn.

12[e] van de maand Sjelkaddo [2]) des jaars der regeringe des keysers 33, naar onze stijl 28 Augusto 1689.

Agter stont het chiap van den rijxcancelier **Asset-chan**, en aan een zy: 't Is naargesien. Nog: conform 's coninx boeken weer by des keyzers schryvers gepasseert; nog al: een copie hiervan moet den souba [3]) hebben. En nog in een hoek was den datum als boven gestelt.

Onder stont: Voor de translatie, Golkonda, desen 20[en] Zeptember 1689, was getekent: **Johannes van Steelant.**

Lager: Gecollationeert, accordeert, Masulipatnam den 20[en] October 1689, en was getekent: **Abraham Sem,** eerste clerq.

---

[1]) Bevelschrift.

[2]) Dsul-Cada.

[3]) Souba is eigenlijk de naam van een gewest of provincie van het rijk des Grootmogols. De bestuurder van zoo'n gebied heet soubadar, maar wordt vaak kortweg souba genoemd.

DXXIII. KOROMANDEL.

7—20 September 1689. [1])

Ook het volgende parwanna werd voorloopig door den rijkskanselier Asset-chan uitgevaardigd. Zie de inleiding bij het firman van 28 Augustus hiervóór.

Translaat perwanna uyt et Persiaans, wegens de vrykenninge der hooftgelden van des E. Comp'ᵉˢ dienaren allerwegen, door den rijxcancelier Asset-chan op den duan Bachiaret-chan in **Heydrabat** verleent.

Siadat panna, zijnde de grootheyt des afkomst hertog, [2]) die des conings voordeel betraght, Bachiaret-chan, God bewaart U.E.

In dese dagen is den coning versoght, welkers copia met het chiap [van] baxi Royla-chan in des coninx dester of zecretarie gecomen is, namentlijk dat den E. heer commandeur Johannes Bacherus, den zeer g'estimeerden wackiel [3]) van de Hollandse Comp'ᵉ, den coning voorgedragen heeft, dat desselfs logies zoo in **Heydrabat** als elders zijn, alwaar de invorderaars van de hooftgelden de E. Comp'ᵉ en haere dienaers tot 'et betaelen der hooftgelden zeer lastig vallen. Die luyden zijn goede luyden, en vremdelingen, die, haar land (of Holland) verlatende om des coninx landen te doen floreeren, alomme geplaatst zijn, waarom in hope leven, dat de koning ordre zal gelieven te geven, zy van de hooftgelden zullen vrygekend werden.

Waarop Zijn Mayesteyt geordonneert heeft, dat desselfs duan een perwanna zal verleenen, de hooftgelden van haar niet zullen werden gevordert, maar uytgestelt, zullende na desen een nader bevelschrift uytcomen, naar welkers inhoude U.E. zig reguleren kund.

Wat aangaat 's coninx ordre, om van die luyden de hooftgelden te nemen, zal hiernaar gesproocken werden, wanneer den coning het zucces van haar goedwilligheyd en onderdanigheyd te blyken comt, zoodanig haere geschriften, met 'et zegel

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, sevende boeck, folio 1053 en volgende.
[2]) ?
[3]) Wakil, plaatsvervanger of vertegenwoordiger.

van haar Comp[ie] bekragtight, getuygen, die voor den koning zijn gecomen den 22[e] van de mane Zielkadda des jaars van des keysers regeringe 33, naer onsen steyl den 7[n] Zeptember 1689.

Agter stond het chiap van den rijxcancelier **Asset-chan.** Verder: By de schryvers gepasseert, gelijck 'et ter zecretarie berust.

Wat aan de kand stond: Den 6[en] van de mane Zelhidsja [1]) des jaars van des keysers regeringe 33, by ons 20 Zeptember 1689, by den keyser gesien.

Nog verder: Denzelven datum en desselfs copia is ter zecretarie gecomen. En aan een hoekje: 28[e] van de mane Zielkadda.

Onder stond: Voor de translatie, Golconda, desen 10[e] October anno 1689, was geteekent: **Johannes van Steeland.**

Lager stond: Gecollationeert, accordeert, Golconda, daags daaraan, was geteekent **N[s] Cramfer.**

Onder stond: Accordeert, Masulipatnam, den 1[en] November 1689, was getekent: **Abraham Sem,** eerste clerq.

DXXIV. KOROMANDEL.

20 September 1689. [2])

Behalve bevestiging der oude voorrechten in Golkonda vroeg Bacherus nog opheffing van enkele bezwaren, die de Compagnie bij haar bedrijf van de zijde van sommige regenten ondervond. In het volgende parwanna wordt daaraan tegemoet gekomen.

Translaat, door den cagie van Golconda g'authoriseerde copia Persiaanse perwanna, volgens last en ordre van den keyser Orangsia, op het ernstig versoek van den E.E. heer commandeur en ambassadeur Johannes Bacherus door den heere rijxcancelier Asset-chan aen de Nederlantse Oostindische Maatschappy verleend, en met desselfs zegel bekragtigt, gegeven den 7[en] der maand Sjilheyts [1]) in 't drie-en-

---

[1]) Dsul-Hiddscha. 20 September 1689 valt op den 5den Dsul-Hiddscha 1100.
[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, achtste boeck, folio 725, en van hetzelfde jaar, drie-en-twintigste boeck, folio 210. Verder in die van *1693*, aghtste boeck, folio 584, en tiende boeck, folio 386.

dertigste jaar der doorlugtigste regeringe, sijnde naar onse reecqueninge den 20[en] September 1689.

Alle stedehouderen, b'ampten en dienaren, soo praesente als toekomende, sig onthoudende in het huys des oorlogs **Hedrabath**, zy kennelijk, dat in dese dagen den E.E. heere commandeur Johannes Bacherus, ambassadeur van de grootste Comp[ie] onder de natie der Holland'ren, syne nedrige versoeken voor den throon van den grootsten des werelts heeft gebragt, ten eynde dat met een gunstigh en kragtigh bevelschrift mogte werden begunstigt, dat omme wederom t'erlangen de schulden van wevers, schilders en andere, d'E. Comp[ie] naar behooren van de regenten handbiedinge en hulpe bewesen magh werden.

Mede soo wanneer van de natie der Hollanderen eenige naer andere plaatsen mogten komen haar met de vlugt te begeven, dat alsdan de gesaghebbers der plaatsen, waar soodanige fugativen mogten werden gevonden, soodanige sullen doen opvatten en aan de gemagtigde der natie ter hand stellen of over te senden hebben.

De dienaren die sy sullen gebruyken, en alle andere meer, welke d'E. Comp[ie] tot haren dienst sal vermeynen van node te hebben, dat deselve van niemant en mogen werden verhindert, nog op eenigerhande wyse haar door gewelt of andere onredelijkheeden moeyelijkheyt of hinder aengedaen werden.

Dit is in alle nedrigheyt den keyser voorgedragen.

Waarop dan oock d'aldergunstigste toestemminge van Syne Mayesteyt is gevolgt, en om welcke redenen desen is verleent volgens de hooge maght en ordre, welcke een yder moet gehoorsamen, niet nodigh sijnde desen jaarlijx werde vernieuwt.

Gegeven den 7[de] der maand Sjilheyts in het drie en dertigste jaar der doorlugtigste regeeringe.

Onder stont: Aldus uyt de Persiaanse taal in de Nederduytse overgebragt in Souratta, desen 4[en] April 1690, door my; was geteekent: **Joan van den Bergh.**

Lager: Gecollationeert, accordeert, Golconda, den 13[en] May 1690; was geteekent: **W[m] Witmont.**

Accordeert,
Abrah. Sem,
eerste clercq.

DXXV. KOROMANDEL.

9 October 1689. [1])

Het volgende bevelschrift verleent, thans definitief, vrijstelling aan de Compagnie van het betalen van hoofdgelden voor haar ambtenaren en werklieden in Golkonda, wat 7 September voorloopig was toegekend.

Translaat, door den cadsjie [2]) in **Golconda** g'authoriseerde Persiaense copia generale perwanna, door den rijxcanselier Assat-chan uyt bevel van de keyser Orangseeph op het versoek van den E. A. Heer Johannes Bacherus, commandeur, ambassadeur etc' aan d'E. Comp'e verleend den 26en der maand Sjijlheyts in 't drie-en-dertigste jaar van 's keyzers regeringe, zijnde na onse reeckeningh den 9den October 1689. [3])

De gemachtigdens tot het insamelen van de sjesuwa off hooftgeld in het huys des oorlogs **Hedrabath**, praesente en toekomende, zy kennelijck, dat in dese dagen een groot versoek voor den alderheerlijksten throon door den E.E. heer Johannes Bacherus, ambassadeur wegens de grootste Comp'e onder d' natiën der Hollanderen, is gebraght, van inhoude dat de Comp'e in het geseghde huys des oorlogs Hedrabath allerwegen haaren handel drijft en hunne woningen zijn hebbende, ter welker plaatse zy dagelijx door de invorderaars van gesegde hoofftgeld, soo in 't vorderen van die geregtigheyt van de Hollanderen, als die van haar komen te dependeren, veele overlasten en gewelden quamen te ontvangen en lyden [4]); dat zy vreemdelingen waren, die om hunne negotie en om 't welvaren in Zyne Mayesteyts landen te vermeeren, sig aldaar hadden terneder geseth, om welke redenen ook hoopten, dat hun een gunstigh bevelschrift souden werden verleend, uyt welkers kraghte zy van die vorderinge en moeyelijkheden moghten bevrijd blyven;

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, achtste boeck, folio 726, en eveneens drie-en-twintigste boeck, folio 211. Verder in die van *1693*, aghtste boeck, folio 586, en tiende boeck, folio 387.

[2]) Kadi, thans meest gebruikt als titel voor rechterlijke ambtenaren.

[3]) Naast dezen titel is een cirkel geteekend, waarboven staat: „Hier stont het segel des cagie van Golkonda, met swarten inckt gedruckt". Sjijlheyts is Dsul-Hiddscha, de 12e maand van het Mohamedaansche jaar.

[4]) Er staat: lydende.

Op welk versoek den alderheerlijkste ordre en toestemminge des keysers is gevolght, dat het hooftgeld van de Hollanderen, ofte van die van hun dependeren, niet en zal geheeven werden, en dat de invorderaars van die geregtigheyt hun daarom in gene wyze zullen comen moeyelijk te vallen, nog eenige overlast aan te doen.

Des zullen de Hollanders, opdat blyken magh wie van haar dependeert, aan de gesegde invorderaars op een pertinente memorie alle derzelver namen hebben op te geven, en zulx met het zegel van d'E. Comp[ie] bekragtigen, zijnde den inhoude deses den 11[en] der maand Sjijlheyts voor den throon van de Mayesteyt gebraght, volgens de memorie, aghter desen gevoeght, daarop den 18 derzelver maand nogmalen een ernstiger versoek gedaan zijnde, om welkers wille ik dese hebbe verleent, ten eynde de invorderaars van 't hooftgeld zig volgens de bovenstaande ordre van alle overlasten en vorderingen omtrent hun comen te onthouden.

Gegeven den 26[en] der maand Sjijhheyts in het 33 jaar van de doorlugtigste regeringe.

Memorie, den 11[en] der maand Sjelheijts in 't 33 jaar der doorlugtigste regeringe, van welgemelden rijxcancelier Assat-chan, ten tyde van de wackannawies [1]) Chicander, geschreven en opgestelt, dat een versoek Zijn Mayesteyt voorgedragen, en een memorie van den generalen baxie [2]), dat is commissaris-generaal over de monsteringe, Royla-chan, met zijn zegel bekragtight, ter groote secretarie ingelevert is, behelsende dat den E. heer commandeur J[s]. Bacherus, ambassadeur wegens de Hollantse Comp[ie], heeft verthoont, dat d'E. Comp[ie] in het huys des oorlogs allerwegens hare woningen heeft, en aldaar door de invorderaars of commissarissen der hooftgelden aan de Hollanders, en die van haar dependeren, veele moeylijkheden worden toegebraght; dat zy vreemdelingen waren, die om den handel te doen bloeyen haar in de landen van Zyne Mayesteyt hadden terneder gesteld; dat oversulx de hoope was tot verkryginge van een bevelschrift voor die natie, om van de hooftgelden bevrijt te sijn;

Op hetwelk ordre gegeven is, dat een perwanna off vergun-

[1]) Vertegenwoordiger van den vorst; major-domus. Zie WILSON in voce wakanivis.

[2]) Zie hiervóór, noot 3 op blz. 509.

schrift door den rijxcanselier sal werden verleent, en, gelijk dit bevel kraghtig is, soo zal niemant die natie wegens eenige hooftgelden mogen lastigh vallen.

Op den 10den der maand Sjlheyts in het 33 jaar der doorlugtigste regeringe opgesteld na de ware memorie.

Hieronder stond:

Een cheyet [1]) van groot aansien onder alle vermogende viziers, de grootste onder de grootste hertogen, de grootste in de landen en regeringe des keysers, van een wyze ervarentheyt, bewandelende het pat der grooten, een van de dapperste heeren, die alle zaeken bestiert, Assat-chan, op desselfs voordragen in desen verleend.

Onder stond met de eygen hant van de heer Assat-chan geschreven: 't Vorenstaande mag soodanig geregistreert werden.

Hieronder stont, door de heer Mochelis-chan met eygen hand geschreven: Den 18e van de maand Sjilheyts in het 33 jaar der doorlugtigste regeringe, het voorenstaande versoeck is Zijn Mayesteyt t' elkens voorgedragen.

Hieronder stond nog: Het volk van de Hollantse Compie zal volgens haere schriftelyke opgevinge gelooft werden.

Onder stond: Aldus uyt het Persiaans in de Nederduytsche tale overgebraght, in Souratte, den 4 April 1690, door my, was getekent: **Joan van den Bergh.**

Lager: Gecollationeert, accordeert, Golconda, den 13 Mey 1690, was getekent: **Willem Witmond.**

DXXVI. KOROMANDEL.

24 October 1689. [2])

Eindelijk was het groote firman gereedgekomen, dat alle voorrechten, in vroegere jaren door de koningen van Golkonda aan de Compagnie verleend, bevestigde. Het werd 24 October door den Grootmogol Aurengzib bekrachtigd.

---

[1]) Saïd, titel, welke oorspronkelijk alleen toekwam aan de afstammelingen van Mohamed's dochter Fatimah.

[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, achtste boeck, folio 715 en volgende, en eveneens drie-en-twintigste boeck, folio 213 en volgende. Verder in die van

Translaat, door den cagie in Golconda g'autentiseerde, Persiaanse copie firman, door den keyser Orangseep op het voordragen van den E.E. Johannes Bacherus, commandeur etc^a, ambassadeur etc^a, aen de E. Comp^{ie} verleent den 12^{en} der mane Inhoram [1]) in 't drie en dertigste jaar van 's keysers regeringe, sijnde naar onse reecqueninge den 24 October 1689.

Afschrift van 't uytstekenste firman, gegeven den 12^e der maand Inhoram, in 't drie en dertigste jaar der doorlugtigste regeeringe, wiens inhout is dese.

Alle stedehouderen, b'ampten en dienaeren in het huys des oorloghs, **Hedrabath,** [2]) presente en toekomende, op wien 's konings liefde en gunste is, zy kennelijck, dat in dese dagen der overwinninge den E.E. heere commandeur Johannes Bacherus, afgesonden ambassadeur van eene der grootste Compagnieën onder de natie der Hollanderen, door 't voorstellen van een der aansienlijkste van ons rycke in de alderdoorlughtigste vergaderinge voor den hooghblinckende en luysterrycken troon verscheenen sijnde, heeft voorgedragen dat **Eergam** [3]) en d'onderhorige dorpen van de voorige regeringe by een vrywillige gifte aen d'E. Comp^{ie} in eygendom waren geschonken volgens d' geschriften, daarvan sijnde, behalven dat oock de bedienden van d'E. Comp^{ie} hare negotie in 't gesegde huys des oorlogs en de zeehavenen, daeronder gehoorende, waren dryvende, derhalven hopende op de onmetelycke goetheyt des aldergrootsten monarch, die de geheele werelt doet leven en verquicken. So heeft den hooghsten keyser, wiens weldadigheyt sonder eynde is, volgens de geschriften van Abdulla en Abul Hassan, [4]) in dese firman g' insereert, Eergam met sijn onderhorige dorpen, te samen vijf, leggende by Palliacatta in 't ge-

1693, aghtste boeck, folio 565 e.v. en tiende boeck, folio 374 e.v. Ook in de contractenverzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8368, V, blz. 94 e.v. Reeds afgedrukt in *Pieter van Dam's Beschryvinge*, II, II, blz. 242 en volgende. Tenslotte vindt men nog twee afschriften in de *Overgecomen brieven 1707*, tweede boeck, folio 867 e.v. en 15de boeck, afdeeling Cormandel, vervolg, blz. 82 en volgende, beide „met aanwysinge in margine hoeverre en waarinne men thans daarvan nogh komt te jouisseren".

[1]) Muharram.

[2]) Golkonda.

[3]) Vaak genoemd Erikan.

[4]) De laatste twee onafhankelijke koningen van Golkonda.

melte rijk of huys des oorlogs, aen d'E. Comp[ie] op deselve wyse geschonken en oock deselve Compagnie gelibreert van alle thollen, op alle coopmanschappen en andere waren vallende; derhalven is het begeren van den aldermagtigste keyser, dat alle stedehouderen, b'ampten en dienaren, na 't geene hier vervolgens staat uytgedruckt, haar voor altoos sullen hebben te reguleeren, sonder dat het van noden sy dat dese ordre jaarlijx werde vernieuwt, als sijnde in alles klaar en kragtigh, waartegens een yder sig moet wagten te misdoen.

De versoeken van de Hollandse Comp[ie] ingevolge de voordraginge van den E.E. heere commandeur en ambassadeur Johannes Bacherus, na den inhoude van de geschriften van Abdulla en Abul Hassan in alle ootmoedige onderdanigheyt voor onse troon gebragt sijnde, is hun g'accordeert en toegestaan, soo als hier vervolgens komt te blyken.

Gifte des keysers aan d'E. Compagnie.

Gifte van vijf dorpen, als drie geleegen onder Palleacatta, genaemt **Ergam**, **Masiewaram** en **Aweriwaka**, twee dito's onder Masulipatnam, genaemt **Palicol** en **Contera**.

Van de thollen, die in **Palleacatta** van de coopluyden van alle coopwaren werden geheeven, heeft d'E. Comp[ie] altoos haar aandeel of part gehad; derhalven is ootmoedigh van de Mayesteyt versogt, dat die gunste hun volgens oud gebruyck wederom magh werden bevestigt en gecontinueert. Op hetwelcke de hoge ordre des keysers is gevolgt, dat de thollen en geregtigheden aldaar zullen geheven werden volgens de wetten en gewoontens, door 't gantsche rijk gebruyckelijk, en daarvan aen de Hollandse Comp[ie] by maniere van vereeringe haar gedeelte, so als van outs genoten hebben, is vergunt.

De geregtigheden van de munt sullen by de Hollandse Comp[ie] na oude gewoonte werden betaalt van 't geene sy aldaar sullen laten vermunten.

De wharen, die op een candijl gewigt [1]) 4⅛ pagode verschuldigt sijn, daervoor sal voor 's lands incomste 2⅞ pagode, en by d'Hollandse Comp[ie] 1¼ pagode getrocken werden; maer de

[1]) 480 pond.

goederen die minder geregtigheyt schuldigh sijn, daervan sal, naardat de lasten der mossedijs, dat is regenten, en amtenaren sullen afgetrocken sijn, de helft voor des lands incomsten en de andere helft by d'Hollandse Compie getrocken werden.

Alle goederen, welckers geregtigheyt meer dan 4⅛ pagode souden mogen komen te beloopen, daarvan, nadat alvorens der thollieden geregtigheyt is afgetogen, sal drie quart voor 's keysers incomsten, en een quart aan haar gegeven werden.

Alle packen lywaten, wiens goederen vier pagoden aen thol komen te geven, daervan sal een en een quart pagood 't deel der Hollanderen sijn.

Dogh van diegene, die minder geregtigheyt schuldigh sijn, sal d'helft des keysers en d'andere helft der Hollanders sijn.

Alle lywaten, houdende 20 ps [1]) in 't pack, die yder de lengte van 72 cobidos [2]) sijn hebbende, daarvan de luyden, uyt de dorpen in de stadt gebragt werdende, drie quart pagood tol betalen, daarvan is de deelinge d'helft voor 's keysers incomste, en half aen d'E. Compie. En byaldien de luyden de voornoemde kleeden, uyt de dorpen in de stadt gebragt, naderhant mogten comen te verkopen, soo sal daervan den thol weder, even gelijk voren, werden geheven en verdeelt.

Alle kledenpacken, die meer dan 4 pagoden aen geregtigheyt moeten betalen, daervan sullen drie deelen des keysers, en een deel der Hollanderen incomsten zijn.

De geregtigheyt van de grond, die bewoond wert, sal de helft onder 's keysers incomste, en d'andere helft voor d'E. Compie gerekent werden.

Alle thollen op goederen, met de schepen van buyten aengebraght en met deselve wederom door de coopluyden vervoert werdende, daervan sal aen den keyser de helft, en d'andere helft aan de Hollanderen voldaan werden.

---

[1]) Pees = stuks.
[2]) Ellen.

De geregtigheyt van de tanksaal of munt, welcke drie quart ten hondert is, wanneer d'E. Comp'e haar eygen gout komt te vermunten, daarvan sy d'helft dier inkomste des keysers, en d'andere helft haar deel.

Dog van de andere coopluyden voor de muntingh drie quart ten hondert betaelt werdende, so sullen daervan twee delen des keysers en een deel der Hollanderen sijn.

Alle goederen, welcke by de coopluyden gecogt en vervoert, mitsgaders die op andere plaatsen genegotieert en daar ter marckte gebragt werden, daarvan sullen de helft der thollen by den keyser, en d'andere helft by d'E. Comp'e getrocken werden.

Voor **Masulipatnam.**

De thollen op de coopmanschappen, de geregtigheyt van cabaramt (sijnde een soorte van grondvragten [1]), baat-poelery (belasting op de uytgaande goederen), en moelliwissaal (weghgelden), werden aen d'E. Comp'e, als daervan van outs sijnde gelibereert geweest, mede vry geschoncken.

Voor 2 ossedragten naer 't huys des oorlogs, **Hedrabath,** [2]) is altoos voor vragt betaalt vier pagoden, van dewelcke twee van de landregenten wierden getrocken; dogh werden nu van twee ossendragten vijf pagoden betaelt; zulx 't verzoek aen de Hooge Mayesteyt is, dat hierinne wederom den ouden voet moge werden gehouden.

's Keysers ordre is op dese, dat d'E. Comp'e over de vragten met de voerluyden ten besten doenelijck altoos sal vermogen te accordeeren; dogh wat aanbelangt de twee pagoden, by de landregenten 's keysers wegen gevordert, die werden vry geschoncken, en sullen de regenten daerover niemandt mogen moeyelijck vallen.

't Fort tot **Palliacatta.** [3])

't Selve is van oude tyden altoos alleen eygen aen d'E. Comp'e geweest, sonder dat eenige andere Europiaanen daerinne eenigh

[1]) In *Pieter van Dam's Beschryvinge*, l.c. staat: „grondregten" wat beter is, daar het een belasting is op het weiden van runderen (trekossen) langs de openbare wegen. Zie HAVART I, blz. 149, noot 1.
[2]) Golkonda.
[3]) Het bekende kasteel Geldria.

gesagh, part of deel sijn hebbende. De klene verschillen sijn aldaar door 's coninx ministers en de bediende van d'E. Compie afgedaan, dog die van grooter gewigte aan Abdulla en Abul Hassan overgeschreven; waerop 's keysers ordre is, dat op die selve wyse by voorval van grote en sware saken daervan naer het huys des oorlogs of Hedrabath berigt sal werden gegeven aen 's keysers stedevoogt, aldaar resideerende.

De dorpen **Gollepalem** en **Gondewaron**, by **Daatcheron** geleegen, deselve werden door wassers bewoond, van welcke dorpen jaarlijx voor pagt door de Hollanderen 150 nieuwe pagoden aan den koning sijn betaalt; sulx het versoek is, dat 't selve op den ouden voet mag verblyven, en de inwoonders van gemelte dorpen voor alle overlasten bevrijt blyven, 't welcke dan oock soodanigh is vergunt.

In **Narsapoer** is een stuck lands, daerop een timmerwerf en smitse tot den opbouw van vaartuygen en vervaardinge van diverse behoeften voor de scheepen gestelt is, sijnde d'arbeytsluyden, die aldaer dienst komen te doen, vry van 't betalen eeniger geregtigheden, mogende oock niemand verhinderen andere arbeytsluyden, die haar aldaar met haar woon soude gedencken neder te stellen, doende van gelyke de wassers van Narsapoer aldaar den dienst der Hollanderen, daervoor jaarlijx drie pagoden voor een ygelijck huysgesin betaalt werden, sonder dat ergens anders over werden gemoeyd; dit poinct is na d'oude en voorige maniere van den keyser almede aan de Hollanderen geschonken en vergunt.

Het dorp **Masiewaron**[1]) legt onder Masulipatnam, daer voor veertigh huysgesinnen van wassers yder drie ropias jaarlijx is betaalt, en waarvan nu ses huysgesinnen sijn overgebleven, die onder 't gebiet van d'E. Compie staan en niet mogen gehindert of gemoeyt werden. En dewyle sy de lywaten in soet of vers water wasschen, so mogen sy, als haar 't selve ontbreekt, in **Surigam** (dat is 't Suridorp) haar goet gaan wasschen, sonder van ymant gemoeyt te werden, 't welcke almeede na de oude wyse toegestaan is.

---

[1]) Dit is een ander dan het gelijknamige dorp, hiervóór genoemd, dat nabij Palleacatta lag.

Van de volgende geregtigheden, thollen, etc[a] is ook versogt, dat d'E. Comp[ie] gelijk bevorens sal mogen bevrijd blyven, en 't welke haar ook in 't geheel is vergunt en vry geschonken, te weten de volgende geregtigheden van de massuurs [1]) als andersints, namentlijk:

De geregtigheyt van de coelijs of arbeydsame menschen, die door de coopluyden t'elkens afbetaelt, maer by d'Comp[ie] permanent in dienst gehouden werden.

De geregtigheyt van de ballagats, [2]) of schuytgelden, de raderyen of weggelden te lande van **Bimilepatnam**, onder **Cicacol** geleegen.

De raderyen of passagiegelden van **Eloer**, **Ragiemandrie**, **Daatcheron**, **Palicol** en **Nagelwance**.

De raderyen van **Masulipatnam** en **Palleacatta**, soowel van de gaande als komende.

De thollen of andere belastingen van alle mondkosten voor haar eygen gebruyk, soowel te water als te lande aenbrengende.

De thollen van alle koopmanschappen en wharen, die uyt dese landen door d'E. Comp[ie] vervoert, en die door d'E. Comp[ie] van buyten in dese landen aengebragt en vercogt werden.

d'Onkosten of lasten van de tanksaal (dat is de munt), op 't gout of silver, dat vercogt sal werden, benevens 't verschil der Palliacatse en Tjnipatnamse [3]) pagoden, welcke waarde ontrent d'E. Comp[ie] gelijkgestelt, en die oversulx van het gewoone opgelt bevrijt is.

De gara-em, dat is de granen en alle andere wharen, die van 's koninx wegen de koopluyden werden opgedrongen tot hooger

[1]) Hindoestani mazur is lastdrager.

[2]) Platte vaartuigen, welker naam volgens HAVART beteekent: „aan malkanderen gebondene planken". Zie ook *Pieter van Dam's Beschryvinge* II, II, glossarium.

[3]) Tjnipatnam is een andere schrijfwijze voor Tegenapatnam; de inheemsche uitspraak van dezen plaatsnaam was Djiwanapatam.

prysen, als deselve ter basaar (dat is marct) waardigh sijn. daervan sullen de koopluyden, die met de Hollanders handel dryven, en alle hare dienaeren, bevrijd zijn.

Hieronder staat:

Een Sijed [1]) van groot aensien onder alle vermogende visiers, de grootste onder de grootste hartogen, de grootste in de landen en regeeringe des keysers, van een wyse ervarentheyt, bewandelende het pat der grooten, een van de dapperste heeren, die alle saken bestiert, Asset-chan, op desselfs voordragen is desen verleent.

Onder stont: Aldus uyt de Persiaanse tale in 't Nederduyts overgebracht in **Souratta**, den 4[den] April 1690, door my (was geteekent) **Joan van den Bergh.**

Lager stont: Gecollationeert, accordeert, Golconda, den 13[en] May 1690, was geteekent: **W[m] Witmont.** [2])

DXXVII. MALABAAR.

4 December 1689. [3])

De kapitein Hendrik Reynst was in Juni 1679 door den koning van Cochin benoemd tot ragiadoor-moor of opperregent van zijn rijk, omdat toezicht op het financieel beleid der regenten dringend noodig was. Nadat de vorst in 1689 was overleden, bevestigde diens opvolger Reynst in zijn gewichtige functie. (Zie ook hiervóór, blz. 181—182, 284).

Aan onsen capiteyn Hendrik Reyns.

U.E. werd, gelijk bevorens by mijn ouder broeder, zijnde den jongst overleden coning, is geschied, nu nevens diegene, die we verder daertoe hebben g'ordonneerd, tot ragiador-moor, om

[1]) Saïd. Zie hiervóór, noot 1 op blz. 516.

[2]) In de *Overgecomen brieven*, waar dit firman voorkomt, vindt men hierachter ook nog een vrijwel woordelijke herhaling van het geheele stuk, een „affirmatie" inhoudende van 's keizers besluit en door den rijkskanselier geteekend op 8 November 1689. Verder vindt men in de *Overgecomen brieven 1691*, 23ste boeck, folio 228, nog een zeer kort résumé van het groote firman, dat denzelfden datum draagt als het hier bovenstaande, nml. de 12de dag van Muharram in het 33e jaar van 's keizers regeering. Beide stukken nemen wij niet op.

[3]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, negende boeck, folio 183 verso.

met malkanderen waar te nemen en alles te bevorderen, 't gene binnen de limijtscheydende plaatsen van Padialoer in Mapemeloer van ons rijk in 't geheel zouden mogen te verrigten wesen wegens de rijxzaken, en geld te fourneeren om de ordinaire en noodsakelyke onkosten daeruyt gedaen te werden, mits dat U.E. door de menons of schryvers, door ons daertoe gesteld, daarvan pertinente reekeninge zal moeten doen houden, alsmede zal U.E. reekenschap vorderen van de ragiadoors, die alomme hier te lande in eenig bewind zijn gesteld, om daervan aan ons te allen tyden behoorlyke reekenschap gedaan te werden.

Aldus verleend in 't hof van **Cherekel-coilan**, in den jare 865 na de reekening van Coilon, in de maand Britsigaarder [1]) den 24e (na onse stijl den 4e December 1689) ter ordre van den coning van **Cochin** geschreven door **Pawortie Itty-kowenden.**

Aan d'ommezyden van het voorste end van d'ola [2]) staat 't merk off handteekening van den Cochinsen kroondrager, aldus: [3])

Onder stond: 't Vorenstaende door my uyt het origineel, berustende onder den capiteyn Rijns, in 't Mallebaers Tamoels geschreven, overgeset; **Cochin**, den 5den December '89, was geteekend: **C. Tayspil**, translateur.

Accordeerende,
Cochin, den 10e January 1690
Je Scholten,
provisioneel secretaris.

DXXVIII. KOROMANDEL.

5 Mei 1690. [4])

Voor alle zekerheid drong Bacherus er op aan, dat ook de nieuwe soubadar of onderkoning van Golkonda de door den Grootmogol en den rijkskanselier verleende voorrechten bevestigde.

---

[1]) Brisigam.
[2]) Palmblad, schrijfmateriaal.
[3]) Hierop volgen eenige inheemsche letterteekens.
[4]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, achtste boeck, folio 724, alsmede drie-en-twintigste boeck, folio 222 verso en volgende.

Translaat originele parwanna, tot confirmatie van des konincx firman en de drie parwannas, door den rijxcancelier Assat-chan ter ordre van den Mayesteyt Oranghseeph voor 's Comp'es negotie der custe **Chormandel** aen den Ed. A. heer commandeur, commissaris en ambassadeur etc^a, Johannes Bacherus a° 1689 vergunt, en desen door den heer souba of grootgouverneur van 't Heydrabathse rijk, Janseira-chan, op de instantie van genoemde Sijn Ed.A., verleent den 5^{en} May 1690.

De getrouwe mosseddijs of b'amptenaren, praesente en toekomende van 't gouvernement **Heydrabath**, mitsgaders alle andere bevelhebberen, die onder dit rijk sorteren, moeten weten en verstaan, dat in 't firman van den monarch, den grootmagtigsten coninck van alle coningen, en de parwannas van den rijxcancelier, onder wiens opsigt alle landen gehooren, en een vertrouweling is, staan gemelt 't dorp **Erican** ende vijf dorpen onder **Palliacatta**, dewelcke aen de grootste Comp'e onder alle Europianen, die 's coninex gebot gehoor geven, d'Hollandse Comp'e, geschonken sijn; insgelijx de thollen van alle coopmanschappen als andere goederen, d' sjesuwa of hooftgelden van haar volk en die onder haar gehooren, vrygegeven, en nog meerder, na 't bevel des coninx, die hieronder ook begrepen werden, als dat die aen d'E. Comp'e schuldigh sijn, moet men doen betalen en hulp bewysen. Ook wanneer hun Hollanders zijn weggelopen en na andere plaatsen vlugten, moeten de bevelhebberen aldaar deselve vatten en aan de volmagten der Hollandse Comp'e overleveren; en daarby werd aanbevoolen, dat een yder sigh na die hooge ordres van den grootmagtigsten conink sal hebben te reguleeren.

De voorschreven vijf dorpen moeten dan gelargeert werden, en de geregtigheden of voordeelen daervan in handen van d'E. Comp'e komen; en wegens de geheften hooftgelden, oock thollen, moet niemant haar lastigh vallen, nog iets daervoor eysschen, maar haar behulpsaem sijn, en 't geene sy met regt praetendeeren van haere schuldenaren, dat oock doen betalen, mitsgaders hun weghgevlughte volck in handen van 's Comp'es volmagten intrageren, waartoe een ygelijck alle debvoiren moet inspannen.

Hier stont: Den 26 der maand Redsjep [1]) in 't jaar 1101, sijnde na onse stijl den 5e May 1690.

En tersyde d'ordinaire tekening van den souba, en nogh meer: Volgens ordre van den coninck is nu de parwanna van den rijxcancelier geschreven, om de dienaren, die d'E. Compie tot haar negotie van noden heeft, niet te moeyen; daarvoor, soo als het bevel van den Mayesteyt is, moet 't selve gehoorsaemt en nagekomen worden.

Onder stont: Voor de oversettinge, Golconda, desen 8 May 1690, was getekent: **Johannes van Steelant.**

Lager stont: Gecollationeert, accordeert, Golconda, den 11en May 1690, was getekent: **Js van Steelant.**

Accordeert:
Abrah. Sem,
eerste clercq.

DXXIX. KOROMANDEL.

Juli 1690. [2])

Dit stuk is niet anders dan de bevestiging van het voorloopig parwanna van 20 September 1689. Behalve de drie daarin behandelde punten is er hier nog een vierde bijgevoegd, nml. dat men ten opzichte van de Hollanders geen „nieuwigheden" mag invoeren of hun kwellingen aandoen.

Translaat perwannes van den rijxcancelier Assetchan op ordre van den keyser Eurangseeb buyten 't firman apart ao 1690 aan de E. Compie verleent voor de cust **Cormandel**, aangaande 't weglopen van Hollanders, 't vastsetten van schuldenaars en 't in dienst nemen van alle benodige menschen, en desen geauthentiseert tot Golkonda, ao 1690, by den chasie, [3]) genaamt Moeraddy.

Alle dienaren nevens die het oppergesag in **Heydrabath** voert,

---

[1]) Radschab.
[2]) Uit de *Overgecomen brieven 1691* drie-en-twintigste boeck, folio 227 verso e.v.
[3]) Kadi, uitgesproken als kaadsjie.

presente en toekomende, weten: In dese dagen heeft den heer commandeur Joannes Bacherus, gemagtigde van de Hollantse Comp'e, by 't ligtgeven des werelts[1]) geweest, en denselven eenige versoeken voorgedragen, namentlyk:

Wanneer de Hollanders eenige uytstaande schulden hebben, sy deselve weder mogen afvorderen, en dat de dienaren van den duan haar meer daaromtrent de behulpsame hand bieden, schoon die penningen onder de wevers of eenige lieden mogten berusten.

Eenige lieden van de Hollantse natie ergens heengaande, sonder in haren dienst te continueeren, alsdan by den haweldaar, die op de plaats is, alwaar 't selve komt te gebeuren, getragt werde, dezulke wederom in handen te krygen, om aan die vanwegen d'E. Comp'e 't grootste gesag voert over te leveren.

De Hollanders eenige persoonen ter sake van negotie in dienst willende aannemen, dat niemant aan haar 't selve mag beletten.

Eyndelijk, dat geenige persoonen haar ongelijk sullen mogen aandoen, of eenige nieuwigheden mogen invoeren.

Ende alsoo Sijn Keyserlycke Mayesteyt alle hetselve haer heeft toegestaan en geaccordeerd, zoo zijn deselve pointen op 't papier gestelt. Wie hiertegens iets contrarie komt te doen, sal op het strengste werden gestraft. Ook sal hiervan jaerlijx geen nieuwe perwanna behoeven.

Onder stont: **Geldria**, den 27 July 1690,[2]) was getekent: **Albert van Wede.**

---

[1]) Omschrijving voor den Grootmogol.

[2]) Dit is de datum waarop het stuk op het kasteel Geldria te Palleacatta is gecopieerd.

DXXX. CEILON—MADURA.

29 Juli—6 Augustus 1690. [1])

Van de kust van Koromandel trok Van Rheede Zuidwaarts in de richting van Ceilon, en zoo kwam hij allereerst in het gebied van den naik van Madura, waar hij zijn tenten opsloeg in de kustplaats Tutucorijn. Het leek hem gewenscht, den handel in lijnwaden aldaar uit te breiden, „maar dewyle ons daaromtrent niets dienstiger was dan de gunste van den landheer, soo hebben wy daartoe een ongemeene occasie ontmoet, namentlijk dat den vorst self beneden gekoomen en genegentheyt toonde te hebben met ons te spreken". Van Rheede maakte daarvan gebruik om hem te winnen voor een nieuw verdrag van vriendschap en samenwerking, dat na 's vorsten vertrek voorloopig bekrachtigd werd door zijn vertegenwoordiger Wassonde-naik, en later door hem zelf geteekend. (*Onuitgegeven brief van Van Rheede aan G. G. en Rade, d.d. 23 September 1690*).

Den 29^en^ July a^o^ 1690 is tusschen Sijn Hoogheyt, den Heere Renga Kistna Moutton Wirapa-naik, vorst van het **Madurese Rijk** ter eenre, ende den HoogEd^le^ heere Hendrik Adriaan van Reede tot Drakensteyn, Heere van Meydregt etc^a^, Commissaris wegens de Generale Nederlandse Oostindische Comp^ie^, representeerende d'Ed^le^ Heeren bewindhebberen ter vergadering van XVII^en^, uyt name ende vanwegen d'Ed^le^ Heeren bewindhebberen genoemt, ter andere zyde, gemaekt ende geslooten dit contract van alliantie, om in alle opregtigheyt, soo lange als son en mane schijnsel geven, onderhouden te werden.

Eerstelijk.

Wanneer de mannigaers van de armene [2]) olas [3]) aen eenige gebieders van de E. Comp^ie^ schryven, sullen sy de namen van des E. Comp^ies^ bedienden eerst stellen, en seggen: doet eerbiedigheyt. Van 's gelyken olas van Comp^ies^ wegen, aen die van de armene gesonden wordende, sal den naem van diegene, waeraen d'ola houd, vooraenstaen, en daerby: doet eerbieding.

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, in die derzelfde Kamer no. 8368, I, alsmede in de *Overgekomen brieven 1691*, vijftiende boeck, folio 405 en volgende, en van hetzelfde jaar het drie en twintigste boeck, folio 518 en volgende.

[2]) De vertegenwoordigers van het hof. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 32.

[3]) Brieven.

Ten tweeden.

Van alle coopmanschappen, hoe die genaemd sijn, sal d'E. Comp[ie] halven thol voldoen, en vry hebben alle eedwaren, die langs dese kust voor haere dienaren uyt het land werden gehaelt.

Ten derden.

Aen geen Europeaanse natië, buyten die van d'E. Comp[ie], sal werden toegestaen op dese cust te woonen off negotie te dryven.

Ten vierden.

Soo eenige Europeaanse natië van d'E. Comp[ie] weglopen, sullen die van armene, al haer in 't gesigt krygen, gehouden blyven de wegloopers aan d'E. Comp[ie] over te leveren.

Ten vijffden.

De cooplieden en werkluyden, die met d'E. Comp[ie] handelen en voor deselve werken, ende [voor] het copen van lywaten offte voor het onderhanden sijnde werk gelt op de hand genieten, sullen daarinne door niemand van des armenees bediende verhindert offte schade toegebragt werden.

Ten sesden.

Imand van des E. Comp[ies] volck in 't land van den heere nayk molesten doende, waerover correctie meriteeren, sullen niet door die van d'armene mogen werden gecastijd, maer ten eersten aen d'E. Comp[ie] moeten werden overgeleverd. Van 's gelyke eenige van de armene omtrent des E. Comp[ies] plaatsen hostiliteyten gebruykende, sullen mede, sonder iets misdaen te wesen, aen des armenees volk overhandigt worden.

Ten sevenden.

Eenige vyanden hier comende om d'E. Comp[ie] te misdoen, zal den heer nayk d'E. Comp[ie] nae vermogen te hulpe komen; insgelijx den heer nayk van eenige vyanden aangetast werdende, sal d'E. Comp[ie] Sijn Hoogheyt nae vermogen hulpe bewysen.

Ten agste.

Het dorp Tutucorijn en desselfs onderhoorigheden, waervan den heere nayk jaerlijx de volgende inkomens heeft gehad, namentlijk:

Voor schattingen der inwoonders van Meloer .	pardaus	300
Voor schattingen der Parruas[1]) van Tutucorijn	„	920
Voor schattingen van d' dorpjes, genaemd Caroetoeritsje, Coetoeoere-caroe, Ayen-oerypo, Marretour, Chiangereperi, Mapleoerni, Ariseri, Cowen-caroe, en Caloerani	„	1000
Voor d' thollen en geregtigheden van d' strand, en 't opvoeren der coopmanschappen te landewaert	„	2400
Voor d' zoutpannen van Tutucorijn, Corenbolam en Arisery	„	1500
Somma . . .	pardaus	6120

sal aen d'E. Comp[ie] werden overgelaten, en van gemelte somma d'E. Comp[ie] 3000 pardauws vrygegeven; d'resteerende penningen, sijnde 3120 pardaus, sal d'E. Comp[ie] ider jaer voor die overlating aen den heer nayk betaelen.

Ten negende.

Ende opdat alle het voorenstaende te vaster werd onderhouden en naergekomen, sal hetselve in de Mallabaerse tale op twee silvere plaaten gesneden, en twee in 't Nederduyts op 't papier geschreven werden, waervan er een in 't Mallabaers en een in 't Nederduyts aen den heer nayk sal werden overhandigt, en d'andere twee in gelyke tale by d'E. Comp[ie] sullen blyven berusten.

Aldus getekent in 's Comp[ies] gefortificeerde logie tot **Tutucorijn**, ter custe Madure, op den sesden dag van Augustus in den jare onses Heeren Jesu Christi 1690.

Onder stont:

Accordeerd, Jaffanapatnam den ...... September 1690. Was getekend: **Pieter Coesaart**, secretaris.

[1]) Inheemsche Christenen, die zich in hoofdzaak met de visscherij van paarlen en chancos bezig hielden.

DXXXI. CEILON—MADURA.

7—11 September 1690.[1])

Op Tutucorijn zat Van Rheede ook in de nabijheid van het gebied van den teuver. Deze kwam de contracten van 1684 en 1685 niet na, wat Van Rheede te ernstiger vond, omdat den teuver het eiland Rammanacoyl toebehoorde, dat de vaarweg tusschen Ceilon en Koromandel beheerschte, en omdat de omliggende vorsten getuigen waren van „de vexatiën en elijnagting, die ons van denselven aan alle kanten, en voornamentlijk omtrent de passagie van Rammanacoyl, wiert gedaan, mitsgaders overtredende een van de principaalste poincten van het contract, daarin bestaande, denselven buyten regering houden soude moeten den moor Pentamby, die den principaelsten belhaamel, fundateur en oorzaak van den oorlog geweest was".

Met het oog op de rust op Ceilon vond Van Rheede het gewenscht, den grilligen vorst niet langer absoluut vorst over Rammanacoyl te laten; op grond van schending der tractaten deed hij hem den oorlog aan, na troepen van Ceilon en Malabaar te hebben laten komen. De majoor Philippus Pijl landde op het eiland en nam, met verlies van slechts één man, het kasteel van Pembenaar, dat het vaarwater, de kil van Pembenaar, beheerschte. Na eenige dagen van hevigen strijd was het grootste deel van het eiland door de Compagnie bezet, waarop besprekingen werden geopend, die tot de volgende overeenkomst leidden. (*Onuitgegeven brief van Van Rheede aan G. G. en Rade, d.d. 23 September 1690*).

Poincten en conditiën tot contract en alliantie van vreede tusschen de Generale Comp^{ie} en Regnade Catte-teuver, opgesteld en byeengebragt den 7^{en} September 1690 door desselfs afgesanten, Ragonadepulle en Ramasondere-ayen, en wegens d'E. Comp^{ie} by den sergeant-mayoor Phillippus Pijl, Dominicus de Chavonnes en Maurits Caesar de Thel, capiteynen in dienst der E. Comp^{ie}, ten dien eynde expresselijk gecommitteert door den Hoog Edelgebooren Heere, de Heer Hendrik Adriaen van Rheede tot Drakensteyn, Heer van Meydregt etc^a, Commissaris wegens de vrye Generale Vereenigde Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp^{ie}, en representerende van dien d'Ed^e Heeren bewindhebberen ter vergadering van 17^{nen}, omme naderhand by den voormelten Regnade Catte-teuver geratificeerd, en door denselven,

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, in die derzelfde Kamer no. 8368, I, alsmede in de *Overgecomen brieven 1691*, vijftiende boeck, folio 400 en volgende, en van hetzelfde jaar het drie en twintigste boek, folio 319 verso en volgende.

nevens welgedachte Sijn HoogEdelheyt, te werden ondertekend. [1])

1.

De vreede, die er tusschen de E. Compie en den teuver geweest is, en door eenig toeval gebrooken, werd by desen wederom vernieuwt.

2.

Alle het quaad, dat geduurende dese laetse differentie den een den ander mogt hebben aengedaen, sal voor altijt vergeven en vergeten blyven.

3.

Daer sal wesen een opregt vertrouwen tusschen den theuver en d'E. Compie, en sodanige ordere gestelt werden, dat derselver dienaren en onderdanen malkanderen vrundelijk en minnelijk bejegenen.

4.

Gelijk als voormaels was bedongen, sal den soon van Penetamby, [2]) nogte desselfs vrunden offte maagschap in eenig regeering onder den theuver over eenige landen ofte havenen gestelt off ingelaten werden, dewijl dat volk de voornaemste oorsaek is geweest van de oneenigheyt en questie, die tusschen d'E. Compie en den theuver oyt is voorgevallen en opgekomen.

5.

Byaldien den teuver eenig ongemak van vyand mogte overkomen, soo sal d'E. Compie denselven nae haer vermogen en presente gelegentheyt de behulpsame hand bieden, gelijk sodanig den heer teuver in tegendeel belooft, soo d'E. Compie van eenige vyanden aengetast werd.

6.

d'E. Compie sal aen den heer theuver wederom overgeven het fortje **Pembenaar** met het geheele eyland **Ramanacoyl**, sodanig hetselve laatst in haar magt is gevallen, nevens 't canon, op 't selve eyland gevonden, present nog in wesen sijnde.

---

[1]) Zooals beneden blijkt, is dit inderdaad geschied.
[2]) Zie voor hem ook het verdrag van 15 Maart 1685, hiervóór, blz. 378.

7.

D'E. Compie sal ter syde het fortge Pembenaar voormeld mogen maken een kleyne wooning voor een resident, 3 à 4 Nederlanders en 5 à 6 inlandse pions,[1]) om de vaertuygen van d'E. Compie te bedienen, die nae desen tijt haer passagie door de engte van Pembenaer mogten nemen.

8.

Van alle de eygen goederen, de beurs rakende van de E. Compie, sal den heer teuver in de passagie van Pembenaar geen thol vorderen, blyvende den thol der goederen, 's Compies onderdanen belangende, sooals voormalen geweest is.

9e.

Alle de vaartuygen, voor reekening van de E. Compie beladen, sullen niet werden ontlost, wanneer sy meermael genoemde engte van Pembenaar moeten passeeren, soo de diepte van het riff en de banken sulx sal willen lyden.

10.

Byaldien men een middel koste uytvinden, het ordinaire canael en passagie te verdiepen, om de vaertuygen met minder pericul en in korter tijt voort te helpen, soo sal d'E. Compie en den teuver ten dien eynde beyde haer best doen, om de gronden uyt te haelen en dieper te maken.

11.

Soo d'E. Compie mogten genegen wesen in de landen van den teuver, offte desselfs havenen, eenige negotie te stabileren, soo sullen de goederen, die men aldaer mogte te koop brengen, niet meer dan de helft betalen van de gewonen tol, die andere cooplieden verschuldigt sijn, off in eygener wyse als d'E. Compie in de landen van Madure betaeld.

12.

Geen Europeën sullen in de landen van den teuver ter woon nog ter negotie toegelaten offte gepermitteerd worden, buyten de E. Compie.

13.

Soo eenig schip, kleen of groot, off eenig vaertuyg, toebe-

[1]) Soldaten te voet.

hoorende aen de E. Compie offte derselver onderdanen, het ongeluk mogte hebben door storm, onweir off andere ongevallen te stranden op eenige landen, staende onder den heer teuver, zoo zullen die scheepen en vaertuygen, off haere goederen, niet mogen werden geconfisqueerd, maer d'E. Compie werden gerestitueerd, onder behoorlyke betaeling van bergloon en voldoening van oncosten ten behoeve dergener, die daeraen geholpen hebben.

14.

Alle jaren sal den teuver verleend worden, wanneer hy sulx versoekt, een paspoort voor een scheepje, om met chiancos [1]) nae Bengale te vertrecken.

15.

De vissers van den teuver sullen niet vermogen chancos te duycken onder het district van Mannaar, [2]) nog besuyden, nog benoorden, en sal den teuver gehouden wesen aen d'E. Compie te leveren alle de chancos, die hy buyten degeene van sijn scheepje mogte overhouden, tegens de prysen van Tutucorijn.

16.

Deselve geregtigheyt, die den teuver van alle oude tyden in de parelvisschery gehad heefft, sal denselven alsnog blyven behouden en genieten.

17.

Soo er eenige sluykers en vaertuygen sonder paspoort d'engte van Pembenaer willen passeeren, en deselve achterhaeld werden, sal d'helfte van haer goederen voor d'E. Compie, en de andere helfft voor den teuver blyven geconfisqueerd, gelijk by het oude contract is overeengekomen. [3])

18.

Soo een van beyde de parthyen van des anderen onderdanen en volck schade mogte komen te lyden off verongelijkt te werden, sal den beleedigde syne klagten voortbrengen, en geen justitie verkrygende, ongehouden blyven aen het gegeven woord.

---

[1]) Kostbare schelpen. Zie *Pieter van Dam's Beschryvinge* II. II, glossarium in voce.

[2]) Eilandje nabij Ceilon, het eind vormende van de z.g. Adamsbrug.

[3]) Dit staat noch in het contract van 1684, noch in dat van 1685.

19.

Den teuver zal gehouden blyven op dit eyland [1]) aen de heylige rivier tegens het eyland de St Crux een wacht te houden van 5 à 6 inlandse pions, om aldaer alle sluykers te attrapperen, nevens welke wacht altijd een pion van d'E. Comp[ie] zal werden gesteld.

Dit contract sal soo lang duuren, als beyde d'natiën in wesen sijn.

Onder stond aan d' linkerzyde: Als volmagten wegens den teuver, was getekend in Mallabaerse letteren door **Regnadapulle** en **Ramasondere-ayen** [2]); en aen d' regtersyde: Als volmagten wegens de Generale Comp[ie], was getekend: **P. Pijl, Dominicus d'Chavonnes,** en **M[rs] C[r] de Theil.**

Lager stond: 't Voorenstaende contract nagesien en geresumeerd sijnde, soo werd hetselve door mijn, Regnade Catte-teuver, by desen geratificeerd en geopprobeerd, belovende voor mijn en myne nakomelingen 't selve altijd in opregtigheyd te sullen onderhouden; was getekend door de hand van den theuver met eenige caracters.

Ter syden stond: Ons present: **P[r] Hoogerlinden** en **Claas Isaaksz.**

Nog lager stond: Wy, Hendrik Adriaen van Reede tot Drakensteyn, heere van Meydregt etc[a], Commissaris wegens de Generale Vrye Vereenigde Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp[ie], representeerde d'H. E. Heeren bewindhebberen van dien ter vergaderinge van 17[en], nagesien en geresumeerd hebbende 't voorenstaende contract, by de volmagten en den teuver getekend, soo wert hetselve by desen door ons geratificeerd en geapprobeerd wegens de Generale Comp[ie], en belooft 't selve voor altijt in opregtigheyd te sullen onderhouden en doen onderhouden.

Op 't eyland **Ramanacoyl,** den 11[en] September 1690, was getekend: **H. A. van Reede.**

In margine stond 's Comp[ies] zegel, in roode lacke gedruckt, en daeronder: Ter ordonnantie van welgedachte Zijn Hoog

---

[1]) Rammanacoyl.

[2]) Voor de titels pulle en ayen, die steeds achter den naam geplaatst worden, zie hiervóór noot 8 op blz. 32—33.

Edelheyd, was getekend: **Hendrik Swaerdecroon**, secretaris.

Hieronder stond in Mallabaerse letters: 't Voorenstaende hebben wy door Sijn Hoog Edelheyt sien tekenen, en was getekend: **Regnade-pulle** en **Ramasondere-ayen**.

Nog lager stond: Gecollationeerd, accordeerd, Ramanacoyl, den 13^en^ September 1690, was getekend: **G. v. Tholl**, eerste clercq.

DXXXII. SUMATRA'S WESTKUST.

18 October 1690. [1])

Na het contract van 1681 hadden die van Baros, onder de „opperregenten" radja d'Hoeloe en radja d'Ilir, zich rustig gehouden. In November 1689 overleed de nog jonge radja d'Ilir; de aangewezen opvolger was de zoon zijns broeders, die de goedkeuring der Compagnie vroeg en verkreeg op de opvolging. Hij verbond zich bij onderstaande acte tot trouw en onderdanigheid aan de Compagnie, en bevestigde het contract van 1681.

Acte en Eet van getrouheyt, ge- en beswooren door den nieuw vercoren radia d'Ilhier, Mage Radia, broederssoon van den jongst in November anno passado overleeden radia d'Ilhier, aan de E. Comp^ie^, den Edele Heere Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en de Edele Heeren Raeden van Nederlants India tot Batavia, mitsgaders den grootmagtigen coning van Manincabou, en als desselfs stadthouder de heere commandeur Salomon Le Sage, residerende tot Padang.

Naardien (het) Sijn Edelheyt, den WelEdele Heere Joannes Camphuys, Gouverneur-Generaal, en de E.E. Heeren Raden, weegens de G'octroyeerde Nederlantse Oostindise Comp^ie^ alhier in India belooft heeft met het affsterven van weylen radia d'Ilhier (tweede hooftregent deeser lantstreeke en negory **Baros**) die plaatsvulling van den overleeden met een ander aansienelijck bemint en wacker man van kennisse, trouwe en stant aan de E. Agtb. Heere Salomon Le Sage, commandeur deser

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1691*, twee-en-twintighste boeck, folio 534 e.v.

kuste (mitsgaders vanweegens den grootmagtigen coning van Minancabou gouverneur deser Westcust strantlanden), te stellen, en by Sijn E.Agtb. op 't versoek en voordraegen, uyt de naam van radia de Houlou en de verdere regenten, door radia Bandara en Magad de radia, nu radia Marrewassa (agtervolgens opgemelte E. heer commandeur en den raat tot Padang g'eerde missive, soo aan den resident en secunde, als aan radia d'Houlou en de regenten in dato 14 September deses jaars 1690 geschreven), alwaarby goetgevonden en verstaan is den persoon van Maege radia (sijnde broederssoon van den overleeden radia d'Ilhier, en tot de successie gewet- en geregtigt) te verkiesen, en niet alleen met de eernaam van den overleden radia d'Ilhier te honoreren en vereren, maar ook in alle desselfs waardigheden, eernamen, domynen (de regeringe), beneffens radia de Houlou en de verdere regenten en eerampten aan te stellen, onder de behoorlyke verseekering en verbintenisse (van een soodanigen weldaet) van getrouw- en opregtigheyt, soo lange hy leeve, sonder eenige de minste malitie ('t sy teegens wiens het weese mogte) by hem in hart, boesem off gedencken verborgen te houden off willen houden, te erkennen.

Dies sweere en belove hy voor Godt en de gantsche werelt en gemeente, soo groot als kleen, voor hem en syne kinderen, den opgemelten WelEdelen Heere Gouverneur-Generaal Joannes Camphuys en de Edele Heeren Raeden der Geoctroyeerde Nederlantse Oostindise Comp^ie alhier in India tot Batavia, mitsgaders den grootmagtigen coning van Minangcabou, en desselfs stadthouder, den Agtbaren Heer S. Le Sage, commandeur deser Sumatrase Westcust en strantlanden tot boven Sinkel, meergemelt (als zijn wettige heeren en zouverainen) alle getrouwigen gehoorsaemheyt in 't particulier, alsook aan te neemen het [1]) jongst tussen de E. Comp^ie en de regenten alhier van Baros in den jaere 1681 door de expresse heeren gecommitteerde opperkooplieden Joan van Lenen, althans Raat-extraordinaris van Nederlants-India en ambassadeur aan 't hoff van den coning van Persia, en weylen Arent Silvius vernieuwt en g'amplieert contract, [2]) 't selve meede in allen sijn poincten en deelen by radia d'Houlou, sijn meedebroeder en hooftregent, wylen radia d'Ilhier (als daarvan nu erffgenaam sijnde) en de verdere

[1]) Er staat: de.
[2]) Zie hiervóór, blz. 243 en volgende.

regenten belooft ende beëedigt sy, te sullen aanneemen, naarkomen, onderhouden en willen helpen onderhouden, alwaarom hem, radia de Houlou en de verdere regenten, beneffens de groote ouderlinge en aansienlijkste, alsook de gemeente deses volks, aannemen ter presentie van ons, ondergeschreeven, in 't bywesen van onse strantbewoonders, en beloven te eeren en in waarde te houden, meyntineeren, helpen houden en meyntineeren, idem tot voorkoming van alle onlusten, twist, tweespalt, in opregtigheyt, ten voordeele van de gantsche gemeente, ingesetenen en negorye, en naedeelen der algemeene vyanden, wien hij mogte sijn (off die van Aatchin), heylig en opregtelijk, sonder eenig bedrog off de minste beveynstheyt te willen en sullen leven.

Onder stont: Aldus naar voorlezing van 't jongst vermelde vernieuwde contract, en by haar gesamentlijk naar de Mametanche wyse beëedigt sijnde, is den deese tot meerder verseekering en een yders gerustheyt met haere en onse naamteekening onderteekent, en sulx dubbelt, soowel in 't Duyts als Maleyts.

Lager stont: Binnen 's E. Compies gefortificeerde loge tot **Baros**, deesen 18 October anno 1690, naar de vlugt Mamets 1102, den 10 der eersten maant Marem, [1] en was geteekent: **Radia d' Houlou**, **Radia d' Ilhier**, Orangkay-balleeuw [2]) Radia **Sittia-moeda**, Radia **Sittia-lela**, **Bandara**-radia en radia **Bandhara**.

Terzyde stont: Ons present, **Hendrik Mortier** en **Ns Spring**.

DXXXIII. TIMOR—ROTTI.

24 November 1690—3 Februari en 4 Mei 1691. [3])

De verschillende vorstjes en regenten van Rotti hadden zich in 1662 onder zeker toezicht van de Compagnie gesteld. (*Corpus* II, blz. 212—214). Desondanks traden zij herhaaldelijk vijandig tegen de Nederlanders op,

[1]) Muharram.

[2]) Zie hiervóór, noot 1 op blz. 198.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, alsmede in de *Overgecomen brieven 1692*, tiende boeck, folio 709 verso en volgende.

om zich, na getuchtigd te zijn, weer te verdeemoedigen en beloften van trouw en onderwerping af te leggen. (STAPEL, *De Archipel in 1684*, blz. 56—57 en de daar genoemde literatuur). Zoo ook in 1689, toen een deel der regenten in openlijken opstand kwamen tegen de Compagnie. Deze kreeg echter steun van de bondgenooten van Zuid-Timor en de trouw gebleven negorijen op Rotti, en medio 1690 zonden de Rottineezen eenige afgevaardigden naar Koepang, „om haer voor de E. Compie te verdemoedigen en meteenen te versoecken, dat de E. Compie haer wederom in genade gelieſde aen te nemen". Oneenigheden tusschen de Rottineezen onderling, en daden van vijandschap tegen 's Compagnies bondgenooten, tijdens de onderhandelingen bedreven, maakten, dat de besprekingen lang duurden. Nadat eindelijk 24 November overeenstemming verkregen was, vertrokken de onderhandelaars naar Rotti, om daar rapport uit te brengen en verschillende ceremoniën te vervullen, waarna zij op Koepang terugkeerden, waar 3 Februari de onderteekening plaats had. Daarbij lieten de onderhandelaars allen wat bloed uit hun arm in een kom met arak vloeien, deden daar wat buskruit door, legden er een musketkogel in, roerden alles met hun krissen goed dooreen, en dronken vervolgens allen een teugje van dit mengsel. Deze ceremonie droeg het karakter van de meest krachtige bezwering. De resident en zijn raad vierden den vrede met een maaltijd, den Rottineezen aangeboden, die echter wegens de uit Batavia voorgeschreven „mesnagie" maar zeer eenvoudig was. Nadat nu de Rottineezen vertrokken waren, kwam 16 Maart op Koepang een vaartuig uit Batavia aan, met een „schenckagie" voor de regenten. Er zat nu niets anders op dan hen te verzoeken, nogmaals naar Koepang te komen, om de geschenken in ontvangst te nemen. Op verzoek van de Hooge Regeering werd van deze gelegenheid gebruik gemaakt, om hun het verdrag nogmaals te doen onderteekenen. (*Onuitgegeven brief van resident en raad op Timor aan de Hooge Regeering te Batavia, d.d. 25 Mei 1691*).

Vredearticulen, opgesteld door 't operhoofd en den raad deses casteels Concordia op 't eyland **Timor**, ter presentie van de bondgenoten, coningen van **Coupang, Sonnebay** en **Amaby**[1]) tusschen die van de negoryen **Termane Lando, Ossipoko, Boke, Deka, Oynale, Thie** en **Loby**, Comp'ies trouwgeblevene ter eenre, en **Raccauw, Bulba, Carbaffa** en **Batoisie**,[2]) afgevallen en nu weder in genade aengenomene negoryen ter andere syde, bestaende in als volgt:

Eerste articul.

Dat alle voorgangene questiën, die sylieden tegen den

---

[1]) Rijkjes aan de Zuidpunt van Timor. Zie STAPEL, *De Archipel in 1684* en de daarbij behoorende kaart.

[2]) Alle rijkjes op of om Rotti, thans in de genoemde volgorde geheeten: Termanoe, Poeloe Landoe, Oemassapoko, Bokai, Dengka, Oënale, Thie, Lole, Renggo, Belbo, Korbaio (HEERES in *Corpus* II, blz. 214 leest ten onrechte Carbassa). Batoisie is een klip, vermoedelijk de Batoe-kashiel.

anderen gehad ofte nog soude mogen hebben, dood en te niet sal wesen, en in toekomende niet meer van 't selve gerept, geroerd off opgehaelt sal werden.

Ten tweeden.

Dat die van Rotty in 't generael niet sullen vermogen eenige Soloresen, Addonaren, Biemanesen,[1] Portugesen en andere handelaren, die sonder consent ofte vrygeleyde daer soude mogen komen, te gedogen of aen deselve eenige slaven etc[a] te verkoopen, maer haerlieden voor de eerste mael afwysen, met dese waerschouwing, dat andermael niet weder behoeven te komen, off dat sy, Rottinesen, gehouden sullen wesen haer van daer te verdryven en de goederen prijs te maken. Dog soo der eenige Maccassaren off Maleyers mogten aenkomen, sullen sy haer goederen aenslaen en d' personen vastsetten, om met 't een off 't ander vaertuyg aen 't casteel Concordia over te brengen en in handen van d E. Comp[ie] te leveren.

Ten derden.

Dat die van Rotty niet sullen met haere vaertuygen naer Solor, Ammarassie, Liffouw, Zavo,[2] ofte eenige andere plaetsen vermogen te vaeren, sonder daertoe een vrygeleyde van 't opperhooft en den raad te hebben verkregen; en byaldien dit komen over te treden,[3] en eenige haerder vaertuygen in zee quamen te attrapeeren, sullen de goederen prijs, en de personen als lijfeygenen voor d' E. Comp[ie] verklaerd werden.

Ten vierden.

Byaldien 't gebeurde, dat eenige slaven van haere meesters fugatief wierden, en haer in andere negoryen begaven, en haer daer sogten te onthouden ofte woonplaets te nemen, sullen de coningen ofte opperhoofden, in wiens negory de gevlugte komen, ieder, geene uytgesondert, gehouden wesen deselve aen den eygenaer te overhandigen.

Ten vijffden.

Byaldien daer eenige moetwilligers waren, die van d' een off

---

[1]) Respectievelijk bewoners van de Solor-eilanden, Adoenare en Bima.
[2]) Ammarassi aan de Zuidkust van Timor; Lifou in het Portugeesche enclave Oikoessi; Zavo is Sawoe.
[3]) Sic!

d' ander negorijs volckeren haere buffels, paerden, schapen ofte andere vee quamen te roven off te stelen, sal dien regent offte opperhooft, van wiens volck het soude mogen sijn, daeraen klagten wierden gedaen, gehouden wesen goed ondersoeck te doen of laten nemen, en sulx bevonden zijnde, den misdadiger by 't opperhooft en den raad tot Coupang over te leveren, om zijn straffe naer vereysch der sake te ontfangen.

Ten sesden.

Zoo wanneer in d' eene off d' ander negory tot Rotty eenige persoonen mogten komen, die uyt de naem van 't opperhooft off d' E. Comp[ie] eenige paarden, buffels, schapen ofte ietwes anders quamen op te eysschen ofte valsse praetjens te maeken, [1]) gelijk voor desen wel is geschied en bynae onder haerlieden in de gewoonte is, zullen de koningen ('t sy in wat negory sulx quam voor te vallen) die gasten in hegtenis setten en met 't een off ander vaertuyg naer Coupang oversenden, om haer straffe alhier naer merite te ontfangen, opdat alle onheylen, die daerdoor soude konnen ontstaen, voorgekomen mogen werden.

Ten sevenden.

De volckeren van Carbaffa sullen haerlieden weder onder haren wettigen coninck, genaemt Sodick, (die met het begin des oorlogs zig van daer heeft begeven, en sijn toevlugt op Termane onder d'E. Comp[ie] genomen), hebben te begeven, om alsvooren haer negory onder haer regte heer wederom te bewoonen en op te bouwen.

Ten agsten.

Gelijk mede die van Batoisse, onder haren coninck, genaemt Nosse, (die present op de negory Lando is) zullen vervoegen, om haer negory wederom op te bouwen en aldaer domicilium te nemen; dog byaldien de coning Nosse genegen mochte sijn op Lando te blyven en sijn regeeringe af te gaen, zoo zullen die volckeren van Bantoise, welke op de klip Batolain [2]) en elders gevlugt sijn, haer onder sodanig een regent moeten buygen en gehoorsaem sijn, als d'E. Comp[ie] sal oirdeelen daer de naeste en bequaemste toe te wesen.

---

[1]) Deze alinea is woordelijk overgenomen uit artikel 6 van het contract van 27 Juli 1662.

[2]) Vermoedelijk het tegenwoordige Batoe Lai of Noera Lai.

Ten negenden.

d'E. Comp[ie] sal niet gehouden sijn die van Termane, Lando, off andere trouw geblevene bondgenooten te constringeren om imand van de volckeren, die van de Bulbanesen, Raccouwers, Carbaffers, off imand van haren aenhang, geduurende den oorlog tot haerlieden zijn komen te overloopen,[1]) wederom te largeeren, vermits die by haren vader, d'E. Comp[ie], zijn gekomen, en in haer behoorlyke plicht gebleven. Maer sullen de Raccauwers en haren aenhang naer de ratificatie deses gehouden wesen, alle sodanige volckeren aen d'E. Comp[ie] ter hand te stellen, als er staende desen jongsten oorlog van de trouw geblevene negoryen tot haer zijn komen overloopen, om daermede naer goedvinden te handelen.

Ten tienden.

Zullen die van Raccauw, Bulba, etc[a], met haer aenkomst op 't eyland Rotty alle de Timoresen en Ammarasiërs wederom naer Ammarassy laten vertrecken, of ten waere dat eenig derselve genegen waeren naer herwaerts te komen, om onder onse Timorese regenten te blyven woonen, welke dan naer herwaerts[2]) zullen mogen gebragt werden.

Ten elfden.

Gelijk die van Termane en Lando alle de Coupanesen, Zonnebayers en Amabiërs, die haer aldaer nog sijn onthoudende, aen haere hoofden alhier op Coubang van gelyken zullen restitueren.

Ten twaalfden.

Insgelijx zullen d'koningen van Raccauw, Bulba, Batoise en Carbaffa (naer de ratificatie deses) haere negoryen weder opbouwen, en in deselve domicilium nemen, en de klip Batolain's paggering en sterkte demolieeren en in 't geheel afbreeken.

Ten derthienden.

Mede zoo zullen de koningen op 't eyland Rotty gehouden blyven, zoo wanneer ymand van den anderen zijn volck in haere negoryen quamen te loopen, om aldaer domicilium te nemen, deselve op te vatten en naer haer rechte heer en coninck over te stuuren.

---

[1]) Sic!
[2]) Koepang.

Ten veerthienden.

Zoo het mogte komen te gebeuren, dat door eenig interval eenige negory off negoryen op Rotty met den anderen in eenig verschil quamen te geraken, zoo sullen sy daeromme egter den anderen niet vyandelijk mogen aentasten, maer op 't spoedigste naer Coupang overkomen, om de oorsake van haer geschil aen 't opperhooft en den raad bekend te maeken, aen welkers advijs en goedvinden sy haer sullen moeten gedragen, om alsoo alle verdere verwyderingen voor te komen.

Ten vijftienden.

Mede sullen die van Bulba, Raccauw, Carbaffa en Batoissie gehouden zijn aff te wagten, wat Haer Hoog Edelens haerlieden tot boete voor gedane guastos[1]) op haer rebelly sal komen op te leggen.

Alle welke voorenstaende articulen wy alle in 't generael, en een ider van ons in 't besonder belooven sodanig te observeren en stiptelijk naer te komen, gelijk deselve ons ook volkomen, zoo in de Maleytse als onse moederlyke Rottinese tale, is overgetolkt[2]) en wel te verstaen gegeven, in den raad van 't casteel Concordia tot **Coupang** op 't eyland Timor, ter presentie van de Coupannese, Zonnebayse en Amabise koningen aldaer, in welker presentie wy tot teeken van onse goede meeninge, om dese voorenstaende vreede-articulen opregtelijk naer te komen, ons bloed onder den anderen gemengd, gevoegd met onsen swaersten eed, hebben gedroncken, en onse teekens hier onderaan gestelt.

Timor in 't casteel Concordia, ady 24e November 1690, en den 3en February 1691 ondertekend en beswooren van de navolgende koningen, als **Toncquanrak**, conink van Raccauw, **Kappa Mangeray**, tweede van Bulba, **Kedo Pelo**, tweede van Carbaffa, **Nosso**, coninck van Batoise, **Lilo Dutamma**, jongste koninck van Baka, **Dala Rotty**, tweede van Ossipoko, **Toncquanan**, coninck van Landa, **Koyanna Hoean**, coninck van Loly, **Henokanna**, coninck van Deka, **Fanky Porro**, coning van Oynaly, **Messa Poura**, coning van Thie, **Pelo Kina**, coning van Termane, de verdere Timorese regenten, present als getuygen: **Ammasoesang**, opperregent van Coepang, **Ammatano**, capitan

[1]) Onkosten.
[2]) Sic!

en tommegon van Coupang, **Ammataluyt**, alias **Amanecy**, aensienlijk tommegon der Amabiërs, **Ammabacky** en **Amababou**, aensienelyke tommegons van Sonnebay, en de koning van Amaphoan; en voor 't vertolcken: **Paulus van Coupang**, inlands schoolmeester, **Cornelis Boudens** en **Hendrik Jochemsz.**, present den geheelen raad (exepto Sr Johannes Hofman, die seer sieckelijk thuys leyt). En nu volgens ordere van Haer Hoog Edele, by haer g'eerde missive van dato 30 January 1691, 't duplicaat opnieuw van de naervolgde koningen ondertekend: 't merck van **Tonkanack**, coning van Raccauw, 't merk van **Teo Mangary**, coning van Bulba in plaets van desselvs oom, **Cappa Mangary**, die door impotentheyt van sijn vrouw niet mede is overgekomen; 't merck van **Kedo Pelo**, tweede van Carbaffa; 't merck van **Nosso**, coning van Battoise, 't merck van **Fanky Porro**, koning van Oynaly; 't merck van **Dala Rotty**, tweede van Ossipoko, dito van **Hoean**, vader en regeerder van den jongen koning **Coyanna Hoean** van Loly, 't merck van **Henokanna**, coning van Deka, (De koningen, genaemd **Messa Poura** van Thy en **Lilo Dutamma** van Baka, sijn niet mede overgekomen, alsoo dese bovenstaende regenten, sonder haer te wagten, de reyse naer herwaerts hebben ondernomen) 't merk van **Pelo Kina**, coning van Termane.

Onder stond: Ons voor 't vertolken uyt het Nederduyts in de Maleytse en Rottinese tale, was getekend: **Paulus van Coupang** en **Hendrik Jochemsz.**

Ter zyde: Als getuygen, en was getekend: 't merk van **Amasoesang**, opperregent van Coupang, dito van **Ammatano**, capitain en tommegon der Coupanesen, 't merck van **Amakobo**, een der hoofdregenten van d'Amabiërs, dewijl Amateluyt hier niet present en is; getekend 't merk van **Ambacky**, dito van **Amababou**, aensienelyke tommegons van Sonnebay.

Op de kant: Dese nevens- en ommestaende handteykeningen sijn op dato 4^e May 1691, in presentie van 't opperhooft en den raed, benevens de Timorese coningen en bondgenooten als getuygen, weder opnieuw agtervolgens d'ordere van Haer Hoog Ed^tes, weder ondertekend ten casteele Concordia op 't eyland **Timor**, was getekend: **Willem Moerman, Hans Jacob Keller, Stephanus Hoomoet**, en **Jacobus Corput.**

DXXXIV. PERZIE.

27 November 1690. [1])

Het krachtdadig optreden der Compagnie in Perzië (hiervóór blz. 367—370) had een tegenovergesteld effect gehad als daarvan verwacht was, en eerst in 1686 werd de handel der Compagnie weer gedeeltelijk vrijgegeven, hoewel van een vernieuwing van het zijdecontract nog geen sprake was (hiervóór blz. 410—412). Den 5den October 1689 trok de buitengewoon Raad van Indië, Jan van Leenen, als gezant der Hooge Regeering uit Batavia naar Perzië. Hij werd met veel eerbewijzen te Ispahan ontvangen, maar uit een brief van den sjah aan de regeering te Batavia blijkt, dat wel enkele grieven werden opgeheven en eenige verzoeken ingewilligd, maar dat ook ditmaal geen nieuw zijdecontract tot stand kwam. (VALENTIJN V, I, *Perzië*, blz. 257). Op Van Leenen's verzoek droeg de sjah aan den gouverneur van de havenstad Gamron op, wat welwillender jegens de Nederlanders te werk te gaan.

Translaat mandament door den konink Siah Suleman op den Gamronsen hartogh Mahamed Aly-chan, aan den Ed. heer ambassadeur Joan van Leene den 27e November 1690 verleent.

Godt.

L.S. 't zegel van Zyne Mayesteyt.

Daar is een gebod, dat de werelt te gehoorsamen heeft, gegeven, te weten, dat den hoogverhevenen ende aensienelyken in regering, Mahmed Aly-chan, regent tot **Gamron**, van onse koninklyke gunsten versekert zijnde, bekent zy, dat in desen tijd aen ons is voorgedragen, dat [hy] sig omtrent de residenten van de Nederlantse Compie, die aldaar haren coophandel dryven, niet tot haer genoegen comt te gedragen; daarom sal op den ontfang deses het van synen pligt wesen, voortaen omtrent gemelte natie met een goeden en heusschen ommegang alle faveur ende goetgunstigheyt te bewysen, ende niet toelaten dat ymant tegen de redelijkheyt haar in haren handel hinderlijk zy, waarmede blijft op de koninklyke gunsten verhoopende.

Geschreven in de maand Safer des jaars 1102.

Op den dos stond geschreven: Ter ordre van Syne Mayesteyt

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1690*, derde boeck, folio 1024.

op 't voordragen van Zijn Hoogheyt den Isiik agazy bassy[1]) (te weten dit mandament verleent).

Accordeert

Spahan in Persia, den 20en December 1690,[2])

P. Pierraard,

schryver.

DXXXV. PALEMBANG.

15—19 Januari 1691.[3])

In den loop van het jaar 1690 ontving de regeering te Batavia van den resident op Palembang „diverse klagten over de quadwilligheyt van Zultan Ratou omtrent de leverantie van peper". Ondanks de protesten van den resident werd de peper vol stof en vuil geleverd; de sultan wilde alleen Spaansche realen en geen Hollandsch geld in betaling aannemen, etc. Toen de Hooge Regeering hem wees op de bestaande overeenkomsten, verklaarde de vorst, dat hij wegens de „veelvuldigheyt der contracten" niet meer wist, waaraan hij zich had te houden. Zoo zag men zich te Batavia genoodzaakt, een commissaris naar Palembang te zenden, en den 5den November 1690 koos de opperkoopman Isaäc van Thye als zoodanig zee, voorzien van een uitvoerige instructie. Het gelukte hem, een „t'samentreckinge" van de bestaande contracten door den sultan te doen teekenen (*Generale missive, door G. G. en Raad van Indië aan Heeren-XVII gezonden d.d. 26 Maart 1691*).

T' samentreckinge van soodanige contracten, als in den jare 1662, 1678, 1679 en 1681 tusschen d' Generale Nederlandse Oostindische Compie, mitsgaders den Gouverneur-Generael ende de Raaden van India, sijn gemaeckt ende beslooten met den Sulthan Ratoe ende

---

[1]) Zie voor dezen titel, die zoo ongeveer beteekent opperceremoniemeester, HOTZ, *Cunaeus*, blz. 385.

[2]) Zooals uit noot 1 op blz. 545 blijkt, bevindt zich dit stuk, met nog eenige andere brieven en papieren van denzelfden datum, onder de Overgecomen brieven, die in 1690 in Nederland zouden zijn ontvangen, wat natuurlijk onmogelijk is. Trouwens op een dier papieren staat, in het schrift van den advocaat Pieter van Dam, aangeteekend: „Outfangen over den lantwegh den 9 Mei 1691." Deze geheele zending uit Perzië is dus in Amsterdam verkeerd gebundeld.

[3]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148, alsmede in de *Overgecomen brieven 1691*, tweede boeck, folio 581 en volgende.

het rijk van **Palembang**, met uytlatinge van verscheyde pointen en articulen, dewelke soo door de tijd vervallen, als naderhand voldaen, mitsgaders ook by nader overeenkomste verandert sijn, 't welk voor jegenwoordig sodanig geschied sy op het versoek van den coning van Palembang, tot voorkominge van alle misverstanden, die uyt de verscheydentheyt en veranderingen der gemelte contracten in eenige saken souden konnen ontstaen, om, onvermindert de bovengemelte contracten, in plaetse van deselve tot meerder klaerheyd te konnen dienen en in allen deele ter wedersyde opregtelijk nagekomen te werden.

1.

Ten eersten: Sal tusschen de Nederlandse Comp[ie] en den Sulthan van **Palembang** en syne wettige successeurs, als voorheen blyven en onderhouden werden een vaste ende onverbrekelyke vreede ende eendragt, dewelke voor altijt sal duuren.

2.

Ten tweeden: Is beslooten en vastgesteld, dat de negotie van de Comp[ie] op Palembang als voorheen gedreven sal werden met 4 expresse daartoe aengestelde cooplieden door den Sulthan, off met sooveel meer off minder, als den Sulthan sal gelieven goed te vinden, dog niet als in presentie van desselfs sabandaer, nemende den Sultan aen in effect daervoor te sullen respondeeren, mits dat des Comp[ies] opperhoofden geen coopmanschappen off contanten, van gemelte cooplieden op des Sultans naem gevordert werdende, sullen laten volgen dan met speciale ordere des Sultans off in presentie van desselfs sabandaer, en welke verstrecking off coophandel van d'E. Comp[ie] met des konings factoors ook niet sal mogen geschieden òff in gelt òff in goed alleen, maer in beyde de soorten, yder voor de geregte helfft, namentlijk om met één woord te seggen: halff kleden en halff gelt. En sullen ook d' prysen der kleden nae yders driffte in 't particulier niet mogen gereguleerd, maer door wedersijdse bewilliging moeten getroffen werden, invoegen gelijk den handel van cleden en coopmanschappen vereyscht, ende nae coopmans steyl in gebruyk is.

3.

Ten derden: Sal niemand dan de E. Nederlantse Compie alleen alle den peper, in 't rijk van Palembang vallende, mogen koopen en uytvoeren, ende voor een picol van 100 catty-China, off 122½ Hollantse ponden, aen den coning off syne factoors voldoen 3 rijxdaelders in contant gelt off Spaense reaelen, ende 3⅝ in kleeden offte andere coopmanschappen, die de Compie op Palembang mogte aenbrengen en verkoopen, sullende daerenboven voor 's conings geregtigheyt van d' uyt te voeren peper de Compie bovendien dan nog betaelen ¾ rds in contant voor yder picol peper, volgens oud gebruyk.

4.

Ten vierden: Ingevalle den peper, die aen de Compie geleverd werd, buyten gewoonte vuyl off met aerde en steentjes gemengd bevonden werd, sal den Sultan off desselffs sabandaer gehouden wesen de behoorlyke correctie daerover te doen, en te besorgen, dat se vóór de leverantie gesuyverd werd, opdat de Compie in haer gewigt geen nadeel kome te lyden, en goede peper voor haer gelt komt te erlangen.

5.

Ten vijfden: De peper, die binnen Palembang aen de Nederlandse Compie geleverd sal werden, sal door de cooplieden des coninx voor des logies wallen moeten gebragt en van daer verder in d' pakhuysen door 's Compies dienaers gedragen werden; maer wanneer der eenige afscheping geschied, dan sal den sabandaer, off die door hem daertoe gestelt sullen werden, deselve alleen affwegen, treckende daervoor volgens oud gebruyk dertig rijxdaelders des daegs, en bovendien nog voor gemelte sabandhaers en haere dienaers de gewone vertering van ...... stux cleetjes,[1] offte de waerde van dien, ter somma van .... [1]) rijxdaelders voor ider Compies schip, dat ses duysent picols [2]) peper komt te vervoeren, mitsgaders de kleender scheepen van minder qualiteyt,[3]) ider nae advenant, hetsy dat se voor de logie, off binnen de rivier van Palembang volgeladen werden, mits dat den

---

[1]) In geen der drie afschriften ingevuld.

[2]) Het *Contractboek* heeft: „ses picols".

[3]) Twee afschriften hebben hier „qualiteyt"; de *Overgecomen brieven van 1691* „quanditeyt".

sabandhaer en syne dienaers gehouden sullen wesen soo lange te wegen, als by het dagligt de teekens der daatse[1]) sullen kunnen gesien werden.

6.

Ten sesden: Soo wanneer Sultan Ratoe eenig gesantschap doet, soo sal de peper, daermede affgaende, alleenlijk tot schenckagie mogen dienen, ende niet boven de 1000 picols in een jaer bedragen, sonder van 's Compies residenten affgewogen te werden; ook sal deselve peper nae geen andere plaatsen tot schenckagie mogen gesonden werden, dan alleen nae Batavia, offte Malacca, sonder dat die gesanten tusschen wegen eenige plaatsen, dan door noot, vermogen aen te loopen, maer sulx doende door Sultan Ratou daerover gestraft moeten werden, om alle sluyckeryen des pepers te weren, tot welke besending dan ook het opperhooft tot Palembang de vereyschte pascedulen verleenen sal, even gelijk hy ook gehouden sal sijn, op des Sultans versoeck, desselfs verdere vaertuygen, alsook die van syne ondersaten, vertreckende nae eenige sodanige andere plaatsen, als tot nog toe gebruyckelijk is, met behoorlyke passen te voorsien, om by ontmoeting van 's Compies scheepen off vaertuygen voor geen zeerovers aengesien te werden, en alsoo van alle ongemack offte overlast bevrijd te blyven, mits dat dan ook met dese vaertuygen van den Sultan, als van syne ondersaten, geen peper altoos uytgevoerd, veel min aen andere natiën verschonken ofte verkocht sal mogen werden.

7.

Ten sevenden: Dat geene ondersaten van Palembang elders nae toe sullen vertrecken als onder behoorlyke pas van des Compies opperhooffd, denwelke sy, wederkomende, ook weder aen denselven in 's Compies logie sullen moeten vertoonen ende opgeven, wat goederen sy medegebragt hebben, alswanneer ook des Compies opperhooffd des noods vermogens zal wesen, om die vaertuygen te laten visiteeren, en te ondersoecken, off deselve geen verboden waeren, als amphioen en Cormandelse, Bengaelse off Suradse kleeden, komen aenbrengen, om in sulken geval volgens alle de gemaekte contracten tegen haer te procederen tot confiscatie van goed en vaertuyg, te verdeelen de helft voor den Sultan ende de helft voor de Nederlandse Compie.

[1]) Unster of weegstok. Zie hiervóór noot 2 op blz. 138.

8.

Ten agsten: Indien den Sultan Ratou eenige kleeden off andere goederen mogte komen te begeeren tot sijn gebruyck, sal Sijn Hoogheyt deselve mogen eysschen en genieten van des Comp[ie] residenten, soo die onder desselfs administratie berusten, off andersints deselve van Batavia laten ontbieden, mits daervoor betalende soo veel, als de E. Comp[ie] die affstaende off de prijs daervan bevorens bedongen zijn.

9.

Ten negenden: De Nederlandse Comp[ie] sal, gelijk als by het contract van den 20 April deses jaers 1678 beslooten is, aen de sonsang,[1]) off de mond van de Palembangse revier, mogen hebben en aenhouden een huys off rakit,[2]) omme voor haere dienaren en subjecten tot gemack off lijfberging te dienen, gelijk dat mede bovendien den Sulthan aen de Nederlandse Comp[ie] vergund heefft sodanigen erff en daerop geboude logie, regt over de stad Palembang, als de E. Comp[ie] volgens 't contract van den 29[en] Juny des jaers 1662 aldaer is besittende, met sodanige sekerheyt voor brand en andere ongemacken, als daeromtrent van noden sal wesen, en ook by 't vierde articul van 't contract des jaers 1662 bedongen is, namentlijk dat omtrent deselve logie niemand sal vermogen eenige huysen ofte woningen te bouwen ofte besitten binnen de distantie ten minsten van 50 vademen, om van deselve geen pereyckel van brand onderworpen te sijn.

10.

Ten tienden: Den Sulthan Ratou neemt aen op sijn koninklijk woord, en beloofd de ministers, goederen en coopmanschappen van d'E. Nederlandse Comp[ie] tot Palembang alle te samen te nemen en te houden onder sijn protexie en bescherminge tegens alle diegeene, die haer souden trachten te beschadigen off overlast aen te doen, geene uytgesondert.

11.

Ten elfden: De Nederlanders ofte andere subjecten van d'E. Comp[ie], 't sy vrye off lijfeygenen, schuldig ofte onschuldig, die

---

[1]) Songsong. Zie hiervóór, noot 4 op blz. 138.
[2]) Vlot. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 138.

souden willen van de E. Comp[ie] wegloopen en haer onder de protexie van den Zulthan of imand der grooten begeeven, en sal den Sultan, nog de gemelte syne grooten off onderdanen, niet vermogen aen te neemen, maer gehouden sijn aanstonds weder over te leveren aen het opperhoofd van d' Nederlandse Comp[ie], om gestraft te werden, en dat selfs niettegenstaende sy de Mahometaanse religie mogte aengenomen hebben; ende sullen het volck van d'E. Comp[ie] ook van gelyken doen met de onderdanen van den Sultan van Palembang, om yder heer èn meester over sijn dienaren en onderdanen te laten.

12.

Ten twaelfden: Wanneer eenige questiën ofte onlusten tusschen de onderdanen ofte subjecten van d'E. Comp[ie] ende de onderdanen van den Sultan Ratou mogte ontstaen, sal ider nae den regel en regtmatigheyd syne eygene onderdanen vermogen te straffen, sonder dat den een eenige de minste jurisdictie offte straffe over en tegens des anders onderdanen sal mogen voeren off exerceren.

13.

Ten derthienden: Sal het opperhooft van de Nederlandse Comp[ie] tot Palembang niet alleen 't gesag en gebied hebben over alle de onderdanen en subjecten van de gemelte Comp[ie], tot Palembang handelende offte aenkomende, om deselve te regten en in hare saeken voort te helpen, daer het nodig sal wesen, maer sullen daerenboven ook alle vreemde koopluyden, tot Palembang woonende ofte aenkomende, sorteren onder d'E. Comp[ie].

Alle welke voorenstaende poincten dan dusdanig sijn besloo-ten en opnieuw bevestigt door den oppercoopman commissaris Isaäc van Thye, uyt de name van de Generale Nederlandse Comp[ie], met den Sulthan Ratoe, konink van Palembang, soo voor hem als sijn wettige successeurs, in de stad **Palembang**, op den 15[e] January des jaers 1691, omme wyders by den Gouverneur-Generael ende de Raden van India tot Batavia mede metten eersten sodanig geapprobeerd en geratificeerd te werden.

Onder stond des Comp[ies] segel, in rooden lacke gedruckt, en daeronder: Ter ordere van Welgemelte Haer Edelhedens, was getekend: **Isaäc van Thye.**

Ter syden stond: Ten overstaen van ons, was getekend: **Willem Sabelaer, Willem Bolton** en **Rippert Pelle.** En was het-selve in de Maleytse tale met het koninxzegel bekragtigt, mitsgaders door den Sultan en verscheyde syner grooten getekend.

Ampliatie of nader verklaringe op het vernieuwde contract tusschen Haer Edelheden, den Heere Gouverneur-Generael ende de Heeren Raden van Nederlands India tot Batavia, als representeerende d'Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp[ie], door den oppercoopman Isaäc van Thye, als welgemelte Haer Edelhedens expres commissaris ter eenre, ende Sulthan Ratou Abdul d'Jamal, koning van **Palembang,** door Sijn Hoogheyds speciael gemagtigde, de princen Pangeran Diepa Cassoema, ende Kiay Maas Ario Panoela ende verdere adjuncten ter andere zyde.

D'princen Pangeran Diepa Cassoema, nevens Kiay Maas Ario Panoelar, schoonsoon en swager respectievelijk van Sultan Ratoe, koning van **Palembang,** als expres gemagtigde van gemelte Sijn Hoogheyt, verseld met Kiay Patsja Tanda, nevens de drie sabandaers, hebben in hunne byeenkomste met den commissaris Isaäc van Thye en den raed heden in Comp[ies] logie onderlinge gediscussieerd het verschil, nu sedert 2 à 3 jaren herwaarts getrotteerd hebbende tusschen gemelte Sijn Hoogheyt ende den resident Willem Sabelaer over het leveren van suyvere peper, als sustineerende Sijn Hoogheyt, volgens den teneur van 't contract van den 20[en] April 1678 met den heer commissaris Dirck de Haes, en de ampliatie van den 3[en] July desselven jaers, met de heer commissaris Joan van Leenen, dat hy met het leveren der peper konde volstaen, als deselve niet met aarde off steentjes vermengt was, schoon het stoff 10, 12, off meer percent bedroeg, als een eygen aard der peper sijnde, ende den resident Sabelaer in tegendeel, dat conform den inhoud der contracten de peper suyver ende schoon moest geleverd werden, terwijl het stoff geen coopmanswaer was, maer, als nergens tot nut, aenstonds weggeworpen wierd; waerop dan eyndelijk tusschen opgemelten commissaris en princen, uyt naem van wedersijdse principalen, vastgestelt en besloote is, dat de

peper, conform den teneur der gemelte contracten, en insonderheyt het vierde articul in 't gerenoveerde contract van den 15e deser maend, suyver en schoon sal geleverd werden, sooveel den coopman of leverancier doenlijk sal sijn; maer dewijl de bovenlanders off peperboeren dat greyn doorgaens stoffiger leveren dan wel voorheen, is verder overeengekomen en besloten, dat byaldien het peperstof uytterlijk niet boven drie percento komt te bedragen, dat d'E. Compie deselve dan als suyver aennemen en tegens den gestelden prijs betalen, mitsgaders dat onderwigt alleen dragen sal. Dog ingevalle het stoff meer dan drie ten hondert bedraegt, sal het overige verlies, volgens het voorig gebruyk, voor reekening van den leverancier komen, en het meerder bedragen van de geleverde peper gerabatteerd werden. Wesende geduurende en onder de verhandelinge deser saak door voornoemde gemagtigde princen ook geproponeerd de volgende twee poincten, met versoeck, dat deselve door den commissaris, alvoorens de finale decisie, mogten toegestaen en ingewilligt werden, tot voorkoming van schade en wegneminge van alle verwyderinge, namentlijk:

1.

Dat by het aenbrengen van peper deselve, soodrae die (volgens luyd van d'5e articul in 't vernieuwde contrackt) door Compies dienaren in 't pakhuys sal gedragen sijn, aenstonds sal werden gewogen, sonder 't selve (onder 't pretext van nodiger dienst) tot een ander tijt uyt te stellen, of de peper in 't packhuys ongewogen vernachten; maer ingevalle dat 't ander werk soo noodsakelijk was, dat d' peper nae de opdraeginge niet sou konnen gewogen werden, dat men dan liever de peper soo lang in de rakits voor d' wal der logie sou laten blyven liggen, tottertijt dat het den resident, off desselvs secunde, beter gelegen quam om die aenstonds af te wegen.

2.

Dat de leveranciers der peper wat beter genoegen mogt gegeven worden, als den resident die van haer ontfangt, in 't wegen met de daats, naamlijk dat de rottang, die hier ordinaris met een bogt onder 't end van de daats inhangt, mogt weggenomen werden, ten eynde men ook soude konnen sien, hoever de weegstock neerslaet als de peper aan de haack hangt; des-

gelijx dat men geen te ruymen uytslag neemt by 't inwegen van de peper, met de weegstock in 't opslaen te stutten, maer dat sulx ten genoegen van de leveranciers nae behooren geschiede, en op deselve wijs als de sabandaers die by de afscheeping de scheepsoverheden als waagmeester toewegen.

Welke voorschreven twee poincten den commissaris met advijs van rade billijk en regtmatig oirdeelende, Zijn Hoogheyt in allen deele volkomen werden toegestaen, en Comp'^{es} wegen g'agreërd, 't geen den resident alhier by instructie ook specialijk sal werden aenbevolen promptelijk te agtervolgen, waerby den commissaris nog gevoegt heeft, op het tweede poinct, dat byaldien de leveranciers eenig ongenoegen mogten scheppen by 't inweegen hunner peper, zy hetselve niet verswygen, maer de sabandaer bekend maken moeten, om met voorkennis en goedvinden van Sultan Ratou hun goedduncken daerover onsydig en in billijkheyt te uytten, alsoo d'ervarentheyt leerd, dat het opkroppen van geleden ongelijk veeltijds aenlyding tot verwydering geefft.

Tot naerkominge deses sijn hiervan gemaekt twee eensluydende geschriften, soo in de Nederlandse, als nae den sin en sinceren inhoud door den commissaris in de Maleytse tale gestelt en wedersijds uyt naem onser heeren principalen met de respectieve zegelen en ondertekeningen bekragtigt.

Onder stond: In 't Nederlands comptoir **Palembang**, den 19^{e} January a^{o} 1691, ofte den 18^{e} dag der maend Rabuil Achir, in 't jaer Ze, nae de reekening des propheets 1102, op Vrydag, dog eerst bekragtigt den 3^{e} February daeraenvolgende; en daeronder des E. Comp'^{es} zegel, in rooden lacke gedruckt, en was getekend: **Isaäc van Thye.**

Ter syden stond: Ten overstaen van ons, was getekend: **Willem Sabelaer, Willem Bolton** en **Rippert Pelton.** [1])

---

[1]) Sic! Onder het contract van 15 Januari teekent hij: „Pelle", wat zijn juiste naam was. Pelton zal een verschrijving van den copiist zijn, onder invloed van den vorigen naam: Bolton.

DXXXVI. BANTAM.

3 Maart 1691. [1])

Den 24en Augustus 1690 overleed de nog jeugdige sultan van Bantam, Aboel Fahaäl, zonder de opvolging te hebben geregeld. De vergadering van rijksgrooten plaatste den oudsten zoon van den overledene, den 18-jarigen Pangĕran Depati, op den troon, in de verwachting dat hy een willig werktuig in hun handen zou zijn. Inderdaad liet hij op hun aansporingen den ouden rijksbestuurder, Dipa Ningrat, gevangen nemen, en na diens weldra gevolgden dood onder verdachte omstandigheden, al zijn bezittingen verbeurd verklaren. Te Batavia zag men deze ontwikkeling der gebeurtenissen niet zonder zorg, te meer, daar de Engelsch-gezinde Noto Diredjo grooten invloed kreeg. Door een tactvol maar niettemin krachtig optreden slaagde de Hooge Regeering er evenwel in, den jongen vorst, die den titel Zein Alabadhin had aangenomen, voor zich te winnen, waarna benoeming volgde van een de Compagnie welgezinden rijksbestuurder. De Nederlandsche bezetting te Bantam werd versterkt tot 563 man. Den 3den Maart 1691 bevestigde de nieuwe vorst de door zijn voorgangers met de Compagnie gesloten verdragen. (*Onuitgegeven brief van G. G. en Rade aan Heeren-XVII de dato 26 Maart 1691*; De Jonge, *Opkomst* VIII, blz. LIV—LV, 70 en volgende).

Acte van vernieuwinge der tractaten, successive geslooten en bevestigd tusschen de Nederlandse Oostindische Compagnie en de voorgaende Bantamse coningen, tot welstand der wedersijdse landen en onderdanen, welke contracten heden, mits het overlyden van den Paducca Siry Sulthan Abul Fahael Mahomet Jaja, door den Ed[le] heer Isaäc de St. Martin, Raad-ordinaris van India, major, commissaris en afgesant vanwegen d'Ed[le] heer Gouverneur-Generael en d'E.E. heeren Raden van Nederlands India, ten bywesen van d'ondergetekende gequalificeerde dienaren van d'E. Comp[ie], met den wettigen gecroonden successeur, Paducca Siry Sultan Abul Mahassin Abdul Nasir, in tegenwoordigheyt van des Sultans vier broeders, versterckt met tien der gequalificeerste rijxraden, vernieuwt en nader bekragtigd werden, in maniere als volgt:

Dat de volgende drie contracten, zoo op den 10[e] July 1659

---

[1]) Uit het *Contractboek*. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8148.

tusschen de Kompie en den Sultan Agoen beraemd,[1]) vervolgens bevestigt in het tractaat van den 17en April 1684, met de heer praesident François Tack, benevens de verdere gecommitteerden, en den overleden Paducca Siry Sultan Abul Nasaar Abdul Cahaar en desselfs grooten binnen de stad Bantam geslooten, mitsgaders door den Edelen heer Joannes Camphuys, Gouverneur-Generael en d'E. heeren Raden van India binnen Batavia den 28en van deselve maend April geratificeerd,[2]) gelijk mede het contract van politie en commercie, geslooten tusschen d'gecommitteerde heeren Raden van India Willem van Outhoorn, Joan van Hoorn en Isaäc de St. Martin ter eenre, en den pangerang Aria Diepa Ningrat en Key Focke, nu pangerang Tajoudin, als volmagten van den Bantamsen koning op den 15en February 1686 binnen 't casteel Batavia overeengekomen, en door den Sultan van Bantam soowel als de Edle heer Gouverneur-Generael en de Raden van India op 20 Maert daeraenvolgende behoorlijk bekragtigt,[3]) dat alle de voorschreven poincten, in de drie contracten begrepen, in dese acte van renovatie verstaen en gehouden werden sodanig vernieuwt en bekragtigt te wesen, alsoff deselve van woord tot woord in desen waren ingeschreven, sonder daer iets aff of toe te doen, in maniere en gelijk als de gemelte contracten in dato 4 December 1687 door den heer Jacob Joris Pits met den overleden koning Sultan Abul Fahael voorschreven eens vernieuwt, bekragtigt en door gemelten Edlen heer Gouverneur-Generael en Raden den 18en February 1688 in 't casteel Batavia geratificeert zijn.[4])

En opdat dese acte van vernieuwinge off nader bevestinge der gemelte drie contracten te bestendiger en onverbreekelyker blyve en tot den jongsten dag duuren mag, soo belooven den Paducca Siry Sultan Abul Mahassin Mahomet Zein Alabadien,[5]) in tegenwoordigheyt van des koninx vier broeders, met namen Pangerang Cassatrian, Panambahan, Ratoe Bagus Mahomet Sale, en Ratoe Bagus Mahomet Tahier, gelijk mede de thien gequalificeerde rijcxraden, de pangerans Taejoudin, Natta

[1]) *Corpus* II, blz. 155 en volgende.
[2]) Hiervóór, blz. 336 en volgende.
[3]) Hiervóór, blz. 392 en volgende.
[4]) Er staat: „den 18en April 1688", wat onjuist is. Zie hiervóór, blz. 434 en volgende.
[5]) Er staat: Zeinol abidien.

Nagara, Natta Widjaja, Depatty Jadanagara, Raxa Nagara, Wangsa Juda Singaranoe, Marta Widiaja, Ratoe Bagus, Seminingrat, Gnabey Doetantaka, voor hem en syne naerkomelingen altoos en onwederroepelijk alle de poincten, in den meergemelte contracte begrepen, heyliglijk, getrouw en opregtelijk te sullen onderhouden, agtervolgen, mainteneeren en gestand doen, ook besorgen, dat se door alle syne grooten en onderdanen getrouw en opregt onderhouden, achtervolgt, gemainteneerd en gestand gedaen werden, sonder daerinne de alderminste infractie te gedoogen.

Gelijk mede den Edelen heer ordinaris Raad en majoor Isaäc St. Martin, uyt kragte van Sijn Ed[ms] commissie en volmagt, in tegenwoordigheyt van den E. collonel Jan Franse Holsteyn, den coopman en gesaghebber Louis de Keyser, den coopman Willem Caef, en den ondercoopman Thomas van Son, vanwegens d'Edele heer Gouverneur-Generael en de E.E. heeren Raden van India, uyt den naem van de Generale Nederlandse Oostindische Comp[ie] van haere syde insgelijx belooven te doen, en te besorgen dat gedaen werde.

Zijnde mitsdien hiervan gemaekt drie overeensluydende actens van vernieuwinge, in de Nederduytse, Javaense en Maleytse tale nevens malkanderen geschreven en door den voormelten Sultan ter presentie van de voormelte rijxprinsen en raden op den alcoran naer de Moorse wyse beswooren, ondertekend en besegelt, gelijk deselve door voorschreven Ed[le] heer Isaäc St Martijn en de verder gequalificeerde insgelijx ondertekend en versegelt sijn.

Alswanneer den Ed[le] heer Gouverneur-Generael en d'E.E. heeren Raden van India, representeerende de hoogste macht van d'Generale Nederlandse Oostindische Comp[ie] in dese landen, deselve tot Batavia in 't casteel mede ondertekenen en met het groot segel van de Comp[ie] bekragtigen sullen, een voor Haer Hoog Edele, een voor den Sultan, en een voor de Comp[ies] bevelhebberen, die op Bantam by den Sultan resideren en over 's Comp[ies] volk commanderen [1]) sullen.

Aldus gedaen, geaccordeerd en beslooten in 't casteel den Diamant, tot **Sourousoang**, de grootste stad in 't coningrijk van

[1]) Er staat: resideren.

Bantam, den 3^{en} Maert 1691 naer de Hollandse, en naer de Javaense reecqeningh op den 3^{en} dag van de maend Jumadel Achir [1]) des jaers 1102.

Onder het Javaense translaet stond des Sulthans zegel in rooden lacke, en daernevens met Sijn Hoogheyts eygen hand in d' Javaense tale: **Sultan Abul Mahasin Mahomet Zein Alabidien**, en daeronder de namen en zegels van des Zultans 4 gebroeders, te weten **Pangeran Cassatrian, Panambahan, Ratou Bagus Mahomet Sale**, en **Ratou Bagus Mahomet Tahir**, en vervolgens de namen en siappen [2]) van de 10 gequalificeerde grooten.

Onder het Nederduyts stond en was getekend: **I. de S' Martin**, en daernevens Sijn Ed^{les} zegel.

Ter syden stond: **Jan Fransz. Holsteyn, Louis de Keyser, Willem Caef**, en **Thomas van Son**, met een iders zegel daernevens.

By ons, Paducca Siry Sulthan Abul Mahassin Mahomet Zein Alabidien, in tegenwoordigheyt van onse vier broeders, met namen Pangeran Cassatrian, Pannabahan, Ratoe Bagus Mahomet Sale, en Rattoe Bagus Mahomet Tahier, benevens de thien gequalificeerde Bantamse rijxgrooten, de pangerans Tajoudin, Natta Nagara, Natta Widiaya, D'patty Jadanagara, Raxa Nagara, Wangsa Juda Singaranoe, Marta Widiaja, Ratoe Bagus, Semininrat en Gnabey Doetantaka, gelesen en overwogen sijnde de acte-obligatoir, in de maend Jumadil Auwal, den 2^{en} dag, sijnde Maendag, omtrent 11 uuren des tijds, in het jaer Daal naer d' leere onses propheets Mahomet 1095, by onsen overleden heer vader, Paducca Siry Sultan Abul Nasaar Abdul Cahaar, groot seshondert duysent rijxdaelders, ten behoeve van de Nederlandse Oostindische Comp^{ie} verleent ter saake van deugdelyke uytgeschootene penningen geduurende d' assistentie tegens de rebellen van het Bantamse rijk door den Ed^{le} heer Gouverneur-Generael Joannes Camphuys en d'E. heeren Raden van India, op instantelijk versoek van den overleden Sultan, onsen heer vader, in den jare 1093 nae de reekening van onsen profeet gedaen, gelijk mede het octroy van de erkentenis van de ontfange diensten,

[1]) Dschumada el akir.
[2]) Zegels.

aan bovengemelte heer Gouverneur-Generael en Raden van India, representeerende de Nederlandse Comp[ie], verleend, bestaende daarin, dat boven het voldoen der penningen ende oncosten, die de E. Comp[ie] in deselve assistentie verschooten heeft, en die, als boven gesegt, de somma van seshondert duysend rd[s] bedragen, gemelte E. Comp[ie] gepreviligeerd werd, met uytsluytinge van alle natiën, wie off van wat conditie deselve mochten wesen, om alle de peper, in de Bantamse, Lamponse en Sillibaarse landen vallende, alleen te mogen opkopen en uytvoeren; insgelijx daerentegen in te brengen en te verkoopen alle soorten van witte en geschilderde kleden, sonder dat imand, onder onse gehoorsaemheyt staende, de E. Comp[ie] daeromtrent geene de minste verhinderinge sullen mogen toebrengen, maer ter contrarie alle hulpe en adsistentie; voorts soo de voorschreven acte-obligatoir in dato 4[e] December 1687, off naer de Javaense reekening in 't jaer Jim 1099 naer de geboorte des profeets op den 29[ste] dag van d' maend Moharam, by den Paducca Siry Sulthan Abul Fahael Mahomet Jaja met den heer Jacob Jorisz. Pits vernieuwt en nader bekragtigt is,[1]) welke bovenstaende acte-obligatoir, sodanig deselve van woorde tot woorde lecht, beloven wy, Paducca Siry Sultan Abul Mahasin Mahomet Zein Alabidien, coninck van **Bantam**, in tegenwoordigheyt van de bovengenoemde princen en rijxraden, voor ons en onse erfgenamen opregtelijk te sullen onderhouden en naervolgen en doen naervolgen.

Tot naerkominge van 't welke verbinden wy ons selven, ons koninkrijk en desselvs inkomsten.

Aldus gedaen en overeengekomen in 't casteel den Diamant tot **Sourousoang**, grootste stad in 't coningrijk van **Bantam**, den 3[e] Maert 1691 naer de Hollandse, en naer de Javaense reecquening den 3[e] dag van de maend Jamudil-achir des jaers 1102.

Onder het Javaens translaet, en daernevens met Sijn Hoogheyds eygen hand in 't Javaans: **Sultan Mahassin Mahomet Zein Alabidien.**

Wat lager de namen van sijn 4 gebroeders, en vervolgens die van de 10 gequalificeerde grooten.

---

[1]) Hiervóór, blz. 437—438.

DXXXVII. KOROMANDEL.

17 September 1691. [1])

Na Golkonda te hebben veroverd, drongen de troepen van den Grootmogol geleidelijk meer naar het Zuiden op, en de vorsten van Gingi en Tanjore zagen dit niet zonder angst en vreeze geschieden. De Compagnie hield zich in het naderend conflict absoluut onzijdig, wat den vorst van Tanjore geenszins aanstond. In 1690 liet hij 's Compagnies hoofdplaats Negapatnam blokkeeren en isoleeren, en legde beslag op de loges en de koopwaren der Compagnie in die kleinere plaatsen, waar zij geen militaire bezetting had. Gouverneur Laurens Pit, de jonge, verzamelde zoo spoedig mogelijk een legermacht, trok tegen de troepen van Tanjore in het veld en behaalde veel succes. Het einde van den strijd kwam met onderstaand contract, waarbij 's Compagnies oude rechten in Tanjore nog werden uitgebreid. (*Onuitgegeven brief van Laurens Pit en raad naar Batavia, d.d. 19 September 1691*).

Artyculen van verdrag en alliantie, gesloten en aangegaan tusschen Sijn Hoogheyt, Ragie Estrie Sahagie Mageragie Chiole Ragie Toekoe, vorst der **Tansjouwerse landen** ter eenre en d'Ed^e Doorlugtige Nederlantse Oostindise Comp^ie ter andere zyde.

Dat de oorlog en alle verwyderingen, tusschen den vorst Sahagie Ragie en d'E. Comp^ie gevallen, van nu aff sal cesseren en verandert werden in een vaste, onverbrekelyke en altijtduirende vrede en vrunt- en bontgenootschap, die wedersijts met het aangaan van dit contract by de onderdanen stantgrypen en onderhouden werden sal, onder sodanige conditiën, previlegiën en voorregten, als bevorens by twee contracten tussen den vorst Regosie Ragie, Zijn Hoogheyts Sahagias heer vader, den 11^den December van het jaar 1676, en Hooggemelte Zijn Hoogheyt Sahasie den 17 Maart 1688 met de Generale Comp^ie bedongen en veraccordeert zijn, [2]) dewelke in hare volle delen, sonder de minste uytsondering, sullen blyven continueren en by desen als vernieuwt en naar derselver inhout en teneure Comp^ies commersie in dese Sijn Hoogheyts landen van **Tansjou-**

---

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1692*, twaalfde boeck, folio 214 en volgende. Ook in de verzameling der *Kamer Zeeland*, no. 8368, II. De datum is die van de collationeering.

[2]) Het contract van 11 December 1676 hiervóór, blz. 34 en volgende; dat van 17 Maart 1688 blz. 446 en volgende. Opgemerkt diene, dat Sahagies vader niet Regosie, maar Egosie heette.

wer te werden gedreven, even off deselve poincten hierby waren geïnsereert, en bovendien tot de naauwer verbintenisse en versekering wedersijts nog overeengekomen en besloten het volgende:

Dat alle koopmanschappen van de E. Compie, op de marktplaatsen **Darasoerpette, Munanpette, Mannargoil, Adrangapatnam, Trimelevaas** en **Carcal** [1]) vóór dese ontstane verschillen berustende geweest, ten eersten wederom aan de bediendens van de E. Compie, met de bangsaals, [2]) daar deselve in hebben gelegen, sonder eenige schade sullen werden overgegeven, off de goederen, daeruyt genomen, naar Comp'ies gestelde prysen vergoet.

Ook sal alle hetgene te voren door eenige pandidaers [3]) off andere hoofden daer uytgenomen en genoten is, onder voorgeven van hetselve uyt de toecomstige tollen te sullen voldoen, met den eerste naar de vaste prysen, sooals die ten tyde van de verstrecking is geweest, werden betaalt en aan d'E. Compie uytgekeert, en niemant, 't zy wie 't ook soude mogen wesen, eenige vooruytverstrecking van koopmanschappen voortaan oyt meer mogen pretenderen, hetsy in voldoening van de toecomstige thollen, off wel voor minder prijs, maar sullen, yets daarvan begerende, gehouden wesen 't selve ten eersten aan 's Comp'ies bediende op de marktplaatsen te voldoen tegen de prijs, waarvoor het aan een yder wert vercogt, en welke stelling van prijs om deselve te verhogen of te verlagen naa tijts gelegentheyt en coers van de negotie alleen sal blyven en dependeren aan het goedvinden en believen van de E. Compie, sonder dat de regenten daarin de dienaren van d'E. Compie sullen mogen constringeren de minste verandering te maken.

Van Comp'ies wegen sal niet mogen gepretendeert werden de nely in het land overal voor minder of meerder prijs te doen vercopen als de regenten begeren, en haer inwoonders niet beletten die aldaar te gaan inkopen. En sal vanwegen den duan

---

[1]) Alle plaatsjes aan de kust, in de nabijheid van Negapatnam.

[2]) Hier: opslagplaatsen. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 127 en noot 4 op blz. 148.

[3]) Regenten of pachters. Zie hiervóór noot 2 op blz. 127.

geen basaar van nely op **Sapegoil**[1]) meer mogen gehouden werden, maer wel eenige andere kleene winkeltjes, gelijk het in oude tyden is geweest.

Het sal aan alle inwoonders van den vorst, soo onder het gebiet van Wawesie als Regesie-pandidaar, vrystaan en onverhindert gelaten werden naar Comp'es stad **Nagapatnam**, mitsgaders buyten de stad[2]) **Ciormandelan** en tien dorpen te mogen invoeren en aanbrengen allerhande slag van koopmanschappen en granen, uytgesondert eenlijk rijs en nely, ten reguarde van die onder het gebiet van Regosie gehoren, waermede den eenanderen[3]) naa haren believen sullen mogen affkomen en hare waren volgens eygen goetvinden vercopen.

De negotie van kleden, gelijk bevorens altijt is gedaan, sal by de wevers vry en onverhindert door d'E. Comp'e werden gedreven, en d' pandidaars en mindere regenten haar daarmede in 't minste niet hebben te bemoeyen; ook omtrent de kleden van het dorp **Trimelepatnam**[4]) en andere plaatsen, daar deselve werden ingesamelt en opgecogt van particuliere kledenkopers van Comp'es stad en tien dorpen, geen hoger tollen dan van outs gebruykelijk werden gestelt, nog daarin eenige verhindering toegebragt.

De boyers ofte ossendryvers van d'E. Comp'e sullen door niemant van de pandidaars off andere mogen gedwongen werden iets anders te doen dan hare diensten voor d'E. Comp'e en het aanvoeren van granen na 's Comp'es stad en dorpen.

Het brandhout voor Comp'es steenbakkeryen sal naar ouder gewoonte met karren uyt het land mogen gebragt werden ter plaatse, daar d'E. Comp'e sal nodig hebben, sonder dat de pandidaars off andere regenten eenig gelt van de houthackers sullen mogen pretenderen off affdringen, alsmede niet van de steenbackers en kalkbranders, maar alles ongemolesteert laten passeren en voortgank nemen.

---

[1]) ? Misschien een verbastering van Mangicolle, even ten Zuiden van Negapatnam.

[2]) Duidelijker ware: de buytenstad. Zie hiervóór noot 2 op blz. 303.

[3]) Vermoedelijk een verschrijving voor: enwoonderen, of inlanderen.

[4]) Iets Noordelijker van Negapatnam dan Karkal.

's Compagnies Nederlantse dienaren, met pallenquins, [1]) te paart, off soo als het mogt komen voor te vallen de landwegen gebruykende, alsmede 's Comp[ies] pions, [2]) met brieven en eenige packies komende, sullen niet gehouden wesen elders [3]) tol te betalen, en van gelyken niet qualijk gehandelt off in hare reyse het minste belet toegebragt werden.

Voortaan sal de E. Comp[ie] onder dreygementen niet meer werden moeyelijk gevallen de schenkagies aan den vorst te moeten schicken na de wille der regenten, maar sal als een vrye gifte van haar wil moeten dependeren, sodanig als hare negotie onbekommert en voorspoedig sal komen gedreven te werden.

't Contract van nely, gemaakt met Rengo en Keesjoe-pandidaar [4]) sal, sooveel daaraan nog resteert, werden nagecomen.

Onder stont: Gecollationeert, accordeert, Negapatnam den 17 September 1691; was getekent: **Albert van Weede**, eerste clercq. [5])

DXXXVIII. MALABAAR.

29 September 1691. [6])

Van de kust van Madura en Ceilon trok Van Rheede om kaap Komorin naar de kust van Malabaar, waar hem eveneens veel werk wachtte. De

---

[1]) Draagstoelen.

[2]) Hier in de beteekenis van: boden.

[3]) Blijkbaar bedoeld als: ergens.

[4]) Contracten van zuiver commercieelen aard zijn in dit werk niet opgenomen.

[5]) In het afschrift der *Kamer Zeeland* luidt deze laatste alinea anders, namelijk:

Onder stond: Gecollationeerd, accordeerd, Negapatnam, den 31 Augustus 1691; was geteken: ALBERT VAN WEEDE, eerste klerk.

Onder stond: gecollationeerd, accordeert, Jaffanapatnam, den 10 September anno 1691; was getekent: C. VAN SON, secretaris.

Onder stond: Accordeert; was geteekend: F. L. BILLING, eerste gezworen klerk.

Opgemerkt dient verder te worden, dat de vorst Sahagie-ragie bovenstaand contract eerst in 1693 door zijn zegel bekrachtigde. Zie het contract van 11 Augustus 1693.

[6]) Uit de contractenverzameling der *Kamer Zeeland*, 8368, IV, blz. 13 en volgende. Ook in de *Overgecomen brieven 1692*, sevende boeck, ongefolieerd. Het oorspronkelijke sevende boeck is verloren gegaan, en op verlangen van

positie der Compagnie was daar in de laatste jaren hard achteruitgegaan, niet het minst door de schuld der ambtenaren, „van kleyne tot de hoogste". Van het Zuiden komende bezocht Van Rheede allereerst het rijk van Trevancore en het daarmede verwante Atingen, waar hij door een nieuw verdrag de rechten der Compagnie duidelijk omschreef. (*Onuitgegeven brief van commandeur en raad van Malabaar aan Heeren-XVII d.d. 17 Februari 1692*).

Contrakt van vriendschap, aangegaan en gemaakt weegens de Generaele Vrye Vereenigde Nederlandse Geoctroyeerde Oostindische Comp^ie door den Hoog-Edele Welgeboren Heere, Heere Hendrik Adriaan van Reede tot Drakensteen, Heere van Mydregt etc^a, onder de ordre van de ridderschap en uit deselve ordre gecommitteerd ter vergaderinge van de Edele Mogende Heeren Staaten 's lands van Utregt, als commissaris representeerende de Edele Heeren bewindhebberen van voormelte Compagnie ter vergaderinge 17^ene ter eenre, en den Grootmagtigen prince Kellorma, koning van 't rijk van **Trevankoor** ter andere zyde.

1.

Eerstelijk zal daar wesen tusschen d'E. Comp^ie en den koning van **Trevankoor** een eeuwige vrindschap, zo lange son en maan aan den hemel zullen staan.

2.

Alle vyanden van d'E. Comp^ie zullen weesen vyanden van den koning van Trevankoor, en zullen malkanderen by nood alle hulpe en bystand bewysen, nadat ieders gelegentheyd zal toelaten.

3.

Geene Europeese natiën, hoedanig deselve ook zoude weesen genaamd, zal den koning van Trevankoor in syne landen en het gebied van **Atingen** [1]) gedogen deselve aldaar komen wonen of handelen.

Heeren-XVII zijn in het midden van de 18de eeuw alle daarin gestaan hebbende stukken op de verschillende kantoren opnieuw gecopieerd. Deze copie is in 1754 in Nederland aangekomen, en toen in de serie van 1692 geplaatst. Verder in de *Overgecomen brieven 1694*, sevende boeck, folio 296 en volgende.

[1]) Voor de verhouding van Atingen tot Trevancore zie hiervóór, blz. 498, en beneden in den tekst van dit contract.

4.

Alle contrakten van vreede en negotie, voormalen tussen d'E. Comp[ie] en koningen van Trevankoor gemaakt, zullen alsnog blyven in haar geheel en volle vigeur.

5.

Ende dewyle d'E. Comp[ie] voorheeft door de gunste des konings van Trevankoor in sijn landen een groote handel te stabileeren, zo beloofdt den koning van Trevankoor voor zig zelfs, zyne princen-nasaten en verdere heeren onder zijn gebied, de personen, die d'E. Comp[ie] tot voormelte handel zal gebruiken, mitsgaders hare kooplieden, te nemen onder zijn bescherminge, en dezelve te bewaeren tegen alle overlast.

6.

Alle den peper, vallende in de landen van Trevankoor en Atingen, beloofdt den koning aan d'E. Comp[ie] alleen te zullen doen leveren op zodanige plaatsen, als daartoe bequaam geoordeelt werden.

7.

Uyt geen plaatzen der stranden beloofd den koning eenige peper te zullen laten uitvoeren door iemand ter wereld, dan alleen d'E. Comp[ie].

8.

Alle de peeper, die tersluik uit het land mogte vervoerd werden, en door het volk van d E. Comp[ie] of den koning agterhaald, sodanigen peper zal verbeurt zijn, d'eene helft voor d'E. Comp[ie] en de ander helft voor den koning. En zo de sluikers bevonden werden te wesen onderdanen van Trevankoor of Atingen, zullen deselve overgelevert werden aan den koning, omme aldaar haer straffe te ontfangen.

9.

Niemand zal eenigen amphioen te water in 't gebied van den koning van Trevankoor mogen brengen, dan alleen de Comp[ie] door haare dienaaren.

10.

Den koning van Trevankoor belooft nu, nog ten eeuwigen dagen, geen wilden caneel in desselfs landen zal werden geschild, of, geschildt zijnde, daar uitgevoert.

11.

Het zal d'E. Comp^{ie} vrystaan in het dorp **Cottaty** te bouwen een huys van kalk en steen, tot berginge van koopmanschappen voor brand, roovers en nagtdieve, mitsgaders tot logement van een factoor, die aldaar zal gesonden werden om den handel te dryven.

12.

Van gelyken en ten selven eynden om de goederen uit der zee van boord aan land, en wederom ingekogte koopmanschappen van lant aan boordt te brengen, zal d'E. Comp^{ie} meede gepermitteerd zijn op **Corelan** te maken een huys, vry voor brand en dieven, van kalk en steen, en zullen daarin ook geplaats werden eenige 's Comp^{ies} dienaaren, tot den handel noodzakelijk.

13.

Gelijk ook zodanig d'E. Comp^{ie} zal vrystaan de logie tot **Tengapatnam** te repareeren en bevryden voor ongelucken.

14.

So 't mogte gebeuren d'E. Comp^{ie} nodig vond buyten voormelte plaatsen ergens anders haere dienaren te zenden, zal zulx gepermitteerd zijn, 't zy aan de zeestranden of in 't land, op zodanige plaatsen, tot de negotie best gelegen, zonder onderscheed, alwaar dezelve woning tot haer verblijf zullen mogen maken.

15.

Indien 't geviel, dat eenige inlandsche kooplieden, van d'E. Comp^{ie} geld ontfangen hebbende om handelwharen daarvoor te leveren, en zy moedwillig nalieten dat te voldoen, zo zal het aan 's Comp^{ies} dienaaren vrystaan, sodanige luyden tot de voldoeninge te constringeeren, waartoe den koning of zyne regenten zullen gehouden weesen de behulpzame hand te bieden.

16.

Alle aankomende goederen en koopmanschappen, die door d'E. Comp^{ie} zoude moogen werden aangebragt, zullen geen thol betalen.

17.

Alle waaren, die door d'E. Comp^{ie} mogten werden ingekogt,

zullen sodanige thollen by de verkoopers betaald werden, als die van Ceylon gewend zijn en aldaar van ouds gebruikelijk is geweest.

18.

Eenige questy onder bydesijdse onderdanen komende, zal den schuldige by zijn overigheyd gestraft werden na iders wyse en regt; en zo dezelve malkanderen mogten doodslaan, zo zal den doodslager zonder aanzien van perzoon by zijn eygen regter ook gedood werden.

19.

Indien 't quam voor te vallen eenige scheepen, chialoupen of inlandse vaartuygen van d'E. Comp[ie] haer onderdanen en kooplieden door stormen of eenige andere ongelucken quamen te blyven op eenige stranden, gehorende onder het gebied van den koning van Trevankoor, so sal denzelven gehouden weesen de geborge goederen, waarmeede de verongelukte scheepen, sloepen of inlandse vaartuygen zijn geladen geweest of daaraan gehoord hebben, weder te geven aan de Comp[ie] zonder pretentie van strandregt; en zal alleen maar betaald werden 't bergloon aan dengeenen, die gearbeid heeft om eenig goed in de behoudenis te brengen.

20.

Alle voormelte conditiën zijn ook te verstaan in de landen, gehorende onder de koninginne van Atingen, als moeder van Trevankoor, zullende d'E. Comp[ie] en haere dienaren aldaar dezelve vryheyd mogen genieten, als hiervóór van Trevankoor aangehaelt is.

21.

So iemand van 's Comp[ies] onderdanen of dienaren mogte weglopen en zig onthouden in 't gebied van den koning van Trevankoor of Atingen, zo zal den koning sorge dragen sodanige gevlugte perzoon of perzonen weederom aan d'E. Comp[ie] overgelevert werden.

22.

Ende dewijl het zoveel malen is komen te blyke, dat de Europeën en Portugeese papen altijd twist soeken te rockenen tusschen d'E. Comp[ie] en de Mallabaarse vorsten, waardoor veelmaal verwyderingen ontstaan, zo beloofdt den koning alle blanke

papen, wonende in 't land en aan de zeestranden, van onder zijn gebied en Atingen te doen vertrekken, zullende de inlandsche Christenen gepermitteerd zijn haar met inlandse priesters te mogen bedienen, waarin d'E. Comp[ie] haer de behulpsaame hand sal bieden.

Hiervan zijn gemaakt vier eensluydende instrumenten, twee in de Hollandse en twee in de Mallabaarse sprake, daarvan ider twee zal behouden.

Aldus gedaan en besloten in 't hof van **Atingen** tot **Trevandeboran**, den 29 September 1691, zijnde na de Mallabaarse stijl 't jaar Coylan 867, den 18 dag der maend Kannie.

Onder stond geteekendt: den koning van **Trevankoor** met zijn gewoone signatuure, zijnde een bloemetak; daarbenevens in Mallabaarse caracters: **Critoeliam.** [1])

Ter zyde stond: Uyt name en ordre van Sijn Hoog Ed. Gestrenge, in het hoofd deeses vermeldt, was geteekend: **A' Wighmans.**

Onder stondt: Accordeert, was geteekend: **Bern. Schroder**, eerste klerk.

Lager: Accordeert, geteekent: **F. Dhaenens**, eerste geswoore klerk.

Onder stont: Accordeert, was getekent: **F. I. Billing**, eerste gesworen clerck. [2])

---

[1]) Op blz. 498 teekent de vorst: Tulliam, uitgesproken als toeliam.

[2]) De vele onderteekeningen en accoord-verklaringen zijn het gevolg van het feit, dat dit een latere kopie van 1754 is. Zie noot 1 bij den titel van dit contract.

DXXXIX. MALABAAR.

16 November 1691. [1]

Ernstiger wantoestanden dan in Trevancore vond Van Rheede in de Noordelijker gelegen staten. In Cochin, met zijn ingewikkelden regeeringsvorm, heerschte een burgeroorlog, waarin zich ook de Samorijn, de vorst van het aangrenzende Calicoet, had gemengd, zoo „dat den staat van het Cochinsche rijk en Compies vervallen respect langs de geheele custe noodwendig redres meriteerde". Al spoedig bleek, dat de verschillende vorsten zich niet zonder meer bij 's Compagnies inmenging wilden neerleggen, zoodat Van Rheede tot wapengeweld moest overgaan. Dit had succes, en de nog steeds machtige Samorijn onderteekende onderstaand verdrag van vrede en vriendschap. (*Brief van commandeur en raad van Malabaar aan Heeren-XVII, d.d. 17 Februari 1692; Instructie van Van Rheede voor den commandeur van Malabaar, d.d. 23 November 1691.*)

Nader verbond [2]) van vriendschap, aangegaan tusschen den grooten koning Sammorijn, uyt het geslagt der oude origineele koningen, Kelke Koylan genaamd, voor sigzelven en vanwegens desselfs princen en erfgenaamen ter eenre,

en uyt naame van de Generalen Nederlandse Compie ter andere zyde,

door den HoogEd. Welgebooren Heere, [3]) Heer Hendrik Adriaan van Rheede tot Drakenstijn, Heere van Mydrecht etca, Commissaris wegens gemelte Compie, representeerende d'E. Heeren bewindhebberen van dien ter vergaderinge van Seventhienen.

Daar zijn voormalen veele tractaten en contracten van vrede en vriendschap gemaakt tusschen de heeren koningen Sammorijn en de Generale Nederduytsche Compie, maar door de ongeluckige tyden zijn dezelve nog niet nagekomen als het wel had behoord; daarom soo werd opnieuw beslooten:

Articul 1.

Eerstelijk sal er wesen tusschen den koning van Sammorijn, [4])

[1]) Uit de *Overgecomen brieven 1692*, sevende boeck, ongefolieerd. Ook dit is een latere copie, van 1753. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 563. Verder in de *Overgecomen brieven 1694*, sevende boeck, folio 299 en volgende.

[2]) Er staat: verband.

[3]) Er staat: Heeren.

[4]) Sic! Samorijn is niet de naam van een land, maar de titel van den vorst. Het is een verbastering van het inheemsche Samudri, heerscher der zee.

princen, gouverneurs en d'ingesetenen in 't generaal, en de Hollandse natie, staande onder d'E. Comp'e, een vertrouwen, vriendschap, vaste overeenkoming en opregte eendragt van harten, zonder eenige schalkheyd off bedrog, soo lang son en maan duurt.

2.

Ingevalle den koning of het rijk van den Sammorijn mogte benouwd werden door de vyanden te lande, [1]) sal de E. Comp'e gehouden wesen Zijn Hoogheyt te helpen en bystant te doen, en, na de gelegenthijd van tijd en magt, tot haarder coste.

3.

Insgelijks indien eenige Europiaanse vyanden, die 's Comp'es vyanden zijn, hun fytelijk willende begeven te lande [1]) of te water tegen den koning van Sammorijn, desselfs rijk ofte onderdanen, des versogt wesende door gemelte koning, zal d'E. Comp'e gehouden wesen bystand te doen, te water en te lande, [1]) na gelegenthijt van tijd, magt en noodsakelijkhijt, tot haarder kosten.

4.

Zo meede ten wederzyde, indien de Hollandse natie, sorterende onder de E. Comp'e ter custe Mallabaar, mogte benouwd werden van de vyanden, komende te lande of te water, verbind den Sammorijn en desselfs princen-successeurs hun, d'E. Comp'e te helpen en bystand te doen na tijds gelegenthijd en noodsaakelijkheyd, tot haarder coste.

5.

Aangezien d'E. Comp'e beschermheer is van de koningen uit het rijk van **Cochim**, uyt de stamhuysen Moetadavile en Chaloer, [2]) en gehouden is oorlog te voeren tegen alle de vyanden, onderdanen en rebellige onderhoorige, belooft den Sammorijn voor sigselven en voor zijn nakomelingen zijn magt te voegen by die van d'E. Comp'e, om in dit geval de voormelte verpligting te volbrengen, de kosten ider tot zijn lasten.

6.

Aangemerkt het huys van de koningen van **Cranganoor** de

[1]) Er staat: te landen.
[2]) Zie *Corpus* II, blz. 489 met noot 3.

Sima of Paddenjatte Coyly, dewelke oorsaak zijn geweest van de verbrekinge der vriendschap, die er geweest is tusschen den koning [1]) van Sammorijn en d'E. Comp[ie], door listhijt, mislydingen en bedrog, waaromme denzelven zig heeft afgetrocken en ten enemaal afstand gedaan van alle de verpligtingen, die er was met den koning van Sammorijn, sonder eenige regt off pretentie zig heeft ingelaaten en onderworpen onder de bescherming en onderdanighijt van d'E. Comp[ie] en den cooning van Cochim, en ten laasten is denzelven soo ondankbaar en veranderlijk geworden, dat hy zig heeft gevoegt by de publicque vyanden van d'E. Comp[ie] en den koning van Cochim, publiceerende den oorlog tegens d'E. Comp[ie] met het afbranden van alle de woningen buyten de fortresse van Cranganoor, sonder eenige reeden, soodat d'E. Comp[ie] is genoodsaakt de wapenen op te vatten, en is gewapenderhand in de landen van Cranganoor de Sima getrocken, en door een regtmatigen oorlogh het gantschen land en [2]) 't hoff van Poedicolotto vermeesterd, waarvan de E. Comp[ie] heer geworden zijnde, stond haar vry met die conqueste te handelen naar haar welbehagen, sonder te misdoen nog te beleedigen de verdere Mallabaarse koningen en ragias; dierhalven zijn de landen van voormelte Padinjattoe Coyly door d'E. Comp[ie] tot meerder bevesting van vriendschap en het vertrouwen aan den koning van Sammorijn en desselfs erfgenaamen in eygendom opgedragen, met alle haar middelen en eygendommen, geregtigheeden en besittingen, sodanig als haar meester voorheenen in besitting heeft gehad.

7.

In gelyker voegen is wegen d'E. Comp[ie] voor altijt opgedragen aan den koning van Sammorijn en desselfs princen-nakomelingen de heerschappye der fortressen, landen, onderdaanen, geregtigheeden en goederen, behoorende aan de fortresse **Cherlyattoe**, welke door geweld van wapenen by publicquen oorlog door d'E. Comp[ie] is veroverd en van haaren vyand Aynecoetty Nambeddy afgenomen, onder conditie, indien den koning van Sammorijn t'eenige tijd in toekomende een tegenheyd [3]) mogte komen te krygen in de heerschappye van de voormelte twee

---

[1]) Er staat: koningen.
[2]) Er staat: in.
[3]) Tegenzin.

fortresse en landen, namentlyk **Poediacolottoe** en **Cherleyam,** [1]) dat se aan niemand anders sullen mogen overgegeven werden als aan d'E. Comp[ie].

8.

Aan d'E. Comp[ie] en haare dienaars is vryigheyd gegeven, om onverhindert te komen en te gaan in alle de landen, die staan onder de heerschappye van den koning van Sammorijn, om allen soorten van koopmanschappen en vrugten, die aldaar wassen en te bekomen zijn in de landen van den koning van Sammorijn, te moogen koopen en daar uyt te voeren, sonder eenig belet; ook om aan te brengen van andere landen alderhanden handelswaaren, die konnen verkogt en gesleeten werden in de landen van den koning van Sammorijn, mits voor den uyt- en inbreng den thol betalende, te weten, daar andere cooplieden thien betaalen, sal d'E. Comp[ie] seven betalen voor de whaaren, die ingekogt werden, maar voor de whaaren, die verkogt werden, sal men betaalen volgens de rhol, die gemaakt is.

9.

Tot lijfberging van de residenten van d'E. Comp[ie] heeft d'E. Comp[ie] permissie om woningen, pakhuysen en bangasalen [2]) op te slaan, die noodig zijn tot den handel en bequaam teegen brand en nagtdieven, so tot **Panany** en **Calicoet,** als elders, indien d'E. Comp[ie] oordeeld nodig te wesen, waartoe den coning van Sammorijn genoegsame plaats sal geven, en sal de coopmanschappen en persoonen onder zijn bescherming neemen.

10.

d'E. Comp[ie] heeft toegestaan aan d'inwoonders, onderdanen en onderhorige van den cooning van Sammorijn benoorde **Aycotti,** [3]) omme allerhande handelwaaren, die wassen en te bekoomen zijn in den landen van den koning van Sammorijn, te moogen afscheepen en vervoeren naar de lande, noordwaard leggende, daar het haar goetdunke sal; en van die Noorderlanden wederom alderhanden coopmanschappen te moogen aanbrengen

---

[1]) ? De laatste naam is klaarblijkelijk een andere spelling van het zooeven genoemde Cherlyattoe.

[2]) Entrepot's. Zie hiervóór, noot 5 op blz. 127 en noot 4 op blz. 148.

[3]) Veelal Alicotte genoemd, ten Noorden van Calicoet en Panane.

in den lande van den cooning van Sammorijn, om te verkoopen en t'slyten; en tot die vaart sal d'E. Compie, ten versoeke van den coning, aan Zijn Hoogheyt, en niet aan de onderdanen, paspoort verleenen, om door den koning na zijn welbehagen uytgegeven te werden, mits conditie, dat ider vaartuyg twee rijxdaelders sal betaalen, tot verval van de onkosten der residentie.

11.

Indien onder d'onderdanen van d'E. Compie en den koning van Sammorijn eenige onheilen, oneenighijd, doodslagen of andere belediginge mogte komen te ontstaan, sullen die spoorloosheden [1]) nooyt oorsaak wesen van de verbreking van vriendschap tussen d'E. Compie en den koning van Sammorijn, maar den misdadiger sal ter requisitie van den heer gestraft werden naar 't gebruyk en gewoonte van ider natie, tenwaaren den heer wygerde over de misdadiger straff te oeffenen omtrent zijn onderdaan, waardoor verwydering soude konnen ontstaan; want soo daar een doodslag is begaan, sal ook met de dood moeten gestraft werden, sonder eenig teegenspreeken of voorwending van andere costumen.

12.

Byaldien door quaad weer, ongeval ofte ongelucken van zee en tijd eenige [2]) van d'E. Compie ofte haaren onderdanen op de custen van den Sammorijn mogten komen schipbreuk te leyden, sal soowel het schip als de lading door den eygenaar werden geborgen, mits betalende de moeyte en het coelyloon van die in sodanige nood gehulpen mogten hebben.

13.

De onderdanen van wederzyden, die misdaan hebben, hun fugatijff stellende, zo van d'eene kant als van de andere kant, by vordering van den eyge [3]) sullen overgelevert werden om haar straf te ontfangen.

14.

Den koning van Sammorijn belooft, dat geen Europeese natië,

[1]) Meer gebruikelijk is in de 17de eeuw: uitsporigheden.
[2]) Vermoedelijk zijn hierachter eenige woorden weggevallen, b.v.: „scheepen ofte vaartuygen".
[3]) Versta: eyge kant.

nog andere, wie het ook zoude moogen wesen, in syne landen sullen komen om te woonen en te negotieeren met zyne onderdanen en inwoonderen, sonder Hollandse paspoorten of consent van de Nederlandse Comp'*, buyten degeene, die er tegenwoordig zijn.

Aldus gedaan en van wedersyden overeengekoomen, waarvan zijn gemaakt vier geschriften, te weten twee in de Nederduytsche taale op papier, en twee in 't Mallabaars op goude olas, alle getekent door voornoemde koning van Sammorijn, in presentie van syne princen-erfwagters en de voorname ragiadoors van 't rijk, en door hooggemelte heer Commissaris-Generaal, in presentie van de voorname ragiadoors van den Sammorijn, waarvan een van goud en de andere van papier sullen bewaard werden by den coning van Sammorijn en de andere twee by de E. Comp'*.

In de stad **Cochim**, op Vrydag voor de middag, de klocke elff uuren, des jaars onses Heeren Jesu Christi anno 1691 na de Hollandse of Europiaanse reekening, en na de Mallabaarse stijl den sesde van de maand Bourtsigam des jaars Coovelan [1]) 867, of sestiende November; was getekent met eenige Mallabaarse caracters: den koning **Sammorijn**, in den hoofde dezer gemelt.

Terzyde stont 's Compagnies zegul, in roode lacke gedruckt.

Onder stond: Accordeert, was getekent: **Jacobus Meyn**, eerste clercq.

DXL. KOROMANDEL.

15 December 1691. [2])

Bij firman van 7 Februari 1676, hiervóór no. CCCLXXI, bevestigd door den Grootmogol op 24 October 1689, was aan de Compagnie algeheele tolvrijheid verleend voor den handel van haar kantoor te Bimilepatnam,

---

[1]) De maand Brisigam des jaars Coylan. De datum klopt niet geheel, daar Brisigam begint op 13 November, en dus de 6de dag van Brisigam zou vallen op 18 en niet 16 November.

2) Uit de *Overgecomen brieven 1693*, elfde boeck, folio 1087 verso.

doch, zooals dat zoo dikwijls ging, bleken na eenigen tijd een aantal machthebbers dit voorschrift niet meer op te volgen. Daarom wendde Johannes Bacherus zich tot den onderkoning van Orissa, die op zijn verzoek elf gelijkluidende perwanna's uitvaardigde, gericht aan de pachters der inkomsten in de verschillende provinciën, waarin 's keizers gunstbewijs in herinnering werd gebracht. Wij laten er hier van die elf één volgen.

Den kayser Alemgier. [1])

Eerwaardigen soon Poery Chiautery, [2]) pagter van de provintie Asicka, [3]) schrijff ick in eer, in 't tweede jaar van 's Lands reecquening, [4]) zijnde 1691, dat aan de Hollandse Comp[ie] by 't illustre firman van den kayser Alemgier de thollen zijn vrygeschoncken, en zodanigh schencken wy die mede vry, dat den Hollandsen capitain tot **Bimilepatnam** voor haar Comp[ie] lywaten en alle andere waren, die zy gekogt hebben en voortaan kopen en afbrengen zullen, off waar dat zy haar 's Comp[ies] goederen om te vercopen zullen laten opvoeren, alle zonder eenige verhindernisse moeten laten passeren en repasseren. Hiervan moet gy de copia nemen en d'originele aan haar, om by haar te blyven, wedergeven.

Nota. Hieronder was opnieuw door den serlaskeer [5]) by doen stellen 't volgende: Buyten de goederen, die voor d'E. Comp[ie] zijn, hebben zy gezegt dat geen andere koopluyden haar goederen, op voorgeven dat die 's Comp[ies] zijn, onder de hare zullen nemen om haar te favoriseren, dat gy weten moet.

---

[1]) Alemgier was de keizersnaam, door den Grootmogol Aurengzib na zijn troonsaanvaarding aangenomen.

[2]) Hiernaast stond het zegel van den serlasker van Orissa. Zie noot 5.

[3]) De provincie van Asicka legt van hier 28 Sjentiefse off 81 Hollandse uuren Noordwaarts op.

[4]) In een caul bij HAVART, III, blz. 11 wordt gesproken van een boek-jaar.

[5]) Titel van den onderkoning van Orissa. Zie hiervóór, noot 2 op blz. 15.

VERBETERINGEN.

Blz. 79. Ad. van Renesse, lees: A. D. van Renesse.

„ 125. CDVIII, lees: CDIX.

„ 126. CDIX, lees: CDX.

„ 127. CDX, lees: CDXI.

„ 289. J. de Visscher, lees: I. de Visscher.

„ 381. Uit een later document blijkt, dat het woord suyckerye, op regel 3 van onderen, een verschrijving is voor: snuysterye.

„ 390. De in dit contract genoemde Mohamedaansche dateering is fout, en moet zijn: den 3[den] dag van de maand Muharram 1097.

„ 391—392. Als op blz. 390.

REGISTERS.

REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN.

Aa (P. J. B. C. Robidé van der). De vermeestering van Siauw. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. ('s-Gravenhage, 1867).

— Het journaal van Padbrugge's reis naar Noord-Celebes en de Noordereilanden, ibidem. ('s-Gravenhage, 1867).

Baldaeus (Ph.). Naauwkeurige Beschryvinge van Malabar en Choromandel .... en het machtige eyland Ceylon. (Amsterdam, 1672).

Blécourt (A. S. de). Kort begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk recht. (Groningen—Den Haag, 1930).

Canter Visscher (J.). Mallabaarse brieven .... (Leeuwarden, 1743).

Chijs (J. A. van der) e.a. Dagh-Register, gehouden int Casteel Batavia. (Batavia—'s Hage, 1887—1931).

Clercq (F. S. A. de). Bijdragen tot de kennis der residentie Ternate. (Leiden, 1890).

Daghregister. Zie **Van der Chijs.**

Dam (Pieter van). Zie **Stapel.**

Dijk (L. C. D. van). Neêrland's vroegste betrekkingen met Borneo .... (Amsterdam, 1862).

Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië, samengesteld door **J. Paulus**; tweede druk. ('s-Gravenhage—Leiden, 1917 enz.).

Ferrand (G.). Les poids, mesures et monnaies des Mers du Sud. (Paris, 1921).

Godée Molsbergen (E. C.). Geschiedenis van de Minahassa. (Weltevreden, 1928).

— Reizen in Zuid-Afrika in de Hollandse Tijd. Eerste deel. ('s-Gravenhage, 1916).

Haan (F. de). Priangan. (Batavia—'s-Gravenhage, 1910—1912).

— Oud-Batavia. (Batavia, 1922).

Havart (D.). Op- en ondergang van Cormandel .... (Amsterdam, 1693).

Heeres (J. E.). Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum. ('s-Gravenhage, 1907, 1931).

— Zie **Tiele-Heeres.**

Hobson—Jobson. Zie **Yule.**

Hotz (A.). Journaal der reis van .... Joan Cunaeus .... (Amsterdam, 1908).

Hunter (W. W.). The imperial Gazetteer of India. (New Edition. Oxford, 1907 enz.).

Jonge (J. K. J. de). De Opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië. ('s-Gravenhage—Amsterdam, 1862 enz.).

MacLeod (N.). De Oost-Indische Compagnie als Zeemogendheid in Azië. (Rijswijk Z.-H., 1927).

— De Oost-Indische Compagnie op Sumatra in de 17de eeuw. De Indische Gids. (Amsterdam, 1905).

Manucci (N.). Storia do Mogor or Mogul India .... translated by **W. Irvine.** (London, 1907—1908).

Overzicht der betrekkingen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie met Siam. Tijdschrift Bataviaasch Genootschap. (Batavia, 1864).

Rapport over 's Compagnies regt op de Groote Oost. Samengesteld door **R. de Klerk, J. E. van Mijlendonk** en **W. A. Alting.** Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap. (Batavia, 1868).

Robidé van der Aa. Zie **Aa.**

Sewell (R.) and **S. Balkrishna Dikshit.** The Indian Calendar .... (London, 1896).

Stapel (F. W.). De Archipel in 1684. Geschiedkundige atlas van Nederland. ('s-Gravenhage, 1931).

— Bijdragen tot de Geschiedenis der Rechtspraak bij de Oostindische Compagnie. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. ('s-Gravenhage, 1932, 1933).

— Het Bongaais Verdrag. (Groningen, 1922).

— Pieter van Dam's Beschryvinge van de Oostindische Compagnie. R. G. P. n°s 63, 68, 74, 76. ('s-Gravenhage, 1927—1932).

Terpstra (H.). De Vestiging der Nederlanders aan de Kust van Koromandel. (Groningen, 1911).

— De Opkomst der Westerkwartieren van de O. I. Compagnie . . . . . ('s-Gravenhage, 1918).

Theal (Geo Mac Call). History of South Africa . . . . (2nd edition, London, 1897).

Tiele (P. A.) en **Heeres (J. E.).** Bouwstoffen voor de Geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel. ('s-Gravenhage, 1886—1895).

Valentijn (Fr.). Oud en Nieuw Oost-Indiën. (Dordrecht enz., 1724—1726).

Veth (P. J.). Uit Oost en West. (Arnhem, 1889).

Waterhouse (G.). Simon van der Stel's Journal . . . . (London enz., 1932).

Wessels (C.; S. J.). De Katholieke missie in Noord-Celebes en op de Sangi-eilanden. Studiën CXIX. ('s-Hertogenbosch, 1933).

Wilson (H. H.). A Glossary of judicial and revenue terms . . . . of British India. (London, 1855).

Wüstenfeld (F.). Vergleichungs-Tabellen der Muhammedanischen und Christlichen Zeitrechnung. (Leipzig, 1854).

Yule (H.) and **Burnell (A. C.).** Hobson-Jobson, being a glossary . . . . (New edition, London, 1903).

REGISTER VAN PERSOONSNAMEN.

A.

B.

C. (Zie ook K).

D.

E.

F.

G.

[1]) Op blz. 53 staat J. de Gheyn, wat een verschrijving is van den kopiist.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

X.

Z. (Zie ook S).

REGISTER VAN PLAATSNAMEN.[1])

[1]) De vetgedrukte cijfers verwijzen naar vetgedrukte plaatsnamen.

H.

I.

J.

K. (Zie ook **C.**).

N.

O.

P.

R.

S.

V.

W.

X.

Z.

VERKLARING VAN DE IN DE DOCUMENTEN VOORKOMENDE VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN.[1]

A.

aatchiar, zie *atjar*.

adigaar, titel voor een inheemsch rechtsprekend ambtenaar op Koromandel, soms vertaald door baljuw of landdrost: **148**.

aetsien, ambtstitel aan de kust van Malabaar. Zie WILSON in voce *atchi*: 274.

aguilhout, welriekend hout van den aloë-boom: **184**.

alia, jonge mannetjes-olifant zonder slagtanden: 152, 153.

alphandigo, Portugeesch *alfandega*, tolhuis, kantoor der in- en uitvoerrechten: **265**, 490.

amblegare of *ambalagar*, titel voor een dorpshoofd aan de kust van Madura: **32**.

amelaar, Hindoestani *aumildar*, belastinginner in Golkonda: **421**.

ammenam, hoeveelheid van 24000 areka- of pinangnoten: **183**.

amphioen, opium: 184, 269, 565.

ane, zie *anna*.

angabey, zie *ngabehi*.

anna, munt ter waarde van 1/16 ropia: **297**.

areek, areka- of pinangnoot: **183**, 371, 375, 376, 379.

armene, hof, paleis, regeering van Madura in Voor-Indië: **32**, 33, 374—376, 528.

aroe of *aroeng*, Boegineesche titel voor lieden van vorstelijken bloede: **166**.

arsdast, verzoekschrift: **171**.

atjar, ingelegde vruchten, zuur: **185**.

aya of *ayen*, titel voor Brahmanen, achter den naam geplaatst: **32**, 183.

B.

baar, gewichtseenheid, in den Archipel meest gelijk aan 3 pikoel of 375 ℔. De peperbaar op Sumatra was echter 300 ℔ en de Portugeesche of specerijenbaar in de Molukken 550 ℔, terwijl in Voor-Indië de baar, *candil* of *candy*, 480 ℔ was: 7, 18, 19, 32, etc^a^.

baat-poelery, zie *bate-poelery*.

Badigaals, taal der Badega's: **39**.

bafta, eenvoudige katoenen stof van Koromandel: 188.

bahar, zie *baar*.

balagats, inheemsche vaartuigen aan de kust van Koromandel: **522**.

balai, oorspronkelijk het gras-

[1] De cijfers verwijzen naar de bladzijden, waar het woord voorkomt; de vetgedrukte cijfers naar die bladzijden, waar men een korte omschrijving en soms ook een literatuurverwijzing aantreft.

Van woorden, die herhaaldelijk voorkomen, zijn slechts enkele plaatsen opgegeven.

C. (Zie ook K.).

neesche of Portugeesche baar, ongeveer 5½ pond: 138, 184, etc^a.

caul, geschrift, waarbij een hooge autoriteit een belofte, toestemming, vrijgeleide of amnestie verleent. Zie *Hobson-Jobson* in voce cowl: passim.

cayer, touw uit klappervezels: **185**.

caytchil, Moluksche titel voor leden eener sultansfamilie, prins: 107, 128, 304, 307, 318, 500, 504.

cersamet, zie *sarsamet*.

champan, zie *sampan*.

chancos, kostbare schelpen, kinkhoorns: **185**, 370, 374, 530, 534.

chasi, zie *kadi*.

chetty, zie *chitty*.

cheyed, zie *said*.

chiampan, zie *sampan*.

chiancos, zie *chancos*.

chiap, zie *tjap*.

chindely-moeris, moeris of indigoblauwe katoenen doeken uit Chindely: 187.

chitty, titel voor leden van de handelskaste, achter den naam geplaatst: **32**, 127, 149, 457.

claxalings (Middelnederlandsch), onvoorwaardelijk, geheel en al: **500**.

cobido, inheemsche ellemaat: **31**, 153, 186, 449, 519.

coetewaal, zie *cotwal*.

cojang, zie *coyang*.

cotwal, inheemsch politieofficier, in het bijzonder belast met het toezicht op de markt: **64**, 454.

cora-cora, gewapende prauw: 91, 365, 501.

corale, district (op Ceilon): 376.

coret, zie *karet*.

corgi, bundel van 20 stuks geweven goederen of lijnwaden: **326**.

corle, zie *corale*.

cosroise, koninklijk: **23**.

coyang, last, inhoudsmaat voor schepen, ongeveer 30 pikoel: **26**, 43, 44, 81.

crain, zie *karaeng*.

crori, ontvanger der belastingen, in een acte uit 1704 omschreven als „wagter der wegen": **171**, 295.

crusado, kruisdaalder: **202**.

D.

daats, Chineesch-Maleisch *datjin*, unster of weegstok: **138**, 549, 553.

daëng, Boegineesche beleefdheidstitel: **166**.

dain, zie *daeng*.

dakoet, lasten ter beveiliging tegen roovers: **171**.

daroga, ambtstitel voor een politie-officier, ook voor het hoofd der munt; gouverneur: **160**, **297**.

dato, veel gebruikte beleefdheidstitel, oorspronkelijk beteekenende grootvader: passim.

dato-bandhara, titel van den rijksbestuurder in Djohor: 492, 493, 495, 497.

daty, Amboneesche naam voor hof- of heerendienst: **287**.

deriachan, ambtenaarstitel aan de kust van Koromandel: **160**.

dessave, districtshoofd op Ceilon: **154**.

destek, paspoort, schriftelijk bewijs van vrijdom van doorvoerrechten, toestemming tot vertrek, etc^a: **119**, **296**, 490.

dester, koninklijke secretarie: 511.

dividor (Portugeesch), debiteur, meest in de beteekenis van pandeling: **382**, 496.

diwan, zie *duan*.

djoeroe (Maleisch), hoofd, gebruikt in tal van verbindingen, als

djoeroe-bahassa, tolk: **69**.
djoeroe-pangkalan, hoofd van de pangkalan of aanlegplaats der prauwen: **203**.
djogoegoe, titel voor rijksbestuurder in de Molukken: **86**, 89, 91, 106, 128, etc^a^.
duan, vertegenwoordiger van den vorst tegenover de vreemdelingen; ook hoofd der financiën: **13**, **62**, 64, 212, 213, 295, etc^a^.

F.

fanum, inheemsche munt, onderscheiden in groote fanums of fanums-radja, ter waarde van 1/12 pagode of 50 cent Hollandsch, en kleine fanums van ongeveer 25 cent: **32**, 36, 37, etc^a^.
firman of *farman* (Perzisch), bevelschrift, pas of vrijbrief, door den vorst zelf verleend: passim.
fousdaar, tollenaar: **171**.

G.

gaddegam, plaatselijke tollen op Palleacatta: **423**.
gaddjum, zie *gaddegam*.
galeran, *galarang* of *glarang*, Boegineesche titel voor een districtshoofd: **166**.
gambang, Javaansch *goembang*, blaasinstrument van bamboe: **432**.
gans, een bronsachtig metaal uit Pegoe: 183.
ganting, rijstmaat, gelijk aan $^1/_{10}$ pikoel: **202**.
garaem, een belasting op granen: 522.
garioffel, 1^e^ kwaliteit kruidnagelen: **184**.
gas, zie *ges*.
gentief, Hindoe, Portugeesch *gentio* of heiden: **375**, 493.
ges, lengtemaat, gelijk aan 2 *cobido* of 2 el: **213**.
gilala, lang en smal snelvarend roeivaartuig: **365**, 501.
gingelie, sesamzaad: 185.
gnoffamaniera, zie *ngoffamanjirah*.
goegoegoe, zie *djogoegoe*.
gom, gong. Iets wordt bekend gemaakt bij gommeslag of bekkenslag: 164, 383, 432, 433.
gonting of *koenting*, inheemsch zeilvaartuig: 276.
goorzeburdar, uitvoerder van 's konings bevelen: **171**, 295.
goserbant, zie *goorzeburdar*.
grain, Latijn *granum* of korrel, oorspronkelijk de naam voor de *cardamon* of paradijskorrel. Later ook meer algemeen, o.a. voor rijst of peper: **163**, 179, 553.
gravet, versterkte wachtpost, tevens tolpoort op de wegen in Ceilon: 154.
guastos (Portugeesch), onkosten: **82**, 159, 182, 265, 274, etc^a^.
guastoshouder, hulpkassier, houder van de kleine kas: 265.

H.

habeldaar, zie *havildar*.
harp, zeef voor specerijen: **348**, 401.
hasbul-hockum, letterlijk: expresse ordre, bevelschrift, uitgevaardigd door of namens den Grootmogol. Zie *Hobson-Jobson* in voce *hosbolhookum*; passim.
havildar, hooge stedelijke autoriteit aan de kust van Koromandel. Gouverneur der groote havenplaatsen: **13**, 14, 16, 17, 18, 19, 63, 126, etc^a^.
haweldaer, zie *havildar*.
hoekoem of *oekoeng*, volkshoofd in de Molukken: **86**, 89, 92, 106, 109, etc^a^.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

Parrua's, Christen-inlanders aan de kust van Madura in Voor-Indië, bekend als paarlvisschers: **375**, 376, 379, 530.

parwanna, privilege of gunstbrief, verleend door een gouverneur of onderkoning: passim.

passadul, pascedulle of paspoort: **162**, 179, etc^a.

patchery, paar of stel beschilderde Koromandel-doeken: **62**, **186**, 187.

patih, titel voor een ambtenaar, die den vorst ter zijde stond als regent, gouverneur of rijksbestuurder op Java en Bali: passim.

Pattani's, hoofden der *Parrua's*. Zie aldaar.

pay of *payement*, termijnbetaling: **206**.

pedra de porco (Portugeesch), varkenssteen, gevonden in de gal van varkens, geiten, apen en andere dieren, en een groote reputatie genietende als tegengif: **385**.

pees (Portugeesch *peça*), stuks: **519**.

perkara (Maleisch), zaak, kwestie, geschil; in het bijzonder ook: artikel van een contract: **315**.

pette (Hindi *pettah*), dorp, voorstad, marktplaats, wijk der inheemsche bevolking: **447**, 448, 456.

pion of *peon*, algemeene naam in Voor-Indië voor een bode, looper of bediende. Oorspronkelijk was het Portugeesche *peano* — van *pé*, voet — een soldaat te voet: 533, 535, 563.

pitcharinge, bespreking; Maleisch *bitjara*, spreken: **302**.

pitjes, tinnen muntjes: 464.

poeti, rijstmaat op Koromandel, 1/30 last of 16 pond: **158**.

pokkelen, met hard werken den kost verdienen: **170**.

ponglou, andere schrijfwijze voor *panghoeloe*, priester; aan de Westkust van Sumatra was dit de gebruikelijke titel voor regenten: **67**, 181, 232, 244, 251, etc^a. Zie ook de volgende samenstellingen.

ponglou-kakkim, hoofd der rechtspraak: 358.

ponglou-oulaballang, hoofd van het leger: 358.

portes (Portugeesch), havens: **376**.

p^s, zie *pees*.

pulle, epitheton voor leden van de kaste der Sudra's, steeds als suffix achter den naam gevoegd: 32, **33**, **187**, 531, 535, 536.

R.

radix-Chinae, gedroogde wortel van een smilax-soort, gebruikt als medicijn bij huidziekten: **183**.

ragiador, titel voor een regent aan de kust van Malabaar; ook in de samenstelling *ragiador-moor* (*major*) of opperregent: **181**, **182**, 217, 226, 263, 265, 266, 274, etc^a.

rahdar, inner der tolgelden: **171**, 295, 410, 411.

rahdari, tol- of weggelden: **171**.

rakit, bamboevlot, verankerd aan den rivieroever, en waarop een huis of schuur is gebouwd: **138**, 550, 553.

rambang, zie *gambang*.

rangga, ambtelijk praedicaat voor regenten in sommige deelen van Java: 74, 79, 83, 104.

rocha, bevelschrift, geschreven document. Zie *Hobson-Jobson* in voce *roocka*: passim.

S.

plaats, waar rivier- en zeewater elkaar ontmoeten. (Het Maleische werkwoord songsong beteekent: op iets inloopen): **138**, 139, 550.

souba, provincie: **295**, 510, 525. Soms staat dit woord voor het volgende.

soubadar, stadhouder of onderkoning: **295**, 448, 510, 524.

spiauter, zink: 183.

spillage, synoniem van *lakkage*: het verloren gaan van een deel der lading door indrogen, smelten, etc*: **163**.

T.

taël, *tail* of *thail*, als gewichtseenheid ¹/₁₆ catti of circa 37½ gram; als geldwaarde 37½ gram goud of zilver, en dan verdeeld in 10 mazen. Aan de Westkust van Sumatra gold 1 taël goud 16 rijksdaalders; op Malakka was 1 taël zilver 6 rijksdaalders: 229, 299, 464.

talchinor, rentmeester: 264, 274.

tallecarram, ambtenaarstitel op Koromandel: **451**.

tallica, factuur of inventarislijst: **296**.

tandsich, hoog ambtenaar in Perzië: 412.

tanksaal, munt(gebouw). Zie *Hobson-Jobson* in voce *tuxall*: 520, 522.

tapih, doek, kleed of lijnwaad: 187.

tatĕngĕr (Javaansch), merkteeken, stempel: 101, 123, 125, etc*.

teuver, vorstentitel aan de kust van Madura: 370—380, 531, etc*.

thail, zie *taël*.

thalkari, grootgrondbezitter: 451.

thombo, register of naamlijst op Ceilon: **153**.

tjaja of *tjahaja*, epitheton-ornans bij persoonsnamen, beteekenende glans of lichtschijn: **388**.

tjap (Maleisch), stempel, zegel, gestempeld stuk, pas, etc*: 116, 237, 270, 328, 382, etc*.

toepety, zeker soort Koromandelsch lijnwaad: 186.

tombo, zie thombo.

tommagon, Javaansch *toemenggoeng*, hooge titel, thans praedicaat voor regenten van adellijke afstamming. Bij de Compagnie in Maleische stukken herhaaldelijk gebruikt als vertaling voor fiskaal, baljuw, ook wel ontvanger: 74, 204, 386.

topbaan, dobbeltafel: **466**.

V.

valiador des hortes (Portugeesch), taxateur van de pepertuinen op Malakka: **201**, 202.

vigiador (Portugeesch), letterlijk waker, politie-autoriteit: **455**, 457.

visiadoor, zie *vigiador*.

W.

wackannawies, minister, vertegenwoordiger van een vorst, major-domus: **515**.

wakil, gemachtigde, plaatsvervanger: 117, 511.

wambas, eenvoudige houten versterking of schans: **288**.

wannia, 1° district of provincie in het Noorden van Ceilon;
2° hoofd van zoodanig district: 152.

Z.

zaay, zie *saya*.

